

סימן א (יוס"ף בשב"ט הביאה רבינו בצלאל ז"ל בש"מ למציעא במאי דשייך לדף י"ו ע"א): סימן ב (יוס"ף בשב"ט הביאה רבינו בצלאל בש"מ לקמא במאי דשייך לדכ"ו ע"ב): סימן ג (הביאה רבינו בצלאל בש"מ לקמא במאי דשייך לדל"ב ע"א): סימן ד (הביאה רבינו בצלאל בש"מ לקמא במאי דשייך לדל"א ע"א) סימן ה (הביאה רבינו בצלאל בש"מ לקמא במאי דשייך לדס"ו ע"ב): סימן ו (הביאה רבינו בצלאל בש"מ לקמא במאי דשייך לדס"ג ע"א): סימן ז והא דאמרינן בס"פ הזרוע כי אתא רבין אמר קמה אקמה רמי ליה.

מכמה שני הוה קשיא לן ולא קמנן על פירושה משום דלא אשכחן משנה ולא ברייתא דאיכא למשמע מינה לענין קמה שספקא לקולא כי היכי דלירמי עלה האי מתני' דחורי הנמלים שבתוך הקמה דקתני שספק לקט לקט ובימי רבינו הרב ז"ל אסתתמא לן טובא ולא איתברר לן פירושא: מיהו לבתר כמה שני איתחזי לן דאיכא לפרושי הכי דכיון דקתני במתני' גר שנתגייר והיתה לו פרה נשחטה אם עד שלא נתגייר נשחטה פטור ואם משנתגייר נשחטה חייב ואם ספק פטור איכא למשמע מינה נמי דגר שנתגייר והיתה לו קמה נקצרת אם עד שלא נתגייר נקצרה פטורה מן הלקט ואם משנתגייר נקצרה חייבת בלקט ואם ספק פטורה והיינו דכי אתא רבין אמר קמה אקמה רמי ליה כלומר האי דרמי ליה רשב"ג לרבי יוחנן לאו קמה אפרה הוא דרמי ליה אלא קמה אקמה הוא דרמי ליה וה"ק ליה תנן גר שנתגייר והיתה לו פרה נשחטה אם עד שלא נתגייר נשחטה פטור ואם משנתגייר נשחטה חייב ואם ספק פטור וממילא שמעת דמדלעניין פרה אם ספק פטור לענין קמה נמי אם ספק פטור אלמא ספק לקט לקולא.

ורמינהי חורי נמלים שבתוך הקמה כו' עד ר"מ אומר כולה לעניים שספק לקט לקט ועלה אמר ליה אל תקניטני בל' יחיד אני שונה אות' ואיכא לפרושי קמה אקמה רמי ליה דאמתני' גופה דחורי נמלים קאי ואיהו הוא דקא רמי ליה אהדדי דקתני בה שלאחר הקוצרים העליונים לעניים והתחתונים לבעל הבית והכי הוא דקאמר ליה מיכדי תרוייהו ספק לקט נינהו משנתנו דקתני העליונים לעניים אלמא ספיקא לחומרא ומשני דקתני התחתונים לבעל הבית אלמא ספיקא לקולא ופירוש' קמה מתחזי לן דמסתבר טפי מהאי פירושא בתרא: סימן ח והאי דכתב רבינו ז"ל מגמרא דבני מערבא בשבועות פ' שבועות שתיים בתרא קירי פילי בדוכסון לוקה משום שבועת שוא ופ' קירי אדון כי ההיא דגרסינן בע"ז (דף י"א ע"ב) עוד אחרת יש להם אחת לע' שנה מביאים אדם שלם ומרכיבין אותו על אדם חגר ומלבישין כו' קרקיפלו של ר"י ומכריזין לפניו סך קירי פלסתר אחוה דמרנא זייפנא ונמצא שפ' סך אח ופ' קירי מריא שהוא אדון.

ופ' פלסתר זייפנא סך האי קירי דגרסי בני מערבא פירושו אדון שהוא הב"ה ופ' פילי פלחי כי ההיא דגרסינן בתעניות (דף ד' ע"א) עורפילא אפ' לפרציזא דתותי קלא עדיף ואמרינן התם מאי עורפילא עורו פילי כלומר עורו פלחי פי' הארץ המבוקעת ויש בה פלחי פלחי דמקבלת המים ואין מספיקין לה אלא מים מרובים וכן האי פילי דגרסי בני מערבא הכא מלשון פלחי הוא כלומר הארץ הא המבוקעת ומקבלת המים ואינה מתרוה אלא עד שיהיו גשמים מרובים ופ' דכסון נראים הדברים שהוא מלשון גדול כי ההיא דגרסינן בע"ז (דף י"א ע"א) בענין אונקלוס בר קלוניקוס דאיגייר ושדר קיסר גונדא

אבתריה ואמר להו אונקלוס אימא לכו מילתא ניפיורא נקיט נורא קמי פיפיורא פיפיורא קמי דוכסא דוכס' נקיט קמי הגמונא כו' דשמעת מינה דפיפיורא ודוכסא והגמונא כולן לשון גדולה הוא ומעלות בשררה ובגדולה.

וכיון שכן זה שאמר קירי פילי דכסון שבועה הוא שנשבע באדון שהוא הקב"ה שזה המטר יש בו לפלחי הארץ הנאה גדולה שהוא דבר ברור וידוע וה"ל כמאן דאשתבע על חד דהוא חד ועל תרי דאינון תרי שלוקה משום שבועת שוא לפי שהוא דבר ברור וידוע: (ומופת דורנו הרב ברכי יוסף חי"ד סימן רל"ד ס"ק א' הביא תשו' הלזו בקיצור): סימן ט הביאה רבינו בצלאל ז"ל בש"מ לקמא במאי דשייך לד"ע ע"ב): סימן י (הביאה רבינו בצלאל ז"ל בש"מ לקמא במאי דשייך לדס"ב ע"א): סימן יא (הביאה רבינו בצלאל ז"ל בש"מ למציעא במאי דשייך לדי"ט ע"א): סימן יב וששאלתם הא דאמרין פ' קמא דמציעא (דף י"ו ע"ב) אר"י המוצא ש"ח בשוק אע"פ שכתוב בו הנפק לא יחזירו דחיישינן לפרעון ואותביה ר' ירמיה כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר ואוקימנא בשטרי חלטאתא ואדרכתא דלאו בני פרעון נינהו והוקשה בעיניכם הא מידי דבר פרעון הוא ואע"ג דמעשה ב"ד הוא לא יחזיר דחיישינן לפרעון ואיך יסכים זה עם מה שאמרו הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום: תשובה מה שחייב כאן לחוש לפרעון אע"פ שהוא מעשה ב"ד לפי שנמצא בשוק ונולדה בו בזה ריעותא ואיכא למימר דמפרע פרעוה ומיגיה דלוה הוא דנפל כמו שאמרנו למעלה אי הכי כל שטרי דאתו לקמן נמי ניחוש בהו הכי והשיבו כל שטרי לא ריעי הני ריעי פ' לפי שנמצא בשוק ואם זה המעשה ב"ד, לא נמצא בשוק גם כי אינו מצוי עתה מכיון שיתקיימו העדים הוא בחזקת שהוא קיים ומי שטוען בו שפרעו עליו הראיה כמו שאמרו הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום: וכן רבא שאמר משום דהוחזק כפרן חזא זימנא תו לא פרעיה כלל שנראה שחיישינן שמא פרעו הסיבה בזה ג"כ מהטעם שאמרנו והוא שכיון שנמצא בשוק הנה היה השטר בזה רעוע ואם לא נמצא השטר בשוק לא נאמין שפרעו אלא בראיה לפי שהוא כפרן וגם בזה נסתלקה הקושיא שקשה מזה המאמר על מה שאמרו צא תן לו ואמר פרעתי והעדים מעידים אותו שלא פרעו הוחזק כפרן לאותו ממון: (סי' י"ג תמצא בסוף הספר) סימן יד ומה ששאלתם בפ"ק דמציעא (דף ב' ע"ב) לימא מתני' דלא כסומכוס כו' עד שבועה זו מדרבנן כו' עיקר מאמרם בפ' שור שנגח את הפרה ונמצא עוברת בצדה שאמר' המשנה הנזכרת ואין ידוע כו' עד ורביע נזק לולד והעמידו המשנה הנז' כסומכוס שאמרו שם אר"י אמר שמואל זו דברי סומכוס אבל חכ"א כו' ואמרו תניא נמי הכי שור שנגח את הפרה כו' עד דברי סומכוס ומה שאמרו כאן כי קאמר סומכוס היכא דאיכא דררא דממונא פ' דררא דממונא כזו תלייא וסריכה לפי שאין לך תלייא וסריכה גדולה ממה שמצאנו השור שנגח את הפרה והעובר בצדה.

ואמנם הטענות שאין בהם קדימת התלות בין הטוען והנטען אין סומכוס אומר בהן חולקין כ"א בשבועה. ומה שאמרו במסקנא שבועה זו דרבנן היא דאר"י כו' אין זה מורה שעלה בדעתנו קודם שהשבועה הנז' דאורייתא היא שזה דבר שלא יעלה על דעת שום אדם אמנם כך הצען של דברים לפי שעלה בדעתנו קודם שלקחת כל א' מהם חצי הטלית לא יהיה אלא אחר השבועה ושאינן להם בה דבר מעיקר הדין אלא בשבועה הנז' שהיא מדרבנן והי' זה כנגד סברת סומכוס שאמר יחלוקו מבלתי שבועה וחשבו קודם להעמיד

סומכוס מודה בכאן שמעיקר הדין לא נתן דבר לאחד מהם אלא אחר שישבע וכשהעלו שאין זו סברת סומכוס חזרו לומר לעולם מתני' כסומכוס ושהטלית שנתחייב לחלקה בשבועה הי' מן הדין לחלקה בלתי שבועה כפי עיקר סברת סומכוס אלא שראה שבכאן בייחוד נתחייב מצד התקנה שלא נתן יד לשום אחד מהם לחלוק אלא אחר השבועה ועלה לנו מזה שבתחיל' לא הי' לנו ספק שהשבועה הנז' שהיא מדרבנן אלא שבתחלה חשבו סומכוס לא יודה בזה ושארין הפרש בין זה הנושא והנושא שדן בו שחולקים מבלי שבועה כלל ועתה חזרו ואפי' סומכוס יודה בחיוב השבועה הנזכרת פה בייחוד על דרך תקנה מדרבנן: סימן טו הביא רב"צ ז"ל בש"מ למציעא במאי דשייך לד"ד ע"ב: סימן טז הביא רב"צ ז"ל שם במאי דשייך לדף ק' ע"א: סימן יז ומה שאמרו בפרק אלו מציאות (דף כ"ז ע"ב) למאי נ"מ נ"מ לאהדורי גט אשה בסימנים הכוונה בו סימן שאינו מובהק לפי שאם הסימן מובהק אפי' שנאמר שסימנים דרבנן הדין נותן שנחזור אותו בו להיותו מובהק וזה יתברר ממה שאמרו איכא דאמרי אמר רבא דכ"ע סימני' דרבנן והכא בשומא סימן מובהק קא מפלגי כו'.

הנה כורה זה שאם הי' הסימן מובהק שנחזור בו אע"פ שסימני' דרבנן. ופי' יש לו תובעים הוא לאפוקי מה שכבר נתיאשו הבעלים ממנו שחזר להיות אין לו תובעין: סימן יח וששאלתם על אמרם (במציעא ד"ד ע"ב) הכופר במלוה כשר לעדות בפקדון פסול לעדות ואמרתם למה לא נאמר ג"כ בכופר בפקדון דילמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו ויהיה כשר לעדות: תשובה עיקר מה שנאמר דילמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו הוא לענין שלא נחשוד אותו שהוא נשבע לשקר אמנם לענין הכשרות והפסלות אפילו שנתברר שמ"י יש לו עליו בהיותו כופר הפקדון הוא פסול לעדות לפי שאין לו לקחת אותו בחובו להיות גוף הפקדון של מפקיד ויש לו לפדותו ממנו ואם לקחו בחובו מבלתי שיתרצ' בעליו בזה אכתי גזלן הוא ופסול לעדות הלא תראה מי שאנס את חברו שימכור לו נכסי' גזלן הוא אע"פ שנותן דמי' משל' כן זה אע"פ שהוא מקבל אותו בחובו הואיל ולא הסכים עמו חברו על כך גזלן הוא.

אך לא יתפשט זה הגזלנו' עד שיגיע לגדר שנאמר שמי שמורה בו התר ג"כ יורה התר להשבע לשקר ויהיה חשוד על השבועה לפי שלא יהיה חשוד על השבועה אלא מי שהוא חשוד ליקח ממון חברו אבל מי שאינו לוקח אותו אלא לסיבה אינו חשוד על השבועה. הנך רואה שאמרו ומשביעין אותו שבועה שאינו ברשותו ואמאי לימא מיגו דחשוד אממונא חשוד אשבועתא ומפרקינן התם מורי ואמר דמי קא יהיבנא הא למדת שבכאן לא חשדנו אותו שהוא לוקח ממון חברו מבלי שיתן לו דמי' אבל חשדנו אותו שלקחו בדמיו אלא שהוא מבלתי רצון בעליו ואינו בזה חשוד על השבועה להיותו מורה אנפשיה ואמר דמים קא יהיבנא ומי שלוקח הפקדון בחובו הוא כנותן בו דמים ואין ביניהם הפרש: סימן יט הביא רב"צ ז"ל שם במאי דשייך לדף מ"ב ע"ב: סימן כ הביא רב"צ ז"ל שם במאי דשייך לדפ"א ע"ב: סימן כא הביא רב"צ ז"ל שם במאי דשייך לד"ג ע"א סימן כב הביא רב"צ ז"ל שם במאי דשייך לד"ד ע"ב: סימן כג ומה ששאלתם על מה שאמרו בכתובות (דצ"ח ע"ב) והלכת' צריכה שבועה ואינה צריכ' הכרוז' באיזה ענין הוא.

אין ספק שהוא קודם המכר ר"ל שלא תצטרך במכירתה להכרזה ונ"ל שמה שאמרו צריכה שבועה הוא דומיא דאינה צריכה הכרזה כי כמו מה שאמרו אינה צריכה הכרזה הוא עניינו דבר שהמכר מתקיים זולתו כן מה שאמרו צריכה שבועה הוא דבר שלא יתקיים המכר זולתו והעולה בידינו מזה הוא ששבועה זו אינה אחר גמר המכר לענין שתשבע שלא עשתה זיוף במה שמכרה אבל היא קודם שיגמור המכר לענין שלא יהא ממכר' ממכר אלא אחר שתשבע שלא מחלה כתובתה ושלא קבלה אותה ושאינ בידה דבר תוכל להסתפק בו מ"ל מבלתי שתמכור בין למזוני בין לכתוב זהו מה שראינו בביאור הלכה זו: סימן כד הא דת"ר ד' רשויות לשבת כו' יש מי ששאל למה לא קתני בה אי זהו כרמלי' כמו שאמרו איזהו רה"ר ואיזהו רה"י אלא קתני אבל ים ובקע' והאצטוניה והכרמלי' ועוד אמאי לא הזכיר בה מקום פטור כלל ותשובת' היינו טעמא דלא אמר איזהו כרמלית משום דכיון דסיימנהו לרה"ר ורה"י ואמר איזו היא רה"ר סרטיא ופלטיא גדול' כו' ואיזו היא רה"י חריץ שהוא עמוק י' כו' דאלמא כל מאי דגבוה י' ורחב ד' רה"י ואי כל מאי דמהלכי ביה רבים ומסגי ביה תשמישתיהו רה"ר ממילא שמעת דכל מאי דלית בית תורת רה"י וגם אין בו תורת רה"ר שכרמלית הוא ולפיכך לא הוצרך התנא לומר איזו היא כרמלית אלא הזכיר דינה בלבד ולפי שהים והכרמלית והאצטונית היה עולה בדעתינו שהן או רה"י או רה"ר הזכיר שגם אלו כרמלית הן וגם לענין מקום פטור לא איצטריך לבאר איזו היא לפי של' מקום פטור משמע שהוא עצמו לאו מקום פטור גמור דאלמ' אין בו ד' על ד' ושזה הוא ההפרש שיש בינו ובין הכרמלית שאע"פ ששניהם אין בהם תורת רה"י ולא תורת רה"ר כרמלי' ודאי יש בו ד' על ד' של' כרמלית משמע שמקום הוא ניהו ואין בו תורת רה"י ולא תורת רה"ר (רה"ר) ול' מקום פטור משמע שאפי' שיעור מקום נמי אין בו ולפיכך לא הוצרך להזכיר איזו הוא אלא הזכיר דינו בלבד והיינו דקתני אחרי' אומרים אסקופה משמשת ב' רשויות דאוקימנא להאי אסקופ' מקום פטור היא כדבעינן למימר קמן.

נמצא עכשיו שכל מקו' שיש בו ד' על ד' שהוא שיעור מקו' וגם יש לו ד' מחיצו' שגבוהים י' כמו חריץ וכיוצא בו או שהוא עצמו גבוה י' כמו גדר ועמוד וכיוצא בהן דאיכא למימר גוד אסיק מחיצת' שהן הן רה"י וכל מאי דמהלכי ביה רבים ומסגי ביה תשמישתיהו כגון סרטיא ופלטיא וכיוצא בהם הוא ניהו רה"ר וכל מאי דלית בהו תורת רה"י ולית ביה נמי תורת רה"ר אי אית ביה שיעור מקום שהוא ד' על ד' דה"ל כרמלית ואי לא מקום פטור הוא דהא קתני חצרות של רבים ומבואות שאינם מפולשין ערבו מותרין לא ערבו אסורין דוקא מבתיים לחצר ומחצר לבתיים אבל בחצר עצמו מטלטלין בכולה מ"ט דהא רה"י היא והיינו טעמא דאין מטלטלין מחצר לבתיים ומבתיים לחצר משום דכל חד וחד מבני חצר אית להו בחצר רשות הילכך אם לא ערבו נמצא שכל א' מהם מוציא מרשותו המיוחד לו לרשו' שאינו מיוחד והוה ליה כמי שהוציא מרשותו לרשות חבירו שהוא אסור מדרבנן והאי דקתני מבואו' שאינ' מפולשי' עירבו מותרים דוקא בדאית ליה דלתות א"נ לחי או קורה שהם במקום מחיצה רביעית אבל אי לית להו דלתו' ולא לחי ולא קורה שנמצא שמבוי זה כרמלי' הוא שהרי אין לו ד' מחיצות ולא דין ד' מחיצות אין העירוב מועיל בו כלום לפי שאין העירוב מועיל אלא במקו' שהוא עצמו רה"י ונחלק לרשויות הרבה שהוא אסור להוציא מזו ומזו לזו מדרבנן הילכך עושים העירוב

לערב אותם רשויות שהם מחולקים לכמה בני אדם ולעשותם כולם אחת כמו שאמרנו אבל מקום שהוא עצמו אינו רה"י אין כח בעירוב להעתיקו ולעשותו רה"י דגרסינן בעירובין בפ"ק וכי ככר עושה אותו רה"י כו'.

ודבר זה הדעת נוטה אליו שהעירוב אינו עושה להעתיק רשות שאינה רה"י ולעשותה רה"י שהרי אי אתה מוצא בעירוב טעם לכך אלא לערב רה"י כשהוא מוחלק לכמה בני אדם ולעשותן כולם כאלו אחד הוא נעשה שכיון שמתערבין נעשו כולם כמו שותפים שדרים ברה"י כולם בבית אחד והוה ליה אותו רה"י כולו רה"י ומותר לטלטל מבתיים לחצר ומחצר לבתיים: סימן כה אמר מר זו היא רשות היחיד גמורה דייקי' הא דקתני זו היא דאלמא זו ולא אחרת למעוטי מאי ומהדרי' למעוטי דרבי יהודה דתנן בפרק מבוי שהוא גבוה מכ' אמה ימעט יתר על כן א"ר יהודה מי שיש לו שני בתיים בשני צדי רה"ר עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן כו' ונושא ונותן באמצע אמרו לו אין מערבין רשות הרבים בכך פ' אלא בדלתות ואמאי קרו לה גמורה מהו דתימא כי פליגי רבנן עליה דרבי יהודה לטלטל שהוא חמור אבל לזרוק מודו לי' קמ"ל גמורה דאלמא אי לאו שהיא גמורה לא היתה נקראת רשות היחיד כלל כדי שנלמוד ממנה שאין לנו רשות שהיא לענין זריקה רה"י ולענין הוצאה רה"ר אלא או רה"י גמורה או רה"ר וליחשוב כו' אמר מר כו' הא דאמרינן בין העמודים נידון ככרמלית פ' כגון שני עמודים עומדים זה כנגד זה בארך רה"ר שהדבר ידוע שהמהלך כנגדו ברה"ר אינו נכנס בין העמודים שהרי העמודים מפסיקים כנגדו אלא מכאן ומכאן הוא מהלך והנכנס ביניהם אינו מהלך הילוך מיושר כנגדו לא צריך הוא להעקים ההילוך ומהלך כנגד רוחב רה"ר עד שיצא מבין העמודים ואח"כ חוזר לדרכו ומהלך כנגדו על ארך רשות הרבים וכיון שכן הוה ליה אותו מקום שבין העמודים ככרמלית דהא לא משתני ליה בהדיא אמר רב חסדא כו': נקטינן השתא דכל מידי דאית' ברה"ר ולא ניחא תשמישתיה ואית ביה רחב ארבע ולית ליה ארבע מחיצות א"נ אית ליה ד' מחיצות ולא גביהי עשרה וה"ה גדר דלא גבי' עשרה דכיון דלית ביה תורת רה"י ולית ביה נמי תורת רשות הרבים דכרמלית ניהו ואי קשיא לך דאמרינן לעיל הניח טרסקל ברשות היחיד אלא טרסקל ברשות הרבים רשות היחיד היא נימא דלא כרבי יוסי בר' יהודה דתניא רבי יוסי בר' יהודה אומר נעץ קנה ברה"ר ובראשו טרסקל וזרק ונח על גביו חייב ואמרינן אפ' תימא רבי יוסי התם למעלה מעשרה הכא למטה מעשרה דשמעת מינה דכיון דלא גביה עשרה הוי כרמלית ה"מ בגדר וכיוצא בו שאינו חפץ אבל טרסקל וכיוצא בו שהוא חפץ אית ביה רחב ארבעה חלק רשות לעצמו וה"ל רשות היחיד אי לא גביה עשרה כיון דנפיק ליה מתורת רשות היחיד ה"ל חפץ שאינו חולק רשות לעצמו והזורק בו כזורק באותו מקום שהוא החפץ עליו דמי.

תדע.

דהא תניא היתה קופתו מונחת ברשות הרבים גבוהה עשרה ורוחב ארבעה אין מטלטלין מתוכה לרה"ר ולא מרה"ר לתוכה פחות מכאן מטלטלין ואי ס"ד אפילו בכלים נמי מאי דלא גבוה עשרה ולא ניחא תשמישתיה הוי כרמלית אמאי קתני פחות מכאן מטלטלין נהי דליתיה רשות היחיד ניהוי כרמלית דאסור מדרבנן אלא ש"מ דכלים כיון דנפק ליה

מתורת רשות היחיד ה"ל חפץ בעלמא ואינו חולק רשות לעצמו ואמרינן נמי לענין זורק כורת ברשות הרבים גבוה עשרה פטור משום דחלק רשות לעצמו והוה לי כזורק רשות הרבים דפטור אינה גבוהה עשרה חייב ואי ס"ד בכלים כי לא גביהי עשרה הוי כרמלית הכא נמי נהי דלא גביה עשרה אמאי חייב והא כרמלית היא וא"כ ניהוי כזורק מרה"י לכרמלית אלא לאו ש"מ דכיון דנפק ליה מתורת רה"י ה"ל חפץ והזורק אותו חייב: פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה הרי אין עמו הנחה או שנתן העני לתוכה והכניס והניח הרי אין עמו עקירה הלכך שניהם פטורין.

תני חדא מותר להחזירה ותניא אידך אסור להחזירה כו' ודחינן כו' ודחינן לעולם ככרמלית דמיא ולא קשיא הא דתניא מותר להחזירה למטה מעשרה משום דאין כרמלית למטה מעשרה אלא רשות הרבים הוא והא דתניא אסור למעלה מעשרה דאינה רשות הרבים ומ"ה אסור להחזירה משום דכרמלית דמיא וכולה פשוטה הוא.

הא דתנן פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא העני חייב כו' אקשינן עלה בגמרא והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ארבעה וליכא ושקלו וטרו ואוקימנא לבסוף משום דידו של אדם חשובה לו כד' על ד' ושמעינן מינה דטעמא דידו חשובה לו ד' על ד' הא שאר מילי לא מיחייב עד דהוי ארבעה על ארבעה ואע"ג דברשות היחיד הוא וקשיא לן עלה לימא כרב חסדא דאמרינן לקמן גופא אמר רב חסדא נעץ קנה ברשות היחיד וזרק ונח על גביו חייב ואמרינן עלה לימא רב חסדא דאמר כרבי דתניא זרק ונח על גבי זיז כל שהוא רבי מחייב וחכמים פוטרין ומהדרינן אמר אביי ברה"י דכ"ע לא פליגי דכדרב חסדא כו' דאלמא הא דרב חסדא הלכתא היא וש"מ דלא בעינן ברשות היחיד הנחה על גבי מקום ד' ומסתברא לן דהאי דבעינן ברשות היחיד הנחה על גבי מקום ד' ה"מ היכא דנח על מקום שאינו מחובר לקרקע כגון שהניח על גבי כלי או בידו של בעל הבית וכיוצא בו דכיון שאינו מגוף הקרקע משו"ה בעינן שיהא בו ארבעה על ארבעה אבל נעץ קנה ברשות היחיד כיון דמחובר הוא בארץ וכשם שהארץ יש בו ד' על ד' כך זו הקנה ואע"פ שאין בו ד' על ד' נר' אותו כאלו יש בו ד' על ד' ומסתייע נמי האי סבר' מדאמרי' ברה"י כ"ע לא פליגי דכדר' חסד' אלא הכא באילן העומ' ברה"י ונופו לרה"ר וזרק ונח אנופו דר' סבר שדי נופו בתר עיקרו כלו' וכמו שיש בעיקרו ד' על ד' כך נראה נופו דאילן בתר עיקרו אזיל וכאילן שיש בו ד' על ד' דמי ורבנן סברי כיון דנופו נוטה לרשות הרבים לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו הלכך אי אית ביה בנופו ד' על ד' חייב ואי לא לא מחייב ע"כ לא פליגי אלא דר' סבר אע"ג דנופו נוטה לרה"ר אמרינן שדי נופו בתר עיקרו ורבנן סברי כיון דנופו נוטה לרה"ר לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו אבל אילו לא היה נופו נוטה לרה"ר דכ"ע אמרי' שדי נופו בתר עיקרו ונדחה נופו כאלו יש בו ד' על ד' כמו שיש בעיקרו ד' על ד' וזה ראייה לדברינן.

הוה מתחזי לי דהאי ראייה דקא בעי עלה רב ביבי לאו חיובא דאורייתא אית בה אלא חיובא דרבנן בלחוד הוא דאית בה ומשו"ה קא בעי אי שרו ליה רבנן הך חיובא דידהו כי היכי דלא ליתחייב בחיובא דאורייתא או לא דמדאמרינן אדרבא מבע"י דאי לא שרית ליה לא אתי לידי חיוב חטאת ליקנסו' משחשכ' דאי לא שרית ליה אתי לידי חיוב חטאת

לא ליקנסוה ואמרי' עלה מדלא קא משנינן הכי כלומר מדלא דחינן האי קנסא דקנסו ליה רבנן משחשכה מקמי האי חיובא דאורי' דחיישי' דאתי לה תיפשוט הא דבעי רב ביבי כו' דכי היכי דהכא אוקמוה רבנן לקנסא דידהו משחשכה ולא קא שרו ליה האי איסורא דידהו מקמיה דניתי לידי חיובא דאורייתא הכי נמי לענין בעיא דרב ביבי לא שרינן ליה ההוא חיובא דרבנן מקמיה דאתי חיובא דאורייתא איתחזי לך השתא דמאן דאקשי לההוא קושיא לא דק.

ורבינו זצ"ל דאיכפל לפרוקה לא הוה צריך כולי האי: ונחזור לעיקר שמעתין ואי בעית אימא לעולם לא תיפשוט. כלומר ואית לי למימר דהתירו לו לרדותו קודם שיבא לידי חיוב חטאת ולא קשיא כאן בשוגג כאן במזיד בשוגג לא קנסוה רבנן משום דדחו ליה לאיסור' דידהו מקמיה דניתי לידי חיובא דאורייתא במזיד קנסו' רבנן דרשע הוא לא עבדינן ליה תקנתא כו'.

הא דאמרי' היתה ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ מהו להחזירה לאותה חצר אמר ליה מותר לחצר אחרת מאי אמר ליה אסור' לאו איסורא דאית ביה חיובא דאורייתא אלא איסורא דרבנן הוא דאית ביה דהא קי"ל מרשות היחיד לרשות היחיד ורה"ר באמצע רבי עקיבא מחייב וחכמים פוטרין והלכתא כרבנן דקי"ל הלכתא כר' עקיבא מחברו ולא מחבריו ועוד אי נמי הניחה ברה"ר עצמה לית בה חיובא דאורייתא דהא עיקר ההוצאה בשוגג הוא וא"ת מ"מ חיוב חטאת אית בה הא תנן כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה והאיכיון דאיזכר מקמי דלינחא דליכא למימר אסור ומותר אלא למאן דאיזכר לאו בר חטאת הוא.

וההיא דאמרינן לעיל משחשכה דאי לא שרית ליה אתי לידי חיוב חטאת לאו אמאן דשדי ליה במזיד קאמר אלא ה"ק משחשכה דאי לא שרית ליה לאהדורה איכא למיחש דלמא בתר דאזכר לאהדורה משתלי ושדי ליה והוה ליה תחלתו וסופו שגגה ומחיי' חטאת א"נ איכא למימר דה"ק משחשכה דאי לא שרית אתי לידי מעשה שיש בעיקר איסורו חיוב חטאת היא עקירה מרשות היחיד בשבת והנחה ברה"ר והא דמיא לההיא דאמרי' לעיל פטור דאתי בהו לידי חיוב קחשיב שהוא גופא לאו בר חיוב חטאת הוא שהרי לא הניח אלא המעשה שעשה הוא שראוי להיות בו חיוב חטאת מפני שעקר מרשות והוציא לרשות ואלו הניח היה בא לידי חיוב חטאת תדע דכד דייקת לה למילתא משכחת לה דהאי דעבדינן תקנתא לשוגג ודחי' איסור' דרבנן לאו למיחש עליה דלא ליתי לידי חטאת הוא דהא ליכא למימר דמשום דחיישי' על ממוניה קא שרי איסורא דרבנן אלא על המעשה גופיה הוא דעבדינן האי תקנת' דלא ליתעבי' מעשה שהוא אסור מן התור' ויש אסור חיוב חטאת אם יהיה על דרך שמתחייב בו חטאת שאעפ"י שאין בה הבאת חטאת מ"מ המעשה עצמו האסור הרי נעשה ומ"ה דחי איסורא דרבנן כי היכי דלא ליתי לידי האי מעשה שאיסורו מן התורה א"ר אלעא א"ר יוחנן היה טעון אוכלין ומשקין כו'.

פי' היה טעון אוכלין ומשקין והיה בדעתו להוציאן לחוץ ולהניחן לאלתר ואח"כ נכנס ויצא ונכנס ויצא וחזר והניחן בפנים או בחוץ אם הניחן בפנים אינו חייב עד שיעמוד בחוץ קודם שיניחם בפנים ואם הניחן בחוץ אינו חייב עד שיעמוד בפנים קודם שיניחם בחוץ כדי שתהא עמו עקירה אחרת מלבד עקירה ראשונה לפי שלא עקר משעה ראשונה

אלא ע"מ שיניח בחוץ לאלתר אבל לצאת ולבא ולצאת ולבא ולהניח בחוץ או בפנים לא עקר הלכך לא מחייב לפי שלא היתה עקיר' משע' ראשונה לכך.

ולפום הכין אקשינן מאי קמ"ל ר"י לפי שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך כו' אסקופה משמע שתי רשויות כו' ואקשינן ואע"ג דלית לה לחי והאמר כו' רב חמא בר גוריא אמר רב תוך הפתח שהוא חוץ לדלת והלחי לפני' מן הדלת הוא עשוי וכיון שהדלת מפסקת צריך לחי אחר להתירו. פי' תוך הפתח שהוא חוץ לדלת והלחי לפני' מן הדלת הוא עשוי וכיון שהדלת מפסקת בין תוך הפתח ובין הלחי הפנימי צריך תוך פתח לחי אחר להתירו ולא תהא אסקופה זו בתוך הפתח ותהא צריכה לחי אחר להתירו וכ"ת דלית בזו האסקופה ד' על ד' ולפיכך אין צריכה לחי אחר להתירה והאמר רב חנין בר רבא אמר רב תוך הפתח אע"פ שאין עליו ד' על ד' צריך לחי אחר להתירו.

והא מילתא אוקמה רבא בעירובין בפ"ק בסמוך לכרמלית ואמרינן אבל ברה"ר יציבא בארעא וגירא בשמי שמיא ומהדרי' מצא מין את מינו ונעור כלומר אלו היה סמוך לרה"ר כיון דאית ביה ד' על ד' וא"א נמי שיתערב עם רה"ר לא היה צריך לחי אחר להתירו אבל אם היה סמוך לכרמלית אע"פ שאין בו ד' על ד' הרי נתערב עם הכרמלית וה"ל הכל ככרמלית ומ"ה צריך לחי אחר כי היכי דלא ליתערב עם הכרמלית ופרקינן א"ר יהודה אמר רב הא באסקופת מבוי עסקינן כו' פי' בידוע שכל הפתחים של בתים אין רחבן ברחב הבתים לפי שזרכן להיות כותל מכאן וכותל מכאן והפתח באמצע וזו היא צורתה \$ ציור בספר \$ והאסקופא שלפני הפתח לא היא רחבה כרחב הבית אלא היא כרחב הפתח בלבד וזו היא צורתה \$ ציור בספר \$ וסלקא דעתין מעיקרא דבאסקופת בית עסקינן שאינה רחבה כרחב הבית ואינה מתערבת עם הבית דומיא דתוך הפתח ומש"ה אקשינן והא תוך הפתח צריך לחי אחר להתירו ואמאי אין צריכה אסקופה זו לחי אחר להתירה והא דומיא דתוך הפתח היא ופרקינן הכא באסקופת מבוי עסקי' שרחב האסקופ' כרוחב כל המבוי ואין דבר מפסיק בין האסקופה ובין המבוי.

ופי' זה מסתייע מדאמרינן בעירובין איבעיא להו מהו להשתמש תחת הקורה רב ורבי חייא ור' יוחנן אמרי מותר שמואל ור"ל ור"ש ברבי אמרי אסור והלכתא כרב דאמר מותר ואמרינן הכל מודים בבין הלחיים שאסור כלומר עד שיהא לו לחי אחר וההפרש שבין בין הלחיים ובין תחת הקורה כי תחת הקורה אין שם לחי מכאן ולא לחי מכאן דאלו הוה לחי מכאן ולחי מכאן לא איצטרכינן לקורה וכיון שהכותל כלו שתחת הקורה ושלפנים מן הקורה אחד הוא ואין דבר מפסיק ביניהם ה"ל תחת הקורה כלפנים אבל בין הלחיים שהלחיים מפסיקין בינו ובין רוחב המבוי שלפנים ממנו ולא נתערב עם המבוי צריך לחי אחר להתירה הרי בין לחיים שהוא בתוך הפתח צריך לחי אחר להתירו ואסקופת בית שהוא כמוהו צריך לחי אחר אבל אסקופה מבוי שהוא דומי' לתחת הקורה אין צריך לחי אחר והא דאמרינן וחציו מקורה וחציו אינו מקורה אלו היה כולו מקורה לא היתה אסקופה שלו צריכה לחי אחר ואפי' הפתח נעול דהוה חשוב קצה הקורה כמו הקורה שתתיר מה שתחתיה ומה שלפנים ממנה כדאמרינן מותר להשתמש תחת הקורה והפתח נמי לא יתכן להיות אלא תחת המפתח ואם היה הפתח בסוף המבוי היה המפתח שעליו הקורה שתתיר מה שתחתיה לא היה צריך לחי אחר אע"פ שהפתח נעול ומ"ה

אמר'י וחציו מקורה וחציו אינו מקורה דהוה סוף הקירווי בתוך המבוי ונשארה האסקופה החיצונה בלא כלום הלכך אם היה פתחה פתוח נתערב הכל עם הפנימי ונסתר לפי שאין לחי ולא דבר מפסיק בין הפנימי לחיצון ויש לומר כי הפתח היה נפתח לחוץ כי היכי דנמשוך לפנים החיצון מתוכו ואם היה הפתח נעול הפנימי לחיצון וצריך לחי אחר ובא רב אשי ופרי' פירוק אחר ואמר לעולם באסקופ' בית עסקי' ואע"ג דלית רחב' כרחב הבית הרי יש דרך כדי שתהא מעורבת עם הבית כגון שקירה זו האסקופה בשתי קורות ואין בזו ד' ואין בזו ד' ואין בין זו לזו שלשה והדלת באמצע על קצת הקורה הפנימית*) על הקורה הפנימית על הקצה החיצון ונשארה הקורה החיצונה שאין בה ד' על ד' חוץ לדלת נמצאת הקורה הפנימית מכלל הבית והפתח מפסיק בין ב' הקורות הללו אלא היתה הקורה החיצונה ד' על ד' הויה לה מקום בפני עצמו ולא היתה מתערבת בשלפנים ממנה ואע"ג דלא הוה בה ארבעה אלו הוה בינה ובין הקורה הפנימית שלשה היתה נפסקת ממנה ולא היתה מתערבת עמה כי היכי שיתערב הכל עם הבית השתא אהני לן שאין בה ארבעה על ארבעה שלא תהא בפני עצמה ואהני לן שאין בינה ובין הפנימית שלשה שלא תהא נפסקת ממנה הלכך אם הפתח פתוח נתערבה הקורה החיצונה עם הפנימית שהיה בכלל הבית והיה הכל אחד ואם הפתח נעול הפסיק הדלת ביניהן והויה לה החיצונה כלחוץ והפנימית כדקיימא קיימא בפנים לפי שהוא לפנים מן הפתח כדאמר' לעיל בלשונו ז"ל ויש טעיות: *) הלשון מגומגם מעט ויראתי לשלוח יד בקודש ולתקנו המ"ל סימן כה ומה שאמרו כי כאשר יקום איש על רעהו כו'.

פירושה כי כשאמר הכתוב כאשר יקום איש כו' אמרו בתלמוד וכי מה ענין רוצח אצל נערה מאורסה רוצח לומר למה הובא דין הרוצח בדין נערה המאורסה לא בא אלא ללמד מדינו לנערה מאורסה בענין מה. ויצא לנו עוד ממה שזכר רוצח אצל נערה מאורסה שילמוד הרוצח מנערה מאורסה לענין אחר.

אח"כ זכר הדרך שלמדנו מרוצח לנערה המאורסה והוא אמרם מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור זהו הדרך שלמדנו מרוצח לנערה המאורסה והוא הנזכר בכאן בפסחים. אבל בסנהדרין פ"ד מיתו' אמרומה נערה ניתן להצילה בנפשו אף רוצח ניתן להצילו ויש גרסאות כתוב בהם וכי מה למדנו מרוצח מעתה אלא הרי זה בא ללמד ונמצא למד ופירושה שאנחנו מצאנו פסוק זה ר"ל כי כאשר יקום כו' לא בא בענין שתלמד נערה מאורסה מרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור אבל בא בענין שילמד הרוצח מנערה מאורסה שהוא מה נערה מאורסה ניתן להצילה בנפשו והוא מה שנזכר בפסוק כי בשדה מצאה כו' ואין מושיע לה וע"ז תמה התלמוד ואמר וכי מה למדנו מרוצח מעתה אלא הרי זה בא ללמד ונמצא למד להיות שהענין הכתוב בזה הפסוק.

אמנם הוא בהצלת נערה מאורסה מיד הרודף בנפשו של רודף כמו שאמרו ואין מושיע לה הא יש לה מושיע ניתן להצילה בנפשו וא"כ מה למדנו בענין זה מרוצח לנערה המאורסה אין הענין כאן אלא בהפך שהרוצח הוא שלמד בענין מנערה מאורסה לענין שיהיה הרוצח ג"כ ניתן להצילו בנפשו וזהו פי' אלא הרי זה בא ללמד ונמצא למד ושתקו מהצד שלמד בו הרוצח מנערה מאורסה וזכרו הצד שלמד בו הנערה מאורסה מהרוצח להיות שבו היה עסוק ואמרו מה רוצח יהרג ואל יעבר אף נערה המאורסה יהרג ואל

יעבר והניחו הצד שלמד ממנו הרוצה מנערה מאורסה עד שזכרו אותו בסנהדרין במקומו כמו שביארנו למעלה לפי שאין כאן רוצה לומר בפסחים זהו פ"ה הלכה זו וגירסא זו יותר מדוייק' מהראשונה סימן כו תנן בפרק א"ר עקיבא מנין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים כו' ואמרי' עלה בגמ' אמר רב ערוגה בחורבה שנינו כו' וראינו לרבוותא הגאונים ז"ל פ"ה דלא סליק ולהכי חזינא לפרושה וה"פ קתני במתני' ערוגה שהיא ששה על ששה טפחים זורעים בתוכה חמשה זרעונים וזו צורתה \$ ציור בספר \$ נמצאת ערוגה שיש בה לרוח מזרחית ג' טפחים ארך טפח ויש מכאן קרחת טפח ומחצה עד קרן מזרחית צפונית ויש מכאן קרחת טפח ומחצה עד קרן מזרחית דרומית וכן לרוח צפונית וכן לרוח מערבית וכן לרוח דרומית ויש באמצע טפח על טפח זרוע ויש בינו ובין הזרוע לרוח מזרחית טפח ומחצה וכן לרוח דרומית וכן מערבית צפונית ונמצא שיש שם הפרש בין זרע וזרע טפח ומחצה דהכי קים להו לרבנן דכיון דאיכא הרחקה טפח ומחצה בין כל זרע וזרע לא ינקי מהדדי ואם תשאל כיון דטפח ומחצה הוא דבעינן הפרש בין זרע אמאי קתני זרעים בתוכה חמשה זרעונים ותו לא והא אפשר למהוי תשעה זרעונים כגון דזרע בכל קרן טפח על טפח שנמצאו ארבעה זרעונים בארבע רוחות הערוגה טפח על טפח באמצעה ערוגה ומניח בינו ובין הזרעונים שבארבע רוחות טפח ומחצה לכל צד וזאת צורתה \$ ציור בספר \$ יש להשיב דהיינו טעמא דקתני חמשה ולא קתני תשעה משום דכי עביד תשעה זרעונים לא משכחת דמזדרע מהאי ערוגה כולה דאית בה ל"ו טפחי' אלא תשעה טפחים בלבד וכי עביד בה חמשה זרעי' מזדרע מינה י"ג ומש"ה אמור רבנן דלעביד בה חמשה זרעונים דלא סגי למעבד בציר מן הכי כי היכי דליזדרע בה י"ג טפחי'.

אמר רב ערוגה בחורבה שנינו שאלו היתה בין ערוגות כגון זה \$ ציור בספר \$ לא היה יכול לזרוע על שפת הערוגה דנגעי זרעים בהדדי ואקשינן והא איכא מקום קרנות כלומר נהי דבהדי ערוגה לא יכול למזרע מאבראי משום האי זרע דאיכא בשפת הערוגה בהדן קרנות מיהא דפנויות נינהו מן הזרע אמאי לא ומהדרינן בממלא את הקרנות כגון זאת \$ ציור בספר \$ שכיון שהקרנות הן זרועים אינו יכול לזרוע כנגדן מאבראי ואקשינן וליזרע מאבראי ולא לימלי כלומר וליזרע מאבראי כנגד הקרנות ולא הקרנות כגון הצורה הראשונה ומהדרינן היינו טעמא דלא שרינן ליה למזרע מאבראי כנגד הקרנות ולמשבקינהו לקרנות בלא זרע מגואי גזירה שמא ימלא את הקרנות והדר זרע מאבראי דנגעי אהדדי ואקשינן ולא יהא אלא ראש תור כלו' וא"נ מלינהו לקרנות מגואי והרצועה כנגדן מאבראי מאי איסורא איכא לא יהא אלא ראש תור מי לא תנן ראש תור ירק שנכנס לתוך שדה אחר מותר מפני שנראה כסוף שדה כגון זאת הצורה \$ ציור בספר \$ אלמא כיון דמרבועא כטבלא מרובע' שדה באנפי נפשה מתחזיא ולא מערבא בהדי האיך הכא נמי כיון דמרבועא כטבלא מרובעת לא מערבא בהדי האיך דמבראי ומהדרינן אין שדה ראש תור ירק בחורב' כלומר היכא אמרינן דראש תור מיחזי כסוף שדה ה"מ בגנה דאיתא ערוגות ערוגות מרובעות דכיון דמרובעות נינהו אע"ג דריבוע דהאי על בינייהו ערוגות כגון זו \$ ציור בספר \$ מתחזיא כסוף שדה אבל ערוגה אחת בתוך חורבה אי זרע לה לחורבה שאינה (ערוגות) ואסור ושמואל אמר ערוגה בין ערוגות שנינו כי התיר שמואל לזרוע מהבראי בצד הזרוע בערוגה זו כגון זו הצורה \$ ציור בספר \$ כל שכן

מאבראי בהדי דקרנות ואקשינן והא קא מערבן בהדי הדדי פ'י כמו שאתה רואה בצורה זו שהזרעונים של ערוגה זו מיערבי בהדי זרעים של ערוגה זו ומהדרי' בנוטע שורה לכאן ושורה לכאן פ'י זרעים של ערוגה זו הופך את השער שלה לתוכה וזרעים של ערוגה זו שבצדה הופך את השער שלהן לתוכה ונמצא שנר' ביניהם הפרש ואינו ערבוב: אמר עולא בעאן במערבא הפקיע תלם אחד על פני כלה מהו כלומר אם לא הטה שער של זרעונים של ערוגה זו לכאן ושער של ערוגה זו לכאן אלא הניח השער בערבוב מיהו לשנזרע הזרעונים מעיקרא הניח תלם אחד בין ערוגה לערוגה בלי זרוע מאי פ'י מי אמרינן כיון דאיכא תלם ביניהם בלי זרוע לא הוי ערבוב ושרי או דילמא כיון שהשער של זרע'י נראין בערבוב למראית העין אסור אמר רב ששת בא ערבוב וביטל את השורה כלומר אע"פ שהפקי' תלם בין זרע לזרע מקום שהיה יכול לעשותו שורה ונעשה בכך הזרע שבערוגה זו שורה בפני עצמה והזרע שבערוגה זו שורה בפני עצמה כיון שהשער של זרעים הואיל ומעורבבין הן שהרי לא הטה שער של זו לכאן אלא דהניחן מעורבבין בא ערבוב וביטל את השורה שאיסור כלאים במראית העין תליא: רב אשי אמר אין ערבוב מבטל את השורה איתביה רבינא לרב אשי הנוטע שתי שורות של קישואין שתי שורות של דלועין שתי שורות של פול המצרי מותר פ'י נטע שתי שורות של קישואין והטה שער שתי שורות אלו להדדי ונטע בצדן שתי שורות של המצרי והטה שער שתי שורות אלו להדדי ומש"ה מותר דכיון ששער של קישואין אינו מעורב עם שער של דלועין גם שער של דלועין אינו מעורב עם שער של פול המצרי מותר שורה אחת של קישואין שורה אחת של דלועין שורה א' של פול המצרי אסור לפי שהשער של דלועין שהוא באמצע אם הטה אותו לצד הקישואין או לצד הדלועין ערבוב הוי ואסור.

פ'י והא הכא דשורות שורות נינהו וכל שורה מהם מובדלת מחברתה ואפ"ה כיון שהשער של זרעים מערבי בהדדי בא ערבוב ובטל את השורה ופריק שאני התם דאיכא שרכא. פ'י העלין רחבין כלומר כיון שהדבר ידוע שעלין של קישואין ושל דלועין עלין רחבין הם ונמתחים הטב על הארץ ומערבבי בהדדי טובא ומ"ה בא ערבוב וביטל את השורה אבל שאר ירקות שאינן עלין רחבין ואין נמתחים הטב על הארץ לא מטי ערבוב לבטל שורה אמר רב כהנא אמר רבי יוחנן הרוצה לעשות כל גנתו ירק עושה ערוגה ששה ומעגל בה חמשה עגולין וממלא קרנותיה כל מה שירצה.

פ'י דכי תנן במתני' דזורע בתוכה חמשה זרעונים שנמצא צריך הוא להרחיק בין זרע לזרע טפח ומחצה ה"מ בשזורע אותם בריבוע שאם אינו מרחיק ביניהם כשיעור הזה נמצא הזרעונים מתערבבים בערוג' עכשיו שזורע אותן עגולות ולא מרובעות נכרין הם למראית העין מפני שיפוע הקרנות ואינם מתערבבים הלכך עוגל חמשה עגולים אלו בלי שירחיק כלום בין זרע לזרע וממלא את הקרנות כל מה שירצ' ונמצא משתכר בקרנות ומשתכר עוד באמצע שני טפחים לפי שהזורע אותם בריבוע אינו יכול לזרוע באמצע אלא טפח אחד בלבד ועכשיו הרי הוא זורע שלשה טפחים שהרי כשעוגל ד' טפחים אלו שיש באמצע הערוגה (לכן) לבן חוזרים ג' טפחים כדקי"ל כמה מרובע יתר על העיגול רביע ודייקי' והא איכא דביני ביני.

פ"י דקס"ד דהא דקאמר הרוצה למלאות את גנתו ממש קאמ' ומש"ה מקשינן והאיכא דביני ביני והוא הריוח שיש בין הריבוע לעיגול לפי שכשעוגל את המרובע נמצא שנעשה הריוח בין זרע לזרע מחמת שיפוע העיגול של זה ושיפוע העיגול של זה ומהדרינן אמרי דבי רבי ינאי במחריב את הבינים כלומר זה שאמרנו כל גנתו לאו כל ממש הוא אלא לאיתויי קרנות שני טפחים דמשתכר להו באמצע הוא דקאמר אבל לעולם בין הבינים שנעשה מחמת שיפוע העגול מחריב להו ולא זרע להו דאי לא מחריב להו הויאן להו מרובעות ומיערבי בהדדי רב אסי אמר אם היו זרועים שתי זרוען ערב כלומר אפילו בלי שיהיו עגולין נמי הכי יש דרך לעשות שיהיו מותרים בלא הרחקה שאם היה מין זרוע שתי מצפון לדרום זרוע מין אחר בצדו ממזרח למערב שכיון שהוא עושה כן הרי הן ניכרים למראית העין שזה בפני עצמו הוא ואין כל אחד מתערב עם חברו: איתביה רב אשי לרב כהנא עבודת ירק בירק ששה טפחים ורואין אותה כטבלא מרובעת כדי שתראה בפני עצמה.

פ"י ברוצה להכניס ירק בתוך ירק אחר עושה ערוגה ששה כטבלא מרובעת כדי שתראה בפני עצמה פ"י שאם היתה פחותה אינה חשובה כדי שתראה בפני עצמה אלא מכלל השדה שיש בה האחר היא נראית כטבלא מרובעת הוא דשרי כלומר להראות שדה בפני עצמה היא אבל באם היו זרועין שתי זרוען ערב לא אלא אכתי מיקריא שדה א' ואסור ומהדרי' התם לאקולי בה קולא אחרינא כלומר לעולם באם היו זרועים שתי זרועים ערב משתרי' ומתחזי דכל חד וחד משדה אחריתי באנפי נפשה הוא והאי דקתני עושה ערוגה ששה כטבלא מרובעת להתיר ראש תור הנכנס לה וראש תור היוצא ממנה שאם היתה פחות משה אי נמי שלא כטבלא מרובעת לא חשיבא כי היכי דניהוי ההוא ראש תור הנכנס לה וראש תור היוצא ממנה ששה כטבלא מרובעת שדה באנפי נפשה מתחזיא ומתחזי ההוא ראש תור הנכנס לה והיוצא ממנה כסוף שדהו ולא מערבי בהדדי ע"כ בלשונו ז"ל: סימן כז הביאה רבינו בצלאל ז"ל בש"מ לכתובות במאי דשייך לדע"א ע"ב: סימן כח והא דאמרינן (כתובות דף ע"ב ע"א) אמר רב כהנא המדיר את אשתו שלא תשאל ושלא תשאיל נפה וכברה רחים ותנור.

היינו טעמא דנקיט הני מילי משום דארח עלמא הוא דלושלינהו נשי להדדי אבל בגדים ומצעות דלא רגילי נשי למושלינהו להדדי משום דדמיהן יקרים כי מדר לה דלא תושלינהו ליכא הכא שם רע בשכנותיה ודקאמרת בשלמא שלא תשאיל איכא שם רע בשכנותיה אלא שלא תשאל מאי שם רע איכא הכא.

דכיון דידעי שכנותיה דאיהי לא שיילא מנייהו אינהו נמי לא שיילי מינה והיינו שם רע ע"כ בלשונו ז"ל: סימן כט וששאלת הא דתניא (שם) ר"מ אומר כל היודע באשתו שהיא נדרנית. וקאמרת היכי מצי מפר לה והא קי"ל דאין הבעל מפר אלא דברים שיש בהם עינוי נפש ועוד אמאי צריך להקניטה עד שתדור בפניו: תשובה דקאמרת והא אין הבעל מפר אלא בדברים שיש בהן עינוי נפש הכא נמי כי מפר לה בדברים שיש עינוי נפש הוא דמופר לה.

ודקאמרת אמאי צריך להקניטה כדי שתדור בפניו הכי קתני כל היודע באשתו שהיא נדרנית כלומר שנודרת ואינה מקיימת וחייש דילמא נדרה בפניו ולא מקיימ' ואיהו לא

ידע כי היכי דלפר לה ומייתי בניה בההוא עון כדאמרין התם בעון נדרים בנים מתים ויקניטה כדי שתדור בפניו ויפר לה ודקאמרת אמאי אינו מפר לה עד שתדור בפניו לימא לה כל נדרים שתדור מכאן ועד יום פלוני הרי הן מופרין.

אלו אמר לה הכי ההיא הפרה לא מהניא מידי דהא תנן האומר לאשתו כל נדרים שתדורי מכאן ועד יום פלוני הרי הם קיימין הרי הן קיימין. הרי הם מופרים רבי אליעזר אומר מופר וחכמים אומרים אינו מופר א"ר אליעזר ק"ו אם הפר נדרים שבאו לכלל איסור לא יפר שלא באו לכלל איסור אמרו לו אישה יקימנו ואישה יפרנו את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר לא בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר והל' כחכמים דקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ומ"ה לא סגי ליה להאי דחייש דילמא נדרה אשתו ולא מקיימא ואיהו לא ידע דנדרה כי היכי דלפר לה אלא עד שיקניטנה כדי שתדור בפניו ויפר לה ע"כ בלשונו ז"ל: סימן ל' וששאלתם הא דתני רבי חייא (חולין דקל"ד ע"א) שמנה ספיקות נאמרו בגר ומכללן בכור בהמה טמאה האי בכור בהמה טמאה ספק פטר חמור הוא כגון שהיה ספק אם הוא בכור או לא דה"ל ספק איסורא אבל ספק פדיון פטר חמור כגון שנפדה אותו ספק פטר חמור בשה דפקע ליה איסוריה מההוא פטר חמור הוה ליה ההוא שה ספק פדיון פטר חמור וכי אתי כהן למשקליה אמרינן ליה לכהן זיל אייתי ראיה דההוא פטר חמור הוה כי היכי דליהוי האי שה פדיון פטר חמור ושקיל וכיון דלא מצי מייתי ראיה ה"ל ספק ממונא ולקולא כלומר חומרא לתובע וקולא לנתבע ע"כ בלשונו ז"ל: סימן לא והא דאמרין בפרק מי שמת (דק"מ ע"ב) עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין דקא קשיא לך בשלמא בת אצל אחין אית לה שיעורא כדי שיזונו אלו עד שיבגרו אלא אלמנה אצל הבת מי אית לה שיעורא כיון דתנן בגמרא לענין אלמנה עד מתי היא נזונת עד כדי כתובתה וסמוך לה שתגבה כתובתה מן השאר איהי נמי הא אית לה שיעורא הלכך מפקינן ברישא מן הנכסים כדי שתזון ממנה עד כדי כתובתה וסמוך לה שתגבה כתובתה מן השאר ובתר הכי חזינן אי איכא בנכסים כדי שיזונו הבנים והבנות עד שיבגרו הן הן מרובין והבנים יירשו והבנות יזונו מההוא מותר ואי ליכא בההוא מותר כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו הבנות ניזונות מההוא מותר והבנים ישאלו על הפתחים ואי ליכא בנכסים אלא כדי שתזון האלמנה עד כדי כתובתה וסמוך לה שתגבה כתובתה מן השאר אלמנה נזונת עד כדי כתובתה וגובה כתובתה מן השאר והבת תשאל על הפתחים דאי לענין מזונותיה עד שיעור כתובתה הא אמרינן דמזונות האלמנה קודמין למזונות הבת ואי לענין גביית כתובתה מן השאר הא תנן בהדיא אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם והכא נמי כיון דההוא שאר הוא קא משתעבד לכתובת האשה אין הבת ניזונת מהם: וא"ת הא אפשר דמיתא לה א"נ דתבעה לה כתובת' מקמי דתיזון עד שיעור כתובתה דפקעי להו מזונות דאלמנה מהכא וכיון שכן אמאי אין הבת נזונית מהם תשובתך כיון דאכתי לא מיתא לה ולא תבעה לה כתובתה אמרינן לה לבת זיל לית לך ולא מידי עד דמיתא או עד דתבעה לה כתובתה.

ע"כ בלשונו ז"ל: סימן לב וששאלתם בפ' מי שמת (דקמ"א ע"ב) מעשה דההוא גברא דשדר פיסקי דשיראי לביתיה כו' בש"מ היא או בבריא. הכין חזינא דהאי מעשה במאן דהוה במדינה אחריתי הוא ושדר לביתיה פיסקי דשיראי דאינון בגדים של משי והוה

אית ליה בני ובנתא וכדשדר להו לא פריש ואמר אילין לבנאי ואילין לבנתאי ועלה אמרי' הראוי' לבנים לבנים דכיון דאינם ראויים לבנות אלא לבנים בודאי דלבנים הוא דשדרינהו והראויים לבנות לבנות דכיון: דאינם ראויים לבנים אלא לבנות בודאי דלבנות הוא דשדרינהו וליכא למשמע מינה למאן דיהיב מתנה סתם לבני ביתיה דכי אמרינן הראויים לבנים לבנים והראויים לבנות ה"מ במאן דשדר סתם ולא פירש ואמר למאן שדרינהו דאיכא למימר לבנים שדרינהו ולא לבנות ואיכא למימר לבנות שדרינהו ולא לבנים ואיכא למימר לכולהו שדרינהו וכיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אמרינן הראויים לבנים לבנים והראויים לבנות לבנות אבל היכא דפריש ואמר אילין ליהו לבני ביתאי מכי אמר הכי הא ודאי זכו להו כלהו בני ביתיה בההוא מידי והו"ל כמאן דפריש ואמר אילין ליהו לבנאי ולבנתאי דהא בני ביתאי בני ובנתא משמע וכיון שכן בין הראויים לבנים בין הראויין לבנות פלגי להו בשוה וליכא הכא הפרש בין מתנת בריא למתנת ש"מ.

ע"כ בלשונו ז"ל: (ועיין מ"ש בעניוטי בהגהת שי' הרמ"ה ז"ל) סימן לג וששאלתם כתובת בנין דכרין דתקון רבנן במאי דכתב לה בעל הוא דתקון אבל בנכסי נדוניתא לא תיקון או דלמא בכולהו הוא דתקון. הכין חזינא דבכולהו הוא דתקון בין במאי דכתב לה הבעל בין בנכסי נדוניתא היכא דהויא צאן ברזל ובהדיא אמרינן בפ' אע"פ (דנ"ד ע"ב) רצה לכתוב לא קתני אלא רצה להוסיף מסייע ליה לרבי איבו א"ר ינאי דאמר תנאי כתובה ככתובה דמי למאי נפקא מינה למוכרת ולמוחלת כו' עד ולכתובת בנין דכרין כו' דשמעת מינה דכתובת בנין דכרין כי היכי דאיתא בכתובה הכי נמי איתא בכלהו תנאיה. ונדוניתא נמי היכא דקביל ליה בעל בתורת צאן ברזל מתנאי כתובה ניהו ומההיא דאמרינן נמי בפ' נערה שנתפתתה (דנ"ב ע"ב) א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחנן מפני מה תקנו כתובת בנין דכרין כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו ככנו ודייקינן עלה ואימא דאב לירות דבעל לא לירות שמעת מינה דכי תקון רבנן כתובת בנין דכרין בכולהו הוא דתקון בין בנדוניתא דיהיב לה אב בין במאי דכתב לה בעל ואע"ג דאינון ירתון כסף כתובתיך הוא דקתני במתני' דמשמע מאי דכתב לה בעל נדוניא נמי היכא דקביל לה בתורת צ"ב כתובה נמי מיקריא.

תדע דגרסינן בפרק אלמנה לכ"ג אמר רב יהודא הכניסה לו שני כלים באלף ושבח וועמדו על שני אלפים אחד נוטלתו בכתובתה וא' נותנת דמים ונוטלתו אלמא נדוניא נמי היכא דקביל לה הבעל בתורת צ"ב כיון דכתיבא עליה דבעל בכלל הכתובה ואם מתו מתו לו ואם פחתו פחתו לו כתובה נמי מיקריא.

ע"כ בלשונו ז"ל: סימן לד וששאלתם מוגלא דאשתכח בריאה ואסרוח מי טרפינן לה לבהמה או לא. הכי חזינן כיון דאמר רבנן מוגלא בריאה כשירה בין אסרוח בין לא אסרוח כשר' דכי פלוג רבנן במים זכים הוא דפלוג אבל במוגלא לא פלוג תדע דהא מים כי עכירי דדמו למוגלא טריפה ומוגלא גופיה כשירה ה"נ אע"ג דמים זכים כי אסרוח טרפה מוגלא כדקיימא קיימא ואע"ג דאסרוח כשרה ולית לן לדמויי מילתא דמוגלא למילתא דמים זכים בלי ראייה דהא אמרינן אין אומרים בטרפות זו דומה לזו ואל תתמה שהרי חותכה מכאן ומתה חותכ' מכאן וחיתא ע"כ בלשונו ז"ל: סימן לה וששאלתם על

אותו מעשה שבא לידכם בכוליא שנמצאת בה מכה ונפסק הבשר כנגד המכה והאדים הלובן שבתוכה.

כך דעתינו נוטה שאע"פ שלא אסרו חכמים אלא לקותא והאי מכה היא כיון שהאדים הלובן יש לחוש שמא מחמת אותו מכה נעשית לקותא ולפיכך הלובן שבתוכה האדים ואי נמי ספיקא היא הא קי"ל דספק איסורא היכא דאיתלידא ריעותא לחומרא והכא הא איתלידא ריעותא ע"כ בלשונו ז"ל: סימן לו וששאלתם הא דת"ר בפרק מי שמת (דקמ"ה ע"ב) עשה עמו בפומבי ובקש לעשות עמו בצנעא יכול לומר לו בפומבי אני עושה עמך כדרך שעשית עמי כו'.

היינו טעמא דיכול לומר לו כך מפני שהדבר ידוע שכשעושין בפומבי שהוא בגלוי יותר שמחה הוא ממה שעושין בסתר וכן אם עשה עמו בבתולה ובקש לעשות עמו באלמנה יכול לומר לו בבתולה אני עושה עמך כדרך שעשית עמי לפי שהדבר ידוע הוא שנושאי בתולה יותר שמחה יש בה מנישואי אלמנה ולפיכך יכול לומר לו אני עושה עמך שושבינות אלא אם אשמח עמך שמחה גדולה כדרך ששמחת עמי ולענין עשה עמו בשניה ובקש לעשות עמו בראשונה היינו טעמא דיכול לומר לו בשניה אני עושה עמך כדרך שעשית עמי לפי שכיון ששתיהן בתולות הן הדבר ידוע שהשמחה שיש לו בנישואי שניה יתיר' היא מהשמחה שיש לו בנישואי ראשונה לפי שבנישואי ראשונה היה לבו טרוד אם יכול לבעול אם לאו כי ההוא דתנן (בברכות דט"ז ע"א) חתן פטור מק"ש לילה הראשון' כו' אם לא עשה מעשה ואוקימנא משום דטריד לביה טרדא דמצוה אבל בנישואי שנייה אין לבו טרוד בכך שהרי כבר נשא בתולה אחרת קודם לכן ובעלה ולפיכך יכול לומר לו בשניה אני עושה עמך כדרך שעשית עמי לפי ששמחתו בנישואי שניה גדולה היא משמחתו בנישואי ראשונה וכן עשה עמו בנישואי אשה א' וביקש הוא לעשו' עמו בנשואי ב' נשים כא' יכול לומר לו בנשואי אשה א' אעשה עמך כדרך שעשית עמי לפי שנישואי אשה א' היא יותר שמחה מנישואי ב' נשים כאחת משני פנים חדא שאהבת אשה אחת יתירה היא מאהבת שתי נשים ויתר נדבקת נפשו באהבת אשתו כשהיא אחת ממה שנדבקת כשהן שתיים ועוד שמי שנושא שתי נשים כאחת כיון שהן צרות זו לזו מתקנאות הן זו בזו ונמצא הוא טרוד ביניהם וכיון ששמחתו כשהוא נושא אשה אחת גדולה היא משמחתו כשהוא נושא שתי נשים כאחת לפיכך יכול לומר באחת אני רוצה לעשות עמך כדי שאשמח עמך שמחה יתירה כדרך ששמחת עמי.

ע"כ בלשונו ז"ל: סימן לז וששאלתם הא דגרסינן בפרק אלמנה נזונת (דצ"ו ע"א) כל המונע תלמידו מלשמשו כאלו מונע ממנו חסד שנא' למס מרעהו חסד. מהיכא קא שמע ליה להאי ענינא מהאי קרא האי מימרא דרשא הוא והכין קא דריש ליה לקרא למס מלשון מס הוא כלומר מי שמונע תלמיד שהוא רעהו בקריאת התורה מלשמשו שהוא חייב בו כמו חיוב המס מונע ממנו חסד ופורק ממנו יראת שמים דכתיב ויראת שדי יעזוב.

ע"כ בלשונו ז"ל: סימן לח והא דאמרינן בפרק הנושא את האשה (ק"ד ע"ב) א"ל הכי אמר רב אמר ליה אשתיק א"ל אישתיק קאמרת או אשקיין קאמרת. הכין פירושא אמר

ליה רבי אבא לרב הונא הא דאמרינן משמיה דרב ל"ש אלא מנה מאתים אבל תוספת יש לה אמר רב הכי כלומר כלום שאלת אותו על דבר זה ואמר לך כמו שאמר לי אמר ליה אישתיק אמר ליה אישתיק קאמרת או אשקיין פי' ר' אבא לא הבין מה אמר לו רב הונא אם אשתיק קאמר ליה כלומר כששאלתי לרב על דבר זה אשתיק ולא אמר לי דבר ולא השיבני כלום.

אם אשקיין קאמר ליה כלומר כששאלתי רב על דבר זה לא השיבני כלום אלא הפליגני בדברים ואמר לי אשקיין מיא. וזה שנסתפק לו לרבי אבא אם אשתיק קאמר ליה אם אשקיין קאמר ליה.

משום דלשון אשתיק קרוב הוא ללשון אשקיין ולפיכך נתבלבל הדבר על רבי אבא ונסתפק אם אשתיק אמר לו או אשקיין אמר לו. ע"כ בלשונו ז"ל: סימן לט והא דאמרינן בשלהי כתובות רבי אחי ורבי אסי הוו קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא פירוש מחמת חביבותא דארעא דישראל עלייהו הוו קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא דכי הוו יתבי בשמשא וקא מתחממי מחמת שמשא וקא מצטערי הוו קיימי לטולא כי היכי דלימטי להו רוחא מההוא טולא ומשכחי הנאה מארעא דישראל וכי הוו יתבי בטולא וקא מצטנני ומצטערי קיימי ויתבי בשמשא כי היכי דלשכוח רוחא דשמשא מההוא צינון דמטא להו ומטיא להו הנאה מארעא דישראל ומתחדש להו בה שמחה בכולהו עידנא.

ע"כ בלשונו ז"ל: סימן מ והא דאמרינן א"ר זירא א"ר ירמיה בר אבא דור שבן דוד בא בו קטגריא בת"ח. פי' מלשון אין קטיגור נעשה סניגור שהוא השונא כלומר דור שבן דוד בא יהא בו שנאה יתירה מן הרשעים בתלמידי חכמים כי אמרייתא קמי דשמואל אמר צירוף אחר צירוף פי' מלשון וצרפתי' כצדק את הכסף ובחנתיו כבחן את הזהב כלומר יבא עליה' צרות אחר צרות שהאחרונות משכחות את הראשונות עד שיהיו כמו כסף שצירף אותו הצורף פעם ראשונה וחזר וצירף ף אותו פעם שנייה ע"כ בלשונו ז"ל: סימן מא שאלה יבאר לנו פי' אמרם (חולין דף ל"ב ע"א) שהה במיעוט סימנים וכן (שם דף ל' ע"ב) החליד במיעוט סימנים: תשובה אמנם אמרם שהה במיעוט סימנים מעולם היה מתקשה עלינו ולא נתבאר אצלנו בו פירוש ראוי לסמוך עליו.

והפי' היותר קרוב שנראה לנו בו הוא שנאמר שלא דברו כאן בושט שהוא נפסל ואפילו בנקיבת משהו אמנם דבריהם פה הם בגרירת שלא תפסל אלא ברובה ולהיות שעיקר אצלנו שהשהיה תפסיד השחיטה ותעשנה בלתי נמשכת שאל השואל אם שחט מיעוט גרירת ושהה וחזר ושחט בה מיעוט אחר והשלים רובה מהו כלומר אם נחשוב אותו המיעוט ששחט קודם השהיה כאלו נפגם קודם השחיטה ונחשוב זה המיעוט השני ששחט אותו אח"כ כמי שבא אל חצי קנה פגום והוסיף עליו כל שהוא וגמרו ותהיה שחיטתו כשרה או דילמא ששם בחצי קנה פגום מ"מ אותו החלק ששחט לא שהה בו כלו' וכאן הנה כבר שהה בשחיטה והפסיק בין המיעוט הראשון והמיעוט השני והנה כל אחד מהם אין בו רוב סימן אבל הושט לא תתישב בו זאת הבעיא כלום לפי שאם שחט בו מיעוט ושהה היה [הרי'] אותו מיעוט אין בו כדי שחיטה והואיל ואינה שחיטה הנה כבר באותו החתך שחתך היתה טרפה לפי שהעיקר אצלנו נקובת הושט במשהו ואפי'

שחט אח"כ כל הסמנים שחיטה שלמה אינו מועיל כלום וע"כ ראינו שלענין ושט אין מקום לשאלה זו.

אך קשה לנו לפירוש זה אמרם סימנים ולא היה לו לומר לא (אלא) שהה במיעוט סימן ואמנם אמרם החליד במיעוט סימנים הוא פשוט אין בו קושי והכונה בו שאם החליד את הסכין ושחט מיעוט הסימן ואח"כ הוציא את הסכין ושחט המיעוט האחר כתקנו מהו מי אמרי' כיון דבמיעוט הסימנים בלבד הוא שהחליד כשרה דמיעוט כמאן דליתיה דמי או דלמא כיון דלגבי הרוב לאו מיעוט הוא אלא חצי גמור הוא וכמי שהחליד בחצי סימן ואסור: סימן מב וששאלתם הא דאמרינן הא לך ע"מ שתחזיר' לי כו' קמבעיא לן היכא דאמר כהן לא מהדרנא מי כייפינן לאהדורי ההוא מנה או לא.

הכין חזינא דכיון דישראל על הדין תנאה הוא דיהביה ניהליה אשתכח דלא אקנייה ניהלי' אלא ע"מ שיחזירהו לו הלכך כי אמר כהן לא מהדרנא כייפינן ליה ומהדר ליה ניהליה ופטור ליה ההוא ישראל מדמי תרומה ומחמש סלעים דהא אמר רבה מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה. ואם תשאל כי אמר כהן אנא לא מהדרנא ליה ניהליה דלא בעינא לקיומי תנאה דיליה ליהוי כדין כל מאן דיהיב מתנה לאחר על תנאידיהכא דלא נתקיים התנאי בטלה המתנה מעיקרא הכא נמי לימא כהן אנא לא בעינא לקיומי האי תנאה ותבטל המתנה מעיקרא בכך ויתחייב ההוא ישראל בדמי תרומה ובחמש סלעים כי אמרינן דהיכא דלא איתקיים התנאי בטל המעשה מעיקרא ה"מ בתנאי דאיתיה בידא דמקבל אי בעי מקיים ליה ואי בעי לא מקיי' ליה אבל הכא קיומי' לאו בידא דמקבל הוא דהא דבר ידוע הוא דקניית המקבל למתנה תלוי הוא בגמירת דעת הנותן וכיון דעל תנאי להחזיר הוא שהקנה לו אותו מנה נמצא שקיום התנאי אינו ביד המקבל אי בעי מקיים ואי בעי לא מקיים אלא בעל כרחיה מקיים ליה ומהדר ליה לההוא מנה ניהליה ומדמהדר ליה ניהליה הרי נתקיים התנאי ומדנתקיים התנאי נתקיימה המתנה ונפטר ההוא ישראל מדמי תרומה ומחמשה סלעים.

ואע"ג דע"מ להחזיר הוא דיהביה ניהליה הא אמרינן דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה וכיון דלא נתקיימה ההיא נתינה אלא עד דמקיים התנאי שמה החזרה אם הקדישו כהן אינו מוקדש שהרי לא נתקיים התנאי ואע"פ שהחזירו לו כשהוא מוקדש ההיא חזרה לאו כלום היא דמידי דחזי ליה קאמר והקדש לא חזי ליה לישראל ומדלא נתקיים התנאי לא נתקיימה הנתינה ובטל הקדש מעיקרו הלכך מחייב כהן לאהדורי ההוא מנה לישראל בעל כרחיה דהא ע"מ כן יהבי ניהליה וממילא מיבטל ליה ההוא הקדש דאלו הוי הקדש הא לא נתקיים התנאי כדי שתתקיים ההיא נתינה מעיקרא והיינו דאמרינן בפרק יש נוחלין שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי הקדישו והחזירו הרי זה מוקדש ומוחז' ואסיקנא דהיכא דאמר ע"מ שתחזירהו הרי זה מוקדש ומוחזר ואי אמר ע"מ שתחזירהו לי מידי דראוי ליה קאמר כלומר כיון דהקדש לא חזי ליה הרי לא נתקיים התנאי שהיא החזרה ומדלא נתקיים התנאי בטלה המתנה ובטל הקדש מעיקרו הלכך כייפינן ליה למקבל לאהדורי ההוא שור לנותן דהא על מנת כן הוא דיהביה ניהליה וממילא מיבטיל ליה הקדש ודקא קשיא לך כיון דלא מצוי מקדיש ליה היכי הוויא מעיקר' מתנה דהא במעשה בית חורון אמרו חכמים כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה

מתנה לא דמי דאלו התם כוליה חד זימנא הוא ומעיקר הנתינה אמרינן ליה לדעת הנותן דלא איכוון לאקנויי ליה מדליכא זמן דיכיל לאקדושי ביה ואשתכח דלא עבר על ההיא נתינה עידן דהויא ביה נתינ' אבל הכא כיון דע"מ להחזיר הוא הוי ליה כתרין זימני זמן נתינה לחוד וזמן החזרה לחוד ובזמן הנתינה חזי ליה להקדש דנתינה גמורה היא ואע"ג דע"מ לחזור היא הא אמרינן מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה וכי מהדר ליה בתר הכי לקיומי' לתנאי ההוא אתחלתא דזמן אחר שהוא זמן החזרה ולא שייך בזמן הנתינה וכיון דתרי זמני נינהו זמן הנתינה לחוד וזמן החזרה לחוד והוא זמן הנתינה אע"ג דפורתא ניהו ובראיית הלב דחזינן ליה אלו אקדשא מקבל לההיא מתנה למתנהני בה הקדש ההוא פורתא ובתר הכי הדרא למרא הקדישו הקדש הוי לההוא פורתא וכד שלים ליה ההוא פורתא הוא דהדרא לה ההיא מתנה למרא הא למדת דמתנה שיכול להקדישה קרינא ביה מדיכיל להקדיש' לאיתנהויי בה הקדש ההוא פורתא דזמן הנתינה תדע דאלו אמר שור זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי לאחר שלשים יום ואקדשיה המקבל בתוך שלשים יום מי לא הוי הקדשו הקדש להנהו שלשים יום ובתר דשלמי להו הוא דהדרא מתנה למרא הכא נמי לא שנא דמה לי זימנא רבה מה לי זימנא זוטא מ"מ כיון דמחולקין נינהו ותרי זמני זמן נתינה לחוד וזמן חזרה לחוד ואלו אקדש' מקבל לאיתנהויי בה הקדש בההוא פורתא דזמן הנתינה ההוא הקדש הוי לענין ההוא פורתא ומתנה שיכול להקדישה קרינא בה והויא מתנה לההוא זמן דילה אבל מעשה בית חורון כיון דליכא לפלוגיה לתרי זימני דהא לא נפליג בה נתינה וחזרה כי היכי דלהו תרי זימני אלא כוליה חד זימנא ניהו ומעיקר המתנה הא קא חזינא דלא יכיל המקבל לאקדישה אשכחת דלא עבר על ההיא מתנה זמן דאפשר ביה למקבל לאקדישה לענין ההוא זמן והויא לה מתנה שאם הקדישה אינה מוקדשת ומשום הכי אמור רבנן דלא הויא מתנה.

וכד מעיינת ליה טעמא משכחת ליה דטעמא חריפא הוא וליכא לאקשוויי ביה מידי ע"כ בלשונו ז"ל: (ומופת דורנו בספרו הבהיר ברכי יוסף חי"ד סי' ש"ה ס"ק ח' הביא מקצת תשו' הלזו). סימן מג וששאלת הא דתנן בסוכה (דמ"ה ע"א) בכל יום היו מקיפין את המזבח פעם אחת ואותו היום שבע פעמים וקשה לך היאך מקיפין אותו והא בין אולם ולמזבח מקום הכהנים הוא ואין רשות לישראל ליכנס לשם: תשובה האי מקיפין דקתני במתני' לאו הקפה בהלוך היא כמו שאנו עושים היום שאנו מקיפין ס"ת בהושענא בהילוך סביבותיה אלא הקפה בעמידה היא כי ההיא דגרסינן ביומא בפרק בראשונה (דכ"ה ע"א) מקיפין היו הכהנים ועומדין כמין כופליאר ומקשינן הכהנים היו עומדים סביב למזבח בינו לבין האולם וישראל עומדים מצדו למזבח שבצפונה עד צדו האחר שבדרומו והיו בכל יום מקיפין אותו פעם אחת ואותו היום שהוא יום ערבה היו מקיפין אותו ז' פעמים שהיו עומדים סביבותיו ואח"כ הולכים להם וחוזרים ומקיפין ועומדים סביבותיו פעם שניה והולכים להם וחוזרים אח"כ ועומדין ומקיפין פעם שלישית וכן חמשית וכן ששית וכן שביעית על הסדר הזה.

ואיכא לפרושי ליה כדקאמרת שהיו הכהנים עומדים סביבות המזבח בינו ובין האולם וישראל מקיפין והולכים מצד דרום ועד צפון וחוזרין ומקיפין מצפון ועד מזרח ועד דרום והיו עושין כן בכל יום פעם אחת ויום ערבה היו עושים כן שבעה פעמים וגם זה

פ"ל נכון הוא ואפ"ל שכן היו עושים אלא שהפ"ל הא' הוא שקבלנו מרבינו הרב ז"ל וכן מצינו שפ"ל הגאונים ז"ל בתשובותיהן.

ע"כ בלשונו ז"ל: (עיין להרב מוהר"ח א ז"ל בקו' דרך הקדש די"ו ע"ב) סימן מד ושאלת למה אין מברכין בלילי הפסח על ההלל דבר זה אין לו טעם אלא שכך תקנו חז"ל ונראין הדברים דהיינו טעמא שאין מברכין על ההלל אלא ביום משום דמצוה היא לקראו ביום כמו שהיו עושים במקדש שהיו ישראל קורין את ההלל על קרבנותיהן אבל בלילי פסחים קריאת ההלל לאו מצוה היא שהרי לא היו עושים קרבנותיהם בלילה אלא כעין שמחת בעלים היא ונתינת שבח והודאה לפני המקום ואין מקום לברכה: (הביאה מופת דורינו בספרו הבהיר ברכי יוסף חא"ח סי' תפ"ז סק"ז) סימן מה ושאלת הא דאמרינן (סנהדרין דל"א ע"ב) היבמה הולכת אחר היבם להתירה ואמרי' עלה עד כמה א"ר ירמיה אפי' מטבריא לצפורי וקמבעיא לך היכא דהוי יותר מטבריא לצפורי מי כייפינן ליה ליבם למיתי גבה ולמשרי לה או לא: תשובה מדאמרינן בגמרא מ"ט וקראו לו זקני עירו ולא זקני עירה מכלל דלא מחייבינן ליבם למיתי גבה כלל בין דמרחק טפי בין דמקרב טפי והא דאמרינן אפילו מטבריא לצפורי רבותא דקריבה קמ"ל שלא תאמר היכא דמרחק הוא דהיבמה הולכת אחר היבם ולא היבם משום טורח דאיכא עליה דיבם אבלהיכא דמיקרב כופין את היבם לבא אצלה דהא ליכא עליה טורח קמ"ל דאפי' מטבריא לצפורי דקריב טפי אין כופין אותו לבא אצלה אלא היא הולכת אחריו להתירה.

ודקא שאיל מר כמה בין טבריה לצפורי מסתברא לן דמקרבי להדדי ובתוך תחום שבת קיימי. תדע דגרסינן בפרק כל כתבי הקדש א"ר ינאי יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריה ומוציאי שבת בצפורי אא"ב קרובים להדדי נינהו ובתוך תחום שבת קיימי היינו דמשכחת לה דמכניסי שבת בטבריה ומוציאי בצפורי אא"א רחוקים מהדדי נינהו היכי משכחת לה דמכניסי שבת בטבריה ומוציאי בצפורי וא"ת דלאו אחד גברא קאמר אתרי גברי הוא דקאמר חד הכניס שבת בטבריה וחד הוציאה בצפורי מאי מעליותא איכא והא קא חזינן במאי דקא מרוח האי בהכנסה קא מפסיד בהוצאה ומאי דקא מרוח האי בהוצאה קא מפסיד בהכנסה אלא ודאי אחד גברא הוא דקאמר וש"מ דטבריה וצפורי קרובים להדדי נינהו ובתוך התחום קיימי וההוא דאמרינן (שבת דק"ד ע"ב) כתב אות אחת בטבריה ואות אחת בצפורי חייב איכא למשמע מינה דתרוייהו בתוך תחום שבת קיימי מאי אמרת דילמא כדכתבינהו בשתי שבתות ובהעלם אחד עסקינן איכפל תנא לאשמעינן כי האי ועוד כיון דסתמא קאמר לה לית לן לאפוקה לשמעטא מפשטא ולאוקומה במילתא רחיקתא.

ע"כ בלשונו ז"ל: סימן מו ושאלת חכם שמת הכל קרוביו הכל קורעים עליו הכל חולצים עליו (מ"ק דף כ"ה ע"א) דוקא כשהיה רבו אבל הרב על תלמיד אין חייב לקרוע או דלמא הרב על התלמיד נמי חייב לקרוע הכי איתחזי לן דהא דאמרינן חכם שמת הכל קורעין עליו בשהיה גדול מהם בחכמה הוא בין שלמד ממנו בין שלא למד ממנו ואפי' מי שהוא גדול מאותו המת בחכמה ולא היה ראוי ללמוד ממנו או למד ממנו אפילו דבר אחד חייב הוא לקרוע דאמרינן (מציעא דל"ג ע"א) שמואל קרע על ההוא מרבנן דאגמריה זוהמא ליסטרוך.

ולענין הרב על התלמיד אם אפשר שכבר שמע מאותו תלמיד טעם יפה בתלמודו ואפילו בדבר א' והנאו חייב לקרוע עליו שהרי למד ממנו אותו טעם. אבל ודאי אם יודע הרב בעצמו שמעולם לא שמע מאותו תלמיד טעם שהנאו ולמדו ממנו אינו חייב לקרוע עליו ואע"פ שהיה חכם.

דדייקינן טעמא דאגמריה ההוא מרבנן לשמואל וזהמא ליסטרוון הא לא אגמריה מידי אע"פ שחכם היה דהא ההוא מרבנן קאמר לא היה חייב לקרוע. ע"כ בלשונו ז"ל: סימן מז וששאלת הא דאמרי' אין אומרין בפני המת אלא דבריו של מת דאוקימנא ה"מ לדבר תורה אבל מילי דעלמא לא אלמא אסור לדבר בפני המת וקשיא לך הא דאמרינן וכבוד עשו לו במותו שהושיבו ישיבה על קברו הכין חזינא דהא דאמרינן שהושיבו ישיבה על קברו ה"מ בחכם שהיתה לו ישיבה בחייו ומתכוונין עכשיו בני ישיבתו לכבדו ולישב לפניו כדרך שהיו יושבים לפניו בחייו ולומר שמועות מפיו מדברי תורה שלמדו ממנו דכיון שהדבר ידוע שכבוד גדול יש לו בכך אין בזה משום לועג לרש תרף עושהו וההיא דאמרינן אין אומרין לפני המת אלא דבריו של מת ואוקימנא בד"ת דש"מ דאסור לדבר בפני המת בד"ת וכן הא דתניא לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וס"ת בזרועו ויקרא ויתפלל במת שלא היה חכם ובעל ישיבה עסקינן א"נ כשהיה חכם אלא שאותם העוסקי' בד"ת בפניו אינם מתכוונים לעשות לו כבוד אלא לעסוק בד"ת להנאת עצמן הוא שמתכוונים.

א"נ איכא לאוקמה באחד או ב' שמתעסקים בפניו שהכבוד אינו אלא בהושבת ישיבה על קברו דמשמע ישיבה ישיבת ת"ח מרובים אבל אחד או שנים אין קורין להם ישיבה ואין בעסיקתן בד"ת בפניו דרך כבוד אלא בזיון הוא לו דכיון דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות נמצא האוחז תפילין בפני המת והמתעסק בפניו בד"ת שהוא מצוה כאלו לועג על המת שמתראה שהוא חייב במצות והמת אינו חייב במצות דנעשה רש מהם ועובר משום לועג לרש חרף עושהו.

וע"כ בלשונו ז"ל: הביאה רבינו בצלאל ז"ל בש"מ למסכת קמא במאי דשייך לדף ט"ז ע"ב ועיין להרב מופת דורינו בספרו הבהיר בר"י חי"ד סי' שמ"ד אות ו' ואות ז': סימן מח וששאלת הא דגרסינן במסכת תענית (דכ"ו ע"א) וישראל שבאותו משמר מתכנסין לעריהן וקורין במעשה בראשית ותנן נמי התם בשחרית במוסף במנחה מתכנסין וקורין על פיהם כקורין את שמע אלמא יום שיש בו מוסף היו עושין מעמד וקשה לך הא דתנן כל יום שיש בו הלל אין בו מעמד בשחרית כו' קרבן מוסף אין במנחה ואמרינן עלה מ"ש הלל דדחי דידיה ומ"ש מוסף דלא דחי דידיה ואוקימנא דקרבן מוסף נמי דחי דידיה אלמא יום שיש בו מוסף דחי מעמד דידיה.

הכין חזינא דהאי דקתני במתני' דבמוסף אית ביה מעמד לאו ביום שיש בו קרבן מוסף הוא כדסליק אדעתך דיום שיש בו קרבן מוסף ודאי קרבן דחי ליה אלא ההוא מוסף תפילת מוסף בלחוד היא ולא קרבן מוסף ואע"ג דתפלות כנגד תמידים תקנום וליכא תפילת מוסף אלא ביום דאית ביה קרבן מוסף במעמדות מיהא תקינו להו רבנן לאנשי מעמד שיהיו מתפללים תפלת מוסף כל אותה שבת שלהן ואע"ג דליכא קרבן מוסף כי היכי דתקינן להו שיהו מתפללים ארבעה פעמים ביום כל אותה השבת שהיה מעמדם

והיו קורין בכל תפלה ותפלה במעשה בראשית כדקתני במתני' בהדיא בשחרית במוסף ובמנחה והכי קתני קרבן מוסף אין בו גם במנחה כלומר כשם שאין אותו היום מעמד בתפלת מוסף משום קרבן מוסף דחי ליה כך אין במנחה אותו היום מעמד משום קרבן מוסף דחי ליה כי היכי דדחי מעמד דתפלת מוסף ובנעילה נכנסין וקורין על פיהן כקורין את שמע וכי מקלע להו יום שיש בו הלל לא הו קרו בשחרית במעשה בראשית ואי מקלע להו יום שיש בו קרבן מוסף כגון ר"ח וכיוצא בו לא הו קארו במוסף ובמנחה במעשה בראשית והיינו דתנן כל יום שיש בו הלל אין בו מעמד בשחרית קרבן מוסף אין במנחה ודייקינן בגמרא מ"ש הלל דדחי דידיה כלומר מעמד שחרית שההלל על תמיד של שחר היו קורין אותו כנגדו בתפלות על תפלת השחר ומ"ש דלא דחי דידיה פ"י כי היכי דיום דמקלע ביה הלל שהוא בשחרית דחי מעמד שחרית ויום דמקלע ביה נמי קרבן כגון ר"ח לידחי ההוא קרבן מוסף מעמד דתפלת מוסף דתקינן להו רבנן לאנשי משמר ואמאי קתני במתני' קרבן מוסף אין במנחה דאלמא מעמד במנחה הוא דדחי מעמד דתפלת מוסף דתקינן רבנן לאנשי משמר לא דחי ומהדרי' השתא דלאו דידיה דהוא מעמד דתפלת מוסף דמתקנו להו רבנן לאנשי משמר לא כ"ש דדחי וסלק' שמעתא בהכי (דהא) דקרבן מוסף דחי דידיה נמי דלאו דידיה (דהא) הוא מעמד דמנחה והאי דקתני במתני' קרבן מוסף אין במנחה הכי קתני מוסף אין גם במנחה כלומר כשם שאין אותו היום מעמד בתפלת מוסף משום דקרבן מוסף דחי ליה כך אין במנחה אותו היום מעמד משום דקרבן מוסף דחי ליה כי היכי דדחי מעמד דתפלת מוסף.

וכד מעיינת ביה בהאי פירושא משכחת ליה דפירושא דיקא הוא ולית בה קושיא כלל. ע"כ בלשונו ז"ל: סימן מט וההיא מילתא דשמיע לך דאורי ר' דנש ומצא רחמים לבני מדינת אשכנז י"ה לענין שאובה שהמשיכו' אין הכין אמר להו כדשמיע לך מיהו לאו בדרך הוראה אמרה ניהלייהו ואלו אורי בה לא הו מקבלי לה מיניה אלא בדרך מימרא בעלמא הוא דאמרה ושדרוה קמן ואהדרנא להון דהא דר' דנש טעותא הוא דפרש להו דהא דאמרינן שאובה שהמשיכוה טהורה דוקא היכא דהוי רוב המקוה מים שאינם שאובים וקא חסר מיעוט ובההוא הוא דקא אמרינן אי ממשיך ליה מים שאובים ומחליליה לההוא מיעוט בהו שפיר דמי כדאמרינן בהדיא שהשאובה מטהרת ברובה ופרושה דש"מ דהמשכה בלא רבייה ולא כלום הוא.

ואמרינן נמי תניא רבי אליעזר בן יעקב אומר גג שיש בו כ"א סאה ממלא בכתף י"ט סאה ופותקו למקוה והן טהורין ואמרינן נמי מי גשמים ומים שאובים שנתערבו בחצר ובעוקה ויורדין על פי המערה אם רוב מן הכשר כשר ואם רוב מן הפסול פסול מחצה למחצה פסול דש"מ מהני כלהו דלא אמרינן שהמשיכוה אלא היכא דאיכא מים שאינן שאובים למערה ביה למקוה כוליה אבל במים שאובין שהמשיכוה ליכא מאן דאמר דכשר אלא ודאי פסול הוא.

ע"כ בלשונו ז"ל: סימן נ וששאלת כו' הביאה רבינו בצלאל ז"ל בש"מ לקמא במאי דשייך לדף נ"ג ע"א: סימן נא וששאלתם ראובן החליף עם שמעון בתים בשדה ואחר זמן טען שמעון ואמר שיש בבתי' מומין שלא היה יודע בהם ואמר לו ראובן כל המומים הודעתי אותם לך וסברת וקבילת' ושמעון השיב להד"מ עוד טען ראובן ואמר ואפילו

שיהיה כדבריו שלא הודעתיו מהם אני אתקן מומין אלו באופן שיסורו: תשובה אם היו המומין הנזכרים נראין לעין ולא יתעלמו מכל הנכנס לבית הנז' ויש לראובן עדים שמעידים שנכנס בה שמעון בעת החליפין או אח"כ דברי שמעון שאמר שלא ידע בהם אין בהם ממש.

ואם המומין בלתי נראים או שהיו נראים אך אין שם עדים שיעידו עליו שנכנס לבתים בעת החליפין או אח"כ. השבועה מוטלת עליו שלא נכנס לה ולא ראה אותם ולא ידע בהם כלל ויתבטלו החליפין אמנם מה שאמר לו גם כי לא ידעת מהם אני אתקן אותם לך באופן שאסיר המומין הנזכרים מהם ראוי להתבונן אם המומין הנזכרים אינם בגוף הבתים אלא באים אליהם ממקום אחר כגון אמת המים העוברת בהם או צנור מים מקלח עליהם או שיש לאחד מן השכנים תשמיש בכתלים ומה שיהיה בכיוצא בזה שבהסרת המומין הנזכר יהיו הבתים שלמים ונקיים מבלתי שיחדש דבר בגוף הבתים הנה חויב שמאחר שהוסרו אותם המומין הנזכרים יהיו החליפין קיימים ואם יהיו המומים בגוף הבתים כגון שהיו כתליהם כפי נגליהם שלמים ואינם אלא מודבקים או שהיה בעינם נראה שלם ונמצא שהוא נפסד אפ"ל שבנה הכתלים באופן שסר הרקבון שהיה בהן ויחליף הבנין הנפסד החליפין אינם קיימין לפי שהבנין והחדוש שהוא מחדש בהם לא היה בבתים קודם החליפין אבל נתחדש עתה אחר החליפין והיה כאלו פנים חדשות באו לכאן מה שלא נעשו החליפין על כך.

וזה דומה למה שאמרו לענין סנדל שנטלו שתים מתריסיותו ותקנו שהוא טהור ונתנו סיבה לזה משום דפנים חדשות באו לכאן וכאלו אינו אותו הסנדל שהוא עצמו אבל הוא סנדל אחר. כן הענין כאן הואיל והתיקון הוא בגוף בנין הבתים בהחליף קצת הכתלי' הרי הוא כאלו הם בתים אחרים זולת אותן בתים שנעשו החליפין עליהם.

ואמנם מום שיהיה מחפירות שהיו בקרקע וכיוצא בזה כמו בורות שיחין ומערות גם כי אין כאן דבר שיאמר עליו פנים חדשות באו לכאן להיות הבנין והכתלים נשארים על הדרך שהיו עליו בעת החליפין ולא נשתנה מהם דבר עם כל זה להיות המום בעצם הבתים אפ"ל שעשה בקרקע רצפת אבני שיש וכל בעל תבונה יאמר שנתקן הקרקע בזה תיקון שלם הואיל והיו הבתים בלתי שלמים בעת החליפין החליפין בטלים מעיקרם ואפילו שיתקן אותם עתה.

וראיה לזה מה שאמרו (כתובות דע"ד ע"ב) הלכה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת כ"ש כאן להיות גוף הבתים חסר בעת החליפין ולא ישלם אלא בתוספת זו שנתוסף בה עתה ואמנם אמרם הלך אצל רופא וריפא אותה הרי זו מקודשת כבר נתנו טעם לזה משום דטב למיתב טן דו דאמר ר"ל טב למיתב טן דו מלמיתב ארמל' שסיבה זו מיוחדת בדין זה בלבד ולא גמרינן מיניה לדינא אחרינ'.

ואיכא מאן דמפרש לענין ההוא דאמרינן ולמאן דאמר הילך פטור קרקע אמאי אצטריך קרא למעוטי והא כל קרקע הילך הוא כי אצטריך קרא למעוטיה היכא דחפר בה בורות שיחין ומערות וקאמר משום דלאו ממונא קטעין ליה אלא תקוני בעלמא דמשמע דכי מתקן להו להנהו בורות כגון דאייתי עפרא וקא מלינהו א"נ ההוא עפרא גופיה דנפק מנייהו קמהדר ליה והא מלתא משבשתא היא דלאו היינו טעמא דמילתא אלא משום דכי

חפר ליה בורות שיחין ומערות לא הילך הוא דאלמא לאו היינו קרקע דקטעין ליה ומ"ה אצטריך קרא למעוטי למימרא דכה"ג במטלטלין חייב שבועה דה"ל מודה במקצת קרקע ופטור: סימן נב שאלה לאה נפטר בעלה והניח בן קטן והניח חובות ופקדונות ושותפין בארץ המערב ומנת מורשה שיפקח בגביית אותם החובו' ומה שהיה אצל השותפין וקיימו הדיינים הרשאתו זאת וסייעוהו בכל מעשיו ובגביית כל החובות ושם מהם ת"ק זהובים במשכונות בעצת ב"ד והיה מתמיד ליקח הריוח עד שהרויחו הת"ק ת"ק אחרים והתמיד בזה שש שנים והיה האיש הזה מתעסק בסחורו' אחרים ואירע שנפסקה פרנסתו וסחורתו ולא היה עוסק לעצמו שום עסק בכל זה הזמן והיה אוכל משלו עד שחכר כלי תשמישו וכבר היה שנתפשר עם לאה כשמנת אותו למורשה שתתן לו שכירותו משלם כפי היותר שלם שאפשר להיות בשכירות וכשהשלים כל עסקיה תבע ממנה שכירתו ולא רצתה לתת לו וא' הנה בני הוא היורש הוא יתן לך שכירותך גם תבע המורשה מהאלמנה דמי שפחה גם היורש הוא טוען על המורשה ששלח ידו בממונו: תשובה עמדנו על שאלה זו והתשובה בזה שאם המורשה הביא עדים והעידו שהורשה לפקח בנכסי היתום ונתפשר עם.

האלמנה אמו של זה היתום שיהי' לו שכירות על התעסקו בנכסי היתום אומדים כמה היה ראוי ליטול זה ויקח אותו מנכסי היתום לא מן לאה אמו ויהיה שיעור אותו השכירות כפי ראות עיני ב"ד של המקום ההוא. ואין ראוי לשער שכירותו כפי מה שנתבטל מעסקיו וסחורתו לסיבת היותו מתעסק בנכסי היתום אבל יתנו לו הראוי לו בטרחו ועסקתו ואי תבעו היתום שישבע לו שבוע' האפוטר'ו' ישבע לו להיותו אפטרופוס שמנהו ב"ד ובזה אמרה המשנה אפטרופוס שמנהו אבי יתומים ישבע מנהו ב"ד לא ישבע אבא שאול אומר חלוף הדברים כו' ונפסקה הלכה כאבא שאול וזה המורשה עם היות שהרשת אותו אם היתום לפקח בנכסי בנה אין משגיחין בזה על הרשאתה אבל משגיחין בזה לב"ד הואיל והם קיימו אותה הרשאה והא לפי זה אפטרופוס שמנהו ב"ד דמי והשפחה שתבע המורשה מלאה וטענה שאין לו אצלה כלום תשבע על זה שבועת היסת ותפטר וכך הדין: סימן נג שאלה ראוהו הוציא שטר זה נסחו נתן לנו אנחנו חתומי מטה ראוהו בן יעקב משקל שני גרעינים כסף ואמר לנו קחו אלו השני גרעינין ולכו קדשו לי בהם את פלונית בת פלוני ולקחנו אותם הקידושין והלכנו אצל פלונית הנזכרת ואמרנו לה היי מקודשת לראובן בן יעקב באלו השני גרעינים כסף וקבלה אותם ממנו ואמרה הנני נתרציתי ונתקדשתי לו ומה שהיה בפנינו כתבנו וחתמנו בחדש פלוני שנת פלוני במקום פלוני ונתננו לראובן הנזכר להיות בידו לראיה כו' שמעון בן יעקב לוי בן יעקב ושאלו את פי האשה הנזכרת על זה ואמרה להד"מ שאלו את העדים ואמרו אין זאת חתימתנו וחתמת יד שמעון הנזכר נכרת וקצת אנשים מעידים שהיא חתימת ידו וחתמת ידי לוי העד השני בלתי נכרת וכשכפרו העדים באותם החתימות הוציא ראוהו פתקא זה נוסחה אני שמעון בן יעקב נתחייבתי לראובן בן יעקב ברית אלהי ישראל על חתימת ידי שאצלו בשטר הקדושין עם חתימת לוי בן יעקב בכל עת שירצה לקיימה שאקיים אותה לו ולא אכפור אותה בשום אופן בעולם אם ירצה בב"ד קבוע או זולתו ונסח זה שבפתקא זו הוא מכתבת הנקראת מעל"ק בערבי מורגלים בה רוב אנשי העיר ורובם מעידים שהוא כתב ידי שמעון הנז' החתום בשטר הקידושין עם לוי בן יעקב.

יודיענו אדוננו אם צריכה אשה זו גט מהטוען הזה אם לאו ואיך הדין אם אמרו העדים כן חתימת ידינו היא זאת אבל לא כתבנו אותה בשטר הקידושין בכונה אלא ראובן הוציא לנו מודעא על שמעון ואמר לנו תעידו לי במודעא זו אח"כ כפל אותה ונתנה לנו ואפשר שבעת שנתנה לנו החליף אותה בשטר הקידושין וחתמנו בה בחשבנו שהיתה המודעה ולא ידענו ששחק בנו והחליף המודעא בשטר הקידושין ואיך הדין אם אמרו העדים זאת חתימת ידינו אבל לא ידענו אמתות זה הענין לאורך הזמן.

ואיך הדין אם הודה אחד מהם בחתימת ידו ועכ"ז הוא אומר לא נתאמת אצלי זה הענין ולא ידעתיו והעד השני כפר בעדות ואיך הדין אם כפרו שניהם ונתקיים כתב יד אחד מהן שבפתקא ואם ראובן יכול להשביעם על כפירתם חתימת ידיהם שבשטר אם לאו ואם יש לב"ד להכריח שיכתבו חתימת ידיהם לדמותם לחתימות שבשטר אם לאו יבאר לנו אדוננו כל זה: תשובה אם היה ראובן זה אומר ששלח שלוחים אלו לקדש לו אשה זו והם חזרו אצלו ואמרו כבר קדשנוה לך וכתבו חתימתן בשטר הנזכר לפניו הנה העולה מדבריו אלה שנתקדשה לו ועם היות שהוא אומר שלא נמצא בעת גמר הקידושין הואיל והוא אומר שהעדים הנז' כתבו השטר הנז' שכתוב בו נתינת הקידושין וחתמו לפניו בו וכבר אמרו עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד א"כ מה שאומר שהם חתמו בפניו הרי הוא כאלו אמר שהוא נמצא כשהעידו בב"ד בגמר הקידושין הנז' והיה ליה כאילו אמר שהוא בעצמו קדש אותה בפני שני עדים הואיל והשלוחים הנז' דבריהם קיימין לענין גמר הקידושין לראובן זה שהרי אמרו האומר לשנים צאו וקדשו לי את האשה הן הן שלוחיו הן הן עדיו וכשהיה הכלל העולה מדברי ראובן זה שהוא קדשה והיא מכחשת אותו הדין נותן שיהיה נאמן על עצמו לא עליה ויהיה ראובן זה אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו כמו שאמרה המשנה האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתי הוא אסור בקרובותי' והיא מותרת בקרוביו וזה אם לא נתקיימה עדות העדים הנזכרים והם כופרים שהיא חתימתם או הודה האחד מהם שהיא חתימתו וכפר השני שאין עדות עד אחד עדות שהרי אמרו עד אחד כמאן דלית' דמי.

או הודו שניהם שהיא חתימת' אבל אמרו שאירע להם בה טעות או תחבולה ואמנם אם נתקיימה עדות שניהם אם בהודאתם בה עם היות שהם אומרים שאינם זוכרים עתה העדות או שנתקיימה בעדות שני עדים שהם מעידים עליה הדין הוא שתהיה היא אסורה בקרוביו ואין משגיחין בכפירת הקידושין הואיל והעידו שני עדים שנתקדשה לו.

ואמנם כתיבת יד שמעון שהראה ראובן בשבועתו שיעיד לו על חתימתו אין בה ממש לשתי סיבות האחת שהוא כתב יד מבלי שיהיה חתימה עליו והוא כסיפור דברים בעלמא לא כעדות והשנית שאין במשמעה עדות כי אם ייעוד בעדות להבא שיעיד לו: ולענין אם יכריחו אותם ב"ד שיכתבו עתה חתימתן במגלה אחרת ועורכין לה זו החתימות שכפרו בה.

אין נראה לי לפי שאין ב"ד מחוייבין לדון אלא במה שנתקיים אצלם לא שיוכרחו לחקור על מה שלא נתקיים לפניהם בפרט הואיל ואפשר להם לשנות חתימתן עתה באופן שלא תדמה גם שמה שהיה די לנו בעריכת החתימות לא מצאנו אותו אלא במי שמת או שהלך לארץ אחרת או במי שהיה נמצא לפנינו ואינו מכחיש שזו כתיבת ידו שאז הוא מוכרח

לכתוב חתימת ידו אחספא ונעריך אות' באופן תתקיים חתימת ידו שבשטר שלא מפיו ויעיד הוא עם האחר על חתימת העד השני אבל כשהוא נמצא לפנינו והוא כופר (שהיא) חתימתו לא מצינו ראיה להכריחו שיכתוב חתימת ידו אחספא ונעריך אותה: ועוד כשתדקדק הטב תמצא שלא תהיה כתיבתו עתה חתימת ידו אחספא ולהעריך אותה חתימ' שבשטר לה יותר גדולה מהודאת פיו כשהוא אומר זו חתימת ידי ואנחנו רואים שאפי' אם הודה ואמר כן הוא שזו חתימת ידי אבל טעיתי בה ואינה עדות אמיתות ששומעין דבריו בזה ולא נדון בחתימתו זאת שבשטר מגו דאי בעי אמר אינ' חתימת ידי כל שכן כשלא נתברר לנו שהיא חתימת ידו אלא במה שהוא כותב חתימת ידו אחספא ומדמין אות' לזו שיהיה נאמן באמרו שהיא בלתי אמיתות ולא נדין בחתימה שבשטר מיגו דאי בעי לא כתיב חתימת ידיה אחספא או ששינה כתיבתו באופן שלא תדמה אליה החתימה שבשטר שאין הפרש בין שיאמרו אינה חתימתנו או שיאמרו טעינו בעדות שהם נאמנים בזה כמו שאמרה המשנה עדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו כו' הרי אלו נאמנים ולסיבות אלו לא נראה לנו שיכריחו אותם ב"ד למכתב חתימת ידיהו אחספא ולהעריך חתימות השטר לה.

הלא תראה שהעדים כשאומרים כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו לא נכריח אותם מן הדין לכתוב חתימות ידיהן אחספא ולהעריך אליה החתימה שבשטר באופן תתקיים שלא מפיהם כדי שלא יהיו נאמנים באומרים אנוסים היינו וכן הענין כאן הואיל ואמרו העדים מעולם לא העדנו על זה ואין זה חתימתנו שעולה מדבריהם שהעדות בלתי אמיתות לא נכריח אותם לכתוב חתימות ידיהן אחספא כדי להעריך אליה חתימת השטר ותתקיים שלא מפיהם שאין לנו לעשות זה הואיל ואמרו שהעדות בלתי אמיתות קודם שיתקיים השטר שלא מפיהם וזה יאמת מה שאמרנו: ומה ששאלתם אם יכול ראובן להשביעם שאינה חתימות ידיהם יכול הוא להחרים על כל מי שיודע שזו חתימתו מבלי שידע שאירע בעדות זו דבר המבטל אותה מטעות או מצד אחר זולתו ולא יעיד שהוא כתב ידו.

אבל שיחרים על כל מי שיודע שזו חתימת ידו ולא יודה אינו יכול לעשות זה מהטעם שכבר ביררנוהו: סימן נד וששאלתם ראובן כתב ביתו לבת בנו לאחר מיתהואח"כ נתקוטט עם אביה עד שמחמת כעסו הלך וכתב אותו למשחית והעיד על עצמו בכך עדי עכ"ום יודיענו אדוננו אם יתחייב לקנות לה קרקע בכדי דמיו ויאכל פירותיו עד אחר מותו אם לאו: תשובה אם כן עשה חייב הוא לפרוע דמי הבית לבת בנו ואין הדין כמו שחשב השואל שנכריח אותו לקנות קרקע בכדי דמיו ויאכל הוא פירותיו כל ימי חייו לפי שהגוף הוא לה והפירות לו שאם עשינו כמו שחשב השואל להכריח אותו לקנות קרקע בכדי דמיו ויאכל הוא פירותיו כל ימי חייו היינו אז מכריחים אותו לשלם הפירות לעצמו וזה אינו מחויב לעשותו.

אבל עיקר מה שיש לנו לחייבו הוא מה שגרם לה להפסיד לבת בנו לא מה שגרם להפסיד לעצמו וא"כ שורת הדין בזה הוא שאומדין כמה שוה אותו הבית למי שיקנה אותו עתה וימתין מלאכול פירותיו עד שימות ראובן ואותו הסך שימכר בו הבית באופן זה הוא שוויו עתה והוא הסך שהפסידה ראובן וחייב לפרוע לה ותקח אותו לעצמה מעתה.

וכך הדין: סימן נה (הביאה רבינו בצלאל ז"ל בש"מ למציעא במאי דשייך לדק"ח ע"ב ד"ה כתב הר' יוסף הלוי אבן מיגאש בתשובה שאלה כו'): סימן נו (הביאה ר' בצלאל ז"ל בש"מ למציעא במאי דשייך לדע"א ע"ב): סימן נז ושאלתם ראובן שטען על שמעון שהומחה עליו בסך מעות ושמעון הודה לו בזה אלא שאמר שאותו סך שהי' אצלו לאותו שהמחהו עליו הי' ריבית אם טענתו טענה בזה אם לאו: תשובה אם אין לו עדים שיעידו שאותו סך שהי' אצלו הי' ריבית אין טענתו טענה הואיל והמחהו עליו במעמד שלשתן וקבל ההמחה על עצמו ומה שאמרו גטין די"ד ע"א (עיין בסי' קכ"ב) הנהו גינאי דעביד חושבנא בהדי הדדי פש חמש איסתרי זוזי גבי חד מינייהו א"ל יהבינהו ניהליה למרי' ארעא כו' לסוף אזל עבד חושבנא בין דילי' לנפשי' לא פש גבי' ולא מידי כבר העמידוהו הגאונים ז"ל שזה הי' בעדים אבל טענה לבד' בלא עדים אין שומעין לו דלא פש גבי' מידי.

עיינ בהלכת הרי"ף ז"ל פ"ק דגטין: סימן נח ושאלתם ראובן השיא בתו לשמעון ועשו חופה כמנהג אח"כ נפל ביניהם מחלוקת ותבע ראובן גט משמעון לבתו וכתב לה שמעון גט אחר שהעיד שמעון על ראובן שהגירושין היו לסיבתו כיון בזה ליקח מה שהוציא בחופה ואע"פ שהיתה. הוצאת שניהם מהאמצע ואח"כ נכנסו ביניהם אנשי חסד ונתפשרו ביניהם לחזור ולהתחתן מבלי שיעשו עתה ביניהם לא שום קשר ולא קידו' זולת שקנו מראובן שיש עליו חוב ומלוה זקופה לשמעון בסך ידוע ולא יפטר ממנו אא"כ ימסור לו בתו לחופה לזמן ידוע וקנו משמעון על זה וכתבו בזה שטר ואח"כ עברו ביניהם דברי ריבות וקדם שמעון והוציא השטר שהי' לו על ראובן בקנס הנז' וקרע אותו והשליך אותו לפני ראובן ואמר לו בעת שהשליך אותו לפניו איני רוצה להתחתן בכך ואני רוצה שתפטור אותי כמו שפטרתי אותך ואמר לו ראובן אני הנה כבר פטרתי אותך מכל קנס שיש לי עליך ואם בא השטר לידי אקרענו כמו שעשית אתה והלך כל א' לדרכו ואח"כ תבע שמעון מן ראובן בתו ואמר לו ראובן הואיל וכבר קרעת שטרך והשלכת אותו בפני והכרחתי לקרוע השטר שהיה לי עליך לא נשאר לך אצלי קצת טעין שמעון אני בדרך כעס קרעתי אותו ואני תובע ממך הקנס והוצאת החופה: תשובה אם כשקרע שמעון השטר אמר לו הנה מחלתי לך זה הסך אין יכול לחזור בו מזה ואם לא אמר לו אינו נפטר מן החוב בקריעת השטר ואם טען ראובן ששמעון זכר דברים אלו וכפר שמעון ישבע ראובן היסת שאמר לו כך ויפטר ממה שתבעו שמעון: ולענין מה שהוציא שמעון בחופה הראשונה אין לו לתבעו מראובן להיות שלא הוציאו אלא לעצמו ומה שאמרו הדרא בה איהי אפי' בישא דירתא הדר הוא שמה ששלח לה לא במה שהוציאו על הבאים לחופה אע"פ שהוא היה הסיבה בזה וכך הדין: סימן נט שאלה ראובן נפטר והניח שלש בנות ובית דירה ותבע בן לאה מהן חלקו מהבית של אבי אמו וטענ' דינה אחות אמו שהבית הנז' הכניס אותה לה בנדוניתה והוצאת כתובתה ונמצא בה שראובן הכניס לביתו בנדוניא סך ממון גם הבית הנזכר על תנאי הסכימו עליו וכתבוהו בשטר והיה אצל לוי בעלה של דינה זאת ותבע בנה של לאה שתוציא דינה השטר כדי שיתברר ממנו אמתות תנאי זה ולא רצת' להוציא השטר הנזכר שחשבה שהבית תעלה ביד' מבלתי שתצטרך להוציא השטר ובנה של לאה טוען אבי אמי הכניס לה זה הבית בנדוניא ע"מ שתתן לו כך וכך ותפרע בעדו חובות שפרע אותם הוא ואנחנו

אחריו ואם לא תקיים התנאי זה תחזור הבית לו והיא לא כן עשת יורנו אם תקח דינה מה שהכניס לה בנדוניא על תנאי ותורשנו בלי תנאי או אם היא נאמנת לומר מה הי' התנאי ושהיא קיימה אותו.

והבית הנזכר עתה הוא ביד כותי וקהל מקום זה תקינו שמי שיקנה בית מהכותי שיחזירו לבעליו בסך שקנה אותו בו ואם בן לאה קנה בית זה או הוציאה מיד הכותי כפי מה שאפשר לו אם יכול לומר אני את שלי קניתי וירושת אבי אמי הואיל ולא קיימה תנאי זה ואם לקחו מיד הכותי אם דינה יכולה להוציאה מידו מחמת כתובה זו וטענות אלו אם לאו: תשובה הואיל ולא היתה מתנת הבית בכתובה מתנה מוחלט' אבל כתוב בכתובה שהכניסה לה בנדוניא על תנאי הכתו' עליה על בעלת הכתוב' להביא ראיה מה היה התנאי ושקיימה אותו.

ומה שיורה שמי שנתן איזו מתנה על איזה תנאי שעל מקבל המתנה להביא ראיה לברר התנאי שתלה בו אותה המתנה כדי שתתקיים המתנה. אמרם לענין מי שכתב גט לאשתו ואמר לה הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש וליחוש שמא בא והעמידה התלמוד באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי שנראה מכאן טעמא דאמר נאמנת לומר עלי שלא באתי הא לא אמר עליה להביא ראיה שלא בא שבזה תלה הבעל קיום הגט שנתן לה וכן הדין כאן על מקבל המתנה להביא ראיה שנתקיים התנאי שבו תלה הנותן קיום המתנה.

וכך הדין: סימן ס שאלה ראובן מתה אשתו ולו ממנה שלש בנות ושני בנים ונשא את רחל וילדה לו בת ונפטר לבית עולמו וקודם פטירתו ציוה שיהיה שמעון אחיו אפוטרופוס על יתומיו ועמדה רחל ותבעה כתובתה ונתפשרה בה עם היתומים אח"כ תבעה מזונות בתה אמרו היתומים תשבאחותנו עם אחיותיה ואמרה אמה לא כי אם עמי ותתן לו חלקה בשכירות הבית: תשובה מי שהורה שאין היורשין מחוייבין לשכור ליתומה מדור לדור בו לא הורה כדין לפי שאם היתה רחל זאת נשאת עדיין במיגר אלמנותה אז היו יכולין לומר לה תדורי עמנו בבית את ובתך ולא תטריחנו לפרוע שכירות.

אמנם זאת כבר קבלה כתובתה ונתפרדה מהם וא"א לה לדור עמהם עוד וקי"ל הבת אצל אמה. והראוי הוא שתשכור רחל זאת בית ויהי' חציה שכירות על היורשים מצד הבת והחצי על רחל: ולענין המזונות שתבעה רחל מן היורשים מה שהוציאה על היתומה במה שעבר מן הזמן והיורשי' נאמנים בשבועה במה שטענו שפרעו לה ואין אומרים בכל כיוצא בזה הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום לשתי סיבות.

האחת לפי שאין לנו לקרותו מעשה ב"ד אלא אם הבת עצמה היתה היא התובעת שעיקר החיוב הוא לה כמעשה ב"ד אמנם אם רחל הלוחה ליורשים כפי דבריה מה שהוציאה על הבת והיורשים טוענים כבר פרענו לך הכל או אנחנו פרנסנו אותה לא את. אין כאן דרך למעשה ב"ד לפי שחיוב דבר זה על היורשים לרחל לפי טענתה אמנם הוא מדרך הלואה שהלות להם כפי דבריהם לא מצד מעשה ב"ד והואיל ומצד הלואה הוא נאמנים בשבועה במה שאמרו כבר פרענו לך הכל או לא הלוינו דבר כלל ואנחנו זננו את היתומה לפי שאין לנו עליהם עדו' בהלואה הנזכר' והשני' אפילו אם הבת עצמה היתה

התובע' זה שעיקר החיוב לה כמעשה ב"ד לא היינו מאמינים את היורשים באמרם כבר נתננו לה אם היתה תובע' מהם מזונו' של זמן העתיד לבא כגון אם היתה באה בראש החדש ותובע' מהם שיתנו לה מה להוציא בחדש זה והם טוענים שכבר נתנו לה אז היינו אומרים שעם היות שהמזונו' אין עליהם שטר בהם להיותו מעשה ב"ד כמאן דנקיט שטרא בידיה דמי לענין שגובה מבני חרי ולא יהיו נאמנים בטענותם אבל אם היא תובע' מזונו' זמן שכבר עבר הנה כבר יצא הענין מזה הכלל לפי שעיקר מעשה ב"ד בכאן הוא שיתנו לה הוצאה שתוציא שהיה חל חיוב הדבר עליהם קודם שתוציא ההוצאה.

אמנם אם תבעה מהם הוצאה אחר שהוציאת הנה היה כמי שתובע הדבר אחר עבור זמנו וחיוב שיהיו נאמנים בשבועה באמרם כבר נתננו לה קודם זמן זה שהוא עת שחל אותו חיוב עליהם. ולזה אמרו במזונות האלמנה שהיתומים אומרים נתננו והיא אומרת לא נטלתי כל זמן שלא נשאת עליהן להביא רא' משום דנכסי בחזקת אלמנה קיימי שנראה מכאן טעמא דנכסי בחזקת אלמנה קיימי הא לא קיימי בחזקתה עליה להבי' ראיה ואע"ג דעיקר מזונות' כמעשה ב"ד הוא והסיב' בזה להיות התביעה במזונות זמן שעבר בתביעה כדבר שכבר עבר זמנו ולזה היה מן הדין להאמינם באמרם כבר נתננו דבר זה בעת שחל חיובו עלינו עם היות עיקר הדבר מעשה ב"ד אם לא שנכסים בחזקת אלמנה קיימי: סימן סב וששאלתם על אמרם יתומים שקדמו ומכרו בנכסי' מה שמכרו מכרו.

אם הם מחוייבים להוציא סך זה על הבנות אם לא: תשובה אין ספק שהם מחוייבים להוציא עליהם ומה שאמרו מה שמכרו מכרו אמנם הוא לענין שאין מוציאים מן הלקוחות הואיל ומכרו בהיתר להיותם מועטין: גליון עיין בתוס' בפר' אלמנה לכ"ג שהם חולקים שם ע"כ) סימן סג וששאלתם לפרש לך מה הם הדברים שתועיל בהם חזקה לאלתר ומה שצריך בהם ל' יום ומה שצריך בהם שלש שנים תשובה אמנם הדברים שמספיק בהם חזקה לאלתר הוא כל דבר שאין המחזיק טוען להוציא עיקר הדבר ההוא מבעליו אבל הדבר ההוא הוא לבעלים ועיקר מה שהחזיק זה באיז' תשמיש או באיזו הנאה בו כמי שנשתמש בכותל חבירו וכל כיוצא בזה או מי שחדש בממונו דבר שיגיע ממנו היזק לממון חבירו כמי שפתח חלון אצל חבירו וראה אותו ונתברר לו שיעור ההיזק המגיע ממנו ושתק וע"פ אותם התנאים שהתנה התלמוד בזה או מי שבנה בתוך שלו כותל כנגד חלון חבירו שמנע בו ממנו האורה וראה אותו חבירו ושתק שאין למחזיק טענה בעיקר ממון חבירו ואיננו אומר שקנאו ולא שניתן לו במתנה אבל אותו הדבר נשאר לבעליו ועיקר שחדש זה המחזיק הוא אם תשמיש או היזק חדש עליו שבזה יספיק בכדי שידע בעל הקרקע באותו התשמיש או באותו ההיזק ובשיעורו וישתוק ומה שצריך בו לשלשים הוא מי שנשתמש בכותל חבירו ותלה ממנו סכך שכל זמן שלא עברו עליו שלשים יום אינה חזקה להיות הסכך דבר ידוע שהוא בדרך שאלה ואינו קבוע ואם עברו עליו ל' יום הוי כקבוע והוי חזקה ומה שצריך ג' שנים הוא מי שטוען להוציא גוף הקרקע מחבירו ולקחת אותו לעצמו כגון שטוען שקנאו ממנו או שנתן לו במתנה וכל כיוצא בזה לא הוי חזקה אלא עד שיאכל פירותיו ג"ש רצופות בשופי: ואמרם לא יפתח אדם בחצר השותפין פתח כנגד פתח אינו כמו שחשב החושב שהוא כשבאו שניהם לפתוח כאחד שאם היה כן למה היה לא' מהם כח יותר נוסף למנוע את חבירו.

אמנם הפי' הוא כשהי' לא' מבני החצר השותפים בחצר פתח ועלה בדעתו לחתמו ולהעתיקו אל מקום אחר שמונעים אותו מלפתחו כנגד פתחו של חברו ועל זה בא מאמר המשנה שאמרו אבל פותח הוא ברה"ר פתח כו' ואינו יכול למנעו מצד רה"ר לפי שיכול לומר לו סוף סוף הא בעית לאיצטנועי מבני רה"ר ומי שהעמיד משנה זו כשבאו שניהם לפתוח כא' וחשב שאם אחד מהם הקדים לפתוח פתחו שיכול למנוע את חברו שלא יפתח כנגדו נשתבש: סימן סד ושאלת ראובן הוציא על שמעון שטר מקוים בסך ממון וטען שמעון שהוא פרוע ותבע ממנו שישבע לו ראובן על זה וראובן אומר יתן לי מעותי ואז אשבע לו וטען שמעון שאין לו: תשובה כבר השבתי ע"ע זה כמה פעמים והוריתי שאין ראובן חייב לישבע אלא אחר שיביא לו שמעון מעותיו ואם שמעון טוען שאין לו ישבע על זה ותשאר שבועת ראובן עד שיהי' לו מה ליתן לו ואז ישביעו ויפרע לו ואין ראוי לאחר שבועת שמעון שאין לו עד שישבע ראובן שלא הי' זה אלא אם לא הי' מתחייב לו המעו' ההם אלא אחר שישבע ראובן כמו הפוגם שטרו וכיוצא בו שאז היה יכול הלוה לומר איני מחוייב להשבע שאין לי עד שיתברר חיוב הממון מעיקרו עלי בשבועת המלוה אבל כאן שהלוה הוא מתחייב בממון מעיקרו לא הלה מראה שאין אנו מחוייבין שיאמר הלוה לישבע לי א"כ יכול לומר לו לאו כל כמינך על כן אין ראוי לאחר שבועת שמעון שאין לו עד שישבע ראובן אבל ישבע עתה שמעון שאין לו להיותו מתחייב בממון בשטר וכשיבא לפרוע אז ישבע לו ראובן שלא נפרע ויקבל חובו ואם מת ראובן אחר שחייבואותו ב"ד השבועה הנז' ולא נשבע אין מזה נזק ליורשים כלל לפי שמה שאמרו כבר נתחייב מלוה לבני לווה שבוע' אמנם הוא בשבועת הבא ליפרע מנכסי יתומים אבל בזולת זה לא אמרו.

וכבר אמרו בפוגם את שטרו ומת הבו דלא לוסיף עלה אלא יורשין נשבעים שבועת היורשין וגובין וזה עם היותה שבועה עיקרית שב"ד מחייבים אותו לכתחל' וכ"ש שבועה זו שאינה מעיקר הדין ואין ב"ד מחייבין אותה אלא אחר שיתבע אותה הלוה ובתשובה אחרת כתב על הענין הנז' וז"ל מה שנ"ל בענין זה הוא שלא ישבע בעל השטר אלא אחר שיביא לו הממון ואם טען שאין לו ראוי להשביעו קודם לפי שכיון שאין לנו להשביע את בעל השטר אלא אחר שיבא הלה את הממון א"כ תחלת מה שיש לנו לחייב את הנתבע הוא שיביא הממון ואח"כ נבא לחייב את התובע שישבע ואם אין בידו להביא הממון שהוא תחלת מה שאנו מחייבין אותו הנה מן הדין הוא לחייב אותו שישבע תיכף שזה הוא תמורת הממון ולא נמתין עד שישבע התובע ומה שאמר עדיין איני חייב לישבע שאין לי אין בדבריו ממש לפי שממון בחזקת קיים הוא אצלנו מכח השטר שבידו דלא מרעינן ליה לשטרא בשום טענה הלא תראה שאפילו השבועה שהוא חייב בה אין אנחנו מחייבין אותו בה אלא אחר שיאמר לו אשתבע לי וכל עוד שאין הלוה תובע אותו שישבע לו אין אנו מחייבין את המלוה לישבע אלא אומרים לו לאו כל כמינך.

הא קמן שהשטר אצלנו קיים על חזקתו ושהממון אצלנו בחזקת וא"כ מן הראוי שישבע הלוה שבוע' שאין לו קודם שישביע את המלוה על השטר מהשתי טענות שזכרנו וכך הדין: סימן סה ושאלת ראובן טענו שמעון ממון וכפר בו ונתחייב שבועה ואמר לו לא אשבע עד שתבטל כל עדים שיש לך: תשובה מי שהורה שאינו חייב בזה כדין הורה והוא עיקר האמת ומה שיחייבהו העיון האמתי אלא שראינו רבינו הרב זצ"ל שהיה

מקבל מהנתבע טענה זו וענין זה עשאו על דרך התקנה ולסיבה נראית בעיניו אז כפי העת לא שהעיון יחייב זה לפי שהעיון האמתי יחייב שאינו מחויב לבטל העדים ולא לאחר השבועה עד שיחפש על העדים: סימן סו וששאלת ראובן הוציא זיזין במבוי שאינו מפולש ושתקו שכניו ורצה אח"כ לבנות על אותם זיזין כותל ולהכניס אותו בכלל תשמישי ביתו ולא יזיק דבר במבוי לא באורה ולא בזולתה והוא טוען הנה כבר מחלו לי בני מבוי בהוצאת זיזין אלו כדי שאהנה בשטח הזיזין ועתה אכניס אותם בתוך שלי הואיל ואין להם במבוי אלא דרך בלבד: תשובה מה שנראה לי בזה הוא שהואיל ואין לכל אחד מבני המבוי במבוי כי אם דרך בלבד לא עיקר קנין בגופו אין למנוע בעל הזיזין מזה הואיל וכבר קדמה מחילת בני המבוי לו בהוציאתם: סימן סז ראובן ושמעון נכנסו למקום אחד למכור בו חפצים ולא היו שותפים ועתה נתפשרו שניהם במקום ההוא שכל מה שימכרו בו חפצים לנדונית אותה הכלה שהם שותפין בו מפחדם שמא יזיק האחד את חברו ולקחו שניהם קנין מזה מבלתי עדים ומכר כל אחד מהם מחפציו מה שהיה אפשר לו אלא שראובן מכר במעות מדודים וקבל אותם ושמעון קבל תמורת חפציו בעל חי וחשב ראובן להחזיק במעות המדודים לעצמו לבלתי תת לשמעון מהם דבר וחשב שזה הקנין אינו כלום וכשתבע אותו שמעון בב"ד שיתן לו חצי המעות המדודים טען ראובן שהב"ח שלקח שמעון תמורת חפציו לא היה הענין כן אבל הוא רצה לקנותו וקנה אותו לעצמו לפרוע דמיו ונזדמן לבעל הב"ח ליקח ממנו בדמיו חפצים ושמעון מכחיש זה ואומר לא לקחתיו כי אם בחליפין וטענ' ראובן על שמעון טענת שמא שהוא לא ראהו שקנה אותו קודם וחייב אותו רבינו נ"ע שישבע שבועת התורה שלא הי' הקרן של החפצים שמכר אלא כך וכך ויגלגל עליו ראובן ואם רצה שמעון ישביע את ראובן על דמי חפציו ומה נתן בהם קרן ויש לו להשביעו זה לפי שהם שותפים ואם לא היה מתחייב שמעון שבועת התורה כגון שהיה מאמין אותו בעל ריבו בקניית' אז לא היה מתחייב על הב"ח שלא קנה אותו אלא בחליפי חפציו לקחו: סימן סח שאלה לאה לה שני בני ראובן ודינה אחותו וכשבא לינשא דינה כתבה על עצמה ללאה אמה שטר ה נסחו קנינו מדינה קנין שלם בלשון מעכשיו שיש ללאה אמה אצלה שלשים זוזים ממטבע פלוני חוב גמור ומלוה זקופה תפרע ממנו כל זמן שתרצה ולא תפטר ממנו כי אם שתפרע אותו לה מבלי שום דחייה מעת לעת ונתרצה בזה דינה הנז' ברצון שלם ונפש חפצה מבלי אונס ומשכנה דינה הנז' אצל לאה אמה בזמן הנז' משכון פלוני שיהא בטחון לה והקנין הנז' היה קודם שנכנסה לחופה דינה עם בעלה פלוני וקנינו מדינ' הנזכר' ללאה אמה על מה שנז' עליהם לעיל קנין שלם במנא דכשר למקניא ביה באחריות גמורה כהוגן וכתיקון חז"ל דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי ומה שידענו מעדות זו הנז' כתבנו וחתמנו בחדש פלוני שנת כך וכך ונתאלמנה דינה אח"כ ונשארה דרה עם לאה אמה כל ימי חייה ואחר שנפטרה לאה מצא ראובן שטר זה בעזבון לאה אמו ותבע את דינה אחותו ואמרה לו תן לי המשכון הכתוב בשטר ואפרע לך וראובן השיב לא מצאתי לאמי משכון גם אין כתוב בשטר הנז' איך קבלה המשכון אבל הוא כתוב סתם והמשכון היה אצלך מכרת ממנו ועדיין נשאר אצלך ממנו.

יורנו אם כפרה דינה שאין משכון זה אצלה אם תתחייב שבועה שלא מכרה משכון זה ושאינה יודעת ממנה כלום ואם הודית בו אם תתחייב להביאו ולהשבע שלא נשתמשה

בו ושלא לבשתו אם לאו: תשובה מכיון שאין כתוב בשטר הכתוב על דינה ללאה אמה בל' זוזים שקנו מיד לאה במשכון הנז' שהוא אצלה גם לא העידה על עצמה עדי השטר בזה הנה זכירת המשכון אמנם בא בשטר על דרך סיפור לא על דרך חיוב אצל לאה וכיון שהדבר כן הואיל אם היתה לאה בחיים והיתה טוענת שהחזירתו לה או נאנסו היתה נאמנת בשבועה הנה ראוי לטעון כן ליורש הואיל אם היתה לאה בחיים והיתה טוענת שהחזירתו לה אז נאמנת בשבועה הנה ראוי לטעון כן ליורש הואיל ואמר שלא מצאו בעזבון אמו אחר שיחרימו בפניו חרם סתם על מי שמצא משכון זה בעזבון אמו או שידע שאמו כלתה אותו או מכרתו או נתנתו לאחר או שנאבד ממנה באופן שהיא מתחייבת לפרעו ולא יודה ואחר שיחרימו החרם הנזכר תתחייב לאה לפרוע הזהובים הנז' וכך הדין: סימן סט ראובן הוציא סחורות ושם אותם בדמים על שמעון כדי שישתתפו בהם והוציא גם שמעון כנגדם סחורות אחרים ולא סרו מהיותם מתעסקים בכל אותם סחורות הנז' עד שמכרו רובם ואח"כ רצה שמעון להפרד מראובן ולשום הנשאר מהסחורות בפחות ממה ששמו אותם מתחלה לפי שהוזלו עתה ושיקח כל אחד מהם חלקו וראובן אינו מתרצה לחלוק: והורה רבינו נ"ע שאין ראובן חייב להפרד משמעון עד שיגמרו למכור שארית סחורותיהם לפי שלא נשתתפו בתחלה אלא שיתעסקו בהם וימכרום ומזלא דבי תרי עדיף: סימן ע ראובן מכר סחור' לשמעון וטען שמעון שלא קנאה אלא על דעת שימתין לו בדמיה ואמר לו ראובן אני כבר פירשתי בעת מכירתה שאיני מוכר אלא במעות מדודים בעין ושמעון אז נמצא אצלי ושמעון אמר אני לא שמעתי דברים אלו: הורה רבינו נ"ע שישבע ראובן שהוא פירש בשעת המכר שאינו מוכר אלא במדודים וישבע שמעון שלא שמע זה ויתבטל המקח ואם ראובן לא ישבע שהוא פירש ישבע שמעון שלא שמע דבר מזה ויחזיק בסחור': סימן עא שאלה ראובן גירש את אשתו והיה לו ממנה בת ארבעה שנים והלך לעיר אחרת ונתעכב שם זמן והניח את בתו בלא מזונות וזנה אותה לאה אמה כל ימי היותו שם וכשבא רצה ליקח את בתו מאת לאה אמה ולהניחה אצלו או במקום אחר בטוח לו או להוליכה עמו למקום שהולך ולאה אומרת לא אתן אותה לך להרבה סיבות מהם שהקטנה היא בת שש שנים ולא נתת לה מזונות ואני מתירא שמא תתכשל בה ומהם שבתי אינה רוצה ללכת מאצלי וכמו שזנתי אותה מעודה ועד עתה כן תשאר אצלי עד שאכניס אותה לחופה ואתן לה נכסי בנדוניא ואחייב עצמי בזה בפני עדים ואתה אין לך יכולת לזון אותה כ"ש להשיאה ואני תובעת ממך מה שכבר הוצאתי עליה בהיותך בארץ אחרת שלא זנתי אותה אלא דרך הלואה לך הואיל ולא היה אפשר לי להניח אותה בלי מאכל וכסות והבת אינה רוצה להפרד מאמה בשום אופן בעולם וכשזוכרים לה דבר זה היא בוכה וראובן אומר הנה אבי נתחייב בקנין לזון אותה בהיותי חוץ לעיר ושיכניסנ' לחופה.

יורנו רבינו דרך האמת ואם תוכל האם לתבוע המזונות מן האב: תשובה עמדנו על שאלה זו ועיינו בכוונותיה ודבר זה כבר נשאל עליו רב שרירא גאון ז"ל והורה שהבת תהיה אצל האם לא אצל האב וכן כתב גם בעל הלכות גדולות ואין ספק שהם סוברים במה שאמר התלמוד (כתובות דף ק"ב ע"ב) אמר רב חסדא זאת אומרת בת אצל האם שהוא נאמר בענין ההכרעה אם תהיה אצל האב או אצל האם ואנחנו גם כי דעתנו שהמאמר הנזכר לא נאמר אלא לאחר מיתת האב לענין ההכרעה אם תהי' הבת אצל

האם או אצל האחים כמו שיעיד על זה המשך לשון התלמוד מ"מ להורות הלכה למעשה בכל כיוצא בנדון זה בפרטות אם יארע נראה ללכת בעקבות הגאונים ז"ל הנזכרי' ובקבלתם ולהמשך אחר סברתם ובו נפסוק הדין ונדו' כשיתאמת אצלינו תועלת הבת בזה להיות שהאם ע"כ פנים יותר משמרתה מהאב והיא המלמדת אותה ומדריכתה במה שיצטרכו הבנות להתלמד ולהרגיל בו כמו הטו' והפקו' בצרכי הבית וכל כיוצא בזה וללמד אותה דרך הנשים ומנהגם וכל זה אינו ממלאכת האב ולא מטבעו והראוי שלא יניחו ראובן זה להוציא הבת מאמה אבל תשאר אצלה כאשר הית' בתחלה בפרט מה שנראה מהתועלת וההנאה בזה לקטנה בהיותה אמה אומרת שתתחייב להכניסה לחופה ולתת לה נדוניא משלה והיות האב רגיל לפרוש לארץ אחרת ואין להאמין שישאר ולא יפרוש: ומה שטוען שאיני בטוח שתדור בתו עם אחות אמה אין משגיחין בו הואיל ואמה ערבנית בשמירתה ואמנם ההוצא' שהיא אומרת שהוציאה על בתה בתורת שלאה הלותר לראובן אביה הואיל וראובן אינו טוען בזה כי אם שאביו נתחייב בקנין לזונה וזה הקנין שטוען בו הוא בלתי קיים כפי הדין להיותו קנין דברים ולהיות שראובן יכול לומר אולי אבי הוא שהוציא עליה משלו והוא נתרצה מדעתו להשלים יעודו וזן אותה שאם היה הדבר כן לא הי' יכול לחזור בו מה שכבר נתן על כן יש לראובן להחרים חרם סתם על מי שטוענת שהוציא' על קטנה זו משלה בדרך הלואה לראובן זה והיא לא הוציאה עליה וטוענת שקר ולא תודה ואח"כ יתחייב לפרוע לה מה שהוציאה עליה בזמן שהלך ראובן זה אביה וכך הדין: סימן עב שאלה ראובן מכר קרקע לשמעון וחזר אחר זמן וקנאו ממנו ויצאו על ראובן עסיקין אם יש לראובן לחזור על שמעון בדמי הקרקע ומה שמרצה בו את המערער כאלו קנאו מזולתו שיש לחזור עליו בכל זה או אין לראובן לחזור על שמעון אלא באחריו' דנפשיה ודאתי מחמתי' לפי שיכול שמעון לומר לו אלו מכרתיו לזולתך ויצאו עליו עסיקין וחזר עלי לא הייתי חוזר עליך ג"כ עתה אחזור עליך במה שיצא לך עלי בו ואפוכי מטרתא למה לי ואם הדין כן ונתן שמעון הקרקע לראובן וקבל עליו אחריו' דנפשי' בלבד אם יש משו' בזה דין בן המצר הואיל ואין לו עליו זולתי אחריו' זה שנתחייב לו במתנה ואת"ל שמתנה זו לסיבת אחריות זה הויא כמכירה לגבי דינא דבר מצרא מה יהיה הדין בראובן שנתן קרקעו לשמעון ולא קבל עליו כי אם אחריות דידי' ודאית מחמתיה אם יש בו דינא דבר מצרא או לא ואם טען הנותן בכל צד שיהא בו דינא דבר מצרא שהיה בשעת המתנה קטן לבטל אותה אם נחשוב כמכירה לגבי דידיה ויכול לבטלה ואת"ל שיכול לבטלה וטען שמעון שראובן הי' גדול באותה העת מי מהם הוי המוציא מחבירו אם ראובן דחזקה אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נעשה גדול או שמעון דקרקע בחזקת בעליה עומדת: תשובה אם ראובן הקונה הקרקע עתה משמעון הוא המוכר אותו לו מתחלה הדין הוא שאם יצאו עליו עסיקין והוציאוהו ממנו שאינו חוזר על שמעון לפי שעיקר האחריות הוא על ראובן ואין על שמעון כי אם אחריות דאתי מיני' ומחמתי' לא זולת זה והואיל והדבר כן הדין נותן שאם שמעון נתנו לו וקבל עליו אחריות דאתי מחמתיה שנחשוב אותו מכירה ולא נוציא אותה מדינה לפי שלא קבל עליו אחריות דעלמא לפי שמכירה זו אינו מתחייב בה יותר מאחריות דאתי מחמתיה והיה ראוי כפי זה לחייב בה דינא דבר מצרא לולי שאמרו לבעלים הראשונים לית משום דינא דבר מצרא כו' וזה דוקא כשנתנו' לראובן עצמו

שמכר אותה לו מתחלה אמנם לאיש אחר זולתו וקבל עליו אחריו' דאתי מחמת' בלבד לא נדון בה שהיא מכירה ונחייב בה דינא דבר מצרא לפי שאם היתה מכירה היה מתחייב לו אפי' באחריות דאתי מעלמא כמו שיתחייב בכל המכירות והואיל וראינו שלא נתחייב לו כ"א באחריות דאתי מחמתיה הנה זה מורה שאינה מכירה אבל מתנה היא אמנם חזק אתה כשקבל עליו אחריות דאתי מחמתיה ומה שאמרו ואי כתב בה אחריות לית בה משום דינא דבר מצרא אמנם הוא על האחריות המוחלט שדרך העולם לקבל אותו עליהם בכל המכירות אבל אחריות בצד מה בלתי מוחלט על הכל אינונכנס בכלל אמנם ואי כתב בה אחריו' הואיל וראינו האחריות הנהוג בכל המכירות ומה שאמרת אם טוען הנותן שהיה קטן בשעת המתנה אם נחשוב אותה כמכירה ויכול לבטל אותה אם לאו לא הבנתי כונתך בזה שנראה מדבריך אלה שאתה סובר שהמכירה היא שאינה קיימת בקטן לא המתנ' אין הדבר כן אבל המכירה והמתנה דינם שווה ששניהם אינם קיימות בקטן ואין מכירתו גם מתנתו קיימים בקרקע עד שיהא בן י"ג שנה ויביא שתי שערות ומה שאמרו אמר אמימר ומתנתו מתנה אינו חוזר על הקטן שלא הביא שתי שערות אלא על בן י"ג והביא שתי שערות אלא שאינו יודע בטוב משא ומתן אבל מי שלא הביא ב' שערות הוא כפעוטו' שבודאי לא תתקיים פעולתו בקרקע כלל ומה שטען נותן זה שהיה קטן אין טענתו טענה לאמרם חזקה אין העדים חותמין על השטר כו': ואם שאלתך זו היא במי שנתן נכסי אביו שמתנתו בהם מתנה אם היה בן י"ג והביא שתי שערות ואין ממכרו ממכר אלא א"כ הי' בן עשרים שנה אם נדון מתנתו לעשותה כמכר כשקבל בה אחריות ונבטל אותה כמו שנדון בה לענין דינא דבר מצרא אין לנו לדון זה אלא לענין דינא דבר מצרא בלבד לפי שנאמר בו בפירוש לא בזולת זה מהדינים: גם כשתדקדק תמצא שאין דומה זה הענין ששאלת עליו לענין בן המצר לפי שהערמה שם.

היתה מן הקונה והמוכר לאבד את זכות בן המצר מבלתי ידיעתו ועלה דננו שלא יתאבד זכותו. אמנם זה ששאלת עלינו הזכו' שנאבד בכתבו בתורת מתנה הוא זכות האיש עצמו שכתבה לא זכות איש אחר והואיל ונתרצה לכתוב אותה בתורת מתנה ולא בתורת מכירה הנה כבר נתרצה בעקירת זכותו מאותה קרקע ואקנייה ניהלי' בתורת מתנה שאין בה חזרה: סימן עג וששאלת ראובן שדך בתו עם שמעון וייעד להכניס' לחופה לזמן הסמיכו עליו בנדוניא ידוע וכתב על עצמו סך ידוע חוב גמור בהודאה גמורה אם לא ימסור אותה לו לזמן ההוא באותה נדוניא ונפטר קודם שהגיע הזמן והיורש לא נתן הנדוניא לזמן הנזכר.

יורינו אם יתחייב באותו החוב שנתחייב בו אביו אם לאו: תשובה הואיל והחייב שנתחייב אביו הי' תלוי באם יגיע הזמן ולא ימסור לו בתו בנדוניא שייעד אותו וזה נפטר קודם שהגיע הזמן הרי זה אנוס ונפטר האב מעיקר החוב והואיל ונפטר האב נפטר גם היורש שלא היינו מחייבין את היורש אלא לסיבת אביו לא לסיבתו הוא לפי שלא נתחייב בחוב זה אלא אביו וכשנפטר אביו לסיבת היותו אנוס לא נשאר אצלו דבר שיתחייב היורש לפרעו בעדו: סימן עד ומי שעליו חוב לחבירו וטען המלוה שכבר הגיע זמן הפרעון והלוה טוען שלא הגיע זמן הפרעון עד יום פלוני ועד אחד מעיד שהגיע זמן הפרעון חייב לישבע שבועת התורה שלא הגיע זמן הפרעון החוב אלא בזמן פ' לפי שהכלל העולה מטענת המלוה הוא שאומר לו יש לי אצלך עתה ממון והלוה אומר אין לך אצלי

עתה ממני כלום א"כ היתה כפירתו כפירת ממון בעת זה ומי לא עסקינן שתזמן לו בזו העת למלוה עיסקא שיקנה אותה באותה הממון אם הביאו לו הלוה שנעשה כשאינו מביא אותו לו מעכב אותו מקנייתה מונע אותו ומהריוח שהיה בא לו ממנה הא למדת שהוא כפירת ממון באותה העת: סימן עה וכשתבע ראובן לשמעון בעד לוי בהרשאה שהרשאו לוי על זה ולוי עתה במדינה אחרת וכפר שמעון ונתחייב שבועה ורצה לעכב אותה עד שיזהירו בפני לוי התם שם במקומו על מי שטוען טענות שקר על שמעון אין זה מן הדין לפי שהטלת הנדוי הנז' אינה מן הדין אבל נראה בעינינו שהי' על דרך התיקון וההנהגה המדינית כשהבננו מרוב אנשים שהם מכוונים להעליל בטענות כדי שיפדה עצמו הנתבע בדבר ירצה בו את התובע להפטר מחומר השבועה אם הוא ירא חטא לפיכך ראינו לתקן להזהיר קודם השבועה אולי יפרוש התובע מזה אם הוא טוען שקר ונסתייענו בזה בהיות התובע ג"כ מצווה שלא לטעון שקר לאמרו יתעלה מדבר שקר תרחק ותקננו דבר זה זה שנים בהיותנו באחד מארצות אגדל"ס לסיבות חייבו אותנו לעשות זה ממה שראינו שם מדרך זו לא במקום מושבנו וכשהיינו אצלכם בפא"ס זכרו לנו שם שנמצא זה בתשובה לרבינו יצחק הרב הגדול ז"ל או לאחד מן הגאונים ז"ל ושמחנו בזה.

והנה הענין הזה הוא על דרך התיקון וההנהגה המדיני' מן ב"ד לא מעיקר הדין ולא ימשך זה אל גדר עכוב השבועה המוטלת על שמעון מעיקר הדין עד שישלחו למקום ששם לוי אם אינו נמצא פה במדינה: סימן סימן עו ושאלת ראובן טען על שמעון שדר בביתו זמן מה ותבע ממנו שכירות הזמן ההוא ושמעון אומר שלא דר בה אלא מקצת מהזמן ההוא יורינו מה תחייב: תשובה שמעון חייב להשבע שבועת התורה, שלא דר.

אלא הזמן שהוא מודה בו ויפרע מה שראוי לפרוע בשכרו אותו הזמן להיותו מודה מקצת לפי שהכלל העול' מן הטענה והכפירה אמנם הוא השכירו' שהוא מטלטלין ולא קרקע: סימן עז ושאלת אם טען הנתבע אחר שהודה כמו שמעיד עליו בו עד א' בדבר שתבטל עדותו ממנו כגון שהעיד על שמעון ע"א שהוא חייב ממון לראובן והודה בו אבל טען שמחל אותו לו או שכבר נתנו לו שלא בפני עדים יורינו אם זה נכלל בכלל דין נסכא דר' אבא: תשובה אין זה נכנס בכלל דין נסכא דר' אבא לפי מה שחייב בנסכא דר' אבא לחייבו הפרעון בעד אחד לפי שאם היו שני עדים הי' מחוייב לפרוע ולא כל כמיני' לומר דידי חטפי ולהיותו מחוייב ממון אם היו שני עדים חייב גם שלא העיד עליו כי אם עד אחד לחייבו שבועה מהעיקר הידוע כל ששנים מחייבים אותו ממון אחד מחייבו שבועה ולהיותו בלתי מכחיש עדות אותו העד אבל הוא אומר אין חטפי ודידי חטפי הי' מחוייב שבועה ואינו יכול להשבע ומשלם כמ"ש בזה המעשה היכי לידינוה דייני להאי דינא לשלם ליכא סהדי ליפטר איכא חד סהדא לישתבע דאמר מר כל ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה הא קאמר חטפי ודידי חטפי כו' הנך רואה שמה שחייב להיותו מחוייב שבועה ואינו יכול להשבע.

אמנם הוא שאם העידו עליו שני עדים הי' מחוייב לפרוע וכשלא העיד עליו כי אם עד מחוייב שבועה ואינו יכול להשבע ומשלם ובנדון שלנו אין הדבר כן לפי שאפי' העידו עליו שני עדים שיש לראובן אצלו אותו הממון אינו מתחייב אם טען שכבר מחל אותו

לו או שפרעו לו בעדים אין צריך לפרעו בעדים וכשהי' בלתי מתחייב ממון בעדות שני עדים הדין נותן שלא יתחייב שבועה בעדות עד אחד כדי לעשותו מחוייב שבועה וא"י לישבע אבל ישבע היסת שכבר מחלו לו או פרעו לו ויפטר כמו שהי' מתחייב אם העידו עליו שני עדים וכן ג"כ אם העיד לראובן עד אחד שמעון שלח לו עם לוי ממון והודה בזה לוי אבל טען שחזר ולקחו ממנו או ציוה לו אח"כ לתתו לזולתו אין זה נכנס בכלל מחוייב שבועה וא"י לישבע הואיל ולא אמר שמעון ללוי כשנתן לו הממון לתתו לראובן הילך מנה שאני חייב לו אבל נתנו לו סתם אין לנו לומר שהוא אלא בדרך מתנה שאם בא לחזור חזור הואיל והדבר כן גם שהעידו עליו בזה שני עדים לא יהי' מחוייב ממון מהטעם שזכרנו כדי שיהי' אם לא יעיד עליו בו כי אם עד אחד מחוייב שבועה אבל הי' מתחייב להשבע שבועת היסת על מה שטוען בזה ויפטר וזה כשיכול ראובן להביא ראיה שהממון הוא אצלו עדיין ולא חזר ולקחו ממנו שמעון ולא ציוהו לתתו לזולתו שאם א"א לו להביא ראיה זו אין לו עליו כלום על מי שטוען בזה שקר זהו מה שהי' מתחייב לו אם העידו עליו שני עדים כל שכן אם לא העיד עליו כי אם עד אחד סימן עח וששאלת ראובן נשבע שלא יכנס לבית שמעון לעולם וכלל בשבועתו שאין לה בה חרטה ולא היתר והי' שמעון משודך עם בת אחיו של ראובן וכנס אותה אח"כ ונתחרט ראובן על שבועתו אם אפשר להיות בזה התרה ואם אפשר איך תהיה: תשובה אלו הי' שהדבר הזה שכלל בשבועתו שאין לו בה חרטה ולא היתר לא זכר אותו כלל בשבועתו לא בזה הלשון ולא בזולתו אז ההתרה היתה איפשרית בה שיאמרו לו אלו ציירת אז המצב שאתה בו עתה מהיותך מתנחם ומתחרט האם היית נשבע וכשאומר לא הייתי נשבע יאמר לו החכם אם הי' מומחה או שלשה תלמידי חכמים ואע"פ שלא יהיו מומחין שרי לך כמ"ש פותחין בחרטה אע"פ שתהיה החרטה מבלי סיבה כ"ש בהיות לה סיבה והוא מה שנתחדש עליו דאגה מהיותו נמנע מלהכנס אצל בת אחיו ועצבון לבו ולב קרוביו מזה אבל הואיל וכלל בשבועתו שאין בשבועה זו חרטה ולא התר ראוי לחקור באיזה ל' זכר זה הענין אם זכרו בלשון שזכרת והוא שאין לו בה חרטה ולא התר הנה לשון זה בלתי חזק (לפי שאמרת לשון זכר זה הענין אם זכרו בלשון שזכרת והוא שאין לו בה חרטה ולא היתר הנה ל' זה בלתי חזק) לפי שאמרת ל' זה כשידוקדק הוא שבוע' לספר מה שנמצ' בלבו באותו העת מהיותו חפץ להשבע שבועה זו והואיל והדבר כן חוייב שאם נשתנית עתה כונתו מה שאם צייר זה בדעתו אז לא היה נשבע עליו הנה ההתרה אפשרית בה בלתי נמנעת ואם זכר אותה בלשון שלא תהיה חרטה ולא התר בשבועתו אין שבועתו קיימת לפי שאמתות שבועתו.

זאת אמנם היא לומר שלא יתחלף לו רצון וזה אינו בידו והיתה השבועה עליו שבועת שוא שהוא חייב עליה מלקות ואינה בדרך שבועת בטוי שהיא צריכה התרה אלא שמה שנשבע שלא יהא לו בה היתר הוא נכנס תחת גדר שבועת בטוי וכאלו נשבע שתי שבועות האחת שלא יכנס לבית שמעון ושנית שלא יהיה לו בה היתר וא"כ אפשר לו גם עתה שישאל על שבועתו במה שנשבע שלא יהא לו בה התרה בהיות שאם היה מציייר אז מה שנמשך לו מן הדאגה המביאה לידי חרטה לא היה נשבע ותותר לו שבועה זו ואחר שתותר לו שבועה זו ישאל על עיקר שבועתו במה שנשבע שלא יכנס לבית שמעון ומותר לו גם היא על זה הדרך.

וזה דוקא אם כלל כוונה זו בשבועתו בא' משני הלשונות הנזכרים אבל אם אמר כך ואפי' אם נשתנה רצוני ונתחרטתי על שבועתי ונראה לי אחר זה דבר שאין אני מצייר אותו עתה עכ"ז אני מסכים על זה ואני מתחייב בשבועתי זו עכ"פ. הנה שבועה זו אין לה התרה אמנם מתחייב בשיאמר שאם הי' מצייר אז המצב שהוא בו עתה וכוונתו לא היה נשבע.

וכאן א"א לו לומר זה הואיל וכבר פירש בשבועתו שאפי' יראה לו אחר זה דבר שלא עלה בדעתו ולא צייר אותו עתה בעת שנשבע שעכ"ז הוא מקבל על עצמו שבועה זו: ונראה לי שאפילו לא פירש ואמר דברים אלו אבל אמר כך שבועה שלא אכנס לבית שמעון שבועה שאין לה התרה או מלו' יהיו במקום מלות אלו (אבל אמר כך שבועה שלא אכנס לבית שמעון שבועה שאין לה התרה או מלות יהיו במקום מלות אלו) שהוא כוונת תאר השבועה שהוא נאסר בה מכיון שאמר דברים אלו הורה שהוא מסכים שאפילו נראה לו אחר זה ענין שלא צייר אותה עתה שהי' אפשר מסבתו החרטה שעכ"ז הוא מתחייב בשבועתו עם היותו מתחרט עליה הנה הי' כאלו פי' כוונה זו וראוי שלא יהיה לשבועתו התרה: סימן עט שאלה ראובן נתן ממון לשמעון על צד העסק וכשתבעו ממנו אמר לו מכרתי מקצת בהקפה וברח הבעל חוב ואמר ראובן לא הרשתי אותך והורה ביניהם מורה וחייב ראובן שבועה שלא הרשהו למכור בהקפה ושיפסיד חצי הממון הנמכר בהקפה וברח ראובן מהשבועה והפכה על שמעון ונשבע שמעון ונתחייב ראובן לחזור על הב"ח אם אין דין זה אמת אם יכול ראובן לחזור על שמעון בתביעת ממנו ממנו ואם טען שמעון שכבר נתרצה ראובן להפך השבועה עליו אם טענתו בזה טענה אם לאו: תשובה מה שהורה זה המורה אינו נכון והדין בזה הוא שישבע ראובן שלא נתן לו רשות למכור בהקפה ויתן לו שמעון.

וזה אם טוען שמעון שראובן נתן לו רשות בזה בפי' למכור בהקפה אבל אם לא פירש זה ואמר שהענין הי' על הסתם נסתלקה השבועה מראובן ויתחייב שמעון להוציא החוב ולא יפסיד ראובן ממנו דבר. ועל כל שני אלו הפנים ולא הוראת זה המורה שיפסיד ראובן החצי אחר שנשבע היא הוראה בלתי נכונה והואיל ולא נתרצה ראובן בענין זה אלא ע"פ מה שהורו לו ולא קנו ממנו אלא כפי סברא זו הוא קנין בטל ויכול לחזור בו אא"כ נתברר מה שטוען שמעון שראובן נתרצה בהפוך השבועה עליו בין היתה ההוראה אמיתית או לא תהיה ואם פירש זה בשעת הקנין הנה הקנין קיים: סימן פ הורה רבינו נ"ע בראובן שנתן לסרסור חפץ למכרו והראהו לשמעון והחזיק בו שמעון ואמר ראובן חייב לי מעות ופטר רבינו הסרסור ואמר שאינו חייב כלום הואיל ולא שינה וחייב את שמעון שאם לקחו בפני עדים לאו כל כמיני' אבל יחזירנו לראובן בעליו אחר שישבע ראובן לשמעון שאין לו אצלו כלום ויפטר ואם לקח החפץ מיד הסרסור שלא בפני עדים נאמן בטענתו עם שבועתו מיגו דאי בעי אמר להד"מ ואמר לקחתי אותו מבלי שיאמר שהוא משכון אצלו והנה הוא אצלו בתורת משכון ויתחייב להשבע שבועת התורה שיש לו אצלו כך וכך ואם נשאר לו אצלו על דמי החפץ דבר יתן אותו לו ראובן ואם נשאר לראובן דבר אחר שינכה שמעון את חובו יתנו לו: סימן פא שאלה מפא"ס ראובן נשא את לאה וכתב לה ביתמייחד לכתובתה אח"כ נתן לרחל אחותו כל נכסיו מקרקעי ומטלטלי מהיום ולאחר מיתה ונפטר ראובן והחזיק רחל בעזבונו מדין המתנה אח"כ

תבעה לאה כתובתה מרחל להיות' מחזקת בכל נכסיו ונתנה לה כתובת' ולסלקה מהבית ומכל הקרקעות וכתב לה ב"ד מעשה בתביעת לאה הכתובה מכתובה ממנה בהיות שהחזיקה בעזבון ראובן ובהשבעה שבועת האלמנה והגבתה אותה רחל כל כתובתה והעידה על עצמה לאה שלא נשאר לה אצל רחל דבר מכתובתה הכתובה על ראובן ושלא נשאר לה זכרון תביעה על שום דבר מקרקעותיו ונשארה רחל מחזקת בקרקעות זמן ונשאת אח"כ עם לוי ומתה תחתיו והחזיק בעזבונה כמשפט הירושה ועמד עתה על לוי שמעון בן אחיו של ראובן הראוי ליורשו אלו לא נתן המתנה הנז' לרחל ואמר המתנ' לרחל בבית המיוחדת ללאה אינה מתנה להיו' שאמר התלמוד עשה שדהו אפותיקי לב"ח ולכתובת אשה גובין משאר נכסי' רשב"ג אומר ב"ח גובה משאר נכסים אשה אינה גוב' משאר נכסים כו' ואמר הירושלמי העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה ולב"ח בחובו ומכרה מכורה והלוקח יחוש לעצמו רשב"ג אומר לאשה בכתובת' אינ' מכורה ואמר הלכ' כרשב"ג דאמר לכתובת אשה אינ' מכור' והואיל ואינה מכור' המתנ' בה אינה מתנ' והיא ברשות הנותן ובאה ממנו ליורש ומה שנתנ' רחל ללאה הכתובה הוא כפורע חובו של ראובן שלא מדעתו שהניח מעותיו על קרן הצבי ואלו נזכר במעשה ב"ד שלא חלק' עצמה לרחל מהבית אז היתה ראויה לה במה שפרעה מהכתוב' אמנם מכיון שלא נזכר במעש' ב"ד זה בפירוש הנה הסילוק היה ליורש ורחל פורעת חובו של ראובן שלא מדעתו טען לוי הקש בטל שמה שאמר' ההלכ' אינה מכור' הוא בהצטרפות אל האשה שהלוקח לא ידחה אותה לקרקע אחר לא תגב' אותה בעצמה אבל אם פרעו לה כתובת' הלוקח או מקבל מתנה ונתרצית בקבלתה אין ספק שהשדה תתקיים בידם כמשפט הלקיח' והמתנ' ואינם כפורע חובו של חבירו שלא מדעתו: הלא תראה אמרם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל שהאשה אם נפטרה בחיי בעלה נתקיים המקח ויעמוד הקרקע ביד הלוקח ואמנם ענין אמרם מקחו בטל הוא בהצטרפות אל האשה שראוי לה לגבו' כתובתה מאותו ואין ספק שאם נתן לה הלוקח חובה שהשדה קיימת בידו ולא נאמר בזה פורע חובו של חבירו דכוותה הכא אמרם אינה מכור' הוא בהצטרפות אל האשה כמו שביארנו.

וגם כי יהיה מה שאמרו אינם מכורים מאמר מוחלט ושהמכר בטל במוחלט אין בביטולו שישאר הקרקע לבעליו אלא שיהיה משועבד לאשה והוא כאלו היא מוחזקת בו כדי שיהיה המכר בטל ואין לבעליו בו דבר ואם נחשוב הלוקח בפרעתו הכתובה שפדה אותה ממנה הנה יהי' לו ואם נחשוב שהוא על צד המתנה תהיה לה השדה נוספת על מה שכבר קבלה ואין ספק שלא יאמר במה שנתן הלוקח או המקבל מתנה שהוא נתנו מתנת חנם אלא שפדאו מן האשה באופן יתקיים הקרקע בידו: ומה שטוען הלוקח באמרו שלא נזכר במעשה ב"ד סילוק האלמנה מן הבית לרחל והיא ראייה ממעש' דההוא קטינ' דאמר הנך חמשין זוזי קמאי מצוה קא עבדיתו וכי קא טריף כדין קא טריף כו' אמר לוי שאינ' ראויה לפי שבזה המעש' נשאר לב"ח חמשין שניים נחשבו החמשים הראשונים בתורת מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן ונשארה הקטינ' בחמשין השניים והואיל ולא פירש בחמשין הנתונים שהם דימי הקטינ' אבל הלוקח והמקבל יאמר בזה מצו' עליהם לפרוע חובת המוכר והנותן: ועוד אין זה דומה למעשה דההוא קטינ' לפי שלא נשאר כאן חוב שני לאלמנה על הבית כדי שתגבנו בו.

ועוד שאפילו שיהיה אמרו אינה מכורה כולל במוחלט ושהיא קיימת ברשו' המוכר מנין לנו שהלכ' כרשב"ג ולא כת"ק לפי שעיקר מה שאמרנו כל מקום ששנה רשב"ג כו' הלכה כמותו ה"מ במתני' אבל לא בברי'י'. עוד ראינו הגאונים ז"ל שאינן סומכין על זה הכלל אלא על הכלל הידוע יחיד ורבים.

וא"ת הנה ייחד הירושלמי ואמר תני במכרם לשעה אנן קיימין אבל לא מכרן לשעה אינם מכורים זה לא זכר אותו הבבלי אלא דברי ת"ק הם במוחלק וידוע שהבבלי דוחה את הירושלמי יודיענו אדוננו אם יש בדברי שמעון ממש ואם דברי לוי אמת ואם הלכה כרשב"ג בזה אם לאו ואם מה שראינו לגאונים ז"ל הוא צודק אם לאו.

ונוסף על כל זה שהמנהג בפא"ס שהקרקע המיוחד לאשה בכתובתה אם רצו היורשים לסלק אותה בזווי מסלקים ואין תועלת בייחוד אלא שתגבה שלא בשבועה: תשובה עמדנו על שאלה זו והבננו כוונתה ומה שטען שמעון בן אחיו של ראובן אינה טענה לפי שזו הבית שכתב אותה ראובן מיוחדת ללאה בכתובתה אינ' גובה אות' אלא כמו שהיא שוה בשעת הגבי' לא כמו ששוה בעת שייחד אותה לה וצריכ' היא באות' שעה שב"ד יורידו אותה בה הא למדת שהייחוד אינו קנין בגוף הבית ואינה קונה בית זה המיוחד לה אלא בעת שמגבין אותה לה ב"ד: גם מאמרם ייחד לה ארעא שארבע מצרנא הא בלא שבועה כחד מצרא פומבידתאי אמרי בלא שבועה בני מתא מחסי' אמרי בשבועה תשער שהארע' המיוחדת אינה קנויה לאשה אלא עתה בעת שהיא גובה כתובתה לא מעת שייחד אותה לה לפי שמכיון שירדו לדקדק אם נחשוב שהוא: הסכים שלא יתן לה כתובתה אלא מן המיוחד או אם יתן לה מזולתו ויעשה במיוחד כרצונו מכלל שאם רצה לקחת המיוחד ולעשות בו חפצו ויתן לה זוזי או שיתפס' צררי יכול לעשות זה וזו ראייה שהייחוד אין אמתתו להקנות לה אותו דבר המיוחד לה מאותה העת כדי שנאמר שיצא מהיותו בכלל נכסיו אבל הוא ייחוד בעלמא כדי שתגבה ממנה כתובת' כשיגיע זמן גביית' וא"כ נתחייבנו לומר שזו הבית המיוחדת כל זמן שלא גבאת' לאה בכתובת' עדיין היא בכלל נכסי ראובן והואיל ונתן ראובן אחר זה כל נכסיו לרחל אחותו הנה כבר נכנס הבית הזה בכלל מה שנתן לה ונעשה כאלו פירש בנתינתו אותה לה וכמי שעשה שדהו אפותיקי לכתובת אשה ומכרה לאחר אלא שמה שבא בזו הברי'י' ומה שנזכר בו בירושלמי אינו לענין ביטול המכר מעיקרו ויחזור הדבר המכור לרשות שבא בזו הברי'י' ומה שנזכר בו בירושלמי אינו לענין ביטול המכר ויחזור הדבר המכור לרשות המוכר ויירשנו ממנו יורשו כמו שחשב שמעון זה אבל הוא לענין דין האשה עם הלוקח אם היו שם נכסים אחרים אצל המוכר אם יכול לומר לה הנחתי לך מקום לגבות הימנו ואין משגיחין במה שעשאה הבעל אפותיקי הואיל ולא אמר לה לא יהא לך פרעון אלא מזו או אם אינו יכול לומר לה זה אבל המוכר אין לו כאן עסק שמכיון שמכרו אין ספק שלא נשאר לו בו זכות ולא שום כח כלל כדי שיעמוד יורשו בו במקומו ואפי' לגבי דין האשה עם הלוקח אמנם נצטרך לזה אם לא יהיה שם מי שיתן לה כתובתה מעות בעין אלא שהלוקח הוא דוחה אותה שתגב' מנכסים אחרים אם ממה שנשאר מהם אצל המוכר עצמו בטענת אין נפרעים מנכסים משועבדים מקום שיש נכסי' בני חורין ואפי' הן מן הזיבורי' [אם] ממה שמכר הבעל אח"כ ללוקח אחרון בטענה שיאמר לה לוקח ראשון הנחתי לך מקום לגבות ממנו אבל אם מצאה האשה מעות בעין לגבות אותה הנה כבר נסתלק' טענת האומר

שלא עלה על דעת שתחזור על בתי דינים וראוי לה לקבל מעותיה ונסתלק זכות' מזה האפותיקי ויתקיים מקח הלוקח שקנה אותה ובנדון זה הואיל ונתנה רחל ללאה זאת כתובתה זהובים בעין אפי' שנמנעה לאה מלקבל אותם ותרצה להחזיק בבית לא כל הימנה לסיבה שזכרנו וכ"ש והואיל וכבר קבלה כתובת' וסלקה עצמה מהבית וכבר נסתלקו הטענות מכאן וקם הבית לרחל זאת וללוי בעלה אחר' בדין הירושה מחמתה.

אבל ראובן ויורשיו אחריו כבר אמרנו שאין לו קנין בה לפי שמעת שנתן לרחל כל נכסיו שנכנס בית זה בכלל כבר נסתלק זכותו ממנו ולא נשאר לו בו כח כלל כדי שיירשו מכחו כמו שכבר ביארנו וכל מה שטען לוי בדחיית טענת שמעון ותביעתו בית זה ובסתירת ראייתו הוא אמת חוץ מאמרו שאין סומכין על מה שבא בירושלמי הואיל ואין אנו מוצאין אותו בבבלי שלא צדק בזה שאין לנו לדחות מהירושלמי אלא דבר שבא הפכו בבבלי אבל דבר שלא בא הפכו בבבלי אין לנו לדחותו אבל נסמוך עליו ונדון בו ואמרם כל מקום ששנה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראי' אחרונה אינו עיקר ראוי לסמוך עליו והנה אמרו במשנ' כל מ"ע שהזמן גרמא נשים פטורו' וכל מ"ע שלא הזמן גרמא נשים חייבו' כו' ואמר ר' יוחנן אין למדין מן הכללו' ואפי' במקום שנאמר חוץ ונשנה זה המאמר בעירובין פ' בכל מערבין ואם מה שבא מן הכללות במשנה אינו עיקר לסמוך עליו ואפי' במקום שנא' בו חוץ כ"ש מה שבא מהם בתלמוד שאין לנו לסמוך עליו ולעשותו עיקר ואפי' במקום שנא' בו חוץ ועם היות שנא' בתלמוד פעמים רבו' אמרם כל מקום ששנה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראי' אחרונה.

אמנם נשנה זה לענין שאין הלכה כמותו בערב וצידן וראייה אחרונה לא לענין שבזולתם הלכה כמותו וא"כ אין ראוי לפסוק הלכה כרשב"ג אלא כשיראה מהתלמוד מה שיורה על זה ובזה שלא נר' מהתלמוד ראי' עליו נפסוק כדברי ת"ק על עיקר אמרם יחיד ורבים הלכה כרבים: סימן פב שאלה ראובן הפקיד אצל חברו פקדון ושלח בו יד ונשתמש בו וטען ראובן שחסרו הרבה והודה הנפקד במקצת: תשובה אם יש עליו עדים ששלח בו יד ונשתמש בו הנה הוא גזלן וראוי שישבע במקצת בעליו על מה שהפחיתו ממנו ויטול אותו ממנו דהיינו תקנת הנגזל וזה אע"פ שאין הנפקד מודה במקצת כ"ש וכבר הודה כאן במקצת שהיה מתחייב מעיקר הדין שבועה מן התורה וא"י להשבע להיותו גזלן וראויה השבועה לחזור על שכנגדו: והנה חיוב השבועה היה כאן על המפקיד וליטול משני פנים האחד משום תקנת נגזל והשני משום שכנגדו חשוד על השבועה וזה דוקא אם יש עליו עדים ששלח יד בפקדון ונשתמש בו שאם אין עדים בזה נסתלקה מכאן תקנת נגזל שאין תקנת נגזל אלא בעדים וראוי שישבע הנפקד שלא הפחית ממנו כי אם השיעור שהודה בו כדין מודה מקצת ואין ראוי לדונו בחשוד על השבועה בהודאתו שגזל לפי שאין אדם משים עצמו רשע ואם יטעון טוען שהמפקיד אסור לו להשביעהו הואיל והוא יודע שהוא חשוד אין זה מן הדין לפי שיכול לומר עשה זה מחמת שכחה או פשע בשמירת הפקדון ושלח בו יד זולתו והפחיתו: סימן פג וששאלת אם יש ליחיד לומר בתחנוניו ויעבור ה' על פניו אם לאו: תשובה לא ראייתי בתלמוד מה שיורה על מניעתו מזה אלא שראיתי תשובה לגאון ז"ל נראה ממנה שאין ליחיד לומר ויעבור ונתלה בזה באמרם מנין שאין הב"ה מואס בתפלתם של רבים שנאמר הן אל כביר לא

ימאס: סימן פד הביאה רבינו בצלאל ז"ל בש"מ למציעא במאי דשייך לדק"ח ע"ב ד"ה עוד כתב בתשובה אחרת וז"ל השאלה כו': סימן פה לת"ק דאמר כל זמן שהיא בבית בעלה אינה גובה כתובתה, אלא עד כ"ה שנים שיש בכ"ה שנים שתעשה טובה כנגד כתובתה תינח עיקר שהוא דבר קצוב אפשר שתעשה טובה כנגדו אלא תוספת שאינו דבר קצוב ואפשר דהוי טובה ואין עושה טובה כנגדו אמאי קא פסיק ואמר שאינה גובה אותה.

שתי תשובות יש להשיב בשאלה זו חדא דתוספת נמי אע"ג דהוי טובא אפשר שתעשה טובה כנגדה כדאמרינן התם אין אמרי אינשי לפום גמלא שחנא ועוד דא"נ לא עשת טובה כנגדה כיון שעשתה כנגד העיקר ונבטל לה גבייתו ונבטל לה נמי גביית התוספת דקי"ל תנאי כתובה ככתובה דמי ואמרינן עלה למאי נ"מ למוכרת למוחלת כו' עד וכל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה עד כ"ה שנים כו' וטעמא דמילתא משום דמנה מאתים הוא העיקר שהנישואין תלויין בו והוא ניהו דמי הבעילה ושאר תנאי הכתובה כגון תוספת וזולתה טפל הוא שטופלין אותו אל העיקר ובודאי הוא הטפל להיות הולך אחר העיקר: ע"כ בסוף שאלה בלשונו ז"ל והשי"ת יזמין תחלתה) סימן פו שאלה יודיענו אדונינו מה שאמרו כשם שש"צ חייב כך כל יחיד ויחיד חייב אם זה דוקא בתפלת הלחש אבל ברכות של ק"ש לפנייה ולאחריה יסמוך בהם על החזן ויענה אמן ויצא י"ח או מה שאמרו כל יחיד ויחיד חייב הוא מאמר כולל לכל הברכות: תשובה מה שאמרו כשם שש"צ חייב כך כל יחיד ויחיד חייב ר"ג אומר כו' דברים אף הם אמורים על תפלת הלחש שעליה היו התקיעות לפי שעיקר הדברים ע"ז נמשכו מתחלת המשנה ונפסקה ההלכה כר"ג בברכות של ר"ה ושל יה"כ משום דאוושי להיותם צריכים עשרה פסוקים מלכיות זכרונות ושופרות אבל לא בשאר ימות השנה ויצא לנו מזה שתפלת הלחש של שאר ימות השנה כל יחיד ויחיד חייב ולזה מן הדין שיתפלל כל אחד ואחד תפלת הלחש ואין ש"צ חוזר התפלה אלא להוציא את שאינו בקי אבל הבקי לא יצא באותה חזרה שחוזר ש"צ התפלה אלא מתפלל בפני עצמו כמו שאנחנו עושים היום אבל ברכות של ק"ש אינם נכנסים בכלל זה אלא ש"צ הפורס על שמע יוציא את הרבים י"ח אם היו שומעין לו כמו שיוציא המברך בהמ"ז כל מי שנמצא בסעוד' ונתחייב בבה"מ וכן כל הברכות על עיקר אמרם כל המחוייב בדבר מוציא את הרבים י"ח ולזה לא תקנו שיהא כל אחד מברך ברכות של ק"ש לעצמו ושיחזור אותם ש"צ אח"כ להוציא את שאינו בקי אבל תקנו שיפרס ש"צ על עצמו והצבור שותקין ושומעין הברכות ויענו על החתימה אמן כמו שעושין בבה"מ ובקידוש היום וכיוצא בהן כמו שזכרנו: סימן פז ושאלת הפיוטים שנהגו החזנים לומר ולהכניס אותם בכלל הברכה כגון מגן ומחיה ויוצר אם זה מותר אם לאו.

יודיענו דעת רבינו יצחק הרב ז"ל בזה: תשובה אם החזיר החזן ענין הברכה קודם החתימה כדי שתבא החתימה עליה הרי זה מותר ואין אצלנו מי שימחה בזה ובפרט הואיל והוא מנהג פשוט לכל העולם וזו היתה סברת רבי הרב זצ"ל: הביא' מופת דורינו הרב ברכי יוסף נר"ו חא"ח סי' קי"ב סק"ה) סימן פה ושאלת י"ט או ר"ח שחל להיות בשבת אם מותר להיות המשלים עצמו מפטיר ויקרא בספ' הב' הפרשה שהוא למפטיר הואיל והפסיק ביניהם בקדיש או אין זה מותר משום פגמו של ראשון: תשובה הואיל

והפסיק ביניהם בקדיש הנה היה כשאר הצבור ואין בזה הפרש אם יקום זולתו ויקרא הפרשה בספר הב' ויפטור בנביא או שיהיה הוא בעצמו החזיר לעשות זה: (הביאה מופת דורינו הרב ברכי יוסף נר"ו ח"א"ח סי' רפ"ב סקי"ב) סימן פט ושאלת מפני מה תקינו לומר קדיש בשבתות ובי"ט אחר שקראו בתורה ולא תקינו כן בשני ובחמישי ואם היה זה כדי להפסיק בין הקריאה שהחויב בה מן התורה ובין קריאת המפטיר שהוא מדרבנן הנה אנחנו רואים במנחה ביה"כ ובתשעה באב והיות השלישי מפטיר ואינו מפסיק ביניהם בקדיש: תשובה מה שחייבו לומר קדיש בשבתות וימים טובים אחר קריאת ס"ת הוא משום דאיכא נביא כדי להפסיק בו בין הקריאה בתורה ובין הקריאה בנביא ולפי שאין נביא בשני ובחמישי אין אנו צריכין לקדיש ומה שחייבו במנחה בי"ה ובט"ב דאיכא נביא שלא יפסיק בין הקריאה בתורה והקריאה בנביא בקדיש הוא לפי שהתקינו שיהא הקורא בנביא קורא בתורה תחלה ואח"כ יקרא בנביא וזה כבוד לתורה שלא יראה שדחה את התורה ועבר מעלי' ואין מגמת פניו אלא לקרות בנביא בלבד ושאינו צריך לתור' ולהיות שקורין בתורה בי"ה ובט"ב הם שלשה בלבד ואמר אין פוחתין מהם ואין מוסיפין עליה' אם באנו לומר קדיש אחר הקריאה בתורה ואח"כ יקרא בנביא לסיב' שזכרנו היו נוספים הקורים בתורה וע"כ אמרנו שיהא השלישי הקורא בתורה הוא המפטיר בנביא ויעלה זה לשתי כוונות האחת שלא יפטור בנביא אלא אחר שקרא בתורה והשני' שלא יקראו בתור' כי אם ג' בלבד ולא נוסיף עליהם וזה לא ישלם לנו אא"כ מפסיק ביניהם בקדיש שאם הפסיק ביניהם בקדיש אז הית' קריאתו הראשונ' כבר נגמרה ושב להיו' כשאר העם ואפי' שהי' מפטיר הי' הוא מחוייב להקדים ולקרות בתורה ואח"כ יפטיר בנביא ולסיבה זו תקנו שלא לומר קדיש במנחה בי"ה ובט"ב בין התורה והנביא: סימן צ הביאה הרב מופת דורינו בספרו הבהיר ברכי יוסף ח"א"ח סי' רי"ט ס"ק ד') סימן צא שאלה מי שמת לו מת והוא במקום קרוב והגיע לו השמועה שם אחר יום או יומים ואח"כ בא אל אחיו בתוך שבעה אם יהיה מונה עמהן לפי שבא ממקום קרוב או אין מונה עמהן אלא אם לא שמע השמועה אלא בעת שהגיע דלא חיילא עליה אבלות כלל אבל מי ששמע השמועה באותו המקום שהיה שם הנה נתחייב למנות לעצמו מיום ששמע: תשובה מי שמת לו מת והוא חוץ לעיר והגיע אליו השמועה אחר יום או יומים ונתחייב באבלות ואח"כ הגיע לעיר ומצא מנחמין אצל גדול הבי' חייב למנות לעצמו ולא יצא מהאבלות עד שישלמו לו ז' ימים מיום שהתחיל באבלות לפי מה שאמרו בא ממקום קרוב מונה עמהן הוא במי שלא חלה עליו אבלו' אלא בשעה שהגיע אליה' אבל אם כבר חלה עליו האבלות קודם הגיעו אליהם הדין הוא שימנה לעצמו זולתם כמו שהיתה תחלת האבלו' לו לעצמו זולתם.

ומה שאמרו והוא שבא ומצא מנחמין אצל גדול הבי' נ"ל שאין הכוונה אצל גדול הבי' דוקא אלא אורח' דמילתא נקט לפי שידוע המנחמין לא ישימו מגמתם ולא ישבו לצות אלא אצל גדול הבי' והשאר הם טפלין לו ואף על פי שאירע שגדול הבית יצא לאיזה דבר או לאיזו סיבה ובא ומצא מנחמין אצל שאר האבלים ואין גדול הבי' נמצא אצלם אותה העת הדין אצלנו בזה שוה בפרט דאם היו המנחמין יושבים בתחלה עם גדול הבית ואירע לו מאורע שיצא לסיבתו ונשארו הם מצפין לו שישבתם הוא נחשבת כאלו הוא אצל גדול הבית כמו שהיו בתחלה: סימן צב ושאלת על אמרם מניחין תורה ע"ג

נביאים אם דין ספרי התלמוד בזה כדין התורה אם לאו תשובה אין כוונתם באמרם אין מניחין תורה ע"ג נביאים אלא על התורה עצמה אבל התלמוד הוא ביאור התורה ופירושו לא אמתה של תורה הלא תראה שאינו צריך שרטוט כאמתה של תורה ומזה תדע שאין קדושתו מגעת לקדושת התורה עצמה ולא עוד אלא אפי' לקדושת שאר כתבי הקדש אינו מגיע והואיל ואנחנו רואים שאינו מטמא את הידים מצורף עם היותו בלתי צריך שרטוט א"כ אפי' על גבי כתובים אין מניחים אותו וכ"ש ע"ג נביאים וכ"ש ע"ג תורה: סימן צג שאלה ראובן נפטר והניח אלמנה ובן ושתי בנות וכשבאה אחת מהבנות להנשא הוציאה האלמנה שטר כתובתה ונשבעה והורידו אותה בית דין בקרקעותיו של ראובן ומכרה מהם קרקע אחד לנידונית בתה והחזיק בה הקונה שתי שנים ואחר כך מכר אותו לשמעון והחזיק בו שמעון עוד ארבע שנים ועתה עמד בנו של ראובן ואמו הנז' ומכרו כל זכות שיש להם בזה הקרקע ללוי ותבע לוי את שמעון בדין ושאל ממנו באיזו צד בא לידו קרקע זה ואמר לו קניתי מיהודה שקנה אותו מן האלמנה וקבע לו ב"ד זמן ילך בו אצל יהודה ויביא ממנו השטר לפי שיהודה הנז' היה במיורקה וקנו ממנו שאם יעבור הזמן שקבע ולא בא שבטל זכותו וסלק תביעתו מעל קרקע זה ומיהר שמעון ללכת לארץ דאע"ה כדי לילך ממנה למיורקה ומנע אותו שר דאע"ה מלהכנס בים מפחד האויב והביא מדאע"ה שטר שמושל דאע"ה מנע הספינו' מלפרוש וכשבא שמעון מדאע"ה עבר הזמן ולוי החזיק בקרקע וטוען שהורידו ב"ד את האלמנ' בקרקע זה היא בטלה לפי שלא זכרו בה קריעת הכתובה: תשובה הואיל וברר שמעון ששר דאע"ה מנע הספינות מלפרוש תקובל התנצלותו בזה ואינו מחוייב במה שחייב עצמו בקנין הנזכר להיותו אנוס ואמנם ענין האדרכתא שלא נזכר בה איך נקרעה הכתובה הנה יש תקנה לזה שכשמצא הכתובה תקרע קרע ב"ד ויזכרו בשולי האדרכתא שכבר נקרע' הכתוב' ואם נשאר לה דבר משטר כתובת' שלא גבאתו יכתבו בזה שטר ויזכרו בו כל סך הכתוב' ושהורידו אותה ב"ד בסך הנז' באדרכתא ונשאר לה השאר מכתובתה ויחתמו בו ג' בני אדם ויהיה שטר זה לראי' בידה בשארית הכתוב'.

והקרקע שירדה לו האלמנה מכתובת' ומכרה אותה ליהודה ויהודה מכר אותו לשמעון הנה הוא לשמעון ולא יצא מתחת ידו שלא קנה אותו יהודה המוכר אותו לשמעון מהאלמנה אלא אחר שזכתה בו האלמנה מכח הורדת ב"ד שהורידו אותה בו וקנאו יהודה מחמת' שחזקתו בו היא במקום חזקתה ומשהחזיק בקרקע הנז' ואכל פירותיו נתקיימה האדרכתא מבלי שיצטרך להראות שטר המכר ומה שאמרו כל אדרכתא דלא כתיב בה קרענוהו לשטרא לאו אדרכתא היא כו' הוא כחוש שלא קבל אותו הב"ח עדיין אבל הוא רוצה לגבותו באדרכתא מבלי שיהיה השטר מצוי לפי שהאדרכתא לא תהיה במקום השטר לגבות בה החוב אא"כ נזכר בה קריעת השטר אבל כאן הואיל והורידו אותה ב"ד בקרקע והחזיק בו הקונה ממנה שהוא כאלו החזיקה היא בו הנה כבר קבלה זה החוב ואינה צריכה לגבייתו להבא ואם שכחו ולא קרעו שטר הכתובה הנה היה כמי שגבה חובו ושכחו ולא קרעו שטר החוב שאין מזה נזק בגבייהו ואינה בטלה אבל יתוקן זה בקריעת השטר או בכתיבת שובר עליו וכך הדין: סימן צד שאלה מי שאמר לחבירו רשע בן רשע טמא בן טמא ממזר בן ממזר ולא השיבו המתחרף דבר ויש עדים בזה: תשובה זה שחרף את חבירו חייב שני מלקיות על מה שאמר לו ממזר בן ממזר והוא הי'

חייב נדוי עד שירצוהו על שאמר לו טמא בן טמא רשע בן רשע ומותר לו לדחקו בפרנסתו ולהזיקו בו נוסף על מה שנזכר כמו שאמרו הקורא לחבירו ממזר סופג את הארבעים רשע יורד עמו עד לחייו.

ומה שחייבתי אותו שני מלקיות עם היות הדבר ידוע שמי שהוא ממזר בנו וזרעו עד סוף העולם ממזרים הואיל וקרא לאביו ממזר הנה נתחייב שיהא הוא וזרעו ממזרים. להיות שהקדים לקרוא ממזר לבן קודם האב לפי שהיה אפשר שיהיה הבן ממזר והאב כשר וזה צירף עוד האב לו באמרו עליו ממזר נתחייב בזה שני מלקיות שאם הפך והקדים האב בזה לבן לא היה מתחייב כי אם מלקות א' בלבד מהטעם שהזכרנו: ועיין להרב עצמות יוסף ז"ל דף נ"ז ע"א ולהרב דבר משה ז"ל ח"ב סימן צ"ב ודו"ק): סימן צה שאלה ראובן היה ש"צ בעיר אחד ושלהו אחריו אנשי עיר אחרת שיהיה להם ש"צ והוא חזן הגון לפי שיש בו רוב התנאים שזכרו רז"ל שצריכים להיות בש"צ והרחיק זה א' מזקני הקהל ואמר אין ראוי למנותו לפי שיצא עליו שם רע בילדותו ומתנאי ש"צ שיהא פרקו נאה לפי שאמרו ז"ל ופרקו נאה וביארו זה בתלמוד שלא יצא עליו ש"ר בילדותו והורה אחד מהמורים שמותר לו להיות ש"צ לפי שאותו ש"ר היה קול בעלמא מבלתי שיתאמת הדבר בב' עדים ואפשר שהיה אותו ש"ר שקר.

והביא רא' לדבריו ממה שאמרו לענין מי שיצא עליה ש"ר בילדותה היכי דמי ש"ר כגון דאתי בי תרי ואמרי לדידן תבעת לן באיסורא אלמא לא תוחזק עליו ריעות' בקול בעלמא בלבד כי אם בעדות ב' עדים. וחלק עליו מורה אחד ואמר אסור למנותו ש"צ והראה תשובה לגאונים ז"ל.

וששאלתם ש"צ שמרננין עליו בדברים רעים מהו להוציאו ולהכניס אחר תחתיו כו' כמו שכתוב בסידור רב עמרם ודחה ראיה זו המורה הראשון ואמר שדברי הגאונים הם במי שעדיין הקול מתמיד עליו וזה אין עליו ריבון במה שהוא בו עתה אלא במה שקדם יורנו אדוננו ושכרו כפול: תשובה אם ריבון זה שיצא על ש"צ זה עודנו עליו ראוי לסלקו לפי שהתמדת יציאת הקול עליו הוא מאמת בו הפיסול וכבר אמרו דומי מתא יומא ופלגא ואם היה הש"צ חשוד ובלתי הגון אין ראוי להתפלל אחריו וכבר דרשו רז"ל בפסוק היתה לי נחלתי כאריה ביער נתנה עלי בקולה וגו' זה ש"צ שאינו הגון אמנם אם היה הריבון על מה שעבר ועתה אינו חשוד ונראית עליו אותות התשובה והטוב אין מסלקין לסיבת מה שקדם שהואיל וכבר שב ותיקן דרכיו לא נשגיח על מה שכבר היה ועיקר מה שאנו צריכין בש"צ שלא יצא עליו שם רע בילדותו הוא לענין היותו עובר לפני התיבה בתענית צבור בלבד כמו שאמרו מעבירין לפני התיבה זקן ורגיל ופרקו נאה וביארו פרקו נאה שלא יצא עליו שם רע בילדותו אבל בזולת זה מהתפלות לא נשגיח על זה אלא מכיון שראינו אותו עתה הולך בדרך ישרה ונראית עליו התשובה מותר להתפלל אחריו ולא נביט אל מה שכבר עבר לפי שהתשוב' מקובלת לפניו כאמור שובו בנים שובבים ארפא משובתיכם: סימן צו שאלה מן טליטלה.

אנו עדים החתומים למטה כן הי' שנכנסנו אצל פלונית בת פלוני אלמנת פלוני ומצינו אות' חולה מוטל' בעריסה ודעת' מיושבת עליה וצותה מחמת מיתה ואמרה לנו (הון) יודעים שיש לי בת פנויה ואני מתיראת מזה החולי שמא אמות קודם שתנשא בתי ויש

לי דבר מועט ואני רוצה לתת לה כל מה שימצא לי בעולם מהיום ולאחר פטירתו ועכשיו הוו עלי עדים בקנין שלם מעכשיו וכתבו עלי בכל לשון של זכות ותנו ביד פ' להיו' בידה לראי' ולזכות מחמת שרציתי ברצון נפשי ובהשלמת דעתי שלא בשום זכר אונס כלל אלא בלב שלם ובנפש חפצה שנתתי לה במתנה מהיום ולאחר פטירתי כל מה שימצא לי בעולם מקרקעי ומטלטלי וחובות שיש לי אצל בני אדם בין בשטרי יהודים בין בשטרי ישמעאלים בין שהניח לי בעלי הכל נתתי לה מתנה גמורה שרירא וקימא חתוכה וחלוטה מתנת עלמין מתנת פרהסי' משהו פרוטה ולמעלה זכייה שלימה ותחזיק בכל חזקה גמורה שו"מ תירש ותוריש לכל תנחיל ותחסין ותעשה ככל חפצה ורצונה ואין לאדם בעול' משמי ומרשותי ומבאי כחי לערער עליה שום ערעור לפי שבעין יפה ודעת מתוקנת נתתי לה מתנה מהיום ולאחר פטירתי מתנה זו וכל מי שיבא מארבע רוחות העולם בין קרוב לי בין רחוק ממני משמי ומרשותי ויקום ויטעון על מתנה זו יהיו דבריו בטלים ומבוטלים וחשובים כחרס הנשבר שאין בו ממש וכך אמרה לנו פלניתא דא מתנה זו כתובה בשוקה וחתמוה בבריאתה כי היכי דלא תיהוי כמתנה טמירתא אלא גלוייה ומפורסמת לכל וכבר סלקתי כל יורשי מירושתי סילוק גמור בארבעה זוזים של נחשת שנתתי להם מחמת ירושה לכל אחד וא' ומה שקנינו מפלונית הנזכרת לפלונית בתה הנזכרת לאחר שנתברר לנו אנו ח"מ שבועתה על סך.

כתובתה שלא הגיעה כתבנו וחתמנו בחדש פלוני לאחר פטירתה כי נתאחרה חתימתנו עד עכשיו משנת שמנים בטליטלה ונתברר לנו כי מאותו חולי נפטרה לבית עולמה פלונית הנזכרת והכל מקוים: פלוני עד פלוני עד יורינא אדונינו אם אית לה מן דינא לבתה הנזכרת שתטול כל מה שהניחה אמה כמו שנתברר בשטר מתנה או דילמא לית לה משום דכתיב בשטר מתנה קנין ונתאחרה כתיבה וחתימה לאחר פטירתה וקאמרינן מתנת ש"מ שכתוב בה קנין בי רב משמיה כו'.

ותו דלא אמרי עדים וקנינא מינה מוסף על מתנתה דא ותו דדמיא להך דאמרינן הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרו' כו': תשובה האי מתנתא לאו מתנת ש"מ ניהו כדסלק' אדעתיכו אלא מתנת בריא היא משום דהא כתיב בה מהיום ולאחר פטירתי ומתנת ש"מ לא היא אלא היכא דלא זכי בה המקבל לא בגופא ולא בפירא אלא לאחר מיתת הנותן אבל היכא דכתיב בה מהיום ולאחר פטירתי כיון דגופא הא קני ליה מההיא שעתה כדאמרינן בהדי' מאי קאמר ה"ק גופא קני מהיום ופירא לאחר מיתה שמתנת בריא היא ולא מתנת ש"מ ואמרינן נמי ת"ר דיאתיקי דא תהי למיקם ולהיות כו' ומתמהינן ואי לאו לא היא מתנה ומתריצין ה"ק איזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת ש"מ כו' ואמרינן ההיא מתנתא דהוה כתיב בה בחיים ובמות פי' כלומר ההיא שטר צואה דהוה כתיב בה בחיים ובמות רב אמר הרי היא כמתנת בריא כו' רב אמר הרי היא כמתנת בריא דהא כתיב בה מחיים והאי דקאמר ובמות כמ"ד מעתה ועד עולם ושמואל כו' ע"כ לא פליגי אלא היכא דאמר בחיים אבל היכא דאמר מחיים דכ"ע מתנת ש"מ אלמא כל היכא דאמר בחיים אבל היכא דאמר מחיים (נ"ל דצ"ל מהיום) דכ"ע מתנת בריא היא ולא מתנת ש"מ אלמא כל היכא דאקני ליה מקבל בחיי נותן אף ע"ג דבעידנא דאקני ליה ההוא מגו חולה הוה מתנת בריא היא ולא מתנת ש"מ והאי נמי כיון דגופא קא קני ליה מהיום ופירא בלחוד הוא דלא אקני ליה אלא לאחר מיתה מתנת בריא היא ולא מתנת

ש"מ וכיון שכן כל מאי דאיכתיב ביה בהאי שטר מתנה אי נכסי דהאי נותנת הוּו מעיקרא ולא נכסי הבעל בודאי דזכיא ביה האי בר מחובין דאית לה האי נותנת גבי אינשי בין בשטרי ישראל בין בשטרי עו"ג דלא קניא להו האי בת בהאי מתנה משום דקי"ל דאין אותיות נקנות אלא או בכתיבה ובמסירה או אגב קרקע אבל אי ודאי אי הוּו (הני) נכסי דאקניא לה האי נותנת לבתה נכסי דבעלה הוּו מעיקרא אע"ג דהא אסהידו סהדי דאשתבעא לה על סך כתובתה דלא שקלא מינה מידי במה דלא אחתה ב"ד בנכסי בעל בשומא והכרזה אכתי נכסי בעלה נינהו וחוב בעלמא הוא דאית לה גבי יורשין למגבייה מנכסי מורישים וכיון דשכיבא לה מקמי דנחית ב"ד בנכסי בעלה אשתכח דחוב בעלמא יורשי בעלה הוא דשבקא ליורשיה ולא גופייהו דנכסי בעלה הילכך אי לית לה להאי נותנת יורשים אחרים בר מהאי בת אית לה מן דינא להאי בת למתבעינהו ליורשי בעל אמה בכתובה דאמה ומחתי לה בנכסי דליה במקום אמה ואי אית לה בנים דאינהו הוא דזכו בירושתה ולא האי בת הנך בנים הוא דאית להו למתבעה לכתובת אמן מיורשי בעלה והאי בת לית לה ולא מידי דהא לא אקניא ליה שטר כתובתה בכתיבה ומסירה או אגב קרקע כי היכי דתזכה בה מחמתה ותהוי במקומה בתביעתה מיורשי בעלה לא נכסין דשבק בעלה הוא דאקניא לה וכיון דאכתי לא קניא להו לגופייהו וכי היכי דתיקנינהו נהלא להאי בת ה"ל כמאן דאקני דבר שלא בא לרשותו דלא מקני מידי וקי"ל אין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם וכן הלכה.

ע"כ בלשונו ז"ל ובסימן ר"י: סימן צז אמר רבינו ז"ל כל מי שכותב בשטר נתחייב פלוני לפלוני כך וכך בתורת חיוב השטר בטל לפי שנראה שהוא הקנאה ומטבע אינו נקנה בחליפין. ואמנם אנחנו כוונתנו הודאה להקנאה ולזה צריך שיאמר אמר לנו פלוני חייב לפלוני כך וכך וקנינו ממנו על כך ואם דבר תלוי בתנאי ואם הקדים התנאי על החוב ולא אמר מעכשיו הנה הי' אסמכת' ואם אמר מעכשיו הנה הי' השעבוד בלתי חל על נכסיו אלא מזה הזמן ואין לו לטרוף ממה שקדם שום דבר: והדרך הישרה בזה הוא שיקדים הסך ואחריו התנאי ויאמר כך יש לפלוני אצלי כך וכך לא אפטר ממנ' אלא בתנאי כך וכך או לפלוני אצלי כך וכך על תנאי שיעשה דבר כך וכך לפי שעל תנאי זה הי' החוב מעיקרו זו היא הדרך הישרה בזה.

ואמנם אם הקדים התנאי ואמר אם עשה פלוני כך וכך יש לו אצלי כך וכך היא אסמכתא ואם צירף אליו מלת מעכשיו היה לשון מעכשיו מזיק לענין הטריפה ע"כ ובסי' קנ"ג ובסי' ק"ו: סימן צח וששאלתם נערה שנתארסה ונתגרשה דקי"ל דיש לה קנס וקנס' לעצמה כרבי עקיב' בשת ופגם און קא שקיל להו כיון דקי"ל כל שבח נעורים לאביה אביה הוא דשקיל להו וקנסא שאני דכתיב אשר לא אורס' ודרשינן ביה אשר לא אורסה לאביה הא אורסה לעצמה אבל בשת ופגם כדקיימי קיימי לאביה.

ע"כ בלשונו ז"ל: סימן צט והאי דאמרינן במודים דרבנן על שאנו מודים לך פי' כלומר מודים אנחנו לך הודאות יתרות ושכחות מוספות על אלו שאנו מודים לך בתוך תפלתנו. והא דאמרינן ביום ההוא תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי א"ר יוחנן ככלה בבית חמיה ולא ככלה בבית אביה פירוש ככלה בבית חמיה שהוא בית בעלה שכבר נמצאו בתוליה קיימין ויש לה שבח בכך ולא ככלה שהיא עדיין בבית אביה שיש עדיין לחוש

עליה שמא יטעון הבעל טענת בתולים או שמא יוציא עליה שם רע ותבא לדין ודברים עמו ודרשינן לה להאי מילתא מדכתיב תקראי לי אישי דמשמע אישות שהוא בית הבעל דהיינו בית חמיה ע"כ בלשונו ז"ל: סימן ק שאלה ראובן ושמעון אחים היה להם שדה בשותפות ומכר ראובן חלקו ללוי ומשכן שמעון חלקו ליהודה בד' דינרין ויצא מן העיר ונשתהה שם כמו ארבע שנים ונפטר יהודה שהיה בידו חלק שמעון ממושכן ונפטר גם לוי וכשבא שמעון לפדות חלקו מאת יהודה מצא השדה ביד יורש לוי והוא קטן וכבר היה שקודם לזה מנה לו ב"ד אפטרופוס ושאל ב"ד את פי האפטרופוס כיצד בא קרקע זה ביד יורש לוי והשיב איני יודע אם בא ליד לוי בתורת מכר או משכון אבל לוי אכל פירותיו ב' שנים והיורש שנה א' וכבר עלתה בידו החזק' ומצאנו אצל היורש שטר המשכונה שעם יהודה ושאל ב"ד מהאפטרופוס באיזה צד בא זה השטר ליד היורש ואמר לא ידעתי והיתה המשכונה לשתי שנים שנת צ"ד ושנת צ"ה ומצאנו עוד ביד היורש שטר איך שכר לוי משמעון חלקו לשתי שנים שנת צ"ו ושנת צ"ז וזה נסחו שכר לו משמעון כל חלקו בשדה שבא לו בתורת ירושה והוא השדה שיש בו שותפות ללוי השוכר לשתי שנים תחלתם סיון שנת צ"ו ונתן לו חצי השכירות בתחלת השתי שנים והחצי השני לסופן וקנינו מהם על זה במנא דכשר למקני' ביה והיה זה בר"ח אייר שנת צ"ד והביא שמעון בעל השדה שני עדים האחד מעיד שהוא יודע והיה נמצא כשמשכן שמעון אצל לוי קרקע זה לארבעה שנים תחלתם שנת צ"ד בד' דינרין ועד שני מעיד שיהודה שהיה הקרקע ממושכן בידו על ד' דינרין נתנה ללוי ובשביל כך אכלה.

יורינו אם תתקיים החזקה ליורש כמה שאכל אביו קרקע זו שתי שנים והעדים המעידים שאכל לוי פירות קרקע זו הם מעידים שאכלה שנת צ"ד שעורים ושנת צ"ה זרע אותה פשתן ואכלה חגב ולא נהנה ממנה כלום ושנת צ"ו זרע אותה חטים ואכלה חגב רובה וכנס השאר המורשה של היורש וזרעה שנת צ"ז היורש.

או תבטל החזקה בעדות המעידים במשכונה וגם בשכירות ומכר שמעון הקרקע לאשת יששכר ואח"כ נמלכו ב"ד באפטרופוס של היורש ואמראם יעלה הקרקע לשמעון ויצא מיד היורש אז או נקנה אותו או אסלק ידי ממנו: תשובה השנה שאכל החגב פירות קרקע זו אין עולה לו בה חזקה הילכך לא נגמרו ללוי ולירשיו אכילת שני חזקה ושורת הדין שיחזור השדה לשמעון אלא שחייב לפרוע הסך שנתמשכן עליו ויקחנו האפטרופוס לקטן הנז' הואיל והעיד עד אחד ששמעון זה משכן אותה אצל לוי זה על ד' דינרים והעיד עד השני שיהודה משכן אותו אצלו שמעון על ארבעה דינרים נתנו ללוי הכלל העולה מעדות שניהם שיש ללוי בו ד' דינרי' ואמנם השטר המשכונה הכתוב ליהודה על שמעון בד' דינרין הנזכרי' הנמצ' בעזבון לוי אין במה שנמצא בעזבוננו ראייה שנאמר שמסרו ללוי וקבל אותם ממנו הואיל ולא נמצא כתוב בו שהקנה אותה לו בכתיבה ומסירה וקי"ל שאין אותיות נקנות במסירה ואם הי' יהודה חי והי' מודה שנתנו לו ללוי וקבל ממנו הד' דינרי' הנז' הי' בטל זכותו ממנו בזה אבל הואיל והוא מת אפי' שאם הי' חי הי' טוען שזכותו בו קיים ושממנו נפל ומצאו לוי ולקחו או שהוא הפקידו אצלו אין לנו לדון ולבטל זכות יורשי יהודה ממנו הואיל ולא נמצאנו בו כתיבה ומסירה מיהודה ללוי גם אין לנו להגבותו להם משמעון הואיל ולא נמצא בידם אלא ביד זולתם והדין הוא שיהא תלוי ועומד אין גובין אותו יורשי יהודה לעולם גם אין קורעין אותו ויבטל דינא וזה כמו

שאמרו מצא שטר בין שטרותיו ואין ידוע מה טיבו יהא מונח עד שיבא אליהו ולענין דינא דבר מצר' אין כאן דין בן המצר להיות שאשת יששכר היא הקונה ואין עליה דין בן המצר.

וכך הדין: סימן קא שאלה מה יאמר אדוננו נר העולם נשיא נשיאי הלוי נטרי' רחמנא ואחייה. בראובן מבני פא"ס נשא ממנה אשה וכתב לה אביה חלק מביתו שהוא דר בו וכנסה בבית אחד ששכר אותו לה ב"ב דינרים לשנה וראובן זה יש לו חלק בבית אבותיו מיוחד בפני עצמו ובו סחורותיו ונכסיו וכששלמה השנה בקבץ ראובן להעתיק דירתו מהבית המושכר אצלו לבית שיש לו בו חלק ואמרה לו לאה אתתו לא אלך עמך לחלקך פן יקניטוני ויסערוני אביך ואמך אבל אתה תבא עמי אל חלקי שבבית אבי ואמר לה ראובן לא יצערך אחד מהם ואת יודעת זה יותר ממני.

אמנם כוונתך להוליך אותי לבית אביך כדי שיצערו אותי אמרה האשה א"כ שכור לי בית ונדור בה ולא אדור אני בחלקך עם אביך ולא אתה תדור עמי בחלקי בבית אבי ואם לא תשכור לי בית תפרע לי כתובתי ואפטר ממך והשיב לה ראובן אין לך עלי כלום אבל תצא בלא כתובה ונכנסו ביניהם רודפי שלום ונשאר ראובן עמה בבית ששכר אותה לה זה חמש שנים ב"ב דינר לשנה והיתה מוחלת ראובן ממושכ' וכל שנה מוסיפים עליו בשכירות והוא מקבל על עצמו התוספת ואם יצא מביתו יאבדו חפציו ויגנבו כליו ויוכרח להפסיד מעות ולקבל על עצמו כל מה שיוסיפו עליו ודחק אותו הדבר הזה הרבה וכל יום נופל ביניהם מחלוקת ויארכו הדברים שהוא אומר בחלקי אדור והיא אומרת לא כי אלא נלך אני ואתה ונדור בחלקי: ועתה רצוננו לעמוד על דעת רבינו הרב אם שומעין טענת לאה האומרת לא אדור בחלקך כדי שלא יצערו אותי אביך ואמך ויהי' מחוייב לדור בחלק' ואם אינו רוצה נכריח אותו להשכיר לה בית ויעזוב החלק שיש לו ריקם ואפי' שיאבדו נכסיו ואם הוא נמנע מלהשכיר לה בית תהיה מניעתו כאלו ציער אותה ויתקיים לפרוע לה כתובתה או כיון שחלק ראובן מיוחד בפני עצמו מדירת אביו ואמו נדחית טענת לאה באמרה אביך ואמך יצערו אותי ותתחייב לדור עמו בחלקו ואם נמנעה תצא לא כתוב' ותהיה כמורד' יורינו אדוננו ויקבל שכר מן השמי': תשובה עמדתי על זה על מה שזכר השואל בדבר זה והוא מניעת אשה זו מלדור שם בחלקו בהיותה טוענת אביך ואמך יצערו אותי ובקשה לדור בבית אביה בחלקה שכללה טענה זו אינה טענה ועם היות שיש לה חלק בבית אביה אין ראובן מחוייב לדור בחלק הנזכר אם אביה ואמה דרי' שם לפי שיש לו בזה צער ואע"פ שלא הי' לו שום חלק ולא בית ומה שעשו רודפי שלום לפשר ביניהם ושכר לה בית אין זה אלא אם היה שכר דירה עם חמותה ונתאמת שחמותה ציערתה אמנם אשה זו עדיין לא דרה עם חמותה ולא ראתה ממנה נזק כמו שזכרתם ואין לנו להכריח את בעלה וישכור לה בית באומד בלבד אא"כ נתאמת זה עליה בפועל וא"כ טענת זו שהאשה שאומר' פן יצערני אביך ואמך אינה כדאי שימנע ראובן מלדור בחלקו אבל יכריח אותה לדור עמו בחלקו כמו שזכרנו ואם היא נמנעת מזה תצא בלא כתובה כדין המורדת אלא שאם היו אביו ואמו דרים במקום מושכר להם והוא פורע עמהם חלק בשכירות אז היתה טענתה טענה ותהיה הבחירה בידה לדור אצלם או תצא מהם אבל הואיל ויש לו בית קנוי לו כמו שזכרתם אין שומעין לה ולא

נתחייב אותנו שיניח את ביתו במה שיש לו בזה היזק גדול וקושי בהיותו נעתק משם: ונמשך לנו דין זה בנשוא' מדין הגרושה ואם הנושאי' מתחלפים הדין בהם שוה.

וזה שאם היה חצר של שניהם והיא נשואה היא מחוייבת ללכת עמו אל חלקו ואם היתה גרושה היא מחוייבת לצאת מחלקה וה"ה בחצר דאגרוה מיגר וכן הדין אם היתה חצר שלה והיא נשואה שהוא חייב לדור בה כמו אם היתה גרושה שהוא מחוייב לצאת ממנה להיות שאין לו בה חלק ובשני הנושאים אם יש לו חלק בחצר אין מחייבין אותו לצאת מפני ההיזק הנמשך לו מזה כמו שאמרו אבעיא להו היתה חצר של שניהם מהו ת"ש היא נדחית מפניו ואין הוא נדחה מפניה במאי עסקינן אילימא בחצר שלו פשיטא ואלא בחצר שלה הא תניא ואם היתה חצר שלה הוא נדחה מפניה אלא לאו כה"ג דילמא דאגור מיגר.

מאי הוי עלה ת"ש דאמר טלטולא דגברא קשה מדאיתתא שנאמר מטלטלך טלטלת גבר וזה דאמר בהעתקה פעם אחת כל שכן וק"ו בהיותו מעתיק דירתו בכל שנה: ואם היא נמנעת מללכת לדור עמו בחלקו הנה היא מצערת אותו והיתה כמורדת על בעלה ותצא שלא בכתובתה כמו שזכרנו אלא שאם נתקוטטה עתה חמותה הוא מחוייב להוציאה אל מקום מושכר לא אל חלק' בבית אביה כמו שזכרנו ואם הוא נמנע מזה יהיה כדין מורד על אשתו ויוציא ויתן כתובה וכך הדין ואין לשנות: סימן קב המכנסת שום לבעל' ורצה הבעל למכור אם קדם הבעל ומכר אין ספק שאותה מכירה בטלה הואיל ומכר מה שאין לו למכור ומה שאין הדין נותן לו למכור וראיה ממה שאמרו ההוא גברא דעילא ליה אינתת' איצטלא דמילתא שכיב שקלוה יורשים פרסוה אמיתנא אמר רבא קנייה מיתנא א"ל רבא בריה דרב יוסף לרב כהנא והאמר רב נחמן הלכה כר' יהודה פי' שאמר הדין עמה אלמא אם רצה הבעל למכור לא ימכור אמר ליה מי לא מודה ר' יהודה דמחוסר גוביאנ' כיון דמחוסר גוביאנא ברשותיה קיימא רבא לטעמי' דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד: הנך רואה כי לא אמרו מה שעשה עשוי אלא לפי שפרסוה אמיתנא ונעשה כהקדש שהוא מפקיע מידי שעבוד אבל אם הוציאוהו לזולת הקדש ולזולת המת שאין דינו כדין ההקדש כגון שמכרו אותו או לאיניש מעלמא אז היה מכרם בטל וכמו שמעשה היורשים במכר ובמתנה בטלכך אם הוציאו לזולת ההקדש לא עשה ולא כלום דהא בהא תליא שאם היתה מכירתו אם קדם ומכר היתה ג"כ מכירת היורשים מכיר' להיותם במקומו בכל מה שהיה לו זכות והנאה והואיל ואנחנו רואים שאם הוציאו אותו היורשים לא עשו ולא כלום אא"כ היה להקדש אבל לא אם מכרו לזולת ההקדש א"כ יצא לנו מזה שגם הבעל אם מכרו או הוציאו לזולת ההקדש שלא עשה ולא כלום וא"כ הדין הוא להוציא הדבר ההוא מאת הלוקח מעתה ולא יאחרו עד שתתגרש או תתאלמן לפי שהואיל ואין לו למכור מן הדין ולא להוציא משום שבח בית אביה הנה היה דין נצ"ב בענין זה בפרט בדין נ"מ שאמרו בהם אמר אממר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום וביארו בתלמוד כי איתמ' דאמימ' כגון דזבין איהו דאתיא איהי ומפקא שפירושו אתיא ומפק' תיכף מכיון שלא אמר כגון דזבין איהו ומית ולא מבעיא אם היו מטלטלים שאין ספק שהם נפסדים כשמשתמשים בהם או קרקעות ולא מקרבי למתא ואפי' שהיה הבעל להם אריס דאיכא למיחש שמא תכסוף או אם לא היה שם רווח ביתא שתוציא אותם מיד הלוקח מעתה אלא אפי' היו קרקעות והווי מקרבי

למתא או התנה הבעל שיהא הוא בהם אריס ואיכא רווח ביתא לא מוציאה היא אותם מעתה לפי שלא התרנו לבעל שימכור היכא דאיכא רווח ביתא וליכא למיחש שמא תכסוף אלא אם מכר הגוף לפירות בלבד שמכר דבר שהוא שלו שהם הפירות אבל אם מכר הגוף הואיל ומן הדין אינו יכול למכרו ולהוציאו ושורת הדין שאפ"י השביח ועמד על היותר ממה שכתבה אותו על הבעל שתתן דמים ותטול אותו א"כ ה"ל כמי שמכר מה שאינו שלו שבטל המקח לאלתר ולא ימתינו בו אל זמן שני בין איכא רווח ביתא בין ליכא בין איכא למיחש שמא תכסוף בין ליכא: סימן קג ומה שאמרו נשאת לראשון ומת לשני ומת לשלישי לא תנשא הלכה היא ומי שירצה לעבור על זה מונעים אותו ואם אמר אני רוצה לסכן בעצמי אין שומעין לו שאין לו רשות לאבד עצמו ואין ראוי לנו להניחו לעשות זה בפרט הואיל ואסרו אותו חז"ל והנה היה זה מכלל הדברי' האסורים שאין ראוי לשום אדם לעבור עליהם גם אין מניחין אותו לעבור עליהם: סימן קד ומה שאמרו הלוקח מבעל הבית אין לו אונאה הוא בכל כלי תשמישו לפי שב"ה אינו מוכרם אלא להכרח או להחליף אותם במה שטוב מהם ואם נתאנה בעל הבית נאמר שרצה בזה כדי לדחות הזיקו או כדי להחליף אותם במה שטוב מהם ואם נתאנה לוקח נאמר ג"כ שהקונה כבר ידע שחפצים אלו אינם מצויים למכור והוסיף בדמיהם כדי שימכרו אותם בעליהם: סימן קה שאלה ראובן נתעצם בדין עם שמעון ושמעון זה מתעסק במלאכת הבשמים ומסתחר עם הישמעאלים הנקראים מראבטי"ן בבשמים וזולתם ואמר ראובן שהיה לו ענק] של בדולח נתנו לשמעון זה שימכור אותו לו למראבטי"ן הנז' לפי שהמכירה להם יותר טובה מהמכיר' לזולתם ושמעון זה אינו מורגל להיות סרסור אבל הוא מורגל להסתחר עם המראבטי"ן בלבד ואמר ראובן שהביאו לו בענק ק' דינרים ושמעון אמר לו שהמראבטי"ן אינם רוצים לתת בו יותר מזה הסך ושראובן כשחשב ששמעון היה מוכרו למראבטי"ן הרשה אותו למכרו באותו הסך וקבל ממנו הסך שזכר לו שמעון שמכרו בו ועתה אומר ראובן שנגלה לו ששמעון מכרו ביותר מזה הסך אבל לא נתאמת אצלו הדבר עליו אלא הגיד מה ששמע מקצת הישמעאלית המראבטיא"ת ושמעון הנז' השיב ואמר ראובן זה נתן לי זה הענק כדי שאמכור אותו למראבטי"ן וניתן בו ק"נ דינרים באשראי לא במדודין ובאתי אליו והודעתיו ואמרתי לו שאינם נותנים בו במדודים שום סך אבל מצאתי מי שיתן לך בו מאה כדי שימכו' אותו הוא באשראי אם תרצה מכור אותו באשראי ואם תרצה במדודים ונתרצה לקבל המאה המדודים ומכרתי אותו ללוי במאה ולא הודעתי את ראובן למי מכרתי אותו אבל הבאתי לו הדמים וקבל אותם ונתרצה למכור הענק בסך שקבל אותו ואח"כ מכרו לוי על ידי בק"נ דינרים בהמתנה וקבל בעד הסך משכונות והתנה עמי שיתן לי בריוח חלק שהסכמנו עליו ומראובן לקחתי שכירותי על שמכרתי אותו לו ואמר ראובן אלו הודיעני שמכרו ללוי לא הייתי מוכרו באותו הסך אבל חשבתי שנמכר לאיש מן המראבטי"ן ועל זה הרשיתיו וגם הוא הטעה אותי שלא נשתדל למכרו ולהראותו לכל כדי שלא ימכר למראבטי"ן ורימה אותו ואמר לו המורה אתה נתאמת אצלך שרימה אותך או שמכרו ביותר אמר לא השיב לו המורה אם היית תובע אותו קודם שקבלת הדמים הייתי מחייב אותו שבועה כעין דאורייתא על טענת שמא אבל הואיל וכבר קבלת הדמים אינו חייב כי אם חרם סתם אם הטעה אותך או זייף שום זיוף וכשראה ראובן זה נתפשר עם שמעון בסך

דינרים שקבל ממנו ובטל מעליו כל טענה וכל תביעה ואחר זמן שאל מהמורה זולתו והורה שיתן לו דמים הענק שהם ק"נ דינרים שנמכרו בו באמרו ששמעון זה הואיל והוא ידוע שהוא מסתחר עם המראבטי"ן לא נתרצה ראובן למכרו אלא למראבטי"ן בלבד לא לזולתם והענק ברשות ראובן הוא וטען עליו טוען ואמר לא היה הדין כן אלא אם ביאר שמעון ואמר שקנה אותו ממנו איש מן המראבטי"ן אמנם הנה הוא טוען שאמר לו לא מצאתי מראבטי"י שיקנה אותו ממנו המראבטי"ן.

אמנם הנה הוא טוען שאמר לו לא מצאתי מראבטי"ן שיקנה אותו במדודים אם תרצה ליקח בו סך זה במדודים אמכרנו לך לקונה או מכור אותו בהמתנה למרבטי"ן יודיענו אדוננו ושכרו מן השמים: תשובה אם אמר שמעון לראובן שהוא מוכר אותו למראבטי"י ומכרו ללוי יחזור המכר ואם אמר לא מצאתי מהמרבטי"ן מי שיקנהו במדודים אבל מצאתי מי שיתן לך בו מאה כפי מה שנזכר בשאלה זו המכר קיים ואין לו עליו כי אם להחרים חרם סתם בלבד על כל מי שעשה זיוף בזה: סב סימן קו שאלה ראובן הרשתה אותו בתו לתבוע מבעלה שבעיר אחרת כל מה שהוא חייב לה בהרשאה גמורה באגב וקני נתנה לו רשות בהחלט להתפשר וליתן במתנה ולעשות כל מה שיראה לו וכשהגיע ראובן לשם תבע את שמעון חתנו לדין ונתפשר עמו שילך אצל אשתו בתוך שנה ואם לאו חייב עצמו לה באלף דינר בתורת חוב בכל מיני חזוקים ונכתב בזה שטר ואחר זמן נתעצמו בדין ראובן ושמעון בתביעות שהיו ביניהם ואמר ראובן הרי בקנין אם יורה שופט הישמעאלים בעד אחד אתן לך במתנה כתובת בתי וכל מה שנכתב לה עליך ושופט הישמעאלים הורהו בעד אחד ותבע שמעון שיפטור אותו מכל מה שעליו לאשתו ומכל מה שנכתב לה עליו כמו שכתוב בשטר ההרשאה שהיא הרשתה אותו שימחול ויתן במתנה אמר האומר שזה הלשון הכתוב בהרשאה אינו מורה אלא שיהיה כל מה שיעשה ממתנה ומחילה ופשרה בעת שיעמדו בדין בענין זה אבל לא בתביעות שביניהם בענינים הנתלים בהסומחלים אנחנו פני אדוננו יודיענו בזה כל הפרטים כדי שיהיו אצלינו לשרש נשען עליו.

ראשונה במה שנתחייב שמעון באלף דינרים הנזכר בתורת חוב ולא היה חייב בשום דבר מהם ואם נתחייב אדם במה שאינו חייב בו ונתחייב בו בתורת חוב ביותר חזק שבחיובים כמו שאמרו חייב אני לך מנה בשטר קנה וכמו שביאר רבינו הגדול ז"ל ויבאר לנו ענין חייב אני לך מנה בשטר ואיך יהיה הלשון שיתחייב בו בזה.

עוד יבאר לנו אם אמר הרי בקנין שנתתי לך כל מה שיש לי אצלך ולא נתן לו שום אדם הקניין אבל הוא מעצמו לקחו אם מתנה זו מתנה משום דלא מחסרה משיכה והקנין בו נוסף אין צורך בו או נאמר הואיל וכוון למחול בקנין גלי אדעתיה שבקנין הוא מוחל ומקנה לא בזולתו כמ"ש במי שרצה לקנות לעצמו בדרך אחד מדרכי ההקנאה לא בזולתו ואם מה שאמרו כיון דנפיל גלי אדעתיה דבנפילה ניחא ליה דליקני בד"א לא ניחא ליה דליקני אם נאמר כיוצא בזה במקנה או לא: תשובה ראוי לראות אם כשנתפשר ראובן עם שמעון שילך אצל אשתו אחר תם שנה קנו מראובן שנתרצה בזה הואיל ונתפשר עם שמעון על זה וחייב עצמו בקנין שילך אחר תם שנה וקנו מיזו על זה וקנו גם מיד ראובן

שנתרצה בזמן הנזכר שקבע כבר נגמרה שליחותו ומה שחדש אח"כ שנתן במתנה המעות של בתו שהרשתה אותו לא עשה ולא כלום שלזה לא נעשה שליח.

ואם בקביעת הזמן הנזכר משמעון לבדו מבלתו שקנו מיד ראובן שנתרצה בכך שאז אם רצה ראובן יוכל לחזור בו מהזמן שקבע ויוכל לחזור לתבעו שילך אצלה או שיפרע לה מה שהוא חייב לה ויעלה בידו זה עדיין לא נגמרה שליחותו ולא נסתלק שם השליחות מעליו והואיל וקנו מידו שנתן מה שיש לבתו שהרשתה אותו אם יתקיים אותו הענין שנפל בו ההפרש ביניהם ובהרשאה כתוב שיתן במתנה ויעשה מה שירצה הנה מתנתו מתנה ונפטר הבעל מכל מה שעליו לתת לאשתו.

וזה אם הלשון שקנו בו מיד ראובן במחילת חובות בתו היה שאז נסתלק דין האסמכתא. זו היא שורת הדין במה ששאלת עליו במה שקנו מיד ראובן בנתינת המעות של המרשה אותו: ואמנם מה ששאלת על מה שקנו מיד שמעון שחייב עצמו לאשתו באלף פרחים אם לא ילך אצלה אחר עבור שנה הוא לשון בלתי מועיל להיותו לשון הקנאה לא לשון הודאה.

ומה שאמרו חייב אני לך מנה בשטר רבי יוחנן אמר חייב הלשון הזה מועיל להיותו לשון הודאה עם היות הדבר מעיקרו שאין לו אצלו כלום. אבל אם היה בלשון הקנאה אינו מועיל אלא אם היה בדרך שיועיל בו הקנא' המטבע.

וכבר קדמה תשובתינו בזה למי ששאל מאתנו על זה מאצלכם וביארנו לו זה ביאור מספיק. ומי שאמר לחבירו הרי בקנין שנתתי לך החוב שיש לי אצלך הואיל והדבר הנתון לא מיחסר משיכה נתקיימה המתנה ונפטר הב"ח מהחוב שאצלו במה שאמר לו נתתי לך מה שיש לי אצלך.

ואין אנחנו צריכין בזה לקנין כדי שנבטל המתנה מצד ביטול הקנין ואין דרך זה דומה למה שאמרו כיון דנפל גלי אדעתיה דבנפילה ניחא ליה דליקני בארבע אמות לא ניחא ליה. לפי שהטעם שם שלא קנו ליה ד"א לפי שמכיון שגלה בדעתו דלא ניחא ליה דליקני ליה ד"א דידיה איגלאי מילת' דהני ד"א לאו חצרו הן כלל כדי שתקנה לו לפי שלא תקנו שד"א של אדם קונות לו בכל מקום אלא א"כ היתה כונת אותו אדם שיהיו לו אותם ד"א כחצרו אבל אם אינו מתכוון לזה ואינו מתרצה בו הנה חזרו להיות ד"א הללו שאין לו בהם זכות כלל והם לגביה כמו שהם לגבי שאר בני אדם שאינם עומדים בהם וע"כ היה מן הדין שלא יקנו לו.

תדע שכן הגע עצמך אם היתה המציאה בחצרו ונפל עליה האם היינו אומרים שמכיון שנפל גלי אדעתיה דלא ניחא דתקנה לו חצרו אין ספק שלא נאמר שחצרו קנתה לו על כל פנים להיותה חצרו והנפילה שנפל עליה הוא דבר נוסף. הכא נמי הואיל והיה הסך שהוא בתורת חוב אצל הב"ח ולא מיחסר משיכה במחילה נפטר מאותו החוב והקנין בזה הוא דבר נוסף ואין משגיחין בו: סימן קז (הביאה רבי' בצלאל בש"מ למציעא במאי דשייך לדמ"ו ע"ב): סימן קח (הביאה הרב הנז"ל שם במאי דשייך לדמ"ז ע"ב): סימן קט (הביאה ר' בצלאל בש"מ למציעא במאי דשייך לדפ"א ע"ב): סימן קי (הביאה הרב הנז"ל בש"מ למציעא במאי דשייך לדע"א ע"ב): סימן קיא (הביאה רבינו בצלאל ז"ל

שם): סימן קיב (הביאה רבינו בצלאל ז"ל בש"מ למציעא במאי דשייך לדק"ח ע"ב ד"ה עוד כתב בתשובה אחרת וז"ל ראובן יש לו עליה כו'): סימן קיג שאלה אם היה לראובן אצל שמעון חוב ופסק עמו בהן סחורה וחזר בו אחד מהם אחר שנתפשו או נכריח אותו שיתן לו הסחורה ונאמר בו מילתא דלא שכיח לא גזור בה רבנן אם בזה בא לשון הגמרא אם לאו לפי שנפל בזה מחלוקת גדולה: תשובה אם היה לראובן אצל שמעון חוב ופסק עמו בו סחורה לא קנה הקונה אותה סחורה והחזר בו אינו חייב בזה מי שפרע לאמרם אמר רב המקדש במלוה אינה מקודשת מ"ט מלוה להוצאה נתנה ואמרו עלה כתנאי המקדש במלוה אינה מקודשת וי"א הרי זו מקודשת מאי לאו בהא קא מפלגי דמ"ס מלוה להוצאה נתנה ומ"ס לאו להוצאה נתנה ותסברא אימא סיפא ושויין במכר שקנה ואי מלוה להוצאה נתנה במאי קנה והעמיד התלמוד מה שאמרו המקדש במלוה כגון שאמר לה התקדשי לי במתנה ונמצא חסר דינר ודכותה גבי מכר כגון שא"ל מכור לי חפץ זה במנה ונמצא חסר דינר ובזה הוא שאמרו קנה אבל אם אמר לו מכור לי חפץ זה במלוה שיש לי בידך לא קנה משום דמלוה להוצאה ניתנה וכמי שלא נתן לו מעות דמי ומה שאמרו מילתא דלא שכיחא לא גזור בה רבנן הוא במי שהחליף דמי שור שאות' דמי השור אינם מלוה אצל קונה השור כדי שנאמר להוצאה נתנה אבל הם אצלו בחיוב גמור בדמי השור שקנה לפי שהם עתה לבעל השור והואיל ואינם מלוה ולא נתנה להוצאה הנה הוא כמי שהביא לו המעות בעת שקנה ממנו הפרה.

וליהוה הדבר מילתא דלא שכיחא לפי שהמעות היו מוקדמים אצל בעל הפרה קודם שדבר עמו על קנייתה העמדנוהו על דין תורה וקנו לו מעותיו משום דמילתא דלא שכיחא לא גזור בה רבנן אבל מי שהיה לו חוב אצל חבירו ופסק עמו בהם בסחורה אין אומרים בו דין זה לפי שאותו החוב מלוה ומלוה להוצאה ניתנה וכמו שלא נתן לו כלום דמי.

וכבר בארתי לך זה ימים חלוק זה שראיתי אותו בין שני מאמרים אלו ובררתי אותו לך יפה והוא ענין טוב ומבואר ומקודם היה קשה לנו עד שנתברר לנו חלוק זה ביניהם והוא נאות מאד: (עיי' להרב עצמות יוסף דף נ"ט ע"ג) סימן קיד שאלה מה יאמר אדוננו באיש שלא קרא מעולם הלכה עם רב ואינו יודע דרך הלכה ולא פירושה ולאקריאתה אלא שהוא ראה הרבה מתשובות הגאונים ז"ל וספרי הדינים.

ולא נעלם מאדוננו שהתשובות אינם עומדות על מצב אחד בפרט הישנות מהם שנכנס בהם ההפסד מצד המעתיקים אותם ועם זה יחסו קצת תשובותיהם לזולת בעליהן גם הרבה מן הגאונים הורו בתשובותיהם על שאלה אחת ואח"כ חזרו בהם מאותה הוראה או השיגו אותם אחרים בכך ואם איש שעיקר ידיעתו בתשובות אלו ואינו מבין הצדק מהם מבלתי הצדק אם יוכל להורות בענין אחד או בנדון אחד ויפסוק הדין בו ואפשר להיות שאותה שהורה ממנה כבר חזר בו המורה בה.

ומי שאינו מבין עיקר הדין ולא מאיזה מקום יצא מן התלמוד אם הוא מותר להורות או אם ראוי לסמוך עליו בשום דבר בפרט אם הוא בלתי ירא שמים והעידו עליו ברשעיות רבות ועוד העידו עליו שהוא נתלה היום לענין דין אחד בשאלה אחת ומייחס אותה לגאון אחד ומחר הוא נתלה בדין הדומה לו בשאלה אחרת באופן אחר והוא מיחס אותה לגאון אחר.

יבאר לנו אדוננו שורת הדין בזה ביאור מספיק: תשובה דע שהאיש הזה ראוי יותר להתיר לו להורות מאנשים רבים קבעו עצמם להוראה בזמננו זה ורובם אין בהם אפי' אחד משני דברים אלו רצוני לומר הבנת ההלכה והעמידה על דעת הגאונים ז"ל. ואותם שמדמים להורות מעיון ההלכה ומחוזק עיונם בתלמוד הם שראוי למנעם מזה לפי שאין בזמננו זה מי שיהי' ראוי לכך ולא מי שהגיע בחכמת התלמוד לכלל שיוורה מעיונו מבלי שיעמוד על דעת הגאונים ז"ל.

אבל מי שמורה מתשובות הגאונים וסומך עליהם ואע"פ שאינו יכול להבין בתלמוד הוא יותר הגון ומשובח מאותו שחושב שהוא יודע בתלמוד וסומך על עצמו. שהוא אע"פ שהוא מורה מסברא בלתי אמתות מראיות הגאונים ז"ל מ"מ אינו טועה בזה לפי שהוא מה שעשה ע"פ ב"ד גדול מומחה לרבים עשה.

ומי שמורה מעיונו בהלכה אפשר שהוא חושב שאותה הלכה מחייבת אותה הוראה והיא אינה מחייבתה והטעהו עיונו או טעה בפירושה. ואין בזמננו זה מי שיגיע בתלמוד לגדר שיוכל לסמוך להורות ממנו.

וכבר באו לידי תשובות קצת אנשים בדברים שהורו בהם והם חושבים שהורו כדין ושהוא ברור כשמש והם טעו בהוראתם ותלו הדבר ההוא אל מקום בלתי מקומו ולמדו הדין ממקום שאין ללמוד אותו ממנו וכבר היה בין הדבר שדנו בו ובין ההלכה שנתלו בה לאותו הדין חילוק דק ודקדוק נעלם ונסתר ולא הרגישו בו והיו לוקחים ההלכה בכללה כפשטה ולא הרגישו בחילוק הדק שבה ומדמין הנדון שלהם לה ואינם מרגישים בחילוק הדק שביניהם.

עד שאני אומר שמי שאינו סומך על עצמו אם הוא נתלה בתשובות הגאונים ובהוראתם שהם הלכות פסוקות וסברות קצרות ברורות הוא יותר משובח מאותם המדמים להורות מן התלמוד ואמנם מה שזכרת מהיותו בלתי ירא שמים אם הוא דיין קבוע ראוי לחקור בזה לפי שאין ראוי לנו לעמוד דיין שאינו הגון לפי שהוא כנוטע אשרה בישראל ואם אינו דיין קבוע אלא שאין דן לפניו אלא מי שקבל אותו על דרך הברירה אין לנו לעכב בזה: סימן קטו שאלה ראובן היתה לו בת קטנה והשיאה לשמעון בקידושין שקבל ממנו ומת ראובן ומת גם שמעון ויש לו אחים לוי ויהודה ויששכר וכשגדלה הבת לא מצאה חן ליבום ותבעה מאחד מהם שיחלוץ לה ושם תואנה ואמר שלא היה נשוי עמה אחיו המת בקידושין ואמר עוד שהבת עדיין היא קטנה ואינה ראויה לחליצה יורינו רבינו אם העידו שנים במספר שניה אם מקבלים עדות הנשים הכשרות בהבאת שתי שערות ואיך יהיה איכות השתי שערות ואם לא רצה היבם לחלוץ לה ואם הגדול לא רצה אם כופין את הקטן ואם מסר מודעא על החליצה אם תועיל המודעא לפי שנפל בזה ויכוח גדול יש אומרים אין המודעא פוסלת החליצה כלל לפי שהמודעא על אחד משני דברים אם על מכר או על מתנה והמודעא שהיא על המכר אינה מודעא עד שיתברר האונס שהיתה המודעא לסיבתו כמו שאמרו כל מודעא דלא כתיב בה אגן ידעינן באונסא דפלוגי לאו מודעא היא ואם היתה המודעא על מתנה היא גילוי מילתא בעלמא כדי שיתברר אומדן דעתו שהוא לא גמר ומקני ליה כמו שאמרו אי דגיטא ומתנתא גלויי מילתא בעלמא הוא נראה מכאן שהמודעא לא תחול אלא בדבר שיש בו עשיה ונתנה מאותו שמוסר מודעא

באופן שמתברר שהוא אינו עושה מלבו והגט כבר קראתו התורה נתינה באמירה ונתן בידה אבל החליצה איזה עשייה או איזה נתינה יש בה ליבם עד שימסור מודעא עליה וע"כ המודעא שמסר אינה עושה רושם בחליצה כלל ומה שלא מצאנו לו ראייה אין דנין בו.

ואחרים אומרים הואיל ואמרו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני הנה היה דינה כדין הגט. יבאר לנו אדוננו: גם יבאר לנו אם מסר אדם מודעא על גט והתנה שלא תבטל לעולם המודעא כיצד תוכל להתגרש ממנו אשה זו לפי שאפשר להיות שאדם אחד תהיה דעתו נוטה אל אשתו וחושש שמא יאמרו לו לגרשה והוא מוסר מודעא ומתנה שלא תבטל לעולם ואפי' שיבטל אותה שלא תוכל להתגרש ממנו ואולי יש אצל רבינו בזה תקנה: תשובה השנים שתעלה לה בהם חליצה הם אם היתה בת י"ב שנה ויום אחד שהם ימי הנערות ואם הגיעה לזמן הנזכר אז ראוי לבדקה ע"פ נשים ואם אמרו שהביאה שתי שערות הם נאמנות בזה וראויה היא לחליצה כמו שאמרו תנו רבנן כל הנבדקות ע"פ נשים רבי יהודה אומר לפני הפרק ולאחר הפרק נשים בודקות אותם תוך הפרק אין נשים בודקות אותם ונתנו בתלמוד סיבה לזה ואמרו לאחר הפרק דאיכא חזקה דרבא סמכינן אנשים ובדקן נשים תוך הפרק דליכא חזקה דרבא לא סמכינן אנשים ולא בדקן נשים: ולענין איכות השתי שערות כבר אמרו ב' שערות האמורות בתורה ובנגעים והאמורות בכל מקום כמה שיעורן כדי לכופף ראשן לעיקרם ואם נתברר שהבת הנז' הגיעה לכלל שנותיה שהם י"ב שנים ויום אחד הנבדקה ע"פ נשים שמצאו לה שתי שערות על דרך שזכרנו הנה נתחייב היבם לחלוץ לה ואם לא רצה ראוי לכופו על זה במיני הכפייה עד שיאמר רוצה אני ואם היה הגדול במדינה אחרת כופין את הנמצא שיחלוץ אע"פ שהוא הקטן כמו שאמרו תלה בקטן עד שיגדיל ובגדול עד שיבא ממ"ה אין שומעין לו אלא אומרים לו עליך מצוה או חלוץ או יבם: ומה ששאלת על ענין המודעא שנעשית על החליצה אם היא מודעא אם לאו התשובה מכיון שראינו שאמרו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני שזה מורה שאנו צריכים לכוונתו וגם אמרו חליצה מוטעת כשרה ואיזה היא חליצ' מוטעת אמר ר"ל שאומרים לו חלוץ לה ובכך אתה כונסה ואמרו בין שנתכוין ולא נתכונה היא בין שנתכונה ולא נתכוין הוא חליצתה פסולה עד שיתכוננו שניהם ואת אמרת חליצתה כשרה שנראה מזה שצריכים אנו לכוונתו ושאע"פ שנתכוין למעשה אם לא נתכוין להתירה חליצתה פסולה ממילא שמעת שאם הקדים מודעא שנראה ממנה גלויי דעתיה שאינו מתכוין להתירה שהחליצה פסולה וצריך לחלוץ לה אח"כ חליצה מעליתא אחר ביטול המודעא הנזכרת כי היכי דתשרי לעלמא ומ"מ לא תתעכב המודעא אלא א"כפירש בה שהוא בלתי מתכוון בזה המעשה להתירה אבל אם לא נזכר בה זה הלשון או מה שיעמוד במקומו אין חוששין למודעא: ומה שזכרת מענין המודעות שמקדימין לגיטין וזוכרים בהם שאפי' יבטל אותה שהוא שלא מדעתו ושלא מרצונו ובקשת שאודיעך דרך תבטל בו זאת המודעא הנה זה הענין כבר נשאל מאתנו זה שנים באיש אחד הקדים מודעא על דרך זה וביאר בה שאפילו יבטל אותה בכל אופני הבטול שכל זה הוא שלא מדעתו ושלא מרצונו כל זמן שאינו מבטל אותה בב"ד של מצרים ומה שהעלינו בדקדוק הוא שמכין אותו ראשונה על שעבר ומסר מודעא על הגט כמו שאמר רב מאן דמקדש בביאה ומאן דמסר מודעא אגיטא כו'

אח"כ באופני הכפייה שיבטל המודעא בזה הלשון והוא שיאמר הנני מבטל כל מודעא שקדמה לגט שאכתוב לאשה זו מבטל כל מודעא שקדמתי על ביטול כל מודעין ותנאין אח"כ יצוה בכתיבת הגט ויותן לאשה והיא מגורשת וזה הלשון שדקדקתי הוא לשון שיתוקן בו ענין זה לפי שאמתת אמרו ואפי' בטלתי המודעין בתכלית הביטול איני עושה זה אלא שלא מרצוני אם תדקדק בו תמצא שעיקרו הוא שהקדים מודעא על ביטול המודעין וכשבטל הוא אותה המודעא שהקדים על ביטול המודעין בטלה לשעתה ונמצא שבטלו המודעין וכל מה שאפשר שהוסיף וביאר שלא יועיל כל מה שיבטל בזה הנה זה הלשון שזכרנו אם יעיד בו על עצמו הורכב זה הביטול על אותם דברי' בעצמם שסגר בהם ביטול המודעין וביטול הביטול ונתבטלו בזה ונפתח מנעול זה ממילא ונמצאו המודעין בטלים.

והיא סברא נכונה עד מאד מדוייקת בתכלית הדיוק וכבר נתפשטה הוראה זו בכל האנדלוס: סימן קטז שאלה נפל בינינו מחלוקת באיזה מקום תהיה החליצה והעיר הזאת אין בה מנהג קבוע יש אומרים שלא תהיה אלא בבית הכנסת לפי שמצא בקצת מדרשות ועלתה יבמתו השערה בגובה של עיר ופי' גובה של עיר בית הכנסת ואמרו לו אין זה המאמר חיוב שעכ"פ תהיה החליצה בבית הכנסת אלא לפי שאמרה תורה ועלתה יבמתו השערה והוא שער ב"ד וקראתו בלשון עלייה הביאו מזה ראייה ששער ב"ד צריך להיות בגובה של עיר גם אינו מוכרח שעכ"פ תהיה החליצה במקום המיוחד לב"ד אלא החליצה דינה מסור לממונים שעליה ואם ראו מפני כבוד האשה ללכת לבית מבתי שכנותיה לעשות שם החליצה בפניהם הכל לפי ראות עיני ב"ד הממונים על זה וכל מקום שקבעוהו לשבת שם כופין את היבם ללכת אצלם בפרט אם היא בתולה ממה שראוי לחוש לכבודה ומה שאמרו היבמה הולכת אחר היבם להתירה הוא אם היה היבם בארץ אחרת יורינו ושכרו כפול: תשובה דבר זה הוא תלוי בב"ד בכל מקום שיקבעו דוכתא לחליצה חייב היבם ללכת אצלם ומה שאמרו היבמה הולכת אחר היבם להתירה הוא אם היתה בארץ אחת והיבם בארץ אחרת שאין לנו להכריח את היבם ללכת למקום שהיא שם כדי להתירה אלא היא שרוצה בחליצה הולכת אצלו אבל אם היו שניהם במקום אחד מן הדין אין ראוי להיותם נקבצים אלא אצל ב"ד כמ"ש הכתוב בפי' ועלתה יבמתו השערה וידוע שהשערה הוא שער ב"ד אבל לחייב את ב"ד ללכת אצלו עם היבמה הוא טעות ממה שאמר הכתוב וקראו לו זקני עירו ודברו אליו ולא אמר והלכו אליו זקני עירו.

והואיל ונתברר שהיבם חייב ללכת אל המקום שקבעו שם דוכתא א"כ הענין מסור להם שיקבעו אותו במקום שירצו חוץ מבית היבמה עצמה שאין להם לעשות זה ולא להכריח אותו שילך אצלה שאינו חייב בזה מן הדין ומ"ש בגובה של עיר אינו חיוב בהכרח אבל אורחא דמילתא קאמר שלעולם שער ב"ד בגובה שבעיר שנא' ועלתה והעליה לא תהיה אלא למקום גבוה: סימן קיז שאלה בארץ שנהגו יושביה שכותבת האשה על בעלה כל מה שהיא מוציאה לו בנדוניא ומשלים על זה הבעל תוספת לתשלום אלף דינר ויהיה משפט הכל שוה ואם נפטר הבעל והניח פחות מאלף דינר תחלוק האשה עם היורשים כל העזבון ואפי' שלא הניח הבעל כלום חוץ מן הנדוני' תחלקנה עם היורשים ותשבע שבועת האלמנה ואח"כ תחלוק עמהם בשוה והם נוהגים עוד שכותב הבעל לאשתו מתנה

בעת כניסתה לחופה דבר ידוע ואינם סומכין על זולת מה שבכתובה בלבד ויצאה נסחת המנהג בלשון הזה שתחלוק האשה עם היתומים כל מה שיניח בעלה אם הוא פחות מכדי כתובתה הכל תחלוק עם היתומים בין כתובה בין נדוניא בין תוספת בין מתנה ונפטר ראובן והוציאה לאה אלמנתו כתובתה וכתוב בה הנדוניא ואח"כ בסוף כתוב והוסיף לה משלו עשרה אלפים זוזים מדודים ולא זכר לא כסף ולא זולתו אלא שמנהגם לכתוב בכתובות עשרה אלפים זוזים מדודים והם קצובים באלף דנרין הכתובים למעלה כסף והמנהג שאין אדם כותב לאשתו פחות מעשרה אלפים זוזים מדודים כסף ולא תהיינה כתובותיהן פחות מזה וכזה העידו הזקנים שהוא ידוע אצלם ושכן הוא מנהג ארצם וכשקיימה האשה כתובתה ונשבעה עליה שבועת האלמנה בקשה לגבות חצי עזבון בעלה והיתה לעולם אומרת שבעלה נתן לה ולבניה בית פלוני והוא כלו עזבון וכשלא יכלה לברר זה אז תבעה כתובתה ובקשה מב"ד שיורידו אותה בחציו שהוא חלקה כפי המנהג הנז' והעידו אז שני עדים שבעלה נתן לה ולבניה כל הבית הנז' מתנה גלויה מעכשיו מחיים בקנין שלם והעידו שהמתנה היתה אחר שנים שנכנסה לחופה ושאר זה הזמן נפטר ולראובן זה בנים מזולת לאה ואין לו מלאה כי אם בן אחד ובנות וחשבו הבנים האחרים שמתנה זו נכנסת היא בכלל המנהג הנאמר בו שתחלוק האלמנה עם היורשים מתנתה ואמר להם האומר שאין הדבר כן לפי שמנהגם שהאיש כותב מתנה בעת כתיבת הכתובה ועליה נאמר במנהג שתחלוק עם היורשים לא על זולתה בבקשה מאדוננו יבאר לנו פרט זה ואם יש לאשה זו כל מתנה זו אם לאו: עוד יבאר לנו מה שאמרו החצי לבניה אם ר"ל בנה בלבד אם לאו על העיקר הידוע דקרו אינשי לברא בני עוד יבאר לנו אם היו הזוזים סתם ומנהג המדינה כספים אם יש לסמוך על זה אם לאו.

עוד יבאר לנו אם תצטרך האלמנה הכרזה כשמורידין אותה ב"ד קרקעות בעלה אם לאו ואם היא צריכה להכרזה בכל כיוצא בארץ הזאת שמנהגה מחצה לה ומחצה לבנים אם תצטרך הכרזה לפי שהן שמין אותו עליה שמא ימצא לו אח"כ יותר מכתוב' ואולי תגבה יותר מן החצי ומנהגם הוא שחולקת עם היורשים שיעור כתוב' ולא תקח יותר והאלמנה הנז' אם יש לה חצי הבית מחמת המתנה שנתן לה אז בעלה או אינה זוכה בה אלא מחמת כתובתה בהורדה וזה לפי שהיא מכרה אותו לשמעון קודם ההודאה וקנו ממנה לשמעון על המכר ואח"כ נתחרטה אם זוכה בה מחמת המתנה אם מכרה קיים אם לאו ואם הורידו ב"ד את האלמנה בקרקעות בעלה ועדיין לא כתבו לה בכך שטר ומכרה אותם או נתנה אותם אם מה שעשתה עשוי אם לאו וכן לענין בעל חוב מהו: וזה המנהג שנהגו מחצה לה ומחצה לבנים אם נחשובאותו המחצה הראוי לה כאלו הוא ברשותה ומה שעשתה בו עשוי אם לאו ומה פירוש אמרם צריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה אם המכר הוא לענין מזונותיה או לענין כתובה יבאר לנו אדוננו כל זה: תשובה אמנם המנהג שזכרת אינו אלא לענין מה שנתן לה בעונת הנשואין והואיל והיה לשון המנהג שתחלוק הכתובה והנדוניא והמתנה.

הנה הורה שהמתנה הנזכר היא מה שניתן לה בעונת הנישואין לפי שהיא שעת כתיבת הכתובה והנדוניא אבל מה שניתן לה אחר הנשואין אינו בכלל זה ודינה בו כדין שאר העולם שנתנו איזה דבר שזכה מקבל המתנה בכל מה שניתן לו: ומה שאמר במתנה החצי לה והחצי לבניה והיא אין לה אלא בן אחד אין בזה מיחוש לפי שאמרו נכסי לבנאי

הוה ליה ברא וברתא מי קרו אינשי לברא בני או לא אמר אביי ת"ש ובני דן חושים רבא אמר ובני פלוא אליאב: ומה ששאלת אם קנתה הבית הנזכר מחמת המתנה הנז' או מחמת הכתובה אין ספק שמעת שנתנו לה בעלה קנתה אותו מחמת המתנה וקנוי הוא לה משעת המתנה ומכרה לשמעון קיים: ולענין הכתובה שכתוב בה זוזים סתם ומנהג המדינה בכספים אם יש לסמוך על זה אם לאו.

התשובה אם מנהג המדינה בכספים אין דנים שהיתה הכוונה באמרו זוזים אלא כספים ואין לנו להוציא כתובה זו מכלל המנהג אלא בראיה: ולענין האלמנה כשהורידה ב"ד לקרקעות בעלה אם צריך בהם להכרזה. התשובה בזה אם ההורדה היא מב"ד אי אפשר בהם מבלתי הכרזה להיותה כמכר ואמרו ב"ד שמכרו שלא בהכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזר ומה שאמרו צריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה זהו באלמנה שמוכרת שלא בב"ד אבל אלמנה שישומו לה ב"ד צריכה הכרזה עכ"פ לפי שהמכר ב"ד הם העושים אותו ולא היא.

והטעם שאלמנה שמכרה שלא בב"ד אינה צריכה הכרזה ואלמנה שמכרו לה בב"ד או ששמו לה צריכה הכרזה לפי שהאלמנה כל זמן שלא גבתה כתובתה יש לה מזונות מנכסי בעלה והקלו עליה שתמכור שלא בב"ד שלא בהכרזה כדי שתתרצה למכור ויפטרו היתומים מן המזונות אבל כשמכרו לה ב"ד או שמו לה אין ספק שלא ימכרו לה או ישומו לה אלא עד שתתבע כתובתה בב"ד ואמרו התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות והואיל ואין לה מזונות א"כ אין ראוי להתיר לה למכור אח"כ אלא בב"ד והכרזה הלא תראה שלגבי מוכרת שלא בב"ד אמרו מכרה כתובתה או מקצתה לא תמכור את השאר אלא בב"ד שנראה שאין מתירין לה מכירה שלא בב"ד והה"נ שלא בהכרזה אלא כל זמן שיש לה מזונות אבל אם אין לה מזונות אין לה למכור אלא בב"ד וה"ה שלא ימכרו לה ב"ד אלא בהכרזה.

וכבר אמרו שום היתומים שלשים יום ומכריזין בבקר ובערב ואומרים שדה פ' כך היה בה ובכך היא שומא כל הרוצה ליקח יבא ויקח ע"מ ליתן לאשה בכתובתה ולב"ח בחובו הרי בפ"י מכאן שכשמוכרין ב"ד לכתובת אלמנה שעכ"פ צריך הכרזה וה"ה אם שמו אותם עליה והורידו אותה בהם שאין הפרש בין אם מכרו לה או אם מכרו לזולתה כבר אמרו לענין מי שירד בשומא בחובו מאימת אכיל פירי כו' עד רבא אמר מכי שלמן אכרזאתא שנראה מזה שהורדת ב"ח בקרקע מחמת החוב כמכיר' הקרקע להגבות לו חובו לענין להצריך אותו הכרזה וכמו שאנו צריכים במכר להכרזה כך אנו צריכים בגבייה להכרזה אלא מי שגובה כתובתה משלם אבל מי שיש לה החצי מצד המנהג שזכרת אינה צריכה להכרזה אבל צריכה היא לשומא בלבד: ומה ששאלת שאם הורידו אותה ב"ד בקרקעות בעלה מאימתי הוא זוכה בהם.

התשובה מעת ששמו אותם ב"ד עליה ואחר שיכריזו עליהם וישלמו ימי ההכרזה זכת בהן ואע"פ שלא נכתב לה אח"כ שטר הורדה כמו שאמרו מאימת אכיל לפירי מכי מטיא אדרכתא לידיה אביי אמר עדיו בחתימיו זכין לו רבא אמר מכי שלמן ימי אכרזאתא. ומה ששאלת על אמרם צריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה אם הוא לענין מוכרת למזונות או לענין מוכרת לכתובה.

השאלה בכל כיוצא בזה בלתי צריכה לפי שאפ"י ב"ד הצריכים במכירותיהם להכרזה הם בלתי צריכים אליה כשמוכרים למזונות ביחוד כ"ש אלמנה שמכרה למזונות שלא בפני ב"ד שאין ספק שמה שאמרו אינה צריכה הכרזה הוא במה שתמכור לכתובתה וכ"ש במוכרת למזונות: סימן קיח שאלה ראובן נשא את לאה וכתב לה על עצמו כתובה ותוספת אלף דינר ומנהג המדינה מחצה לה ומחצה לבנים ויש לראובן קרקעות וחששה האשה שמא ימכור ראובן קרקעותיו לגוים ועת הגבייה לא תמצא מאין תגבה ובקשה מראובן שיעיד לה על עצמו בערכאותיהם בכל כתובתה כדי שאם ירצה למכור קרקע מקרקעותיו שתוכל למנעו מזה בערכאותיהם ושאלו את פי המורה והשיב כשתעיד על עצמך בערכאותיהם לא ימשך לך שום הזק וישארו נכסיך כמו שהם עתה ויהיו שוים ערכאותיהם לדיננו אז תהיה מוכרח להעיד על עצמך בערכאותיהם לסיבה הנז' ואם נמשך לראובן מזה אפ"י הפחות שבנזיקים אין מכריחין אותו על כך ושאלו את שופטי הישמעאלים ואמרו שבדיננו כתובת האשה אינה לגבות ממנה כלום כל זמן היותה תחת בעלה עד שיגרשנה מרצונו או ימות ואם מתה בעודה תחתיו יירשנה הבעל ויפטר מן הכתובה כלום אינו נתון ואם רצה למכור קרקעותיו ליהודים בעדים יהודים אין מונעים אותו מזה ואמרו הערכאות שאין כל זה קיים בדיניהם אבל האשה תעשה מכתובתה מה שתרצה ואין הבעל יורש ממנה כלום ואז הורה לה המורה שאין מכריחין את ראובן על שום דבר מזה אלא שמונעין אותו מלמכור לגוי בלבד וזולתו חלק עליו בזה וחייב להכריח את ראובן שיעיד על עצמו בערכאותיהם יורינו אדוננו שורת הדין הזה: תשובה אם אפשר שיעיד על עצמו בערכאותיהם בסך כתובתה ויתנה שיהיה משפט גבייתה ממנו בדיני ישראל ויתקיים זה בערכאותיהם אז ראוי להכריח את ראובן שיעיד על עצמו עדות זה הואיל ואין עליו מזה הזק ואם לא יתקיים כל כיוצא בזה בערכאותיהם אלא שבעת שיעיד על עצמו בכתובתה יתחייב להגבותה לה ויהיה דינה בזה בערכאותיהם אין מן הדין להכריח את ראובן לעשות מה שיבא לו ממנו הזק ואם אפשר לו שיעיד על עצמו בערכאותיהם שיש לה עליו שטר כתובה ביהודים מכך וכך שתגבה אותה ממנו אחר מותו או אחר שיגרשנה ושקרקעותיו משועבדים לה בזה ויתקיים זה בערכאותיהם אז מכריחין אותו לעשות זה.

הכלל העולה אם ימצא דרך תהיה בטוחה בו לאה מבלתי שימשך לראובן נזק כשתתבענו בערכאותיהם אז מכריחין את ראובן לעשות זה אבל אם אפשר שתתבענו בדיני גוים אין מכריחים אותו על כך: סימן קיט שאלה ראובן היה לו חוב על שמעון ע"פ והיה שמעון בעיר אחרת וגם היה לו חוב על גוי ובקש לוי מראובן שימכור לו אותם החובות ואמר לראובן חובות אלוא"א להקנותם בקנין ואני חושש שמא אחר שאמכרם לך תחזור עלי למחר אמר לו לוי אני אחייב עצמי בסך שנסכים עליו בתורת חוב בכל חזוקי סופר וכתב לוי על עצמו שטר שיש לראובן אצלו חמשים דינר בתורת חוב בכל חזוקי סופר ושנתחייב לו בזה הסך בחוב גמור ומלוה זקופה וכתב על עצמו ראובן הודאה בב"ד של ג' שהחוב שיש לו על הגוי ועל שמעון שהוא ללוי ושלוי הוא בעל הממון מעיקרו וכווננו בשטרות אלו לקיים החוב על לוי ולהעמיד בידו החובות ועתה נתחרט לוי ואמר אין עליו חיוב בזה הסך הואיל ולא היה לו אצלו כלום ואף עפ"י שכיוונתי לחייב עצמי בלשון הכתוב בשטר אין אני חייב בזה.

יורינו אם הוא חייב אם לאו ואם טען ואמר לשון זה לא כוונתי לחייב עצמי בו כלל אלא הסופר כת' אותו לשופרא דשטרי והעדים הם בעלי תבונה איך שורת הדין בזה ואם לא היו בעלי תבונה איך שורת הדין בזה. ואם נתחרט ראובן אם המכר קיים מחמת ההודאה על עיקר הודאה דאיסור ואם השטרות נקנים לקנות החובות שבהם בנתינת המעות לפי שממה שאמרו שלש שטרות הן כו' נפל לי ספק לענין מה שאמרו אין אותיות נקנות במסירה עד שיכתוב וימסור.

אם קנו מידו שהקנה לו השטר וכל שעבודא דאית ביה ומסר לו השטר אם נחשוב הקנין במקום הכתיבה על עיקר מה שאמרו סתם קנין לכתיבה עומד או נאמר שמכיון שאמרו לכתיבה עומד נראה שעדיין אינו כתוב ואנחנו צריכים באותיות לכתיבה. יבאר לנו אדוננו: תשובה הואיל וכתב לוי על עצמו שטר שיש לראובן אצלו סך זה כבר נתחייב בו ואע"פ שידענו שלא היה לו אצלו ממנו כלום.

והואיל והודה ראובן שהחובות שיש לו על הגוי שהם ללוי ושממונו הם כבר זכה בהן לוי ואין ראובן יכול לחזור בו מזה ואין לוי יכול לחזור בו ממה שכתב על עצמו לראובן: ולענין גוף השטר הכתוב על הגוי בחובות לא קנה אותו לוי ומה שאמרו אם קדם המוכר וכתב לו את השטר כאותה ששנינו כותבין שטר למוכר ואעפ"י שאין הלוקח עמו כיוון זה בקרקע וקנה שטר בכל מקום שהוא.

הסיבה בזה היא לפי שהוא קרקע והשטר מטלטלין והמטלטל' נקנים אגב הקרקע כמו שאמרו בענין זה בפירוש וזהו ששנינו נכסים שאין להם אחריות כו' וכל מי שיש לו חוב בשטר והמחה באותו החוב על מי שהוא אצלו אע"פ שקנה החוב לא קנה השטר הואיל ואין שם הקנאת קרקע כדי שיקנה השטר על גביו: ומה ששאלת על מה שאמרו אין אותיות נקנות אלא עד שיכתוב וימסור אם יעמוד הקנין בזה מקום הכתיבה.

תשובתך אין הקנין עומד בזה מקום הכתיבה לפי שאע"פ שהוא לכתיבה עומד מ"מ עדיין לא כתבו והאותיות לא יקנו אלא בכתיבה ממש ומסירה: סימן קכ שאלה נהגו במדינה זו לקבור מתייהן ומתפללים בבתיים כל שבעה ואינם מרחיקים מן הקבר אפי' כל שהוא ומיחה בהם רבי יוסי בן אל שאמי ז"ל והורה להם לעשות מחיצה גבוה עשר' אפילו מן הקנים ואפי' שיהי' בין קנה לחבירו פחות מג' שהוא כלבוד ועתה נפטר עם הארץ ורצו להתפלל בבית מבלתי שירחיקו מן הקבר אפי' כל שהוא ומנעו אותם מזה והם נתלים במה שאמרו ז"ל וכבוד עשו לו במותו שהושיבו ישיבה על קברו.

יורינו דעתו בזה: ובענין מה שאמרו מת תופס ארבע אמות לטומאה וכן לתפילה וכן לק"ש וידוע דקבר כמת דכתיב וכל אשר יגע על פני השדה כו' ומה שאמרו עוד לא יהלך אדם בבית הקברות ותפלין בראשו כו' והוא מעשה דכלתא והחולק נתל' במה שאמרו חצר הקבר העומד בתוכו טהור ואמרו לו איך תתיר זה והלא אמרו מת נתפס ארבע אמות לטומאה כו' ועוד מההוא מעשה דאליהו דהוה קאי בבית הקברות ואמר ליה ומר לאו כהן הוא ואמר קברי כותים אינם מטמאין ואם כדברייך איך הקשה לו קושיא זו ולמה לא השיב לו זאת התשובה.

ואמר הנה חצר הקבר שש על שש והנה העומד בתוכו אפשר שלא יהיה בינו ובין הקב' כי אם ג' אמות וכבר אמרו העומד בתוכו טהור ואמרו לו החצר יש לה מחיצות שמפסיקות בינה ובין הקבר וע"כ הוא טהור ולא באה קושיא בתלמוד אלא באמרם להיכא שדי להאי לחצר הא קא משתרשי ועוד תנן חצר הקבר העומד בתוכו טהור.

ונתלה עוד במה שאמרו נוהגין היינו מדלגין ע"ג מטות כו' ונתבטלה בידו טענה זו. ואמרתי לנמצאים שם שנמצאתי לפני רבינו יהוסף ש"צ כשהור' שאם מת לכהן מת אע"פ שהוא מטמא לו אם רצה הוא בעצמו להתעסק בקבורתו שאין מותר לו לקברו בבית הקברות עד שירחיק ד' אמות מהקברות ושהביא ראיה לזה ממה שאמרו לה יטמא ואינו מטמא לאחרים עמה שלא יאמר הואיל ונטמאתי אלקט עצמות פלוני כו' וספרתי להם מעשה ארוך בא לפניו בענין זה לפני: וראיתי עתה במס' נזיר בפ"ג מינין (מ"ב ע"ב) אתמר אמר רבה אמר רב הונא מקרא מלא דבר הכתוב לא יטמא כשהוא אומר לא יבא להזהירו על הטומאה להזהירו על הביאה אבל טומאה וטומאה לא ורב יוסף אמר האלהים א"ר הונא אפי' טומאה וטומאה דאמר רב הונא נזיר שהיה עומד בבית הקברות והושיטו לו מתו ומת אחר ונגע בו חייב אמאי הא מיטמא וקאים אלא לאו ש"מ אמר רב הונא אפי' טומאה וטומאה איתיביה אביי נזיר שהיה לו מת מונח על והושיטו לו מתו ומת אחר ונגע בו יכול יהא חייב ת"ל ולא יחלל במי שאינו מחולל יצא זה שהוא מחולל ועומד אמר ליה ותיקשי לך מתני' היה מטמא למתים כו' לא קשיא כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין.

וזה אצלי ראיה לענין זה לפי שלא נפל הויכוח אם הוא חייב על אותו המת המחובר למתו או אינו חייב אלא להיותו מטמא בבית הקברות מעיקרא הא לאו הכי היה חייב על אותו מת המחובר למתו ואעפ"י שהוא נטמא במתו. יבאר לנו אדוננו זה ושכרו כפול: תשובה אין מותר להתפלל בבית הקברות ולא לקרות ק"ש אלא אחר שירחיק ד' אמות או שיעשה מחיצה עשרה משום לועג לרש חרף עושהו.

וכבר אמרו מת תופס ארבע אמות לטומאה וכן לק"ש ואמרו לענין משמר את המת בן עזאי אומר היו באין בספינה מניחו בזוית זו ומתפלל בזוית אחרת שנראה שאין מותר לו להתפלל אא"כ ירחיק ארבע אמות. ואמנם מה שזכרת בענין כניסת כהן לבית הקברות האי זיל קרי בי רב הוא וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב וגו' או בקבר וגו' והואיל ואמר בו הכתוב יטמא אין כהנים נכנסים לשם להיותם מוזהרים על הטומאה וכבר אמרו והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כיצד כהן והוא בבית הקברות והרבה מזה אין מספר במשנה ובתלמוד.

הכלל שזה מפורש אין צריך בו לראיה ואפי' אם מת לו מת מאותם שמטמא להם אינו יכול להטמא אלא א"כ היה קוברו ברחוק ארבע אמות מבית הקברות באופן שלא יטמא אלא למתו בלבד אבל אם היה קוברו בבית הקברות בלא הרחקת ארבע אמות לא נתיר לו שיכניס לקברו לפי שהוא מטמא בבית הקברות וכבר אמרו לה יטמא לה ולא לאחר' וזה יותר חמור לענין האיסור לפי שמי שמטמא לה ולאחרים טומאתו לה קודמת לטומאתו לאחרים כמו שאמרו שלא יאמר הואיל ונטמאתי אלקט עצמות אבא ת"ל לה יטמא ולא לה ולאחרים והקובר את מתו בתוך בית הקברות הרי טומאתו בבית הקברות

קודמת לטומאת מתו והוא על כל פנים חמור באיסור: וההלכה שהבאת מנזיר היא בנויה על עיקר זה כמו שזכרת שאם לא שהוא מיטמא בבית הקברות קודם שאז הוא נעשה מחולל מעיקרו היה מחויב על טומאתו במת המחובר למתו מטעם לה יטמא [ולא] ולאחרים: ולו ז"ל בתשובת שאלה סימן קכא אמנם לענין הארבע מאות דינר אם היה תחת יד ראובן משכונות כנגדם ולא נשאר לאחיות לוי בהם תביעה על יהודה מחמת שמעון יותר משיזוהיר סתם בשם כל מי שיודע שנאבדו המשכונות הנזכרים מראובן בביזת גרנאט"ה באונס.

או בצד שלא יתחייב לפרעם באופן שבנותיו יש להם לגבות מקרקעות שמעון הת' דינרים הכתובים בשטר על המשכונות הנזכר ולא יודה בזה וסיבת זה לפי שהיו אחיות לוי התובעות השטר הנז' שהלוה ראובן מורישו של לוי אחיהן על המשכונות מסופקות במשכונות הנזכ' אם נשארו ביד ראובן הנזכר ונכנסו בכלל נכסיו או נגנבו או אבדו באופן שיתחייב לשלם כדין ש"ש שחייב בגנבה ואבידה או אם נאבדו בביזת הנזכר באופן שאינו מתחייב לשלם על העיקר הנזכר כש"ש שפטור מן האונסין.

וע"כ אין אנו מוסרים להם בכל כיוצא בזה שבועת היורשין כדי שישבעו ויטלו הסך הנז' לפי שרז"ל לא תקנו רצוני לומר שבועה שלא פקדנו אבא אלא בשטר שמוציאין אותו היורשים מצד אביהם וטוען הלוה בו פרעתי ורוצה להשביע את היורשים שלא פקדנו אבא שאז ישבעו היורשים השבועה הנז' בטענת שטרך בידן מאי בעי אבל אם מוזכר בשטר שהיה תחת יד אביהן משכונות בכדי סך הלוואה והם א"א להם לישבע שישבעו עליהם ויטלו הסך שבשטר כמו שאפשר ליורשים לישבע אם טענו טענת אונס א"כ כבר נתבטל מהשטר הזה הסך הנזכר שעליו המשכון והיה דינם בזה כדין התביעות המסופקות שתובעים היורשים מחמת מורישן רצוני לומר אם אמרו ידענו שיש למורישנו אצלך כך וכך והנתבע מכחיש אותם שנחזור בזה לדין זה כלל גדול בדין הממע"ה ונאמר ליורשים הביאו ראייה לדבריכם ואז תגבו מה שתבעתם וכן נאמר בכאן לאחיות לוי הביאו ראייה שנאבדו המשכונות מראובן מורישו של אחיכם באונס בביזת גרנאט"ה ואז תגבו הסך שעל המשכונות.

ואם תשאל והא אמרינן שטר כיס היוצא על היתומים נשבע וגובה מחצה ונתנו טעם לזה באמרם מיגו דאי הוה אבוהון קיים הוה אמר נאנסו ומיפטר וע"כ חייבנו אותם בחלק שהוא על הלוה בתורת מלוה ובשבועה ואין אנו מחייבין אותם בחלק השני שהוא עליו בתורת פקדון לפי שאנו מחוייבים לטעון בעד היתומים שאלו היה אביהם קיים ותבעו בעל השטר בסך הכתוב עליו והיה טוען טענות בפקדון היה נאמן בשבועה וכן אם טען פרעתי על עיקר אמרם המפקיד אצל חברו בשטר א"צ להחזיר לו בשטר וג"כ בנדון שלנו היה לנו לטעון בשטר זה בסך הכתוב לראובן מורישם על המשכונות ונגבה אותו להם מנכסי שמעון ובשבועת היורשים שלא פקדנו אבא כו' מחמת שאבדו המשכונות או שנגנבו שלא באונס תשובתך שאין אנו טוענים בעד היתומים במה שהיה אפשר לאביהן לטעון אם היה נמצא אלא במה שרוצים להוציא מתחת ידי היתומים כמו שטר כיס וכיוצא בו משום דלא מפקינן ממונא מתותי יד יתמי מספיקא אבל בממון שרוצין

הם להוציא מיד אחרים לא נתן אותו להם מספיקא לפי שכמו שאין לנו להוציא ממון מתחת ידם אלא בראיה.

ברורה כן לא נוציא להם ממון מיד אחרים אלא בראיה ברורה על עיקר מה שאמרו לא מפקינן ממונא מספיקא ודין היתומים בזה ושאר העולם שוה. וע"כ אמרתי שאין יהודה היורש של שמעון חייב בת' דינרים שלוח שמעון מורישו על המשכונות יותר מחרם סתם כפי מה שזכרתי למעלה.

ואמנם הקכ"ה דינר הנשארים מהשטר הכתוב על קרקעותיו של שמעון על דרך אפותיקי כפי מה שזכרתי למעלה ואמנם אחיות לוי יגבו אותם מיהודה מקרקעותיו של שמעון מורישו אחר שישבעו שבועת היורשים שלא פקדנו אבא ומה שטען יהודה שראובן המורישי הראשון הואיל ונפטר מהיותו מחוייב שבועה ולא נשבע הנה כבר נתבטל השטר מטעם אין אדם מורישי שבועה לבניו אין טענתו בזה טענה לפי שראובן לא הורישי שבועה לבניו מכמה פנים מהם שמה שאמרו אין אדם מורישי שבועה לבניו הוא כשמת לזה בחיי מלוה לפי שאמרו במשנה וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ואמרו בתלמוד יתומים ממאן אילימא מלוה השתא אבוהון שקיל בלא שבועה אינהו מבעיא והשיבו ה"ק וכן היתומים [מן היתומים] לא יפרעו אלא בשבועה ואמרו אח"כ על צד התירוץ רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא שנו אלא שמת מלוה בחיי לזה אבל מת לזה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לזה שבועה ואין אדם מורישי שבועה לבניו וכן ראובן זה המלוה מת קודם שמעון הלוה ואם היה תובעו בשטר קודם מותו והיה טוען שמעון פרעתי לא היינו מחייבין אותו שבועה בתחלה אא"כ אמר לו שמעון אשתבע לי ממה שאמרו אמר רב פפא האי דמפיק שטרא אחבריה ואמר שטרא פרוע הוא לאו כל כמיניה כו' והשבועה שאמרו עליה אין אדם מורישי שבועה לבניו אינה שבועה דרב פפא שאין אנו מחייבין אותה למלוה עד שיטעון אותה הלוה שיאמר לו אשתבע לי אלא שבועה זו היא שבועת הבא ליפרע מנכסי יתומים שיש לב"ד לטעון אותה מבלי שיטענו אותה היתומים וע"כ אמרתי שאין ראובן מורישי שבועה ללוי בנו בזה השטר אבל הוא מורישי אותו ממון ומצורף לזה שראובן הנזכר פטור מן השבועה בנאמנות שכתב לו שמעון בשטר ואע"פ שהנאמנות אינה פוטרת את לוי מהשבועה אם תבעו יהודה קודם מותו בשבועת היורשים לפי שלא נזכר בנאמנות שיהא נאמן עליו בין הוא בין יורשיו אחריו מ"מ לוי פטור מן השבועה מטעם אחר וזה לפי שראובן מורישו נפטר קודם שהגיע הזמן שקבע לשמעון בשטר לפרעון הממון כמו שאמרו אמר ר"ל הקובע זמן לחבירו ואמר לו פרעתיך בתוך זמנו אינו נאמן הלוואי שיפרענו בזמנו ופסק התלמוד והלכתא כר"ל ואפ"ל מיתמי ואע"ג דאמר מר הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וא"כ כבר נפטר לוי משבועת היתומים מן היתומים בחזקה הנזכר' וכן אם טען יהודה ששמעון מורישו פרעו הסך הנזכר אחר שנפטר אביו אין טענתו טענה לפי ששמעון נפטר אחר עבור שתי שנים לפטירת ראובן ולא לקח מלוי בזמן ההוא השטר ולא נשאר על לוי שבועה בשטר הזה אם היה רוצה לגבותו מיהודה קודם מותו אלא אם טען יהודה ואמר פרעתי ללוי עצמו שאז היה מתחייב שבועה דרב פפא וכבר הקדמנו שאין שבועה זו נכנסת תחת אמרם אין אדם מורישי שבועה לבניו וע"כ אין לוי מורישי שבועה לאחיותיו אלא מורישי ממון אא"כ תבע מהן יהודה שבועת היורשין שיאמר להם אשתבעו לי שלא פקדכם לוי אחיכם

ושלא מצאתם בין שטרותיו ששטר זה פרוע כמו שהיה יכול לומר ללוי מורישן אם היה תובעו קודם מותו כן יכול הוא עתה להשביע לאחיותיו השבועה הנזכר ויפרע להן הקכ"ה דינר הנשארים עד גמירא והפשרה שעשה לוי מורישן קודם מותו עם יהודה יורשו של שמעון היא פשרה בטלה והמודע' שהקדים היא מודעא קיימת בקיום האונס שעמדו עליו עדי המודעה וכן קריעת השטר העיקרי על צד הפשרה אחר שלקח הטופס ממנו היתה בהכרח האונס הנזכר אם עדי הטופס מעידים עדות ברורה שנתקיים השטר העיקרי בפניהם קודם.

שנקרע קיום שלם ר"ל בבית דין ושנקרע מהכרח האונס הנזכר אז יעמוד הטופס הנזכר במקום השטר העיקרי ואם לא יעידו כך אין בו תועלת ואעפ"כהפשרה בטלה ותחזור תביעת אחיות לוי ליהודה היורש כדין מלוה ע"פ כמו שאמרו בשטר מוחזק איזהו קיומו אני פ' ב"פ הוציא [על] פ' ב"פ שטר מוחזק לפנינו ופ' ופ' עדיו אם כתוב בו הוזקנו לעדותם של עדים ונמצאת עדותם מכוונת גובה ואין צריך להביא ראיה ואם לאו צריך להביא ראיה: סימן קכב שאלה ראובן קידש את לאה והתנו ביניהם שתוציא לו קצת חפצים ותכשיטי זהב ואח"כ תבע אותה להנשא ושתתן לו מה שנדרה להוציא לו קצת חפצים ותכשיטי זהב ולא רצתה ליתן ובין כך קנו ממנו שנתרצה במה שתוציא לו ואח"כ נתחרט ותבע ממנה שתביא לו הכל וחייבו אותו ברורי המקום שישא אותה ונתנו אותו בבית הסוהר והפחיד אותה בפשעות ושיניחנה עגונה אם לא תוציאנו מבית הסוהר ומסרה מודעה בזה לפני עדים ואמרה להם שהיא מתיראה שמא יניחנה עגונה וע"כ אינה מוחלת הקנס ושאר שיתן לה הגט תחזור ותתבע אותו בקנס שאינה מוחלת לו הקנס אלא מזה הפחד וקנו מידה אח"כ שמחלה לו הקנס אח"כ נכתב הגט וניתן לה ואמר כך בלשון ערבי על"א שר"ט אי"ן נ"א יכו"ן לה"א ענד"י קנ"ס שרוצה לומר על תנאי שלא יהא לה אצלי קנס ואמרו לו הברורים כן יהיה אלא שאין אתה יכול לומר זה התנאי בעת כתיבת הגט אלא תצוה לכתוב לה גט כשר וכן עשה ואחר שניתן לה הגט חזרה לתבוע ממנו הקנס וראובן אומר שהמודעא אינה מודעא בכל כיוצא בזה הואיל ולא אחזוק ישראל בפושעים ואם היה כמו שאמרתי שאצא מדתי לא הייתי עושה כן כדי שתועיל בזה מודעא.

יודיענו אדוננו ושכרו כפול: תשובה אם ראובן זה שהפחידם בפשעות יש בו מהפריצות ומיעוט היותו אדוק בדת ישראל בשיעור שיצא הדבר מן הכח אל הפועל אין לך אונס גדול מזה והמודעא קיימת אם מה שהפחידה בו נתברר אצל העדים ועמדו עליו באופן שהן אומרים ונתברר אונסו של פלוני ועמדנו עליו ואם אינו מאנשי פעולה זו אלא שאמר כן על דרך הגזמא והאיום וההפחדה עד שתמחול לו הקנס אם נתקיימה מחילת הקנס נתקיים התנאי והגט גט כשר ואם ראובן הוא על הדרך הראשון שזכרנו המודעה קיימת ויכולה האשה לתבעו בקנס אלא שמה שפחדה ממנו תחילה הגיעה לבסוף כלומר מה שהפחידה בפשיעות ושיניחנה עגונה לפי שהגט שצויה בנתינתו לה היה על תנאי שתמחול לו הקנס והגט מתבטל בקיום המודעה ומתביעת' לו הקנס וצריכא היא לבקש ממנו שיכתוב לה גט אחר מבלתי תנאי לפי שהתנאי הנזכר אע"פ שלא היה תנאי כפול היה בלשון שמשמעו ע"מ דאתי מכח מעכשיו על עיקר מה שאמרו כל האומ' ע"מ כאומ' מעכשיו דמי וזה באמרו לעדים איני נותן לה הגט אלא על תנאי שלא יהיה לה אצלי קנס

ואמרו לו הברורים כן יהיה אלא שאין אתה יכול לומר זה התנאי בעת הכתיבה אלא תצוה לכתוב גט כשר וניתן לה הגט על תנאי שאמר ראובן ואע"פ שלא פירש אותו וכיוצא בזה אמרה המשנה ת"ר הרי זה גיטך ע"מ שתשמישי את אבא שתי שנים ע"מ שתניקי את בני שלש שנים ואע"פ שלא נתקיים התנאי הרי זה גט לפי שלא אמר אם תשמישי ואם לא תשמישי אם תניקי ואם לא תניקי דר"מ וחכ"א נתקיים התנאי הרי זה גט לא נתקיים התנאי אינו גט והלכה בזה כחכמים ואם רצתה האשה לקיים הגט הראשון יקנו ממנה בביטול המודעה ושמחלה הקנס מחילה גמורה ואז תהיה מותרת להנשא לאחר לפי שראובן לא אמר אלא ע"מ שלא יהא לה אצלי קנס ואם נתקיים שנתנה לו הקנס ומחלה אותו לו מחילה גמורה אז נתקיים הגט ותהיה מותר להנשא אבל קודם לזה אסורה היא להנשא, וכענין זה אמרה המשנה הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זו הרי זה גט והיא תתן ופירשה הברייתא זה באמרה הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זו הרי זו מגורשת והיא תתן ואע"פ שנתקרה הגט או אבד ולאחר לא תנשא עד שתתן וכן הלכה: סימן קכג שאלה שמעון שדך בתו עם ראובן ועשו על עצמן קנס אם ימנע אחד מהם מלכנס לזמן שהסכימו עליו ואירע שראובן הנזכר נזדמן לו ללכת לאלכסנדריה ופרש בים על צד שיוכל לבא קודם הזמן הקצוב לו בד' חדשים כפי מנהג הספינות וגזר הגזר באמת ונשברה הספינה בהיותה קרובה לאלכסנדריה ולא נתברר שניצול שום אחד מאנשי הספינה אך יצא הקול שהגיעו לאלכסנדריה וכשהגיע הזמן הקצוב בין ראובן ושמעון הנז' לנישואין תבע שמעון את יעקב אביו של ראובן לפני דיין העיר שיתן לו הקנס הקצוב ביניהם מנכסי ראובן ודחה באמרו הנה עד עתה לא נתאמת שראובן בחיים כדי שיהיה חייב בקנס על היותו מתעכב מלבא ואולי מת בכלל המתים בספינה בעת שאם נתבררה מיתתו בה היה פטור מן הקנס בלי ספק הואיל ומת בתוך הזמן ואפילו שיתאמת שהוא חי אינו חייב בקנס לפי שעיקר התנאי כל עת שיתבעו אותו להנשא ויתעכב וזה לא תבעו אותו שינשא ונמנע אבל הוא הקדים ללכת כדי שיגיע קודם הזמן כמנהג העולם ונאנס ואינו חייב כלום והדיין לא פנה אל שום טענה מטענות אלו אלא חייב אותו הקנס מבלי שחייב את שמעון להביא עדים שראובן היה בחיים בעת שהגיע הזמן ולא נמצא לראובן הנז' מקום לגבות ממנו זה הקנס אלא שהוציא שמעון שטר כתוב בו איך יעקב אביו של ראובן הנזכר נתן לראובן בנו בית מביתו מחיים מעכשיו שיוכל למכור ולדור בו וזה נוסחו העידו אותנו על עצמם לאה ובעלה פלוני כו' ורצה שמעון לגבות מבית זה הנזכרת הנתונה לראובן ויעקב אביו של ראובן הנז' הוציא ג"כ שטר מקויים כתוב בו שאינו נותן לבנו המתנה הנז' אלא בתנאי שלא ימכור אותה ולא ימשכן אותה אצל עו"ג ועדי המתנה הם עדי זה השטר הנזכר והורה הדיין ואמר שמכיון שהעידו עידי המתנה שיוכל למכור ולמשכן אין שומעים להם במה שהעידו אח"כ וכתבו עדותם עליו שלא ימכור אותה ולא ימשכן אותה אצל עו"ג וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד השיב על זה יעקב הנז' הואיל והמכר והמשכונה הם מוזכרים במתנה סתם לא הרשיתי אותו למכור ולמשכן אלא ליהודים לא לעו"ג וא"כ השטר השני שחתמו עליו העדים בעצמן הוא בלתי סותר את עדותן הראשונה שלא באו בעדותם השניה לסתור מה שחתמו עליו בעדות הראשונה אלא להוסיף בה תנאי שלא נזכר שם והדיין שאל את פי העדים שהעידו על ראובן שמשכן הבית הנז' אצל עו"ג

ואמר להם אתם הייתם שם כשמשכן אותם אצל העו"ג ואמרו ראובן הנז' הגיד לנו זה כו': תשובה עמדנו על שאלה זו ועיינו בה ותשובתנו בה היה שאם הדבר אירע כפי מה שנזכר בשאלה שלא נעשה הקנס אלא על מי שימנע מהן מלכנוס לעת שהסכימו עליו ושראובן הלך לאלכסנדריה והיה אפשר לו כפי מנהג פרישות הספינות לבא קודם שיגיע הזמן אלא שעכב אותו מלבא המקרה שאירע משבירת הספינה הנה נפטר מהקנס לפי שאם מת אין עליו קנס ואם הוא חי וסיבת מניעתו מלבא מקרה שבירת הספינה שאירע שלא היה אפשר לו לבא הרי זה אונס כפי העיקר שבידינו שהאנוס פטור מכל הדברים אלא בגיטין כמו שאמרו אין אונס בגיטין ואין לשמעון לתבוע קנס זה אלא א"כ בירר שראובן בחיים ושהיה אפשר לו אחר שניצל מן המקרה ההוא לבאקודם שיגיע הזמן אז יוכל לתבוע הקנס ושיחקור על נכסי ראובן זה ויורידו אותו בהן ב"ד על פי התנאים הצריכים בנפרע שלא בפניו: ולענין הבית שנתן אותו יעקב לבנו ראובן עיינתי בשטר המתנה ומצאתי אותה מתנה קיימת ושטר כשר באופן שכל זמן שיתברר שראובן עבר על אותו התנאי בטלה המתנה ועם היות שיש לנו בזה סברא חדשנו אותה במה שאמר התלמוד עדים שאמרו תנאי היו דברינו נאמנים והוא שדקדקנו בחזק העיון שזה המאמר הוא דוקא באין כתב ידם יוצא ממקום אחר אבל אם היה כתב ידם יוצא ממקום אחר אינם נאמנים ואנחנו סומכין על סברא זו שנראית לנו.

עם היות שלא ראינו מי שקדם מהמפרשים ז"ל שיסבור סברא זו ואינו מחלק במאמר זה החילוק עכ"ז בזה התנאי בייחוד אפ"ל אם היה כתב ידם יוצא ממקום אחר הוא תנאי קיים ועדותן בו עדות לפי שלא אמרנו אנחנו דהיכא דכתב ידם יוצא ממקום אחר אין שומעין לעדים במה שאומרים תנאי היו דברינו אלא אם היתה עדותם בתנאי עוקרת העדות הראשונה מעיקרא באותו התנאי שהם מעידים בו עתה דומיא דאמנה היו דברינו ומודעה היו דברינו וקטנים היינו ופסולים היינו וכל המאמרים שקדמו בענין זה אבל אם היה שבעת שהם מעידים עדותם השניה אין עדותם הראשונה נעקרת מעיקרה בתנאי זה שבעת שהעידו לא קדם אז בבית מכרו ולא משכון לגוי באופן שתהיה העדות של התנאי מבטלת המתנה מיד אבל היה באיפשר שיתקיים התנאי ותהיה המתנה קיימת עדותן עדות בין כתב ידם יוצא ממקום אחר בין כתב ידם יוצא ממקום אחר.

וכשיתברר שראובן זה עבר על התנאי ומשכנו אצל עו"ג בטלה המתנה כפי מה שהעידו העדים: ואמנם דברי האומר שעדותן בתנאי זה היא סותרת בעיקר המתנה הואיל ובאר בה שיש לו למכור ולמשכן אין בזה סתירה הואיל ואפשר שאותו המכר והמשכון הנזכרים בשטר המתנה שהם לישראל דוקא ועדותם עתה בתנאי היא מפרשת שזו היתה כונתה באמרם בשטר המתנה שיש לו למכור ולמשכן ואין העדים באים לסתור מה שהעידו בעיקר המתנה כדי שנאמר כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אלא באו לבאר מה שהעידו בו ולפרש מה שסתמו ולא נשאר לנו אלא לעיין בעדיות שהראה יעקב שזכרו העדים בהם שהם יודעים בבירור שראובן משכן הבית אצל עו"ג ואח"כ כשחקר הדיין ואמר להם מנין באה לכם ידיעה זו אמרו שראובן זכר להם זה מבלתי שנמצאו הם שם תבטל עדותן.

או נאמר כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ונאמר יש מה שנהגו בכל כיוצא בזה והוא מה שראינו לרב רבינו יצחק זצ"ל עושה מעשים בכל יום ומורה בו הוא שנראה עדים כו': ע"כ מצאתי מהשאלה הנזכר) סימן קכד (הביאה רבינו בצלאל ז"ל לש"מ למציעא במאי דשייך לדף ק"ב ע"א): סימן קכה שאלה כו' (הביאה רבינו בצלאל ז"ל בש"מ למציעא במאי דשייך לדפ"ד ע"ב): סימן קכו שאלה שני אנשים היתה ביניהן שנאה ודברי ריבות ואח"כ השלימו וכתב כל אחד מהן לחבירו כתב ידו בשבועות המורות שלא יכוין להקניטו ולא ידבר עליו סרה אם הם מחוייבים בשבועה זו שכתבו בכתב ידם או נאמר שהואיל ולא הוציאו שבועה מפיהן אינם חייבין בה: תשובה אם כתב בכתב ידו שבועה ונתן לו כתב ידו חייב הוא לקיים מה שנשבע ואפילו שלא הוציא שם שבועה מפיו ואם לא קיים דינו מסור לשמים, אבל אין לחייבו דבר בדיני אדם הואיל ולא הוציא שם שבועה מפיו: סימן קכז ומה שאמרו אין למדין משטה אחרונה הוא בכל מה שימצא כתוב בשטה האחרונה בלבד יהיה מה שיהיה לפי שמכיון שחשבנו אותה כאלו אינה אם כן שורת הדין שלא נדון במה שכתוב בה ומעשים בכל יום אנו מורים כן ומי שחדש תנור בביתו אין לשכנו לעכב אלא אם היה בא לו העשן ברוח מצויה ובתנאי שלא יהיה דבר מפסיק בינו ובין הניזק אלא יהיה מחובר לו ואם לא יהיה על דרך זה אין לו לעכב עליו ולענין שמעון שקבעו לו זמן וקנו מידו שאם לא יבא לב"ד ביום פלוני שבטל כל זכויותיו הוא קנין גמור אם היה בלשון מעכשיו ומשמעות לשון ב"ד הוא ב"ד של אותו המקום והואיל והיה ב"ד של אותו המקום בלתי נמצא באותו יום הנה עלה התנצלות לשמעון.

ומה שזכרתם שב"ד של אותו מקום היה נמצא בחצי היום ולא היה נמצא בחצי האחרון ראוי לדקדק אם אין מנהג זה בב"ד לשבת לדון בקביעות אלא בחצי הראשון. מהיום הואיל והיה הב"ד נמצא בעת שמנהגו לשבת לדון ולא בא שמעון לפניו כבר בטלו זכויותיו וראיותיו ואם היה מנהג אותו הבית דין לשבת כל היום לדון הואיל ואירע שלא ישב בחצי היום מקבלים משמעון התנצלות בזה שיוכל לומר שהיה סומך לבא לפניו בחצי האחרון מן היום.

וכך הדין: סימן קכח ומי שלקח מחבירו סחורה בהמתנה והוסיף עליו בדמיה לסיבת ההמתנה אם היתה הסחורה בעינה קיימת ורצה בעלה לחזור ולקחתה יש לו לחזור וליקח אותה שיכול לומר אני מכרתי אותה לך בשער זה השטר הקניתי אותה לך והואיל ואין הדבר מותר לי מן הדין החזר לי סחורתי שאין אני רוצה למוכרה בפחות מזה השער ודוקא אם אותו תוספת הוא יותר מן השתות שבטל בו המקח אבל אם היה שתות בלבד וכ"ש מצד משתות כמו שאין המקח בטל אם בא לו מטעות אונאה אלא המקח קיים ויחזיר ההונאה כן אם בא לו מצד רבית אין המקח בטל אלא יתקיים המקח ויפרע לו דמים עד כדי שוויו ואין הפרש לענין רבית בין שתות לפחות משתות לפי שאין לחלק ביניהם אלא לענין הונאה בלבד שהמחילה מועלת בה.

וכשהיה העיקר בו דינו שפחות משתות הוא מחילה חויב שלא יחזור עלינו בכך אבל לענין המכירה בהמתנה שהיא רבית ולא תועיל בה מחילה הנה נתחייב שאפי' היה התוספת פחות משתות אסור הוא להחזיר לו עד הסך שהיתה סחורתו ראוי נמכרת

במדודים. ומה שאמרנו שאם היה התוספת יותר משתות שיש לבטל המקח ויחזור לקחת סחורתו אין זה אלא אם היתה הסחורה נמצאת בעין אבל אם לא היתה נמצאת בעין אין לו כי אם דמיה ולא יהיה אלא שעבר ומכר נכסי חברו ודאי לא היה מתחייב כי אם במה ששויים כן הדין כאן אם הוציאה ואינה בידו אינו חייב לשלם לו אלא שוויה.

וכן מה שאמר לו תן לי מה שקבלת בה אינה טענה לפי שאם קבל בה יותר על שוויה השתדלותו וחריצותו היו סיבה בזה ואין לנו לחייב אותו שיתן לו מה שבאלו ריווח מצד זריזותו והשתדלותו לפי שאינו משרתו אלא יתן לו סחורתו בלי תוספת: סימן קכט מה שנ"ל במה שאמרו בנדה (ד"ב ע"ב) ת"ר אשה שאין לה וסת אסורה לשמש ואין לה לא כתובה ולא פירות ולא בלאות ויוציא ולא יחזיר עולמית שזה הוא בכולל ואפי' במי שהיא יושבת תחת בעלה ואירע לה מקרה זה רצוני לומר שנשתנה וסתה.

ואינו בדוקא במי שאירע לה מקרה זה והיא בבית אביה ואח"כ נכנסה לרשות הבעל באותו מום לפי שזה נכנס תחת מה שאמרה המשנה בכתובות פ' המדיר (דע"ה ע"א) היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראיה שמשנתארסה היו בה מומין אלו והיה מקחו מקח טעות דר"מ וזו הכונה רצוני לומר מקח טעות לא דברה בו הבריי' הזאת כלל שהובאה בנדה מכמה סיבות מהם שאם כוונה להודיענו שיש לבעל לטעון טענת מקח טעות הנה יהיה זה מאמר כפול והיה לבעל התלמוד להקשות בזה ולומר מאי קמ"ל תנינא או הא תנינא לה חדא זמנא כדרכו.

וגם שתאמר שאין דרך התלמוד לומר כיוצא בזה אלא אם המימרא היתה לאחד מן האמוראין שייחס אותה לעצמו שאז יאמרו מאי קמ"ל תנינא אבל בשהוכפל ענין אחד במשנה ובא אותו הענין בעצמו במשנה אחרת אין מקשים זה הנה אפי' אחר שנודה בזה עכ"ז לא היה זוכר זאת הכוונה בלשון הזה שבא בזאת הבריי' ראשונה במה שאמרה אשה שאין לה וסת.

ואין בעלי התלמוד אומרים לשון זה על הרוב אלא באשה שיושבת תחת בעלה כמו שאמרו האשה שהלכה היא ובעלה למ"ה כו' וכדומה לזה הרבה מזה המין מהם מה שאמרו האשה שהלכה היא ובעלה למ"ה ובאו ואמרו לה מת בעליך ונשאת ובא סמוך לזה אין לה כתובה ולא פירות כו' וכמו שאמרו האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני נאמנת וכן מה שאמרו האשה שנתאלמנה והרבה בזה ממה שיארך זכרו.

ומה שאמרה ברייתא זו האשה שאין לה וסת הולך ע"ז הדרך ומי שרוצה להוציאו מסגנון זה ולומר שזה מדבר בפרטות באשה שבאה מבית אביה במום זה עליו להביא ראיה שאם היתה הכוונה בברייתא זו לדבר בענין מקח טעות היה לה לומר הכונס את האשה ולא מצא לה וסת הרי זה מקח טעות הלשון שזכר בכיוצא בו באמרו הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים.

ובר מן דין הא ודאי אם היה שהמום נתחדש בה קודם שנכנסה לבית הבעל פשיטא שהוא מקח טעות לגמרי. ולא נוכל לומר שהיה עולה בדעתינו ששינוי וסת אינו מום דומה לזולתו כדי שתצטרך הברייתא לעורר אותנו על זה ולהודיענו שהוא מום דומה לזולתו

לפי שכבר אמרו כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים והכהן אם היה זב אין ספק שהוא פסול.

אבל הוצרכה המשנה לזכור היו בה מומין ועודה בבית אביה לטענות הנופלות בין האב ובין הבעל אם אירע זה קודם שנתארס' או לאחר שנתארס' להודיענו הדין בזה אבל אם אירע בודאי קודם שנתארס' או קודם שתכנס לרשו' הבעל על איזה צד שיהי' בלי ספק שהו' מ"ט וכל כה"ג תצא שלא בכתובה וכיון שכן מה בא זה התנא להודיענו דבר שהוא ידוע לתינוקות של בית רבן ועוד שלא יאמר אסורה לשמש אלא במי שאירע לה מקרה והיא יושבת תחת בעלה שאם היה קודם שתבא לרשות הבעל היה לו לומר אשה שאין לה וסת לא תנשא ואם נשאת תצא או יאמר אשה שאין לה וסת הרי זה מקח טעות אבל אמר אסורה לשמש על דרך כלל לפי שאנו חוששין לה שמא תטמא כשהיא משמשת מתוך שאין לה וסת דהא סתמא קתני או שכלל כל הנשים ותאני עלה אין לה כתובה כו'.

ועוד שכל מה שבא בברייתא זו באומרה אין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ויוציא ולא יחזיר עולמית כמו שאמרו במוציא את אשתו משום שם רע יוציא ולא יחזיר עולמית הנה כל מלות אלו אינם נאמרות אלא על מי שאירע לה מקרה זה והיא תחת בעלה ואם בכונס את האשה ולא מצא לה וסת עסקינן הנה אותה האשה היא במדרגה אחרת זולת זו לפי שאמרו כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה דומיא דנמצאו עליה נדרים ואפי' גט מן התורה אינה צריכה אלא מדבריהם הוא דצריכה גט וכבר הקשו בתלמוד כתובה הוא דלא בעיא הא גט בעיא מ"ש כתובה דלא דאמר אי אפשר באשה נדרנית גט נמי לא תיבעי אמר רבא גט מדבריהם וכן אמר רב חסדא גט מדבריהם ומי שהיא בגדר שאין בינה ובין בעלה אישות כלל איך יאמרו בה מלות אלו שבאו בזאת הברייתא ועוד מאי ולא בלאות דתקנו בהאי מתניתא וכי תעלה על דעתך שבאה במום זה מבית אביה ונשארה אצלו באיסור עד דבלו נכסה ומה הוא הדבר שהגיע אותם עד הבלאות עד שתצטרך הבריי' לעורר אותנו עליהם וכן במה שאמרה ולא פירות כמו כן ומ"מ אין הבריי' הזאת שנוייה אלא באשה שנשתנה וסתה והיא תחת בעלה בפרט בהיות שנתן הסיבה משום דלא חזיא לתשמיש שהיא סיבה כוללת הכל ולא אמרינן בכל כה"ג נסתחפה שדהו לפי שלא תאמר נסתחפה שדהו אלא במי שהיא ראויה לזולת שיש לה לטעון ולומר לו אנא הא חזינא לזולתך ואנת מן שמיא הוא דקנסוך לגבאי דידי ונסתחפה שדך אבל אם היתה אסורה לכ"ע לא נשאר עלי' שם שדה ולא שם אישות לחד מעלמא: הלא תראה מה שאמרו (נדרים דף צ' ע"ב) אמר רב פפא בדיק לן רבא אשת כהן שנאנסה יש לה כתובה או אין לה כתובה כיון דאונס בישראל משרא שרי מצי אמרה ליה אנא הא חזינא והאיך גברא הוא דנסתחפה שדהו או דילמא כיון דלכהנים אסורה אינה יכולה לומר אנא הא חזינא הילכך אין לה כתובה וכלומר לאו שדה היא בכלל ולא חזיא לאישות כהן כלל ואמרי ליה מתני' היא האומרת טמאה אני לך תביא ראייה לדבריה כלומר דנאנסה ותטול כתובה והוינן במאי עסקינן אילימא באשת ישראל אי לרצונה זנתה אסורה ואין לה כתובה דתנן כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעל ואי באונס זנאי שריא לבעלה בהא נתפסה מותרת ואוקמוה באשת כהן ויש לה כתובה ואע"פ שהיא אסורה לו ומדהעמידו דברי המשנה האומרת טמאה אני לך באשת כהן שהיא אסורה ואפי' באונס ואעפ"כ יש לה כתובה ואין אנו חוששין בהיותה לא חזיא

לכהונה אלא אנו אומרין הא חזיא ללוי ולישראל דאונס שרי להו א"כ ש"מ דעד כאן לא אמרינן נסתחפה שדהו אלא היכא דחזיא לישראל וללוי הא אי לא חזיא לישראל ולא ללוי כיון דנשתנה וסתה לא אמרינן בה נסתחפה שדהו ויש לה כתובה כלל דמאן דלא חזיא לתשמיש לאו שדה היא כלל דאי לאו עונה אמאי נישואין: ואמר הגאון ז"ל והיכא דאניס ישראל איתת חבריה אי בעלה כהן הוה אסירא ליה דכתיב בכהנים אשה זונה וחללה לא יקחו וקי"ל הלכה כחכמים דאמרי זונה כל שנבעלה בעילת זנות ואע"ג דאסירא לבעלה כהן כתובה אית לה דאמרה ליה לבעלה זנות ללוי ולישראל באונס שרי והאיך גברא הוא דנסתחפה שדהו הילכך שקל' כתובה ונפקא דאמ"ר פפא כו'.

נראה מתשובת הגאון ז"ל שהוא סובר טעמא אם היתה מותרת ללוי ולישראל הא אי הוה אסורה לכ"ע אין לה כתובה דלאו שדה ראויה היא לכ"ע: ואמנם האשה שכתב לה בעלה על עצמו שכל עת שישא אשה אחרת עליה שהוא חייב לפרוע לה כתובתה ואחר כך נשתנה וסתה בצד שהיתה אסורה לשמש אינו מתחייב מתנאי זה כלום (לפי שלא כתב לה זה אלא) ואנן סהדי דלא אסיק אדעתיה שיארע לה מקרה זההמונע מהתשמיש שישאר מעוכב מתשמיש המטה ומתשמיש הבית כפי הנהוג במקומות הללו שנאמר בכל כיוצא בו אטו בשפטני עסקינן.

ועוד שענין הנשואין שכתב לה הוא שלא יקח עליה צרה וענין הצרה הוא שלא תשתתף עמה בבעל כמו שאמרו אם תענה מתשמיש שהוא מניעת התשמיש מכל וכל ואם תקח מצרות שהוא ההשתתפות בתשמיש לצרר אותה בו וכשהיתה נטולה מן היהודים בענין זה מכל וכל הנה כבר נתבטל ענין היות לה צרה ואין זה נכנס תחת התנאי שהתנה לה לפי שתנאי זה התנה לה בו כשתהי' היא ראויה להשתמש וראויה לעשות צרכי ביתה אבל אם היתה אסורה לשמש ודאי לא עלה בדעתו שיהא יושב ומצטער ועכ"ז יפרע לה כתובתה.

ודבר זה נדון אותו באומדן דעתא שיכול לומר לה אני לא נתחייבתי בזה אלא כשארצה להנשא בעוד שאת ראויה לתשמיש אבל בשתהיה בלתי ראויה לתשמיש ואני עומד בעמוד והוצא לא הקניתי לך. ובכל כה"ג אמרינן כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה כו' ובכל כיוצא בו אמר הרב ז"ל ומ"מ לא מפקינן ממונא.

ומה שאמר האומר שאינו חייב בפו"ר הואיל ויש לו זכר ונקבה וכבר קיים מצות פו"ר. זו אינה טענה לפי שלא נאמר זה אלא לענין שאין לנו עליו דין ודברים אם לא ירצה להנשא להיות שכבר קיים מצות פו"ר אבל אם הוא רוצה בזה לא למעננו ממנו: ועוד דמדאורייתא הוא דקיים מצות פו"ר אבל מדרבנן לא קיים הואיל והלכה כרבי יהושע (יבמות דס"ב ע"ב) דאמר נשא אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו שנאמר בבקר זרע זרעך כו' וא"ר מתנה הלכה כר' יהושע ואמר רבינו הרב ז"ל והאי מילתא דרבנן היא אבל דאורייתא כיון שיש לו זכר ונקבה קיים מצות פו"ר וא"כ יש לו לומר לא ניחא לי דאיקרי עובר על דברי חכמים ועוד לא ניחא לי דאצטער בפרט במקומות הללו שכשהאשה נדה מתעכבים כל צרכי הבית בכלל סימן קל שאלה אלמנה שמשכנה קרקע של יתומים לצרכי בניה היתומים והיא ידוע' בנאמנות ושאינה מפסדת הנכסים ומתה ולא נשבעה אם יש לב"ד ליקח זה מהקרקע שהוא מיוחד

בכתובתה אם הניחה לבניה קרקע המיוחדת בכתובתה או הואיל ולא נשבעה אין הפרש בזה בין מיוחד ובין בלתי מיוחד ואין לב"ח כלום: תשובה האלמנה שמשכנה קרקע מקרקעות בניה היתומים אם משכנה אותו לצרכיהם במזונות וכיוצא בהן ונעשה זה בעיר שאין בה ב"ד ולא היה אפטרופוס ליתומים אלא היא היתה הממונה עליהם והמפקחת בעסקיהן מה שעשתה עליהם עשוי ומקוים ואין היתומים יכולים לבטל אותו כל עוד שלא נראה על מעשיה סימן חסרון דעת או שעברה ועשתה דבר מן הדברים שמנעו רז"ל את האפטרופוס מלעשותו כמו למכור בשוק ולגאול ושאר הנזכר בבריית' לפי שאמרו במשנה יתומים שסמכו אצל ב"ה חייב לעשר פירותיהן כו' ואמרו בתלמוד ההיא סבתא דהווי סמיכי גבה הנהו יתמי הויא להו תורת' שקל' זבינתה ניהליהו אתו קרובים קמי רב נחמן אמרו ליה מאי עבידתה דמזבנא אמר להו יתומים שסמכו אצל ב"ה תנן כו' ואם לא משכנה אותו לצורך מזונות וכדומה להן אלא לגאול קרקע אחר או לקנותו או לשאר הדברים שאין האפטרופוס יכול לעשותם או היתה העיר שנעשה בה זה עיר שיש בה ב"ד קבוע או שהיה ליתומים אפטרופוס זולתה אין מה שעשתה עליהן עשוי ויש להם להוציא הקרקע מיד הממושכן אצלו ואם רצה מי שנתמשכן אצלו לחזור עליה מצד האחריות.

חזינן אם הוזכר בשטר המשכונה שהיא משכנה אותו בעד היתומים מצד המינוי עליהן והפקוח בעסקיהן מבלי שקבלה לו בזה על עצמה אחריות אין לו לחזור עליה בזה ולא על נכסיה מצד אחריות הואיל ובררה הדרך שבו משכנה אותו ואיהו דאפסיד אנפשיה בהיותו מתרצה למשכן אותו ממנה מבלי שנתמנית להיות אפטרופה על היתומים ומבלי עצת ב"ד ואם לא נזכר במשכונ' שהיתה בעד היתומים אלא שמשכנה בשמה או שנזכר זה במשכונה אלא שקבלה על עצמה האחריות בזה אז יחזור מי שנתמשכן אצלו מצד האחריות על נכסיה ויגבה מהקרקע המיוחדת בכתובה שאין צריך בו לשבועה כמו שאמרו ייחד לה ארע' בארבע מצרנהא בלא שבועה ויהיה זה אחר שתראה שטר הכתובה בב"ד.

וכך הדין: סימן קלא אם רצה היחיד לקרוא פסוקי הקדושה בניגון על הדרך שנקראים במקרא מותר לו לעשות לפי שכשהוא קורא אותם בניגון הוי כאדם הקורא אותם ויצא מכלל מה שאמרו כל דבר שבקדושה לא יהא בפחות מעשרה וכזה הורו הגאונים ז"ל. ואם יש בו עשרה ורצה אחד מהן לפתוח ובא לציון וסדר קדושה מיושב אין בזה כלום אלא שראוי לו לכתחלה להיותו עומד: סימן קלב ראוברן ושמעון שהיו הולכין מי תשמיש ביתו דרך סילון אל בית שמעון והיו מתקבצים עם מי תשמישו של שמעון בעוקה שתחת הארץ וכשהיו מצטרפים לפנות העוקה אחר שנתמלאה היה אומר שמעון לראובן תן עמי בהוצאה לפנות העוקה והיה אומר לו ראוברן איני חייב בכלום הואיל ויש לי מימי להמשיך אל העוקה ואתה עשה בהם כרצונך יורנו (אדונינו) ושכרו כפול (מן השמים): תשובה חייב ראוברן לפנות העוקה שבביתו לפי שאם אינה מתפנת לא ימצא שמעון מקום שיבואו שם מי תשמישו ועיקר מה שנשתעבד לו חצר שמעון הוא שיעברו מי תשמישו דרך החצר ללכת אל העוקה לא שילכו וינוחו בביתו וראיה ממה שאמרו וחלופיה במיא דמיטרא א"כ נתחייב את העליון לפנות המים עם התחתון באופן שימצאו מביתו מקום ללכת שם הואיל וכבר אמרנו שאין לו שעבוד על ביתו של שמעון אלא לשים מימיו שם בעוקתו לא להטילם עליו: סימן קלג ראוברן היה דר עם לאה אמו בבית שהיה קנוי בידם

אחר מות יעקב אביו של ראובן הנז' בעלה של לאה ונשאר הבית ביד שניהם זמן ארוך מעת שהיה ראובן קטן עד שגדל והיה יושב בחנות מסתחר בשלו ואמו דרה עמו בבית הנזכר כדרך הבן הדר עם אמו וראובן בנה בבית וסתר וחדש בו עליות והבן היה נכנס לבנין ופורע שכירו' הבונים והאם היתה משתמשת בבית כדרך האם עם הבן בענייני הבית וטענה לאה שחצי הבית הוא שלה וראובן טוען שכולו שלו ושאלו אותם אם יש ביד אחד מהם שטר או ראייה או שטר המקח בשם מי שהוא ואמר ראובן הנה הבית ידוע הוא שהיה של דודי והמיר דתו ומכרו לי בדמי' מועטים ודודו המומר מודה שמכרו לראובן בן אחיו וממנו קבל את הדמים והבית ידועה לו עוד טען ששטר המכר היה בשמו ולקחתו אמו והטמינתו השיבה לאה כן הוא שאתה פרעת דמי הבית ושטר המכר היה בשמך אבל אני נתתי הממון שפרעת בחצי לחלקיולסבתי הודה דודך למכור בה שאשב בכבוד עם יתומי ואתה היית קטן ולא היה לך מה לפרוע אם לא שאני נתתיך דמי החצי: תשובה אם היה שאמו של ראובן היתה טוענת שכל הבית היה שלה כמו שטוען ראובן אז היינו מחייבין את כל אחד מהן להשבע שבועת היסת שאין לו בו פחות מהחצי וחולקים אותו לחצאין להיות ששניהם דרים בו אבל הואיל ואין לאה טוענת שיש לה בו כי אם החצי ומודה היא שהחצי האחר הוא לראובן בנה א"כ החצי שהיא מודה בו שהוא לראובן הוא שלו מבלי שישבע עליו ונשאר הריב בחצי השני שטוענת שהוא שלה וראובן טוען שהוא שלו ורואים אם לאה הנז' היא מחזק' בבית הנז' כשיעור החצי תשבע שבועת היסת שהחצי הוא שלה ויהי' לה ואם אינה מחזקת ממנו אלא בפחו' מהחצי תשבע שבועת היסת שמה שיש לה בבית אינו פחות מהרביע וישבע ראובן עוד שאין לו בו פחות מג' רבעים ויהיו לו הג' רבעים וישאר ללאה הרביע ולא נחייב בזה שבועה דאוריית' הואיל והם קרקעות.

וכך הדין: סימן קלד ראובן קנה בית ללאה אשתו משמעון וקנו מידו שמכר לפני שני עדים ושקבל מהדמים י"ב דינרים וקצת ממלבושי לאה אשתו וכתב עליו השאר לזמן קצוב גם העידו על עצמם בזה בישמעאלים וכתבו בזה שטר בערכאות וקיימו אותו לפני הערכי אח"כ נפל הפרש בין ראובן ושמעון על מומים שהיו בבית והלך שמעון והשתדל עם ראובן עד שנתרצה לבטל המקח בערכאותיהם ובקש ממנו שתודה גם לאה אשתו איך הסכימה לבטל המקח בערכ' והרשה עליה מורשה בערכאותיהן ודחק אותה עד שבטלה המקח בערכאותיהם וכשראה ראובן זה תבע את שמעון שילך עמו לב"ד והלך והודה בהודאה: וזה לשון ההודאה בא לפנינו ואנחנו במותב תלתא כחדא פב"פ ותבע פב"פ בענין הבית לפי שטען פ' זה על פ' שקנה ממנו בית שבמדינה פלונית במקום פ' ואמר פ' זה שאין בית זה אלא של אשתי וממעוטיה ותכשיטיה והשיבו פ' ואמר אני לא מכרתי בית זה לאשתו של פ' זה אלא בישמעאלים וכבר בטלנו המכר בינותינו בדיני ישמעאלים והי"ב דינרים שקבלתי ממנו מדמי הבית החזרתי אותם לו אחר שבטלנו המקח בינינו וכתבנו טופס דבריהם ביום פ' כו' ותבע ראובן משמעון שיקיים המקח בידו ולא רצה שמעון ומכרו ללוי ונשארה תביעת לאה ובעלה בבית על זה התאר יודיענו אדוננו אם המקח שקנו לאה וראובן משמעון בדרך זה אם הוא קיים אם לאו ואם לא נמצאו לראובן ולא העדים שהיה המכר בפניהם אם שמעון חייב שבועה כשלא נמצאו העדים אם לאו ותתחייב לאה שבועה שקנתה מיד שמעון ויתקיים המקח בידם להיות

שבידה שטר המכר שבערכאותיהם מקוים לפני הערכי ומה הוא מתחייב בהודאתו שהודה שמכר ושקבל י"ב דינרים: תשובה אם ראובן ואשתו מודים בביטול המקח הנזכר ושחזרו ליקח הי"ב דינרים שנתנו לשמעון מהדמים הנה נתבטל המקח דה"ל כאלו חזרו ומכרו אותו לו שתתקיים זה בנתינת הדמים ואין צריך בזה קנין ונתקיים הבית ביד שמעון ולוי שקנה אותו ממנו אחר כך ואם אינם מודים שקבלו הי"ב דינרין הנז' ואין עליהם עדים בזה רואים את המכר הראשון שקנאו ראובן ללאה אשתו משמעון שעדים שמעידים עליו השבועה מוטלת על ראובן ולאה שלא קבלו הי"ב דינרין משמעון ומה שבטלו המכר אינו כלום להיותו בלא קנין ובלא קבלת דמים ואם אין עדים שיעידו בעיקר המכר שמכר שמעון ללוי וללאה השבועה מוטלת על שמעון שבטלו המקח ביניהם ושקבלו ממנו הי"ב דינרים שנתנו לו מדמיו לפי שכיון שהיה יכול לכפור במכר מעיקרו ואז היתה טענתו טענה בשבועה א"כ נאמן הוא במה שהודה שמכר אלא שהסכימו אח"כ על ביטול המקח וקבלת הדמים שנתנו לו ובשבועה וכל המתחייב מהם שבועה היא שבועת היסט.

וכך הדין: סימן קלה ראובן ושמעון ולוי היו שותים יין במקום א' ביום שבת והעידו שמעון ולוי על ראובן איך קנו ממנו בלשון מעכשיו שנתרצה מבלי אונס לישא את פלונית בת דודו בשער ראשה פי' מבלי נדוניא שתכניס לו והודה הודאה גמורה שאם לא ישא אותה שיהי' לה אצלו ק' דינרים בתורת חוב ולא קבעו זמן לחופה וקמו מאותו מעמד ולערב קבצו אבי הנער' ואמה קהל לגמור השידוכין והעידו על עצמם אבי הנערה ואחיה בענין שלם בלשון מעכשיו לתת לה בנדוניא חצי הבית שיש להם ומאה דינרים עוד לסוף שנה תמימה ונתרצה הוא לכנסה אחר עבור השנה הנזכרת ולא חייבו את החוזר בו מהם דבר ואח"כ ידע אבי הנערה במה שהעידו שמעון ולוי על ראובן ביום שבת ותבעו אותו שיכנס אותה מבלי שום נדוניא שיתנו לה או שיפרע המאה דינרים להיות שהשטר אין בו זמן.

יודיענו אדוננו אם מה שהעידו בו שמעון ולוי על ראובן הוא אסמכתא אם לאו ואם הוא מחוייב לכנסה מבלי שתוציא לו שום נדוניא או יפרע הסך אם לא רצה. ואם הקנין של ליל ראשון הוא מועיל כלום אם לאו ואם ראובן הוא מחוייב בק' דינרים וגם שלא קבע זמן אם לאו.

ואם הם מחוייבין לזמן ששורת הדין נותנת אם לא השלים חיובו אם הוא חייב בסך שנתחייב בו. ואם טען ראובן שאבי הנערה אחר שהרשת אותו לתובעו מחל לו הק' דינרין בענין ומחל אותם לו מבלי אונס אם הוא מחוייב בזה שבועה אם לאו.

ואם שורת הדין נותנת להם זמן אם יש לו לתבעו שיכנסו אותה או שיפרע הקנס קודם שיגיע הזמן אם לאו. ואם נתרצה ראובן לכנסה בלא נדוניא כשיתחייב בזה אם אותו אם אמר לא אכתוב לה דבר כי אם עיקר כתובה לפי שהמנהג אצלנו שכותבים לאשה תוספת לכתובתה כנגד מה שהיא מוציאה לו אם לאו.

ואם הוא מתחייב בק' דינרים כשסירב מלכנסו אותה ומכר קרקעותיו או נתנם קודם שיגיע הזמן איך שורת הדין בזה: ואם טען ראובן שהעדים שהעידו עליו נפסל אחד מהם

בב"ד והכריזו עליו בפסלנות אם יפסל בזה השטר אם לאו. ואם טען ראובן שהיה אז שכור וגם העדים שהעידו עליו.

אם טענתו בזה טענה: תשובה עמדנו על שאלה זו והתבונננו בפרקיה וראינו שהקנין שהעידו בו על ראובן שקנו מידו שישא את בת דודו אינו קנין כפי שורת הדין להיותו קנין על פעולה שיעשה אותה והוא נקרא קנין דברים שאינו קנין לפי שהקנין אינו מועיל אלא בכל דבר שיש בו עצם או בפעולות שהם מקרים ואין להם עצם וכן מה שנו' בשטר במה שהעידו עליו שהודה שאם לא ישא אותה שיהיה לה אצלו ק' דינרים בתורת חוב הוא ג"כ בלתי קיים לפי שההודאה שהודה הוא חייב לה הנה תלה אותה בתנאי והיא אסמכת' שאינה קונה כפי שורת הדין ואע"פ שהקדים בתחלה לומר שקנו ממנו בלשון מעכשיו אין במשמע ל' זה אלא במה שקנו ממנו שישא האשה הנזכרת לא על מה שזכרו עליו מההודאה הנז' ולשון מעכשיו אינו מועיל אם אינו מוזכר במקום המצטרך אליו שיהיה בו הואיל והדבר כמו שזכרנו הק' דינרים הנזכ' אין ראובן חייב עליהם כלל ואם הסכים ראובן לגמור הנישואין הנזכ' נתחייב אביהנערה במה שקנו ממנו שיכניס לה בנדוניא הבית הנזכר להיותה נמצאת במציאות והוא דבר קיים ואינו מחוייב במה שקנו ממנו לתת לה בנדוניא ק' דינרים לפי שאינו מחוייב בהם להיותם מטבע ואין מטבע נקנה בחליפין וזה אפילו הם נמצאים ברשותו בעת גמר הקנין שקנו מידו וכ"ש אם לא היו לו במציאות אז הוא דבר שלא בא לעולם ואע"פ ששטרי פסיקתא אין אנו מקפידין שיהיה תנאי.

הקנאה זהו דוקא אם היו במעמד דקידושין אבל אם לא היו במעמד הקידושין אינו מתחייב מהן בכלום אא"כ היו בדרכים שמועיל בהם הקנאה ואם רצה ראובן זה מבלי נדוניא אינו חייב לה תוספת על עיקר כתובה אלא כפי מה שנהגו שם במקום ההוא לכתוב למי שאינה מכנסת בנדוניא כלום הואיל ולא התנו עמו שיכתוב לה תוספת סך קצוב והזמן שנותנין למי שקבל על עצמו לינשא ולא קבע זמן לנישואין הוא י"ב חדש למי שאינה בוגרת ושלשים יום לבוגרת כמו שאמרו נותנין לכתולה י"ב חדש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה וכשם שנותנים לאשה כך נותנין לאיש ואמרו אמר רב הונא בגרה נותנין לה ל' כאלמנה: ולענין מה שטען ראובן שמחל לו אבי הנערה ק' דינרים הנזכר אם היה שהוא נתחייב בהם מעיקרא חיוב גמור לא היתה מחילתו מועלת כלום אעפ"י שהרשת אותו לפי שיכולה היא לומר אני לא הרשתי אותך אלא לתבוע לו למחול אא"כ נזכר בהרשאה שהרשת אותו למחול וליתן ולעשות כרצונו שמחילתו מחילה אם העידו עדים בזה ואם אין שם עדים אין לו למחול ולא לתת הואיל ואין הממון לו כדי שנחייב אותו בזה שבועה.

וכן מה שמכר או שנתן קרקעותיו אחר זה אם הק' דינרים הנז' היה מחוייב בהם מעיקרא מה שמכר או נתן קרקעותיו אחר"כ לא יועיל לו לענין גביית הק' דינרים הללו מהם לפי שעבודה קודם אבל היה מועיל אם כנסה וכתב לה כתובה להיות המכירה או המתנה קודם לכתובה. והקנין מהשכור קיים אם לא הגיע בשכרותו במה שאינו מכיר ואינו מרגיש במה שיעשה לו או עליו שאז אין הקנין כלום כמ"ש שכור מקחו וממכרו

ממכר כו' והעמיד זה התלמוד כשלא הגיע לשכרותו של לוט והעד אם העידו עליו בדבר מן הדברים שהוא נפסל בהם הוא פסול ועדותו בטלה.

וכך הדין: סימן קלז ראובן יש לו בית קנוי לו וקנה אותו שמעון ממנו במדינת פא"ס ונתפטר עמו שיתן הדמים ללוי המורשה של ראובן שבמדינת סבת"ה והלך שמעון מפא"ס לסבת"ה ומצא הקהל טרודים בענין גביית מס כסף גלגלתא ובקשו משמעון שיפרע בעד ראובן המס שעליו מהסך שצוהו לתתו ללוי ואמר להם שמעון לא קניתי מראובן הבית ואף אם היה שקניתי הנה יש ביני ובינו תביעות על מומין שנגלו בה אמרו לו הקהל הלא כבר נאמר לנו שקבלת עליך המומין ואמר שמעון הרי הוא לעניים ופטרוהו הקהל בחשבם שאם היה שקנאה באמת לא הי' נותנה לעניים ואחר שני חדשים מכר הבית הנז' ללאה ונתאמת שהוא קנאה מראובן בפא"ס.

יודיענו אדוננו שורת הדין בזה תשובה ראוי לדעת כיצד נתקיים המקח ביד שמעון בבית הנז' עם מה שעלה בדעתו ענין המומין שנגלו בה שאם היה מחמת שהוא נתרצה בה מעיקר' ומחל המומין שבה א"כ מעת שנתרצה במקח ומחל המומין מבלי שקדמה לו העמדה בדין עמו לטעון עליו בדבר המומין ושיאמרו ב"ד לבטל המקח לסבת"ה אם כן כבר נתברר שהמקח מעיקרו היה קיים שאין לנו לומר שהמקח היה בטל מעיקרו כשנתברר שהוא מקח טעות אא"כ גלה דעתו שרוצה הוא לבטל המקח להיות בלתי מוחל המומין שנגלו בו וזה לא יהיה אלא כשיתברר אותו בב"ד ויחייבו ב"ד לבטל המקח לאותו סיבה אבל כל זמן שלא טען עליו בזה בב"ד אע"פ שזכר זה חוץ לב"ד אותה זכירה שזכר אין משגיחין בה דעביד איניש דמדכר מילי דכדי חוץ לב"ד מילי דליתנהו בר סמכא ואם מעיקרא נתרצה במומין שבה וקיים המקח הנה גלה בדעתו שהמקח היה קיים מעיקרו וכיון שאמר הרי היא לעניים קנו אותה העניים כמו שאמרו בפ"ד זו צדקה וכ"ש אם נתברר שלא היו בה מומין כמו שעלה בדעתו או שהיו בה מומין אבל אין הדין נותן לבטל המקח לסיבתם וכיון שקנו אותה עניים נתבטל המכר שמכרה אח"כ ויש לקונה לחזור עליו מדין אחריות: ואם נתברר שהבית הי' בה מומין שלא ידע בהם שמעון כשקנה אותה מראובן ובא עמו אל ב"ד לטעון על זה ויחייבו אותו בב"ד לבטל המקח ואח"כ נתפטר עמו לקיים המקח ולמחול המומין הנה מעת שבה עמו.

לב"ד ויחייבו ב"ד לבטל המקח איגלאי מילתא למפרע שהמקח היה בטל מעיקרו ושהבית הנז' לא היה קנוי לשמעון זה בעת שאמר. הרי היא לעניים והיה מה שנתפטר עמו אח"כ מקיום המקח ומחילת המומין כאלו היא קנייה מחודשת אחר הראשונה ואינו מתחייב בכלום ממה שאמר הרי היא לעניים לפי שאינו יכול להקדיש דבר שלא בא לרשותו ולא היה עדיין קניינו.

וכך הדין: ומה שאמרו מי שהלך למד"ה ואשתו תובעת מזונות חנן אומר תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה. רצה בזה שאינה חייבת עתה כשתובעת מב"ד שיפסקו לה מזונות מנכסי בעלה להשבע שלא הניח לה בעלה מזונות אלא ראוי שיאמינה אותה ב"ד בזה ויפסקו לה מזונות מנכסי בעלה וכשאירע שנפטר הבעל אח"כ ונתבררה מדעתו ותבעה מב"ד שיגבו אותה כתובתה מנכסי בעלה שאין להם מן הדין לעשות זה אלא אחר שתשבע שלא גבתה כלום מהכתובה ולא אתפסה בעלה צררי אז תכלול בשבועה

שהמזונות שלקחה ע"פ ב"ד קודם לזה לא לקחה אלא כדין ושבעלה לא הניח לה מזונות ואדמון חולק עליו שאין לב"ד לפסוק לה מזונות אלא אחר שיתברר שבעלה לא הניח לה מזונות שאין זה מתברר אלא בשבועתה והיה לפי זה פירוש בתחלה בעת שהיא תובעת מב"ד שיפסקו לה מזונות בחיי בעלה מנכסי בעלה ופירו' בסוף בעת שהיא תובעת מב"ד שיגבה אותה כתובתה מנכסי בעלה לאחר מיתת בעלה: סימן קלח השותפות בריוח החנות לא יתקיים בדברים אלא בקנין וכל זמן שלא קנו משניהם על זה לא נתקיימה ביניהם בו שותפות וכל מי שרצה לחזור בו מהם חוזר.

ולענין הזהב ששלח שמעון עם ראובן למדינת אלמכי"ה להחליפו וקנה בו סחורה ועכב אותו בידו זמן מרובה להסתחר בו אין לשמעון בריוח כלום לפי שמעת שהוציאו במה שלא צוה לו בו שמעון חזר להיות אצלו במלוה והוא באחריותו והריוח הבא ממנו לו וההפסד והאונסין עליו וכך הדין: סימן קלט שאלה ראובן ושמעון ולוי אחים ונשאו שמעון ולוי שתי אחיות וראובן הגדול נשוי נכרית ומת לוי ונפלה אשתו לפני ראובן והוא גדול בשנים ולוי אשה ובנים והם מפחידים את היבמה בכל מיני פחד וראובן אינו רוצה ליקח אותה אלא כדי להנקם ממנה והמת לא הניחכי אם בית ממושכנת על חוב שכתב על עצמו לאמו בלתי ידיעת היבמה והניח קצת כלי בית ושפחה ואמרה לו היבמה מכור כל מה שהניח אחיך וגאל הבית וקנה לך כלי בית אחרים לביתך ושפחה לשרת אותי כמו שהייתי עם אחיך וכמו שקנית אתה שפחה לאשתך הראשונה וראובן זה יכול לקנות מה ששאלה ממנו לקנות לה.

גם הניח לוי עם הבית הנז' חנויות ואמר ראובן היבם הזה אמכור בית זו עם החנויות ואקח דמיה ת"ק דינרים ואשים אותם במשכונ' יבא לי ריוח בהם נ' דינר לשנה ואמר לו המורשה של היבמה אין לך רשות לעשות הדבר הזה ואיני מסכים למכור הקרקעות ולשים דמיהם במשכונה כי יארע מקרה למקום המשכונה ואין לך למכור הבית הנזכר אא"כ תקנה בית לדירתך בדמים.

יודיענו אם יתחייב בזה: גם יודיענו רבינו כמה יכתוב היבם כתובה ליבמתו אם אלף דינרים כמו שהיה בכתובתה הראשונה או ת"ק כמו שכותבין לאלמנה. לפי שהיבם אומר לא נכתוב אלא ת"ק לפי שההלכה אמרה ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון ולוי אחי לא הניח כי אם ת"ק דינרים או נ' דינרים יותר.

והמורשה של היבמה אומר לא תכתוב אלא אלף דינרים הואיל וההלכה אומרת ואי לית לה כתוב' מראשון תקינו לה משני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה גם רבינו יצחק ז"ל כתב בהלכות בנוסח כתובת יבמין וכתב לה פ' לפ' יבמתיה כ"ה זווי. דחזו לה דהווי כתיבין בכתובתה דכתב לה בעלה קמאה ואוסיף לה מדיליה כדין וקביל עלוהי כו' וא"כ לא תכתוב יבמה זו אלא אלף דינרים כמו שאותה יבמה כותבת כ"ה זווי וחקרנו על כתובות יבמין שבמדינה זו ומצאנו קצתם כתוב בהן אלף דינרים וקצתם ת"ק דינרים והיבם טוען שכן הוא המנהג ואין עדים שיעידו שהוא מנהג בהסכמה והמורשה של היבמה אומר אין המנהג אלא אלף ואותם שכתבו ת"ק היה על צד הויתור יורנו מה היא שורת הדין בזה: ואם נפטרה היבמה קודם היבום מה יורשים יורשיה ומה יורשי המת ועל מי מוטל לפרוע דמי תכריכיה ואם יבם אותה יחוייב מן הדין לכתוב לה אלף דינרים

לא ה'י' בנכסי לוי אלא כדי חצי כתובתה או נ' דינרים יותר ואירע ליבם מקרה בני אדם אם יש ליבמה לגבות כתובתה מכל מה שתמצא מנכסיו אחר שתקח אשתו הראשונה כתובתה אם לאו ואם יש ליבמה להשביע את אשתו הראשונה ולהשביע את שותפו אם יש לו שותף אם לאו.

ואם הערים היבם והבריה כל נכסיו מלפני היבמה ועשה מחילה עם אשתו הראשונה ועם שותפו משבועה אם יעלה בידו זה הואיל וכוונתו שלא יעלה כלום ליבמה: ואם כתב לוי הנפטר ליבמה בית מיוחדת ויש אצלה קצת חפצים תחת ידה ואמרה היבמה אני די לי בחפצי וכלי ביתי והמיוחד שכתב לי בעלי אם שומעין לה אם לאו יבאר לנו רבינו כל זה ביאור רחב והאל ית' יכפיל שכרו: גם נכתבו אצלנו ספרים וכשרצינו לתופרם אמר האומר ששמע מהדרתך שמותר לתפרן במעי השזור ואמר רבינו הגדול בה' ס"ת הל"מ נתפרות בגידין אבל בגררין לא יודיענו אדוננו דעתו בזה: תשובה אם היה ראובן היבם גדול בשנים ולו אשה ובנים והיבמה קטנה ואינה ראויה לו ראוי לב"ד וזקני המקום לסדר לפניו מה שנתחדש לו מההיזק לסיבה זו ושמי שהוא זקן לא יאות לו לישא קטנה בפרט בהיות לו אשה ובנים כמו שאמרו וקראו לו זקני עירו ודברו אליו מלמד שמיאין לו עצה ההוגנת לו מה היא אם היה ילד והיא זקנה הוא זקן והיא נערה אומרים לו מה לך אצל זקנה מה לך אצל נערה תלך אצל כמותך ואל תכניס קטנה לתוך ביתך אם קבל מהם הנה מה טוב ואם בחר ביבום יש לו לייבם ואין בידו יכולת למנעו ממנו ולכפותו על החליצה אם הוא יכול לזון שתי נשים ולא הגיע לכלל ימי הזקנה לגדר שתשש כחו עד שאינו יכול לשמש ולקיים המוטל עליו ממצות עונה.

ואם נמנעה היבמה מהיבום ותבעה לחלוץ הנה בזה יש מחלוקת בין הראשונים ז"ל שמגדולי הגאונים כמו רב שרירא ורבינו האי ז"ל פסקו כשמואל שאמר אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם וכמשנה אחרונה האומרת עכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום ומהם מי שפסק כר"נ שאמר שחזרו לומר מצות יבום קודמת למצות חליצה ואנחנו מכלל הסוברים לפסוק כשמואל ולסברא זו אנחנו נוטים להיות שמואל ורבי יוחנן מסכימים בה ממה שאמרו א"ר פדת א"ר יוחנן תבע לחלוץ נזקקין לו ליבם אין נזקקין לו ואם היה ר"נ האומר חזרו לומר מצות יבום קודמת למצות חליצה בתרא אז היינו אומרים הלכתא כבתראי אבל כיון דלאו בתרא הוא הנה היו שמואל ורבי יוחנן חלוקים עליו ואין לנו לדחות דבריהם ולפסוק כר"נ.

ורבינו הרב ז"ל הכריע הסברא השנית ולסיבה במעשה זה לפנינו אנו דנין בו כפי הנאות והתקון כנדון שהוא ולא נעמיד בו הדין על מתכונתו: ואם יבם אותה ראובן אין לו לשלוח ידו למכור שום דבר מנכסיו אחיו בין במקרקעי בין במטלטלי ולא להחליף שום דבר מהם לעשות משכנתא מדמיהם אלא ברצונה וחפצה אחר שתתן לו רשות על זה כמ"ש הרוצה למכור בנכסי אחיו כיצד יעשה אם כהן הוא יעשה סעוד' ויפייס ואם ישראל הוא מגרש בגט ומחזיר ואע"פ שכוונתו במכירה היא לעשות מהדמים משכונות שיש בהם יותר ריוח מ"מ הקרקעות עכ"פ יותר טובים ובטוחים וכמו שאין לו למכור שום דבר מנכסיו אחיו שלא מדעתה כן גם היא אין לה להכריחו למכור כלי הבית כדי לגאול בדמיהם הבית בפרט אם עדיין לא הגיע זמן המשכונה שעל הבית ורצה בעל הממון

ליקח מעותיו לפי שהיבם הוא צריך להשתמש באותם כלי הבית הואיל ואין אנו מחייבין אותו לקנות כלי בית אחרים משלו כיון שאחיו הניח מה שיספיק לו מבלי שיקנה אותם משלו ואם הגיע זמן המשכונה ורצה בעל הממון ליפרע אם הסכים על ידה היבם למכור כלי הבית כדי לגאול הבית מדמיהם יעשו כן ואם לא יסכים על ידה אין בנו כח להכריחו על מכירתם ולקנות כלי בית אחרים משלו ויקנו בנשאר בית אחר יותר קטן ממנו והכתובה שתכתב לה היא כמו הכתובה עצמה שהיה לה על אחיו ואותו הסך עצמו ויפורש בכתובה שזה הסך שכתב לה הוא הסך שהיה לה על אחיו ואינו דבר אחר נוסף עליו הואיל והיבם הוא קם במקום אחיו ועל מה שהיה עליו אחיו הוא נכנס ואינו חייב לכתוב לה כתובה יותר ממה שהיה לה על הבעל אבל יחדש לה אותה כתובה עצמה שיהי' הוא בא במקומו ותגב' אותה מנכסי הבעל לא מנכסיו כמו בשטר כתובת יבמין כיצד כותב לה אני פלוני פ"ב קבילית יבמית פלונית לזונה לפרנסה ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון ואמרו עוד על המשנה האומרת החזירה הרי היא כאשתו לכל דבר ואין לה אלא כתובה מאי קמ"ל תנינא המגרש את אשתו והחזירה ע"מ כתובתה הראשונה החזירה מהו דתימא ה"מ כו'.

שנראה מזה שהיבם אינו מחוייב לכתוב לה כלל שום תוספת על הכתוב' הראשונה שהיה לה על בעלה כדי שתשאלו כמה יכתוב לה אבל נכנס הוא על הכתובה עצמה שהיה לה על בעלה להיות בא במקומו ולעמוד תמורתו ותגבה אותה מנכסי הבעל לא מנכסיו מבלי שיוסיף לה כלום ואע"פ שהבעל לא הניח אלא מה ששוה ת"ק דינרים כמו שנזכר בשאלה זו אין לה לגבות שארית האלף דינרים שיש לה עליו מנכסי היבם לפי שמה שאמרו ואי לית לה מראשון תקינו לה משני כמשמעו אינו] אלא על עיקר כתובה שהוא מחוייב לכתוב לה מעיקר הדין אבל התוספת שאינו מחוייב בו מעיקר הדין לכתובלה אבל כותב הוא לה תוספת מרצונו כמו שפשט המנהג אין בנו כח להגבותה מה שיחסר לה ממנו מנכסי היבם אא"כ נתרצה היבם בזה בעת שכנס אותה ונתחייב לה בזה מדעתו.

הלא תראה שנתנו הסיבה במה שתקינו לה רבנן כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וכבר הבננו מדבריהם בזולת מקום זה שהם ראו שכשאדם כותב לאשתו שיעור זה שהוא מנה מאתים לא תהיה קלה בעיניו להוציאה אם עשה כל נכסיו אחראין וערבאין לכתובתה כמו שאמרו ת"ר בראשונה היו כותבין לבתולה מאתים ולא למנה מנה כו' עד ועדיין כשכועס עליה אומר לה תלי כתובתך וצאי כו' ואמרו עוד על דרך נתינת טעם למשנה שאמרה האשה שהלך בעלה למ"ה אין לה כתובה מ"ט תקינו לה רבנן כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הכא קלה תהא בעיניו להוציאה ואין ספק שאין דבריהם אלא על עיקר כתובה שהוא שתקנו לה רבנן לא על התוספת לפי שתוספת לא תקנו לה רבנן שאין אדם כותב התוספת אלא מרצונו כמו שאמרו אע"פ שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה מוסיף ואמנם חיוב שתפסיד האשה שהלך בעלה למ"ה התוספת ממה שאמרו תנאי כתובה ככתובה דמי ומה שאמרה ממשנה ואין לה כתובה שאין דבריהם בזה אלא בעיקר שהעיקר הוא שתקנו לה רבנן בלבד הוא ראייה למה שאמרנו שמה שאמרו לענין יבמה ואי לית לה מראשון תקינו לה רבנן משני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה אינו אלא על העיקר לא על התוספת כמו שביארנו: ובזה לא הוצרכנו להשיב אתכם על מה ששאלתם אם יש לה להשביע

את אשת ראובן אחרי מותו או את שותפו ושאר הדברים שנתגלגלו לכם מהשאלה בענין זה: ולענין מה ששאלתם אם לא רצת היבמה להתייבם ונתרצית בנדוניא ובבית שכתב לה הבעל מיוחדת אם יעלה בידה זה אם לאו הנדוני' יש לה ליקח אות' אפי' למ"ד כותבין אגרת מרד שומרת יבם אם מה נמצא ממנה או מה שבלה להיותה אצלכם בגדר נכסי צ"ב אבל הבי' שכתב לה מיוחדת שתגבה אותה דינה כדין מה שאינה מיוחדת אלא שלא אמרו ז"ל שדה המיוחדת אלא לענין שגוב' אותה בלא שבועה כמו שאמרו ייחד לה ארע' בד' מצרנאה בלא שבועה ולענין שלא יוכלו לסלק אות' ממנה ולהוריד אות' בקרקע אחר במקומ'.

אבל לענין שתגבה אות' מהיבם להיותה מיוחדת אין ענין היותה מיוחדת מעלה ולא מוריד בזה ומאן דאית ליה כותבים אגרת מרד על שומרת יבם אין לה לגבות מהמיוחדת כמו שאינה גובה מהבלתי מיוחד שאין המיוחדת מכלל הנכסים שבאו לרשותה מנכסי בעלה כדי שנצטרך להוציאו מתחת ידה אם היתה מורדת ומאן דס"ל דאין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם לא הפסידה כלום ממה שבכתובה מיוחדת יהיה או לא יהיה מיוחדת וכבר הודענו אתכם סברתנו בזה ובמה שאנו דנין בו אם בא מעשה לפנינו.

ואם נפטרה היבמה קודם שתתיבם (על) תכריכי' על יורשי הבעל ממה שאמרו איבעי' להו יבמה שמתה מי קובר' יורשי הבעל קברי לה דקא ירתי כתובתה או דילמא יורשי האב קברי ליה (דקברי לה) דקריתו נכסים הנכנסים והיוצאים עמה אמר רב נחמן ת"ש דתניא שומרת יבם שמתה יורשיה ויורשי כתובתה כו' ולענין ירושת' נכסי מלוג הנקראי' הנכסים הנכנסין והיוצאין עמה הם ליורשי' ומה שהיה כתוב לה על הבעל בכתובה מממונו עם שאר נכסי הבעל הוא ליורשי הבעל ונדונייתא שהוא אצלם בדרך נכסי צ"ב יחלקו יורשי הבעל עם יורשי' כמו שאמרה המשנה שומרת יבם שנפלו לה נכסים מודים ב"ש וב"ה שהיא מוכרת ונותנת וקיים מתה מה יעשו בכתובתה ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה בש"א יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב ובה"א נכסים בחזקתם כתובה בחזקת יורשי הבעל ונכסים הנכנסים והיוצאין עמה בחזקת יורשי האב.

מה שאמרו נכסים בחזקתם רמזו בזה אל נכסי צ"ב ומה שאמרו בחזקתן ביאר אותו התלמוד בזולת זו ההלכה שהכוונ' בו בחזקת אלו ואלו והוא מה שאמרו הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלקו ואע"פ שזה הפירוש לא בא אלא במשנת נפל הבית עליו ועל אשתו מ"מ ממשנה זו אנו למדים למשנתנו להיות שבאו המלות שוות בהן.

ולענין תפירת ס"ת לא תהיה אלא בגידין אבל המעי שהוא הגררין אין תופרין בו: סימן קמ אם אמרו היורשים לאלמנה הנזונת מנכסיהן אמרו היורשים אנחנו חוששין שמא אין בידך כתוב' שתקחי בה מזונות ומורישנו אתפסך צררי בכתובתך ובזה נפטרנו מן המזונות אם מכריחין אות' להראות כתובתה או תדון בחזקת שכתובתה תחת ידה להיותם תנאי כתובה וכבר אמרנו לא כתב לכתולה מאתים ולא למנה מנה חייב שהוא תנאי ב"ד.

יורנו רבינו: תשובה היורשים אם אמרו לאלמנה הוציאי הכתוב' ואז יהיו לך מזונות שומעין להם לפי שאם אין בידה כתובה יכולים אנו לומר אולי שהיא מחלה אותה ומוחלת כתובה לבעלה אין לה מזונות. והנה ראינו התלמוד העמיד משנת הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה במקום שאין כותבים כתובה אבל במקום שכותבין

כתובה הוציאה גט ואין עמו כתובה אינה גובה כתובתה שיכול לומר לה פרעתך או מחלת לי והואיל ויכול הבעל לומר לה אם הוציאה גט ואין עמו כתובה פרעתך או מחלת לי אם לא היה שם גט והיתה שם מית' אע"פ שא"א לטעון ולומר אולי פרעה לפי שאמרו לא ניתנה כתובה לגבות מחיים מ"מ יכולים אנו לטעון ולומר אולי אתפשה צררי בכתובתה או מחל' אותה כמו שאין אנו מגבין לה כתובתה אלא אחר שתוציא אותה כן לא נתן לה מזונות אלא אחר שתוציא אותה דהא תליא: סימן קמא יורנו אם שמו נכסי יתומים בשנים אם היא קיימת או לא ואם אינה שומא אם היו שולחים מב"ד של ג' תהיה שומתם שומא או לא: תשובה שומת ב"ד לא תהיה אלא בג' ואם היתה בשנים אינה שומא שיכול האומר לומר אולי אם היה שלישי עמהן היה חולק עליהם ומראה להם שהם טועים והיו מודים לסברתו או היה אחד מהם חוזר לסברתו והיה האחר נשאר יחידי שאין סומכין על דבריו; סימן קמב מי שמשכן משכון אצל חבירו והוא מדברים העשויים להשאיל ולהשכיר ומי שהוא ממושכן אצלו טוען כך וכך הלוייתו עליו והממשכן אומר שפחות מהסך ההוא הלוהו, עליו אם הוא נאמן מיגו דאי בעי אמר שאול הוא בידך: תשובה מי שהיה אצלו משכון מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ונפל בינו ובין בעליו הפרש במה שהוא ממושכן עליו אם נפל הפרש זה אחר שנראה המשכון בב"ד אינו נאמן במה שאומר שיש לו עליו כך וכך כמו שאינו נאמן לומר לקוח הוא בידי ואם המשכון בביתו ואין שם עדים שיעידו שהוא אצלו מיגו דאי בעיאמר להד"ם ומהימן כי אמר לקוח הוא בידי או יש לי עליו כו"כ מהימן: סימן קמג היא אתתא דאתיא סהדי ואשקור אתיא סהדי ואשתקור אזלא אתיא אחריתי ולא אשתקור אר"ל הוחזקה זו א"ל ר' אלעזר אם זו הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו כלומר לא אמרינן כיון דמהדרא אסהדי כו' שקרי אינון ואמרינן בדוכת' אחריןא אמר רבא האי שטרא ריעא לא מגבינן ביה היכי דמי כו' עד אם הוחזק כל ישראל מי הוחזקו כיון דמהדר אזיופי אמר זיופי זייפי.

וכתב היכי מתרצי הני שמעתתא ותרואייהו הלכתא נינהו תשובה ההפרש בין מה שאמרו ההיא איתתא דאתיא סהדי ואשתקור כו' ובין מה שאמרו לענין האי שטרא ריעא כו' הוא. דהתם אתו סהדי גופייהו ואסהידו בפומייהו וכדאמרינן לסוף אזלא אתיא סהדי כו' אבל הכא לא אתו סהדי גופייהו ואסהידו בפומייהו אלא אתא שטרא קמן וביה חתימות ידייהו דסהדי דאע"ג דאיתחזק חתימות ידיהו בבי דינא אית לן למימר דילמא זיופי זייף כיון דחזיניה מהדר אזיופי: סימן קמד אמרו ז"ל נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא.

אם שלשה ישבו לקיים שטר והיה אחד מהם קרוב לאחד מן העדים אם מצטרף עמהם לקיימו אם לאו ואם יצטרף אחד מעדי השטר עם השני בקיום וכנס זה בכלל מה שאמרו עד נעשה דיין בדרכנן: תשובה מה שאמרו נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא כו' הוא לענין העדות בדוקא שהוא גלויי מילתא בעלמא שהוא כתב ידו של אביו אבל לענין הקיום אינו נעשה בו דיין וזה ממה שאמרו ומנין שלא יהיו העדים קרובים לדיינים כו' ואחד מעדי השטר אינו יכול לקיים עדות חבירו דמה שאמרו הא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דחד ומה שאמרו עד נעשה דיין בקיום שטרות הוא לענין שיעיד על הכתב יד העד ויקיים אותו לא שיהיה עד נעשה דיין שהוא מותר בקיום שטרות אינו אלא שיהיה

עד בקיום השטר לא שיהיה עד בעיקר השטר לפי שעדותו אינו בקיום השטר כדי שיועיל היותו בה דיין אבל הוא בעיקר הממון שבשטר.

וא"כ אין ראוי שיהיה הוא עצמו דיין בקיומו כמו שאינו יכול לדון בו: סימן קמה השי"ת יתמיד הדרתך אדוננו באתי להודיעך אדוננו שזה ימים הזהרתי את קצת אנשים שלא ישאו ויתנו בחולו של מועד ונזהרו כולם עד שנמנעו אפילו מלפתוח שתי לוחות מהחנות ואפילו לישא וליתן בפרקמטי' האבודה ואפי' מי שאין לו מה יאכל.

כל זה לעשות סייג למשפטי התורה וסמכתי על מה שראיתי את הדרתך ולמדתי לפני מעלתך להחמיר בזה עד שבאו אנשים מקרטב"ה ופרצו על רובם גדר זה בהיותם מתירים בפרהסיא לקנות ולמכור בשוקים וכשתמהתי עליהם בזה נסמכו בענין הזה אל הדרתך ירוממה האל ונמשך מזה חלול השם בין הנכרים.

בבקשה מהדרתו כתב מפואר לחסום את פי העוברים הנז' והשם יתברך יכפול שכרו אמן: תשובה עמדתי על שאלתך ומה שזכרת מענין מה שהזהרת את בני קהלך ישמרם האל שלא יסחרו סחורה בחש"מ ולא יתעסקו במלאכות ושגדרו עצמן במה שהזהרת אותם. הנה יש שכר לפעולתך על מה שהדרכתם בו והמשכת אותם אליו וברוך אתה לה' וברוכים הם שקבלו ממך ונכנעו לפני השי"ת ולפני תורתו ומה שגדרת אותם בזה יפה עשית כפי שורת הדין.

ואעפ"י שרז"ל התירו לעשות מלאכה מי שאין לו מה יאכל ולעשות סחורה בפרקמטיא האבודה אם הם נתרצו לאסור הכל ולהחמיר על עצמן על דרך מיגדר מילתא כדי שלא ימשך הדבר ממנו לעשות מלאכה מי שיש לו מה שיאכל ולעשות סחורה בפרקמטיא שאינה אבודה יישר חילם בזה ושכר גדול יש להם מהשי"ת ואין ספק שבעל הגמול יזמין להם משנה הריח הוא שהי' אפשר להם להרויח בחש"מ כמ"ש רבותינו ז"ל בהוא גברא דהוה לי' עיסקא דהוה מזדבנא בשיתא אלפי דינרי שהייה לבתר חולא דמועדא כו' זה שכרם בעוה"ז נוסף על הטוב הצפון להם לעוה"ב.

וכנגד השכר הטוב שיש להם יש לך אתה משנה לו להיותך מעשה אותם למצוות. והאל ית' יעזורך ויעזרנו לעבודתו ואמנם אותם האנשים שאינם מבני קהלך שלא נכנסו תחת סייג זה אם היו מסתחרים בדבר שלא יבא לידם כמוהו שהיה זה להם מותר מן הדין להיותו דבר האבד אין בידינו להכריחם על זה אם העמידו עצמן על עיקר הדין.

ואם היו מסתחרים בדבר שאינו נאבד מהם ואחר המועד ישיגוהו הנה הם עוברים בזה וראוי לענוש אותם. ומה שתלו בנו שאנחנו לא נמנע מלעשות סחורה ומשא ומתן בחש"מ שקר דברו עלינו בזה ואיך לא נמנע בזה וההלכה אמרה בפ"י הואיל וקרויים מקרא קדש דין הוא שיהו אסורים בעשיית מלאכה.

וכלל מה שהתרנו הוא מה שהיה מותר מן הדין והוא דבר האבד או למי שאין לו מה יאכל: ומה ששאלת על מי שיש בידו מעות מדודים ולא הליבש אותם בסחורה אם יקנה בהם בחש"מ סחורה או נאמר שאין מותר לו לקנות בהם להיותם מעות בעיני: תשובתך כבר הודענו אותך שאם נכנס לשוק ומצא סחורה וחשש שמא לא ימצא כמוה אם מפני היתה יפה אם שהיא בזול שמותר לו לקנות' בחש"מ.

שדינה כדין פרקמטיא האבודה כמ"ש בירושלמי הדא שיירתא שרי למזבן מינה בחולא דמועדא: סימן קמו פעם אחת נשתהו העדים מלבא ונתקלקלו הלויים בשיר ונחלקו רבותינו כמו שלמדנו רבינו בענין הקלקול וכמו שאמר התלמוד מאי קלקול קלקלו הלויים בשיר הכא תרגימו שאמרו כו'. וכבר ידענו ששיר של בין הערבים הוא קול ה' יחיל מדבר כמו שאמרה המשנה בתמיד ולא יזה סיבה לא אירע להם הקלקול במוסף כמו שאירע בקרבן של בין הערבים אם שנאמר שלא הקריבו קרבן מוסף ולא יזה סיבה בטלה היום עדות החדש וכבר מצאנו במקומות רבים מהמשנה והתלמוד שעדות החדש היתה אחר החורבן מהם ה' מה שאמרו משחרב בהמ"ק התקין ריב"ז שיהיו מקבלין עדות החדש כל היום ואמרו בתלמוד רב אדא ורב שלמאן תרווייהו מבי כלוחית קאמרי מתקנת ריב"ז ביצה אסורה כו' כל אלו ראיות שאחר בית שני היתה, קבלת עדות החדש לפי שריב"ז היה בזמן בית שני ומה הוא הדבר שבטלה אחר זה.

ואם הסיבה משום דידעינן בקביעא דירחא מאיזה טעם לא נקדש על הראיה ואם נאמר שהקדוש על הראי' הוא דוקא בפני הבית נאמר שהמאמרים הנז' שהם מורים על עדות החדש היו בלא קידוש יורינו רבינו: תשובה מה ששאלת על אמרם פעם אחת נשתהו העדים מלבא ונתקלקלו הלויים בשיר שביאר התלמוד שזה הקלקול אירע בתמיד של בין הערבים ואמרת איך עשו בקרבן מוסף לא קרב באותו יום שאין חיוב להקריב קרבן מוסף בחול והיה מתחייב באותו יום אם היו העדים מעידים בראיה שהיה מתברר שהי' אותו יום ר"ה וכל זמן שלא באו הוא נשאר בחזקת חול ואין מתחייב להביא בו קרבן ולא יקרא זה קלקול הואיל ואין אנו מחוייבין בהקרבת מוסף מבלתי שיתברר לנו שאנו מחוייבין בו אבל יקרא קלקול ענין שיר של בין הערבים להיות הקרבת תמיד של בין הערבים מחוייבת באותו יום בין שיהיה חול או ר"ה והואיל ודינו להתקרב היה בו קלקול בשיר אם למ"ד שאמרו שירה של חול במה שכבר נתברר שהיה מתחייב לומר בו שיר של ר"ה שהוא קול ה' יחיל מדבר שהי' שינוי צורת הדבר והסרתו מאמתתו ולמ"ד שלא אמרו שירה כלל הנה נתקלקל השיר מכל וכל ונתבטל מלאמרו על תמיד שקרב ונראה לומר עליו שיר ואין לך קלקול יתר מזה ומה שחוייב בזמן הזה שאין מצטרפים לעשות קדוש על הראיה הוא משום דידעינן בקביעא דירחא לא הוצרכו לקדשו בב"ד הגדול שכבר קדשוהו שמים: סימן קמז סמפון היוצא לאחר חיתום שטרות אם יש בו הפרש בין אם יהיה תחת השטר (אחר השטר) אחר העדים ממש או באחורי השטר ובין בכתב ידי מלוה או שלא בכתב ידו ובין שעליו עדים או אין עליו עדים יודיענו בראי' על זה לפי שראיתי בו לגאונים ז"ל דעות מתחלפו ורציתי לעמוד על ראייה אמיתית בזה: תשובה סמפון היוצא לאחר חיתום שטרות הוא קיים ודנין בו ל"ש היה עליו עדים בתוך השטר או מאחוריו ל"ש היה בכתב ידי מלוה או בכתב ידי אחר ל"ש היו עליו עדים או לא היו בכל צד הוא קיים ודנים בו דאי לאו דפרעי' לא הוה מורע ליה לשטרא כמו שאמרו סמפון שיש עליו [עדים] יתקיים בחותמיו אין עדים ויוצא מת"י שלישי או שיצא לאחר חיתום שטרות כשר יוצא מתחת יד שלישי דהא הימניה מלוה לשלישי יוצא לאחר חיתום שטרות נמי דאי לאו דפרעי' לא הוה מורע ליה לשטריה הרי מכאן מבואר שאע"פ שאין עליו עדים אם יצא לאחר חיתום שטרות שהוא כשר ואין הפרש בין אם יהי' באחורי השטר או בתוכו להיות שוברו בצדו אלא שבאחורי

השטר הוא יותר טוב ויותר חזק דלא יכיל למיגז ליה וכשהוא בתוכו מבפנים מצי למיגז ליה: סימן קמח אם נכנס תחת נשבע לבטל את המצוה היכא דנשבע לבטל מצוה דרבנן כגון נטילת לולב בשאר ימות החג והדלקת נר חנוכה ומקרא מגלה וסעודת פורים ומאי דדמי להו או נאמר שזה דוקא במצוה הכתובה בתורה בלבד: תשובה מי שנשבע לבטל מצוה מדרבנן הוא בכלל מה שאמרו נשבע לבטל את המצוה לפי שמן התורה מצוה הוא שיקיים מצוה דרבנן כמו שאמרו לענין נר חנוכה היכן צונו רב אויא אמר מלא תסור רב נחמן אמר משאל אביך ויגדך: סימן קמט שאלה אם תגמר העדות על שמיעת הקול מבלתי ראיית האיש כמו מי שהיה יושב במקום אחד ושמע את חבריו מקלל או מנדה אי יעיד על חבריו בעדו' ואם זה יצא ממה שאמרה המשנה מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי כו' שהעמידוהו כשראו לו דמות אדם וחזו ליה בבואה דבבואה באופן שיצא מכלל היותו שד ונצריך ג"כ לכיוצא בזה בזולת הגט.

או נאמר שעיקר מה שאנו צריכים לזה הוא בגט דאיסורא הוא אבל בזולת האיסור לא או נקיש זה ממה שאמרו במקום אחר העדים כותבין אף על פי שאין מכירים לפיכך כשהוא גובה צריך להביא ראיה: תשובה אם הכיר האדם את דברי חבריו יכול הוא להעיד עליו במה שאמרו שישמע ממנו ואע"פ שאינו רואהו.

והנה מצאנו רז"ל דנין בטביעות קלא כמו שאמרו דאי לא תימא הכי סומא האיך מותר באשתו ובני אדם האיך מותרים בנשותיהן בלילה אלא בטביעות קלא הכא נמי בטביעות קלא ואמרו עוד מעידים לאור הלבנה ומשיאין ע"פ בת קול ומעשה באחד שעמד ואמר אני פב"פ נשכו נחש והרי הוא מת והלכו ולא מצאו שם אדם והתירו את אשתו אלא שאין דנין בכת קול אא"כ הכירו קולו ודבריו אחר שתראה לו בבואה דבבואה באופן יובטח מהיותו שד וכמ"ש ודלמא שד הוא והעמידוהו בדחזי ליה בבואה דבבואה ובזה העמידו משנת מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי כו'.

וא"ת שמא לא נסמוך על בת קול אלא בהתרת עגונה בלבד. תשובתך הרי הראי' הראשונה שזכרנו אינה בהתרת עגונה ועכ"ז סמכנו על טביעות קלא ודננו בה והוא מה שאמרו אלא מעתה סומא כו' ואמרו ההוא דאכמין ליה עדים לחברי' אחורי גדר ואמר לו מנה לי בידך ואמר לו הן אמר לו עירי ושכבי להו עלך סהדי כו' שנר' שאם אמר הן עירי ושכבי ליהו עלאי סהדי היתה עדותם עדות ואע"פ שהיו אחורי הגדר ולא ראו אותו אלא שמעו קולו בלבד והכירו אותו וא"ת אפשר שהעדים ראו אותו והכירוהו והוא לא ראה אותם.

תשובה אין לנו להכניס במאמר מה שאינו מפורש בו בלתי ראייה: סימן קנ שאלה ראובן נשא את לאה ושהה עמה יותר מעשר שנים רצופות ולא ילדה ממנה ודמה ראובן שמניעת הלידה הוא ממנה ושיכול הוא לגרשה מבלתי שיתחייב לפרוע לה כתובה ואמרה לו לאה העיכוב אינו אלא ממך שאין לך גבורת אנשים ואם אתה רוצה לגרש אותי אתה מחוייב לפרוע לי כל מה שכתוב בכתובתי מעיקר ותוספת ונדוניא ואני צריכה לבנים וכששמע טענתה חשב ליחזד לה מקום כדי שתגבה ממנו כל כתובתה וישא אחרת לנסות עצמו ואם ילדה לו תצא לאה הנז' בלא כתוב' ואם לא ילדה לו אז תגבה לאה כתובתה ממקום שיחזד לה ועלה בדעתו שזה יעלה בידו כפי שורת הדין ואמר' לאה

שאע"פ שיהי' הדין כן ולא יהי' עליו עון בהיותה נשוא' עמו היא אינה רוצה לשבת עמו לפי שצריכה היא לבנים תמצא אותם למקר' הזמן ושהיא מפחדת פן יעברו הימים שהיא ראוי' לילד בהם ולא תמצא לזקנתה ולא בעת מותה מי שיפקח בעסקי'.

יורינו רבינו התשובה בזה מחסדו ואם צריכ' לאה אחר העשר שנים להקדי' מחאה על היותה יושבת תחתיו כדי שלא יטעון שהיא מחלה לו ונתרצי' לשבת עמו בפרט שהיא אומר' שהיא מפחדת מלזכור דבר מענין זה מבלתי שיתבענו הבעל עם היות שרוצה לסבול ולתת לו רשות להנשא ונתרצית להיות עם צרה מבלתי תנאי לפי שהיא אמר' לו אני אתן לך רשות להנשא בלא שום תנאי כדי שיאמנו דברי לכל העולם והוא אומר איני יכול לעמוד סיפוק בשתי נשים ואת קחי הנדוניא שלך וצאי או ניחד לך מקום לגבות ממנו כתובתך על התנאי הנז' והיא אומרת א"כ תפרע לי כל מש"כ בכתובתי ופטור אותי ואם טענתהטענה כפי שורת הדין והוא מחוייב לגרש אותה ולהגבות לה כתובת' מה הוא מתחייב לפרוע לה מכתובת' אם עיקר כתוב' בלבד או כל מה שכתוב' מעיקר ותוספת ואם היא אינה רוצ' להרשו' אותו להנשא אם יש לה לגבות כל מה שבכתוב' ותצא אם לאו יורנו רבינו והאלהים יכפיל שכרו: תשובה אם ראובן זה כבר שהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה והוא בלתי מודה שאינו יורה כחץ אבל הוא מדמה שהוא ככל האנשים המולידים ומצפה שאם ישא אשה אחרת שיוליד עמה הנה מחוייב הוא מן הדין לגרש אותה ויפרע כתובת' כדי שישא אחרת מהראויות לילד לקיים מצות פריה ורביה ממנה כמו שאמרו נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל ויוציא ויתן כתובה שמא לא זכה ליבנות ממנה ואפילו שהסכימו שניהם להשאר ולהתמיד על מצבם כופין אותו מן הדין לגרשה כדי שישא אחרת שאפשר לו להוליד ממנה.

ומה שאמרו ההיא איתתא דאתיא לקמי' דרבי יוחנן אמר לה לא מפקדת אמרה לי' ולא בעיא ההיא איתתא חוטר' לידא ומרא לקבור' כו' שנראה שאם לא תבעה אותו בטענה זו לא היינו כופין אותו להוציא וליתן כתוב'. יש להעמידה בא' משני דרכים אם שהאיש ההוא היה לו בנים מאשה אחרת שכבר קיים מצות פו"ר ואח"כ נשא אשה זו השנית ושהה עמה עשר שנים ולא הוליד ממנה והיא יחסה לו שחלה אח"כ ונעשה אינו יורה כחץ בין שהי' הוא מודה בזה בין שלא היה מודה.

שאינו מחוייב מן הדין לגרשה ולישא אחרת הואיל וכבר קיים מצות פו"ר. או במי שנתברר לו בבדיקת עצמו באשה אחרת שאינו יורה כחץ או שהי' מודה שאינו כאנשים היכולים על דבר זה בין הי' לו בנים מאשה אחרת או לא היו לו שגם זה אינו מחוייב.

מן הדין לגרשה ולישא אחרת הואיל ואין לו תקוה לקיים מצות פו"ר. אבל נחייב אותו לגרשה ולפרוע לה כתובתה אם היתה היא באה מחמת טענה בעינא חוטר' לידא ומרא לקבור'.

אבל מי שאין לו בנים מאשה אחרת שעדיין לא קיים מצות פו"ר ולא נתברר לנו בו שאינו יורה כחץ ואינו מודה בזה אבל מדמה הוא בדעתו שהוא ככל שאר האנשים היותו יכול להוליד ומקוה שאם ישא אחרת שיהי' לו בנים. בין שהית' היא תובעת הגירושין או שהיה הוא רוצה לגרשה.

מן הדין הוא מחוייב לגרש' ולפרוע לה כתובת' שמא לא זכה ליבנות ממנה וכופין אותו לישא אחר' שאפשר לו להבנות ממנה. אא"כ היה ראובן זה יכול לזון שתי נשים ובחר להשאיר אשה זו אצלו ולישא אחרת עליה שיכול לעשו' זה ולא נכריח אותו אז לגרש אשה זו ולתת.

לה כתובתה הואיל וכבר קיים מצות פו"ר עם זולתה (היא) ואינה יכולה לתבעו בזה ולומר לו כיון שלא זכית ליבנות ממני גרש אותי ותן לי כתובתי דבעינא חוטרא לידא ומרא לקבור'. לפי שלא נתלה הסיבה בשמא לא זכה ליבנות ממנה אא"כ הי' מוכרח.

מן הדין לגרש אותה מהכרח מצות פו"ר שחיובא הוא עליו לא עליה שהיו אז הגירושין כאלו היו מחמתו יכול לגרשה בלא כתובה בטענת דילמא לאו בת אולודי היא לפי שאומרי' לו שמא אתה לא זכית ליבנות ממנה. אבל כשנסתלק מכאן ענין היותו מתחייב מן הדין לגרש אותה מחמת שהוא יכול לעמוד בסיפוק שתי נשים ובחר לשהותה אצלו ולישא אחרת עליה שהיתה היא תובעת אותו לגרשה בטענת בעינא חוטרא לידא כו' אין בנו כח לחייבו לפרוע לה כתובתה מספק בטענת שמא לא זכה ליבנות ממנה אבל נאמר לה דילמא מיניך הוא דלאו בת אולודי את ואע"פ שלא היא טוענת על בעלה שאינו יורה כחץ ותובעת אותו שיגרש אותה לסיבה זו בטענת בעינא חוטרא לידא כו' ומן הדין היא נאמנת בזה כמו שאמרו היא אמרה מיניה והוא אמר מינה א"ר אמי דברים שבינו לבינה היא נאמנת מ"מ מן הדין יש לו לבדוק עצמו באשה אחרת אם רצה והיה יכול לעמוד בסיפוק שתי נשים ולא נחייב אותו לגרשה ולפרוע כתובתה אלא אחר שנראה שלא יוליד גם מזו האחרת שאז נתברר שהוא כמו מה שנאמר עליו בהיותו עם האשה הראשונה כמו שאמרו אמר איזיל ואבדוק בנפשי א"ר אמי אף בזו יוציא ויתן כתובה אמר רבא נושא אדם כמה נשים על אשתו והוא דאפשר למיקם בספוקייהו אלא שמה שחשב ראובן להעמיד ללאה שיעור כתובתה וישא אחרת מבלי שיהא זן את לאה עד שיתברר אם החולי ממנו או ממנה אין שומעין לו בזה.

לפי שהואיל ומה שהיה לו רשות מן הדין לבדוק עצמו באשה אחרת ולסלק מעליו חיוב גירושי אשתו ופריעת כתובתה עד שיתברר אם החולי ממנו או ממנה אינו אלא אם היה אפשר לו לעמוד בסיפוקם אם כן נראה שהוא חייב במזונותיה ותנאי נישואיה נשארם עליו במקומן כמו שהיו והוא מתחייב לה בהם כאשר בתחלה: ומה ששאלתם ואמרתם אם נתחייב ראובן זה להוציא וליתן כתובה אם הוא חייב בין בעיקר בין בתוספ' או אינו חייב כי אם בעיקר בלבד דבר זה ראינו בו מחלוק' בין מי שקדם מבעלי הוראה ז"ל ורבינו הרבז"ל הי' מסופק בזה.

מ"מ מה שנוטה דעתינו אליו אחר העיון הוא מה שאנו זוכרים אותו עתה וזה שמה שאנו מחייבין אותו להוציא וליתן כתובה לא יהיה אלא באחד משני דרכים או שיהיה הוא בלתי מודה שאינו יורה כחץ ולא נתברר עליו זה בבדיקת נפשיה באיתת' אחריתי והוא מדמה בדעתו שהוא יכול להוליד ואין לו יכולת לעמוד בסיפוק שני נשים שהיה אז מחוייב מן הדין לגרש אותה ולפרוע לה כתובתה מבלתי שתבענו היא בכך.

או שיהיה שכבר היה לו בנים מאשה אחרת ואח"כ נשא אשה זו השנייה ושה עמה עשר שנים ולא הוליד ממנה וטענה עליו שאירע לו חולי ונעשה אינו יורה כחץ בין אם

היה מודה בזה בין לא היה מודה שאינו מחוייב מן הדין לגרש אותה ולישא אחרת הואיל וכבר קיים מצות פריה ורביה. או שכבר נתאמת עליו שהוא אינו יורה כחץ אם בהוראתו כזה או בבדיקת נפשי' באיתת' אחריתי בין היו לו בנים מאשה אחרת או לא היו לו שהי' אז בלתי מחוייב מן הדין להוציא וליתן כתובה הואיל ואינו מקוה להוליד מזולתה אבל יתחייב להוציא וליתן כתובה אם היא תובעת אותו בזה בטענת בעינ' חוטרא כו'.

א"כ נאמר שמי שיש לו בנים מאשה אחרת אם נתברר עליו שהוא אינו יורה כחץ אם בהודאתו או שנשא אחרת אח"כ ולא הוליד גם ממנה שהיה בלתי מחוייב מן הדין להוציא וליתן כתובה אבל נתחייב בזה אם היתה היא תובעת אותו מה אם היתה שותקת ומוחל' לא היינו מכריחין אותו שיוציא ויתן כתובה.

אם כן ראוי לומר כאן כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעת' למשקל ולמיפק לא אקני לה. ולא דמי לאומר איני זן ואיני מפרנס והמדיר את אשתו מתשמיש המטה וכל שאר אותם הדרכים שנאמר בהם יוציא ויתן כתובה שהוא חייב בין עיקר בין תוספת.

דהתם הוי איהו מורד והדבר שלסיבתו נתחייב להוציא וליתן כתובה שיהו בידו לתקנו אם ירצה והיה בידו שלא לעשותו מתחלה אם רצה א"כ ראוי לחייבו בין תיקונו ולא היה בידו מתחלה שלא יהיה אבל הוא אנוס בו ואומדן דעתא הוא שאם היה משער בעצמו שהוא על זו הדרך ושהדבר יכריחנו להוציא וליתן כתובה לא היה כותב לה מה שכתב מהתוספת: אבל אם לא קיים עדיין מצות פריה ורביה והוא בלתי מודה שאינו יורה כחץ ולא נתאמת עליו זה אבל הוא חושב בדעתו שהוא יכול להוליד והוא אינו יכול לעמוד בסיפוק שתי נשים שהיה אז מחוייב ומוכרח משורת הדין להוציא וליתן כתובה מבלתי שתצטרך היא לתבעו בזה מטענת בעינא חוטרא ליד' כו' ואע"פ שהסכימו שניהם על השארותם זה עם זה שורת הדין תכריחנו לגרש' ולפרוע לה כתובתה שאין הגירושין מחמתה ולא מחמת דין תלוי בה באופן שהיה אפשר לומר כי אקני לה אדעתא למיקם קמי'כו' אבל הגירושין הוא מחמת דין שהוא מתחייב בו לא היא שהיו אז הגירושין לסיבתו: (חסר שאר התשובה) סימן קנא ראובן נפטר והניח בנות ולא הניח בן והניח קרקעות ומטלטלים מה יהיה דינם אם היו בנות בוגרות ומהם מי שהיא בת י"ג שנה ומהם בת י"ד שנה ויש להם עדים מעידים באמתת שנותיהן עדות ברורה מעת לידתם אם רצתה איזו מהם שתהיה בת שנים אלו להרשות את מי שתרצה על חלוקת נכסי אביה קרקעות ומטלטלים וליקח חלקה הראוי לה לעשות ממנו מה שתרצה כמי שעושה בשלו אז נצריך אותה בחלוקה זו לבדיקה עד שנדע אם הביאה שתי שערות ושיראו בה סימני בגרות כולם ואע"פ שהגיעה לכלל השנים שזכרנו וכן מי שהיתה מהם בשנות הפעוטות מבת עשר ולמטה ויש' לה חריפות וידיעה על ה שרוצה לעשות אם רצתה להרשות על חלקה במטלטלין של אביה בכל דבר שתרצה לעשותו באיזו דבר תהיה הרשאתה קיימת ובאיזה לא תהיה ואם רצת ליתן מהם למי שתרצה אם תוכל אם לאו.

ביאר לנו רבינו כל אלו הפרטים ביאור רחב מרוחב ידיעתו: תשובה אם הי' שהקרקעות הנז' כאן באו לבנות הללו מזולת אביהן היינו אומרים שמי שהיתה מהן בת י"ב שנה ויום אחד והביאה שתי שערות ויודעת בטיב משא ומתן הואיל ויש בה חריפות ויודעת

הדבר המועיל לה והמזיק לה מכרה מכר וכל מה שעשתה בזה עשוי והיה מספיק לנו בענין השתי שערות בבדיקת נשים לפי שלא הגיעה לכלל שנותיה וכבר אמרו לאחר הפרק דאיכא חזקה דרבא סמכינן אנשים ובדקי נשים.

אבל הואיל וקרקעות אלו באו להם בתורת ירושה מצד אביהן אין מכרן קיים בהם עד שיהיו בנות עשרים שנה כמו שאמרו למכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים שנה ומתנתם בהם מתנה מעת שתהיה הבת בת י"ב שנה ויום אחד והביאה שתי שערות ויודעת בטיב משא ומתן ויספיק בשתי שערות בבדיקת נשים כמו שאמרנו: אמנם בחלוקת הקרקעות וההרשאה עליהם לא נצריך בזה שתהיה בת עשרים אלא מעת שהיתה בת י"ב שנה ויום אחד ויודעת בטיב משא ומתן והביאה שתי שערות בבדיקת נשים תוכל לחלוק בהם ולהרשות את מי שיהיה במקומה בזה ואע"פ שהחלוק' אנחנו מחשבין אות' כאלו כל אחד משני השותפין מכר החלק שהגיע לחבירו בחלק שהגיע לו כמו' שאמרו האחים שחלקו הרי הן כלקוחות ומחזירין זה לזה ביובל מ"מ אין לנו להכניס זה בכלל מה שאמרו ולמכור בנכסי אביו אלא לא כווננו באמרם ולמכור בנכסי אביו אלא על המכר האמתי שהוא הוצא' עיקר הדבר מרשותו אבל החלוקה שאין בה הוצאת עיקר הדבר לא יתפשט הדבר אצלנו בו לזה השיעור ולפחות נקח בו דעת רבינו האי גאון ז"ל שאינו מצריך אפילו במכירה עצמה לעשרים שנה זהו דין הקרקעות: ולענין המטלטלים מעת שהיתה בשנות הפעוטות שהוא כבר שית כבר שבע וכ"ש אם היתה בשנים ביותר מזה ויהיה בה חריפות והכרה במה שיועיל בו או יזיק בו יכולה למכור מהם בכדי חייה ולא יותר כמו שאמרו וטעמא מאי משום כדי חייו וזה דוקא במכר אבל במתנה אפילו ביותר מכדי חייו כמו שאמרו ומתנתו מתנת בריא ואחת מתנת ש"מ כו' ומה שיכולה למכור בו בפעוטות כן יוכלו לחלוק בו ודוקא שיהיו הם עצמם החולקי' אבל אין להם להרשות אחרות לחלוק אותם כל עוד שהם בתוך שנות הפעוטות להיות אמתת ההרשאה שליחות ואנן קי"ל אין הקטן עושה שליח.

וכך הדין: סימן קנב שאלת על מעשה שאירע אצלכם בהר ואמרת איך ישועה בן כל"ף נשא את באפור"ה בת מחבוב ושהה עמה ימים אח"כ נפטר ישועה הנז' וכן אין לו אבל הניח את באפור"ה זו מעוברת וילדה עובר מת ואח"כ מתה באפור"ה וכבר היה שבאפור"ה הנז' אחר מיתת בעלה פנתה כל מה שהניח בעלה בין רב למעט והולכה הכל לבית מחבו"ב אביה ובא פרחו"ן אחי ישועה ותבע את מחבו"ב בכל מה שהניח אחיו לפי שהוא היורש שלו ונמצאו דייני המקום וזקניו ובפניהם תבעו שיחזור לו כל עזבון אחיו ואמר מחבו"ב לא לקחתי מעזבוננו דבר כי אם מאה דינרים כתובת באפור"ה בתי שהם נזכרים בכתובתה ואני יורש' אמר פרחו"ן אין לבאפור"ה כתובה על אחי הואיל ולא נשבעה וכיון שמתה ולא נשבעה אין לך דבר בירושה אמר מחבו"ב באפור"ה נתבעה קודם מותה והביא' עדים והעידו שאמרה בפניהם אני נשבעתי במה שבזה הספר שלא גבתה כלום מכתובתה ולא לקחה בידה לא ספר ולא חומש ולא נשבעה במאמר דיינים אלא מעצמה נשבעה אח"כ אמר מחבו"ב הנזכר.

הקולר יהיה תלוי בצואר הדיינים אם לא יתנו לכל אחד מה שיש לו ואמרו הדיינים הקולר יהיה בצוארנו שאתה מחבו"ב אין לפרחו"ן אצלך דבר ממה שלקחתי ועמד יעקב

ורצה לפשר בשלשים דינר ונמנעו הדיינים מלהיות נמצאים שם בפשרה ואמרו אין לפרחו"ן לקחת ממחבוב דבר וכששמע פרחו"ן דבריהם מיהר להתפשר ונתפשר בסך ידוע וקנו מפרחו"ן איך נתפשר עם מחבו"ב ופטר אותו מכל תביעה שיש לו עליו מצד ירושת ישועה אחיו ושאין לו לטעון עליו מהיום הזה והלא' שום טענה ולא לתבעו שום טענה ולא לתבעו שום שבועה ובטל כל מודעין וכתב עליו שטר בכל חזוקי סופר ונפטר זה מזה.

ואמרת להודיעך שורת הדין בזה ואם מה שדנו הדיינים אמת ואם לא דנו דין אמת אם יש לפרחו"ן לחזור וליקח נכסיו ממחבו"ב אחר שנתפשרו ולבטל הפשרה אם לאו ומה יקח מחבו"ב הנזכר כפי שורת הדין אחר ביטול הפשרה. או אין לו לתבעו בכלום אחר שהעיד על עצמו בקנין על הפשרה: תשובה עיינתי בשאלתך זו ואם מעשה שהיה כך היה כמו שהזכרת מבלי תוספ' ומגרעת הנה באפור"ה הנזכר' מתה והיא שומרת יבם שכיון שילדה העובר מת ואח"כ מתה היא אחריו הנה העובר נפל בלי ספק ואין מחלוקת בין בעלי ההוראה בזה וכלם מודים שהיבמה אם הפילה העובר שהיתה מעוברת ממנו מבעלה הנפטר אין למנוע את היבם מליבם אות' כמו שאמר הכתוב וכן אין לו וזה נפל הוא ואינו בן של קיימא וזה הענין כתוב בהלכות גדולות בלשון זה והיכא דמית ושבקה הלא איתתיה מעברא משהינן לה אי ההוא דמעברה ביה אפולי מפלא ליה נפלה קמיה יבם ומיבם לה וכיון שמתה והיא שומרת יבם דינה ברור ואין צריך בו פירושי' ואין לדקדק ולחקור אם נשבעה או לא נשבעה לפי שזה לא בא אלא באלמנה התובעת את היתומים בכתובה לפי שאמרו רבותינו הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה.

אבל דין שומרת יבם שמתה הנה ירושתה תחלק לשתי חלוקות האחת מה שהכניסה מבית אביה והיה נמצא בעין או מה שירשה מקרובי אביה ואמה שכל זה יורשין אותו קרוביה שמצד אביה הראויים ליורשה והשנית הוא מה שכתב לה בעלה בכתובתה ונתן אותו לה במתנה משלו יורשים אותו קרובי בעלה הראויין ליורשו כמו שאמרה המשנה שומרת יבם שנפלו לה נכסים מודים ב"ש וב"ה כו' והלכה כב"ה בלי ספק ודעת ב"ה היא שכל נכסים בין נ"מ בין נצ"ב הם ליורשים ומה שכתב לה בעל' כתוב' ותוספת הוא ליורשי הבעל וא"כ מעתה נתברר שכל מה שהעידו הזקנים שהוא מנכסי באפור"ה שהוציאה מבית אביה שאתם קורים לזה הוצאה וידעו בו בבירור שהוא מכלל ההוצאה הוא למחבו"ב היורש שלה.

וזולת זה מכל הדברים קטנים או גדולים מקרקעות וכסף וזהב וחלי ובגדים מרגליות ומטלטלי ומלבוש וכסות וזרעים ומעות מדודים וסחורות מה שאין העדים מעידים בו שהוא מן ההוצאה הוא לפרחו"ן היורש ויש למחבו"ב להחזירו לו. והדיינים ישמרם צורם הפריזו על המדה באמרם שאין לפרחו"ן הנזכר מעזבון אחיו דבר.

אם כדברי השואל כן הוא: וכיון שביררנו לכם משפט ירושת ישועה ובאפור"ה שנפטרה והיא שומרת יבם. לא נשאר לנו דבר לברר כי אם להודיעכם שורת הדין על מה ששאל השואל מענין הפשרה אם היא קיימת אם לאו וזה שאם היה המעשה כמו שזכר השואל שפרחון שמע את הדיינים הקולר יהיה בצוארנו שאין לפרחון אצל מחבו"ב כלום עד

שמחמת זה מיהר להתפשר וכתב על עצמו בכל חזוקי סופר והעידו העדים ששמעו את הדיינים אומרים דבר זה הנה הפשרה שנעשית בטלה והעדויות בטלה.

אבל הדיינים וזקני המקום הם מחוייבים להביא אצלם את מחבו"ב ופרחו"ן יחד ולגזור על מחבו"ב שיוציא כל מה שנתנה לו באפור"ה מעזבון ישוע' אחיו של פרחו"ן ומגדול ועד קטן ומה שהעידו העדים עליו למחבו"ב שהוא מכלל ההוצאה שהוציאה באפור"ה לישועה יקח אותו ולו יהיה מחמת הירושה וכן אם העידו עדים על איזה חפץ שנקנה מדמי אותה ההוצאה דינו כדין ההוצאה ומה שאין העדים מעידים עליו שהוא מן ההוצאה חייב הוא מחבו"ב להחזירה לפרחו"ן היורש ואין משגיחין בפשרה שנעשית לפי שהיא פשרה בטלה שלא עשה אותה אלא כששמע הדיינים שדנו שאין לו דבר והקנין שקנו מידו הוא קנין בטעות והפשרה והמחילה בטעות שאלו ידע פרחו"ן שאין למחבו"ב דבר בעזבון כי אם ההוצאה לא היה מתפש' וזה דומה למעשה דהנהו גינאי דעבוד חושבנא בהדי הדדי כו' והפשר' א"כ בטלה היא בלי ספק לפי שכל שתעשה על דבר מה ולא נתקיים הדבר ההוא שנעשית עליו הפשר' הפשרה בטלה דקי"ל כל תנאי שבממון תנאו קיים וחייב מחבו"ב להחזיר כל מה שמודה בו מעזבון ישועה וישבע על מה שיכפור בו ואין בזה חולק ושלם: סימן קנג יעשה עמנו חסד אדוננו ויעמוד על נסח זה השטר וישיב אותנו עליו ושכרו כפול העידו לפנינו בב"ד של ג' פלוני ופלוני איך קנו מפלוני קנין שלם בלשון מעכשיו זה כמו חדש וחצי שכל עת שינשא במדינת קרניב"ה בתוך שנה זו שיהיה עליו חוב גמור ומלוה זקופה לשבויות עב"ד אלגפי"ר עשרה דינרים והוא מתחייב בהם לשבויות הנז' חיוב גמור כחיוב שאר החובות המתחייבות וקבלנו עדותם בזה להיות שאינם יכולים לחתום.

ולפי שראינו בין הרב והגאונים ז"ל מחלוק' באמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט חששנו שמא רבינו נר"ו סובר כמי שאומר שאין להשוות עם הגבוה עם שום מדרגה אחרת מן המדרגות וששטר זה אינו שלם בתנאיו או שיהיה הדין בו כדין ההדיוט ולא ראינו לפסוק הדין בו עד שנעמיד את הדרתו עליו ויאמר בו הנר' בעיניו.

יורינו רבינו ויקבל שכר: תשובה אם הדבר הזה שנתחייב בו זה האיש היה על דרך הנדרים והצדקות ודאי היה מתחייב בו ולא היינו צריכין שיהיה התנאים שאנו צריכים שיהיו בהדיוט לפי שהנדרים והצדקות אין אנו צריכים בהם יותר מהוצאתם בפה כמו שאמרו בפ"ך זו צדקה ואע"פ שתלה אותה בתנאי לפי שמצאנו הנדרים הולכים על דרך זו כמו שאמרו ישראל אם נתן נתן את העם הזה כו' אבל הואיל והיה החיוב שנתחייב על דרך החוב יצא בזה מדרך הצדקה וחזר להיות בדרך החוב וראוי לדקדק בו מה שמדקדקים בהדיוט שחיוב כזה לא יועיל בהדיוט ואע"פ שאמרו אתמר חייב אני לך מנה בשטר ר' יוחנן אמר חייב זהו דוקא אם היה בדרך הודאה לא בלשון חיוב ולשון שטר זה אינו בדרך הודאה אלא הוא בלשון שמחדש על עצמו עתה חיוב ועוד שהוא תלוי בתנאי והוא אסמכת' אע"פ שהוא כבר הקדים למעלה בלשון מעכשיו הואיל ולא הזכיר אותו במקום שאנו צריכים לו שהוא מקום חיוב הממון על עצמו הנה היה מה שאמר למעלה בלשון מעכשיו בלתי מעלה ולא מוריד לענין הדין: (הביאה הרב מופת דורינו בספרו הבהיר ברכי יוסף חלק חה"מ סי' ע' מ' אות ב') סימן קנד מי שנתפשר עם חבירו

על משכונה וקנו מבעל הקרקע שמשכן אותו אצל הממושכן אצלו על סך זה לזמן פלוני וכך נכיתא והיה הקנין מדעת המתמשכן אצלו מעת שקנו מבעל הקרקע מדעת המתמשכן אצלו נגמר המקח ונתחייב בו להיות 'מכיר' ליומא ואין הממושכן אצלו יכול לחזור בו בזה ואם טען שאין לו מעות ואינו יכול להוציאם אם יש לו מה למכור קרקע או זולתו מחייבים אותו למכרו ויפרע מדמיו הסך שנתמשכן אצלו עליו המקום הממושכן: סימן קנה מי שנתן לחבירו או מכר לו איזה דבר מטלטלים או קרקע אינו מתחייב במה שאמר שמכר או נתן אא"כ היה שם דרך מדרכי הקנייה אם בכסף או בשטר או בחזקה או בקנין ואם לאו כגון שהיה קנין בלא עדים או בעדים שהם פסולים באחד מדרכי הפסול' הוא חייב שבועת הסת שלא מכר לו או לא נתן לו דלא איברו סהדי אלא לשקרי.

שלא כדעת האו' שקנין בלא עדים שאינו מתחייב בו בכלום ומביא ראיה ממה שאמרו קנין בפני שנים ואין צריך לומר כתובו הדבר כן אבל הוא הנושא של הענין ר"ל שאם היה בפני שנים אין צריך לומר כתובו והיתה כונתו להקדים המאמר הזה כדי שיבא עליו מה שאמר הודאה בפני שנים שאין הדבר נגמר בה עד שיאמר כתובו: הכלל העולה שמי שנתן לחבירו דבר בין קרקע בין מטלטלים וקנו ממנו בלא עדים או בעדים פסולים מה שמתחייב בזה הוא שאומרים לנותן נתת או לא נתת אם אמר לא נתתי דבר ישבע הסת שלא נתן כלום ואם אמר נתתי אבל בלא קנין ישבע שלא נתן לו כלום בקנין ויפטר ואם הודה שנתן בקנין יתחייב מה שקנו ממנו עליו ואע"פ שהיה בלא עדים או בעדים פסולים: סימן קנו אשה שהודת שמכרה לבנה הגינה ואמרה שלא קבלה הדמים והשיב נשבעת היא ולוקחת הדמים מבנה לפי שאין עליה עדים שמכרה ומגו דאי אמרה לא זבינית מהימנא כי אמרה נמי לא נסיבית מהימנא וכשבועה ואם היה שם עדים שמכרה היתה השבועה מוטלת על הקונה איך נתן הדמים והיה נפטר.

ועוד דן לבן הנז' שקנה הגינה קנין גמור ועליו לתת לה הדמים אחר שתשבע לו וגם הפירות שלו. ושאל אותה ז"ל אם קצבה לו זמן לפרעון ואמרה לא ואמר ז"ל אלו היה שקבעה לו זמן אז היה כמו עייל ונפיק אזוזי ולא היה קונה הפירות אלא אחר שישלים הפירעון.

ומי שנתחייב שבועת הסת ורצה להפכ' על חברו שיכול לדחותו ולומר לו לא אקבל להפכה עלי לפי שיש לי עליך גלגול ואתה תשבע וא"א לו מבלתי זה אלא ישבע: סימן קנז אירע מעשה בימי רבינו יצחק ז"ל שבאו לפניו שני בעלי דינין לדון ונתחייב א' מהם שבועת הסת ובעודו כותב נסח השבועה שנתחייב בה בפתקא אמר התובע לנתבע אני יודע בבירור שתשבע לי לשקר שכבר נשבעת לפ' ולפ' לשקר וחטף ז"ל הפתקא מידו ואמר לו לך אין לך אצלו כלום ומכיון שהודת שהוא חשוד לא נשאר לך עליו שבועה ולא שום דבר: סימן קנח ושאלתי אותו על דבר שאינו ברשותו אלא ביד שלישי אם יוכל להקדישו או ליתנו במתנה או למכרו אם לאו.

והשיב שיש בזה הפרש בין המלוה והפקדון וזה שבמלוה א"י להיותה נתנה להוצאה משא"כ בפקדון שלפעמי' יכול ולפעמים א"י שאם היה הנפקד מודה לו בלתי כופר בו אז יגמרו בו דרכי הקנאה הללו ואם כפר בו א"י לא להקדישו ולא למכור אלא הכל בלתי קיים. וכן אם היה לאדם אצל חברו פקדון או למורישיו אצלו פקדון בלתי נודעים אליו

פרטיו אם יוכל לתתם במתנה לשליח ויתבע אותם השליח ויקחם ולא יוכל לעכב עליו אותו שהם אצלו אם לאו והשיב יכול לעשות זה אם יכול לברר אותם לפני ב"ד שאין לאדם ליתן מתנה דבר שהיה בתורת פקדון אלא דבר שלא יהיה בו עמידה בדין אבל אם היה צריך עליו עמידה בדין לא: סימן קנט טעם ההפרש שבין הגזלן והקרוב שבגזלן אנו אומרים עד שיוחזק כתב ידו בב"ד ובקרוב אמרי' הוא אינו מעיד אבל אחרים מעידים הוא מפני שהגזלן רשע וחיישינן שמא היום חתם והוא כבר נעשה גזלן ולא ניהוש בכל כי האי גוונא בקרוב כיון דלא אתחזק ברשע: כל האוכל בשוק פסול לעדות פרשו הגאונים ואמרו לאו משום דאיפסיל מחמת רשע הוא ולא משום דאיסורא קעבד אלא משום דהוא פחות וירוד ואינו נוהג בכבוד עצמו וכ"ש אם עשה בשוק מעשה שהוא פחות וירוד מאכילה ומי שזאת מעלתו אין עדותו מקובלת: עדים שיצאו שני שטרות בחתימת ידיהם ושטר אחד מהם מכחיש את חברו וזמנן אינן שוין עושין על פי השטר הראשון שכיון שחתמו על השטר נעשו כמי שנחקרה עדותם בב"ד ואין יכולין לחזור אלא שצריכין לחקור איך נעשה המעשה הזה ולפי מה שנתגלה להם יעשו ואם היה זמנן שוה שניהן בטלים מפני שאין אנו יודעים איזה מהן קדם: מה שאמר שמואל כתובה כמעשה בב"ד דמיא דנכתבת ביום ונחתמת בלילה אינה הלכה אבל היא כשאר שטרות שאין נכתבין ביום ונחתמין בלילה לסיבת שהם עושין מוקדמין וזה דוקא בשטרות שאין בהם קנין אבל בשטרות שיש בהן קנין נכתבין ביום ונחתמין בלילה לפי שמשעת הקנין ירד השעבוד: סימן קס שנים שהעידו בב"ד במותב תלתא כחדא איך עמדו על שטר עיקרי והכירוהו הכרה שלימה ושהוכרחו להעתיקו לאיזה הכרח ושהם העתיקו אותו אות באות ומלה במלה היא עדות גמורה ואם נתקבלה בב"ד עדותן על זה יכולין הן להעתיק הטופס עם העדים החתומים עליו בשטר אחר ויקרעו הטופס ועל זה אמרה המשנה מי שנמחק שטר חובו כו' ואע"פ שדין המשנה הוא שיובא השטר לב"ד ויעמדו עליו מ"מ אם באו העדים והעידו על צורת השטר שהיה כתוב זה יעמוד במקום הבאתו ועושין לו קיום על הדרך הנזכר: סימן קסא הג' שקבלו עדות היא תתחלק לשני דרכים אם שיהיו בה דיינים או שיהיו עדים ובידם הבחירה אם רצו להיותם עדים יכתבו עדותם לתובע ויעמוד בדין עליה עם חברו לפני זולתם לפי שאין יכולים הם לדון אותם שאין עד נעשה דין ואם רצו להיותם דיינים ידונו ביניהם כפי מה שחייבה הודאת הנתבע בפניהם כמו שאמרו שלשה שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין ואשתו ארוסה פסול לה אבל לא לקרובותיה ולרוחא דמילתא לא מסהיד להו ואי אסהיד לא פסלינן ליה לענין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין שאמרו בה קבלה מיניה ריב"ח כגון שהיה הוא חולה או עדיו חולין כו' דאלמא כיון דלא אפשר ליה לבעל הדין לבא באותו העת מחמת חוליו מקבלין את העדות שלא בפניו הם הכי נמי אם לא היה מצוי באותה העיר כדי שישלחו אליו ויבא מקבלין העדות שלא בפניו דהתם טעמא מאי שאם נמתין עד שיבריא החולה חיישינן שמא תטרף שעה וימותו העדים הכא נמי אם נמתין עד שיבא בעל דין לזו העיר או עד שיזדמן לעד הזה לבא לעיר שהוא בעל דין שם שמא תטרף שעה וימות העד ונמצא בעל העדות מפסיד את זכותו ומה שאמרו אין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין אני אומר שזה בשטרות שלא בקנין אבל עדות בקנין תקובל שלא בפני בעל דין ומה שאמר השוכר עדי שקר להעיד פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים

דוקא אם שכר אותם לזולתו אבל אם שכר אותם לעצמו חייב] ואפי' בדיני אדם ואע"פ שאמרו בו פטור שהכונה בו פטור לגמרי מ"מ אם היה בעיר דיין קבוע ונראה לו לענשו על כך עושה.

כמו שאמרו שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה כו' ובתנאי שתהיה השעה צריכה לכך כגון שזה השוכר קדמה לו עשיית פעל כזה פעמים או שהיה במדינה שעושין בפעל זה שיש לחוש שאם יתשלמו מלענשם על זה שירבו לעשות כיוצא בו אבל אם חסר אחד משני תנאים אלו אין ב"ד יכולין לחייב את העושה פעולה כזו שום דבר כ"ש מי שאינו ב"ד והצבור אינם בזה כדיין קבוע: סימן קסב אם העיד עד אחד כמו שטען התובע על הנתבע השבועה תהיה שאין אצלו כלום ממה שהעיד עליו העד ואם היה שם גלגול ישבע ויאמר ואין לו אצלי ממה שטען עלי שום דבר ואינו נשבע להכחיש מה שהעיד עליו העד בלשון שאין לו כלום לפי שלשון זה הוא לשון שבועת הסת לא דרך שבועת עד אחד ודקדוק זה יצא לו ממה שאמרו מה לעד אחד שכן על מה שהוא מעיד הוא נשבע אם היה העד שכירו או בן הבית שלו בין בשכר בין בחנם הרי הוא כאוהב ושונא שמעידים לו מפני שלא נחשדו ישראל על כך: סימן קסג נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא כו' וכן אם שלשה ישבו לקיים את השטר והיה אחד מהם קרוב לאחד מן העדים שבשטר אם אותן המקיימין קיימו אותו השטר בהכרת ידי העדים החתומין עליו הרי הקיום הזה כשר מה לי שיעיד לפני הדיינים שהוא כתב יד קרובו ומה לי שיצטרף עם הדיינים לקיים חתימות ידי קרובו בהכרה אבל אם היה בלתי מכיר כתב יד קרובו והוא נצרך שיעיד קרובו לפניו על כתב ידו הרי הוא פסול להצטרף עם הדיינים בקיום אותה העדות להיותו בזה דיין דן בעדות קרובו: סימן קסד אם מצאנו לשון השטר מספר המאורע בעד העדים בלשון זה אנחנו יודעים ומאמתים ענין כך וכך ואינו אומר אנחנו מעידים ראוי לדקדק בעדים ולעמוד על מצב כל אחד ואחד מהן בידיעתו אם ראינו אותו מאותם שיש להם ידיעה בענייני העדויות ואינו מאותם שעולה בדעתם לחשוב שהשמיעה בזה תהיה אצלם כראיה אז נסמוך על מה שהעידו בו ונחשוב מה שנאמר בשטר אנחנו יודעים ומאמתים כאלו אמרו אנחנו מעידים ואין משגיחין במה שאמר אח"כ לא ידעתי אלא מצד ששמעתי לא מצד שראיתי ונאמר בזה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ואם היה חסר הידיעה בזה לא נסמוך עליו במה שהעיד בו באותה עדות.

וכזה היה דן גם רבינו הרב ז"ל. ומי שנתברר עליו שהוא זייף שטרות הוא פסול לעדות להיותו גזלן כיון שביקש דרך ליקח מה שאין לו ליקח מן הדין או לפטור עצמו מחוב שעליו וגם אם העיד בגט פסול הוא שיהיה הגט בזה מזוייף מתוכו וזה שהצריכו לומר אתם עדי בין אומר להם לזה היו עלי עדים בין אומר להם מלוה (עדי) ולוה שותק עדותן עדות.

וראיה לזה מה שאמר בסנהדרין ההוא דאטמין ליה סהדי בכילתא כו': סימן קסה מה שאמרנו בגט פשוט היו ד' וה' עדים חתומים על השטר ונמצא אחד מהן קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר דבר זה אינו אלא כשחתם קרוב בראש לפי שאנו אומרים משום

כבוד חתם אבל אם חתם באמצע קרוב פסול דהלכה רווחת היא נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אף שלשה כו'.

בלשונו ז"ל: סימן קסו מי שאמר לעדים כתבו וחתמו והבו ליה אם לא קנו ממנו יכול לחזור בו בשטר ויאמר לא תכתבו לו שום דבר כל עוד שלא הגיע השטר לידו. ומי שכתב כתב ידו לחבירו בחוב ומסרו בפני עדים הרי הוא כשטר שהלכה כרבי אלעזר שאמר עדי מסירה כרתי בין בגיטין בין בשטרות ואדם שהעיד ושינה עדותו מלקין אותו וכל מה שהעיד ראשון מקויים: סימן קסז מה שאמרו בתלמוד עדים שאמרו תנאי היו דברינו נאמנין זהו דוקא בשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר אבל אם היה כתב ידן יוצא ממקום אחר אינן נאמנין ומ"מ אנו סוברים שמה שאמרנו היכא דכתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנים לומר תנאי היו דברינו דוקא אם התנאי הזה שהם מעידים בו עתה דבר שעוקר העדות הראשונה מעיקרא דומיא דאמנה היו דברינו ומודעא היו דברינו וקטנים היינו ופסולי עדות היינו וכל כיוצא בזה.

אבל אם בעת שהעידו בתנאי אינם עוקרים עדותן מעיקרא ואינה בטלה לשעתא אע"פ שכתבטל לאחר זמן הם נאמנים בזה בין כתב ידן יוצא ממקום אחר בין אינו יוצא ומצאנו פ"ה הרחיק את העדים שני שטים מן הכתב פסול שכתב מר יצחק בן אלפי' אל מכתבת רבינו הגדול בששני שטין הללו הם כתב משונה מן כתב גופו של שטר דודאי זייף הוא שכתב באותן שטין כיון שאינן כתב אחד עם כתב גופו של שטר: סימן קסח (הביאה הרב מופת דורינו בספרו הבהיר ברכי יוסף חלק זה"מ סי' מ' אות ב' ד"ה ובתשו' התייר הגדול כו': סימן קסט יורינו אדוננו בראובן נתן לשמעון מעות בעיסקא וכמו שכתוב בשטר העיסקא וכו' נאמנות בעיקר הממון וקבל עיסקא זו לזמן קצוב וכשנשלם הזמן תבע ראובן את ממונו וטען שמעון שאין לו והשיבו ראובן איך אתה טוען שאין לך ומממוני עשית נדוניה לכתך יודיענו מחסדו אם יכול ראובן לגבות עסקתו מהנדוניה הנז' אם העידו עדים שלא היה שמעון יכול לעשות אותה הנדוניה אם לא שעשאה ממעות עסקת ראובן שהיו בידו ואם לא היה יכול ראובן לברר זה אם יוכל להשביעו שלא הוציא שום דבר ממעותיו בנדוניה ההיא.

ויודיענו ג"כ איך תהיה אופן השבועה שאין לו ומה יוציא לעצמו מכסות ומזונו' לו ולביתו ואם יכלול בשבועתו שמה שיזמין השי"ת נוסף על הכסות והמזונות הקצובים לו שיתן לראובן או יניחנו הדבר בסתם לכשיזדמן. גם יודיענו אם נראה שיש לשמעון ממון והוא נושא ונותן בו והוא טוען שהוא לארמאי או לזולתו אם טענתו טענה אם לאו.

ושכרו כפול: תשובה אם נתברר בשני עדים שהנדוניה שעשה שמעון לבתו הוא ממעות ראובן שהיו בידו ונתאמת להם אמיתות נכונה לעין יש לראובן ליקח הנדוניה הנז' ולגבות ממנה עיסקתו ולא יועיל כלום מה שנתנה שמעון לחתנו ולבתו. וזה כמו מה שאמרו ואם מת לא יעש' מטלטלין אצל בניו מ"ט להכי קרו לה עיסקא דאם מת לא יעשה מטלטלין אצל בניו וזה דוקא אם העידו העדים בזה עדות ברורה שראו בעיניהם אבל אם לא העידו בזה כי אם באומד הדעת אין לראובן לגבות דבר מהנדוניה זה ממי שבאה לידו שיש לאומר שיאמר אולי מציאה מצא וממנה עשה נדוניה זו וכבר אמרו בכיוצא בזה זאת אומרת טוענין ללוקח: אם טען שמעון שאין לו ישבע על זה בנקיטת

חפץ אחר שיוציאו לו ממה שיש לו מלבוש וכסות ומטה ומצע מה שיספיק לו י"ב חדש ומזון שלשים יום ויכלל בשבועתו ע"י גלגול שמכל מה שתשיג ידו לא יתן כלום לשום אדם ולא יוציא על אשתו ולא על בניו ולא ימכור ולא יתן בשום צד מן הצדדים ולא יפרע ממנו לנכרי ולעו"ג אלא יתן אותו לראובן מחובו עד שיפרע משלם ויבררו לו כשמשיעין אותו על פרט זה שהם משביעים אותו ע"ד ב"ד וע"ד רבים באופן לא תהיה לו בה התרה.

כמו שאמרו בכיוצא בזה דאמרינן לה ע"ד רבים דאמר אמימר אפי' למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה. ומה שימצא ביד שמעון מנכסים וסחורה וטוען שהם לאחרים אינו נאמן בזה דמדרינן לה עד שיביא ראיה על זה ואם א"א לו להביא ראיה ראובן גובה חובו ממנו וכך הדין: סימן קע ומי שהיה לו שבועה על חבירו על דבר שתבעו בו והיה הנתבע פסול ונתרצה התובע בשבועתו אע"פ שהוא פסול אין מניחין אותו להשביעו אלא אם היתה שבועת התורה תחזור לתובע וישבע ויטול מה שטען עליו ואם היתה הסת התובע יפסיד ממנו ולא ישביע אותו השבועה שהוא חייב בה מעיקר הדין וכ"ש שבועה שנתחייב בה מצד ההפוך שאינו יכול להפכה עליו אם היה פסול אלא אומרים לכשר שנתחייב להשבע השבע והפטר כפי שורת הדין ואם אין אתה רוצה להשבע תן לו מה שטען עליך בו ואם נמנע מזה ינדו אותו עד דצאית לדינא: סימן קעא ושאלת ראובן קבל משמעון פקדון ומכרו לו ונתן לו דמיו ותבעו שמעון שישבע לו שלא עכב אצלו כלום מדמי פקדון זה אם.

נאמר שאין לו עליו שבועה מדין השותפין שחלקו אם לאו: תשובה אם כשנתן לו ראובן דמי הפקדון קבל אותם שמעון ולא זכר לו ענין השבועה אינו יכול להשביעו אה"כ לפי שהוא כמו השותפין שחלקו ואם בעת שקבל אותם ממנו זכר לו ענין השבועה ותבעו שישבע לו יכול הוא להשביע אותו על מה שהוא חושד אותו שגזלו: סימן קעב הורה רבינו במי שהאמין את חבירו כשני עדים לענין פריעת הממון שאם פרעו ממצוא אנינאאאא סקיאייב ממונא בחזקת מאריה.

ואם יש ביד התובע שטר ישאר בחזקתו ואין לו תקנה לענין פרעון הממון אה"כ יקרע את השטר ואם אין השטר מצוי יעיד על עצמו זה הנאמן כשני עדים ויאמר להם היו עלי עדים שקבלתי ממוני ויצא לו זה מההכחשה בגוף העדים וכשהעידו בגופו שנים שאמר להם היו עדים עלי היתה עדותן קיימת: סימן קעג ראובן נתן קידושין לשמעון בעד בתו והיא קטנה ושהתה עמו זמן ואחר כך רצה ראובן לגרשה וכתב גט ונתנו לשמעון אביה והיא בספק לנו אם היתה גדולה או קטנה ולא בדקו אותה ולא די זה אלא שנשאת עם לוי קודם שעברו עליה שלשה חדשי' אם מותר לה דבר מכל זה אם לאו.

ואם חייב ראובן לתת לה גט שני מספק ותשאר עם לוי. או שצריכ' היא למנות שלשה חדשים אחר הגט השני ואם נמנע ראובן מליתן הגט אם כופין אותו על כך אם לאו.

ואם כשנשאת עם לוי נתעברה וילדה מה טיבו של ילד זה ואם לא נתעברה ולא ילדה אם תצא מזה ומזהו. ואם נאמר קדושי לוי קדושי טעות כיון שנתנם לה והיא עדיין לא עברו עליה שלשה חדשים ועוד שהיא ספק לא בגרה.

יבאר לנו כל זה: תשובה ראוי תחלה לחקור על הנזכרת אם היא עתה בוגרת אם לא ואם אינה בוגרת וגם לא הביאה שתי שערות שהם סימני נערות כבר נסתלק מעלינו הטורח והעיון. ואם נמצא שהביאה שתי שערות ונמצאו בה סימני בוגרת ראוי לחקור אם היתה ביום שקבל לה אביה הגט בפחות משני הבוגרת שהם י"ב שנים וששה חדשים אם לאו.

ואם נתברר שהיתה אז בפחות משנים אלו אין ספק שהגט שקבל לה אביה שהוא גט לפי שאפי' אם נתברר שאז כבר היה שהביאה סימנים הנה היא בימי הנערות והמשנה אמרה נערה המאורסה היא ואביה מקבלים את גיטה. ואם נתברר שבאותו העת עברה כבר השנים הנז' והביאה שתי שערות הנה היא בוגרת מאותו העת שהוא יום ששלמו י"ב שנה וששה חדשי' ובזה אמרו איתמר קדשה אביה בדרך וקדשה עצמה בעיר כו' והלכה בזה כרבי וכשדננו אותה שהיתה בוגרת ואביה קבל גיטה אינה מגורשת בו ותצא מזה ומזה.

ואם לא נתברר אם היתה אז מהשנים הנזכרות אם לא הנה הוא הדבר בספק והואיל והיו הקידושין קדושין גמורים והגירושין גרושי ספק הנה היא אסורה לשניהם ושניהם נותנים לה גט ולא תנשא לזולתה אלא אחר שיעברו שלשה חדשים כדין כל הגרושות. ומה שנשאת לזה הבעל השני קודם ג' חדשים אם היתה מגורשת בודאי מן הראשון אע"פ שעבר וקדשה בתוך ג' חדשים לא היה דבר זה מחייב להוציאה ממנו אלא אם הג' חדשים עדיין לא נשלמו אבל מכיון שנשלמו לא היה מחייב לגרשה דע"כ מפני סיבה זו וכן הלכה: סימן קעד הנחמד והאלוף מדרב נלוף בר' אברהם הישיש והנכבד נ"ע תחלת שאלותיך הא דאמרינן בפ"ד אבות (ד"ג ע"א) בענין תולדה דבור אלא אבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו ה"ד כו' עד אי דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל היינו בור ואי דלא אפקרינהו לשמואל דאמר כולן מבורו למדנו היינו בור ואי לרב היינו שור וקא קשיא לך הא דאמרינן היינו שור מהי מילתא דשור קיליף לה רב אי מקרן מה לקרן שכן כוונתה להזיק ואי משן מה לשן שיש הנאה להזיקה אי מרגל מה לרגל שכן הזיקו מצוי אי מכולהו יליף לה ובמה הצד הוא דיליף לה והא לקמן קאמרינן הצד השוה שבהן לאיתויי מאי לאיתויי אבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצוייה והזיקו ואמרינן עלה היכי דמי כו' עד אי דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל היינו בור ואי דלא אפקרינהו אי לשמואל דאמר כולם מבורו למדנו היינו בור ואי לרב היינו שור דש"מ דלאו מהצד השוה שבהן הוא דיליף לה: והה"נ לבור המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה היכא דאזיק לבתר דנייחי והנך כולהו דאמרינן לקמן כגון כל אלו שאמרו פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן כו' והכותל והאילן שנפלו לרה"ר והזיקו הני כלהו בין אפקרינהו דהיינו בור לכ"ע בין לא אפקרינהו דהיינו בור לשמואל ושור לרב בודאי דמהצד השוה דאיכא בין שור אש ובור קאתו דקאמרינן במתני' הצד השו' שבהן שדרכן להזיק ושמירתן עליך וכשהזיק חב המזיק כו' דמשמע דמסיימינן בה הכי אף כל שדרכו להזיק ושמירתן עליך כשהזיק חב המזיק האי אף כל לאיתויי הני כלהו ניהו.

והיינו דאמרינן בגמ' אהאי דקתני במתניתין הצד השוה שבהן כו' הצד השוה שבהן לאיתויי מאי כלומר האי אף כל דאיכא לסיומי במתני' לאיתויי מאי ואוקמה אביי לאיתויי

אבנו וסכיננו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו לבתר דנייחי דהוי' ליה כאבנו וסכיננו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו ורבא אוקמא לאיתויי הא דת"ר כל אלו שאמר פוקקין בבותיהן וגורפים מערותיהם כו' ורבינא אוקמא לאיתויי הא דתנן בור המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה ורב אדא בר אהבה אוקמה לאיתויי הא דתנן הכותל והאילן שנפלו לרה"ר והזיקו כו' דהני אמוראי דקאמר כל חד וחד לאיתויי כך וכך לאו למימרא דפליגי אהדדי אלא כל חד מינייהו אית לי' דהני אנפי כלהו מהצד השוה שבהן דקתני במתני' קאתו והאי דקאמרי אביי ורבא לאיתויי כך וכך רב אדא בר אהבה אמר לאיתויי כו"כ רבינא אמר לאיתויי כו"כ הכי קאמרי לאיתויי נמי כו"כ דכל חד וחד מינייהו אית ליה ההוא אנפא דקאמר חבריה והוסיף עליה נמי אנפא אחרינא א"נ איכא למימר דכל חד מינייהו קאמר אנפ' דיליה ולא שמיע ליה מאי דקאמר חבריה ואי שמיע ליה הוה מודי ביה דההוא אנפא נמי מהצד השוה שבהן דקתני במתני' קא אתי והאי דקאמרינן בהני אנפי כלהו לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור דמה לבור שכן כך וכך שור יוכיח מה לשור שכן כך וכך בור יוכיח וחזר הדין כו' הה"נ דלא אפקרינהו דהאי בור לשמואל ושור לרב כל טעמא דשמואל מפרכי הכי ומה לבור שכן כך וכך שור יוכיח שכן כו"כ בור יוכיח וחזר הדין כו' מפרכי בדהיכא דאפקרינהו להאי בור לכ"ע ולטעמא דרב נמי דאמר היינו שור הכי נמי מפרכי עליה דלא דמי לשור דמה לשור שכן כך וכך בור יוכיח מה לבור שכן כך וכך שור יוכיח וחזר הדין הצד השוה שבהן שדרכן להזיק ושמירתן עליך אף אני אביא הני כלהו לשמואל כדאי' ליה ולרב כדאי' ליה נמי שדרכן להזיק ושמירתן עליך ושור לבור ואש כהכי שוה דינייהו וכשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק בכלהו.

והאי דמתרצינן בהני אנפי כלהו אליבא דתרווייהו דקאמרינן לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור כו' ולא קא מתרצינן נמי אליבא דרב היכא דלא אפקרינהו ולא דמי לשור עד דמפקינן ליה למה הצד כדעבדינן בהיכא דאפקרינהו אליבא דתרווייהו. חדא משום דקי"ל הלכתא כשמואל בדיני ומימריה דרב לא סמכינן עליה ולהכי לא איכפל תנא לפרוכי עליה דרב מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק בור יוכיח מה לבור שכן תחלת עשייתו לנזק שור יוכיח עד דמפיק ליה להצד השוה שבהן שדרכן להזיק ושמירתן עליך כו'.

ועוד דמפירכא דמפריך ליה אליבא דתרווייהו היכא דאפקרינהו עד דמפקי ליה למה הצד ממילא שמעת דהכי נמי איכא לפרוכי אליבא דרב מה לשור שכן דרכו לילך ולהזיק בור יוכיח מה לבור שכן תחלת עשייתו לנזק שור יוכיח עד דמפיק ליה למה הצד. וכן נמי הא דאמרינן לעולם דאפקרינהו ולא דמו לבור מה לבור שכן כו"כ עד דאפקרינהו (אמר המעתיק מכאן חסר כמו שלשים שורות מהנזכרות שהן עלה אחד מהספר שהעתקתי) דלא אפקרינהו אפלוג שמואל ורב דשמואל סבר אע"ג דלא אפקרינהו דממונו נינהו אכתי בור נינהו וחיובן בתורה שהן כבורנינהו דהא בעל הבור ישלם אמר רחמנא הך דאית ליה בעלים ואפ"ה בור הוא וחייב ורב סבר מאי בעל הבור בעל התקלה אבל בור דאית ליה בעלים חיוביה לאו בתורת שהוא בור ניהו אלא חיוביה בתורת שור שהוא ממונו הוא שכיון שהוכיח הבור שהחיוב אינו תלוי בדבר שיש בו רוח חיים ולא בדבר שדרכו לילך ולהזיק ולא בדבר שהוא ממונו אלא בדבר שדרכו להזיק ושמירתן

עליך בלבד הוא תלוי בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח חיים בין שדרכו לילך ולהזיק בין שהוא ממונו בין שאינו ממונו האי אבנו סכינו ומשאו וה"ה להנך כלהו דשוו לשור ואש ובור שדרכן נמי להזיק ושמירתן עליך אי אפקרינהו ה"ל חיוביהן מחמת שהן בור ואי דלא אפקרינהו כיון דממונו הוא קסבר רב דחיוביה לאו מחמת שהן בור ניהו אלא מחמת שהן שור ואע"ג דבין כי חשבת להו בור ובין דחשבת להו שור הא קא נפיק דיניה במה הצד וחייבין ניהו אפ"ה נ"מ לחיובי ביה אדם וכלים דאי חשבת להו דחיובינהו מחמת שהן בור ניהו לא מיחייב בהו אדם וכלים ואי חשבת להו דחיובינהו מחמת שור שהוא ממונו מחייב בהו אדם וכלים והיינו דאמר הכא תולדה דבור מאי אבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו ה"ד אי דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל היינו בור ואין לנו לחלק דינם מדין בור ואי דלא אפקרינהו אי לשמואל דאמר כלן מבורו למדנו היינו בור ואי לרב היינו שור כלומר חיובן מחמת שהן ממונו כמו שפירשנו למעלה ואין לנו לחלק בין דינו לדין השור ואלא תולדה דבור כו' הא פירשנו ענייני המשנה וגמר' דילה כהוגן וממילא נתברר לך דהאי דאמרינן הכא אי דלא אפקרינהו אי לשמואל היינו בור ואי לרב היינו שור לאו לענין מילפינהו מבור לשמואל ומשור לרב ניהו כי היכא דקשי' לך הא דרב ותימא מהכא אי מקרן שכן כך וכך חיוב בתורת שהוא בור ניהו או בתורת שהן ממונו כשור כמ"ש ואם תשאל כיון דהשור והאש שניהן ממונו הן והבור הוא שהוכיח שהחיוב אינו תלוי בדבר שהוא ממונו כמו שהוכיח שאינו תלוי בדבר שיש בו רוח חיים ובדבר שדרכו לילך ולהזיק אלא בדבר שדרכו להזיק ושמירתן עליך בלבד הוא שתלוי בין איתיה ממונו בין ליתיה ממונו כמו שב אי הכי לרב דאמר היכא דלא אפקרינהו ממונו הוא וליתיה בור ואמאי אמרינן היינו שור ולא אמרינן היינו אש א"נ היינו שור ואש תשובתך היינו טעמא שור משום שבו פתח הכתוב תחלה והאש הוכיח עליו דחיוביה לאו בשיש בו רוח חיים.

וגם הבור הוכיח על שניהם דחיובא לאו מחמת שהן ממונו ודרכן לילך ולהזיק הוא שפתח הכתוב בו תחלה והני מוכיחין עליו נינהו ומ"ה קאמרינן היינו שור ולא אמרי' היינו אש א"נ שור ואש: עוד שאל השואל הנז' הביאו הרב"צ בש"מ לקמא אמאי דשייך לד"ד ע"א): עוד שאל השואל הנז' וז"ל אמרו בגמ' תולדה דשן מה היא נתחככה בכותל להנאתה טנפה פירות להנאת' וביארו בטנפה פירות להנאתה שהוא התריס' והטילה גללי'.

וקשי' לי הא דאמרינן לקמן בכיצד הרגל בהמה שהטילה גללים לעיסה משלמת ח"נ אלמא תולדה דרגל היא. וחזינן מאן דפריק להאי קושיא ואמר האי דאמרינן טנפה להנאתה תולדה דשן ה"מ היכי דהויאן גללים לחין ומחוברין בגופה ושותתין ויורדין כמימי רגלים על הפירות דומיא דאמרינן בע"ז הניצוק והקפטרס חיבור והא דאמרינן לקמן בהמה שהטילה גללים לעיסה משלמת ח"נ בגללין יבשים דלא נחתי על העיסה עד דפרשי מגופה של בהמה דומי' דצורות ונתקשו לנו דברים אלו כשהתבוננו בהם לפי שאין הפרש בין לח בין יבש שהכל הוא להנאתה: תשובה ושאלת הא דאמרינן תולדה דשן, מאי כו' וקאמרת אלמא טינוף פירות להנאת' דהוא הטלת גללים תולדה דשן הוא וקשיא לך הא דאמרינן בפ' כיצד בהמה שהטילה גללים לעיסה רב יהודה אומר משלם

נ"ש רבי אלעזר אומר ח"נ דאוקי בחדא זימנ' ובפלוגת' דסומכוס ורבנן לענין צרורות קא מפלגי דאלמא צרורות נינהו ותולדה דרגל היא.

ההוא פירוקא דאמרת דחזית בהאי קושיא פירוקא הוא דהאי דאמרינן טנפה פירות להנאתה תולדה דשן היא ומשלמת נ"ש בגללים לחים נינהו כמו מי רגלים דנחתי לפירות ומטנפי להו והגללים מחוברים מגופה של בהמה ועד הפירות בלי שיהיו נפרדין דה"ל כענין ניצוק דקי"ל חבור הוא וההיא דאמרינן בהמה שהטילה גללי' לעיסה צרורות הוו בגללים יבשים נינהו חסר בלשונו ז"ל: עיין לרבינו בצלאל בש"מ לקמא במאי דשייך לדי"ט ע"א): סימן קעה שאל השואל הנז' בפ' ד' ראשי שנים אמרי' א"ר יוחנן מנין למלכים שאין מונין להן אלא מניסן דכתיב ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זיו הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל ואקשינן ואימא אייר ואימא סיון כו' אלא אמר רבי אלעזר מהכא ויחל לבנות בחדש השני בשנת ארבע למלכותו מאי שני לאו שני שמונין בו למלכותו אלמא מניסן מנין ליה ושני לניסן אייר והוא חדש זיו שבו התחיל שלמה בנין בית המקדש.

וקשיא לן ההיא מימרא האי דאמרינן לקמן מנין שבניסן נולדו אבות דכתיב בשנה הרביעית בחדש זיו ירח שבו נולדו זיותני עולם אלמא ניסן הוא חדש זיו: ליפרוק לן מרן האי קושיא בחכמתי' נהירא היכי קרו ליה לניסן החדש השני: תשובה (חסר תחלתה) וממילא שמעת דבניסן נולדו ולא בתשרי ולא איצטריך לדקדוקי החדש גופיה.

ועוד כד מעיינת לה למילתא שפיר משכחת לה דלא קשיא מידי דאית לך למימר אטו מי קאמרינן בתחלת ניסן נולדו או בסופו נולדו שמא בסופו נולדו וסמוך ללידתן נכנס אייר והוה ליה כמי שנולדו באייר עצמו. א"נ איכא למימר דכיון שנולד בסוף חדש ניסן הדבר ידוע דבאייר מתפתחין עיניו ורואה את העולם משום הכי קרי ליה חדש שנולדו בו זיותני עולם.

ע"כ בלשונו ז"ל: סימן קעו הביאה רב"צ ז"ל בש"מ מציעא במאי דשייך לדמ"ז ע"א,; סימן קעז וששאלת על מאי דשמיע לך דרבינו הרב רבי יצחק ז"ל היה מתיר בבית שיש בו מת והפתח נעול ויש על הפתח אכסדרה שיכנס בהן תחת אותה אכסדר'. לא שמענו ממנו זה וחס ל' לרבינו ז"ל דלימא הכי ומשנה ברורה היא דתנן המת בבית ולו פתחים הרבה כלן טמאין נפתח אחד מהן הוא טמא וכולן טהורין חשב להוציאו באחד מהן או בחלון שיש בו ד' על ד' מצלת על הפתחים כולם כו' אדקתני נפתח א' מהן מכלל דכאן נעולין נינהו ואפ"ה כיון שאין אנו יודעים באיזה פתח יוצא הרי כולם טמאין ותניא בתוספת' המת בבית ולו פתחים הרבה כולן נעולין טמאין נפתח אחד מהן הוא טמא וכולן טהורים וש"מ הפתח שנתייר להוציא בו המת ואע"פ שנעול טמא הוא הטומאה בוקעת ויוצאה ממנו וכיון שכן אסור לכהן ליכנס תחת אותה אכסדרה שעל פתח הבית שהרי הטומאה יוצאה על הפתח והאכסדרה מאהלת עליה.

ע"כ בלשונו ז"ל: סימן קעח ראובן נפטר והניח בית ידועה לו והניח בה לאה אשתו עם בניו עד שבאו שני הרעב וחזק עליה הרעב עד שמתו קצת בניה ברעב וכשראת' זה מכרה הבית ליעקב וקבלה דמיו מבלתי שתמלך בב"ד ומבלתי שתשבע שבועת האלמנה והוציאה הסך עליה ועל היתומה ונשאר הבית ביד יעקב ארבעים שנה ולא ערער עליו

שום אחד מהיתומים ואח"כ מתה לאה ובניה ונשאר מהם א' ועתה עמד וטען על אשת יעקב שהבית הוא של אביו ושהמכר שמכרה אותו אמו הוא בטל לפי שהיו קטנים ובפרט שמכרה אותו שלא בידיעת ב"ד ומבלתי שתשבע שבועת האלמנה והעידו שני עדים שהבית הנזכר קנה אותה יעקב הנז' מלאה בשנת הרעב לסיבה הנזכר' למעלה.

יודיענו אדוננו שורת הדין הזה: תשובה רואין אם האלמנה הנזכרת היתה אפוטרופי' על היתומים בכל עסקיהם והעיר הנזכרת לאהיה בה ב"ד קבוע מה שמכרה הבית למזונות מכרה קיים ואע"פ שהיה שלא בב"ד וכבר אמרה ההלכה הנהו יתמי דהוו סמיכי גבי ההיא סבתא הוו להו תורתא זבינת' אתו לקמיה דרב נחמן כו' עד יתומים שסמכו אצל בעל הבית תנן ואם היתומים הנז' לא היו סמוכין אצלה אם היה בעיר ב"ד קבוע אין מכרה מכר בבית ואע"פ שהיא עצמה יש לה מזונות והמשנ' אמרה אלמנה בין מן הנישואין בין מן האירוסין מוכרת שלא בב"ד ונותנת למזונות (מכרתי) הנה כבר ביאר התלמוד ואמר אין צריכה ב"ד מומחין אבל צריכה ב"ד הדיוטות.

ואע"פ שמצאנו שהתלמוד ויתר במכירה למזונות שתהא בלא הכרזה כדי שלא תתעכב במכירה מ"מ לשלא בב"ד הדיוטות לא ויתר הואיל ואפשר לה זה מבלי שתתעכב וכך הדין: סימן קעט ראובן הלך למקום שאין יהודי נמצא שם זמן ויצא הקול עליו שמת ובא נכרי ואמר שנמצא במיתתו וראובן הנזכר הניח בית ואשה ובנים ונשבעה אשתו שבועת האלמנה כפי שורת הדין לגבו' כתובת' ולהשיא הבנות לאנשים ונשאר בנו של ראובן הנזכר ורצה לשלוח ידו בבית למכרה ועכב אחד מבעלי אחיותיו הדר בבית ואמר לו אין לך רשות למכור דבר מבית זה לפי שעדיין אין לך בה כלום הואיל ולא באו שני עדים להעיד על מיתת ראובן אביך ולא גבתה אמך כתובתה אלא לפי שהותרה להנשא בעדות אבל אין לך כלום אא"כ העידו שני עדים ורצה בנו של ראובן להוציא את בעל אחותו מהבית ואמר לו לא אצא עד שיבא ראובן וגם לא אפרע לך שכירו' להיות שאני נאמן על השכירות עד שיבא אביך ואם אתן לך הבית שמא תפסיד אותה ויתבעני בזה אביך.

יודיענו אדוננו אם דבריו קיימים אם לאו. ואם יש לבנו של ראובן שום זכות בבית מבלתי שיעידו שני עדים על מיתת אביו ואם יש לאשה לגבות כתובתה מן הבית אם לאו: תשובה כל עוד שלא נתבררה מיתת ראובן בשני עדים אין לבנו לשלוח יד בנכסיו כמו שאמרה המשנה אמרו להם ב"ה מצינו שאין האחין נכנסים לנחלה על פיה ומ"מ הואיל ויצא הקול שמת ראוי לבן לירד לנכסיו על דרך השמירה להם והפקוח כמו שאמרו כששמעו שמת כ"ע לא פליגי דמורידין כו' וזה דוקא בקרקע אבל לקבל השכירות שהוא אצל מי שהוא דר בבית בעד הזמן הקודם לא ואין נותנין אותו לו לפי שאין משורת הדין שירד קרוב לנכסי שבוי אלא במה שצריך בו לשמירה ולפיקוח אבל לשלוח ידו לקבל חובותיו לא אלא הדבר בו חוזר לב"ד כמו שאמרו אמר רב נחמן אמר שמואל שבוי שנשבה, והניח קמה לקצור ענבים לבצור זיתים למסוק ב"ד יורדין לנכסיו וקוצרין ובוצרין ומוסקין ואח"כ מורידין קרוב לנכסיו.

והסיבה בזה דילמא שמיט ואכיל להו: סימן קפ יודיענו אדוננו אם היה ש"צ מאריך בתפלתו כדי לעשות תפלתו תחנונים או קצת מאנשי הקהל אם האריכו כמו כן אם יש למחות בידם בזה אם לא: תשובה ש"צ שמאריך תפלתו אם היה בצבור מי שמאריך

כמוהו מאותם שיש הכרח לצבור להמתין להם אין עליו בזה עון ואם אין בצבור מאחר ומאריך בתפלתו זולתו ראוי לו להיות לו דרך ארץ ומוסר עם הצבור ולא יאריך בתפלתו להטריח על הצבור בהיותם ממתנים לו וכבר אמרו ז"ל אמרו עליו על רבי עקיבא כשהיה מתפלל עם הצבור היה מקצר ועולה: סימן קפא וששאלתם מי שמסר מודעה על החליצה אם המודעא קיימת: תשובה אם הקדים היבם מודעא על החליצה המודע' מודע' ותהיה החליצה פסולה: ואמרו רז"ל ת"ר חליצה מעושה וגט מעושה פסול והעמידה התלמוד חליצה מעושה וגט מעושה זמנין כשר וזמנין פסול הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני וראה מכאן שהחליצה אם היתה מעושה פסולה עד שיאמר רוצה אני והואיל והדבר תלוי בו עד שיאמר רוצה אני הנה יצא לנו מזה שאם הקדים מודעא ומבאר בה כוונתו שהוא בלתי רוצה שהחליצה פסולה כמו שמצינו לענין גט שאם הקדים לו מודעא גלי אדעתיה שהוא בלתי מתרצה בו והגט פסול כמו שאמרו אמרי נהרדעי כל מודע' דלא כתיב ביה אנן ידעי באונסיה דפלוני לאו מודע' היא ואתמר עלה היכי דמי אי דגיטא ודמתנתא גלויי מילתא בעלמא הוא: סימן קפב וששאלת אם מותר לומר בשאר ימות השנה מלך אוהב צדקה או אין מותר לומר אלא האל המשפט או אוהב צדקה ומשפט: תשובה מה שמנעו הוא לומר בשאר ימות השנה המלך המשפט או לומר בעשרה ימים שבין ר"ה ל"ה האל המשפט או האל אוהב צדקה ומשפט להיותו יתעלה בימים הנז' יושב על כסא דין ודן כל אחד כפי מעשיו וע"כ ראוי לומר בימים הנזכרים המלך המשפט אבל לא מנעו לומר מלך אוהב צדקה ומשפט בשאר ימות השנה שאין בכלל לשון זה ולא נראה ממנו שהוא יושב על כסא משפט ודן כל הבריות באותה העת אבל מה שנראה ממנו הוא שהוא אוהב המשפט כלומר מסכים בו ואינו נוטה ממנו: (עיין להרב מופת דורינו בספרו הבהיר ברכי יוסף חא"ח סימן תי"ח אות א'): סימן קפג וששאלת אם מותר להכנס באהל שהוא שעטנז לשמור עצמו מן החום או מן הקור או אין השעטנז אסור אלא דרך מלבוש: תשובה השעטנז לא אסרו הכתוב אלא לענין לבישה והעלאה שיהיו נוגעים בגופו אבל לשבת תחתיו בלתי שיהיה נוגע בגופו אינו אסור שאין השעטנז אסור בהנאה: (ועיין להרב הנז' בספרו הבהיר ברכי יוסף ח"ד סי' ש"א ס"ק ג') ומה ששאלת על טלית מצוייצת כהלכתא אם אסור לצאת בה בשבת אם לא היה מתעטף בה אלא כרוכה סביבות צוארו לפי שראית מי שהורה שאסור לצאת בה על זה התאר ונתלה במה שאמרו היוצא בטלית שאינו מצוייצת כהלכתא חייב ואמר כיון שמצאנו דציצית לגבי טלית לא בטיל ואם חסר דבר מהחוטין היה הנשאר משוי כן אם לא נתעטף בה כיון שלא יצא בה י"ח ציצית שב להיות כל הציצית מצוי: תשובה אם היתה הטלית מצוייצת כהלכת' מותר לצאת בה בשבת והיא כרוכה סביבות צוארו לפי שאנו מוצאים הרבה אנשים יוצאים בה כך והוה בזה דרך מלבוש ואינו משאוי.

ואין זה דומה למה שאמרו היוצא בטלית שאינה מצוייצת כהלכתא חייב לפי ששם היא עצמה אינה כהלכתא וחזרה להיות משאוי אבל הכא הואיל והיא מצוייצת כהלכתא אע"פ שאינו מתעטף בה אין זה מחייב שתחזור להיות משוי לפי שהציצית חובת טלית היא ואם ה' המנהג שאין בני אדם יוצאים בטליתות והם כרוכים סביבות צואריה' אז היינו עושים גוף הטלית משאוי.

דומה למה שאמרו היוצא בטלית מקופלת ומונחת על כתפו בשבת חייב חטאת. אבל הואיל ואנו רואים הרבה אנשים כן מנהגם ודרכם לצאת בטליתות והם כרוכים סביבות צואריהם והוא דרך מלבוש הנה יצא מכלל היותו משאווי: (ועיין להרב הנז"ל נר"ו בס' הנז' בא"ח סי' ש"א סק"ז ודו"ק) וששאלת אם עשיית ציצית של צמר בטלית של צמר גפן הוא יותר משובח מציצית של פשתן בטלית של פשתן או שניהם שוין: תשובה ציצית של פשתן בטלית של פשתן או טלית של צמר בציצית של צמר שניהם במדרגה אחת ושניהם יותר משובחים מציצית של צמר בטלית של צמר גפן או של משי לפי שציצית של פשתן בטלית של פשתן או ציצית של צמר בטלית של צמר הם מדאורייתא אבל ציצית של צמר בשאר מינים הוא מדרבנן: סימן קפד הביאה הרב מופת דורינו בספרו הבהיר ברכי יוסף חא"ח סי' תנ"ב סק"ג: סימן קפה וששאלת על מי שמת לו מת בחש"מ של סוכות אם יחשב חג ושמיני לו י"ד יום לענין הואיל ואמרה ההלכה יום, אחד לפני החג וחג ושמיני שלו הרי כאן כ"א יום: תשובה אינו מונה החג וש"ע שלו בי"ד יום לפי שמה שאמרו יום אחד לפני החג וחג ושמיני שלו הרי כאן כ"א יום הוא דוקא במי שקבר את מתו קודם החג אבל מי שקבר את מתו בתוך הרגל שלא חל עליו האבלות עדיין אין אומרין בו זה ואין מונין לו האבלות אלא מיום טוב האחרון והירוש' שהביאו רבינו הרב ז"ל בהלכות שאומר היה עומד בגשם והזכיר של טל אין מחזירין אותו אינו מנגד את הבבלי שאומר בימות הגשמים לא אמר מוריד הגשם מחזירין אותו לפי שכבר הקשו בירושלמי על זה המאמר שהוא היה עומד בגשם והזכיר של טל אין מחזירין אותו ממה שאמרה ההלכה אם לא שאל בכרכת השנים או שלא אמר גבורת גשמים מחזירין אותו ותירצו התם בדלא אדכר לא טל ולא מטר אבל אם זכר טל במקום המטר הנה הוא עומד במקומו ויהיה תמורתו: סימן קפו ראובן רצה לעלות לא"י ונדר שלא יאכל בשר ולא ישתה יין עד שיעלה לא"י חוץ משבתות וי"ט יורינו רבינו אם ראובן זה עבר בהיותו נודר ואם יש לו בו היתר אם לאו: תשובה מי שנדר זה עבר על דברי תורה וכל יום שהוא עומד בנדרו הוא עובר וחוטא נפשו והתורה לא התירה לאדם שיצער עצמו ואין הפרש בין מי שמצער נפשו או מי שמצער חבירו.

ולסיבה זו אין האדם חייב במה שמודה על עצמו במה שהוא חייב מיתה או מלקות כמי שהוא חייב במה שמודה על עצמו ממון וכבר אמרו ז"ל במה שאמר הכתוב בנזיר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכי באיזו נפש חטא אלא שציער עצמו מן היין ואם נקרא חוטא מי שציער עצמו מהיין בלבד כ"ש שיקרא חוטא מי שהוא מצער עצמו מן היין ומן הבשר.

והראוי שישאל בנדר זה לחכם מומחה ויתיר אותו לו או לג' ת"ח ואע"ג דאינם מומחין והפתח שיפתח לעצמו הוא שאם היה יודע שהתורה לא תתיר לו זה לא היה נודר. ויודיעו את הנודר הזה מה שאמרו רז"ל על הנודר שהוא כאלו בנה במה והמקיימו כאלו הקריב עליה קרבן וראוי מהר להודיעו זה וישאל על נדרו ויותר לו כפי מה שגזרה התורה וכן הלכת': סימן קפז והאשת איש ששאלת שמשכנה איזה דבר מנכסי בעלה למזונותיה: תשובה הואיל ויש לה ללות למזונותיה והוא חייב לפרוע יש לה למשכן למזונותיה אם לא מצאה מי שילווה אותה: סימן קפח יתום הוצרך למזונות ויש לו קרקע ורצו ב"ד למכור אותו למזונות ושמו את הקרקע בששה דינרים ולא נמצא לו קונה אלא ראובן

שנתן בו ה' דינרים וחשש לקנותו פן יחזרו עליו כמו שלא נעלם מאדונינו מה שאמר
שום היתומים שפחת שתות או הותיר שתות מכרן בטל.

נא יתן לנו אדונינו סדר איך נוכל למכור קרקע זה ואיך יכתבו שטר המכר לקונה לפי
שהיתום כעת בתכלית ההכרח: תשובה שבשתם המשנה ופירושה ועל כן נצרכתם
לשאול שאלה זו אתם גורסים שום היתומים שפחת שתות והגירס' היא שום הדיינים
שפחת וכן חשבתם שאם מכרו ב"ד קרקע מקרקעות היתומים ששמין אותו השמאין
ובזה הם נמכרים ואין הדבר כן שאין הכוונה במה שאמרה המשנה שום הדיינים בשומא
אלא בהכרזה כמ"ש שום היתומים שלשים יום ושום ההקדש שלשים יום ומכריזין בבקר
ובערב ואמרה המשנה שום הדיינים שפחת שתות מכרן בטל ואע"פ שמכרו בהכרזה
שלשים יום ואין לשומא בכאן מבוא וכשמכרו הדיינים לכתובת אשה או לדומה לה הם
צריכים להכרזה ל' יום ואע"פ שהכריזו אם פחת שתות בטל המקח הואיל ונתאנו
היתומים ואם הותיר שתות ג"כ בטל המקח הואיל ונתאנה הלוקח אבל אם מכרו הדיינים
בלא הכרזה אע"פ שלא פחת שתות ולא הותיר שתות בטל המקח לפי שנעשה שלא כדין
אא"כ מכרו במקום שאין מכריזין או אם מכרו דבר שאין צריך בו להכרזה קודם כמו
שאמרנו לכרג"א ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא הכרזה וכל מה שיש לב"ד למכרו בלא
הכרזה אם פחת שתות או הותיר שתות המכר ואע"פ שיש להם למכור לדברים הנזכרים
בלא הכרזה מ"מ ראוי למכור אותם בתכלית הדקדוק ולהראות אותם לכל מי שרוצה
לקנותם וזה הקרקע של היתומים הזה הנז' שמוכרים אותו למזונות בלא הכרזה כמו
שביארנו ראוי לדקדק ולהזהר במכירתו ולהראות אותו לכל מי שצריך לו ומי שאינו
צריך לו ואם עשו בו זה יהיו ב"ד בטוחים שלא יהיה בו אונאה ויהיה הלוקח בטוח שלא
יחזרו בו והדמים שיעמוד עליהם יקבלו אותו ב"ד מראובן או מזולתו ויכתב שטר המכר
ויזכרו בו אופן הדקדוק שדקדקו בו במכירתו וא"צ בהם שומא לפי שאין הקרקעות
נמכרין בשומא אלא במה ששויים.

והיתומים שסמכו אצל בעל הבית ומכר להם קרקע למזונות בלא הכרזה ופחת שתות או
הותיר שתות ששאלת אם מכרו בטל אם לא: תשובה אין לו למכור להם דבר אלא
להכרח גמור כמו פירות שירא שלא ירקיבו או בהמות שחושש פן יפסדו או שיכול
היתום לעמוד בלתם או קרקע למזונות וכיוצא בהן ואינו צריך להכרזה במכרו הקרקע
אבל הוא צריך אל הדקדוק הגדול וכל מה שאמרנו שיכול למכור אין לו למכור אלא
כדי הצורך ואם מצא למשכן והיתה המשכונה מספקת להכרח ימשכן ולא ימכור ואם
מכר ופחת שתות או הותיר שתות המכר בטל לפי שלא יהא כחו גדול מכח ב"ד שאם
מכרו פחת שתות או הותיר שתות המכר בטל: סימן קפט (הביאה רבינו בצלאל ז"ל
בש"מ למציעא במאי דשייך לדף ס"ט ע"ב): ומה שאמרו ת"ח מותר ללות זה מזה ברבית
מ"ט מידע ידעי דרבית אסורה וגמרי ויהבי להדדי לשום מתנה.

הלכה היא אבל אין לסמוך ע"ז אלא היחידים הכשרים שבהם לא זולתם (הביאה רבינו
הנז"ל בש"מ הנז' במאי דשייך לסוף דע"ה ע"א): סימן קצ וששאלת על מי שמכר חצי
ביתו ומצר לקונה החלק המכור ולא התנה המוכר שיהיה לו עליו דרך אם יש לו עליו
דרך אם לא ואם עבר עליו בחלקו זמן מה אם החזיק בזה אם לא ואם המוכר בנה כותל

החלוקה ופתח בו פתח אל החלק הקונה אם יהיה זה חזקה לענין החיוב שיהיה לו עליו דרך ואם שניהם בנו הכותל ושיירו בו הפתח אם יועיל זה אם לאו: תשובה כיון שלא התנה המוכר שיהיה לו עליו דרך אין לו עליו דרך כמו שאמרו וצריך ליקח לו דרך ד"ר עקיבא וחכ"א א"צ והלכה בזה כר' עקיבא ומה שעבר עליו אח"כ בחלקו אינו מועיל ולא תעלה לו בו חזקה כל זמן שאינו טוען שנתנו לו במתנה ופי' כן בפי' לפי שהיא חזקה שאין עמה טענה וכבר אמרו כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה כיצד אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי שלא אמר לי אדם כלום אינה חזקה שמכרת לי ושנתת לי במתנה הרי זו חזקה.

ומה שאמרו ומודה רבא בשביל של כרמים הואיל ונעשה להילוך נקנה בהילוך זהו אחר שפי' שהקנה לו ואם לא פירש כן יש לו למנעו לכשירצה שיוכל לומר לו מחלתי לך בזמן מה ועתה איני רוצה למחול לך: ונ"ל שאם פתח הפתח לחלק המכור בהסכמתו שהיה לך זה כאלו פירש בפירוש שהקנה אותו לו ודוקא אם היה הכותל של החלוקה מיוחד למוכר ואין לקונה בו כלום אבל אם היה לשניהם בשותפות יש לו לטעון שהוא לא הניחולעשות הפתח לענין שנתרצה שיהיה לו עליו דרך אלא לענין שאם קנה ממנו הדרך או פייס אותו שלא יצטרך לסתור בכותל ולעשות מקום הפתח כדי שלא יתנדנד וזה ממה שאמרו א"ר נחמן בי כורי לא הוי חזקה מ"ט מימר אמר לכי מפייסת לי לא תתרע אשיתאי ומה שאמרו בתלמוד האחין שחלקו אין להם דרך זה על זה שאמרת אם דומה לנדון שלנו לא דמי דאחין שחלקו תרווייהו מכח אבוהון קאתו והכא קונה מכח המוכר קא אתי ואין לו אלא מה שהוא ידוע שכיון להקנות לו ואם היתה ההלכה כחכמים שאומרים מוכר בעין רעה הוא מוכר היה לו דרך עליו אבל כיון שנפסקה בתלמוד ההלכה כמי שאמר מוכר בעין יפה מוכר ולא השאיר לעצמו בדבר המכור שום חלק א"כ היה הדין שאין לו עליו דרך כמו שאמרו וצריך ליקח לו דרך: סימן קצא והאשה שמצא לה בעלה מעות והיא טוענת שנתנו לה במתנה והבעל אומר שמא הוא ממעשה ידיך היא נאמנת בזה וכבר אמרו אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן התינוקות קבל מן האשה יחזיר לאשה שנראה מזה שהיא נאמנת במה שהיא טוענת שאין לבעלה בהן כלום ואם רצה הבעל מחרים חרם סתם על מי שטוענת בזה שקר ואחר זה יש לו לקנות במעות הנז' קרקע והוא אוכל פירות כמו שעושי' במעות הנופלים לה בירושה ובשאר נכסי מלוג: סימן קצב ושאלת כו' (הביאה רבינו בצלאל ז"ל בש"מ למציעא במאי דשייך לדע"א סוף ע"ב): סימן קצג ושאלת אם יש ליחיד רשות לומר בתחנוניו ובתפלותיו ויעבור ה' על פניו אם לאו: תשובה לא ראיתי בתלמוד מי שמנעה זה אלא שראיתי בתשובה לקצת מן הגאונים שאין ליחיד לומר ויעבור ונתלה במה שאמרו ומנין שאין הב"ה מואס בתפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר לא ימאס: סימן קצד מה יאמר אדונינו בכלי חרס שמו בו חלב צונן לא רותח אם מותר לשום בו בשר צונן או רותח אם לאו: תשובה מותר לשום בכלי זה בשר צונן או חם ודוקא אחר ההדחה כמו שראינו אותם שנתנו גבול בכלים שנשתמשו בהם בדבר מן הגיעולים ע"י צונן וכן אמרו בכלים שנשתמש בהן ביין נסך ע"י צונן שיהא מדיחן ושותה בהן.

הנה הורה לנו זה שכל דבר שתשמישו על ידי צונן שההדחה תספיק בו והנה יכול הוא להשתמש בכלים אלו בבשר צונן או חם אחר ההדחה וזה דוקא אם זה החלב לא נכנס

בו מלח אבל אם נכנס בו מלח אסור להשתמש בהם בבשר לא צונן ולא חם כמו שאמרו מליח הרי הוא כרותח ואמרו התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דפיו לעול' ואע"פ שמה שאמרו מליח הרי הוא כרותח העמידו אותו בשאינו נאכל מחמת מלחו עכ"ז ראיתי מי שקדם מן החכמים אוסר זה בכל מליח ואינו משגיח בזה האקומתא וראיתי את רבינו ז"ל אוסר זה על צד החומרא באיסור: (בתשובות אחרות מצאתי שהתשובה הנז' ייחס אותה להרי"ף.

ובמקום וראיתי את רבינו הנז' לעיל. כתב וראיתי את רבינו האי ז"ל.

עכ"ד המעתיק מלשון ערבי): סימן קצה ראובן הלוח את שמעון עשרה משקלי זהב הנק' בערבי מתאקי"ל ושם לו ביתו עליהם משכונה ואחר זמן הוסיף המלך במשקלות שמנה גרעינים בכל מתקא"ל וכשבא ראובן לגבות את חובו רצה שמעון לפרעו במשקלות שהלוח לו בהם' שהם המשקלות הקטנים ואמר לו ראובן לא אקבל ממך אלא במשקלות הגדולים שהם עוברים עתה והורה המורה שיפרע לו במשקלות הגדולים שהם עוברים עתה לפי שתוספת זו לא עשתה רושם בשערים וטען שמעון שאתה אדוננו יתמיד האל שלותך נשאלת בכיוצא בזה והורית שאין ליתן לו אלא במשקלות שהלוח לו בהם ולא שמעו ממנו ולא פנו אליו.

נא יודיענו אדוני שורת הדין בזה וירחיב בו ושכרו כפול: תשובה עמדתי על שאלה זו והמורים שהורו על שמעון שיפרע לראובן במשקלות הגדולים הם מדייני דחצצתא ואין ספק שדברי רבה ורב חסדא שראו דאטענוהו והוא אמרם בעא מיניה רבה מרב חסדא המלוה את חברו על המטבע והוסיפו עליו מהו אמר לו נותן מטבע היוצא באותה שעה כו' עד והא קא זילי פירי אמר רמי בר חמא חזינן אי מחמת טופיינא זיל מנכי ליה כו' וחשבו אלו המורים שדברי התלמוד נאמרו בכיוצא בנדון זה ולא דקדקו שלא דבר התלמוד במי שלוח את חברו דבר במשקל שאין ספק שלא יפרע לו אלא באותו המשקל בעצמו שנתן לו וכמשקל אותם המשקלות בעצמו שהלוח לו בה אבל התלמוד דבר במטבע שהוא דינר גוף אחד שלם טבוע מפותח בחותם המלך שהוא יוצא בין האנשים שלם כמו שיצא טבעו באותה שנה אי אפשר לפחות ממנו ואי אפשר להיות בו סדק כל שהוא ולא פגם ולא חסרון מהמשקל הידוע שצריך להיות בכל דינר ואם היה חסר דבר מועט ממשקלו הנה נתבטל מהיות נושאים ונותנים בו במקח וממכר מכל וכל ואינו נקרא עליו אז שם מטבע שאינו ראוי לשאת ולתת בו אבל הוא נחשב כנסכא שצריכה היא על כל פנים לטבוע אותה בבית המטבע ובכל כיוצא בזה שאל רבה המלוה את חברו על המטבע והוסיפו עליו ועל כיוצא בו השיב רב חסדא נותן לו מטבע היוצא באותה שעה לפי שהדינרים הישנים הראשונים קטני המשקל כבר נתבטלו מלשאת ולתת בהם מכל וכל ואין נק' עליהם שם מטבע אבל נחשבים הם נסכא חתיכת זהב בלתי מפותחת והוא לא הלוח לו אלא דבר שהיה נק' עליו שם אותו מטבע והיה אז באותו העת עובר בין האנשים גם אינו חייב לחשב לו התוספת שבו לפי שלא הלוח לו משקל ידוע כדי שיחשוב לו מה שנוסף על אותו המשקל אבל הלוח לו דבר שנק' עליו שם אותו מטבע יהיה בו מה שיהיה הגע עצמך שהי' בדינר שהלוחו איזה תוספת על הצורך לא יחשוב אותו עליו ביותר מדינר לפי שלא יצא אצלו ביותר מדינר ואותו התוספת לא יתהנה בו

ואי אפשר לו לקוץ אותו כמו שאם הלוח לו דינר שלם במשקל ואירע ללוח שהחזיר לו דינר יתר במשקל על הצורך איזה דבר מבלתי שתהיה תוספת זו מצד המלכות אינו חייב לחשוב עמו על אותו התוספת לפי שאין לו בו תועלת שלא יוציאנו ביותר מדינר א"כ נתברר שלא הלוחו אלא מה שיצא אצלו בשם דינר ושאר היתרון ההוא שבו מחמת המשקל מעלה ולא מוריד אלא מה שחיסר ממנו וע"כ הורה רב חסדא שלא יחשב עמו בתוספת שיש בו אם התוספת היא לא עשת רושם בשערי' אבל הזהב שהוא נתן במשקל ונלקח במשקל ויחשוב כל אחד עם חברו על גרעין אחד אם נגרע ממנו וישלים אותו לו או אם נוסף בו ויגרע אותו ממנו איך נדמה אותו לזה ונדון שאם לוח א' מחברו מתק"ל אחד והיתה המשקלת אז קטנה ואח"כ נתוסף בה שיפרענו במשקלת הגדולה כאלו שם מתק"ל הלוחו מבלי דקדוק משקל כדי שנחייבנו שיתן לו מה שיוציא באותו שם יהיה משקלו מה שיהיה הלא לא הלוחו אלא משקל ידוע והנה מן הדין שלא יפרענו אלא אותו המשקל בעצמו תקרא אותו אתה מה שתרצה או תקראנו מתקל כפי מה שהיה קודם או מתקל פחות שני גרעינים כמו שקו' עתה: ועוד שזה זהב אינו גוף אחד כדי שנאמר מכיון שנתוסף בו אלו השני גרעינים כבר נתבטל אותו המתק"ל הראשון מלשאת ולתת בו לפי שהוא חסר מתק"ל אבל הוא נפרד החלקים וכל גרעין נפרד הוא מחבירו ואפשר לשאת ולתת בגרעין אחד ממנו או בפחות וכ"ש במתק"ל אחד פחות שני גרעינים והואיל והדבר כן באיזה טענה נחייב את הלוח שיתן למלוח דבר נוסף על מה שהלוחו והדבר שהלוחו לא נתבטל מלשאת ולתת בו כלל באופן שיצא מכלל היותו נקר' בשם מטבע או איך יעלה בדעת שום אדם שילוח לו שיעור משקל זה ונחייב אותו להחזיר לו משקל יותר גדול ממנו אין זה אלא רבית גמור לדעתי שאם היתה תוספת זו ביופי הזהב ועילוי אז היה אפשר לדון בו דין זה כגון אם היה הזהב הזה בתחלה היה בו הרביע סוגים ועתה חזר להיות בו השמינית אז אם היה אדם אחד מלוח לחבירו מתקא"ל אחד מהזהב הראשון הגרוע היה חייב הלוח לפרוע למלוח מהזהב הטוב היוצא באותה שעה הואיל ואותו הזהב הראשון הגרוע כבר נתבטל מלשאת ולתת בו שהמלוח יכול לומר ללוח אני הלוחי לך זהב עובר באותו בשת כן אתה החזר לי מה שיצא לי בזה העת מהזהב הטוב ואינו חייב לחשוב עמו על ההפרש שבין שני מיני זהב מיופי הזהב לפי שיש לו לומר ללוח וכי אני כשהלוחיך דקדקתי עמך בחשבון הזהב הטוב כאשר הוא והסיגים שבו כמו שהם כדי שגם אתה תחזיר לי אותו המשקל בעצמו ביופי אני לא הלוחיך אלא מה שנופל עליו שם זהב מבלתי שאדקדק עמך על מה שיש בו מזהב טוב ומסיגים כן גם אתה לא תדקדק עמי עתה בזה אלא תן לי שם זהב בעלמא כמו שנתתי לך.

והנה אם היה נדון כזה היה דומה לדברי התלמוד אבל אם היתה התוספת במשקלות אין הענין דומ' לדברי רבה ור' חסדא כלל ולא זה הדרך ולא זו העיר ואם המור' זה היה מדקדק במה שאמרו ואפי' כי נפיא ואפי' כי תורת' היה משער ממנו שדבריהם אינם אלא על המטבע השלם היוצא במספר לא במשקל ואין אדם יכול לחסר ממנו אז אם הי' רואה מה שאמרו והא קא שבח לענין נסכ' אז היה משער שדבריהם אינם אלא במטבע השלם שאין דרך בו למשקל כלל.

הלא תראה שלא מצינו דרך שיתברר בו ריוח תוספת המשקל אלא כשהוא רוצה לעשות ממנו נסכ' אבל לא בדרך אחרת לפי שכיון שאינו נלקח אלא במספר לא במשקל אין המשקל מעלה בו ולא מוריד אם המורים הללו היו ממי שהורגלו ללמוד בתלמוד אז היו מבינים ממנו שהמטבע אצלם הוא על הדינרים שיהי' שלמים א"א לחסר אותם בין אם היו דינרי כסף או זהב וזהב הנפרד החלקים שנושאים ונותנים בו במשקל אינו נהוג אצלם כלל.

ומי שאינו יודע דרך התלמוד ואינו מבין כוונותיו איך יכניס עצמו בדיני ישראל ויסמוך על ההיקש שלו בתלמוד וכמו שיעלה בדעתו ואין לקרות כפי האמת לדיינים אלו אלא דייני דחצצת ולקרות עליהם כי רבים חללים הפיל' ולכמו אלו והדומים להם ראוי לומר אם קרית לא שנית ואם שנית לא שלשת ואם שלשת לא פירשו לך חכמים לפי שהם אם היו מפרשים להם חכמים לא היו טועים טעות כזו ולא היו מפרשי' בתלמוד דבר שאינו כונתו אבל עצלות שהיתה בהם שלא שמשו גדולי הדור חייבה להם זו ואנחנו כבר הורינו לך ואמרנו לך שורת הדין בזה והודענוך הדרך שתאמר אותו וטעמו עמו וראוי לך שתקבע בה מסמרות.

ולא הורינו לך אלא מה שקבלנו מרבי' ואדוננו הרב הגדול ז"ל כשלמדנו לפניו הלכה זו מפירוש' וכוונת' ומה שתתייחד בו ההלכה וסיבות' עם היות שהוא דבר נגל' אצל מי שיש לו הקש והרגל בדרך התלמוד מבלתי שיצטרך לסמוך בו על רב עכ"ז רצינו להודיעך מה שקיבלנו בו מרבי' הגדול ז"ל לארכובה אתרי ריכשי והרוצה לקבל יקבל ומי שלא ירצה לקבל יעמוד בסברתו ככתוב השומע ישמע והחזל יחדל ועל כיוצא בו ראוי לומר גוד לית דין צבי דיילפ'.

והמקום יזכנו להורות כדין וכהלכה והוא יפתת לבנו לתורתו ולהוציא הדין על בוריו ועל אמתתו ויצילנו מעונש הדין אמן: סימן קצו שאלה, חסר התחלתה) אמר שאלתי אותו בלילה על עיקר המעשה אמר שהם היו שותפים ושמו כל מה שביניהם בשותפות והתנה כל אחד מהם על חבירו שאם נפטר שיוציאו נדוני' לבנותיו לכל אחד מהם כך וכך ואירע שמת א' מהם והניח ד' בנות וכן האחת והיא הגדולה נשואה עם בן דודו של רבי עזרי' ושתים מהן נשואות לשני אחין והאחרת קטנה והיה התנאי בלשון זה שיוציא נדוניא לבנות שותפו כך וכך.

ואמר רבי' ז"ל שזה התנאי בטל ואינו חייב להשלימו לפי שהוא קנין דברים וזהו מכיון שלא היה בו חיוב לא בדרך חוב ולא בלשון מעכשיו ולא בשום דרך מדרכי ההקנאה אלא בדברים בעלמא וקנין על זה קנין דברים והוא בטל: ואמר עוד שהיה בלשון השטר שכל הדברים הם מעורבים בינינו גם הקרקעות והורה רבי' שלא כיוונו באמרם הקרקעו' אלא לרמוז על הפירות או אל שבח הקרקעו' לא אל זולת דבר זה אבל גוף הקרקעות לא שמן הנמנע לשותפו גוף הקרקעות והנה זה קנין דברים במה שהתנה לו שיתן לבנותיו מהריוח ומהפירות לפי שהוא דבר בלתי מצוי אבל הוא קנין דברים גם אמר דבר אחר שאפי' אם היה הקנין האמתי ולא היה קנין דברים אלא חוב גמור ואפי' אם היה התנאי על מעות מצויין עכ"ז אינו מתחייב בתנאי שהן תובעין ממנו האחין בעלי שתי הבנות הואיל והתנה על עצמו שאם לא יקיים כל התנאים היה נאמן עליו אבי הבנו'

במה שיטעון עליו יהיה מה שיהיה הוא ויורשיו אחריו כלומר הבנות שיהיו נאמנות עליו במה שטוען מצד אביהן ויקחו אותו בלא שבועה ואמר רבי' שאם אמר לא השלים התנאי אין יורשיו חייבין מן הנאמנות דבר לפי של' השטר הוא שהאמין אותו ואת יורשיו במה שיטענו על פלוני ולא אמר ועל יורשיו ג"כ הוא נאמן וא"כ אין יורשיו חייבין מנאמנות זו דבר ואין הבנות נאמנות עליהן כלל לפי שהנאמנות היא השותף עצמה ואינה על יורשיו וא"כ הנה נתברר שהתנאי קנין דברים ולא יעלה בידם ממנו כלום.

גם הקנס אינם חייבין בו בכלום לפי שאין הנאמנות עליהן אלא על אביהן בלבד וא"כ אין להם דבר: עוד חזרו אל דבר שני והוא שתתחלק ביניהן הירושה דקרקעות וכל מה שהניח אביהן שיתחלק על הבת הגדולה ועל השתי בנות הנשואות לשני האחין והקטנה שבבית ועיקרי המעשה היה שהגדולה קרא לה שם הנדוניה הידועה קודם מותו ואחר כך מת ונשאת אחריו ושאלתי ממנו ז"ל ואמר שהגדולה קנתה הנדוניה שהכניסה עמה ואינה מחוייבת להחזירה לדין חלוקה לפי שאביה קרא שם לנדוניה זו שהיא שלה וכבר קנאתה היא לבדה במה שקרא לה אביה שם לנדוניה זו שתהא שלה ובמה שייחד אותה לה.

אח"כ נשאל אם יש לכל אחת עישור נכסי מהנכסים לצורך נישואיה ובפרט הקטנה אם לאו לפי שהבן שהניח אביהן לא שהה אחריו כי אם זמן מועט ואח"כ מת ונשתה' יותר מל"י והוא ב"ק והוא יורש ונתערבבו אנשי העיר בהפרש שבין בת בין הבנות לבת בין הבנים שאם היתה בת בין הבנים היתה כל א' שוה לאחותה בעישור נכסי אבל זאת היא כבין הבנות שאין לה כלום אלא חולקות הממון בשוה ומקום הספק הוא אם מציאות האח חזקת לחייב לתת לכל אחת עישור נכסי או אינ' מזקת כלום.

ותחזיר הירושה לעיקרא שהיתה מן האב ונחשוב את הבן כאלו לא היה. או נאמר מכיון שהיה ראוי לתת עישור לכל אחת וגם עתה כן יהיה: והורה רבינו שאין מעלה ולא מוריד כלל מה שחיה הבן אחרי אביו לפי שכיון שמת ה"ל כאלו לא היה ויחזרו כלם כאלו הן יורשות מאביהן ויתבטל חיוב העישור לכל אחת להיותם כלן בנות והירושה היא להן ואפי' שנא' שהירושה היא לאח אין זה מזיק כלום משום דאיכא רווח ביתא שכלן יורשות ונחשוב שמה שתקח כל אחת מהירושה הוא כנגד עישור נכסים בין אם היה פחות או יותר הואיל ויש שם רווח ביתא כלומר ירושה ולקיימת ממון יהיה מה שיהיה.

לפי שהמעשה הזה שלהן אינו כמעשה הנזכר בתלמוד כתובות פ' מציאות האשה דס"ט ע"א אבל יבא המעשה הזה שלהן מכל שכן. לפי שהמעשה שבכתובות היא כך שתי בנות ובן וקדמה אחת ונשאת בחיי האח ולקחה עישור נכסים ומת האח ועדיין השניה לא נשאת ולא לקחה כלום ואמרינן עלה שנייה ויתרה כלומר אין לה עישור ולא ליקח כנגד מה שלקחה אחותה הראשונה אלא מחלק חלקה בזה והוא מה שאמרו ויתרה כמ"ש משום רווח ביתא והשתא ומה אם באותו מעשה שהיתה מציאות האח עושה רושם והיותו יורש ואירע שהבת הראשונה לקחה כבר העישור ואח"כ כשמת קדם שתקח השנית העישור שאבדה אותו ושבה עם אחותה לעיקר הדין והיה האח כאלו היה כ"ש וק"ו מעשה זה של בנות אלו שמת הבן הקטן קודם נישואי שום אחת מהן ואין מציאותו לא מעלה ולא מוריד שלא יבא להן כלל מן הדין מחמתו שום משפט עישור אלא הדין נותן שיהיו

יורשות כלן בשוה ולא תקח האחת על האחרת שום תוספת כלל וגם הקטנה תקח חלקה עמהן בירושה בלבד ואין לה בכל הזמן לא מזונות ולא מדור כמו שהיה לה אלו האח היורש היה חי: הכלל העולה שאין לקטנה מזונות ולא מדור ומחשבין עמה על שכירות המדור ששכנה בו מקרקעות אביה ואינה יכולה לומר בחלקי דרתי לפי שאומרים לה מאן פלג לידך.

והלכתא ברירא לן הואיל והדבר מעורב אין שום אחד יכול לומר בחלקי דרתי ובו נתהניתי הכלל שזו היא כונת לשון שטר זה הנז' שקנו מפלוני שישא את הבנות בכך וכך נדוניא ואם לא יעשה כן יהיה נאמן בקנס שיש לו עליו והוא נאמן בו הוא ויורשי על פלוני שותפו הואיל ולא אמר ועל יורשי שותפו.

עוד הודה שהשטר בטל שאין לשונו מועיל לפי שהוא קנין דברים בעלמא כלומר שלא נתחייב בחיוב גמור אבל אמר אעשה כך וכך וזהו קנין דברים ואינו מועיל כלום ע"כ: (אמר המעתיק מלשון ערבי זה מצאתי בכלל תשובות הרא"ם עצמו שבלשון ערבי ולא ידעתי אם שאלה זו הנז' היא לשון תלמיד אחד מתלמידי שמספר בעדו או אם הוא לשון הרא"ם עצמו שמספר בעד רבו הריא"ף ז"ל כמו שתמצא בקצת תשובות הכתובות למעלה): סימן קצ"ז עוד הורה ז"ל במי שאבד ממנו הפקדון שהפקד אתו שיכלול כמה היה שוה בכלל שבועה שאינה ברשותו ואין הפרש בזה בין ש"ש ובין המלוה על המשכון שכשאנו מחייבין את כל אחד מהן שבועה שאינה ברשותו ושנאבד ממנו נשבע ג"כ שהיה שוה כך וכך ויפרענו לו והשבועה היא שבועה דאורייתא ואם אינו יכול לכוין שיוויו יתן מה שיאמר חברו שהיה שוה אחר שיחרים חרם סתם על מי שלקח ממנו יותר משיוויו וכבר ביאר כיוצא בזה בשבועות וכל המפרשים האחרים זולתו הטילו השבועה על בעל החפץ בדין המסור והדומה לו שנשבע על שיעור מה שנאבד לו ונוטל והביאו ראיה לזה ממה שאמרו מעשה בחד בר נש דאפקידו גביה חד שק צרור כו'.

והרב ז"ל חלק ואמר שהטעם שאמרו שם במי שהפקיד צרור שישבעו בעליו על מה שהיה בו ויטלו לפי שבעל דינו אינו יודע מה היה בו והוא מכחיש אותו בטענתו באמרו אולי היו בו אבנים ולא כסף וע"כ חייבו שבועה את התובע שישבע כמה היה בו ויטול אבל ענין זה הוא בדרך אחר והוא שמי שנאבד אצלו מודה הוא ששוה קצת אלא שיש בו בינו ובין התובע הפרש בין רב למעט וע"כ ישבע כמה היה שוה ואם אינו יודע יפרע מה שיאמר בעל רבו ויחרים חרם סתם בפניו על זה ע"כ.

(אמר המעתיק מלשון ערבי מלשון תשובה זו נראה שהוא לשון אחד מתלמידי הרא"ם ז"ל שאמר כה וכבר כתב כיוצא בזה בשבועו' רומז אל חדושי הרא"ם ז"ל הנמצאים היום אצלנו לשבועות): סימן קצ"ח ודין השלחני עם הפאס"י שטענו בארבעה כספים דמי דבר מה עוד טען עליו בחליפי דינר מראבט"י והודה הפאס"י שיש לו אצלו חליפי דינר בלבד ודן אותו רבינו יהוסף ז"ל בשבועת התורה להיותו מודה במקצת במה שהודה בחליפי הדינר ביותר מש"פ שהוא שיעור ההודאה והיה זה דומה למה שאמרו טענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהן חייב לפי שמין הכסף אינו מין הזהב ורצה הפאס"י להפך השבועה על השלחני ואמר לו שבועת התורה לא תתהפך ואמר הפאס"י די לי ממנו בחרם סתם ואמר השלחני אני אהפך עליו זה החרם סתם ואפטרנו מממונו ואמר

רבינו לפאס"י שבידו הבחירה אם רצה יזהיר או יפרע והפך עליו אזהרה ופרע הפאס"י: סימן קצ"ט ראיתי אותו ז"ל שדן במי שהעיד עליו עד אחד שישבע ואמר שישבע הסת ונתן הטעם לזה להיותו מודה בעיקר הטענה ואמר כן הוא שהיה לו אצלי כמו שאמר העד אלא שפרעתי לו ואמר שאין הפרש בין אם כפר קודם שבא העד או הודה השבועה מוטלת עליו וכן היה המעשה שהנתבע כשבא לפניו אמר כן הוא שהיה לו אצלי ופרעתי והלך להביא העד האחד בחשבו שיחייב אותו שבועת התורה ואמר לו אין עליו אלא שבועת הסת לפי שהודה ואמר כן הוא שהיה לך אצלי ופרעתיך ואם היו שני עדים לא היה נאמן כלל ובפרט אם היה בקנין אבל הואיל והוא עד אחד עדותו תועיל שישבע שבועת הסת ויפטר אח"כ הפך השבועה על חבירו ואמר ישבע ויטול ודן אותו ז"ל שיהפכנה עליו ויפרענו: עוד שאלתי ממנו ז"ל אם היה עד אחד מעידו בחוב שנתחייב עליו בו שבועה אם הוא צריך שיהיה בקנין ואמר א"צ אלא עדות גרידא תועיל בזה עוד שאלתי אותו ז"ל על העדים שמחייבין אותו ממון אם הם צריכין שיעידו בקנין ואמר אינם צריכים לו שאין לנו צורך בקנין אלא לענין שעבוד בלבד: סימן ר' מורשה אחד בא לפנינו וקבל דינר שהיה למרשה אצל אחד וכשבאו להעיד עליו בו אמר לא אעיד על עצמי אלא שקבלתי דינר מצד ההרשאה שהורשתי בפ' ולא יקנו מידי כלל בסתם איך קבלתי אותו וכשאירעו דברים אלו אמרתי לו איך יתחייב בזה והלא איפשר שתהיה זו סיבה לשיפסיד הדינר בשאיפשר שבטלה האשה המרשה הרשאת המורשה או הרשאתה זולתו ויפסיד זה האיש הדינר הזה שנתנו למורשה הזה ואמר ז"ל שאין עליו מזה הפסד ולא יפסיד דינר זה לפי שיאמר למרשה אותו אני נתתיו למי שנתבררה הרשאתו עלי בב"ד: עוד אמר וקבלו ממני שכל מה שינתן למורשה אחר שתתקיים הרשאתו לא יפסיד אותו המורשה או נסתלק או נשתנה אלא כל מה שקיבל מתחייב בו המורשה ויחשוב אותו לנותן.

ומה שאמרנו שיכול המורשה לבטל הרשאת המורשה שהרשאו או להחליף אותה הוא לענין המרשה והמורשה. וזה כדי שלא יחזיק המורשה ויאמר לא אסתלק מהרשאתי הואיל וכבר הרשית אותי והחזקתי ולא אסור ממנה ע"כ אמרנו שיכול המורשה לבטל הרשאתו אבל לענין מה שקבל מבני אדם וגבה מן החובות מבעלי חובות בכח ההרשאה שבידו המרשה חייב בכל מה שקבל המורשה שלו אא"כ בטל הרשאתו או החליף אותה והודיע את בעל חובו ומי שיש לו אצלו דבר או עשה זה בב"ד או שהעיד עדים בכתב או שלא בכתב ולא היה הענין בסתר שיש לבעל הממון לטעון ולומר כבר בטלתי אותו בעדים וידעו רוב העולם בכך והיה לך לשאל על זה ולהתעכב מלתת וכיון שלא עשית כן אתה הוא שהפסדת על עצמך: אבל אם טען המרשה אני בטלתי הרשאתי בסתר ואפי' שהיה זה בעדים הואיל ולא היה זה בב"ד ולא בפומבי אין טענה זו מועלת לו כלום ומה שקבל המורשה שלו אח"כ הוא נחשב עליו וחייב בו ולא יפסיד הנותן ממנו שום דבר כלל.

ומה שאמרנו שהנתבע יכול לדחות את המורשה ולומר לו לא אתן לך דבר שמא מי שהרשה אותך חזר בו או הרשה זולתך אין זה מטעם שאם נתן למורשה דבר שיפסיד אותו אבל כל הדברים הללו הם אם רצה הנתבע לדחות ואם ירצה יאמר אותם ואם לא ירצה לא יאמר ואם אמר אותם הם על דרך האזהרה לעצמו וההשמר מדברי ריבות

ומלטרורח לקיים הרשאתו שהוא רוצה לברוח מהטורח ומהקטטה ויכול לומר זה עד שיברר המורשה שההרשאה לא נשתנה ולא שינה אותה כלל זו היא טענה לנתבע בדוקא שיכול לשמור עצמו מהטורח אבל אם רצה ליתן לא יפסיד כלום ובתנאי שלא היתה בטלת ההרשאה מפורסמת כמו שנתבאר עוד הוציא דין זה ממקום אחר והוא שיכול לומר לו אפי' את"ל שבטלת שליח זה ואינו שלוחך הרי אתה גרמת לי הפסד ממון והואיל ואתה גורם אתה חייב לפרוע לי מה שגרמת לי להפסיד אותי והפסדתי אותו בעשותך אותו שליח ורימתיני עד שנתתי לו והיית אתה סבה להפסד ומה שאתה מחוייב לפרוע לי לסיבת שאתה הוא הגורם הוא יפטור אותי שליח ואם אח"כ בטלת אותו איני חייב דבר מזה הטעם ג"כ אמר רבינו שמי שהממון אצלו הוא נפטר ממנו.

עוד אמר ומה שאמרנו שהמלוה א"א לתת אותה לשום אדם במתנה דוקא אם היתה מלוה על פה אבל מלוה בשטר אפשר לתת אותה במתנה ויקנה אותה מפני ששעבוד השטר על הקרקעות והוא ליה כאלו הקנה לו דבר נמצא בעין והיה דינה כדין דפקדון ע"כ: סי' רא (הביאה רב"צ ז"ל בש"מ לקמא במאי דשייך לדקי"ב ע"א): סימן ר"ב אמרו בסוף פרק החובל בירא דשתית מיניה לא תרמי ביה קלא פ"ה הבור ששתית ממנו לא תשליך בו אבן או דבר אחר כלומר לא תזלזל בו ולא תגמול אותו רע אחר שנתהנית ממנו וזה ע"ד משל הדברים שמי שבא לאדם ממנו אי זו תועלת או נהנה ממנו אין ראוי לו לעשות לו שום מעשה שיבא לו נזק ממנו וכבר הביאו שם בגמרא ע' ענין זה משלים ופסוקים מענין מכות מצרים וגלו הסיבה שנעשו קצתם ע"י אהרן ע"ה וסיפר רבינו ז"ל על רבו הריא"ף שאירע לו ענין זה עם איש אחד ולא רצה לדון אותו כלל כדי שלא ידון אותו במה שיבא לו הזק ממנו ונמנע מזה מניעה גמורה וזה שהוא ז"ל חלה ונכנס אצל אדם אחד במרחץ שהיה לו בביתו ונתהנה מהמרחץ הנז' אח"כ זמן אותו שישב אצלו עד שיבריא וכבד אותו הרבה ועשה עמו טובה והבריא ובהמשך הזמן על האיש ההוא מטה ידו וירד מנכסיו ונשבר בערבונות וזולתם ונתחייב לתת ממון לבעלי חובות וירד עד שהוצרך למכור המרחץ הנז' ולשום אותו לבעלי חובותיו ואמר רבינו יצחק ז"ל לא אדון ולא אורה במרחץ הזה לא במכר ולא בשומא ולא בשום דבר המתייחד בו לפי שנתהנית ממנו ואם היה זה בדומם שאין לו הרגשה כ"ש וק"ו בני אדם המרגישים בהזק ובתועלת שיהיה זה שנוי לעשותו והעושהו יוצא משורת המוסר ודרך ארץ ואמר ואפשר לפרש במה שאמרו לא לידון איניש לא למאן דרחי' ליה ולא למאן דסני ליה שיהיה סיבת מניעתם ז"ל לדון למאן דרחים לשתי סיבות האחד שלא נטה לזכותו והשנית שאם אפשר שיציל את נפשו וידון אותו כפי שורת הדין היה בזה משלם רעה תחת טובה ואם היה זה במי שקבל הנאה מבשר ודם כ"ש וק"ו באלוה יתברך שממנו נשפע הטוב הגמור שראוי להודות לו הודאה גמורה ולא יעשה מה שיקניטנו ולא מה שהוא שנוי לו (הביאה רבינו בצלאל ז"ל ועי' להרב ברכי יוסף חזקה"מ סי' ז' אות ב'): סימן ר"ג רבינו ז"ל הנהיג את אנשי אליסנא בתחלה שיברכו שהחיינו על הלולב ועל השופר עד רבו רבינו יצחק ז"ל אלפאס"י ובטל מלומר שהחיינו על שניהם לפי שלא נראה לו זה ונגלית אח"כ תשובה לרבינו נסים ז"ל והכריע בזה כדברי ר"ן והתשובה היא מחייבת לומר שהחיינו בשופר ולא בלולב וזה לפי שנראה לו שאין לומר שהחיינו בלולב לפי שכבר ברכנו שהחיינו בלילה בקידוש וחג הסוכו' הוא מהרגלים שראוי לומר

בהם שהחיינו מדאורייתא והלולב הוא מדאורייתא וכבר נכלל בברכת הלילה אבל ברכת שהחיינו בלילה בר"ה ויה"כ היא מדרבנן וברכת שהחיינו על השופר היא מדאורייתא ואין חיוב ברכת שהחיינו שבלילה שהיא מדרבנן פוטרת ברכת שהחיינו שעל השופר שהיא מדאורייתא ביום וע"כ ראוי לברך עליו שהחיינו וכן נהגו באליסאנ"א וברוב המקומות וכן אנחנו נוהגים ומורים: סימן ר"ד וביאור מילת פיוט עיקרה מלשון שירה מלשון יון שקוראים למשורר פיטאנ"א וכן מלת פזמו"ן הוא הדבר שחוזרין לאומרו פעמים רבות וזה שבעלי לשון זה קוראים את האיש החוזר לשנות דבריו פעם אחר פעם וחוזר על הדבר פעמים רבות פזמאנ"א.

וכן הפזמון להיות לעולם טוב וחוזר על כל בית ובית מבתי השיר קראוהו פזמון ואמנם קוקל"ר אמרו שהוא נגזר מענין הסיבוב והוא נופל ע"כ הדברי' הסובבים לעולם וע"כ השירים שיש להם סיבוב ותנועות סובבות ישמרו סיבובם קראו אותם קיקלרא: סימן ר"ה וששאלת הא דקתני בברייתא וחכ"א על חמץ דגן ענוש כרת ועל עירובו בו לא כלום בדמיערב קמי פסחא הוא אבל כד הוי בעיניה בפסחא אע"ג דמעריב ליה אסור א"ד אפי' כי איתיה בעיניה בפסחא כי מעריב ליה שרי: תשובה האי שאילתא דקא שאיל מאי קא פתח ביה בדאכיל לחמץ בפסחא עצמו מדקאמר על חמץ דגן ענוש כרת ועל עירובו בו לא כלום וסיים בתר הכי בחמץ שעבר עליו הפסחא דהאי דקתני בברייתא וחכ"א על חמץ דגן גמור ענוש כרת ועל עירובו בו לא כלום ודאי בדאכיל ליה בפסחא עצמו הוא דאי בדאכיל ליה לאחר הפסחא הוא ודאי ליכא מאן דאמר בחמץ שעבר עליו הפסחא ענוש כרת ומ"מ בין דאכיל ליה בפסחא עצמו בין דאכיל ליה לאחר הפסחא ליכא הפרש בין היכא דאיערב קודם הפסחא להיכא דחל עליה הפסחא בדאיתיה בעיניה ובתר הכי איערב דמדאמרי' אהא דקתני בברייתא על חמץ דגן ענוש כרת ועל עירובו בו לא כלום דרבי אליעזר וחכ"א על עירובו בו לא כלום ורבנן לית להו כזית בכדי אכילת פרס דש"מ דהא דפטרי רבנן משום דליכא כזית בכדי אכילת פרס איכא כזית בכדי אכילת פרס מחייביה מכלל דליכא בינייהו הפרש בין היכא דאיערב קודם הפסחא להיכא דחל עליה הפסחא כדאיתיה בעיניה ובתר הכי איערב דאי נמי חל עליה הפסחא בדאיתיה בעיניה דה"ל חתיכה דאסירא כיון דאיערב ליה בתר הכין בהדי היתירא אע"ג דבמינו איערב לא בטיל א"נ שלא במינו ואיכא נ"ט דלא בטיל כיון דליכא כזית בכדי אכילת פרס לא מיחייב עליה דקי"ל בכל איסורין שבתורה שנתערבו בין במינן א"נ שלא במינן ויש בו נ"ט אע"ג דאיסוריה לא בטיל לא מיחייב עליה עד דאיכא כזית בכדי אכילת פרס ואי ליכא כזית בכדי אכילת פרס אע"ג דאיסורא איכא מלקא מיהא לא לקי.

הילכך כיון דמוקמינן לה כרבנן דאמרי על עירובו בו לא כלום בדליכא כזית בכדי אכילת פרס ממילא שמעת דאע"ג דחל עליה הפסחא בדאיתיה בעיניה דה"ל חתיכה דאסירא כיון דאיערב ליה בתר הכין וליכא בהוא עירוב בכא"פ לא מיחייב מידי ואפי' אכיל בפסחא גופיה וכ"ש אי לא אכיל ליה אלא לאחר הפסחא דהתם נמי ליכא הפרש בין היכא דאיערב ליה קודם הפסחא להיכא דחל עליה הפסחא כדאיתיה בעיניה ולבתר הכין איערב דהא קימ"ל כר"ש דאמר חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר עליו בו לא כלום וקנסא הוא דקא קניס ליה ר"ש הואיל ועבר עליה בבל יראה ובבל ימצא וכי קניס ה"מ בעיניה אבל ע"י תערובות לא קניס ליה אלא שביק ליה על דין תורה וכיון דמדאורייתא

הא אמרינן דאינו עובר עליו בו לא כלום אף דכי חל עליה הפסח בעיניה הוא דודאי עבר עליה בבל יראה ובבל ימצא כי מיעריב בתר הכי כיון דלא קניס ר"ש ע"י תערובות ממילא שמעינן דשרי בדין תורה והיינו דאמרינן לענין קדרות ושמואל אמר אל ישברו אלא משהא להו לאחר הפסח ועביד בהו בין במינן בין שלא במינן ולא מבעיא היכא דליכא בכא"פ דשרי אלא אפי' היכא דאיכא בכא"פ נמי שרי כיון דלא קניס ר"ש ע"י תערובות אלא שביק ליה על דין תורה ה"ל היכא דאיכא כזית בכא"פ והיכא דליכא בכא"פ דינא חדא ושרי כדין תורה: תדע דהא אמרינן דע"י תערובת לא קניס ר"ש ואפילו חל עליה הפסח כדאיתיה בעיניה ובתר הכי איערב ליה הוא מדאמרינן אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור שלא בזמנו בין במינו בין שלא במינו מותר ואוקימנא משמע דכי קנס ר"ש ה"מ בעיניה אבל ע"י תערובות לא קניס מדאמר במינו מכלל דבאיסורא דאיערב בהדי היתירא עסקינן ואי ס"ד מקמי פיסחא אי עירב מאי איסורא הוה ביה בעידנא דאיערב כי היכי דנימא במינו ושלא במינו אלא ש"מ דכי חל עליה פסח חמץ גמור בעיניה הוה דודאי הא עבר עליה בפסח בבל יראה ובל ימצא ובתר הכי איערב ליה עסקינן דה"ל איסורא דאיערב בהדי היתירא ואפ"ה כיון דלאחר הפסח קא אכיל ליה וחמץ שעבר עליו הפסח מדאורייתא שרי שבקי' ליה על דין תורה דשרי ור"ש לא קניס אלא בעיניה אבל ע"י תערובת לא קניס אלא מיהו מסתברא לן דה"מ דאיערב ממילא אבל לערובי לכתחילה אסור.

וא"ת והא קדרות דשרינן להו לכתחילה למעבד בהו לאחר הפסח בין במינו בין שלא במינו התם טעמו של איסור איכא ולא ממשו: תדע דאשווי חמץ לאחר הפסח ודאי אסור משום דקא עבר עליה משום בל יראה ובל ימצא והאי דקא שרינן לכתחילה להשוויי לקדרות לאחר הפסח מ"ט לאו משום דטעם חמץ הוא דאיכא ולא ממשו הכא נמי היינו טעמא דשרינן ליה לכתחילה למעבד בה בין במינן בין שלא במינן משום דטעם חמץ הוא דאיכא ולא ממשו אבל היכא דאיכא טעמו וממשו ערובו לכתחילה בידיהו מיהא אסור עכ"ל ז"ל.

ויש קצת טעיות: סימן ר"ו דין אסור לאכול מבהמה וחיה שצד אותם ציד בקשת וחיצים ואע"פ ששחטה ישראל כהלכתא ואע"פ שנפל החץ בשוק' דאיכא למימר שאותו סם נגע במקום שעושה אותה טריפה ואם יש שמעלה על דעתו ואומר אם החץ נפל בשוק של חיה מאי חששא איכא הרבה יש לחוש כאן אע"פ שנראה קלה שהרי אנו שונין בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה כשרה מן הארכובה ולמעלה פסולה וכן שניטל צ"ה וקי"ל די"ו חוטי הוו בצ"ה ואי איפסיק חד מיניהו טריפה הלכך אסור להורות בה להיתר אפי' לבקי שבבקיאים וכ"ש לשאר בני אדם וכל האוכל ממנה באיסורו הוא עומד.

ע"כ בלשונו ז"ל: סימן ר"ז וששאלת ראובן נתן קרקע מקרקעותיו להקדש ונפטר ועמדו הקהל ומכרוהו והוציאו במסים שלהם ונשאר אצל הלוקח כמה שנים ובא עתה א' מהקהל ותבעו ממנו ואמר אין מותר להוציא ממון זה אלא בהקדש ואמר לו הלוקח לך ותבע את הקהל ומה לך עמי אם יעלה זה בידו אם לאו ואם יעלה הממון להקדש אם יכולים לתובעו בפירות אם לאו: תשובה מי שהקדיש דבר לב"ה ממנו אין שום אדם יכול לשנותו כ"ז ששם בעליו נשאר עליו אא"כ היה לדבר מצוה כמו פדיון שבויים

והדומה לו משאר המצות כמו כתיבת ס"ת אם יצטרכו לו ואלו שמכרו זה ההקדש והוציאו דמיו במסים שלהם הנה כבר טעו טעות ברורה שגזרו את בעל ההקדש ולקחוהו לעצמן וראוי להם לפדותו מן הקונה ויחזור להקדש כמו שהיה ומי שעמד לדבר בדבר הזה הנה שכרו אתו וראוי לסייעו לפי שהדבר זה יש בו תועלת לו ותועלת לנפטר הנגזל וקרובי הנפטר הם יותר ראויים לדבר כזה מזולתם והואיל והקונה היה יודע בעת שקנהו שהוא להקדש אין לו אלא מה שפרע בדמיו וראוי לחשוב עמו על מה שנכנס ברשותו מהפירות אחר שמחשבים עמו על ההוצאות בכל ההוצאות הקרקע וכך הדין: סימן ר"ח שאלה לאה נפטרה ולא נשבעה על כתובתה ובמה שהניחה אין כדי שיעור הנדוניא והוא ביד יורשיה ובאו יורשי הבעל לתבוע את יורשיה והיתה הנדוניא כתובה עליו כנצ"ב ויורשי הבעל אומרים אין לה כלום הואיל ולא נשבעה כיון שהניח לה הבעל יותר מכתובתה ויורשיה אומרים אין אצלם שיעור הנדוניא שהיה לה לקחת בלא שבועה.

יודיענו אדונינו שורת הדין בזה: תשובה האלמנה כשנפטרה מבלי שתשבע על כתובתה והיה לה כתובה על בעלה שהוציאה לו נדוניא וקבל אותה על עצמו בנכסי צ"ב אם היו בנכסים שהניח הבעל מה שהוא ידוע שהוא מאותה נדוניא או מי שקנה אותה מדמיה יוכלו אותה יורשיה אע"פ שנפטרה מבלי שתשבע שלא היתה האלמנה מחוייבת לישבע על הנכסים הנז' ביחוד כמ"ש מטלטלי דאיתניהו בעיניהו בלא שבועה ומה שלא נמצא עליו עדות שהוא מאותם הנכסים שהנדוניא וגם אינו קנוי ממעות הנדוניא שלא היתה יכולה בחייה לגבותה אלא בשבועה הואיל ונפטרה ולא נשבעה אין יורשי יכולים לגבות לפי שאין אדם מוריש שבועה לבניו.

וכך הדין: סימן ר"ט שאלה כבר קדמנו לנו שאלות בהדרת מורנו בענין האלמנה אם רצתה לגבות כתובתה מנכסי בעלה והיא טוענת שנאבדה ממנה ובאה לנו תשובה מאת רבינו שאין משביעין אותה ולא תגבה כלום ועמדנו מתמידין לסברא זו עד שקם טוען וטען עלינו בזה באומרו שעד כ"ה שנה ממיתת בעלה יש לה לגבות כתובתה אחר שתשבע עליה ואע"פ שלא הוציאה כתובתה והביא ראיה לדבריו מהלכה זו והיא כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם כו'.

ועמדנו על הלכה זו ולא ידענו מה לפסוק בזה אלא ע"פ אדוננו ועמדנו עוד על הלכות הרי"ף ז"ל ולא מצאנו לו ביאור בזה כי לשון שבא בתלמוד וראינו לרבינו שמואל ן' חפני ז"ל בספר ההוצאה בפ"י הלכה זו שהוא אומר שיש לה לתבוע כתובתה עד כ"ה שנה אע"פ שאבדה כתובתה ונסתפקנו בדבר ואדוננו יאריך אפו ויבא לנו זה.

עוד ראינו בתשובת לרבינו האי גאון ז"ל שאומר שהלכה זו האומרת גובה כתובתה עד כ"ה שנה ושאינ כתובה יוצאה מתחת ידה הוא דוקא כשחייב מודה. והביא ע"ז הרבה ראיות ואנחנו מצפין תשובת אדוננו ישצ"ו ויכפול שכרו: תשובה מה ששאלת על האלמנה שאין בידה כתובה אם הגבה אותה כמו שקדמה תשובתנו אליכם הוא האמת הגמור לפי שכיון שאין בידה שטר כתובה יש לנו לומר אולי הבעל כבר הגבה אותה לה או נתנה אותה לו במתנה ואע"פ שאמרו לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים אין זה אלא לענין שאין לה לתבוע אותה מחיים והנה אפשר שנתרצה מדעתו ויגבה אותה לה מחיים.

ואע"פ שאמרו חזקה לא עביד איניש דפרע גו זימני' ואמרו הלכה כרשב"ל ואפי' מיתמי.
הנה אפשר כאן שהוא התפיסה צררי מחיים שתגבה מהן כתובתה לאחר מותו.

הלא תראה שאלמנה אינה גובה כתובתה מהיתומים אלא בשבועה הנך רואה שאע"פ
שאמרו חזקה לא עביד איניש דפרע גו זימניה ואלמנה להיותו חס עליה בכבודה גם אחר
מותו שלא תתבזה בב"ד נחוש שהוא התפיסה צררי בחייו שתגבה מהן כתובתה לאחר
מותו והואיל והיה זה אפשרי ראוי שלא תגבה כתובתה מן היתומים אלא עד שתביא
כתובתה ואם לא הוציאה אותה יש לנו לומר שמא התפיס' צררי כדי כתובתה ולקח
ממנה כתובה וקרע אותה או שמא מחלה לו כתובתה וקרעה כמו שאנו דנין בכל ב"ח
שבא לגבות מן היתומים שאין לו לגבות מהן אלא בהבאת שטר.

ותכלית מה שהועילנו אמרם חזקה לא עביד איניש דפרע גו זימניה הוא דלא נחייב אותו
לישבע כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים אבל שיגבה בלתי הבאת שטר אין לו זה. ומה
שאמרו כ"ז שהיא בבית בעלה גובה כתובת' לעולם וכל זמן שהיא בבית אביה כתובתה
עד כ"ה שנה שהעמיד אותה התלמוד בשאין כתובה יוצאה מתחת ידה אין זה בנדון
שאיכא לחוש בו שהבעל התפיסה צררי וקרע הכתובה אלא במה שאין לחוש בו דבר
זה כגון שהיו לה עדים שהיתה כתובתה אצלה אחר מות בעלה או שבעלה בשעת מיתתו
העיד לה על עצמו שכתובה קיימת אצלו וכיוצא בזה מהדברים שיסתלק בהם חשש
המחילה לבעל וחשש דילמא אתפס' צררי באופן שלא נשאר לומר אלא אולי מחלה אות'
ליורשים ובזה נפל המחלוקת בין ר"מ וחכמים שר"מ אומר כל זמן שהיא בבית אביה
גובה כתובתה לעולם ולא נאמר שמחלה כתובתה ליורשים וכל זמן שהיא בבית בעלה
גובה כתובתה עד כ"ה שנים שיש בכ"ה שנים שתעשה טובה כנגד כתובתה פי' שאפשר
שבכלל זמן זה נתנה בנכסי היתומים ועשתה טובה מהם כדי הכתובה וחס"א להפך כל
זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם שיש לנו לומר שמה ששתקה ולא תבעה
כתובה כל זה הזמן הוא מפני הבושה להיות שהיא עמהם בבית ולא נאמר שבשתיקתה
מחלה אותה ואם היתה בבית אביה שאין שם דבר שתתבייש מהם לסיבתו אז נאמר
שמה ששתקה ולא תבעתה מהם ראייה שמחלה אותה להם ועל זה נאמר ל"ש אלא כשאין
שטר כתובה יוצאה מתחת ידה וראינו אותו בידה והיא נזהרת בו הנה כיון שהיא נזהרת
בו ומשמרתו מורה שמה ששתקה ולא תבעה אותה כל זמן זה לא היה אלא ע"ד הכבוד
לא שהיא מחלה אותה ליורשים כיון שהיא משמרת שטר כתובתה ונזהרת בו.

הנה נתבאר לך שאין משנה זאת במי שיש בה חשש פרעון הבעל או חשש שמא אתפסה
צררי אלא בנושא שנסתלק ממנו זה החשש כגון שהבעל צוה בשעת מיתתו שהכתובה
עדיין היא אצלו לה ולא התפיסה צררי או שהעידו שני עדים שראו כתובתה בידה אחרי
פטירת בעלה שבזה כבר נסתלק זה החשש ולא נשאר אלא חשש שמא מחלה אותם
ליורשים כמו שכבר ביארנו.

ודברי רבינו שמואל בין חפני ז"ל שביאר כמו שזכרתם משמו הנה בקודם ראינו אותם
והשבנו עליו ואין משגיחין בהם וכך הדין: סימן ר"י שאלה ראובן נפטר והניח אלמנה
ובנות ואח"כ נשבעה האלמנה שלא נפרעה כלום מכתובתה והורידוה ב"ד בנמצא מנכסי
בעלה ונתנה אותו לבתה ונשאר לה מסך כתובתה שיעור ידוע ולא נשאר מנכסי בעלה

דבר שתדד לו והיה לו בית שהיתה ביד עו"ג ואח"כ החזירה עתה אחר מיתת האלמנה הנז' ורצתה בתה הנז' ליקח אותה ויורש ראובן ואמר הואיל ולא ירדה האלמנה לבית זה עדיין לא קנתה אותה כדי שתתקיים מתנתה בה והואיל והדבר כן הנה הבית הוא לראובן ויירשנו יורשו יורינז אדונינו תשובת הדין: תשובה הואיל ונפטרה האלמנה ולא הורידה ב"ד בבית הנז' שלה ולא קנתה אותה כדי שתכנס בכלל מה שנתנה לבתה אבל היא נכסי ראובן בעלה.

ואם היה שהאלמנה הנז' הקנתה כתובתה לבתה הנז' בכתיבה ומסירה או אגב קרקע וכל שעבודה דאית בה אז היתה הבת הנז' עומדת במקום אמה בגביית מה שנשאר לה מסך הכתובה והיה מן הדין שתדד עתה בבית שהיתה יורדת אמה בה אבל הואיל ולא הקנתה אותה אלא בכתיבה ומסירה ולא אגב קרקע לא קנתה הבת הנז' בסך שנשאר לאמה מהכתובה במתנה שנתנה לה לפי שהאותיות אינן נקנין אלא או בכתיב או במסירה או ע"ג קרקע וא"כ יורשיה שוין במה שנשאר מהכתובה הנז' וכך הדין ועיין סי' צ"ו: סימן רי"א מכלל השאלות ששאל ממנו הר' יוסף בן יושט נ"ע אמר רבינו במי שאמר לחבירו בנה בית זה ודור בה וחשב עלי הוצאתה כדי שתועיל בה בדירתך בה.

שאינן בזה צד רבית לפי שמה שאמר לו בנה אותה אין דינו כדין ההלואה לפי שרוב העולם דרכם לתת מעות למי שידור בבתיהם כדי שלא ישארו שוממים ככתוב ושאינה יוכת שער אח"כ אמר ועם היות שאמרו אע"פ שאמרו דר בחצרו של חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר הלווה ודר בחצרו צריך להעלות לו שכר הנה זה אבק רבית שאינו יוצא בדיינין ולא ידעתי לאיזו סיבה דן רבינו במי שאמר לחברו בנה בית זה ודור בה וחשב עלי ההוצאה כדי שתועילנה בדירתך דין אבק ריבית לפי שדין מלות אלו שהן לבנות ולחשוב ההוצאה על בע"ה אם הם הולכים בדרך הלוואה היה דינם כדין הלוויני ודור בחצרי שהוא רבית קצוצ' ואם אין דינם כדין ההלוואה לפי שהדירה כבר תלה אותה שהיא להועיל הבית לא לסיבת מה שהוא מרויח לו זמן בסך ההוצאה הנה א"כ אינו דומה להלווה ודר בחצרו ואפי' אבק ריבית לית בו לפי שאבק ריבית לא יהיה אלא אם קדמה ההלוואה לדירה דלאו אדעתא דהכי אוזפי' ואמרו בנה ודור אם יש בו צד ריבית יותר קרוב הוא שידמה להלוויני ודור בחצרי מן הלווה ודר בחצרו.

ואחלה פני רבינו יבאר לי מה שנתקשה לי בזה ביאור מספיק: תשובה ומה שכתבת נמי שהוציא על בנין בית חבירו ואמר לו חבירו דור בה כדי שתועיל אותה בדירתך שאין בזה צד רבית והקשית עליו במה שאמרתי אח"כ שיש בזה אבק רבית. אין בזה דבר שהתקשה לפי שמה שאמרנו שאין בזה צד רבית כוונתינו בזה ריבית קצוצה לפי שמה שהתנה עמו שידור אינו דור בה כדי שתלוויני כדי שיהיה זה רבית אינו אלא כאומר לו לא תוציא לי בה דבר אא"כ תדור בה כדי שלא תאבד היא וההוצאה שיצאה עליה הלא תראה מה שאמרנו שהרבה אנשים נותנים שכר למי שידור בביתם כשהם חוששים בהם מהקלקול ודברינו אלו מורים לפוטרו מחיוב השכירות אמנם ואמרנו ואע"פ שאמרו הלווה ודר בחצרו צריך להעלות לו שכר מאמר זה כבר העמידו אותו במקומו בגברא דלא עביד למיגר ודרתא דלא קיימא לאגרא עכ"ז אמרו אם היתה לו עליו מלוה צריך להעלות לו שכר משום אבק רבית.

לפי שכל תועלת והנאה שתבא לאדם מן הלוח אסורה ואפ"ל שיהיה דבר שדרך העולם למחול אותו זה לזה זו. היא כוונתנו והוא נגלה במשמעות דברינו ואין בזה דבר שיעלם ומה שאמרת איך יסכים אמרם הלוח ודר בחצרו צריך להעלות לו שכר עם שאמרו אבך ריבית אינו יוצא בדיינין.

תשובתך אין מה שאמרו צריך להעלות שכר להוציאו בדיינים אבל צריך להעלות לו שכר בה לצאת י"ש אבל לא בדיינים: סימן רי"ב (הביאה רבינו בצלאל ז"ל בש"מ למציעא במאי דשייך לדק"ח ע"ב ד"ה וכן כתב תלמידו הר"ן מיגאש כו'): סימן רי"ג שאלה לאה היה לה שטר על ראובן בסך ידוע לזמן שלש שנים שיפרע לה בכל שנה שלישי וכששלמה השנה הראשונה הלך לוי אחי לאה הנזכרת בשטר הנז' וגבה ממנו שלישי הממון ובסוף השנה השנית לקח לוי השטר הנז' והוליד אותו לראובן וקבל ממנו השלישי השני וכתב ראובן ללוי שטר על שמו בשלישי הנשאר ואח"כ תבעה לאה כל החוב מראובן ואמר לה ראובן כן הוא שהיה לך אצלי ממון זה שאת אומרת אבל אחיך בא משמך ובידו השטר ופרעתו בזמני הפרעון וקרעתי השטר וכתבתי לו על עצמי שטר בשלישי הנשאר בשמו ושאלו מאחי לאה ואמר כן הוא ואני היה לי אצל אחותי ממון והיא נתנה לי השטר ושלחה אותי לראובן וקבלתי ממני הממון וגבתי מקצת מן הממון במה שהיה לי אצלה והשאר נתתיו למי שצויתני והנשאר כתבתיו בשמי שהיא אמרה לי שלקח אותו ממה שיש לי אצלה ולאה אומרת לא היה לאחך אלצי לא מעט ולא הרבה ולא מסרתי לו השטר וגם לא שלחתיו שיקבל מראובן כלום אלא אחי גנב ממני השטר והלוי בו לראובן וגבה הממון ממנו מבלתי ידיעתי וראובן מודה שלא נתן הממון ללוי במאמרה אלא אומר הוא כשראיתי השטר בידו נתתי לו את הממון וקרעתי את השטר יורינו והמקום יכפיל שכרו: תשובה אם ראובן מודה שלא פרע הממון ללאה אלא פרעו ללוי אחיה כשראה את השטר בידו ואמר לו שלאה נתנתו לו וגבה אותו לעצמו מבלי שיאמר שהיא הקנתה אותו לו בכתיבה ומסירה ראובן חייב לפרוע ללאה כל הממון ואינה מחוייבת לחשוב לו כל מה שפרע ללוי אחיה הואיל ופרע למי שלא היה לו לפרוע ואם טוען לוי שלאה אחותו מסרה לו השטר וצותה לו שיגבה אותו ממנו ושמה שקבל ממנו היה בשליחותה של לאה אחותו ישבע על זה שבועת היסת ויפטר מבלי שיתן לראובן השני שלישים שקבל ממנו ויפסיד אותם ראובן ולא יקבל השלישי שלא קבל אותו עדיין ויכריחו את לוי להביא השטר שנכתב על שמו בשלישי הנשאר ויקרע לפי שראובן כתבו לו על עצמו בטעות ואם רצה לוי להשביע את לאה אחותו שאין לו אצלה כלום ושלא פרע בעדה כשיעור השלישי הזה הרשות בידו בזה: וכך הדין: סימן ריד (הביאה רבינו בצלאל ז"ל בש"מ למסכ' מציעא במאי דשייך לדף כ"ח ע"ג יעויין שם): סימן י"ג וששאלתם לבאר לכם התיובתא לרבה בפרק אמר רבי עקיבא והיא מתיבי מגע כותי וכותית כו'.

ראיתי להקדים תחילה עיקריה ואח"כ אחזור לפרש אותה בלשון תלמוד לפי שבו יהיה הרגילות מורדף יותר ממה שיהיה בלשון ערב"י. וזה שמהעיקרים שבידינו שהזבה מטמאה במשא ומטמאה נמי באבן מסמא כמו שבא מבואר בספרא שאמרו שם ומנין לעשרה משכבות זו ע"ג זו שהיא מטמאה במשא ואפ"ל ע"ג אבן מסמא ת"ל וכל המשכב וגו' והזב ג"כ מטמא במשא ובאבן מסמא אמרו בספרא והיושב על הכלי וגו' אין לי אלא

בזמן שהוא יושב עליו ונוגע בו מנין לעשר מושבות זו ע"ג זו ואפי' ע"ג אבן מסמא ת"ל והיושב על הכלי וגו'.

הנה נתבאר לנו שהזב והזבה והנידה דינם שוה שהם מטמאים במשא ובאבן מסמא: עוד מצאנו שהזב והזבה מטמאין בהסט והוא מאמרם בספרא מה ת"ל וכלי חרש אשר יגע בו הזב מגע שהוא ככלו הוי אומר זה הסטו והנידה דינה כדין הזב והזבה. ועתה לפי שאמר רבא כ"ע לא פליגי דמטמא כנדה כי פליגי באבן מסמא באה הקושיא עליו מהבריתא שאמרו מתיבי מגע כותי וכותית מגע ע"ג ומשמשיה הן ולא הסיטן רע"א הן והסיטן בשלמא לרבי אלעזר ניהא ליה פ' בשלמא לרבי אלעזר דאמר באבן מסמא כ"ע לא פליגי דלא מטמא כי פליגי במשא דאשתכח דלרבנן לא מטמא לא במשא ולא באבן מסמא דילמא כי איתקש לנדה לאינה לאברים הוא דאתקש ולא לענין טומאה והיינו דקתני הכא לענין ע"ג הן ולא היסיטן משום דהא לא דמיא לנדה כלל וקתני רע"א הן והסיטן משום דהא דמיא לנדה לטמויי במשא וכי היכי דמטמא במשא כנדה הם הכי נמי מטמא בהסט כנדה אלא לרבה דאמר במשא כ"ע לא פליגי דמטמא דהא איתקש לנדה כיון דאמרת דלכ"ע מטמא במשא כנדה דאלמא בין לרבנן בין לרבי עקיבא האי דאיתקש לנדה לענין טומאה נמי איתקש ליטמי נמי לכ"ע בהסט כנדה ואמאי פליגי רבנן בהא.

אמר לך רבה ולטעמיך כותי וכותית הן ולא הסיטן והא תניא דבר אל בני ישראל בנ"י מטמאין בזיבה ואין בנות נכרים מטמאות בזיבה אבל גזרו עליהם שיהיו כזבין לכל דבריה' אמאי לא מטמו נמי בהסט כזב אלא דודאי האי בריתא בשבתא היא וצריכה תירוץ דהאי דקתני ולענין כותי וכותית הן ולא הסיטן הן והסיטן הוא וכיון דצריכא תירוץ רבה מתרץ לה לטעמיה כותי וכותית הן והסטן ואבן מסמא שלהן פ' דהא גזרו עליהן שיהיו כזבין לכל דבריהן וכי היכי דזב הוא והיסיטו ואבן מסמא שלו כדברירנן לעיל הם הכי נמי כותי וכותית הן והסיטן ואבן מסמא שלהן ע"ג היא והיסיטה ולא אבן מסמא שלה פ' היא והיסיטה דהא איתקש לנדה כי טעמיה דרבה דאמר במשא כ"ע לא פליגי דמטמא כנדה ולא אבן מסמא שלה דהא איתקש לשרץ רע"א ע"ג היא והיסיטה ואבן מסמא שלה פ' משום דהא איתקש לנדה וכי איתקש לשרץ למשמשי' הוא דאיתקש אבל לגופה כנידה מטמא בכל ואפי' באבן מסמא.

ורבי אלעזר מתרץ לטעמי' עכו"ם וכותית הן והיסיטן ואבן מסמא שלהן ע"ג ומשמשי' הן ולא הסיטן פ' משום דלרבנן אליבא דרבי אלעזר הכין סבירא להו דע"ג כשרץ הוא דמטמא בכולהו מילי ולא כנדה דכי איתקש לנידה לאינה לאיברין הוא דאיתקש וכי היכי דשרץ במגע הוא דמטמא בהסט ובמשא ובאבן מסמא לא מטמא כן ע"ג רע"א ע"ג היא והיסיטה אבל לא אבן מסמא שלה פ' היא והיסיטה דהא מטמאה כנדה וכי היכי דמטמא במשא כנדה הכי נמי מטמא במשא אבל לא אבן מסמא שלה כדקאמר ר' אלעזר לעיל באבן מסמא כ"ע לא פליגי דלא מטמא: אישתכח השתא בין לתירוץ דרבה בין לתירוץ דרבי אלעזר דכותי וכותית ליכא פלוגתא כלל דהא כי פליגי בע"ג הוא דפליגי אבל בכותי וכותית לא פליגי אשתכח נמי לתרוציה דרבה הא דקאמר ת"ק קשיא דכיון דאמר ע"ג והיסיטה אבל לא אבן מסמא שלה לא משכחת לה לדין ע"ג דשוי לא דין כותי וכותית ולא דין משמשיה כי היכי דניתני הן אכלהו לדין ע"ג וכותית לאשויא דאלו

עכו"ם וכותית הן והיסיטן ואבן מסמא שלהן ואלו ע"ג היא והיסיט' אבל לא אבן מסמא שלה ולמשמשי' לא דמיא דהא משמשיה לכ"ע כשרץ היא דמטמיא ולית בה לא הסט ולא אבן מסמא ואלו ע"ג הא קאמר היא והיסיטה הילכך כיון דלת"ק לא שוי דינה לחד מינייהו הא דקאמר הן קשיא אבל לר"ע אע"ג דלא שוי דינה לדין משמשיה כי היכי דניתני הן אתרווייהו לדין כותי וכותית מיהא שוי וכיון שכן הוא הא דקאמר הן אע"ג ואעכו"ם וכותית קאי וה"ק לי' לת"ק הא דקא מפלגת בין דין עכו"ם וכותית לדין ע"ג לענין אבן מסמא כלהו לדידי חד דינא אית להו דהן והיסיטן ואבן מסמא שלהן: הרי איתברר לך דלתירוציה דרבה הן דקאמר ת"ק קשיא אבל לתירוציה דרבי אלעזר אף על גב דהן דקאמר תנא קמא לא קשיא דהא דין ע"ג ודין משמשיה תרווייהו כי הדדי נינהו דהא הן ולא הסיטן ולא אבן מסמא שלהן דהוה ליה האי הן דקאמר אע"ג ואמשמשיה דשווין אהדדי הן דקאמר ר"ע ע"ג היא ולא אבן מסמא שלה הא לא שוי דינא לדין עכו"ם וכותית ולא שוי נמי לדין משמשיה כדברירנן וכיון שכן הא דקאמר הן קשיא והיינו דאמרינן מתקיף לה רבי אשי אי הכי מי הן דהויא לה אתקפתא בין לתירוציה דרבה בין לתירוציה דרבי אלעזר דלתירוציה דרבה אהן (דהן) דקאמר ת"ק ולתירוציה דרבי אלעזר אהן דקאמר רבי עקיבא ואתא רב אשי ואחוי בה ארחא כי היכי דלא ליקשי הן ולא לפלוגי חד מינייהו הוא דאתא רב אשי לתירוצי האי תירוציא אלא לאחויי בה ארחא כי היכי דלא ליקשי הן הוא דאתא למר כדאי' ליה ולמר כדאית ליה דאמרינן אלא אמר רב אשי ה"ק כותי וכותית בין הן שהסיטו את אחרים בין אחרים שהסיטו אותם טמאין פי' דהא גזרו שיהיו כזבין לכל וכי היכי דזב לא שנא הוא שהסיט את אחרים ל"ש אחרים שהסיטו לו טמא כדתניא כל טומאות המסיטות טהורות חוץ מהסיטו של זב הם הכי נמי כותי וכותית ל"ש הן שהסיטו את אחרים ל"ש אחרים שהסיטו אותם טמאין וה"ה נמי לאבן מסמא דמטמא בזב ע"ג היא שהסיט' את אחרים טהורים פי' דהא תניא כל טומאות המסיטות טהורות חוץ מהסיטו של זב אחרים שהסיטו אותה טמאים פי' דהא לתירוצי' דרבה הכין קא סברי דע"ג מטמא במשא כנדה וכי היכי דמטמיא במשא כנדה הכי נמי מטמיא בהיסט דאלו נדה אפי' היא שהסיטה את אחרים מיטמיא משום דדין נדה ודין זבה אחד הוא ואלו ע"ג אחרים שהסיטו אותה הוא דמטמאים משום דאתקש לנדה אבל היא שהסיטה אחרי' טהורים דלא אלים כחיה דההו' דאקשא רחמנא לשויי כנדה נמי בהא מילתא ולטמוי נמי אפי' היא שהסיטה את אחרים כי היכי דלא אלים כחיה לשוייה כנדה נמי מילתא ולטמוי נמי אפילו היא שהסיטה את אחרים כי היכי דלא אלים כחיה לשויי' כנדה לטמוי כאבן מסמא ולהאי תירוצי' דרב אשי ההוא דאפכא רבה מעיקרא לבריית' דקתני מגע ע"ג ומשמשיה הן ולא הסיטן וקאמר דהכי קתני ע"ג היא והסיט' אבל לא אבן מסמא שלה לא איצטריכין השתא לאפוכה אלא שבקינן לה כדאית' ולא קשיא ליה לרבה מידי דהכי קתני מגע ע"ג ומשמשיה הן ולא הסיטן שמסיטן הן את אחרים דהוה ליה האי הן דקתני אע"ג ומשמשיה דהא תרווייהו שווין ולהסיט שמסיטין את אחרים אבל לגבי אחרים שמסיטין אותה מפלג דיניהו דאלו משמשיה אפילו אחרים שהסיטו אותם נמי טהורים משום דכשרץ הוא דמטמאו ולא כנדה ובשרץ ליכא היסט כלל דאלו ע"ג היא שהסיטה לאחרים הוא דטהורים כדאמרינן לעיל אבל אחרי' שהסיטו אותם טמאין משום דאיתקש לנדה

כטעמיה דרבא אליבא דרבנן: (ויתר השמטה תמצא אחר המפתחות) דף ב ע"א סברוה מאי מחיצה גודא.

פי' כותל.

שהחצר מוחלקת היא ביניהם וכל א' וא' מכיר בחלקו ממנה ולא נשאר ביניהם רק עשיית המחיצה בלבד: ע"ב טעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין אותו אלמא היזק ראייה לאו שמיה היזק. וא"ת מאן לימא לן דמשום היזק ראייה לאו שמיה היזק הוא דילמא לעולם אימא לך דהיזק ראייה שמיה היזק והכא היינו טעמא דמעכב עליה משום דכאן אחזוק דדיירי הכי אבל לא אחזוק דדיירי הכי אע"ג דאין שניהם רוצין נמי בונין את הכותל בעל כרחן.

שתי תשובות בדבר חדא דמאן לימא לן דהני שותפי אחזוק דדיירי הכי דילמא לא אחזוק אלא לבתר דפלוג לאלתר הוא דקם חד מינייהו וקא תבע לי' לחבריה למיבניה לכותל משום היזק ראייה דליכא הכא חזקה כלל דההוא חזקה דאחזוק דדיירי הכי מקמי דנפלוג ברוחות ליכא למימר דחזקה היא משום דהא לא הוה מסויים חולקא דחד מינייהו כי היכי דליחזוק עליה.

ועוד דא"נ דאחזוק דדיירי הכי לבתר דפליג ברוחות ואתברר ליה חולקא דכל חד מינייהו אי היזק ראייה שמיה היזק בכי האי גוונא לא מהניא חזקה משום דהיזק קבוע הוא וכקוטרא ובית הכסא דמי. ואי קשיא לך הא דתנן (בחזקת הבתים) חלון המצרית אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה ואמרינן עלה בגמרא למטה מארבע אמות יש לו חזקה ויכול למחות דשמעינן מינה דחלון דאית ביה היזק ראייה אית ליה חזקה שאני התם דיש לומר דבעל חלון מזיק לבעל חצר אבל בעל חצר אינו מזיק לבעל חלון וזה פתח חלונו ושתק בעל חצר ש"מ אחולי אחיל ליה אבל בחצר דתרוייהו מזקי אהדדי וההיזק של ראייה שוה לשניהם יכול לומר הא דשתקי ג' שנים לאו משום מחילה אלא משום דתרוינן שוין בהיזק והוה אמינא היום או מחר תרצה לעשות מחיצה אבל לא מחלתי ולכך כיון דהיזק ראייה שמיה היזק יכול לכופו לבנות כותל.

(א"נ) מכי פתח ליה לחלון ושתק ליה חבריה הוי חזקה דהא מעשה קעביד בידיה אבל גבי שותפים דדיירי בחצר א' דחד מינייהו לא עביד בידי' מידי דאית ביה היזק ראייה אלא מחמת דיתבי ולא עבדי מחיצה הוא דהוי ההיזק ליכא למימר בכי הא דהוי חזקה דהא ליכא מעשה דאחזיק ביה ואפילו גבי חלון נמי דאיכא חזקה לחלון גופיה אבל ראייה עצמה לית בה חזקה תדע דאי בעי בעל חלון לעיוני ביה מאי קעביד חבריה ומאי איכא ברשותיה מי איכא למימר דמצי למעבד הכי אלא ודאי חבריה מעכב עילויה ולא מצי האיך למימר אין מעיינא ומעיינא דהא אחזיקי ליה בהכי משום דאמר ליה האיך נהי דלחלון גופיה איכא חזקה אבל למיקם התם ולעיוני מאי דאיכא ברשותי ליכא בהא חזקה דהא לא מחזקו אינשי בהכי.

וחזינא לרבינו הרב ז"ל דכתב בתשובת שאלה דחלון נמי היכא דאית ביה היזק ראייה לית ליה חזקה וקא מייתי ראייה מדין שותפין שרצו לעשות מחיצה בחצר דאע"ג דאחזוק דדיירי הכי כי קא תבע ליה חד מינייהו למפלוג ולמבני כותל לאמצע כייפינן ליה לחבריה

למיפלג ולמבני בהדיה משום היזק ראייה שמיה היזק ללישנא בתרא דאמרינן מאי מחיצה פלוגתא וכיון דרצו בונין את הכותל בעל כרחן.

ואנן הא בררינן דלא דמי דין חלון לדין הני שותפין ועוד דהא תנינן בהדיא חלון המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה וכדבעינן לפרושי לקמן בסוף פ' חזקת הבתים: דף ג ע"א תוס' וכי רצו מאי הוי ליהדרו בהו. למאן דאמר מחיצה פלוגתא מקשי דאמרת כיון דרצו לחלוק בונין הכותל בעל כרחן דהיזק ראייה שמיה היזק ואמאי בונין בעל כרחן ליהדרו בהו אבל ללישנא דמאי מחיצה גודא לא מקשי דהא דקתני בונין את הכותל באמצע לא הוי על כרחן כי אם מדעתן דרצו ע"כ: דף ד ע"א לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם פשיטא.

כלומר כיון שמן הדין הוא שיבנה הכותל באמצע והוצאת הבנין על שניהם הדבר ידוע שאם נפל המקום והאבנים של שניהם ואין אחד מהן יכול לטעון ולומר שלי לבדי עד שיביא ראיה לדבריו ומתרצינן לא צריכא דקדים חד מינייהו ופניניהו לרשותו וטוען ואומר שלי לבדי היה ואני פניתיו אי נמי בתר דנפל זבניניהו מחבריה מהו דתימא כיון דברשותי קיימי להוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה קמ"ל דשותפין כה"ג לא מחזקי אהדדי משום דלא קפדי אהדדי כי ההיא דגרסינן בריש פ' הבית והעלייה ואי בעית אימא דשותפין כה"ג לא קפדי אהדדי.

ודוקא היכא דאיכא סהדי דההוא שעתא דאתו לבי דינא חזיניהו להנהו אבנים ואשתמודענהו דהנהו אבנים דהאי כותל נינהו דכיון דשותפין לא מרחקי משתבע האיך דלא זבין אי נמי דשותפין נינהו בגווייהו ושקול ליה למנתיה מינייהו. אבל אי ליכא סהדי דמסהדי הכי אע"ג דקא מודו דברשותיה נינהו כיון דקא טעין ואמר דידי נינהו ולית לך בהא מידי אי נמי דזבתיניהו מינך אמרינן בכי הא מילתא מגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם אי נמי אהדריניהו ניהלך מהימן כי אמר לי דידי נינהו אי נמי זבנתיניהו מינך מהימן בשבועה: ה"ג אמר אביי הכי קאמר וכן בגינה ומקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבין אותו.

והכי פירושא דהכי קאמר וכן בגינה סתם ומקום שנהגו לגדור בבקעה מחייבים אותו אבל בבקעה סתם כמקום שנהגו שלא לגדור דמי ואין מחייבים אותו. מאי אבל.

בבקעה דהא מקמי הכי נמי אבקעה קאי וה"ה נמי דהוה ליה לאקשוויי מסתם בקעה אסתם בקעה דברישא קתני אבל בבקעה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו הא סתמא אין מחייבים אותו והדר תני מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו הא סתמא מחייבין אותו והוה ליה למימר אבל בסתם כמקום שנהגו וכו' אלא אמר רבא הכי קתני וכן בגינה סתם כמקום שנהגו וכו'.

אשתכח השתא דבין בגינה ובין בבקעה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו ומקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו ובסתמא הוא דמופלג בינתייהו דהיכא דליכא מנהג ידוע בגינה מחייבין אותו לגדור דסתמא כמקום שנהגו לגדור דמי ובבקעה אין מחייבין אותו דסתמא כמקום שנהגו שלא לגדור דמי.

והאי מחייבין אותו לגדור דקאמר דוקא להפסיק בינו לבין חבריו משום היזק ראייה דומיא דחצר אבל לגדור ביניהם ובין רשות הרבים אין אחד מהם יכול לכופ את חבריו על כך כדבעינן לפרש לקמן: ע"ב לא צריכא דקדים חד מינייהו ועביד וכו' ואע"ג דאמרינן לעיל דכייף לקרנא לבד ומיחזי מיהא דמצד חבריו ליכא למימר דיעשה חזות איכא למימר דבקדים ועביד בשעת עשיית הכותל קאמר דיעשה מבחוץ.

אי נמי אליבא דמאן מלגאו קאמר ואע"ג דאמרינן לפופא מידע ידיע דילמא אתי דלא יכירו בה ויותר שוה שיעשו מכאן ומכאן. א"נ לעיל כי עביד חד חזית אם יעשה אח"כ האחר יהיה ניכר דזה (הראשון) אינו מלופף אבל בדליכא אלא חד והוא מלופף אינו ניכר הליפוף כ"כ.

ואי קשיא לך אמאי חיישינן הכא להאי חששא ועבדינן חזית מכאן ומכאן ולא חיישינן האי חששא לחצר דקתני בונין את הכותל באמצע ולא קתני ועושה חזית מכאן ומכאן משום דכי חיישינן האי חששא הני מילי בבקעה דמעיקר דינא לא מצי חד מינייהו לאכפויה לחבריה למעבד מחיצה בהדיה אלא אינהו אירצו אהדדי למעבדה הילכך אי לא עבדי ליה להאי חזית מכאן ומכאן חיישינן דילמא אזיל חד מינייהו ואמר דילי הוא דמעיקרא לא אירצת בהדי בעיקר דינא אבל בחצר כיון דמעיקר דינא עבדי ליה להאי כותל בין שניהם בעל כרחם דהא קיימא לן דהיזק ראייה שמיה היזק למאי ניחוש א"נאי אזיל ליה חד מינייהו ועביד חזית ואמר דידי הוא לא צייתינן ליה דא"ל את הוא דעבדת להאי חזית דכיון דמעיקר דינא הוה לך למכפיייה למעבד בהדך אמאי שבקתיה ועבד' לחודך הילכך לא צייתינן ליה וכיון דלא צייתינן ליה לא צריכי למעבד חזית דהא ליכא מידי למיחש: דף ה ע"א ואי לא דאיננא לך כרב הונא אליבא דרבי יוסי.

אלמא הילכתא כוותיה. ודוקא במקיף את חבריו הוא שמגלגלין עליו את הכל משום דהא איתהני בההוא היקף וקא חסיר האיך דאמר ליה את גרמת לי היקיפא יתירא כגון זה \$ ציור בספר \$ אבל היתה שדהו סמוכין לרשות הרבים ושדה חבריו סמוכין לה ועמד וגדר בינו ובין רשות הרבים אע"פ שחבירו הרי נהנה באותו גדר אין מגלגלין עליו כלום משום דזה נהנה וזה לא חסר הוא שהרי אין כאן לומר את גרמת לי הקפה יתירה.

ואפילו במקיף את חבריו נמי דוקא לאחר שגדר הוא שמגלגלין עליו את הכל אבל לחייבו מתחילה לגדור עמו ולהוציא עמו בבנין אינו יכול לכופו על כך מפני שיכול לומר לו אנא לא איכפת לי בעוברי דרכים שהרי אפ"ל אם גדר ראשונה ושנייה ושלישית אין מחייבין אותו כלום לפי שעדיין לא נכנס עד שיגמור את הרביעית וכ"ש להוציא עמו בבנין מעיקרא שאין מחייבין אותו בכך.

וההיא דתנן וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין אותו והוא גדר להפסיק בינו ובין חבריו משום היזק ראייה הוא וכדאמרינן לעיל שאני גינה כדר' אבא שכיון שהיזק ראייה זה מחמתם הוא לפיכך כל א' וא' כופה את חבריו לבנות כותל ביניהם להסתלק מהיזק שלו אבל להפסיק בינו ובין רשות הרבים כיון שהיזק זה מבני רשות הרבים הוא דלא מחמתן אין א' מהם יכול לכופ את חבריו בדין בכך משום דאמר ליה אנא לא איכפת לי בהאי היזיקא הילכך אם הקיף את חבריו וגדר ראשונה ושנייה ושלישית ורביעית הוא דמגלגלין עליו את הכל שהרי נהנה הוא וחסר חבריו אבל לחייב מתחילה במקיף קודם

שיבנה א"נ לחייבו בין בתחילה בין בסוף היכא דאינו מקיף שזה נהנה וזה לא חסר הוא לא: ארבעה לצלא ארבעה לצללא.

צלא הוא העבדן השכיר המעבד העורות של תגר. צללא התגר עצמו של עורות ששוכר העבדן לעבד העורות וכמו משל הוא כלומר למה אתה רוצה לסלק זה עני רוניא ממה שטרח בו לעצמו וכי הנכסים אלו שאתה מרבה כלום יש לך בהם אחר מיתה אלא ד' אמות שאתה נקבר בהם בלבד כמו שיש לעני שאין לו כלום: דף וע"א נטפי.

תקרת הגג שמכוסה ברעפים שקורין בל' ערבי קראמידי"י. שופכי.

שיהיו נשפכין על מרזב צריפא דאורבני. רחב מלמטה וצר מלמעלה כזה \$ ציור בספר \$ חבירו מעכב עליו מפני שמי גשמים נשפכין מהן בחצר חבירו במהרה ובריזוף יותר ממה שנשפכין בשוטפי ונטפי.

צריפא כמו העושה סוכתו כמין צריף. אורבני ערבה: המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה וכו' במקום שאין מנהג ידוע אבל במקום שיש מנהג ידוע עושין כמנהג המקום שעל דעת כן שכר השוכר והשכיר המשכיר: ע"ב אמר אביי שני בתים בשני צידי רשות הרבים וכו' והיא דאמרינן לקמן אבל בין גג לא דשמעת מינה דגגין אין בהם משום היזק ראייה התם בגגין שאין עשויין לדירה והכא בגגין העשויין לדירה ואביי לא אתא לאשמועינן דגגין העשויין לדירה יש בהן היזק ראייה אלא תקנתא אתא לאשמועינן.

ולא דמי למאי דאמרינן אבל פותח הוא לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון משום דהתם לא גביהי החלונות מרשות הרבים אלא לבני רשות הרבים גופה הוא דפתיחי ומאן דחליף ואזיל ברשות הרבים קא חזי ליה להדיא ויכול למימר הא בעית אצטנועי מבני רשות הרבים אבל הכא לענין גגין דגביהי ומאן דחליף ברשות הרבים לא חזי בהו לא.

ושמעין מיהא דאביי דמאן דבעי למפתח חלונותיו לחצר חבירו דינא הוא דמעכב עליה ואף ע"ג דקיימא לן כר' יוסי דאמר על הניזק להרחיק את עצמו היזק ראייה גירי הוא ואמרינן מודה רבי יוסי בגירי: דף ז ע"ב בהא נמי הילכתא כרב חמא. דלא קרעין לשטרא דמדלא אפקיה בחיי אבוהון איכא למיחש דתברא זיפא הוא ודילמא כי גדלי יתמי דילמא מרעי ליה לתברא ולא מגבינן נמי לשטרא דאכתי לא איתרע תברא.

ולא תימא כיון דטעמא דמילתא דלא קרעין לשטרא משום דאמרינן איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון הוא ממילא שמעין דדוקא היכא דמטי ליה זימניה דשטרא בחיי אבוהון וקא תבע ליה אבוהון בגויה אלא ע"ג דבתר דמית אבוהון מטא זימניה דשטרא כיון דהוה ידע דאיכא עליה שטרא אכתי איכא למימר אי האי תברא מעליא איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון לאזמוניה לבי דינא למכפייה ולמקרע האי שטרא: רשב"ג אומר לא כל החצירות ראויות לבית שער ולא כל עיירות ראויות לחומה.

לית הלכתא כוותיה ואע"ג דאמרינן בעלמא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מקום ששנה רבי שמעון בן גמליאל במשנתו הלכה כמותו וכו' הא אמרינן עלה אמוראי נינהו ואלבא דרבי יוחנן: בעא מיניה ר' אלעזר מרבי יוחנן כשהם גובים לחומה דלתים ובריח א"נ בית שער ודלת לחצר לפי נפשות גובין או דילמא לפי שבח ממון גובין.

א"נ לפי ממון הן גובין פירש לפי שעל עסקי ממון הן באין ולא על עסקי נפשות. איכא דאמרי בעא מיניה ר' אלעזר וכו' לפי ממון פירש ממון לבדו או דילמא אף לפי קירוב בתים הן גובים.

בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא לפי שבח ממון הן גובין מיהו לישנא בתרא טפוי הוא דקא מטפייא דהאי שבח ממון לפי קירוב בתים הוא תדע שהרי אם יש שם שני בתים ששניהן קרובין ואין שוין בממון ודאי לפי שבח ממון הן גובין א"נ אם יש שם בית קרובה ואין בה ממון כלל כלום עולה על דעת שגובין ממנה כלל כיון שאין בה ממון למאי חיישא אלא בוודאי אע"פ שקרובה היא כיון שאין בה ממון אין גובין ממנה כלום הא למדת ששבח ממון הוא העיקר ומאי לפי קירוב בתים דקאמרינן אף לפי קירוב בתים שרואין בתחילה מי שיש לו ממון הרבה ומי שיש לו ממון מועט ואחר כך רואין מי שביטו קרובה להיזק ומי שרחוקה להיזק וגובין לפי כך וכן הלכה ורבינו חננאל ז"ל פסק לענין חצר שגובין לפי שבח ממון ולא איכפת ליה לפי קירוב בתים כלל ומסתברא כוותיה דכי אמרינן לפי קירוב בתים הני מילי בעיר דאיכא חצר דמקרבא ואיכא דמרחקא אבל חצר דכולהו בתים דילה קרובין נינהו אע"ג דחזד מינייהו קריב טפי מחבריה ההיא קורבא ורוחקא מילתא זוטרתה היא ולא מעלה ולא מוריד וכן הדעת נוטה ודברים אלו אינן אלא בשעה שיש שלום בעולם ואיכא אימת מלכות ואין לחוש אלא למי שבאין בדרך ליסטות או לאקראי בעלמא אבל בזמן שיש מלחמה בעולם והמלכים מתגרים זה בזה מסתברא דבכי האי גוונא לא איכפת לן בין קירוב בתים כלל דלגבי כרכום שכובש את העיר קירוב וריחוק בתים חזא מילתא היא הילכך אין גובין אלא לפי שבח ממון ואם באין על עסקי נפשות גובין אף לפי נפשות הואיל ועל עסקי שניהם הן באין: תוספתא (באלפסי) כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם לא חייט ולא בורסקי וכו'.

מפני שמרבה עליהם את הדרך מחמת הנכנסין והיוצאין אבל לשכיננו אינו כופהו. כלומר אם אחד מבני מבוי עצמו הוא רוצה ליעשות רופא או אומן אין בני מבוי מעכבין עליו (והא דתניא בפרק לא יחפור אחד מבני חצר שביקש לעשות רופא אומן וכו' בני חצר מעכבין עליו) הני מילי בחצר אבל במבוי אין מעכבין עליו.

ויש לפרש ולשכיננו אינו כופהו כלו' שאם היה אחד מבני המבוי חייט או בורסי אין חבירו יכול לעכב עליו ולומר לו קא פסקת לי לחיותי: דף ח ע"א כריא פירש חפירת נהר. כריא דפתיא תיקון רחבה של עיר ששם קובעים שווקים.

כל מיני מסין ותשחורת המוטלין על הציבור בין קבועים בין שאינם קבועים אין תלמידי חכמים מסייעין בהם כלל ודוקא ת"ח המתעסקין בתורתן ותורתן זו היא אומנותן אבל אין תורתן אומנותן אלא מתעסק במילי דעלמא חייב במה שהצבור מתחייב שאינו מכלל רבנן והדין קאמר רבינו הרב זצ"ל: כללא דמילתא כל מילי דאית להו הנאה.

ליתמי כגון פרשא ושורא וטורזינא דאית להו בהו נטירותא רמינן עלייהו וצדקה אע"ג דמצוה היא לא רמינן עלייהו כדאמרינן יתמי לאו בני מעבד מצוה נינהו: ע"כ לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה. שאם גבו לקופה והותירה ולא הספיק להם התמחוי שגבו

רשאיין לקנות ממותר הקופה מה שצריך לתמחוי וכן נמי אם גבו לתמחוי והותיר והקופה שגבו אינה מספקת מוכרין מותר התמחוי ולוקחין מה שצריך לקופה.

ודוקא מקופה לתמחוי ומתמחוי לקופה שהכל צורך עניים אבל אם רצו לשנותם לדברים אחרים שאינן מצרכי עניים אסור דגזל עניים הוא והיינו דתנן במסכת שקלים מותר עניים לעניים מותר שבויים לשבויים ואמרינן נמי (לקמן בסמוך) עביד חד כיסא ואתני ושמעינן מינה טעמא דאתני הא לא אתני לא אפילו מעניי העיר לעניי עולם וכיון דאביי ריש מתא הוה אם כן הוא דאפילו לדברים אחרים שאינן צרכי עניים יכולין לשנותן כ"ש דהוה יכול לשנות לעניי עולם בלא תנאי אלא לאו שמע מינה דהא דקתני ולשנותן לכל מה שירצו לצורך עניים הוא אבל שלא לצורך עניים אין להם לשנותן כלל ואפילו היתה הצדקה שפסקו עליהם בני העיר וכ"ש אם היא צדקה שפסק אותה יחיד שאפילו למי שטועה ומפרש ולשנותן לכל מה שירצו אפילו לדבר שאינו צורך ה"מ במה שפסקו בני העיר עצמן אבל במה שפסקו אחרים א"נ יחיד אין להם בה רשות כלל לשנותן.

ואפילו היתה צדקה זו שפסק זה היחיד דבר שנשתקע ממנו שם בעלים כגון שהקדיש קרקע לעניים ונשתקע ממנו שם בעליו אין להם רשות לבני העיר לשנותן לדבר שאינו צורך עניים כלל וההיא דאמרינן (ברייטא פ"ק דערכין דף ו' ע"ב) ישראל שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת דקיימא לן דאפילו היכא דלא נשתקע שם בעלים ממנו מותר לשנותה לדבר מצוה אבל לא לדבר הרשות שאני התם דעיקר ההקדש לבית הכנסת הוא ובית הכנסת צורך בני העיר וברשות דידהו רמיא תדע שהרי יש להן רשות למכרה ואפילו למשתי בה שכרא אבל מה שנקדש מעיקרו לעניים או לבני העיר אין בהא שום רשות כלל למכרו או לשנותו לדבר אחר ואע"ג דהנך עניי רמו עלייהו כי רמו עלייהו במאי דחסר להו אבל במאי דלא חסר להו לא רמו עלייהו.

ועוד דבההוא ניחא להו לעניים דממונא דידהו הוא ולא צריך גבייהו הילכך אם מכרו אותו בני העיר או שינוהו לדבר שאינו צורך עניים גזל עניים הוא ואסור ואותה מכירה או אותה שינוי מבוטלת ושנוי מבוטל הוא וחוזר: דף יא ע"א אמר רב הונא וכו' האי חצר דאפליגו בה רב הונא ורב חסדא הוא כעין חצרות של כפרים שכל אחד מכיר את ביתו ואין לו לכל אחד מהן חלק בעולם (באור) החצר כגון שבא ראובן ובנה בקרקע עולם בית א' ובא שמעון ובנה כנגדו ב' בתים ואחר כך באו שניהם והסכימו והקיפו על בתים אלו בזה נחלקו רב הונא ורב חסדא דרב הונא סבר כשבאין לחלוק שמעון נוטל שני שלישי החצר וראובן שלישי א' לפי שכיון שבנה שמעון שני בתים נמצא שהחזיק בשני שלישי וראובן שלא בנה אלא בית א' לא החזיק אלא בשלישי א' ורב חסדא סבר נותן לכל פתח ופתח ארבע אמות והשאר חולקין בשוה אבל חצירות שבמדינות שהן בין שני שותפין ויש לכל אחד מהן חלק ידוע כשבאין לחלוק הדבר ידוע שאין כל אחד מהן נוטל אלא לפי חלקו שיש לו בה בין מועט בין מרובה הילכך אם מגיע לכל אחד מהן בחלקו מחצר זו בית של ד' על ד' אמות ולפניו אויר שיש בו ארבע על שמונה שנמצא שיש בה דין חלוקה כופין זה את זה לחלוק בין יש לו בזה האויר פתחים הרבה בין שאין מגיע לו אלא פתח א' אבל אם אין מגיע לו בחלקו זה השיעור יש לו לעכב על חבירו שלא לחלוק וחוזר לדינא דגוד או איגוד.

ואם הוא טרקלין שקורין אותו בלשון ערבי קצי"ר כבי"ר שאם יחלק לא ישאר שמו עליו יכול חבירו לעכב עליו שלא לחלוק וחוזרין לגוד או איגוד כדתניא כל שאילו יחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו מעלין אותו בדמים: ע"ב זבל שבחצר מתחלק לפי פתחים. פירש לפי שעיקרו מן הבתים הוא וכפי רוב הבתים ירבה הזבל.

ואכסניא.

כלומר והזבל של אכסניא מתחלק לפי בני אדם הדרים בחצר משום דמעלמא קא אתי ואין מועיל בו רוב הבתים כלל: דף יב ע"א בית סתום אין מטמא כל וכו'. פירש ק"ל שבית שיש בו טומאה הטומאה יוצאה עד פי הפתח מבחוץ הילכך אם לא פרץ את פצימיו הרי הסיח דעתו מאותו פתח ונעשה אותו מקום כשאר כותלי הבית שלא היה פתח מעולם ונמצא הבית בלא פתח והרי כל מקום ממנו י"ל ששם יהיה הפתח ולפיכך מטמא כל סביביו: דוולא פירש ארעא דמשקו ליה בדולא: דברי נביאות.

שהרי הוא אומר סתם זמנת בכרם ואמר התנא בדעתו שהוא שלשה קבין. ויש לפרש שרבי יוסי חולק הוא על סומכוס כלומר צריכין אנו נביא שיברר לנו מה היה בדעתו להקנות אבל שלשה קבין שאמר סומכוס אין לסמוך עליו וזה הפי' הוא הנכון: בבבלי מאי וכו' כי היכי דרפיק גברא בחד יומא.

נמצא עכשיו מכל זה שעולה בידינו מן הדין שאין מחייבין בבבלי ולא בשאר חוצה לארץ לחלוק בשדה ובכרם ובשדה בית השלחין אלא עד שיגיע לכל אחד מהן בכרם מה שעושה הפועל כל היום ובשדה הבעל מה שחורש בו כל היום ובשדה בית השלחין מה שמשקה בו כל היום אבל פחות מכן אין בו דין חלוקה: חלק בכור וחלק פשוט יהבינן ליה אחד מצרא.

פי' דכיון דזכי ליה רחמנא פי שנים כחלק א' דמי: יבם מאי. מי אמרינן הואיל וזכי ליה רחמנא מנתא דאחיה מיתנא כחלק א' דמי כדן הבכור או דילמא לא דמי דאילו בכור משמיה דנפשיה הוא דקא שקיל להאי מנתא והוה הני תרי חולקי כחלק א' אבל יבם דלאו משמיה דנפשיה הוא דקא שקיל להאי מנתא אלא משמיה דאחיה.

מיתנא כתרי חולקי דמיין ולא שקיל אחד מצרא אלא מעלינן ליה בדמי: ואין חלוקתו בככור הילכך כי אתי למפלג חזינן לי' להאי מיתנא כמאן דאיתי בחיים ופלגי ליה לארעא למנייניהו בשבח ומדה ועבדינן גורל משמא דכולהו ושקלי כל חד מינייהו היכא דנפיק ליה בגורל בין אתרמי ליה למהוי בהדי חולקא דנפשיה בין לא איתרמי ליה: ההוא גברא דזבן ארעא אמיצרא דבי נשיא.

אצל השדה שהביאה לו אשתו בנדונייתה. כגון זה כופין על מדת סדום דכיון דיהיב להו שבחא דאית בהאי חולקא על שאר חולקי מה איכפת להו: תרתי אחד נגרא וכו' כגון זה כופין על מדת סדום.

דזה נהנה וזה לא חסר הוא דאפושי אריסי לאו כלום הוא. נקטינן מהאי שמעתא דלא אמרינן כופין על מדת סדום אלא היכא דשוו חולקי להדדי וליכא בינייהו הפרש כלל אבל היכא דלא שוו חולקי להדדי ליכא למימר בהא מדת סדום דאי הוה חולקא דאמצריה עדיף מהאיך וקא בעי למשקל ביה תילתא משום שבחא דאית ביה מצי חבריה למימר

אנא יהיבנא שבחא טפי ומעלינא לך כנכסי דבר מריון משום דהאי גיסא דאית ביה האי שבחא עדיף ליה מהנך תרי מילתא דיהבת לי בהאי גיסא אחרינא.

ואי האי חולקא עדיף מההוא חולקא דאמצריה וקאמר ליה שקול את תילתא בהאי גיסא טבא משום שבחא דאית ביה ואשקול אנא תרי תילתא בהאי חולקא דאמצראי מצי חבריה למימר ליה תרי תילתא בהך חולקא עדיף לי מתילתא בהאי חולקא טבא. אבל וודאי אי אמר ליה שקול את האי חולקא טבא ואשקול אנא האי חולקא דאמצראי מדה כנגד מדה ולא שקילנא מינך כלל לא מצי אידך לדחויי ליה להאיך ויהבינן ליה להאי דאמצרא וכ"ש הכא דקא שקיל אמצריה כחוש ויהיב לי לחבריה הך חולקא טבא מדה כנגד מדה ולא שקיל מיניה שבחא כלל וליכא למימר הכא האי דקא יהבית לי האי חולקא טבא בלי למשקל ביה שבחא מינאי מתנה הוא ולא ניחא לי דכתיב ושונא מתנות יחיה דכי אמרינן מתנה הוא ובמתנה לא ניחא לי במידי דלית ביה דין חלוקה וקא אמר ליה טול אתה שיעור ואני פחות דהתם ודאי כיון דקא יהיב ליה לחבריה טפי מהאי דשקיל איהו מתנה הוא ויכול למימר במתנה לא ניחא לי אבל הכא דקא יהיב מדה כנגד מדה בלי למשקל מיניה שבחא לאו מתנה הוא משום דאמר ליה האי דלא שקילנא מינך שבחא משום דהאי חולקא דשקילנא הוא אמצראי וטפי עדיף לי מהאי חולקא טבא דיהיבנא לך ולא יהיבנא לך מתנה מידי דקם ליה שבח כנגד שבח.

והיכא דהוה ארעא בין ראובן לשמעון לראובן תרי חולקי ולשמעון חד חולקא ואית בה בהאי ארעא תילתא עידיית ותרי תילתא בינונית והך תילתא דעידיית קאי בי מצעי דכי שקיל ראובן להנך תרי תילתא בהאי גיסא או בהאי גיסא הך תילתא דעידיית איהו דקא שקיל ליה כיון דמעיקרא תרי חולקי אית ליה לראובן בהאי ארעא ולשמעון חד חולקא הנך תרי חולקי דראובן כחד חולקא דמיין ושקיל ליה בהדי הדדי וילפינן ליה להאי מילתא מדאמרינן פשיטא חלק בכור וחלק פשוט בחד מצרא יהבינן ליה דכיון דזכי ליה רחמנא פי שנים כחד חולקא דמי והא ליכא למימר דבארעא דשויא להדדי קאי דאי דשויא להדדי קאי אריא חלק בכור וחלק פשוט אפילו כולי עלמא נמי דהא קיימא לן כופין על מדת סדום אלא ודאי בארעא דלא שוייא להדדי עסקינן ואפילו הכי שקיל ליה בהדי הדדי הכא נמי כיון דמעיקרא תרי חולקי אית ליה בהאי ארעא כחד חולקא דמי ושקיל ליה בהדי הדדי ולא מצי חבריה למימר ליה מעלינא לך להך תילתא כנכסי דבר מריון.

אלא מיהו דוקא היכא דהוה ליה הנך תרי חולקי בחד זימנא כגון דנפלי ליה בירושה או זבנינהו בחד זימנא דומיא דחלק בכורה וחלק פשוט אבל אי זכה בהו בתרי זימני כגון דזבין והדר זבין כיון דמעיקרא תרי חולקי נינהו מצי האיך למימר ליה תלתא חולקי הוא דעבדינן להאי ארעא ומעלינן ליה כנכסי דבר מריון להך חולקא דבי מצעי והא דאמרינן נמי דאי נפלו ליה בחד זימנא דשקיל בהדי הדדי לאו דשקיל מדה כנגד מדה דאם כן הוא ודאי קא מפסיד מארי תילתא טובא דקא שקיל מנתא דיליה בינונית אבל לבתר דמשוינן ליה לארעא הוא דשקול הנך תרי תילתא בהדי הדדי דחזינן מעיקרא כמה טופיינא חזי למשקל הך פסקא דבינונית מהאי פסקא דעידיית עד דשוו דמיהון להדדי ובתר הכי שקיל מרי תילתא להך חולקא דבינונית בההוא טופיינא דטפינן ליה בארעא משום דהיא

כחושה ושקיל מרי תילתא לתרי תילתא דיליה נכי ההוא טופיינא דטפינן ליה למרי תילתא והכי נמי עבדינן בחלק בכורה וחלק פשוט דיהבינן ליה אחד מצרא דף יג ע"א ולא את הטרקלין וכו' פי' טרקלין בית מרובע שארכו כרחבו והוא עשר על עשר או יותר מכאן אבל פחות מעשר על עשר אינו נקרא טרקלין כדאיתא בפרק המוכר פירות הילכך כשבאין לחלוק אם מגיע לכל אחד מהם עשר על עשר שנמצא עדיין שמו עליו חולקין ואם לאו מעלין אותו בדמים: רב נחמן אמר לית דינא דגוד או איגוד.

הילכך לרב נחמן האי חצר אי לאגרא קיימא מגרי ליה לעלמא ופלגי ליה לאגרא ואי לדירה קיימא כיון דקיימא לן היזק ראייה שמיה היזק לא מצו למידר בהדדי אלא דייר ביה האי חד שתא והאי חד שתא ולא מצי חד מינייהו למימר ליה לחבריה נידור ביה אנא חד ירחא ואת חד ירחא משום דאמר ליה כל תלתין יומין לא מצינא דאטרח.

ואי מרחץ הוא וקאי לאגרא מיגרי ליה ופלגי ליה לאגרא ואי לא עביד לאגרא עיילי ביה תרווייהו ולא מצי חד למימר לחבריה עול את ביומא דילך ואנא ביומא דילי עבידנא מאי דבעינא או עיילנא ביה או מוגרנא ליה משום דאמר ליה האיך אנא בכל יומא ויומא בעינא דא עול אם אי ניחא לך עול בהדאי דמרחץ לית ביה משום היזק ראייה משום דכולהו אינשי הכי רחצי ואי נמי לא ניחא לך דתיכול בהדאי הא איפשר למיפלגיה בשעות בהדאי דהא ליכא למימר דכוליה יומא בעינא למרחץ אבל למיפלגיהו ליומי בהדאי ולאפקיען ההוא יומא דמטי לך לית לך רשותא משום דכל יומא ויומא קא בעינא למרחץ דמה לי הפקעה טובא ומה לי הפקעה פורתא דכי היכי דלית לך למימר לי גוד או איגוד ולאפקועי מינאי לעולם הכי נמי לית לך למימר לאשתמושי ביה את חד יומא ואנא חד יומא ולאפקועי מינאי ההוא יומא דקא מטי לך אבל ודאי אי מידי דלא אפשר לאשתמושי בהדי הדדי אי נמי אפשר ואיכא עליה פסידא בהא ודאי פלגי להו ליומי כדאמרינן: אמר ליה רבא לרב נחמן לדידך דאמרת לית דינא דגוד או או איגוד בכור ופשוט שהניח להם אביהם עבד ובהמה טמאה היאך הן עושין.

כלומר בשלמא פשוט שאינו כיון דשוו חולקהון אפשר דהוי להו מלאכה דמצטרפי לתרווייהו ואשתמשי בהאי עבד ובהמה טמאה בהדי הדדי אלא בכור ופשוט דלא שוו חולקהון הכי עבדי שאני אומר עובד לזה יום א' ולזה ב' ימים אלמא היכא דאפשר להו לאשתמושי בהדי הדדי וליכא עליה דחד מינייהו פסידא או הזיקא משתמשי ואי לא פלגי להו ליומי.

ואע"ג דהא דרב נחמן ליתא איצטריכינן לברורי טעמא דבפשוט מינה לרב יהודה היכא דלא בעי חד מינייהו לאגודי ליה לחבריה אלא כל חד מינייהו אמר איגוד הכי נמי דינייהו. נקוט האי כללא בידך דכל מידי דלית ביה דין חלוקה ואמר חד לחברי' גוד או איגוד כייפינן ליה לאידך למיגד או לאגודי ולא איכפת לן בנתבע אי לא מצי למיגד דהא חבריה הוא תובע ואמר ליה אי לא מצית למיגד אנא אוגדנא ממך והיכא דתובע לא אמר ליה גוד או איגוד אלא קאמר גוד בלא איגוד או איגוד בלא גוד כיון דלא אמר גוד או איגוד לא משגחינן ביה כלל ואי כל חד מינייהו אמר לחבריה גוד מינאי שבקי ליה כדאיתא ומשתמשי ביה תרווייהו.

והא דתנן (בפ' גט פשוט ואייתי לה בסמוך) עשאן לשכר השכר לאמצע איכא לפרושי ביה דדין קצוב הוא דכל מידי דעביד מעיקרא למיגר כגון בית הבד ומרחץ ופונדק מוגרי ליה תרווייהו ולית ביה דינא דגוד או איגוד והאי דקתני עני ועשיר משום דקבעי למיתניסיפא עשאן לעצמו הרי העשיר אומר לעני וכו' דהתם ודאי לא משכחת לה אלא בעני ועשיר דגוד איכא איגוד ליכא ואיכא לפרושי דהאי עשאן לשכר דקתני במתני' דוקא עני ועשיר דגוד איכא איגוד ליכא אבל שניהם עשירים אי נמי עני ועשיר ואמר ליה עשיר לעני גוד או איגוד אפילו דבר העשוי לשכר כייפינן ליה לנתבע למיגד או לאגודי והדבר צריך עיון: דף י"ד ע"א לצדדין קתני.

תחילת הספר וסוף הספר כדי לגול האי כדיניה והאי כדיניה תחלת הספר כדי לגול עמוד וסוף הספר כדי לגול על הכרך כולו: רב אשי אמר כי תניא ההיא. דאמרינן כדי לגול עמו בין בתחילה בין בסוף בספרי תורה שאינו נגלל לסופו אלא לאמצעיתו ולפיכך אין צריך להניח בסופו כדי לגול על הכרך כולו.

והאי דקתני ס"ת לאמצעיתו לאו אמצעיתו ממש הוא אלא מקום שפסק בין בתחילה בין בסוף בין באמצעי והאי דקתני לאמצעיתו למעוטי תחלה וסוף שלא תאמר צריך לגוללן על כל פעם ופעם לתחלה כמו בשאר ספרים קא משמע לן דאינו צריך אלא למקום שפסק והא דקתני בהאי ברייתא ועושה לו היקף בסופו דשמע מינה דשאר ספרים נגללין לסופן קשיא לן עלה הא דקתני בהא ברייתא אחריתי כל הספרים נגללין לתחלתן וספר תורה לאמצעיתו דכיון דלתחילתן הן נגללין כדי היקף בסופן למה לי וכשהייתי לומד תורה לפני הרב רבינו זצ"ל הקשיתי לפניו קושיא זו ופריק דהא דתני כדי היקף בסופו אינו להקיף בו כל הכרך כולו שהרי לתחילתו הוא נגלל אלא כדי שיגול בו בעמוד הרבה פעמים כדי שיתרחק העמוד מן הכתב שאם יהיה פחות מכן ימחק הכתב מחמת דיחוק העמוד והכי קתני ועושה לו גליון בסופו שיעור כדי היקף ובתחילתו כדי שיגלול בו העמוד.

וזה הפירוש אינו עולה כהוגן דשתי תשובות יש בדבר חזא שלזה הפירוש תינח כדי היקף בסופו מתרץ כדי עמוד בתחלתו היכי מתרץ דכיון דלתחלתו הוא נגלל לעביד ליה כדי היקף בתחילתו ועוד דאפילו סופו נמי אי סלקא דעתך האי כדי היקף משום העמוד הוא ס"ת נמי לעביד ליה בסופו גליון כדי היקף דהא אית ליה עמוד אלא מדלא מצרכינן ליה לס"ת כדי היקף בסופו שמעינן דטעמא דמילתא דבעינן בשאר ספרים כדי היקף בסופו דלאו משום עמוד הוא אלא כדי שיקיף בו על הכרך כולו משום דלסופו הן נגללין דהא ס"ת כיון דלאמצעיתו הוא נגלל אינו צריך כדי היקף בסופו וקמה לן קושיין בדוכתה ולא איתברר לן טעמא בימי רבינו הרב זצ"ל.

אבל השתא איסתבר לי בפירוקה דהא דקתני כל הספרים נגללין לתחלתן בספר שנכתב בפני עצמו עסקינן ולפיכך נגלל לתחילתו שהרי אין עמו ספר אחר וההיא דקתני ועושה לו כדי היקף בסופו דש"מ דלסופו הוא נגלל בתורה נביאים וכתובים מדובקים כאחת עסקינן כדקתני בהדיא הרוצה להדביק תורה נביאים וכתובים כאחת מדביק ועושה לו כדי עמוד בתחילתו וכדי היקף בסופו.

ואם תשאל מה הפרש בין זה לזה יש להשיב מפני שנראין הדברים שזה שאנו אומרים לתחילתו הוא נגלל ולא לסופו טעמא דמילתא משום חשיבותא דכתבי הקודש הוא לפי שהדבר ידוע שהקורא בספר מתחילתו הוא מתחיל והולך למטה ואינו מתחיל וקורא מן הסוף והולך למעלה ולפיכך כך הוא נגלל לסופו כדי שלא יראה שכבר הסיח דעתו ממנו ואינו צריך לקרות וכיון שכן כשהיו הספרים הרבה מדובקים כאחת אם אתה גולל אותן על תחילת הספר הראשון נמצא אתה מזלזל בשאר הספרים מפני שנראה שלאותו ספר בלבד הוא צריך ולא לשאר הספרים וכשאתה גוללו על הסוף אין כאן מעלה לאחד מהן על חבירו ולפיכך לסופו הוא נגלל ולא לתחילתו לפי שאינו רשאי לעשות מעלה לספר אחד במה שיהיה זלזול על השאר אי נמי אם יהיה נגלל לתחילתו יהיה נביאים על תורה וזה לא יתכן.

וכשאתה מעיין בפ"י זה אתה מוצא אותו עולה כהוגן. עוד אפשר כדי עמוד בתחילתן דקאמר היינו סופו ומשום הכי קרי ליה תחילה דמשם מתחיל לגלול דמסופא מתחיל לגללו וכדי היקף בסופו היינו תחילתו ולהכי קרי ליה סוף דסוף הוא כשמתחיל לגלול מן הסוף לתחילה דתחילה הוי לגילול והכי קאמר ועושה לו כדי עמוד בתחילת הגולל וכדי היקף בסוף הגולל דהוא תחילת הספר: דף טו ע"א וייחס בדברי הימים עד לו.

כלומר נגד שהגיע לייחוס עצמו: הדרן עלך השותפין פרק שני דף יז ע"ב לא יחפור אדם וכו' פתח בבור וסיים בכותל. דקס"ד דלאו בכותל בור מיירי.

ליתני אלא א"כ הרחיק מבורו של חבירו ג' טפחים אמר אביי ואיתימא ר"י מכותל בורו של חבירו שנינו. שנמצא בין בור לבור ששה טפחים שלשה טפחים כותל לבורו של זה מרשותו וג' טפחים כותל לבורו של זה מרשותו.

ומאי קמ"ל. כלומר ליתני אלא אם כן הרחיק מבורו של חבירו ג' טפחים הא קמ"ל דכותל בור ג' טפחים: הא איתמר עלה א' אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו.

דממילא שמעה שחבירו בעת שחפר זה הבור שלו הכניס ג' טפחים ברשותו משלו כדי שיהיה כותל לבורו ואח"כ חפרו ואע"פ שחבירו עדיין לא הי' לו בור באותו העת: דף יח ע"א דירה שאני כלומר לא עביד איניש דעביד מבית דירתו אוצר ומשום הכי כי ליכא בה בעליה עדיין אוצר לא אמרינן דילמא למחר מימלך ועביד בה אוצר וא"ת הא אמרת דאפילו שדה שאינה עשויה לבורות קאמר רבא לא סמיך וכיון שכן תהוי האי עליה נמי כשדה שאינה עשויה לבורות.

לא דמי דאילו שדה אע"ג דאינה עשויה לבורות עביד איניש דמימלך ועביד בה בורות אבל הא אמרינן דלא עביד איניש דעביד מבית דירתו אוצר ומש"ה כי ליכא אוצר בעליה לא חיישינן דילמא מימליך ועביד לה אוצר: דיקא נמי דקתני אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר מותר אלמא כי לית בה אוצר עביד בה תחתון רפת בקר ולא חיישינן דילמא מימליך ועביד אוצר שמע מינה: הכא נמי בלוקח.

פ"י כגון ראובן שיש לו שדה ויש לו בה באמצעיתה אילן נטוע ולאחר זמן מכר ממנה מחציתה לשמעון וכשנמדדה השדה הגיע המדה של שמעון הלוקח מן המיצר ועד שפת האילן בכה"ג אתה מוצא שיהא אילן סמוך לשדה חבירו בלי הרחקה אבל שדה שמעון

שהוא סמוך לשדה ראובן לעולם אין אחד מהן יכול ליטע אילן סמוך לשדה חבירו בלי הרחקה משום דאמר ליה למחר ממליכנא ועבידנא בור ואתו שרשין דילך ומזקי ליה לבור הדין הוא פירושא דאיסתבר לן בהא דאמרינן הכא נמי בלוקח ואיכא מרביותא דפריש פירושא אחרינא ולא דייק והאי דפרישנא טפי דייק: דף כ ע"א האבר והבשר המדולדלין בבהמה המונחין בחלון.

הכי קתני ולא קתני בהמה שיש בה בחלון משום דסתם חלון גבוה מן הקרקע הוא ואין בהמה יכולה לעלות ולישב בו: ע"ב ריבה בחלונות מהו. רבינו זצ"ל פירש ריבה העליון בעלייתו חלונות לעשות ממנה אוצר לפי שהחלונות יפה לאוצר להכנס מהן הרוח כדי שלא תרקב התבואה ואח"כ עשה התחתון רפת בקר מהו כיון דריבה העליון בחלונות מיקמי דלעביד התחתון רפת בקר אוצר קדים או דילמא כיון דאכתי לא עשאה אוצר שהרי לא נתן בה כלום רפת בקר קדים.

ור"ח ז"ל פירש ריבה התחתון בחלונות בחנותו מהו כיון שריבה בחלונות לא יכיל ליה העליון לעכוביה למעבד חנות של נחתומין ושל צבעין דהא הבלה נפיק ליהמהני חלונות ולא מטי היזיקא דהבלה לאוצר העליון או דילמא מצי לעכובי עליה והאי פירושא בתרא מסתברא דלא דייק דהא תחתון לית ליה רשותא לרבות בחלונות משום דא"ל קא מרעת ליה לכותל כדאמרינן בפ' הבית והעלייה (מציעא דף קי"ז) תחתון שבא לרבות בחלונות אין שומעין לו למעט שומעין לו: בנה עליה על גבי ביתו מהו.

כלומר בנה התחתון עליה על גבי זה הבית שהוא רוצה לעשות בו חנות של נחתומין ושל צבעין והפסיק בין החנות ובין העלייה כדי שלא יהא ההבל מזיק בעלייתו של עליון מהו מי מצי עליון אכתי לעכובי עליה או דילמא כיון שהפסיק התחתון בעליה לא מצי עליון לעכובי עליה: בעי רב הונא בריה דר"י אוצר של תמרי ורמוני מהו מי מזיק ליה הבלה של נחתומין ושל צבעין ורפת בקר ומצי לעכובי עליה או לא.

ויש לפרש אם לא עשה העליון בעלייתו עדיין אלא תמרי ורמוני ואח"כ עשה התחתון רפת בקר מאי כיון דקדים העליון ועשה בעלייתו תמרי ורמוני אוצר הוא דקדים או דילמא כיון דאכתי לא עשה בה מידי דקשי ליה הבלה אלא השתא בתר דעביד התחתון הוא דעביד ורפת בקר הוא דקדים תיקו: דף כא ע"א גמלא פי' גשר של עצים והיינו טעמא דלא ממטינן ליה לינוקא עליה משום דאיכא למיחש דילמא מתלעי הנך עצים אי נמי שטיף להו נהרא ונפיל ליה לינוקא לגו נהרא.

תיתורא בשר של אבנים . דליכא למיחש להני: ריש דוכנא מלמד אחר שישב עמו ומסייע אותו ללמד הנערים ולחנך אותם לפניו.

ומסייען ליה. להאי ריש דוכנא ממתא.

כלומר אין פוחתין להאי מקרי דרדקי משכרו מה שנותנין להאי ריש דוכנא אלא נותנין לו שכרו משלם ונותנין להאי ריש דוכנא שכר אחר מבני מתא: דילמא אתיא לאיתרשולי דאי מסלקינן ליה אתי לאיתרשולי בנפשיה ולא גריס מידי ומעקר מיני' כל מידי דהוה גריס מקמי הכין. ורב דימי אמר כל שכן כיון דחזי דמסלקינן ליה מיניה משום דלא גריס טפי כחבריה אזיל וטרח וגריס לנפשיה עד דגריס טפי כחבריה דאמר מר .

קנאת סופרים תרבה חכמה: ע"ב מרחיקין מצודת הדג מן הדג. כלומר מרחיקין מצודת הדג ממצודת דייג אחר כמלא ריצת הדג במים.

אלמא מצי אמר ליה האי דייג לחבריה קא פסקת ליה לחיותי ומעכב עליה למעבד מצודה אחריתי גבי מצודה דיליה הכא נמי מצי אמר ליה קא פסקת לי לחיותי ומעכב עליה מלאוקמי רחייא גבי רחייא דיליה. ודחינן שאני דגים דיהבו סייארא.

כלומר משלחין שילוחין לראות אם יש שם מצודה אם לאו וכשרואין מצודה הראשונה יודעין שיש שם מצודות הרבה ובורחין מאותו מקום כולו ואין נכנסין אליו כלל שנמצאת אותה מצודה מפסקת ליה לחיותיה לגמרי. אבל אלו לא הווי יהבי סייארא ולא הווי בורחין מאותו מקום שנמצא שמו שלא נאחז באותה מצודה אפשר שילכו בזו המצודה האחרת כמו ברחים שאפשר שיהיו מקצת אנשים טוחנין בזו ומקצת טוחנין בזו ולא מפסקת ליה לחיותיה כלל יש לומר שאין מעכב עליו ואע"ג דהווי מפחית ליה לחיותיה מצי אמר לי את מטי לך מאי דפסקו לך מן שמיא ואנא מטי לי מאי דפסקו לי מן שמיא.

נקטינן השתא מהאי שמעתא וממעשה דהנהו דיקולאי דאייתו דיקולי לבבל ואתו בני מתא ועכבי עלייהו וממעשה דהנהו אמוראי דאייתו אימרי לפום נהרא ואתו בני מתא וקא עכבו עלייהו דאית להו רשותא לבני מתא לעכובי דלא לאתויי עסקא ממתא אחריתי לזבוני ליה במתייהו בלא יומא דשוקא ואפילו לעלמא אי נמי לבני מתא ואפילו ביומא דשוקא.

אבל לזבוני ליה לעלמא ביומא דשוקא לית להו רשותא לעכובי עלייהו ואי אית להו אשראי במתא והוא הדין לכל מילי דגרים להו לאיעכובי בה יהבינן להו רשותא לזבוניה בה שיעור חיותיהו עד דגבו שיעור אשראי דידהו. אי נמי עד דמסתלק ליה ההוא מידי דגרים ליה לאיעכובי בה ואזלי.

ולא מבעיא עסקא דמתעבדא בההיא מתא דמעכבי עלייהו דלא לאיתויי ממתא אחריתי אלא אפילו עסקא דלא מתעבדא בההיא מתא נמי כי איתה גבי בני מתא אית להו רשותא לעכובי עלייהו דבני מתא אחריתי דלא לאתוייה ולזבוניה לה במתייהו דהא רוכלין המחזרין בעיירות מילתא ידיעא הוא דהנהו מידי דמזבני אי אפשר דלית בהו מאי דלא מתעבד בההיא מתא ואפילו הכי טעמא דמשום תקנת בנות ישראל כדי שיהיו תכשיטין מצויין להו הא לאו הכי מצי לעכובי עלייהו.

אלא מיהו מסתברא לן דהני מילי כלהו היכא דליכא פסידא על הלוקחים הוא כגון דשוו דמים אהדדי ושויין עסקי נמי אהדדי דלא מרווחי לוקחים מידי עבדו רבנן תקנתא לבני מתא כי היכי דלא לשהיין עסקייהו ולא תפסיק להו לחיותיהו אבל היכא דשוו להו עסקייהו להדדי ולא שוויין דמים אהדדי או שוויין דמים אהדדי ולא שוויין עסקי אהדדי חזינן אי לוקחים דההיא מתא גוים נינהו אית להו לבני מתא לעכובי עלייהו ואי לוקחים דההיא מתא ישראל נינהו מסתברא דלמעבד תקנתא למוכרים במאי דאיכא פסידא על הלוקחים לית לן רשותא.

הלכך כיון דאיכא הרווחה ללוקחים לאו כל כמינייהו דמוכרים דמתקני לנפשייהו ומפסדי לאחריני וכן נמי הא דאמרינן (בסמוך) עושה אדם חנות בצד חנותו של חבריו:

בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב. היכא דליכא הרווחה תרעי דההוא מידי דמזבין ביה הוא אבל היכא דאיכא ארווחי תרעי לא מצי מעכב ולא כל כמיניה דמתקין לנפשיה ומפסיד לכל בני מאתיה וכן הדעת נוטה: דף כב ע"ב רב דימי אייתי גרוגרות בספינה אמר ליה ריש גלותא לרבא וכו' אי צורבא מרבנן הוא נקיט ליה שוקא.

לפינן מינה דהאי צורבא מרבנן דאית לי' עיסקא מחייבי ביה בני מתא מן דינא לאנקוטי ליה שוקא ואי לא מנקטי ליה שוקא מענשי כדאמרין רב דימי אמר אנא ענישתיה דאפסיד גרוגרות דידי והא נמי מסתברא דלענין אקדומי ליה לצורבא מרבנן לזבוני עסקיה הוא כי היכא דלא לעכב ולא לפסול עסקיה אבל כי היכי דלזבון ביוקר חזינן אי לוקחים דהנהו מידי גוים נינהו אי נמי ישראל דזבני ליה לזבוני לגוים מנקטינן ליה שוקא ואי ישראל דזבני לי' לנפשייהו נינהו צורבא מרבנן לא חזי למעבד הכי משום דאון הוא וכתוב לא יאונה לצדיק כל און: משנה מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו לא יסמוך לו כותל אחר אא"כ הרחיק ממנו ד' אמות דייקנן בגמרא וכותל קמא היכי סמוך ליה לכותל חבירו ואוקמה רבא דהכי קאמר מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו בד' אמות פירש רוחב כותלו סמוך לאורך כותלו של חבירו.

כזה \$ ציור בספר \$ לא יסמוך לו כותל אחר כנגד ארכו כנגד אורך כותלו של חבירו לעשות ממנו בית כגון זו הצורה אלא אם כן הרחיק מכותלו של חבירו ד' אמות מאי טעמא דדושא דהני ד' אמות מהני לכותל חבירו ומשום הכי מצי לעכובי עליה וליכא הכא לאקשוויי וכותל קמא היכי סמוך דהאי כותל קמא רחבו כנגד אורך כותלו שלחבירו הוא דאכתי איכא דושא ואי משום רוחב כותל לההיא פורתא לא חיישינן.

ויש לפרש כגון שהיה אורך כותלו כנגד כותלו של חבירו וסמוך לו בד' אמות כלומר עומד על סוף ד' אמות והא קמ"ל שאע"פ שכבר הרחיק מקדם ד' אמות כיון שלא הרחיק ד' אמות מצומצמות בלבד כשיבא עכשיו לסמוך לאותו כותל שלו כותל אחר צריך הוא עדיין להרחיק ד' אמות אחרות דדושא דהני ד' אמות אחרות מעלו לכותל ואע"ג שהם מרוחקין ממנו.

ורבינו האי ז"ל פי' כגון שסמוך כותלו לכותל חבירו בתוך ד' אמות וראה חבירו ושתק שאע"פ ששתק לו באותו כותל כשיבא עכשיו לסמוך לאותו כותל אחר צריך הוא להרחיק ד' אמות מאי טעמא דדושא דהכא מעלי להתם. וקשיא לי על זה הפירוש דאם כן כפשטיה דמתניתין הוא דמוקים לה שכותל זה סמוך בתוך ד' הוא וא"ה הכא במאי עסקינן כששתק לו חבירו איבעי ליה למימר אמאי איצטרך למימר הכי קתני אלא מדקאמר ה"ק מכלל דלאפוקה למיתני מפשטה ולאוקמה דליכא סמיכה בתוך ד' אמות הוא דמהדר: כאן מרוח אחת וכו' הרחקת חלון מצד א' סגי ליה באמה א'.

משני צדדין ארבע אמות מכאן ומכאן: לימא מתני' דלא כר' יוסי. וא"ת אמאי לא מתמה נמי במתני' דתנן מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ה"ז לא יסמוך לו כותל אחר אא"כ הרחיק ממנו ד' אמות ונימא מתני' דלא כר' יוסי בשלמא כולה פרקין איכא למימר דגירי' הוא דכד מעיינת בכולהו עניני דיליה משכחת לה דבכולהו איכא למימר כגירי דמו אבל גבי כותל כיון דליכא למימר דסמיכת כותלו לכותל חבירו גירא הוא דהא היזיקא לא

מחמת הכותל גופיה הוא אלא מחמת דקא מימנע דושא מהתם הוא אמאי לא אמר נמי עליה נימא דלא כר' יוסי.

תשובתך כי אמר גירי ולא גירי ה"מ היכא דמטי ההיזק מההוא מידי גופיה דקעביד אבל הכא דהיזיקא דקא מטי לכותל דחבריה לאו מהאי כותל גופיה הוא דמטי אלא משום דקא מימנע דושא הוא בכי האי. גוונא ליכא למימר גירי ולא גירי אלא לכ"ע בין לרבנן בין לר' יוסי בעי הרחקה מכותל חבירו ד' אמות.

וטעמא דמילתא דכיון דכותל מעלי ליה דושא מכי בנייה חבריה לההוא כותל דיליה הוי ליה כמאן דאחזיק בהנהו ד' אמות דסמיכי' ליה לענין דושא וקננהו להא מילתא. והא דמיא להאיא דאמרינן החלונות מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ד' אמות.

אלמא מכי פתחיה להאי חלון אחזיק האי בד' אמות דסמיכי ליה לענין אורה וקננהו להא מילתא הכא נמי מכי בנייה להאי כותל דיליה אחזיק בד' אמות דסמיכי ליה לענין דושא וקננהו להא מילתא: דף כג ע"א אין חזקה לנזיקין. ומהדרינן רב מרי אמר בקוטרא ורב זביד אמר בבית הכסא בריחא דבית הכסא דהוה גירי ועל המזיק להרחיק ואין חזקה מועלת לו אפילו בא בטענת לקוח הוא בידי עד שיוציא השטר.

פירש בהני הוא דליכא חזקה אבל בשאר איכא חזקה. והאי בבית הכסא דאמרינן דלית ליה חזקה דוקא היכא דלא אחזיק אלא בנזק בלחוד כגון בית הכסא דאיתיה בביתיה דמזיק וקא מטי מיניה לביתיה דניזק דלא אחזיק אלא בריחא בלחוד דהיינו נזק דומיא דשובך שהוא בנוי בתוך שלו והיזיקא בעלמא הוא דמטי ליה לחבריה מחמת יונים דשייטי עיניה ואכלי בדיליה.

אבל היכא דאחזיק בגופו של קרקע כגון בית הכסא דעביד בביתיה דניזק ופתח לביתיה דמזיק אי נמי עביד בביתיה דמזיק ועוקא דיליה אזלא לביתיה דניזק בכי הא ליכא למימר דאין חזקה דהא בגופיה דקרקע הוא אלא חזקתיה חזקה הויא. הילכך אי מטען קא טעין דזבניה ניהליה למקום בית הכסא או יהביה ניהליה במתנה מהימן ובשבועה.

ואי לא קא טעין מידי אלא שלא אמר לו אדם דבר מעולם לאו חזקה היא דהא תנן (בחזקת הבתים) כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה. ואי יורש הוא או לוקח לא צריך למיטען מידי דהא תנן (שם) והבא מחמת ירושה אין צריך טענה.

ומ"מ מיבעיא ליה לכסויי לההוא בית הכסא או להאי עוקא כי היכי דליסתליק מיניה ריחא ואע"ג דאחזיק ביה איהו בלא כסוי ריחא ודאי הא אמרינן דלית ליה חזקה משום דנזק הוא ואין חזקה לניזוקין: ע"ב ואע"ג דאיכא שובך אחרינא דנפיש מיניה. וקשיא לרבי חנינא.

ופריק בדליכא דנפיש מיניה. והדר אקשינן אי הכי וכו' ואפילו לר' זירא דאמר קרוב עדיף דנהי דרישא מסייע ליה וליכא לאקשוויי מינה אלא לרבי חנינא בלחוד, סיפא מיהא איכא לאקשוויי מינה עליה דר' זירא כי היכי דאקשוויי ליה לר' חנינא דקתני סיפא חוץ מחמשים אמה הרי הוא של מוצאו ובין לר' חנינא בין לר' זירא אמאי הוא של מוצאו אי לר' חנינא כיון דליכא דנפיש מיניה ודאי דהאי שובך הוא.

ולר' חנינא קשיא בין רישא בין סיפא דבדאיכא שובך אחרינא אמאי של מוצאו ניזיל בתר שובך דנפיש יונים דיליה ולר' זירא כיון דליכא שובך דקרוב מיניה ודאי דהאי שובך הוא. וליכא למימר דאיכא קרוב מיניה דא"כ הוה ליה בתוך חמשים דההוא שובך אחרינא ואמאי הרי הוא של מוצאו.

ואי נמי דאיכא דקרוב מיניה דהאי והאי ניפול חוץ לחמשים לתרווייהו מ"מ בין לר' חנינא בין לר' זירא דההוא שובך אחרינא הוא דליכא אחרינא דנפיש מיניה: הכא במאי עסקינן במדדה דאמר רב עוקבא בר חמא כל המדדה אין מדדה יותר מחמשים אמה. וכיון דהאי ניפול חוץ לחמשים אמה דהאי שובך קאי וליכא שובך דקריב מיניה בתוך חמשים אמה הא ודאי איניש הוא דהוה מייתי ליה מעלמא ונפל מיניה ומייראש ומשום הכי הרי הוא של מוצאו: דף כד ע"ב ואם העיר קדמה קוצץ ואינו נותן דמים וכו' פירש קוצץ א' מבני העיר את האילן ואינו נותן דמים לבעל האילן.

ודייקנין ומאי שנא מבור דתנן אם הבור קדם קוצץ ונותן דמים. אמר רב כהנא קידרא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא.

כלומר דבר דבין שותפין מתרשלין הן בו לפי שכ"א מהן סומך על חבירו הילכך אם מחייבין אנו את בני העיר ליתן דמי האילן לבעל האילן יבוא להתרשל בקציצתן לפי שכל אחד מהן אינו רוצה ליתן מה שמגיע עליו מדמי האילן וישאר האילן כמות שהוא ויבטל נויי העיר אבל גבי בור של יחיד כיון דלא איכפת לן אם יתרשל בקציצתו אם לאו שהרי ההפסד עליו לבדו הוא חייבוהו לתת דמי האילן: ואמרינן וממאי דמהאי טעמא הוא דילמא משום דשאני היזיקא דרבים מהיזיקא דיחיד אלא אי אתמר האי טעמא אסיפא אתמר אם האילן קדם קוצץ ונותן דמים.

דכיון דמחייבי בני העיר ליתן דמי האילן לבעל האילן אמאי תני קוצץ ונותן דמים דמשמע קוצץ ברישא ואחר כך נותן דמים ליתני נותן דמים ואחר כך קוצץ. אמר רב כהנא קידרא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא.

ואם אינו קוצץ עד שיתנו דמים יבואו ויתרשלו בדבר כדי שלא יתנו וגם בעל האילן שותק ואינו מבקש כלום לפי שרוצה הוא שיתרשלו ולא יביאו הדמים כדי שלא יקצץ האילן ונמצא אילן קיים ויבטל נויי העיר. לפיכך שנינו קוצץ בתחילה ואחר כך נותן דמים כדי שלא יתרשלו בקציצת האילן וליכא למיחש שמא לאחר קציצת האילן יתרשלו בנתינת הדמים דבעל האילן יבקש אותם ואם יתרשל איהו דאפסיד אנפשיה: דף כה ע"א בואו ונחזיק טובה לאבותינו שהודיעונו מקום תפלה דכתיב וצבא השמים לך משתחוים כלומר כשהן נכפפין ויורדין בכל יום למערב זו היא השתחוייתן לפני המקום מכלל שהשכינה במערב: מתקיף לה רב אחא בר יעקב ואימא כעבד שנוטל פרסמרבו והולך לו כלומר לעולם אימא לך שכינה במזרח וזה שיורדין בכל יום למערב לאו לאקבולי פני שכינה הוא אלא כמי שנוטל פרס מרבו והולך לו לאחוריו כך הכוכבים והמזלות נטלו פרס מהשכינה במזרח והלכו להם לאחוריהן לרוח מערבית וזה שנכפפין לרוח מערבית שנראה כמו השתחוויה כיון שלאחוריהן הן מהלכין נמצאת השתחוייתן כלפי מזרח היא ולא כלפי מערב: דף כו ע"א והא ארחיקי לי'.

פירש שתי אמות דהא בבבל הוה: הני מילי אילנות לאילנות וגפנים לגפנים אבל אילנות לגפנים בעינן טפי. והוי כגרמא דגירי דאסור כמו אפיקו לי קרקור מהכא דלעיל (דף כ"ג).

יש לפרש דהאי טפי דקאמרינן בכדי דלא ממטי היזיקא לגפנים מחמת ציפרי דקא יתבי באילנות הוא ואע"ג דקא מרחיק טובא. ויש לפרש דעד ארבע אמות בלחוד הוא משום דלא אשכחן הרחקה טפי מהכין והוה ליה האי טפי דקאמרינן משתי אמות.

וזה פירוש האחרון הוא שהיה רבינו הרב ז"ל סובר ומעשים בכל יום לפניו ולא היה דן אלא להרחיק ד' אמות בלבד ואפילו אילנות לגפנים וא"ת לפירוש הראשון שמצריך להרחיק בכדי דלא מטי היזיקא לגפנים מחמת ציפרי ואפילו טובי איכא וכיון דלא ארחיק ליה מעיקרא שיעור מאי דמחייב לארחוקי משדה חבירו מה איכפת ליה איהו בגפנים דחבריה אי מתזקי אי לא מחזקי לימא ליה את הוא דאפסדת אנפשך דנטעתינהו להני גפנים דילך בכדי מאי דמחזקי מאילנות דידי דהא נטענא השתא והוה לך מעיקרא לעיולי בדילך טפי ולמיטע ולאסוקי אדעתך דלמחר ממליכנא ונטענא אילנות איכא לאוקמא כגון דקיימי הני שדות מעיקרא לנטיעת גפנים ולא לנטיעת אילנות.

ואיכא לאוקומי כגון שהיתה שדה זו דרבה בדרב חנן מעיקרא לבעל הפרדס וזבנה ניהליה לרבה בר רב תנן דכי זבנה אדעתא דהכי הוא דזבניה. ומ"מ אפילו לפי האחרון האי דמצרכינן ליה לבעל אילנות ארבע אמות מבעל גפנים לארחוקי היכא דקדמי גפנים לאילנות הוא אבל אי קדמי אילנות לגפנים לא מחייבינן ליה לבעל אילנות לארחוקי ד' אמות מגפנים ולא למקצינהו לאילנות דידיה משום דאמר ליה לבעל הגפנים אדרבה את עייל דיך בדיך ונטע.

והיכא דאתו תרווייהו בהדי הדדי למיטע האי בעי למיטע ולארחוקי לאילנות ב' אמות ותו לא והאי אמר אנא גפנים בעינא למיטע ולא סגי לך בהרחקת שתי אמות חזינן אי שדה העומדת לגפנים היא לאו כל כמיניה דבעל אילנות ואי שדה העומדת לאילנות היא לאו כל כמיניה דבעל גפנים ואי שדה העומדת לזה ולזה כיון שזה מרוצה ליטע גפנים הרי אינו משנה בכך שהרי גם לגפנים היא עומדת הדין עמו וכופין את חבירו להרחיק את אילנותיו בכדי מה שצריך להרחיק את האילנות מן הגפנים וכיון שכן אפילו אם אינו רוצה עכשיו ליטע בשלו כלום כשיבא חבירו ליטע אילנות יכול הוא לעכב עליו עד שירחיק בכדי מה שצריך להרחיק מן הגפנים משום דא"ל למחר ממליכנא ונטענא גפנים והיינו חלוקת אביי ורבא (דף י"ז ע"ב) בענין הבא לסמוך בצד החצר דקי"ל כרבא בהא דאינו סומך.

והני ב' אמות וד' אמות דקאמרינן אם שניהן כאחד באין ליטע אי נמי אחד מהן רוצה דחבירו מעכב עליו עד שירחיק צריכה שתהא ההרחקה ממוצעת ביניהן ואם אחד מהן נטע תחילה ולא מיחה בו חבירו להרחיק כשיבא עכשיו גם הוא ליטע שלו צריך הוא להרחיק האמות כולן בשלו וכן הדעת נוטה: ע"ב לבתר דנפק אמר.

פירש רב פפא אמאי לא אמרי ליה כאן בתוך שש עשרה אמה כאן חוץ לשש עשרה אמה. כלומר הא דתנן חופר ויורד והעצים שלו חוץ לשש עשרה אמה הוא דלא מפסיד

בה בעל האילן כלום דחוץ לשש עשרה אמה לא יניק' אבל בתוך שש עשרה אמה אינו יכול לחפור ולירד יותר משלשה טפחים מפני שמפסיד שרשי האילן של בעל האילן משום דבתוך שש עשרה אמה יניק.

וצריך עיון הכא דעצים הוה דבעל האילן כיון דבתוך שש עשרה אמה נינהו כדאמרינן לקמן אבל לעולם יש לו לקוץ כיון דבקרקע שלו הם: הכא בגדולין לאחר מכאן וכו' פירוש לעולם אימא לך רישא וסיפא בתר אילן אזלינן וסיפא דקתני אין מועלין בו בגדולין הבאין לאחר מכאן שהקדישו האילן עסקינן וקסבר אין מועלין בגדולין אבל בשרשים שהיו בעת שהקדיש את האילן הוא שמועלין: רבינא אמר לא קשיא.

רישא דשמעת מינה דשרשי אילן בתר אילן שדינן ליה בשרשין הבאין בתוך שש עשרה אמה דוודאי של אילן הם. וסיפא דשמעת מינה דבתר קרקע שדינן ליה בשרשין הבאין חוץ לשש עשרה אמה לאילן דכיון דחוץ לשש עשרה אמה הן לא חשבינן להו מהאילן: הדרן עלך לא יחפור דף כח ע"ב שהרי נביא עומד בתשע, בתשע שנים לצדקיהו.

כדתניא בסדר עולם באותו הפרק שאמר הקב"ה לירמיהו הנה חנמאל וגו' (ירמיה ל"ב) בו סמך מלך בבל על ירושלים וסמיכת מלך בבל על ירושלים מפורש בקרא דבשנה התשיעית הוי והזהיר הקב"ה לירמיהו לקנות שדהו ולכתוב עליה שטר ואע"פ שעתידה ליחרב בשנת אחת עשרה וכל השטרות כולן אבודין ואילו שהחזקה מתקיימת בג' שנים אלו שקודם חורבן לא הי' הקב"ה משיא עצה לירמיהו לקנותה שיש לחוש שיערער לאחר שבעים שנה כשיבנה הבית ויאמר לו לא מכרתיה לך וכיון שאין בידו לא שטר ולא חזקה נמצאו מעותיו אבודין הרי שמענו לחזקה שהיא מתקיימת לאחר שלש שנים ואין צריך שטר ולפי שמזכירו הקב"ה לכתוב עליו שטר לאותם שנים שקודם החורבן שמענו שבתוך שלש שנים אלו צריך הוא לשטר ואין עמו חזקה עד תשלום ג' שנים.

הרי למדנו לחזקה שלש שנים לא פחות ולא יותר: אמר ליה אביי דילמא התם עצה טובה קמ"ל. כלומר ממאי דחזקה לא הויה פחות משלש שנים דילמא לאלתר הויה חזקה כי היכי דהויה במטלטלין והאי דאמר ליה לכתוב שטרא אע"ג דלא צריך לרווחא דמילתא, תדע דכתיב ונתתם בכלי חרש.

דהתם ודאי לא צריך דהא בחזקה סגי ליה אלא ודאי עצה טובה קמ"ל: אמר מר זוטרא ואי טעין ואמר ליתו תרי סהדי לאסהודי לי דדר ביה תלת שני ביממא ולילא טענתיה טענה פירשה הרב רבינו זצ"ל בתשובות דיליה ולא איסתבר גבן משום דאיכא עליה כמה פירכי וכד עיינא השתא בשמעתיא נפקא לן פירושא אחריןא והכין פירושא.

כיון דאמר רב הונא ג' שנים שאמרו רצופות וקאמר רבא דלא מתוקמא חזקה דבתים אלא עד דאתו סהדי ומסהדי דדר ביה ביממא ובלילא אתא מר זוטרא השתא לפרושי מלייהו דרב הונא ודרבא דהא דאמר רבא שלש שנים דלא מיתוקמא חזקה דבתים אלא עד דאתו סהדי ומסהדי דדר ביה ביממא ובלילא דוקא היכא דטעין התובע ואמר ליתו סהדי ומסהדי דדר ביה ביממא ובלילא אבל אי לא טעין הכי לא טענינן ליה אלא מכי מייתי סהדי ומסהדי דאחזיק בה שלש שנים מוקמינן לה בידיה עד דטעין האיך ועלה קאמרינן ומודה רבא על הרוכלין המחזירין בעיירות כלומר היכא דהוי מוחזק רוכל

במחזור בעיירות דאע"ג דלא טעין התובע דליתי סהדי דליסהדי דדר ביה ביממא ובלילא אנן טענינן ליה דכיון דהאי אחזיק סתמיה דבלילא דייר ביומא לא דייר משום הכי טענינן ליה אנן ואע"ג דאיהו לא טעין טענינן ליה ולבתר דסליק מר זוטרא מלפרושי מימריה דרבא קא הדר נמי מפרש עיקר מימריה דר"ה: דף לב ע"א אנן אחתינן ליה ואנן אסקינן ליה.

וכל דאלים גבר: ע"ב רבא בר שרשם וכו' עד אשתעי דינא בתרייהו רבא בר שרשם לא אכלה בחיי אבוהון דיתמי שני חזקה דאילו אכלה בחיי אבוהון שני חזקה הוה יכיל למיטען לקוחה היא בידי אלא האי דאכלה שני חזקה לאחר דמית אבוהון הוא דאכלה ומשום הכי דאיכא עלה קלא דארעא דיתמי היא לא קיימא עלייהו חזקה דהא אין מחזיקין בנכסי קטן דכיון דהוה ידע דקטן לאו בר מחאה הוא איבעי ליה לאזדהורי בשטריה והיינו דקאמר ליה לקוחה היא בידי לא מצית אמרת דהא נפק עלה קלא דארעא דיתמי הוא וחזקה לא קיימא לך עלה דהא לא אחזיקת בחיי אבוהון אלא לבתר דמית אבוהון הוא דאחזיקת בה ואין מחזיקין בנכסי קטן הילכך זיל אהדרה לארעא ליתמי ולכי גדלי אשתעי דינא בהדייהו אבל השתא לית לאשתעי דינא בהדייהו דהא אמרי' (ערכין דף כ"ב ע"א) אין נזקקין לנכסי יתומים אלא אם כן היתה ריבית אוכלת בהן.

והאי דקאמר ליה לקוחה היא בידי לא מצית אמרת דהא נפק עלה קלא דארעא דיתמי הוא. משום דאי לא נפיק עלה קלא דארעא דיתמי הוא אלא רבא בר שרשם הוא דקא מודי דיתמי הוא לא הוה אמרינן בכי הא לקיחה היא בידי לא מצית אמרת דכי אמרינן אין מחזיקין בנכסי קטן הני מילי היכא דידיעא דהאי ארעא דאבוהון דיתמי הוא וקא טעין איהו דזבנה אבל היכא דלא ידיעא דארעא דיתמי היא אלא איהו הוא דקא מודה דארעא דאבוהון הוה וקא טעין דזבנתה מיניה אמרינן בהא מיגו דאי בעי אמר דהאי ארעא דידי הוא ולא דאבוהון דיתמי הוה מעולם מהימן כי אמר נמי השתא דהאי ארעא דאבוהון דיתמי הוה וזבנתה מיניה מהימן ואע"ג דלא אכלה שני חזקה בחיי אבוהון משום דהפה שאסר הוא הפה שהתיר: דף לג ע"א אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא.

דכיון דאודי שאכל הפירות אודי ומחייב לשלומי דכי אמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר הני מילי היכא דקא טעין טעמא דמסתברא וליכא עדים דקא מכחשי לה בטענותיה דאיכא למימר דקושטא קא טעין אבל הכא טעין טעמא דלא מסתברא דהא אתו עדים ומכחשיניה ליכא למימר הפה שאסר הוא הפה שהתיר משום דהתרה שהתיר בה עצמו לאו התרה היא דקא אתו סהדי דאכחישו ליה ואגלאי מילתא דבשיקרא קא טעין.

וכיון דאודי דאכל פירי מחייבינן ליה, לשלומי שהרי אסר עצמו ולא התיר: דף לד ע"ב כל דאלים גבר וכו' עד ואי דמר לא דמר, מחזורתא דהאי דינא דכל מידי דמינצו עלה בי תרי האי אמר דידי הוא והאי אמר דידי הוא אי איתיה לההוא מידי בידא דחד מינייהו הא ודאי המוציא מחבירו עליו הראיה וזה אינו צריך לפנים ולא לפני לפנים.

ואי איתיה לההוא מידי בידא דתרווייהו וקא נקטי ליה פלגי ליה בשבועה והיינו דתנן (בריש מציעא) שנים אוחזין בטלית זה אומר אני מצאתיה וכו' והוא הדין נמי היכא דהוי ההוא מידי ברשותא דתרווייהו. ואי ליתיה לההוא מידי בידא דחד מינייהו אי ביד שלישי

נתון יהא מונח עד שיבא אליהו והיינו דתנן (שם פ"ג) שנים שהפקידו אצל א' זה מנה וזה מאתים זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי זה נוטל מנה וזה נוטל מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו וכו' ואי לאו ביד שלישי הוא אלא דרמי ברשות הרבים אי נמי ברשותא דליתיה לחד מינייהו אי הוו טענתא דידהו טענתא דאיכא למיקם עלה דמילתא נהי כגון זה אומר שלי וזה אומר שלי זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי דאיפשר דאתו סהדי ואמרי כחד מינייהו כיון דאיכא למיקם עלה דמילתא לא פלגינן ליה בהדייהו אלא כל דאלים גבר והוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה ואי ליכא למיקם עלה דמילתא כגון דהוה ליה ההוא מידי מידי דאסתפק ליה מעיקריה דהוי לי' ממון המוטל בספק היכא דאיכא דררא דממונא כגון המחליף פרה בחמור וכו' יחלוקו.

והיכא דליכא בינייהו דררא דממונא כגון ב' שטרות היוצאין ביום אחד שודא דדייני כשמואל דקיימא לן כשמואל דהלכתא כוותיה בדיני והני מילי היכא דתרווייהו קא אמרי ברי אבל היכא דחד מינייהו קאמר שמא ואידך אמר ברי כיון דההיא מידי לאו ברשותיה דחד מינייהו הוא מוקמינן ליה ברשותא דההוא דקאמר ברי והוה אידך מוציא מחבירו דקיימא לן ברי ושמא ברי עדיף.

והאי דאמרי' דהיכא דהוה ליה ההוא מידי ברשות הרבים אי נמי ברשותא דליתיה לחד מינייהו ותרווייהו קא אמרי ברי יחלוקו הני מילי היכא דליכא למימר בההוא מידי אוקמיה אחזקתיה דמארי' קמא אבל היכא דאיכא למימר אוקמיה אחזקתיה דמארי' קמא כגון המחליף פרה בחמור וכן במוכר שפחתו וילדה כיון דתרווייהו קאמר ברי מוקמינן ליה אחזקתיה דמאריה קמא והוה אידך המע"ה כדמתברר בפרק השואל (מציעא דף ק') והלכה המחליף פרה בחמור וכו': דף לו ע"ב דקל נערה איכא בינייהו.

פירש שמשיר את פירותיו. למאן דאמר שלש שנים הא נמי חזקה הוא ולמאן דאמר עד שיגדור שלש גדירות דוקא היכא דגדרו בידיים אבל היכא דלא גדרו בידיים אלא מעצמם נשרו לא הוה חזקה: דף לז ע"א זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע.

פירש שנים שקנו מאחד זה קנה האילנות וזה קנה הקרקע שהאילנות עומדין בתוכה אי נמי שנים שהחזיקו בנכסי הגר זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע שהאילנות עומדין בתוכה. אמר רב זביד זה קנה הקרקע וזה קנה האילנות בלי קרקע.

ומתקיף לה רב פפא וכי אין לו לבעל אילנות בקרקע כלום לימא ליה עקור אילנך שקול וזיל. אלא אמר רב פפא זה קנה האילנות וחצי קרקע וזה קנה חצי קרקע.

וזה שאמר רב פפא חצי קרקע לאו חצי קרקע ממש קאמר אלא חלק הקרקע הוא שקנה כפי האילנות וחוז' לאילנות כמלא אורה וחצי: ע"ב קני ליה משיפוליה ועד תהומא. כלומר יש לו קרקע ואין לו לבעל קרקע לומר לו עקור אילנך שקול וזיל.

ומתקיף לה רבא אמאי כיון דחד אילנא הוא ודאי ליה ליה קרקע וכיון דלית ליה קרקע לימא ליה עקור אילנך שקול וזיל. אלא אמר רבא בבא מחמת טענה כלומר האי דאמרינן נהרדעי דקני הקרקע כשטוען ואומר לקחתי ממך קרקע זה ואילן זה בפירוש וקא"ל דכיון דמן דינא הוה אית לך למימר עקור אילנך שקול וזיל משום דחד אילן הוא ולא אמר ליה מידי קא טעין דזבינתיה לקרקע דאילן ניהליה בהדי אילן בפירש מהימן משום

דהא אחזיק ביה ובעל הקרקע הוא דאפסיד אנפשיה דאיבעי ליה למחויי ולומר דהאי דשבקתיה להאי אילנא בארעאי לאו בזביני שבקתיה אלא מחילה בעלמא כדלא קפידנא ולא איצטריכנא ליה לארעא וכי מצטריכנא אמינא לך עקור אילנך שקול וזיל: דף לה ע"ב תני בר קפרא ערער וחזר וערער וחזר וערער.

פירש ערער בשנה ראשונה וחזר וערער בשנה של ג' שנים השניות שהיא השנה הרביעית. וחזר וערער בשנה של ג' שנים השלישיות שהיא השנה השביעית אם מחמת טענה הראשונה ערער אין לו חזקה ואם שינה בטענותיו כגון שטען בתחילה ואמר שמושכרת היא בידו וחזר במחאתו הב' ואמר לפירות הורדתיו וחזר במחאתו השלישית וטען ואמר לא כך ולא כך אלא גזלן הוא בה כיון ששינה בטענותיו פעמים הוחזק בשקריו וכשישלים המחזיק אכילת זו השנה עד סוף ט' שהיא אחרונה של ג' שנים השלישיות נשלמה לו החזקה ואינו צריך לשטר ואע"פ שהרי מיחה בשנה השביעית שהיא שנה ראשונה של שלששנים השלישיות אלו אינה מחאה לפי שיכול חברו לומר כיון ששינה בטענותיו ג"פ הוחזק בטענת שקר ולפיכך לא נזהרתי בשטר שלי: מחאה בפני שנים ואין צריך לומר כתובו.

אלא כותבין ואע"פ שלא אמר כתובו. מודעה בפני שנים ואין צריך לומר כתובו פירש דזכותא דידיה הוא וכי בעינן למנקט רשותא למכתב היכא דהוה חובה עליה וזכותא לאחריני אבל הכא זכותא דידיה הוא ומידע ידעי דניחא ליה דליכתבו.

הודאה בפני שנים וצריך לומר כתובו. לפי שחובה הוא עליו ואין להם רשות למכתב אלא ברשותו לפי שיש לחוש שמא יאמר אני לא שעבדתי עצמי אלא למלוה על פה אבל למלוה בשטר לא ועוד שיש לחוש שמא יפרענו והוא אינו יודע שכתב שטר עליו כדי שיבקש אותו מידו לפיכך אין להם רשות לכתוב שטר אלא מדעתו: וקיום שטרות וכו'.

לא סגי ליה בשנים אלא בשלשה משום דמעשה בית דין הוא ואינו עדות ולפיכך צריך שלשה: דף מ ע"א לא כתבין מודעא אלא אמאן דלא ציית דינא אבל אמאן דציית דינא כיון דלא אניס לא כתבין דהאי מודעא לאו מודעא היא. אביי ורבא דאמרי תרווייהו אפילו עלי ועליך.

איכא מאן דאמר דהא דאביי ורבא במודעי דמתנות הוא דלא בעינן בה אונסא דהא לא שקיל בה זוזי אלא גלויי מילתא בעלמא הוא דבעינן דלא ניחא ליה למיתן ההיא מתנה אבל במודעא דזביני דקא שקיל זוזי לא הויא מודעא אלא עד דמברר אונסיה כדאמרינן לקמן אמרי נהרדעא כל מודעא דלא כתיב בה אנן ידעינן ביה באונסא דפלניא לאו מודעא היא מודעא דמאי אי דגיטא ודמתנה גלויי מילתא בעלמא הוא ואי דזביני והאמר רבא לא כתבין מודעא אזביני.

ומודעא בלא אונסא קאמר אבל היכא דאניס כי מעשה דפרדיסא (בסמוך) כתבין ואנן לא חזינן להאי פירושא חדא דמודעא דמתנה ליכא מאן דאמר דבעיא אונסא דמדקא מתמהינן לקמן ואמרינן מודעא דמאי אי דגיטא ומתנה גלויי מילתא הוא מיכלל דמילתא ברירא הוא וליכא דפליג עלה ואם כן היכי קאמרי רבה ורב יוסף דלא כתבין מודעא אלא אמאן דלא ציית דינא ועוד אי אמודעי דמתנה קאי האי דינא איכא ביניהו דלא

שמעת להו דקאמרי אלא אמאן דלא ציית דינא הלכך האי פירושא לא דייק והכין פירושיה לא כתבינן מודעא אלא אמאן דלא ציית דינא כגון דתבע ליה ראובן לשמעון בדין ואמר ליה הב לי כך וכך דאית לי בידך ואמר ליה האיך לא היו דברים מעולם דלית ליה עליה אלא שבועה דרב נחמן ואצטריך למעבד עמיה פשרה ומקמי דלעבדה עמיה מסר עליה מודעא ועלה קאמרי רבה ורב יוסף דההיא מודעא לאו כלום היא משום דהא ציית דינא ואביי ורבא פליגי עלייהו וקאמרי אע"ג דציית לדינא כיון דכפר ביה אין לך אונס גדול מזה והלכתא כוותייהו: ע"ב אמר רב יהודה האי מתנה טמירתא לא מגבינן בה.

איכא מאן דאמר דלא חיישינן למתנה טמירתה היכא דקנו מיניה דנצריך למכתב תיבו בשוקי ובברייתא ותכתבו ליה וכי צריך למכתב תיבו בשוקי ובברייתא בשטר מתנה בלחוד שמקנה לו בשטר ולא בקנין אבל היכא דאיכא קנין בקנין קנה ושטר ראייה בעלמא הוא. ואיכא מ"ד דאפילו בקנין נמי צריך למימר להו דלפרסמיניה.

והאי טעמא טפי עדיף ומסתבר דאפילו בקנין צריך לפרסם דסתם קנין לכתיבה עומד וצריך לגלויי דעתיה דלפרסמיה ואי לא אמר פרסמו ליה דילמא למתנה טמירתא איכוון והכי עבדינן מעשה: אמר רבא והא הויה מודעא לחברתה. כלומר האי מתנה טמירתא אע"ג דלית בה מששא לגבי דידה למקני בה אית בה מששא למהוי מודעא לחברתה כגון שאמר לעדים כתבו כתב לפלוני מתנה גלויה ומפורסמת והדר אמר להו מקמי דלכתבוה אי נמי מקמי דלימטייה לידה דמקבל זילו אטמרו וכתובו מתנה לפלוני א"נ כתובו מתנה לפלוני ולא אמר להו גלויה ומפורסמת אע"ג דהאי מתנה שנייה מתנה טמירתא היא ולא מגבינן בה הויה מודעא לחברתה ומבטלה לה לההיא מתנתא קמייתא דהא גלי אדעתיה דלא ניחא לי' למיהבה מדאמר להו בתר הכי כתובו מתנתא אחריתי לפלניא ואע"ג דהאי מתנה אחריתי לית בה מששא לגבי דידה למבטל ליה למתנתא קמייתא מיהא אית בה מששא דהא נקטינן מינה מכל מקום דלא ניחא ליה בההיא מתנתא קמייתא דה"ל כמ"ד לא תכתבוה לקמייתא.

וליהאי פירושא האי דאמרינן והויה מודעא לחברתה לא משכחת לה אלא היכא דהויה ההיא מתנתא טמירתא בהנהו נכסי גופייהו דהות כתיבה בהו ההיא מתנתא קמייתא דלאו טמירתא ובהנהו סהדי גופייהו דאי לסהדי אחרוני הוא דקאמר כתובו לה לההיא מתנתא טמירתא בהני נכסי אכתי כל כמה דלא א"ל להנך סהדי קמאי גופייהו לא תכתבוה לקמייתא אי קדמי הנך סהדי קמאי וכתבו לה לקמייתא ויהבון לה לידא דמקבל קנה ליה ההוא מקבל קמא ולא הויה האי אחריתי מודעא לה הילכך ליהאי פירושא לא משכחת לה דהויה האי אחריתי מודעא לה אלא בדאמר להו להנהו סהדי גופייהו ובהנהו נכסים גופייהו.

ויש לפרש דהאי דאמרינן דהויה מודעא לחברתה לאו משום דהויה ליה כמאן דאמר להו לסהדי לא תכתבו לקמייתא הוא דמבטל לקמייתא כי היכי דתצטריך לאוקמה בהנהו נכסי גופייהו ובדאמר להו להנהו סהדי גופייהו אלא טעמא דמילתא משום דכיון דחזינן ליה דכתב בתר הכי האי מתנתא טמירתא אגלי דעתיה דהנהו מתנות כולהו לא ניחא ליה בהו ולא שנא קמייתא ולא שנא בתרייתא ואע"ג דקא חזינן דקמייתא גלויה ומפורסמת

היא כהוגן כיון דכתבה להאי בתרייתא טמירתא הוה ליה כמאן דמסר מודעא אקמייתא דאיהו לאו ברעות נפשיה הוא דכתב לה דקיימא לן דמודעא היא וההיא מתנתא ולא כלום היא כדאמרי נהרדעי כל מודעא דלא כתיב בה אנן ידעינן באונסא דפלניא לאו מודעא היא מודעא דמאי אי דגיטי ומתנות גלויי מילתא בעלמא היא וכו' דשמעת מינה דמאן דמסר מודעא אמתנה ואע"ג דההיא מתנה גלויה ומפורסמת כהוגן הות כיון דגלי אדעתיה בההיא מודעא דלאו ברעות נפשיה הוא דכתב לה ולא קא ניחא ליה בההיא מתנה לאו כלום הוא וכיון דטעמא דמילתא משום דהוה ליה כמאן דמסר מודעא אקמייתא דלאו ברעות נפשיה הוא דכתב לה לא שנא הוויא לה האי מתנה אחריתי דהוויא מודעא לה בהנהו נכסי גופייהו לא שנא הוויא לה בנכסי אחרני לא שנא אמר להו להנהו סהדי קמאי גופייהו לא שנא א"ל לסהדי אחרני מכי כתבה להאי מתנתה גלי דעתיה בה מיהא דאיהו נמי לא ניחא ליה בה ולא ברעות נפשיה הוא דכתב לה ודיקא נמי מדאמרין והוויא מודעא לחברתה אלמא טעמא דמילתא משום דחזינן ליה דכמאן דמסר מודעא עלה דקמייתא הוא כדין כולהו מודעי דמסירי אמתנות שמע מינה.

וזה הפירוש האחרון הוא הנכון. ועלה אמרינן (בסמוך) והא דרבא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דההוא גברא דאמר לההיא איתתא איקדשי לי וכו' עד דאתו לקמיה דרבא אמר מר ל"ק ומר ל"ק מאן דחזי סבר משום דהוויא מודעא לחברתה ולא היא התם הוא דמוכחא מילתא דההיא קמייתא לאו בלב שלם הוא דכתבה ניהלה אלא מחמת דלא איקדשא ליה ומשום הכי הוויא האי בתרייתא מודעא לה דלא גמר לאקנויי לה מידי דכיון דאמר להו בתר הכי כתובו להאי מתנתא טמירתא גלי אדעתיה דהני מתנות כולהו לא ניחא ליה בהו וכמאן דמסר בה מודעא אההיא מתנתא קמייתא דמי דאי לא אמר להו כתובו ליה להאי אחרנא מתנתא טמירתא לא מבטלינן לה לההיא מתנתא קמייתא דאיכא למימר דכיון דלא בעיא לאיקדושי ליה עד דכתב לה אגב אונסיה גמר למקני לה אבל כיון דאמר להו כתובו ליה להאי אחרנא מתנתא טמירתא גלי אדעתיה דלא גמר לאקנויי להו לחד מינייהו ובכי הא הוא דמבטיל לה האי בתרייתא לההיא קמייתא והוויא מודעא לה משום דאנן סהדי דלאו בלב שלם כתבה ניהלה אלא מחמת דלא בעיא לאיקדושי ליה אבל היכא דמתנה קמייתא לא אגלי לן דמחמת אונסא הוא דכתבה לא מבטיל האי בתרייתא לקמייתא ולא הוי מודעא לה דאיכא למימר דכיון דבקמייתא א"ל גלוייה ומפורסמת ובבתרייתא א"ל איטמרו וכתובו לה גלי אדעתיה דקמא ניחא ליה דליקני בתרא לא ניחא ליה דלקני.

נקטינן השתא להאי פירושא דמאן דכתב מתנה לחבריה ואע"ג דמוכחא מילתא דמחמת אונסא היא דכתבה ולא ברעות נפשיה כיון דה"ל למימסר מודעא ולא מסר מתנה גמורה היא דאיכא למימר דאגב אונסא גמר ומקני דהא הכא דקא מוכחא מילתא דאגב אונסא הוא דכתב לה וטעמא דמבטלה לה משום דאיכא האי אחריתי דהיא מודעא לה אבל היכא דליכא אחריתי דהוויא מודעא לה לא מבטלה לה אלא אמרינן אגב אונסיה גמר ומקני עד דמסר מודעא עלה אלא מיהו דוקא אונסא דאתי מחמת נפשיה ולא אתי ליה מחמת אחרני כגון מעשה דההוא גברא דאמר לה לההיא איתתא איקדשי לי וכו' דכיון דאונסא דאתי ליה מחמת נפשיה הוא ולא מחמת אחרני דאילו לא בעי למכתבה לא הוה איכא אינש דכייף לי למכתב לה מידי אמרינן אגב אונסיה גמר ומקני עד דמסר מודעא עלה

אבל אונסא דאתי ליה מחמת אחריני כגון דאנסו ליה למכתב מתנה התם ודאי כיון דליכא זוזי והאי אונסא אונסא דלא הוה יכול לאצולי נפשיה מיניה הוא אע"ג דלא מסר מודעא נמי מתנתו לאו מתנה היא דהא אמרינן לקמן (דף מ"ז ע"ב) אמר רב הונא תליוה וזבין זביניה זביני מאי טעמא אגב אונסיה גמר ומקני ואותבינן עלה מהא דתנן לקח מן הסקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל ואמאי הכא נמי אגב אונסיה גמר ומקני וכו' עד דאמר רבא מודה שמואל היכא דיהיב זוזי דאלמא היכא דיהיב זוזי הוא דאמרינן אגב אונסיה גמר ומקני אבל היכא דלא יהיב זוזי לא אמרינן ושמעת מינה דמתנה הואיל וליכא זוזי לא אמרינן אגב אונסיה גמר ומקני וכו' והיכא דתליוה וכתב מתנה כיון דליכא זוזי אע"ג דלא מסר מודעא נמי מתנתו לאו מתנה היא.

ויש לפרש דהא דאמרינן ולא היא התם הוא דמוכחא מילתא דמחמת אונסא הוא דכתב לה. כלומר התם לאו משום דהאי מתנתא טמירתא הויא מודעא לההיא קמייתא הוא דקאמר לא מר ולא מר קנה אלא לעולם מתנתא טמירתא לא הויא מודעא לחברתה כלל.

והאי דקאמר לא מר קנה ולא מר קנה היינו טעמא דבטלה למתנה קמייתא ואע"ג דגלויה ומפורסמת הואי משום דמוכחא מילתא דמחמת אונסא הוא דכתב לה. ונקטינן מינה להאי פירושא דמאן דיהיב מתנה לחבריה ומוכחא מילתא דלאו ברעות נפשיה הוא דכתבה אלא מחמת אונסא ואע"ג דההוא אונסא דאתי ליה מחמת נפשיה היא ואי בעי לדחויי לההוא אונסא מצי דחי ליה דההיא מתנה לאו כלום היא ולא צריך למסר עלה מודעא ולהכי נהוג עצמך לכתוב בשטרי מתנות בלבב שלם בלא שום אונס כלל.

והדבר צ"ע: איבעיא להו סתמא מאי פי' מתנה סתמא מאי מי חיישינן בה למתנה טמירתא כלישנא בתרא דרב יוסף או לא. רבינא אמר לא חיישינן ורב אשי אמר חיישינן ומדקאמר חיישינן חששא בעלמא קאמר אי טעין אין ואי לא טעין לא טענינן ליה.

וכן נמצא בתשובת שאלות. כלומר לא מגבינן לה ולא מבטלינן לה לגמרי אלא בדקינן לה למילתא אי חזינן בה מאי דאיכא למיחש מינה למתנה טמירתא כההוא דאזל לקדושי איתתא וכו' דאיגלאי מילתא דלא ברעותיה כתב לה א"נ כגון דפייס מיניה בריה או אינש אחרינא למכתב ליה מתנה וקא מדחי ליה זימנא בתר זימנא ובתר הכי אמר להו לסהדי כתובו ליה סתמא דהתם ודאי איכא למיחש למתנתא טמירתא דהא לא מדעתא דנפשיה כתבה אלא מחמת שמרבה עליו דברים מאד שיתן לו הקרקע הלכך ליכא למימר דדחוי בעלמא הוא דקא מדחי ליה אבל אי חזינן דכתבה מדעתא דנפשיה כגון שאמר כתבו לפלוני שאני נותן לו קרקע פלוני וליכא למיחש בה חששא כלל לא מחזקינן לה כמתנה טמירתא ולא מבטלינן ליה לשטרא ומתנה מעלייתא היא מדאמרינן חיישינן ולא אמרינן לא קני אלמא חששא בעלמא היא דאיכא לדקדוקי עלה דמילתא כדאמרינן ואי חזינן דליכא למיחש למילתא לא מבטלינן לי' לשטרא אלא שטרא מעליא הוא דהכין קאמר רבינו הרב זצ"ל וכן הורה בתשובותיו וגאון נמי זצ"ל מצינו לו תשובה בענין זה וכן הורה.

והאי סתמא נמי דחיישינן לה למתנה טמירתא ליתא אלא במתנה דהויא לאחר זמן אבל מתנה מעכשיו כיון דאקני ליה מההוא יומא ומטיא לידיה קימא ליה ואין לך פרסום גדול מזה וכן אמר רבינו זצ"ל וגאון נמי זצ"ל כך אמר. אבל ודאי אי הדר ביה מקמי דתימטי

האי מתנתא לידא דמקבל וקא טעין דלמתנתא טמירתא הוא דאיכוון ולהכי כתב לה סתמא טענתיה טענה דהא אכתי לא מטאי לידיה דמקבל כי היכי דתתפרסם בהכי: (תוספת) וגם רבינו האי גאון ז"ל כתב דכי חיישינן למתנה טמירתא הני מילי בבריא אבל בשכיב מרע לא דאע"ג דהשתא עבד מתנה טמירתא הויא מתנה דאימת קא בעי דליהוי מתנה לאחר מיתה לאחור מיתה לא הויא מתנה טמירתא דוודאי לאחר מיתה יהיה גלוי לכל ועוד כתב רבינו האי גאון ז"ל ש"מ דאמר להו לסהדי לא תגלו האי תפקידתא אלא לאחר מיתה לא הוי מתנה טמירתא דאימת מתקיימא לאחר מיתה בההוא עידנא לאו מתנה טמירתא הוא דהא אמר להו לסהדי דלאחור מיתה יגלו לה להאי מתנה והא ודאי מוכחא מילתא דעבידא לאגלויי דהא אמר להו לסהדי בתר הכי ליסהדו בצוואתו וליכא למיחש בהא למתנה טמירתא: דף מא ע"א אמר ליה מחילה בטעות הואי.

ואע"ג דסבירא ליה לרב נחמן דמחילה בטעות הוה מחילה בפ' איזהו נשך (מציעא דף ס"ו ע"א) דאמרינן ומודה רב נחמן דאי תלש ואכל לא מפקינן מיניה ה"מ כי ידע דלא הוה בעולם הפירות בשעת מכירה ומחיל אבל הכא לא ידע מאי דעביד לה בארעיה דניחול דאמרינן התם דכיון דלא ידע דמחיל לא הוי מחילה.

(ע"כ תוספות) דף מב ע"ב גופא אמר שמואל שותף כוורד ברשות דמי מאי קמ"ל דשותף אין לו חזקה. משום דכוורד ברשות חבירו לשם שותפות דמי.

ולימא שותף אין לו חזקה. אמר רב נחמן וכו' לומר שנוטל בשבח המגיע לכתפיים ובשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע פירש דקיימא לן שהיורד לשדה חבירו שלא ברשות ונטעה אם היתה פרה העשויה ליטע שמין לו את ההוצאה וידו על העליונה ואם היתה שדה שאינה עשויה ליטע שמין לו וידו על התחתונה והכא כיון דכוורד ברשות דמי שמין לו את ההוצאה וידו על העליונה וגם נוטל השבח המגיע לכתפיים עם ההוצאה שכיון שברשות ירד נוטל את ההוצאה וידו על העליונה ואם היה שם שבח שכבר הגיע לכתפיים נוטל גם מן השבח שהשביח בחלק שותפו כמו שנוטל האריס אבל אם לא הגיע לכתפיים אין לו אלא ההוצאה בלבד וידו על העליונה אבל שבח לא לפי שאינו כוורד ברשות לשם אריסות אלא כוורד ברשות לנטיעה וליקח ההוצאה שהוציא בחלקו של שותף הוא וזה הפירוש בשבח המגיע לכתפיים שעדיין לא נתברר אצלנו כהוגן.

וזה הפירוש שפירש רבינו חננאל ז"ל אינונכון אצלנו וזה הוא לשונו דייקנין מדלא אמר שמואל בלשון הזה שותף אין לו חזקה אלא אמר שותף כוורד ברשות דמי שמע מינה חולק השותף האחר עמו אפילו בשבח המגיע לכתפיים כגון ענבים העומדות ליבצר וכיוצא בהן. א"נ חולק השותף האחר במה שיגע זה והשביח בגופה ובכתיפיו בשדה השותפות אע"פ שהוא לא טרח כלום וכן אם נטע שדה שאינה עשויה ליטע והוציא הוצאות אין יכול למחות על ידו ולומר לא הייתי מוציא ליטע שדה שאינה עשויה ליטע: ומעידין זה לזה וכו' דכתב ליה דין ודברים אין לי על שדה זו וכו' וקנו מידו.

ואי קשיא לך ההיא דאמרינן (בי"נ דף קכ"ח) כל שתחלתו בפסלות וסופו בכשרות פסול כי אמרינן תחלתו בפסלות ואע"ג דסופו בכשרות פסול היכא דהאי פסלות אתיא מחמת קריבות או פסלות גזלן ומאי דדמי ליה דהויא ליה פסלות בגופיה דסהדא אבל היכא דלית ביה בסהדא פסלות לא מחמת קריבות ולא מחמת גזלנות אלא מחמת דקא מטי ליה

הנאה מסהדותיה הוא דלא מקבלינן ליה לסהדותיה כי מדחיא לה ההוא מיניה מקבלינן ליה לסהדותיה וטעמא דמילתא דשניא דא מדא משום דמאן דמטי ליה הנאה מסהדותיה לאו בר עדות ניהו בהיא מילתא כלל דהא ודאי לא מסהיד איניש לנפשיה וליכא עליה שם עד כלל דהא על פי שנים עדים יקום דבר אמר רחמנא אלמא אינש לגבי נפשיה ליכא עליה שם עד כלל כי היכי דתיהוי תחילתו בפסלות והשתא דסליק נפשיה הוי עיקר העדות תחלתו וסופו בכשרות מיקרי אבל לגבי פיסול קריבות או דגלנות כיון דגופא אחרינא הוא דלא חזי לאסהודי עד פסול מיקרי הלכך אע"ג דמידחי היא קריבות או ההוא גלנות תחלתו בפסלות הוי ולא הוי כלום סהדותיה: דף מה ע"א לא ניחא ליה דליהוי לזה רשע ולא ישלם.

יש כאן לשאול היכי חיישינן ליה בעדות שקר כי היכי דלא ליהוי לזה רשע ולא ישלם והא רשע דעד שקר טפי חמיר ואלים מרשע דלוה רשע ולא ישלם ולא עוד אלא דהא אשכחן דקרייה רחמנא לעד שקר רשע דכתיב והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע דהא אוקימנא בעדים זוממין הכתוב מדבר דאמר עולא מנין לעדים זוממין מן התורה דכתיב והצדיקו את הצדיק וגו'.

וכיון דקרייה רחמנא לעד שקר רשע היכי חיישינן ליה דקא מסהיד עדות שקר כי היכי דלא להוי לזה רשע ולא ישלם וא"ת דהא דלא מקבלינן סהדותיה לאו משום דחיישי ליה דמכוין לאסהודי עדות שקר הוא אלא משום דחיישינן דילמא מינטא דעתיה בסהדותא הא ליכא למימר הכי דכי חיישינן למינטא דעתא ה"מ לגבי דיינא שהוא דבר תלוי בראיית הלב דאיכא למימר דלא חזי זכותא למאן דסני וחובה למאן דרחים ליה אבל גבי סהדא כיון דהוא דבר התלוי בראיית העין מאי מינטא דעתא איכא הלכך ליכא למימר הכי.

ויש להשיב בשאלה זו דהא דאמרינן דלא ניחא ליה דלהוי לזה רשע ולא ישלם לא לצאת ידי שמים הוא דלא ניחא ליה בהכי דאי משום ידי שמי' כיון דלית ליה מידי מאי אית ליה למעבד הוי ליה אנוס ואנוס רחמנא פטריה אלא האי דלא ניחא ליה בהכי לצאת ידי הבריות הוא דכיון דחזי ליה דלוה ולא ישלם קרו ליה רשע ומש"ה חיישינן שמא מסהיד עדות שקר כי היכי דלא ליהוי גבייהו לזה רשע ולא ישלם ולא איכפת ליה ברשע דעד שקר דהא לא ידעי אינשי אי אסהיד עדות שקר או לא אי נמי יש להשיב דהא דלא מקבלינן סהדותיה לאו משום דחיישי' דעדות שקר הוא אלא משום דכיון דלא ניחא ליה למהוי לזה רשע ולא ישלם דאשתכח דקא מטי ליה הנאה מסהדותיה ה"ל כמאן דמסהיד לנפשיה דלא מקבלינן מיניה ולא משום דחיישינן ליה בהוא סהדותא.

אלא משום דלא מקרי עד כלל: אומן אין לו חזקה וכו' אמר רבה לא שנו אלא שמסר לו בעדים. פי' כיון שמסר לו בעדים ונתברר שמתחלה בתורת אומן בא לידו כשטוען עכשיו שלקחו מידו אחר כך אינו נאמן לא שנא ראה ולא שנא לא ראה אבל אם מסר לו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לו לא נתת לי כלום בדלא ראה אי נמי לא לקחתיו ממך בתורת אומנות לעולם אלא בתורת לקיחה בדראה כשטוען עכשיו לקחתיו ממך בתחילה בתורת אומנות ואח"כ מכרתו לי נאמן לא שנא ראה ולא שנא לא ראה לפי שזו ששנינו אומן אין לו חזקה אינו על מי שהוא אומן לעלמא דאם כן לא שבקת חיי לכולהו אומני אלא

במי שנתברר שאותו כלי בא בתורת אומנות לידו הוא ששנינו אומן אין לו חזקה תדע
דהא דומיא דשותפין ואריסין קתני מה התם דבר ידוע הוא על מי שהיה שותף ואריס
באותה שדה הוא דקתני אף אומן נמי על מי שמתברר שהוא אומן באותו כלי הוא דקתני
ואמרין נמי לקמן (דף מ"ו ע"א) אומן אין לו חזקה בן אומן יש לו חזקה גזלן וכן גזלן
אין לו חזקה וכו' דשמעת מינה דהאי אומן דומיא דגזלן מה התם לאו על מי שהוחזק
בגזלנות בעלמא הוא אלא עד שיהא מוחזק בגזלנות על אותה שדה הוא כדבעינן למימר
לקמן (שם ה"ד גזלן אר"י כגון שהוחזק בגזלנות על אותה שדה אף אומן נמי לא על מי
שהוחזק אומן לעלמא אלא עד שיהא מוחזק שהיה אומן באותו כלי אמר רבה דהיכא
דמסר לו שלא בעדים ואע"ג דראה נמי פירש ואיכא סהדי דמשתמודעי ומסהדי דהאי
כלי דתובע הוה מתוך שיכול לומר מעולם לא הייתי אומן עליו ולא בא לידי בתורת
אומנות אלא בתורת לקיחה מהימן כי אמר נמי אין שקלתיה מינך מעיקרא בתורת
אומנות והדר זכינתיה מינך בתר הכי מהימן לא שנא ראה ולא שנא לא ראה.

וליא למימר דהא דרבה דאמר אבל מסר לו שלא בעדים ואע"ג דראה נמי מתוך שיכול
לומר לא היו דברים מעולם כי אמר לקוח הוא בידי מהימן דהיכא דליכא סהדי
דמשתמודעי ליה להאי כלי דכלי התובע הוא עסקינן דהא איתותב רבה וסלקא שמעתא
דהכא דאע"פ שמסר לו בלא עדים נמי לא מהימן ואי סלקא דעתך דליכא סהדי דמסהדי
ליה דהאי כלי דכלי דתובע הוא מה לי ראה מה לי לא ראה כיון דאכתי יכול למימר
מעולם לא נתת לי כלום והאי דידי הוא הוי ליה ראה ולא ראה חדא מילתא ואם כן אמאי
סלקא שמעתא ואע"פ שמסר לו שלא בעדים לא מהימן אלא שמע מינה דאיכא סהדי
דמשתמודעי להאי כלי דכלי דתובע הוא ומשום הכי סלקא שמעתא להיכא דראה ואע"פ
שמסר לו שלא בעדים לא מהימן דהא איכא סהדי דמשתמודעי ליה דכלי דתובע הוא
וכיון שכן ממילא שמעת דהא דאמר רבה עלה דמהימן מתוך שיכול לומר לא היו דברים
מעולם ליכא לפרושי מתוך שיכול לומר לא נתת לי כלום והאי כלי דידי הוא דהא איכא
סהדי דמשתמודעי ליה דכלי דתובע הוא אלא מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם
שלא בא כלי זה לידי ממך בתורת אומנות אלא בתורת לקיחה כדפרשינן תדע דהא קא
סלקא דעתיה דהא דתניא הנותן טליתו לאומן אומן אמר שתים קצבת לי ובעל הבית
אמר לא קצבתי לך אלא א' כל זמן שהטלית ביד אומן על בעל הבית להביא ראיה דכיון
דהיכא דראה הוא ואוקימנא בדליכא עדים וקא אתינן לסיועי להא דרבה מינה וקא
אמרין מאי טעמא אומן מהימן לאו משום דאי בעי אמר לקוח הוא בידי ואי סלקא דעתך
דליכא סהדי דמשתמודעי ליה דכלי דתובע הוא אמאי לא קאמרין מאי טעמא לאו משום
דאי בעי אמר לא נתת לי כלום והאי דידי היא אלא לאו שמע מינה דבהאי כלי איכא
סהדי דמשתמודעי ליה דכלי דתובע הוא משום הכי ליכא למימר אלא מתוך שיכול לומר
לקוח הוא בידי כלומר לקוח הוא בידי מעיקרא ומעולם לא הייתי אומן עליו וזה ראייה
לפירושינו.

ויש מי שמפרש דהא דאמרין ראה בדליכא עדים דמשתמודעי ליה להאי כלי דכלי
דתובע הוא עסקינן דהוה ליה הא דאמר רבה עלה מתוך שיכול לומר לא היו דברים
מעולם הכי כלומר מתוך שיכול לומר מעולם לא נתת לי כלום והאי דידי הוא וגם זה
הפירוש עולה הוא ואע"ג דהא רבה הדר ביה וסלקא שמעתא דהיכא דראה ואע"פ שמסר

לו שלא בעדים אינו נאמן ואיכא דמתמה בה כדמתמהינן לעיל כיון דליכא עדים דקא משתמודעי ליה דהאי כלי דתובע הוא ואכתי יכול הנתבע למימר לא נתת לי כלום והאי דידי הוא אמאי אינו נאמן והא איכא למימר מגו מ"מ בין ראה בין לא ראה.

יש להשיב אע"ג דאכתי יכול הנתבע למימר מעולם לא נתת לי כלום והאי דידי הוא ואיכא למימר מגו מכל מקום כיון דראה דאודי ליה הנתבע דכלי דידיה הוא לא אלים כחה דהאי מגו כי היכא דאלים היכא דלא ראה ומשום הכי כי קא טעין ואמר לקחתיו ממך אינו נאמן. ועל זה הפירוש הא דאמרינן אומן אין לו חזקה אין אנו צריכין להעמידו כשהיה אומן על אותו הכלי דוקא אלא כיון שהיה ידוע שהוא אומן לעלמא אין לו חזקה.

והדבר צריך עיון. ונחזור לעיקר שמעתין: ע"ב איתביה נ אביי ראה עבדו ביד אומן טליתו ביד כובס א"ל מה טיבו אצלך אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה לא אמר כלום.

היכי דמי אי דאיכא עדים פ"י דיהביה ניהליה. ולפי' קמא דיהביה ניהליה בתורת אומנות למה לי ראה ליתי עדים ולשקול דהא את הוא דאמרת דהיכא דאיכא עדים כי לא ראה נמי לא מהימן למימר החזרתי לך אלא לאו דליכא עדים וכי ראה נמי מיהא תפיס ואמאי אמרת דהיכא דליכא עדים כי ראה נמי מהימן ומפרקינן לעולם דאיכא עדים והוא דראה דאי לא ראה מגו דיכול למימר החזרתי לך ומהימן כי אמר הדרית וזבנתיה מינך מהימן.

אמר ליה והא את אמרת המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים אמר ליה הדרי בי: מתיב רבא לסיועי לרבה הנותן טליתו לאומן אומן אומר שתיים קצבת לי והלה אומר לא קצבתי לך אלא אחד כל זמן שהטלית ביד אומן על בעל הבית להביא ראיה היכי דמי אי דאיכא עדים לחזי עדים מאי קאמרי.

אלא לאו דליכא עדים ומאי טעמא אומן מהימן אקציצה לאו משום דאי בעי אמר לקוח הוא בידי מהימן שמע מינה דאע"ג דראה נמי מהימן למימר הדרית זבינתיה מינך ודחינן לה להאי סייעתא ואמרינן לא לעולם דליכא עדים כדקאמרת דאי איכא עדים ניחזי עדים מאי קאמרי אלא האי דאוקמת לה בדראה לאו הכין הוא אלא בדלא ראה ומשום הכי אומן מהימן אבל בדראה אע"ג דליכא עדים נמי לא מהימן.

פ"י ואע"ג דאכתי איכא למימר מגו דאי בעי אמר לעולם לא לקחתיה ממך בתורת אומנות אלא בתורת לקיחה לפי' קמא אי נמי מעולם לא נתת לי כלום והאי דידי הוא לפי' בתרא מכל מקום כיון דראה ואודי ליה הנתבע דכלי דידיה הוא לפי' בתרא אי נמי בתורת אומנות שקלתיה מיניה מעיקרא לפי' קמא לא אלים האי מגו כי היכא דאלים כחה היכא דלא ראה.

אשתכח השתא דלטעמא דרבה דבלא ראה לעולם מהימן לא שנא איכא עדים דמסר ליה לא שנא ליכא מגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם בדליכא עדים אי נמי החזרתי לך בדאיכא עדים והיכא דראה אי מסר ליה בעדים לכולי עלמא לא מהימן דהא ליכא הכא מגו כלל והיינו דקאמר רבה לעולם דאיכא עדים והוא דראה והני תרי בבי ליכא מאן דפליג עליה בהו.

ואי מסר ליה שלא בעדים וראה בהא הוא דאפליגו דקסבר רבה דכיון דשלא בעדים מסריה ניהליה אע"ג דראה נמי מהימן מיגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם כלומר לא לקחתי ממך בתורת אומנות אלא בתורת לקיחה לפי' קמא אי נמי לא נתת לי כלום מעולם והאי דידי הוא לפירושא בתרא וגמ' פליג עליה בהכי וקאמר כיון דראה ואע"ג דליכא עדים נמי לא מהימן והיינו דאמר לדחויי סיעתא דרבה לעולם דליכא עדים והוא דלא ראה דשמעת מינה הא ראה אע"ג דליכא עדים נמי לא מהימן וכ"ש היכא דאיכא עדים דשמעת מינה דלא ראה בין איכא עדים בין ליכא עדים מהימן לכולי עלמא כדאמרינן וכיון דאיתותב רבה ואידחי ליה סברא דיליה הויא ליה מחוורתא דהאי דינא דהיכא דראה בין איכא עדים ובין ליכא עדים לא מהימן והיכא דלא ראה בין איכא עדים נמי ובין ליכא עדים מהימן מגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם בדליכא עדים אי נמי החזרתי לך בדאיכא עדים והני מילי אומן אבל אחר אי לא ראה בין איכא עדים בין ליכא עדים מהימן ואי ראה אי איכא עדים דמסריה ניהליה לשם שאלה או לשם דבר אומנות או לפקדון לא מהימן למימר בתר הכי זבינתיה ניהלי ואי ליכא עדים דמסרה ניהליה לפקדון כיון דלאו אומן הוא מהימן הדין הוא מחוורתא דהאי דינא לפום מאי דסליק אדעתא דגמרא ואיכא מרבוותא דכתבי הכי וכיון דאיתותב רבה ואדחי ליה מגו דיליד לא שנא ראה ולא שנא לא ראה אע"ג דליכא עדים נמי לא מהימן והאי מימרא לא דייק גבן דמדאמרינן בההיא תיובתא דאותיב אביי לרבה מהא דתניא ראה עבדו ביד אומן טליתו ביד כובס וכו' היכי דמי אי דאיכא עדים למה לי ראה אלא לאו דליכא עדים וכי ראה מיהא תפיס שמעינן דבראה בלחוד הוא דפליגי אבל לא ראה אומן מהימן לכולי עלמא ועוד דהא בהדיא אמרינן לדחויי סיעתא דרבה לעולם דליכא עדים ודלא ראה דשמעת מינה דהיכא דלא ראה ליכא מאן דפליג דנאמן ובדראה בלחוד הוא דפליגי ובהכי הוא דאיתותב דהא ליכא מאן דפליג בהכי ועוד דכי מעיינת בהא מילתא קא חזית דבהאי מימרא דיליה דקאמר דאידחי ליה מגו דרבה דאפילו היכא דלא ראה הוא דאל"כ הא דתניא הנותן טליתו לאומן אומן אמר שתיים קצבת לי והלה אומר לא קצבתי אלא אחד כל זמן שהטלית ביד אומן על בעל הבית להביא ראיה דשמעת מינה דאומן מהימן מיגו דאי בעי אמר לקוח הוא בידי במאי מוקמת לה אי אמרת בשלמא דהיכא דלא ראה אומן מהימן אוקמינן לה בדליכא עדים ולא ראה כדאוקמה בגמרא לדחויי סיועא דרבה אלא אי אמרת דבין ראה בין לא ראה מהימן במאי מוקמת לה נהי דמימרא דרבה איכא לדחויי משום דאמוראי הוא מימריה דתנא מי איכא לדחויי וליכא למימר דהאי ברייתא דחוייה היא חזא מדאתינן לסיועי לרבה מינה ומוקמינן לה בדלא ראה מכלל דהיא גופה הלכה וליכא לדחוייה ועוד דהא ודאי קיימא לן דהלכה היא וכוותה עבדינן הלכך ליכא למימר הכי ודקא כתבי דהא דאמרינן (לקמן בסמוך) לענין ההוא גברא דאמר ליה לחבריה הב לי סרבלאי אמר ליה לא היו דברים מעולם וכו' שפיר קאמר לך דהא תני ראה לאו למימרא דאי לא ראה ואמר ליה זבינתיה ניהלי מהימן אלא דאי לא מפיק ליה לא אמרינן ליה אפקיניה דנחזייה כי היכי דלסהידו סהדי דידיה דהאי תובע הוא ונקטינן מינה להאי פירושא דפריש דהא דאמרינן ראה תניא היכא דאמר לא היו דברים מעולם הוא דלא אמרינן ליה אפקיה כי היכי דנחזייה דלסהידו עליה סהדי דלאו דידך הוא אלא דידיה

דהאי תובע אבל היכא דאודי דדידיה הוא מעיקרא וקא טעין דזבניה מיניה לא אמרינן ביה ראה תניא אלא אע"ג דלא ראה נמי לא מהימן.

והאי מימרא דיליה קשיא לן טובא דהא האי ברייתא דקתני בה ראה דעלה אמרינן ראה תני' הא קא חזינן לה בהדיא דלא מיכפר הוא דכפר ליה בעיקרא דמילתא וקאמר לא היו דברים מעולם אלא אודויי הוא דקא מודי דטלית דתובע הוא וקא אתיטעין דזבניה מיניה בתר הכי דקתני בהדיא ראה עבדו ביד אומן טליתו ביד כובס מה טיבו אצלך אתה מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה לא אמר כלום שמעת מינה דאע"ג דאודי דטלית שלו היא כיון דטעין דזבניה מיניה אם ראה הוא דלא מהימן אבל אם לא ראה מהימן כדאמרינן והכי נמי ס"ל לרביותא קמאי ז"ל כדכתבינן: דף מח ע"ב ובשדה זו נמי לא אמרן וכו'.

דלא הוו זבניה זביני אלא דלא ארצי זוזי כלומר שלא עיין בהם אי טבי או לא כדאמרינן התם אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה דמדחזינן ליה דלא ארצינהו לזוזי מכלל דלא גמר לאקנויי אבל ארצי ליה זוזי זביניה זביני וכיון דארצינהו הא ודאי קא גמר לאקנויי והיכא דלא ארצי זוזי לא אמרן דזבניה לאו זביני אלא היכא דלא הוה ליה לאשתמוטי פירש לממסר מודעא דמאי הוה ליה למעבד אבל אי היה ליה לאשתמוטי ולא אישתמיט מדלא אישתמיט מכלל דגמר לאקנויי.

ואסיקנא דבכולהו הוו זביניה זביני וכו' וכן הלכתא. אלא מיהו דוקא היכא דיהיב ליה זוזי אבל אי לא יהיב ליה זוזי זביניה לאו זביני דהא תניא (לעיל דף מ"ז ע"ב) לקח מסקריקון וחזר ולקח מבעה"ב מקחו בטל ואוקימנא בדלא יהיב זוזי דאמרינן עלה אמר רבא לא שנו אלא דא"ל לך חזק וקני אבל בשטר קנה.

ושמואל אמר אף בשטר לא קנה. ואמרינן מודי שמואל היכא דיהיב זוזי.

וקיימא לן הלכתא כשמואל בדיני: ואיכא ניסחי דאית בהו ולא אמרן אלא דלא ארצי ליה זוזי. ופ"י כלומר ולא אמרן אלא דלא יהיב ליה זוזי כדאמרינן התם המרצה מעות מידו ליד האשה לא ינקה מדינה של גיהנם.

ואי קשיא אהאי גירסא הא דתנן לקח מסקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל ואוקימנא בדלא יהיב זוזי כדאמרינן דשמעת מינה היכא דיהיב זוזי הוא דקני והיכא דלא יהיב זוזי לא קני עד דכתיב ליה אחריות כדשמואל והיאך אמרינן דלא שנא ארצי ליה זוזי ולא שנא לא ארצי ליה זוזי קני אלמא אף על גב דלא יהיב זוזי נמי קנה לא דמי דאילו התם לענין סקריקון היכא דלא יהיב זוזי לא קא יהיב כלל לא בעידן זביני ולא בתר זביני משום הכי לא גמר ומקני והכא לענין תליוה וזבין אע"ג דלא יהיב זוזי בעידן זביני דעתיה דלוקח למיתן ליה בתר זביני ואדעתא דהכי הוא דכפייה לזבוני ליה מיניה ומוכר נמי סמכא דעתיה דיהיב לי' זוזי לבתר גמר זביני ומשום הכי גמר ומקני ודייקינן לה להאי מילתא מדאמרינן הכא לענין לקח מסקריקון מודה שמואל היכא דיהיב זוזי דמשמע דהכא בדלא קא יהיב זוזי כלל לא בעידן זביני ולא בתר זביני.

והכא לענין תליוה וזבין אמרינן בין ארצי ליה זוזי בין לא ארצי ליה זוזי דמשמע דבעידן זביני הוא דלא ארצי זוזי. אבל לבתר זביני מיהא יהיב ומשום הכי גמר מקני.

נקטינן הכא מהאי דינא דהיכא דיהבי ליה זוזי לא שנא בעידן זביני ל"ש לבתר זביני לא שנא אנסי ליה לזבוני שדה זו לא שנא לזבוני שדה סתם לא שנא ארצינהו לזוזי לא שנא לא ארצינהו ולא שנא הוה ליה לאשתמוטי ולמימסר מודעא לא שנא לא הוה לי לאשתמוטי בכולהו זביניה זביני דכיון דשקיל זוזי ולא מסר מודעא אמרינן אגב אונסיה גמר ומקני והיכא דלא יהבי ליה זוזי ואע"ג דלא מסר מודעא זביניה לאו זביני דכאן לא יהבו ליה זוזי דאיכא למימר אגב אונסיה גמר ומקני.

ושמעין מינה דלענין מתנה דליכא זוזי למשקל היכא דידעינן דבאונס הוא דכתבה אע"ג דלא מסר מודעא נמי מתנתיה לאו מתנה היא דהא ליכא זוזי הכא כי היכי דליגמור וליקני. והא דאמרינן לענין זביני דהיכא דשקיל זוזי זביניה זביני הני מילי היכא דלא מסר מודעא אבל היכא דמסר מודעא זביניה לאו זביני דהא גלי דעתיה דלא לאקנויי דמדאמרינן לעיל לא שנא ה"ל לאשתמוטי ל"ש לא ה"ל לאשתמוטי זביניה זביני מכלל דאי אשתמיט ומסר מודעא זביניה לאו זביני ואמרינן נמי (בסמוך) טאבי תלה לפפי אכינרא וזבין חתם רב"ח אמודעא ואאשקלתא ואמרינן עלה מה נפשך אי מודעא לאו אשקלתא ואי אשקלתא לאו מודעא.

ותרצינן דהכי קאמר אי לאו מודעא מאן דחתים אאשקלתא שפיר חתם. אלא מיהו דוקא באונס דאנסי ליה אחריני הוא דמהניא ביה מודעא כי מעשה דטבי דתלה לפפי אכינרא אבל אונסא דאתי ליה מחמת נפשיה אע"ג דמסר מודעא זביניה זביני וההיא מודעא לא מהניא מידי והיינו דאמרי נהרדעי כל מודעא דלא כתיב בה אנן ידעינן באונסא דפלניא לאו מודעא היא.

ואמרינן נמי ודילמא שאני אונסא דנפשיה מאונסא דאחריני אלמא כל אונסא דנפשיה קני הלכך לא מהניא ביה מודעא והאי אונסא דאחריני נמי דמהניא בה מודעא דוקא היכא דאנסי ליה לזביני אבל היכא דאנסי ליה לאתויי זוזי ולא הוה ליה ואזיל וזבין ארעא אע"ג דמסר מודעא נמי זביניה זביני מאי טעמא כיון דלא אנסי ליה לזבוני אלא לאתויי זוזי מהיכא דמייתי להו הוי דאנסי ליה ואיהו כיון דלא הוה ליה זוזי לאתויי ואצטריך לזבוני ליה להאי ארעא הוה ליה נמי זביניה כאונסא דנפשיה דאילו הוה ליה זוזי לא הוה מזבין לה הלכך הוה ליה כמאן דאצטריכו ליה זוזי ולא הוה ליה וכי לא הוה ליה אצטריך לזבוני דהא ודאי לענין זבוני להאי ארעא אונסא דנפשיה הוא ולא איכפת לן אי גמר לאקנויי או לא כדאמרינן שאני אונסא דנפשיה דאלמא אונסא דאחריני הוא דבעינן עד דגמר ומקני אבל אונסא דנפשיה לא איכפת לן אי גמר ומקני או לא ואע"ג דאניס נמי זביניה זביני דף מט ע"א באותן ג' שדות בלחוד אחת שכתב לה בכתובתה כגון דכתב לה ויהיבנא ליכי מוהר בתולייכי כסף זוזי מאתן ובתוספת דאנא מוסיפנא לך דהויא אותה שדה פלונית ואחת שייחוד לה בכתובתה כגון שלא כתב לה ובתוספת שדה ממש כמו שאמרנו אלא כתב כספים וייחוד לה שדה ממנה ואחת שהכניסה לו שום משלה כלומר כתב לה שדה כנגד מה שהביאה לו בנדונייתה שתגבה אותה עם הכתובה ועם התוספת ועם הנדוניא בהכי בלחוד היא דמצית אחרת נחת רוח עשיתי לבעלי דכיון דלית לה למגבינהו אלא לאחר מיתה או לאחר גירושין כי ממנעא יאמר לה עיניך נתת בגירושין ובמיתה: אילימא למעוטי שאר נכסים דידה שהם נכסי נדונייתה ממש כיון

דלא גביא להו נמי אלא לאחר מיתה או לאחר גירושין דהא כתובין הן על הבעל אי ממנעא כל שכן דהויא ליה איבה: ע"ב אשת איש צריכה למחות.

בבעל היכא דחפר בה בה בורות שיחין ומערות דאי לאו דזבניה מינה לא הות שבקה ליה למעבד בה בורות שיחין ומערות. ויש לפרש בהא דאמרינן אשת איש צריכה למחות ואוקימנא בבעל וכגון שחפר בה בורות שיחין ומערות לאו דצריכה למחויי אי טעין הבעל בגוף הקרקע דזבניה מינה דהא תנן בפרקין אין לאיש חזקה בנכסי אשתו אלא הא דמצרכינן למחויי דאי בעיא למסתמינהו להני בורות דסתמה להו ולא מצי בעל לאחזוקי בהו כי מחיא ביה דאי לא מחיא ביה השתא לא מציא בתר הכי למסתמינהו משום דאמר לה כבר מחלת לי להני בירות.

ובין הני תרי פירושי איכא פלוגתא דאילו לפירושא קמא קיימא עלה חזקה ואפילו בגופא דארעא ואלו לפירושא בתרא לא קיימא עלה חזקה אלא בחפירת בורות שיחין ומערות אבל לגופא דארעא לא קיימא חזקה והדבר צריך עיון: דף נב ע"א יעשה פירוש לפירושם כלומר יבדוק ויחקור את הדבר אם מוצא שיש לו רגלים לדבר ינתן לאותו פלוני ואם לאו חיישינן שמא להבריח מבעלה היא רוצם: דף נג ע"א מבריה ארי מנכסי חבירו הוא. כלומר דבר שהוא מחוייב מן התורה כדאמרינן לכל אבידת אחיך לרבות אבידת קרקע. דחזקה לא הויא אלא בדבר שאינו מחוייב מן התורה לעשותו דוודאי לא עשאו אלא לעצמו לקנות בו אותה שדה: ע"ב ליבני בעלמא הוא דאפיך.

נקוט האי כללא בידך דבנכסי הגר לא קני עד דעביד עובדא בגופא דארעא אדעתא דארעא כגון חפירה וכיוצא בה אבל הבונה פלטרין גדולים לא עשה כלום בגופא דארעא אבל ודאי אילו היה לנכסי הגר קרקע שיש בו בנין כגון חצר וכיוצא בה אע"פ שלא עשה מעשה בגוף הקרקע כיון שעשה מעשה בכותלים קנה דכיון שהניחן הגר לאותן כותלים בעין בקרקע נעשו גם הכותלים מכלל נכסי הגר וכאילו החזיק בגוף הקרקע דמי והיינו דאמר רב נחמן (נוסחתנו רבי אלעזר) המוצא פלטרין גדולים בנכסי הגר וסד בהן סיוד אחד או כוור אחד קנה.

וא"ת אי הכי זה שהעמיד בהו דלתות אמאי קנה והרי לא עשה מעשה בגוף הקרקע היינו טעמא דקנה דמכיון שבנה פלטרין אלו בנכסי הגר נעשו כפלטרין מכלל נכסי הגר שהרי הא יצאו מרשותן בשעה שבנאן בנכסי הגר וממילא נעשו מכלל נכסי הגר ולפיכך כשבא זה האחר והעמיד בהן דלתות קנה ועוד שהרי הדלתות משמרות הן לאותו קרקע ונעשה בהן חצר המשתמרת וכיון דמקני בקרקע קנה אותו.

דף נד ע"ב דינא דמלכותא דינא. לענין כרגא ומסין וארנוניות ושאר מיני תשחורת הוא דאמרינן דינא דמלכותא דינא כיון דאכולה מדינתא הוא דקא רמי לה הוה ליה דינא דמלכותא אי נמי היכא דגזר ליה גזירתא דנפק מיניה הורמנא למאן דעביד כך וכך הא נמי דינא דמלכותא היא וכמאן דעביר על ההוא גזירתא וערק מזבנינן מנכסוי בכדי מאו דאיכא עליה: דף נו ע"ב אלא שרבי עקיבא חולק בדבר שהיה אומר דבר ולא חצי דבר והכא כיון דכל כת מינייהו לא קא מסהיד בחזקה גמורה אלא במקצת חזקה קא מסהידא כל עדות מינייהו לאו כלום הוא.

ורבנן פליגי עליה ואמרי כי אמרינן דבר ולא חצי דבר הני מילי היכא דאסהיד במידי דלא מצטרף כגון שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה. שלא תאמר כיון דאילו הוה הני תרי שטרות בגבה אי נמי שתיהן בכריסה עדות גמורה היא כי אמרי נמי א' בגבה ואחת בכריסה תצטרף שבגבה עם השער שבכריכה ותיהוי עדות גמורה קמ"ל דבר ולא חצי דבר שאלו היו שתיהן בגבה או שתיהן בכריסה היתה עדות ברורה כיון שלא אמרו אלא אחת בגבה ואחת בכריסה כל שער מהן הוויא לה חצי דבר ולא מצטרפה עם חברתה והוא הדין נמי אם אמרו שנים ראינו אחת בגבה ואחת בכריסה שאינו עדות לפי שאין אחת מצטרפת עם חברתה והוויא לה כאילו אמרו ראינו שערך אחת בלבד שהוא חצי דבר והא דמיא להיכא דמסהדי לענין חזקה דאכלה שלש שנים רצופות דלא שנא אסהידו להו כת אחת בכולהו אי נמי ב' כיתי עדים כיון דאשלש שנים שאינן רצופות קא מסהדי כל שתא ושתא חצי דבר הוא ולא מצטרפי והא דאמרינן שנים אומרים א' בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה לאו למימרא דאילו הוה כת אחת עדות גמורה היא אלא אפילו הוה כת אחת לאו עדות הוא דהא חצי דבר קא מסהדי ולא מצטרף האי חצי להאי חצי אלא הא דאמרינן שנים אומרים ושנים אומרים משום דמעיקרא בשתי כיתי עדים משתעי אבל היכא דמסהדי במידי דמצטרף כגון שלש שנים רצופות בשני חזקה שהן מצטרפות זו לזו אע"ג דהא דהני מסהדי במקצת והני מסהדי במקצת ומצטרף האי מקצת להאי מקצת אחרנא הוה ליה עדות גמורה ולא אמרינן בכי האי דבר ולא חצי דבר דכיון דמצטרף דבר גמור הוא ולא איכפת לן בין מסהדו כולהו כת א' בין מסהדו להו שתי כיתי עדים.

הדין הוא פירושא דאיתברר לן בהאי שמעתא. וחזינן לרבוותא ז"ל דקא הוה בה בהאי שמעתא וקא קשיא להו טובא דקאמרי מאי שנא גבי חזקה דמתקיימת בשלש כיתי עדים ומאי שנא גבי שערות דאינה מתקיימת בשתי כיתי עדים אם שתי כיתי עדים לגבי שערות חצי דבר הוא למה לא יהיו שלש כיתי עדים לגבי חזקה חצי דבר.

ואיכא מינייהו מאן דפריק האי קושיא וקאמרי היינו טעמא דשניא חזקה משערות משום דעדות כל שתא ושתא אע"ג דחצי דבר הוא לענין חזקה כל שתא ושתא מינייהו דבר מעליא הוא לענין פירות דהא לא קיימא ליה חזקה ומחייב לאהדורי פירי דאכל בהווא שתא אפומייהו דהני סהדי ומדלגבי פירי עדות ודבר קנינא ביה לגבי חזקה נמי עדות הוא ומצטרפו כולהו להדי הדדי וקיימא לן חזקה אפומייהו.

הדין הוא דפריק רבינו זצ"ל בהאי קושיא וכוודאי אי איתא להאי קושיא דאקשי האי פירוקא דפריק פירוקא מעליא הוא מיהו מסתברא לן דהאי קושיא מעיקרא ליתא משום דלא דמיא שלש שנים דחזקה לאחת בגבה ואחת בכריסה דשערות דאילו שלש שנים דחזקה כי מסהדי כת אחת בראשונה וכת אחת בשנייה וכת א' בשלישית מצטרפו הני ג' שנים להדדי כדאמרינן לעיל וקמה לה חזקה בהו והוה ליה דבר שלם דכיון דמצטרפי להדדי והוי דבר לא איכפת לן אי כת אחת קא מסהדא בהנהו אי שתי כיתי עדים אבל שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה הני שערות לא מצטרפי אהדדי דהא שתי שערות במקום א' בעינן הא לא דמיין הני שלש כיתי עדים דאסהידו בשלש שנים דחזקה אלא לשנים אומרים אחת בגבה מימין ואחת בגבה משמאל דכיון דתרוייהו

במקום אחד נינהו מצטרפי אהדדי והויין להו דבר אבל שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה כיון דשני שערות אפילו כי מסהדי בה כת אחת נמי לא מצטרפי אהדדי כלל ליכא לדמוייה לשנים בראשונה ושנים בשנייה ושנים בשלישית היכא דמסהדי בהו רצופות דהא כולהו מצטרפי להדדי והויין להו דבר ולא דמיא אלא להיכא דמסהדי בלי רצופות דלא מצטרפו אהדדי ואפילו כי מסהדי בה נמי כת אחת כדאמרינן לעיל תדע דטעמא דמילתא משום דלא מצטרפי אהדדי הוא כדאמרינן נמי למעוטי שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה ואי סלקא דעתך כל חצי דבר ואע"ג דאיכא אחרת דמסהדי בחצי אחרת ותרווייהו מצטרפי להדדי קאמרי רבנן דבר גמור הוא למה לי לאפליגי הכי שתי שערות בגבה ובכריסה לפלוגי לה בגבה גופה או בכריסה גופא ונימא הכי למעוטי שנים אומרים אחת מגבה מימין ושנים אומרים אחת מכריסה משמאל ומדלא מפלגי להו להני שתי שערות בשני מקומות בגבה אי נמי בשני מקומות בכריסה מכלל דטעמא דמילתא דשנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה משום דהני שתי שערות לא מצטרפי אהדדי אבל אילו מצטרפי אהדדי בההוא דאפליגו רבי עקיבא ורבנן דרבי עקיבא סבר אע"ג דמצטרפי נמי כיון דכל כת מינייהו לא מסהדי בדבר גמור אלא בחצי דבר עדות כל כת מינייהו לאו עדות הוא דהא לא מסהדי בדבר גמור ורבנן כיון דמצטרפי אהדדי אע"ג דכל כת מינייהו בחצי דבר הוא דמסהדי מכי מצטרפי אהדדי הוה ליה דבר גמור דלא איכפת לן בעדות דבר גמור אי קיימא מעדות כת אחת או מעדות שני כיתי עדים.

נקטינן השתא לרבנן דהיכא דמסהדי חצי דבר והני שני חצאין מצטרפי אהדדי ממילא היה להו דבר דהא לא איכפת לן בדבר דעדותאי קיימא מכת א' או משתיים ושליש כיתות ואי הנך חצאין לא מצטרפי אהדדי בהא הוא דאמרינן דבר ולא חצי דבר שלא תאמר כיון דכל חצי מינייהו במקום הראוי הוא תדע שהרי אילו היה חצי אחר עמו היתה העדות נגמרת עכשיו שהן בב' מקומות וכל מקום מהן מקום ראוי לאותו דבר הוא כי הוה שני חצאין מכל דבר שבעולם שקולין הוה כנגד דבר גמור קמ"ל דלא הויא עדות כלל דדבר אמר רחמנא דבר שלם ולא שני חצאי דבר ואע"פ שהן שקולין כנגד דבר שלם.

וא"ת לרבנן כיון דאמרת דהיכא דמצטרפי אהדדי לא בעינן עד דמסהדי כל כת מינייהו בדבר גמור אלא אע"ג דכל כת מינייהו בחצי דבר הוא דמסהדי מכי מצטרפי אהדדי והוה דבר גמור דבר קרינן ביה וטעמא דמילתא בשנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה משום דלא מצטרפי אהדדי הוא אי הכי מאי דבר ולא חצי דבר האי דבר ולא שני חצאי דבר הוה ליה למימר דמשמע דמשום דלא מצטרפי הוא תשובתך דהא דאמרינן דבר ולא חצי דבר לא בסברתייהו דרבנן הוא דאמרינן ליה אלא בסברתיה דר' עקיבא הוא דאמרינן ליה דהכי הוא דאמרינן שהיה רבי עקיבא אומר דבר ולא חצי דבר והאי דאמרינן ורבנן האי דבר ולא חצי דבר מאי עבדי ליה הכין פירושא כלומר ורבנן האי דבר ולא חצי דבר דקא דריש רבי עקיבא מאי עבדי ליה ואוקימנא למעוטי שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה וכיון דאוקימנא הכי ממילא שמעת מינה דלאו דבר ולא חצי דבר הוא דדרשי רבנן כדקא דריש רבי עקיבא אלא דבר ולא חצי דבר ולא שני חצאי דבר: אמר רב יהודה אמר רב אחד אומר אכלה חטים ואחד אומר אכלה שעורים הרי זו חזקה דמכל מקום תרווייהו הא קא מסהדי דאכלה שלש

שנים ולא איכפת לן אי מכחשי אהדדי בחיטין ושעורין כדקאמר בסוף דבין חיטי לשערי לא דייקי אינשי ולא מיקרי הכחשה.

מתקיף לה רב נחמן אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישיית וחמישיית וא' אומר שנית רביעית וששית דתרווייהו מכל מקום הא קא מסהדי דאכלה שלש שנים הכי נמי דהויא עדות אע"ג דמכחשי אהדדי אמר ליה הכי השתא התם בשתא דקא מסהיד מר לא קא מסהיד מר. הלכך האי שתא דקא מסהיד עלה האי ליכא עלה אלא עד אחד וכל חד מינייהו לאו עדות הוא דחצי עדות הוא אבל הכא מכל מקום אשתא גופה דקמסהיד עלה האי קא מסהיד האי והויא לה כל שתא ושתא בתרי סהדי ואע"ג דקא מכחשי אהדדי ומפלגי בין חטין לשעורין הא נקטינן מסהדותייהו מכל מקום דאכלה הני שני דקא מסהדי עלה דאכלה וקמא ליה חזקה בהו והא דמיא לא' אומר מנה שחור ואחד אומר מנה לבן דתרווייהו מכל מקום אחד מנה קא מסהדי וא"ת למאי דאתקיף רב נחמן אמאי אצטריך באתקפתיא אלא מעתה א' אומר אכלה ראשונה שלישיית וחמישיית וא' אומר שנית רביעית וששית מכדי למהוי עדות דכל חד מינייהו דהני תרי סהדי בחזקה גמורה הוא דמהדר ואי בעי למפלגיה בעדות דמיא לא' אומר אכלה חטין ואחד אומר אכלה שעורין לימא אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שנייה ושלישיית ואחד אומר אכלה רביעית וחמישיית וששית ועוד דאחד אומר ראשונה שלישיית וחמישיית ואחד אומר שנית רביעית וששית לאו חד מינייהו קא מסהיד בחזקה גמורה דהא קא בעינן ג' שנים רצופות ואמאי (משני רב יהודה) הכי השתא וכו' דקא מסהיד מר וכו' אפילו איכא שני עדים דמעדין בראשונה שלישיית וחמישיית אינה חזקה כיון דאינן רצופין.

תשובתך דהיינו טעמא דמצטריך לאתקופי באחד אומר ראשונה שלישיית וחמישיית ואחד אומר שנית רביעית וששית כי היכי דהוי שני חזקה דקא מסהיד בהו האי דומיא דאחד אומר אכלה חטין ואחד אומר אכלה שעורין דאע"ג דאפליגו בחטין ושעורין מכל מקום תרווייהו אחדא חזקה קא מסהדי ואילו אמר אחד אומר ראשונה שנייה ושלישיית ואחד אומר רביעית חמישיית וששית הא ודאי חזקה דקא מסהיד בה האי לא קא מסהיד בה האי וליכא לאתקופי בהא היכא דא' אימר אכלה חטין וא' אומר אכלה שעורין דהא לא דמיין להדדי ודקאמרת כיון דאחד אומר אכלה ראשונה שלישיית וחמישיית וכו' דלאו חד מינייהו קא מסהדי בחזקה גמורה דהא בעינן שלש שנים רצופות וליכא הכי קאמר אחד אומר אכלה ראשונה ולא עשתה פירות בשנייה כלל וחזרה ועשתה פירות בשלישיית ואכלן ולא עשתה פירות ברביעית כלל וחזרה ועשתה פירות בחמישיית ואכלן ואומר אכלה שנייה ולא עשתה פירות בשלישיית כלל וחזרה ועשתה פירות ברביעית ואכלן ובחמישיית לא עשתה כלום וחזרה ועשתה פירות בששית ואכלן דכיון שאותן שנים שמעיד כל אחד מהן שלא אכלן בשביל שלא עשתה פירות דזרעה ולא עשתה פירות הוא שלא אכלה רצופות קרינן בהו.

אי נמי במוברי באגי עסקינן ואם אמר אכלה ראשונה ובשנייה הבירה לפי שאותה שנה שלא עשתה פירות אין אנו רואין אותה אלא כאילו היא תשלום השנה שלפניה שעשתה בה פירות וכאילו מכוללה היא וכשנה אחת הן חשובות ונעשו שש שנים אלו לדבר שני עדים אלו כשלש שנים דעלמא ונמצא ששניהם על חזקה אחת העידו אלא שזה עשה

האכילה בעת שלא עשאה זה וזה עשאה בעת שלא עשאה זה דהויא לה כאחד אומר אכלה חיטין ואחד אומר אכלה שעורים ששניהם על חזקה אחד העידו אלא שזה עשה האכילה חיטין וזה עשאה שעורים ולפום הכי אתקיף לה רב, נחמן בכדי ופריק רב יהודה הכי השתא וכו': דף נז ע"א משנה אלו דברים שיש להם חזקה ואלו דברים שאין להם חזקה היה מעמיד בהמתו בחצר אין לו חזקה אבל עשה לה מחיצה עשרה הרי זו חזקה וכו' דייקנן בגמרא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ואוקימנא דבחצר השותפין עסקינן דאעמדה כדי לא קפדי אינשי הילכך כדבעי חבריה לעכובי עליה מעכב ואע"ג דהא קא שתק ליה מעיקרא.

ואמחיצה קפדי דהא קיימא לן בכל שותפין מעכבין זא"ז חוץ מן הכביסה וכיון דלא מיחה ושתק אחיל ליה ומשום הכי כי עביד מחיצה הרי זו חזקה דהא ודאי אחולי אחיל ליה חבריה והא דאמרינן בחצר השותפין עסקינן לאו למימרא דבחצר חבירו דקפיד אפילו אהעמדה כדי הויא חזקה דאם כן אין לך אדם שמשאיל לחבירו מקום בחצירו להעמיד שם בהמתו אלא למימרא דבחצר חבירו שאינה של שותפים אפילו עשה לה מחיצה נמי לא הויא חזקה דבחצר השותפין הוא דאיכא לאפלוגי בין עשה מחיצה ללא עשה מחיצה אבל בחצר חבירו אפילו עשה מחיצה נמי לא הויא חזקה דבוודאי דבדרך שאלה היא ודוקא היכא דלא אחזיק שלש שנים הוא דאיכא לאפלוגי בין חצר חבירו לחצר השותפין אי נמי דאחזיק שלש שנים וליכא בהדי' טענה אלא מחמת דאישתיק ולא אמר ליה מידי אבל החזיק שלש שנים חזקה שיש עמה טענה בחצר חבירו דקפיד אפילו אהעמדה כדי בין עשה מחיצה בין לא עשה אם העמידה במקום מסויים בחצר והיתה עומדת שם ביממא ובלילא הרי זו חזקה דהיינו כל חזקה שבעולם ובחצר השותפין דלא קפדי אהעמדה כדי אם לא עשה מחיצה אפילו החזיק שלש שנים חזקה שיש עמה טענה לא הוי חזקה וכל שכן אי לא אית ליה למחזיק עמה טענה אי נמי לא אחזיק שלש שנים אי נמי החזיק ולא היתה עמה טענה אלא דשתיק ליה דודאי אחולי מחיל ליה לא הויא חזקה.

נקטינן השתא דבחצר חבירו בין עשה מחיצה בין לא עשה מחיצה אם היה לו שם מקום ידוע והעמידה בו שלש שנים רצופות ביממא ובלייליא וטעין שמכר לו אותו מקום או שנתנו לו במתנה דוודאי דהוי חזקה דהיינו כל חזקה שבעולם ואם לא החזיק כסדר הזה חזקה שיש עמה טענה שהיא דרך כל חזקה שבעולם לאו חזקה היא דעביד אינישדמשאיל לחבירו מקום בחצירו בדרך עראי.

ובחצר השותפין בין החזיק שלש שנים בין לא החזיק בין טעין בין לא טעין אם עשה מחיצה כיון דקפדי אינשי הויא חזקה דאי לאו דאחיל לא הוה שתיק. ודוקא דהוי חזקה הוא דכל זמן שאין חולקין החצר אין יכול לעכב עליו שלא יעמיד שם בהמות ואע"ג דמרבה עליו את הדרך אבל מיהו בקרקע גופיה לא הוי חזקה אלא א"כ יש עמה טענה והיום או מחר אם יחלקו החצר יחלקו אותה בשוה.

ואם לא עשה מחיצה לא הויא חזקה כלל דאהעמדה כדי לא קפדי אינשי והכי נמי דיינינן בהאי איניש דמוקים בהמות דיליה במבואות דאי קיימי שכיני דההוא מבוי וקא מעכבי עליה ואע"ג דמקמי הכין הוה מוקים להו התם כמה דלא עביד מחיצה עשרה כל אימת

דבעי לעכובי מצו מעכבי עליה משום דמבואות שאינן מפולשין כחצר השותפין דמו: ע"ב שלחן של תלמידי חכמים שני שלישי גדיל ושליש גלאי כלומר שני שלישי השלחן יהא מכוסה בככרות של לחם.

ושליש גלאי כדי שתהא בו הקערה והירקות ומאי דמטי להו: הדרן עלך חזקת הבתים דף סא ע"א מאי יציע הכא תרגימו אפתא. יש שפירשו עליה ויש שפירשו זיזין מכותל הבית ועליהן לוחין מונחין והוא כמו עליה על פתח הבית כגון אלו שקוראין להם שואר"ע.

רב יוסף אמר בדקא חלילא. הוא חליל שיש בתוך הכותל כמו התא שהיה בכותל ההיכל. מאן דאמר אפתא לא מזדבנא אע"פ שהיא בנויה באויר הכותל כל שכן בדקא חלילא דלא מזדבנא שהרי אינו בנוי באויר הבית אלא בתוך הכותלים ומקום בפני עצמו הוא ויתכן לו להוציא פסחו לחוץ. ומאן דאמר בדקא חלילא לא מזדבנא אבל אפתא כיון שלאויר הבית היא בנויה מזדבנא נמי בהאי הבית.

פ"י כיון שמכר את הבית לא שייך באוירו כלום וזה דוקא למי שמפרש שאפתא היא עליה שעל גבי הבית: דף סג ע"א אמר ריש לקיש זאת אומרת המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת שדיוטא העליונה שלי דיוטא העליונה שלו. למאי הלכתא רב זביד אמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא.

ורב פפא אמר שאם רצה לבנות עלייה על גבה בונה. והא דרב פפא הא מוקמינן לקמן דלבנות על גבה לא אצטריכא ליה דהא קיימא לן בסתמא לא קני עומקא ורומא וכי אצטריכא ליה להיכא דהויא עליה על גבה בנויה ונפלה דהדר בני לה דאי לאו האי תנאה לא הוה יכיל למיהדר ולמבני לה משום דאמר ל"י לוקח נהי דההיא עליה לא מקניא כי נפלה מיהא לא שביקנא לך למהדר ולמבני לה משום דמרעא ליה לאשיתאי הלכך אנא לא בנינא ואת נמי לא בנית לה אנא לא בנינא לה דהא דיוטא העליונה לאו דידי היא ואת נמי לא בנית משום דקא מרעת לאשיתאי ומשום הכי איצטריך לאתנויי על מנת שדיוטא העליונה שלי דכיון דחזינן דלא הוה צריך לאתנויי עלה גופא וקא מתני אהני ההוא תנאה דאי נפלה הדר בני לה: ע"ב בשלמא לרב זביד היינו דקתני זאת אומרת משום דהני זיזין דמיין למעשר דכי היכי דמעשר בעידנא דאתני ליתיה בעולם וכי אמר על מנת שיורי שייר למקום מעשר הכא נמי זיזין בעידנא דזבין ליתנהו בעולם וכי אמר ליה על מנת שיורי שייר למקום הכותלים ובאורי.

אלא לרב פפא מאי זאת אומרת. כלומר ומה ענין זה אצל מעשר מעשר בעידנא דאתני ליתיה בעולם ומשום הכי אצטריכין למימר דשיורי שייר למקום מעשר אבל דיוטא העליונה כיון דבעידנא דאתני הא איתה בעולם דהא אוקימנא דבנוייה היא למה לי למימר שיורי שייר למקומה ולדמוייה למעשר.

ויש לפרש דהא דרב פפא דאמר שאם רצה לבנות עליה על גבה בונה כמשמעו הוא שנמצא שעדיין העליה לאו בנויה היא והשתא הוא דבני לה וליכא למימר דהא דאמרינן לקמן אהני על מנת דאי נפיל הדר בני לה דהאי נפיל אעלייה קאי דהשתא לכתחלה קא בני לה כי נפל מבעיא אלא האי נפל אבית קאי דאי לאו תנאה כי נפל האי ביתא והדר

לוקח ובני לה לא יכיל מוכר למהדר ולמבני על גבה עליה ולא מבעיא למבנה על גבי כותלים דלא יכיל אלא אפילו למבנה על גבי דיומדין נמי לא יכיל משום דכי שייר אורא דההוא ביתא דזבין ליה הוא דשייר ומכי נפל אזל ליה לעלמא והאי בית דבנה לוקח השתא בית אחרנא הוא הלכך אי לאו תנאה לא הוה יכיל מוכר למבני עליה מידי וכי אתני אהני תנאה דאי נפל ביתא ובני לה לוקח הדר מוכר ובני על גבה עליה.

ולהאי פירושא האי דאמרי' בשלמא לרב זביד דאמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא דאלמא מקום תשמיש בעלמא הוא דשייר באויר ולא האויר עצמו כדי שיתוף איתו לגמרי היינו דקתני זאת אומרת דכי היכי דלענין מעשר וכו'. ואמאי קא ניחא ליה לרב זביד וקא קשיא ליה לרב פפא ועוד שאילו היתה עליה זו בנויה אפילו כי כתב לו נמי עומקא ורומא לא קני ליה משום דעומקא ורומא על אויר הבית בלחוד הוא דמשמע אבל עליה הואיל וחשובה היא ויש לה שם בפני עצמה אפילו כי כתב ליה עומקא ורומא לא מקניא עד דכתיב ליה מארעית תהומא עד רום רקיעא וכיון שכן אמאי אמרינן לקמן ואי סלקא דעתך בסתמא לא קני עומקא ורומא למה לי על מנת דשמעה מינה דהיכא דכתב ליה עומקא ורומא בוודאי דקני ועוד בר מדין ומדין היאך יתכן לפרש דברי רב פפא שעל עלייה בנויה הוא דאמר והא שאם רצה לבנות עלייה על גבה בונה קאמר דמשמע דעדיין לאו בנויה היא הלכך האי פירושא לא דייק ופירושא בתרא טפי דייק ומסתבר אי נמי יש לפרש הכי בשלמא לרב זביד דאמר שאם רצה להוציא בה זיזין מוציא שנמצא שבאויר הבית עצמו שהוא המקום המכור הוא שמוציא והיינו דמאי למעשר שהרי המעשר במקום המכור הוא בעצמו ששייר לעצמו הנאת המעשר אלא לרב פפא דאמר שאם רצה לבנות עלייה על גבה בונה דאלמא על גבה הוא דבונה אבל באויר הבית עצמו שהוא המקום המכור לא שייר בו לעצמו כלום מאי זאת אומרת הא לא דמי למעשר וכו' ושני הפירושים עולין הן וקרוב הוא ענינן זה לזה: אמר רב דימי מנהרדעא וכו'.

עומקא ורומא בסתמא לא קני. כלומר לא קני האויר שעל גבי הבית לבנות עליו כלום ולא קרקעות הבית לחפור בו כלום לפי שלא הקנהו אלא מעל גבי קרקעית הבית ולמעלה עד התקרה שהוא אויר הבית שמסבב עליו הכותלים ואם יש עליו תקרה קנה גם את הגג בזמן שאין לו מעקה גבוה עשרה טפחים אבל מן הקרקע עד למטה לחפור בו בורות וכיוצא בהן ומן התקרה ולמעלה לבנות עליה לא מכר לו ואם רצה המוכר לבנות עלייה על גבה בונה אבל אם רצה לחפור מבחוץ תחת קרקע הבית בורות אינו חופר משום דקא מיתרעא ביתא דלוקח.

ואם תאמר אי הכי הא דאמרינן לא קני ליה הלוקח עומקא מאי נפקא ליה למוכר מינה נפקא מינה שאם עמד הלוקח וחפר בה בורות אותן הבורות הרי הן של מוכר ואין ללוקח בהן כלום משום דבסתמא לא קני עומקא ורומא וכיון דבסתמא לא קני עומקא ורומא כי אמר ליה עומקא ורומא אהני למיקני עומק הבית למיחפר ביה בורות שיחין ומערות ולמקני האויר שעל גבי הבית לבנות בו כל מה שירצה ועדיין אם יש בקרקע הבית בורות עשויין או דות או מחילות או יש בה עליה בנויה או גג שיש לו מעקה עשרה טפחים גבוה שהן חשובין ויש להם שם בפני עצמם אפילו כתב לו עומקא ורומא לא קני

עד דכתב ליה מארעיהתהומא ועד רום רקיעא ולא את הגג, נוסחי דילן אית בהו הכי נמי מסתברא דקתני ולא את הגג בזמן וכו'.

ופי' הכי נמי מסתברא כדאמרין מעיקרא דמתני' מסייע לרב דימי ולא כדקא דחינן בתר הכי. ואשכחין נוסחי דכתיב בהו תא שמע ולא את הגג ופירושא תא שמע דמתניתין מסייע לרב דימי ומסתברא דנוסחא דוקא היא ונוסחי דילן טעותא.

נקטינן השתא מהאי שמעתא דהיכא דכתב לי' סתמא לית ליה ללוקח אלא אויר הבית בלבד מן הקרקע עד ראש הכותלים ואם יש עליו תקרה קנה גם את הגג בזמן שאין מעקה גבוה עשרה אבל האויר שהוא למעלה מן הכותלים או מן הגג ברשות המוכר ואם רצה לבנות עלייה על גבה בונה וכן מה שתחת הקרקע ברשות מוכר ואם חפר שם הלוקח בורות אותן הבורות של מוכר הן והיכא דכתב ליה עומקא ורומא קנה הלוקח כל האויר ההוא למעלה מן הכותלים וגם קנה מה שתחת הקרקע לחפור בו בורות אבל ודאי אם יש שם בורות ומחילות או עלייה בנויה לא קנאם עד שיכתוב לו מארעית תהומא ועד רום רקיעא.

והאי דאמרין דאי לא כתב ליה עומקא ורומא יש לו למוכר לבנות עלייה באויר שהוא למעלה מן הכותלים דוקא כל זמן שהבית קיים אבל אם נפל וחזר ובנה אותה הלוקח נעשית כמו בית אחר ואין לו למוכר לבנות על אוירו כלום. ואם פירש לו המוכר ואמר על מנת שדיוטא העליונה שלי אע"פ שנפל חוזר ובונה לפי שכיון שלא היה צריך להתנות והתנה בידוע שלא התנה אלא על מנת שאם נפל חוזר ובונה אותו.

ולענין אשתמושי בכותלים מסתברא לן דלא מיבעיא היכא דנפל אלא אפילו לא נפל נמי אין לו להשתמש אלא בחדר בלבד לבנות שם עלייה על גבי דיומדין אבל בכותלים אין לו להשתמש שכיון שמכר לו הבית הכותלים כותלי לוקח הן ומצי אמר ליה קא מרעת ליה לאשיתאי עד שיתנה עליו בפירוש שיבנה על גבי הכותלים דהוה ליה תנאי ממון וקיים: דף סז ע"ב שני בתים זה לפנים מזה שניהם במכר שניהם במתנה אין להם דרך זה על זה כ"ש הראשון במתנה והשני במכר.

בדאקני' להו בבת אחד קיימא וכ"ש אי אקני ליה לחיצון והדר אקני ליה לפנימי אבל אי אקני ליה לפנימי והדר אקני ליה לחיצון מכי אקני ליה לפנימי ושייר חיצון לא שנא אקני ליה במכר לא שנא אקני ליה במתנה מההוא שעתא זכה' ליה לפנימי בדרך על החיצון דהא קיימא לן כרבי עקיבא דאמר מוכר בעין יפה מוכר וכל שכן נותן: ומאי דאמרין בתר הכי חיצון במכר לפנימי במתנה סבור מינה אין להם דרך זה על זה ולא היא וכו'.

לא משכחת לה אלא בדאקני להו בבת אחד וכ"ש אי אקני לפנימי והדר אקני לחיצון אבל אי אקני ליה לחיצון והדר אקני ליה לפנימי מכי אקני לחיצון ושייר פנים לפנימי מההיא שעתא זכה ליה לחיצון בהסרת הדרך מעליו דהא קיימא לן כר' עקיבא דאמר צריך ליקח לו דרך משום דמוכר בעין יפה מוכר: דף סו ע"ב בעי רב יוסף מי גשמים שחשב עליהן להדיח בהן את האצטרובלין.

וירדו על הפירות מהו להכשיר אותן הפירות אליבא דר"א דאמר כל המחובר לקרקע וכו'. דמחשבת מים שירדו על הקרקע לאו מחשבה היא כדתניא בספרא (פ' שמיני) יכול אפילו חישב עליהן שירדו לבורות לשיחין ולמערות יהיו מכשירין ת"ל אשר ישתה אין לי אלא שמילא לשתיה מנין שאפילו חישב עליהן להדיח עצים שהן מכשירין את הזרעים ת"ל מים אי מים יכול אפי' חישב עליהן שירדו לבורות ומערות ת"ל אשר ישתה מה שתיה מיוחדת שיש עמה מחשבה אף אני מרבה את שחישב עליהן להדיח עצים שהרי יש עמה מחשבה ומוציא אני את שחישב עליהן לבורות שאין עמה מחשבה.

פ"ל לפי שמחשבה שירדו על הקרקע אינה מחשבה עד שיחשב שירדו על דבר המקבל טומאה: דף סז ע"א מעמלא רבתי. פ"ל שכירות בתים: משנה המוכר את החצר מכר בתים בורות שיחין ומערות וכו'.

פ"ל משום דחצר דרכה למיהוי בה בורות שיחין ומערות אבל בית שאין דרכה להיות בה בור לפיכך כשמכר לו בית לא מכר לו אלא כשאר בתים דעלמא ושייר לעצמו מה שאין דרכו להיות בביתם. וכן המוכר את החצר לא מכר את המרחץ שבה שאין דרך חצר להיות בה מרחץ אבל במוכר את העיר שדרך העיר להיות בה מרחצאות כשמוכר את העיר מכר המרחצאות: גמרא דאמר ליה דרתא וכו'.

מר סבר לשון דירה משמע ואין דירה בלא בתים ומר סבר דרתא לשון היקף שהוא תרבצא: חולסית מקום שנוטלין ממנו חול לזכוכית וגם ראוי למשטח פירי. מצולה אגם מים כמו בריכה שראויה לשרות בה פשתנו או להתקבץ בה מים להשקות ממנה גנו ופרדסו.

והחולסית גבוה והמצולה עמוקה והוי תשמישתה לחוד: ע"ב ים טלפחא. היא שקורין לה אלערס"א והיא כמו אבן של ריחיים בנוייה ע"ג איצטבה שעליה טוחנין את הזיתים. מפרכתא.

היא ריחיים העליונה שהולכת על הזיתים וטוחנת אותן. כלונסות של ארז שמניחין תחת הקורה ומעמידין אותה עליה בשעה שמגביהין אותן מעל הקופות של זיתים. עכירים כבשי הם כמו לוחין. חומרתא היא שקורין אל"נגול תנו רבנן המוכר בית הבד מכר בית הסירים.

הוא הבור שיורד אליו השמן בשעה שנכבשין הזיתים תחת הקורה בית היקבים בור שיורד לתוכו היין בשעה שנדרך. ריחיים העליונה לא נתברר לנו איזה הוא: דף סח ע"ב והא רבי יהודה כרבנן סבירא ליה.

ולרשב"ג קא מהדר דהכי קאמר ליה וכי סנטר מכר והלא אנקילמוס דהוא גברא כמותו אינו מכור וכשם שזה אינו מכור כך זה אינו מכיר והיינו דאצטריך בסיפא רבי יהודה למתני אבל לא את שיריה דשמעת מינה דבאגי עצמן מזדבני: ד' סט ע"א אבני דאכפא. אבנים שמניחין על העומרים שלא יתפזרו: שומירה העשויה בטיט.

היא דבר חשוב ואינה נמכרת בכלל השדה ואע"ג דקביעא בארעא. מהו דתימא כיון דקביעא בארעא דמי קמ"ל ד' עא ע"א במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולה.

והאחין שחלקו זכו בשדה זכו בכלה. מסתברא לן דדוקא הני אנפי דשדה כגון חרוב המורכב וסדן השקמה ובור וגת ושובך ושאר הנך מילי אחריני דאמרינן דליתנהו בכלל המכירה הוא ניהו דאמרינן דאיתנהו בכלל המתנה משום דכולהו בתוך השדה הנתונה נינהו ודיקא נמי דקתני זכו בשדה זכו בכלה אלמא אהנך מילי דשדה קאי דקיימי בתוך השדה עצמה והוא הדין נמי בבית וחצר בהנך מילי דקיימי בגוייהו וליתנהו בכלל המכירה איתנהו בכלל המתנה אבל ודאי מאי דלא קאי בתוך הבית ובחצר כגון יציע ובחצר שלפנים ממנו כי היכי דליתנהו בכלל המכר ליתנהו נמי בכלל המתנה דהא לאו בתוך הבית קיימי אלא סמוכין לו נינהו ובית הוא דיהיב ליה הני לא יהיב ליה תדע דהא אמרינן לעיל (דף ס"ד סע"ב) איתמר רב אמר הלכה כדברי חכמים שמואל אמר הלכה כר"ע לימא רב ושמואל אזדו לטעמייהו דאמר רב נחמן אמר שמואל האחין שחלקו אין להן דרך זה על זה ורב אמר יש להן וכו' אלמא לענין דרך דין אחין שחולקין כדין מוכר נינהו וממילא שמעת דהא דתנן במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה והאחין שחלקו זכו בשדה זכו בכלל להנך מילי דקיימי בתוך השדה עצמה הוא אבל מידי דליתיה בתוך השדה כגון דרך וכיוצא בו איכא למימר דמאן דסבירא ליה כחכמים לענין מוכר ואין צריך המוכר ליקח לו דרך הכין סבירא ליה לענין אחין שחלקו ויש להן דרך זה על זה: אמר רב הונא אע"ג דאמור רבנן הקונה שני אילנות וכו' עד כרבנן פשיטא.

הא קמ"ל דאי נפלי הדר שתיל להו. נקטינן השתא דלגבי שלשה אילנות אית להו קרקע בין מכר אילנות ושייר קרקע לפניו בין מכר קרקע ושייר אילנות לפניו בין למאן דאמר מוכר בעין יפה מוכר בין למ"ד מוכר בעין רעה מוכר דכי פלוג רבנן ורבי עקיבא הני מילי גבי שני אילנות משום דסתם שני אילנות לית להו זכיית קרקע הלכך מאן דיהיב להו קרקע דבעל אילנות ניהו תדע דהא אי יבשי לא הדר נטע להו אלא משום עין יפה ועין רעה הוא דומיא דבור ודות דהאי דיהבינן להו דרך משום עין יפה ועין רעה הוא ולא משום דגוף הדרך קנוי עם הבור ועם הדות תדע דהא אי משתקלי להו הבור ודות לא משתייר ליה דרך אבל גבי שלשה אילנות כיון דשלשה נינהו אית להו זכייה בקרקע גופיה וכאלו הקרקע גופיה זבין לשדה אילנות אי נמי שייר לנפשיה בשדייהו והוה להו כקרקע הבור עצמו דלכולי עלמא דבעל הבור והדות הוא והלכתא כרבי עקיבא דאמר מוכר בעין יפה מוכר הלכך מכר אילנות ושייר קרקע לפניו יש לו קרקע מכר קרקע ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע דאע"ג דבעין יפה מוכר אי לא משייר קרקע מצי אמר ליה עקור אילנך שקול וזיל: ונקטינן נמי דהאי דאמרינן מוכר בעין יפה מוכר ומוכר בעין רעה מוכר הני מילי לשיורי המוכר זכותא בהווא מידי דזבין אי נמי למהוי ללוקח זכותא בהווא מידי דשייר המוכר לנפשיה דומיא דדרך גבי בור ודות אי נמי קרקע גבי אילנות אבל לעיולי בכלל זביני מידי דלא זבין ליה בהדיא ליכא למימר ביה מוכר בעין יפה מוכר ולא בעין רעה מוכר אלא אי מידי דחשיב באפי נפשיה היא לא עייל בכלל הנהו זבינו עד דמפרש ביה לוקח בהדיא כמו חרוב המורכב וסדן השקמה ומאי דדמי להון ואי לאו מידי דחשיב באפי נפשיה הוא כמו שאר אילנות ומאי דדמי להון עייל

בכלל זביני כדפרשינן לעיל: ד' עב ע"א פחות מכאן או יותר מכאן לא הקדיש פחות מכאן לא הקדיש משום דכיון דמקרבי גבי הדדי לא קיימי וכיון דלא קיימי לית להו בקרקע זכייה ואי אקדשינהו לא מיקדשא ארעא אמטולתייהו.

ויותר מכאן נמי לא הקדיש דכיון דמרחקי לא מקדשא ארעא בהדייהו. ועלה קא מקשינן אי ס"ד רבי שמעון כרבי עקיבא ס"ל דאמר מוכר בעין יפה מוכר וכ"ש מקדיש והיכא דאקדיש קרקע ושייר שני אילנות לפניו לא שייר בקרקע ולא מידי דמקדשא בשדה בהדי קרקע דידהו משום דמקדיש בעין יפה מקדיש האי כיון דאקדשינהו לאילנות הקדיש נמי ארעא בהדייהו ואע"ג דאילנות הא מרחקי אהדדי להו כשני אילנות דהא אמרת אפילו ב' אילנות דלית להו קרקע כי מזבין מוכר אית ליה ללוקח זכייה בההוא קרקע משום דמוכר בעין יפה מוכר: ע"ב תורת גדיש עליו.

פירשה ר"ח ז"ל: הדרן עלך המוכר את הבית פרק חמישי דף עג ע"א איסקריא פירש העץ שתולין בו הנה הנקרא בל' ערבי א"ל צאר"י. גם אדרא והוא הנקרא בלשון ערבי א"ל קלא"ע.

ואת העוגין תני רבי חייא אלו העיגונין. כלומר המעכבין אותה מלהלוך והן הנקראין מר"אסי.

רצופין כמו שקין וכיוצא בהן. האיסקלה היא הנקראת אל אסקלי"ם והוא בית הכסא שבספינה.

ע"ב עתידין ישראל ליתן עליהן את הדין. פירש כשגואלין אותן לעתיד לבא מנכין מהן מזכויותיהן: דף עה ע"ב רבי נתן אומר ספינה ואותיות נקנית במשיכה ובשטר.

לצדדין קתני ספינה במשיכה ואותיות בשטר: ד' עו ע"א ספינה במשיכה היינו ת"ק אלא לאו דרב ושמואל איכא בינייהו. ודחינן לא דכולי עלמא לא ידעינן אי כרב אי כשמואל ובספינה דכולי עלמא לא פליגי כי פליגי באותיות ובפלוגתא דהני תנאי דתניא אותיות נקנית במסירה דברי רבי וחכמים אומרים בין כתב ולא מסר בין מסר ולא כתב לא קנה עד שיכתוב וימסור.

במאי אוקימנא לתנא קמא דר' נתן כרבי דאמר אותיות נקנית במסירה ולא בעי שטר אי רבי ספינה נמי תיקני במסירה דהא שמעינן ליה לרבי דקאמר ספינה נקנית במסירה דתניא ספינה נקנית במסירה דברי רבי וחכמים אומרים לא קנה עד שימשכנה או עד שישכור את מקומה ואמאי קתני הכא ספינה נקנית במשיכה במשיכה אין במסירה לא ופרקינן לא קשיא הא דקתני ספינה נקנית במסירה ברשות הרבים משום דמשיכה ברשות הרבים לא קניא דכי מקניא משיכה ה"מ היכא דמשך ליה לרשותיה אי נמי לחצר דאית ליה בה שותפות דחזינא ההוא דוכתא דקיימא ביה כאילו בחולקיה קיימא אבל היכא דמשך ליה לרשות הרבים לא קני משום דמשיכה ברשות הרבים לא מהניא דהא אע"ג דמשך לה נמי אכתי ברשות הרבים קיימא אבל במסירה מיהא מקניא דכיון דמסרה ניהליה כמאן דנקיט לה בידיה נמי וקניא ליה.

והא דקתני ספינה נקנית במשיכה בסימטא דאית לה רשות בה לתרווייהו הלכך כי משיך לה נפקא לה מרשותא דמוכר וקמה לה ברשותא דלוקח דהוה ליה כמאן דמשכה

מרשותא דמוכר לרשותא דלוקח אבל במסירה מיהא לא מקניא דכיון דסימטא אית ליה למוכר וללוקח בה רשות ההוא דוכתא דקיימא בה ספינה כולה דלא משיך לה מיניה אכתי ברשותא דמוכר קיימא והויא לה כמסירה ברשות מוכר דלא קניא ואי משיך לה מיניה לדוכתא אחריתי אע"ג דלההוא סימטא גופיה הוא דמשכה כיון דלוקח נמי הא אית ליה רשותא בההוא סימטא הוי ליה כמאן דמשכה מרשותא דמוכר לרשותא דלוקח.

והא דאמרינן משיכה לא קניא ברשות הרבים לא תימא הני מילי היכא דלא נקיט לה בידיה אבל היכא דנקיט לה בידיה וקא משיך לה קני לה בההיא נקיטא לה דהויא לה כמסירה אלא אפילו נקיט לה בידיה לא קני דלא מיבעיא היכא דאמר ליה מוכר לך משוך וקני דהא ודאי במשיכה הוא דגמר לאקנויי לה ולא במסירה אלא אפילו אמר לך קני דמשמע להכי ולהכי אי נמי זיל נקוט לך וקני לה דהא ודאי במסירה הוא דאיכוון לאקנויי כיון דחזינן ליה דקא נקיט לה וקא משיך לה מימשך גלו אדעתיה דבמשיכה ניחא ליה דלקני במסירה לא ניחא ליה דלקני: ואקשינן במאי אוקימתא להאי ברייתא דקתני ספינה נקנית במסירה ברשות הרבים אימא סיפא וחכמים אומרים לא קנה עד שימשכנה כולה ואי ברשות הרבים משיכה ברשות הרבים מי קניא והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם משיכה קונה בסימטא ובחצר שהיא של שניהם: ופרקינן מאי עד שימשכנה מרשות הרבים לסימטא אבל דכולי עלמא בין לרבי בין לרבנן משיכה ברשות הרבים לא קניא ובמסירה הוא דפליגי דרבי סבר קניא ברשות הרבים ורבנן סברי מסירה נמי לא קניא הלכך האי ספינה כיון דלאו בת הגבהה היא לא קני עד דמשיך לה מרשות הרבים לסימטא.

ומתמהינן לימא אביי ורבא דאמרי מסירה קונה ברשות הרבים כרבי אמרי לה שהוא יחיד ולא כרבנן. ופריק רב אשי לעולם מסירה ברשות הרבים קונה ואפילו לרבנן ואי דאמר ליה לך חזק וקני לכולי עלמא קני במסירה הכי פליגי דאמר ליה משוך וקני ר' סבר מראה מקום הוא לו.

כלומר הראה לו הדרך לקנותה ולא משיכה ממש הוא דאמר ליה הלכך כי אזיל איהו נקיט לה קני לה בהאי מסירה. ורבנן סברי כיון דאמר ליה משוך וקני קפידא הוא והכי קאמר ליה במשיכה קנה במידי אחרוני לא הלכך כיון דבמשיכה ברשות הרבים לא קניא בעינן עד שימשכנה מרה"ר לסימטא.

נקטינן השתא דבין לרבי ובין לרבנן מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם ולא משיכה וטעמא דהא מילתא כדפרשינן לעיל. ונקטינן נמי דספינה מקניא במסירה היכא דמהניא מסירה ומקניא גם כן במשיכה היכא דמהניא משיכה דהא לא פליגי אלא היכא דא"ל לך משוך וקני מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום הוא לו אבל לעולם היכא דא"ל לך משוך וקני ואזל ומשך לה במקום דמהניא משיכה לכ"ע קני לה בההיא משיכה דעביד בה: ע"ב אמר רב פפא האי מאן דמזבין ליה שטרא לחבריה וכו'.

עד רב פפא הווי ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי וכו' נפק לאפיה עד תיוך. הא דנפיק רב פפא לאפיה דרב שמואל לאו משום דלא ליתי ולחזיק בקרקע כי היכי דלא לקני להו להנהו זוזי הווי דהא קרקע בחליפין לא אקנייה ניהליה אלא דאחזיק דאי לאו הכי לא

הוא יהבי ליה בי חוזאי מידי משום דאמרי ליה כיון דלא חזקת בקרקע לא קנית מידי אלא האי דנפיק לאפיה דלישקלינהו מקמי דליגמרו אינשי למימר כבר אקניתנהו ניהליה וזווי דידיה נינהו ואע"ג דכמה דשליחא שווייה כדגרסינן בפרק מרובה (ב"ק דף ע' ע"א) כל דמתענית מן דינא עלאי שליחא שווייה איכא למימר דהא דעבד רב פפא הכי לרווחא דמילתא הוא דעביד כי היכי דלא ליתו לאנצויי ולמיקם בדינא בהדיה כמעשה דרב ספרא דקדים וזכה ביה בחמרא (בב"ק דף קי"ו ע"א) ואיכא למימר דרב פפא לא כתב ליה כל דמתענית מן דינא עלאי אלא הקנאה גמורה כתב ליה.

נקטינן השתא דאותיות נקנות במסירה וכתיבה או אגב קרקע ולעולם אין נקנית אלא הכי ובין לאקנינהו ניהלה אגב קרקע בין אקנינה ניהליה בכתיבה ומסירה צ"ל ליה קני לך איהו וכל שעבודא דאית ליה בגויה אי במסירה אי בכתיבה דכתב ליה הכי אי אגב קרקע דאמר ליה הכי ואי לא פריש ליה הכי אמרינן לצור על פי צלוחיתו הוא דאקני ליה.

והיכא דמסריה ניהליה באפי סהדי ואמר ליה קני לך האי שטרא וכל שעבודא דאית ביה ולא כתב ליה מידי אלא קנו מיניה בהדיא כיון דלא כתב אע"ג דקנו מיניה ההוא קנין לא מהני מידי והאי דאמרינן סתם קנין לכתיבה עומד לא דמי דאילו התם עיקרא של הקנאה לאו בההוא שטרא הוא אלא בההוא קנין דקנו מיניה ושטרא לראיה בעלמא הוא דכתבי ליה סהדי לאודועי דקנו מיניה על ההוא מידי ועלה הוא דאמרינן סתם קנין לכתיבה עומד דכיון דקנו מיניה על ההוא מידי ואיגמירא לההיא אקנאה בההוא אית להו רשותא לסהדי למכתב ביה שטרא למהוי ראיה בהכי ולא צריכי לאמלוכי ביה משום דסתם קנין לכתיבה עומד אבל הכא כי האי שטרא בעינן לאו למהוי ראיה הוא אלא למקני ביה גופיה הנהו אותיות וכיון דלמקני בגופיה דשטרא הוא דבעינן אי לא כתב ליה שטרא אכתי לא מקני בההוא קנין ואע"ג דכתבי סהדי בתר הכי שטרא בההוא קנין ההוא שטרא לא מהני מידי משום דהוה ליה שטר ראיה בעלמא בההוא קנין דקנו מיניה ולא שטר ההקנאה דאשתכח דעיקר ההקנאה בההוא קנין הוה ושטרא דכתבי בתר הכי לראיה בעלמא דקנו מיניה דכיון דבההוא קנין הוא דקני ליה ולא בשטרא אכתי הוה ליה קנין מילי בעלמא ומילי במילי לא מקנינן: דף עט ע"ב תנן התם כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית וכו'.

שובך מלא יונים. שהם ראויין לקרבן עני וכיון שהן ראויין למזבח חל עליהן קדושת הגוף אין ראויין לבדק הבית.

לבדק הבית ולא למזבח כגון אילן נשוי פירות ושדה מלאה עשבים שאין ראויין למזבח וכגון בור מלא מים נמי שאינו ראוי למזבח לפי שניסוך המים אינו אלא ממי השילוח אבל ראויין למוכרן ולהוציא דמיהן לבדק הבית. לא למזבח ולא לבדק הבית כגון אשפה מלאה זבל שאע"פ שאפשר למוכרו לאותו זבל ולהוציא דמיו לבדק הבית אפילו הכי כיון שיש בו בזיון גם לבדק הבית אינו ראוי דהוה ליה כמחיר כלב שיש בו בזיון.

מועלין בהן ובמה שבתוכן ואפילו אשפה מלאה זבל נמי דלא חזיא לא למזבח ולא לבדק הבית מועלין בה ובמה שבתוכה לפי שראויה היא לבדק הבית וקדושה חלה עליה ומשום

דרך בזיון הוא שאין מוציאים דמיה ואפילו לבדק הבית וכיון דמכל מקום קדושה חלה עליה מועלין בה ובמה שבתוכה כבדק הבית.

אבל אילן נשוי פירות ושדה מלאה עשבים דגופן לא חזו לבדק הבית אע"ג דדמיהן חזו לבדק הבית וכיון שכן ליכא הכא מה שהוא ראוי לבדק הבית אלא בור מלא מים בלבד דחזי למילש בה סיד לבנין לחזק. ויש לפרש הראוי לבדק הבית דלאו על הדמים הוא אלא על הגוף כיון דגופן לא חזו לבדק הבית אינו ראוי לבדק הבית קרינא ביה והאי דלא קתני נמי בבא רביעאה כל הראוי למזבח ולבדק הבית דכיון דראוי למזבח חלה עליו קדושת הגוף ולא חזי לבדק הבית כלל: דף פ ע"א הלוקח פירות שובך וכו' כמו שאנו רגילין לפרשה.

פירות כוורת נוטל שלשה נחילין ומסרס. פירש הלוקח מחבירו פירות כוורת שהן בני הדבורים נוטל שלשה נחילין כמו שאתה אומר שלשה הראשונים הן הנקראין אל אטרא"ד ומסרס אחר כך כדי שלא יעסקו בלידה ויעסקו בעשיית הדבש: אמרי במערבא משמיה דר' יוסי בר חנינא לא חרדל מסרסן אלא כשאוכלין את החרדל מתוך שפיהן חז מן החרדל אוכלין אותו הדבש שיש בכוורת וכיון שכלה להן הדבש חוזרין ומתעסקין בעשיית הדבש לפי שדרכן של הדבורים כשיש בכוורת דבש אינן עוסקין בעשיית דבש אלא בלידה הן עוסקין וכשכלה להן אותו דבש יוצאין ורוצין בחוץ ועושין וממלאין הכוורת מן הדבש ובא בעל הכוורת ונוטל אותו ומניח בה מעט שתים חלות או יותר כדי שיאכלו אותו ולא יברחו וחוזרין הדבורים ומתעסקין באותן הנקיקין שנטל בהן הדבש בעל הכוורת עד שיכלה להן אותן הדבש וכשכלה חוזרות ועושות דבש ועל זה שנינו הלוקח פירות כוורת שהן הבנים נוטל שלשה נחילין ומסרס כלומר מאכילן חרדל כדי שיאחד להן פיהן וחוזרין ואוכלין אותו הדבש שיש באותן שתי חלונות שהניח להן בעל הכוורת וכשכלה להן אותו הדבש אינן מתעסקין בלידה ומתעסקין בעשיית דבש וממלאין את הכוורת כולו דבש ונוטל אותו בעל הכוורת.

רבי יוחנן אמר ג' נחילין נוטל מהן בסירוס כלומר נוטל נחיל ומניח נחיל לבעל הכוורת ונוטל נחיל ומניח נחיל לבעל הכוורת עד שישתלמו לו ג' נחילין ואין לו רשות יותר על ג' נחילין לפי שאין דרכם לעשות בשנה א' יותר מג' נחילין: במתניתא תנא נוטל ג' נחילין זה אחר זה ואחר כך נוטל א' ומניח א' נמצא פירש משנתינו על האי מתניתא הכי נוטל שלשה נחילין ואח"כ מסרס כלומר ואח"כ נוטל בסרוסין: חלות דבש מניח שתי חלות כלומר הלוקח דבש הכוורת מחבירו אינו נוטל הדבש כולו שאם נוטל הדבש כולו בורחין ונמצא כוורת בטלה אלא נוטל הדבש כולו ומניח להן ממנו ב' חלות כדי שיאכלו אותן כל החורף שמתעסקין בלידה ואינן דבש כמו שאמרנו למעלה לאותן שפי חלות.

שהן מוקצות לאכילת הדבורים הוא שאין תורת אוכל עליהן שהרי לאכילת הדבורים הן עומדות ואוכל בהמה אינו מקבל טומאה לפי שאינו קרוי אוכל כדתניא בסיפרא (פרשת שמיני פרק י"א) וכשאתה אומר אוכלי בהמה טהורין טמאת מקצת וטהרת מקצת אבל שאר הדבש שבכוורת אע"פ שלא נטלו עדיין הא חשיב עליהן דסתמו לנטלו הוא וכאילו נטלו דמי ותורת אוכל עליו: ע"ב שזב על גבי קשקשין שכיון שאין אדם יכול ליטלן מהן יצאו מתורת אוכל: דף פב ע"א עד שתהא לקיחה והבאה כא' והא ליכא הכא

נמי משגר להו בהדי שליח דשליח פטור הוא מן הקריאה דהא לא מצי למימר מן האדמה אשר נתת לי' ואפילו מת השליח במקצת הדרך והביאם בעל הקרקע פטור מן הקריאה דבעינן לקיחה והבאה כאחד וליכא דהא מקצת ההבאה ביד השליח ומקצתו בידו: אמר רב נחמן נקטינן דקל אין לו גזע.

כלומר מי שקנה . דקל לקוצצו אין לו גזע.

סבר רב זביד למימר אין לו גזע לבעל הקרקע. פירש הבדין העולין מן השרשין שהן עצמן נקראין גזעין שהן בשאר אילנות לבעל הקרקע הכא בדקל אין לו לבעל הקרקע מאי טעמא כיון דתניא (לעיל דף פ' ע"ב) בדקלים חופר למטה ומשרש לפי שאין גזעו מחליף מעיקרא בעת המכירה אסוחי מסח דעתיה דמוכר מיניה דמימר אמר השתא אתי בעל הדקל וחפר ומשרש להו לפרשין ויבשו להו הני גזעין דנפקו מינייהו וכיון דמסח דעתיה מינייהו כי מזבין ליה לדקל מזבין להו נמי להני גזעין בהדיה הלכך כי קייץ ליה הלוקח לדקל קייץ להו נמי להנהו גזעין דנפקי מינייהו דהא דידיה נינהו: מתקיף לה ר"פ והא קונה שני אילנות נמי דלכי יבשי לחפור ולשרש קיימי דכי תנן מניח שתי גריפיות ה"מ היכא דמכרן לקיץ אבל היכא דמכר האילנות גופייהו שלא לקצצן כי יבשו לחפור ולשרש קיימי שהרי לא שייר המוכר לעצמו באילנות וא"נ לא יבשי וקא תבע ליה מוכר הלוקח למעקרניהו משום דהא לית להו קרקע ואי עקר להו לגמרי עקר להו כדאמרינן לעיל מצי אמר ליה עקור אילנך שקול וזיל דמשמע דכי עקר ליה כוליה עקר ליה עם שרשין דיליה כי היכי דליטע ליה בדוכתא אחרנא דהא אילן זבין ולא עצים ואפילו הכי קתני שהגזעין היוצאין מן השרשין של בעל הקרקע הן ולא אמרינן אסוחי מסח דעתיה מינייהו: אלא אמר רב פפא הכי קאמר רב נחמן מי שקנה דקל אחד שלא לקוצצו אין לו גזע לבעל האילן לפי שאין מעלה גזע מצדו של אילן כדי שיהא של בעל האילן אלא מן השרשין שהוא של בעל הקרקע ואקשינן ולרב זביד קשיא מתני' דתנן הקונה שני אילנות בתוך של חבירו וכו' עד העולה מן השרשין לבעל הקרקע דאותיב רב פפא עליה מיניה ופריק מתני' לאו דזבינהו ניהליה להני אילנות לגמרי אלא דזבינהו ניהליה לאכול פירותיהן חמש שנים דלאו לחפור ולשרש קיימי דהא לחמש שנים בלחוד הוא דזבינהו ניהליה דכי מלא להו חמש שנים שביק להו לבעל הבית ונפיק אבל היכא דזבינהו ניהליה לגמרי כיון דלכי יבשי אי נמי כי קא תבע ליה למעקרניהו לחפור ולשרש קיימי אסוחי מסח דעתיה מוכר מהנהו גזעים היוצאין מן השרשין.

ויש לפרש הא דאמרינן מתני' זבין להו לחמש שנים כגון דאתני לוקח דלישבקינהו מוכר להנהו אילנות בקרקע ולא לתבעיה למעקרניהו עד משלם חמש שנים דכי משהי להו התם חמש שנים אפשר דצמח בשרשין דידיהו בכל הנך חמש שנים גזעין והוה לבעל הקרקע ולא מסח דעתיה מינייהו ע"ב מארבע אמות ועד שמונה.

פירש שאם היה ביניהן פחות מארבע אמות אינן חיינן וכעצים דמו ואין להן קרקע ואם יהיה ביניהן יותר משמנה מפוזרין הן ולא מצטרפי כדי שיקראו שדה אילן ויהיה להן קרקע אלא כל אחד ואחד מהן בפני עצמו הוא ואינו מצטרף עם חבירו והוה ליה כקונה אילן אחד בשדה חבירו שאין לו קרקע: רבא אמר רב נחמן אמר שמואל משמונה אמות עד שש עשרה אמה פירש עד ולא עד בכלל שאם היה ביניהן פחות מי"ו אמה מצטרפין

זה עם זה ויש להן קרקע ואם יש ביניהן שש עשרה אמה אינן מצטרפין: ד' פג ע"א אמר רבא הלכתא מארבע אמות עד שש עשרה אמה.

שאם לא היה ביניהן אלא פחות מארבע אמות רצופין הן וכעצים דמו ואין להם ואם היה ביניהן שש עשרה אמה מפוזרין הן ואין להם קרקע ומארבע אמות עד שש עשרה היא שמצטרפין זה לזה ויש להם קרקע. וקשיא לן אהא דפסק רבא די"ו אמה מפוזרין הוה ולא מצטרפין אהדדי הא דתנן (בפ"ק דשביעית) ג' אילנות נטועין לתוך בית סאה הרי אלו מצטרפין וחורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה דהא התם כי חשבת להו בחברתא משכחת לה דמטי להו לכלל חד מינייהו תלתין ותרין אמין דהוה להו לכלל חד מינייהו י"ו אמה לכלל רוח כאילן דעולא (בלא יחפור דף כ"ו ע"ב) ואפילו הכי חורשין כל בית סאה בשבילן משום דמצטרפי אהדדי ושדה אילן מיקרי והכא קא פסיק רבא שאם היה בין אילן לאילן י"ו אמה דמטי לכלל חד מינייהו שמונה אמה מפוזרין הוה ולא מצטרפי ותשובתך דלא דמי דאילו התם לענין שביעית במשיכת השרשין בקרקע הדבר תלוי וכיון שהן נמשכין ויונקים עד שש עשרה אמה לכלל רוח כדמבורר בפרק לא יחפור מצטרפי אהדדי ונמצאת אותה חרישה שחורש כל בית סאה שהנאתה לאותן אילנות דאין בו מקום שאין מגיע מחרישתו הנאה להן ואפילו לענין כלאים במראית העין הדבר תלוי ולא בהליכת השרשין בקרקע ויניקתן כדמבורר בגמרא בכולה דוכתא הלכך אם היה ביניהן שש עשרה אמה אינן מצטרפין למראית העין ומותר להביא זרע לשם וכיון שאין מצטרפין למראית העין להכי קא פסיק רבא לענין לוקח נמי דמפוזרין הוה ולית להו קרקע דלא איכפת לן בהאי מילתא במשיכת השרשין ויניקתן מן הקרקע שהרי הנוטע אילן סמוך לשדה חבירו לא הצריכוהו להרחיק אלא ד' אמות בלבד ואע"ג דאזלי שרשין וינקי משדה חבירו כדתנן בפרק לא יחפור לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות היו שרשין יוצאין לתוך שדה חבירו קוצץ ויורד שלא יעכב המחרישה וכו' וכיון דלענין בני מצרא לא איכפת לן ביניקת השרשין שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ לישראל לענין לוקח נמי לא איכפת לן ביניקת השרשין אלא במראית העין וכיון שיש ביניהן שש עשרה אמה מפוזרין הוה ולית להו קרקע: תניא כוותיה דרבא וכו' בעי רבי ירמיה כשהוא מודד ממקום קצר הוא מודד או ממקום וכו' פי' הדבר ידוע שהאילנות רחבין הן בעיקרן למטה וקצרין והולכין למעלה וכשמודד במקום הרחב נמצא במשכיר הקרקע כל מה שמעדיף הרחב על הקצר.

ולפיכך שאל רבי ירמיה כשהוא מודד אמות אלו שיש בין אילן לאילן ממקום קצר הוא מודד או ממקום רחב הוא מודד וכו' ופשוט הוא בעי רבי ירמיה מכר לו שלשה בדי אילן מהו. האי בעיית רבי ירמיה כתבנה בה מעיקרא פירושא דלא דייק והשתא מעיינא ביה ופרישנא הכי בעי רבי ירמיה מכר לו שלשה בדי אילן מהו פירש כגון שהיו שלשה בדין יוצאין מאילן אחד ובין כל א' מהן לחבירו מארבע אמות ועד שש עשרה ומכר שלשה בדין אלו והניח האילן לפניו מאי מי אמרינן כיון שהבדין מכר והן שלשה מכונסין כשלשה אילנות דמי ויש להן קרקע או דילמא כיון דעיקריהן מן האילן הוא והרי הוא נראה הנך שלשה בדין כאילן אחד דמו ולית להו קרקע ופשט רב גביהה מבי כתיל מהא דתנן המבריך שלשה גפנים ועיקריהן נראין רבי אליעזר בר צדוק אומר אם יש ביניהן מד' אמות ועד ח' מצטרפין פירש אם יש בין השלשה עיקרין מארבע אמות ועד שמנה

אע"פ שהבדין המוברכין כבר נתרחקו זה מזה באותה הבריכה כולהו בתר עיקרייהו שדינן להו וכיון דעיקרייהו הכי הן מקורבין זה לזה אית להו קרקעאלמא כיון דעקריהון נראין בתר עקריהון שדינן להו ולית להו קרקע: ע"ב בעי רב אשי בור מהו שתפסיק בין אילן לאילן אמת המים מהו ריכבא דדיקלי מהו וכולהו בעיי דרב אשי עלו בתיקו: כחצובא שהן משולשין כזה \$ ציור בספר \$ מתקיף לה רב המנונא בשלמא למאן דאמר דאפילו כשורה יש להן קרקע אע"ג דמזדרע בינתייהו דטעמא דמילתא כיון דהוה ג' אילנות חשובין יש להן קרקע אבל תלתא היכי אינן חשובין ואין להן קרקע.

אבל למאן דאמר כחצובא אין כשורה לא אלמא טעמא דמילתא דאית להו קרקע משום דכיון דכחצובא נינהו לא מזדרע לבעל השדה בהווא קרקע דאיכא בינייהו כי היכי דלשייריה המוכר לנפשיה. אלא מעתה זבין ליה תלת היני רומיתא דקיימא.

כחצובא דלא מזדרע נמי בינתייהו הכי נמי דאית להו קרקע אמר ליה הנך לא חשיבי כלומר כיון דלא חשיבי לאו למשבקינהו התם זבנינהו כי היכי דתסמוך דעתיה למוכר לסלוקי נפשיה מההיא קרקע דאיכא בינייהו משום דלא לזדרע ליה בינתייהו אלא גופייהו הוא דזבנינהו ניהליה למעקרינהו מהתם ולמעבד בהו מאי דבעי ומשום הכי לית להו קרקע אבל אילנות דחשיבי למשבקינהו התם הוא דזבנינהו וכחצובא דלא מזרע ליה מוכר בינתייהו אית להו קרקע דמסליק ליה מוכר נפשיה מיניה כשורה דמזרע ליה בינתיים לית להו קרקע דלא מסליק ליה מוכר נפשיה מיניה: אמר רב חסדא מכר לו שוה חמש בשש והוקר ועמד על שמונה מי נתאנה.

בשעת לקיחה. ליקח הלכך אם רצה לוקח לחזור בו ולבטל המקח חוזר בו אבל המוכר אינו יכול לבטל המקח ולומר לו ללוקח כיון דאוניתך המקח בטל היה והאי דאוקיר ברשותי אוקיר משום דאמר ליה לוקח אי לאו אוניתן מעיקרא לא מצית הדרת בך ואע"ג דיקרא בתר הכי דכי יקרא ברשותי יקרא השתא דאוניתן מצית הדרת בך: ותנא תונא יפות ונמצאו רעות לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר אלמא מי שהוטל עליו הוא שיכול לחזור בו: ודחינן ממאי ודילמא הא דרב חסדא תרווייהו מצו הדרי בהו.

כלומר ודילמא לעולם אימא לך דהיכא דהויא אונאה בדמים תרווייהו מצו הדרי בהו בין המאנה בין המתאנה דכיון דאית בה אונאה בכדי ביטול מקח לרב חסדא כדאית ליה ולרבה כדאית ליה איגלאי מילתא דמקח בטל הוה מעיקרא וכמאן דלא הוה ליה האי מקח כלל דמי ומתני' היינו טעמא דאין המאנה יכול לחזור בו ולבטל המקח משום דרע רע יאמר הקונה ואוזל לו אז יתהלל פי' ההונאה לא היתה בדמים כלל שכשמכר לו על דעת שהן יפות מכר והדמים שנתן לו דמי יפות היו הלכך כשנמצאו שהן רעות אין כאן אונאה כלל ולא הטעה אותו אלא לפי שאמר לו פירות אלו שאני מוכר לך יפות הן ונמצאו רעות וכיון שמכר לו על דעת שהן, יפות ונמצאו רעות הדמים שנתן לי דמי יפות הן שנמצא שלא היה בדמים אונאה כלל ולא היה בטעות אלא במה שמכר על דעת שהן יפות ונמצאו רעות.

והיינו טעמא דהאי דחיייתא דשאני בין דין אונאה בדמים לטעות שבין רעות ויפות לפי שטעות הדמים יש לומר ששניהם טעו בדבר וכל אחד מהן היה סבור שזה שוויו ונמצא המקח טעות מעיקרו בין זה לזה אבל מעות שבין יפות לרעות כיון שדרך העולם לגנות

הלוקח את ואע"פ שהוא יודע שהוא יפה כדכתיב רע רע יאמר הקונה וגו' וממילא שמעת שגם המוכר דרכו לשבח המקח ואע"פ שהוא יודע שהוא רע לפיכך המתאנה הוא שיכול לחזור בו ולא המאנה שאם מכר יפות ונמצאו רעות הלוקח הוא שיכול לחזור בו שהוא ודאי טעה וחשב שהן יפות שכיון שדרכו לומר רע רע וע"פ שהן יפות ואמר עכשיו שהן רעות בוודאי טעם אבל המוכר יש לומר שיוודע היה שהן רעות וזה שאמר יפות לפי שדרך העולם הוא לשבח המוכר את מקחו ואע"פ שהוא יודע שהוא רע ואם מכר לו רעות ונמצאו יפות המוכר הוא שיכול לחזור בו שהרי ודאי טעה שכיון שדרכו לשבח את המקח ואמר עכשיו שהן רעות בוודאי טעה וסבר שהן רעות אבל הלוקח אינו יכול לחזור בו לפי שיש לומר שיוודע היה שהן יפות וזה שאמר שהן רעות לפי שדרך העולם היא לגנות הלוקח את המקח ואע"פ שהוא יודע שהוא יפה זהו פירוש הנכון ואותו פירוש שכתבתי קודם לכן אין לסמוך עליו.

והאי מימרא כולה בדרך דיחוי בעלמא הוא אבל לעולם בין אונאת דמים ביתר משתות בין אונאת רע ויפה המתאנה יכול לחזור בו ולבטל המקח ולא המאנה כרב חסדא: דף פד ע"ב המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד קנה מדד ולא משך לא קנה וכו' אמר רב אסי א"ר יוחנן מדד והניח על גבי סימטא פירש מדד המוכר במדתו אי נמי הסרסור במדת המוכר והניח על גבי סימטא כלומר והניח הפירות עצמן בקרקע על גבי סימטא קנה הלוקח דכיון דסימטא רשותא דתרווייהו הוא נעשה כמי שהניחן ברשות הלוקח ואינו צריך משיכה ודוקא בשהערה הפירות מן המדה שלו ונתנן על גבי קרקע בסימטא הוא שקנה לוקח אבל אם לא הערה הפירות מן המדה אלא הניח המדה כשהיא מלאה באותן פירות על גבי סימטא לא קני דהוה ליה כליו של מוכר וקיימא לן דכליו של מוכר אפילו ברשות לוקח לא קנה וכל שכן בסימטא וזה שהוצרכנו להעמיד הא דרב אסי אמר רבי יוחנן במדת המוכר לפי שאילו היתה המדה של סרסור הא קיימא לן דמשנתמלאה המדה ללוקח ואע"פ שהפירות עדיין במדה ולא הערה אותן על גבי סימטא ואילו היתה של לוקח הא אמרינן דראשון ראשון קנה ואע"פ שעדיין לא נתמלאת המדה.

וכל שכן שלא יהא צריך שיערה אותן מן המדה על גבי סימטא כדתניא ארבע מדות במוכרין וכו' והוצרכנו להעמידו בשהיה המודד או המוכר או הסרסור לפי שאילו היה הלוקח המודד משעה שהגביה המדה מלאה הפירות קנה אותן באותה הגבהה ואע"פ שהיא מדה של מוכר ולא היה צריך להניח אותן על גבי סימטא: א"ל ר' זירא לר' אסי שמא לא שמע רבי אלא במודד לתוך קופתו של לוקח דכליו של לוקח קנה לו בסימטא א"ל דמי האי מרבנן כדלא גמרי אינשי שמעתא מודד לתוך קופתו מימרא בעי: קבלה מיניה או לא קבלה מיניה כלומר קבלה מיניה דרב אסי ר' זירא להא דקאמר משמיה דרבי יוחנן דהיכא דמדד ונתן על גבי קרקע בסימטא או לא קבלה מיניה.

ואסיקנא דלא קבלה מיניה דאמרינן הכי נמי מסתברא דבמודד לתוך קופתו של לוקח הוא דקאמר רבי יוחנן דקנה בסימטא דאמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן מדד והניח על גבי סימטא לא קנה קשיין אהדדי כלומר קשיא הא דאמר רבי יעקב משמיה דרבי יוחנן אהא דאמר רב אסי אמר ר' יוחנן אלא להו שמע מינה כאן במודד על גבי קרקע לא קנה כאן במודד לתוך קופתו של לוקח קנה והא דרב אסי אמר רבי יוחנן דמודד והניח על גבי

סימטא קנה במודד דד לתוך קופתו הוא דמשמע ולא דייק ליה למימרא מיניה כדאמר ליה ר' זירא ואותבינן עליה דרב אסי דאמר משמיה דרבי יוחנן מודד והניח על גבי קרקע בסימטא קנה מהא דתנן מדד ולא משך לא קנה פירש מדד מוכר או הסרסור ולא משך הלוקח לא קנה מאי לאו בסימטא אפילו מדד והניח על גבי קרקע לא קנה ודחינן לא ברה"ר לפי שברשות הרבים אין לאחד מהן בו רשות אבל בסימטא קנה וכו' והאי מימרא דחיא בעלמא היא וליכא למסמך עלה אלא אהאי דאמרינן לעיל כאן במודד לתוך קופתו קנה כאן במודד על גבי קרקע לא קנה הוא דסמכינן והכי מסקנא דשמעתא מדאמר דכליו של לוקח קונה לו בסימטא ואי סלקא דעתך מדד והניח על גבי קרקע בסימטא קנה כדאמר רב אסי למה לי כליו של לוקח בלאו הכי נמי הא אמרת הניח על גבי קרקע קנה אלא לאו שמע מינה דבמודד לתוך קופתו הוא דקנה כדאמרינן לעיל אבל מדד והניח על גבי סימטא לא קנה בקרקע הוא דמתוקמא ודאמרינן לא ברשות הרבים דחייא בעלמא הוא ולא סמכינן עליה וכיון דמתני' בסימטא היא לא משכחת לה אלא במדה דמוכר וקא מדד לה המוכר או הסרסור כמו שאמרנו לעיל דאי במדה דלוקח הוה ליה כליו של לוקח בסימטא וקיימא לן דכליו של לוקח בסימטא קנה ולא בעי משיכה.

כדתניא ואם היה מדה של אחד מהם כלומר של לוקח קנה בחצר שהיא של שניהם ובמדת סרסור נמי לא מתוקמא דהא קיימא לן דמדת סרסור אם נתמלא המדה ללוקח כדתניא ארבע מדות במודדין וכו' עד במה דברים אמורים במדה שאינה של שניהם שהיא מדת סרסור ותנן נמי במוכר יין ושמן לחבירו עד שלא נתמלאת המדה למוכר משנתמלאת המדה ללוקח ואוקימנא במדת סרסור אלמא מדת סרסור כיון דנתמלאת קני הלוקח בסימטא ואע"ג דלא משך הלכך לא מיתוקמא אלא במדה דמוכר בדקא מדד ליה המוכר או הסרסור כדבררינן ומשום הכי מדד ולא משך לא קנה: דף פה ע"א רב ושמואל דאמרי תרווייהו כליו של אדם קונים בכ"מ חוץ מרה"ר ומוקים לה לקמן בדאמר ליה זיל קני כלומר יקנו כליך וכיון שנעשה ללוקח בכליו כאילו נעשה ברשותו חוץ מרשות הרבים לפי שאין לו רשות להניח שם כליו.

ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו אפילו ברשות הרבים אמר רב פפא ולא פליגי האי דקאמרי רב ושמואל חוץ מרשות הרבים רשות הרבים הוא שאין לו בו רשות כדי להניח שם כליו והאי דאמרינן רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו ואפילו ברשות הרבים לאו ברשות הרבים ממש הוא אלא סימטא אבל רשות הרבים ממש דכ"ע כליו של לוקח אינו קונה בו.

ואותבינן עלייהו דרב ושמואל דאמרי כליו של לוקח קונה לו בכל מקום חוץ מרשות הרבים דאינו קונה ועלייהו דרבי יוחנן ור"ל נמי ואליבא דרב פפא דאמר דכולי עלמא כליו של לוקח ברה"ר לא קנה מהא דתניא ארבע מדות במוכרין עד שלא נתמלאה המדה למוכר משנתמלאה המדה ללוקח בד"א במדה שאינה של שניהם פירש כגון שהיתה המדה של סרסור אבל אם היתה המדה של א' מהן פירש של לוקח ראשון ראשון קנה ברה"ר ובחצר שאינו של שניהם פירש והוא דאיכא שיתות במדה וכדבעינן למימר לקמן (דף פ"ז ע"ב) אבל ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו ברשות לוקח כיון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח ברשות הלה המופקדין אצלו שאינו לא למוכר

ולא ללוקח לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו פירש מפני שאין לו רשות להניח כליו בחצרו של חבירו.

קתני מיהא אבל אם היתה מדה של א' מהן שהוא הלוקח ראשון ראשון קונה ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם מאי לאו ברשות הרבים ממש אלמא כליו של לוקח ברשות הרבים קנה. ופריק לא סימטא ואמאי קרי לה רשות הרבים לפי שאינה רשות היחיד ואקשינן והא דומיא דחצר שאינה רשות של שניהם קתני מה התם דלית ליה רשותא לאנוחי ביה כלל הכא נמי דלית ליה רשותא לאנוחי ביה כלל דהוא רשות הרבים ומהדרין לא מאי חצר שאינה של שניהם נמי דאינה מיוחדת לחד מינייהו כלומר דאינה מיוחדת לא' משניהם אלא אתרווייהו הוא דאית ליה לכל חד וחד מינייהו רשותא לאנוחי בה משום הכי קנה לוקח אבל חצר שאינה של שניהם ממש אלא לאדם אחר שאין לאחד מהן רשות בה וכן רשות הרבים שאין לא' מהן בה רשות כליו של לוקח אינו קונה שם כלום לפי שאין לו רשות להניח שם כליו.

וא"ת היכי סליקא אדעתין מעיקרא דהאי חצר שאינה של שניהם דקתני חצר של אדם אחר היא אלמא כליו של לוקח ברשות שאינה של שניהם אלא לאדם א' קניא והא בהדיא ברשות הלה המופקדין אצלו לא קני עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו אלמא כליו של לוקח ברשות שאינה של שניהם אלא לאדם אחר לא קניא.

לא דמי רשות שאינה של שניהם אלא לאדם אחר לרשות הלה המופקדין אצלו דאילו רשות שאינה של שניהם אלא לאדם אחר לית ליה לחד מינייהו רשות לא למוכר ולא ללוקח ומשום הכי סלקא אדעתין דכליו של לוקח קניא ביה דהא לית בהא רשותא למוכר אבל רשות הלה המופקדין אצלו וכיון שהשאל בעל חצר מקום למוכר להניח שם פקדונו נמצא אותו מקום קנוי למוכר וכרשותו דמי ומש"ה לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו תדע דהא גבי רשות מוכר קתני לה אלמא דינה כדין מוכר: דף פה ע"ב בעא מיניה רב ששת מרב הונא כליו של לוקח ברשות מוכר כגון פסק ונתן לתוך המדה של לוקח או מדד המוכר במדה שלו ושפכן לכליו של לוקח והבית של מוכר הוא קנה לוקח כאילו נתן לתוך רשותו כיון דהוי בכליו או לא קנה לוקח דרשות עיקר והכלי בטל הוא לגבי הרשות ולהכי בעי קנה לוקח ואע"ג דברה"ר לא קני כליו דלוקח משום דאין רשות לו להניחו שם קבעי ברשות מוכר כיון דברשות מדד שם מקני ליה כליו פי' קנה לוקח או לא (אגירסת הרי"ף קאי דלא גריס לוקח) אמר ליה תניתוה זרק לה גיטה לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת אע"ג דקלתה ברשות דבעל קא מנחה קניא ליה לגגו דאית בה אלמא של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח.

אמר ליה רב נחמן מאי טעמא קא פשטת ליה מההוא דמחו לה מאה עוכלי בעוכלא דאמר רב יהודה אמר שמואל והוא שהיתה קלתה תלויה בה אבל אם היתה קלתה בקרקע שהוא חצרו של בעל אינה מגורשת דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח: רב אדא בר אהבה אמר וכו' רב משרשיא אמר כגון שהיה בעלה מוכר קלתות פי' וקנתה ממנו קלתה וקנאתו דהגבהה והוי ליה כליה והניחוהו לפנינו בקרקע שהוא חצר של בעל דבההיא הנאה דקא זבנא ליה מיניה לא קפיד עלה בהנחת אותה קלתא בחצרו והוי כמו שהשאלה מקום הקלתא דה"ל כליו של לוקח ברשות לוקח ומש"ה כי זריק ליה לגט

לתוך קלתה קנתה הגט ונתגרשה אבל אם לא קנתה זו הקלתה מבעלה אינה מגורשת
דה"ל כליו דלוקח ברשות דמוכר דלא קנה לוקח.

אלא פשוט ליה מהא דקתני ברשות מוכר לא קנה לוקח עד שיגביהנה או עד שיוציאנה
מרשותו מאי לאו בכליו דלוקח אלמא כליו דלוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח ופריק
לא בכליו דמוכר אבל כליו דלוקח קונה אפילו ברשות מוכר. ואם תאמר אם כן אמאי
קתני רישא ברשות הרבים ובחצר שאינה של שניהם דמשמע דקאי נמי על הא דאמרינן
אם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה ברשות הרבים הוא דאמרינן ולא במקום
אחר הא בעינן מימר דכליו דלוקח קונה אפילו ברשות המוכר.

ויש לומר דלא קאי כי אם ארישא דקתני משנתמלאה המדה ללוקח דקאי במדת סרסור
ומדת סרסור כי נמלאה לא הוי כמדה דלוקח ממש ולא קני כי אם ברשות הרבים ולא
ברשות מוכר. א"נ דקאי נמי אאם היתה מדה של אחד מהם ושאיני שאר כלי דלוקח
ממדה דלוקח וצריך עיון אי בכליו דמוכר אמאי נקיט ברשות מוכר אפילו ברשות הרבים
ובחצר שאינה של שניהם לא קני עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו אלא דעדיפא
מיניה אקשי ליה ודייקינן מדרישא בכליו דמוכר סיפא נמי בכליו דמוכר כלומר כיון
דקא מוקמת לה להאי דקתני רישא ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה
מרשותו בכליו דמוכר ממילא שמעת דסיפא נמי דקתני ברשות הלוקח כיון שקיבל עליו
מוכר קנה לוקח דבכליו דמוכר הוא ואי בכליו דמוכר הוא אמאי קנה לוקח כלומר אי
אמרת בשלמא דהא דקתני רישא ברשות מוכר לא קנה לוקח עד שיגביהנה וכו' בכליו
של לוקח הוא אלמא כליו של לוקח ברשות מוכרלא קנה לוקח דשמעת מינה דבחר חצר
אזלינן ולא בתר כלי וכל שכן בכלי דמוכר היינו דקתני סיפא ברשות לוקח כיון שקיבל
עליו מוכר קני לוקח משום דחצר וכלי תרווייהו דלוקח נינהו ואפילו הוה ליה כליו
דמוכר נמי כיון דחצר דלוקח ניהו בתר חצר אזלינן ולא בתר כלי אלא אי אמרת דרישא
דקתני ברשות מוכר לא קנה לוקח עד שיגביהנה וכו' בכליו דמוכר הוא אבל כליו של
לוקח ברשות מוכר קני לוקח אלמא בתר כלי אזלינן ולא בתר חצר אמאי קתני סיפא
ברשות לוקח כיון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח ואע"ג דבכליו דמוכר הוא והא אמרת
דבתר כליו אזלינן ולא איכפת לן בחצר וכיון דהכא כליו של מוכר הוא דהא אוקימנא
לרישא וסיפא בכליו דמוכר אמאי קנה לוקח.

ופריק סיפא אתאן לכליו של לוקח אבל כליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה לוקח
דבתר כליו אזלינן ולא בתר חצר וכו': ומאי פסקא סתמא דמילתא בי' מוכר וכו' והיינו
שני מדות מד' מדות של מוכרין דהכי קאמר ברשות מוכר לעולם לא קנה לוקח כי אם
בהגבהה משום דדרכו נמכור שם בכליו דמוכר.

אבל בכליו דלוקח או במדת סרסור בעת מלאה המדה קנה כמו ברישא בסימטא ומכל
מקום ד' מדות חשיב להו. וברשות לוקח לעולם קנה שהרי נתונין בכליו דלוקח ופשוט
הוא: אמר רבא ת"ש משך חמריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו בין פסק עד שלא מדד בין
מדד עד שלא פסק שניהן יכולין לחזור בהן.

פירש כגון שמדדן החמר מעל גבי החמור ולא הורידן לקרקע שאילו מדדן בעל הבית
אם פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהן לפי שכיון שמדדן בעל הבית הרי

הגביהן באותה מדידה וקנאן בהגבהה הלכך הא דקתני בין פסק עד שלא מדד בין מדד עד שלא פסק שניהם יכולין לחזור בהן אי איפשר להעמידה אלא בשמזדן החמר ולפיכך לא קנה בעל הבית שהרי לא הגביה ולא משך ואשמעינן דמשיכת אדם טעון לא מהניא עד שימשך הפירות עצמן שהרי לא פרקין כדקתני סיפא פירקן ולא הורידן לקרקע כדי שתקנה לו חצירו: פירקן.

פירש בין החמר בין בעל הבית המוכר או הלוקח קודם שפסק דמים דלא קנאם במשיכה. ונתנן בקרקע שהיא חצר של בעל הבית.

פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהן שהרי קנתה לו חצירו ונעשה ברשותו דמדידה לא מעכבא דגלוי מילתא בעלמא הוא ולא דמי לכור בשלשים דיכול לחזור אפילו בסאה אחרונה דמדידה כל הכור מעכבא ליה ולא קניא רשותיה דהתם כל הכור זבין ליה כאחד ואית דמפרש פירקן והכניסן וכו' היינו משיכה והאי דקתני פסק עד שלא מדד קנה מוקמי לה בפסק קודם שפירקן וקנה במשיכה שאחר פסק ולא נהירא דא"כ היכי יליף מינה דכליו של מוכר לא מעכב קנייה דרשות לוקח דילמא האי דקנה לוקח לאו משום קניי' רשותו הוא אלא משום משיכה: מדד עד שלא פסק שניהן יכולין לחזור בהן דלא סמכא דעתיה פירש דלא מהניא משיכה והגבהה וכל מידי ההקנאה אלא לאחר פסיקת הדמים ושמעינן מהני מילי דאע"ג דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה אבל משיכה או ההגבהה אפילו קיימי בכליו דמוכר קנה מדקתני ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו ואוקימנא בי מוכר מאני דמוכר שכיחי ואפילו הכי קני בהגבהה אע"ג דהוה סלקא דעתיה דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה דבתר כלי אזלינן פירש דמוכר ולוקח כדבעינן למימר לקמן אבל אם לא פסק אע"ג דמשך והגביה או נעשה בחצירו כיון שיכול המוכר לומר לו איני מוכר לך אלא בכך וכך גם הלוקח יכול לומר איני לוקח ממך אלא בכך וכך עדיין לא קנה הלוקח כלום ולפיכך אע"פ שפירקן והכניסן לתוך ביתו ונעשה ברשותו של לוקח אם פסק עד שלא מדד קנה שהרי קנתה חצירו ואם מדד עד שלא פסק עדיין לא קנה הלוקח כלום ואע"פ שהן בחצרו קתני מיהא פירקן והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד אין שניהן יכולין לחזור בהן ואע"פ שהן עדיין בכליו דמוכר ומדכליו דמוכר ברשות לוקח קנה לוקח אלמא בתר חצר אזלינן ולא בתר כלי כליו דלוקח נמי ברשות מוכר לא קנה לוקח דבתר חצר אזלינן וחצר דמוכר הוא ולא איכפת לן בכלי.

אמר רב נחמן בששפכן כלומר לעולם אימא לך בתר כלי אזלינן וכליו דלוקח ברשות מוכר קנה לוקח ולא איכפת לן בחצר וכליו דמוכר ברשות לוקח לא קנה לוקח ולא איכפת לן בחצר והאי דקתני פירקן והכניסן לתוך ביתו קנה לוקח לאו בכליו דמוכר הכניסן אלא שפכן מן הכלים בתוך חצרו של לוקח איקפד רבא מידי שפכן קתני פירקן קתני.

אלא אמר מר בריה דרב אשי במסבלי דתומי דליתנהו בכלים אלא קשורין הן בחבלים בלבד ומשום הכי כשפירקן והכניסן לתוך ביתו דלוקח קנה לוקח שהרי אינן בכלים דמוכר. אמר ליה הונא בריה דמר זוטרא לרב אשי מכדי פירקן קתני פירש כלומר כיון

שפירקן והכניסן לחצרו דלוקח מקני ליה חצרו אמאי פליג בין פסק עד שלא מדד למדד עד שלא פסק א"ל פסק סמכא דעתיה דמוכר וגמר ומקני ליה בהכנסתו לחצרו לא פסק סמכא דעתיה דמוכר דמוכר ולא גמר ומקני ליה ומשום הכי לא אקניא הכנסתו לחצרו כלום דהא לא גמר ומקני ליה ושמעינן מיהא דמשיכה והגבהה ומסירה וכולהו אנפי דהקנאה לא מהניין ולא קני להו לוקח אלא בפסק עד שלא עשאן אבל אם לא פסק ואמר לו הריני מוכרן לך והגביהן או הכניסם לחצרו עדיין לא סמכא דעתיה דמוכר ולא מקני ליה ללוקח מידי.

ומסתברא לך דהני מילי במידי דאין דמיו קצובין אבל מידי דדמיו קצובים אינו צריך פסקא ואע"ג דקא תבע השתא טפי לאו כל כמיניה דאמרינן האי מיהדר קא הדר ביה הילכך כיון דמשך או הגביה או עבדינהו לחד מאנפי הקנאה אע"ג שלא פסק בדמים קני ליה הלוקח ויהיב ליה דמים כמה דשוו הדין סברא דילן.

אבל הרבינו הרב זצ"ל לא היה סבירא ליה הכי אלא אפילו בדברים שדמיה קצובין נמי פסק אין לא פסק לא דכיון דלא פסק לא סמכא דעתיה ואכתי אית למוכר למתבע ביה טפי ממאי דשוי: אמר ליה רבינא לרב אשי תא שמע דרב ושמאל דאמרי תרווייהו כליו של אדם קונה לו בכל מקום לאתויי מאי לאו לאתויי רשות מוכר אלמא כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח.

ומהדרינן שאני התם דא"ל זיל קני כלומר בדאמר ליה זיל קני בקנין דכיון דאמר ליה הכין הוה ליה כמאן דאקני ליה מקום בחצרו למהוי ביה ההוא כלי והוה ליה ככליו של לוקח ברשות לוקח. אבל אי לא א"ל הכי איכא למימר דלא קני.

וסלקא שמעתא בהכי דהיכא דאמר זיל קני ודאי קני ליה כליו של לוקח ברשות מוכר אבל היכא דלא אמר ליה הכין לא אפשיטא מילתא אי קנה אי לא קנה ובכמה דוכתי אמרינן בגמרא שמע מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח ודחינן לה דאלמא מילתא ספיקתא היא ואכתי לא אפשיטא אי קנה אי לא קנה וכיון שכן לחומרא עבדינן עליה דלוקח ולא קני.

מיהו אית לן מיהא דרב משרשיא דבי רבי אמי דאמר כגון שהיה בעלה מוכר קלתות דכי אמרינן כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח היכא דאמר ליה זיל קני והיכא דלא אמר ליה זיל קני לא הני מילי היכא דאתי ליה כלי מעלמא אבל היכא דזבניה לוקח לההוא כלי מיניה דמוכר ואגביה דקנייה בההיא הגבהה והדר אנחיה ברשותיה קני ליה ההוא כלי כל מאי דמנח ביה דכיון דזבניה מיניה לא קפיד עליה לאנוחיה ברשותיה וכמי שהשאלו מקומו דמי והוה ליה כליו של לוקח ברשות לוקח.

ודוקא היכא דאגביה לוקח לההוא כלי והדר אנחיה דקנייה בההיא הגבהה והוי ליה כליו דאמרינן דכיון דזבניה מיניה לא קפיד עליה מוכר לאנוחיה ברשותיה והוי ליה כליו של לוקח ברשות לוקח אבל אי לא אגביה אכתי כליו של מוכר הוא ברשו' מוכר והוה ליה כמקח עצמו דכיון דלא אגביה לא קני ליה.

ואם תאמר אי הכי נמי לימא כיון דזבניה מיניה לא קפיד עליה מוכר למשבקיה ברשותיה וכמאן דאשאליה מקומו דמי והוה ליה כמאן דאיתיה ברשותיה דלוקח דלא צריך מידי

כדתניא ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח כי אמרי' כיון דזבניה מיניה לא קפיד עליה למשבקיה ברשותיה ה"מ היכא דקנייה בהגבהה או במידי אחרינא מקמי דלישבקיה ברשותא דמוכר אבל בלא"ה אכתי כליו דמוכר הוא דהא לא קנה ליה לוקח מקמי הכין כי היכי דלישאליה ההוא מקום דמנת ביה והיינו דתניא ברשו' מוכר לא קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו: אשתכח השתא דמחוורתא דדינא בהאי עניינא דכליו של לוקח בסימטא ובחצר שהיא של שניהם קני דהא אית ליה רשותא ללוקח לאנוחי ביה ההוא כלי.

ברשות הרבים ובחצר שאינו של שניהם אלא דאדם אחר כיון דלית ליה רשותא לאנוחי ביה ההוא כלי לא קני מידי עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו. ברשות מוכר אי אמר ליה זיל קני קני דכמאן דמקני ליה מקום בחצירו למהוה ביה ההוא כלי דמי ואי לא לא קני עד שיגביהנה או עד שיוציאנה מרשותו.

ולענין כליו של מוכר ברשות לוקח הא ודאי בתר כלי אזלינן ולא קני דהא אוקמי רב נחמן בר יצחק להא דתניא פירקן והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מדד אין שניהם יכולין לחזור בהן בששפכן ומר בר רב אשי אוקמה במסבלי דתומי דליתנהו בכלי דשמעת מינה דהא איתנהו בכליו דמוכר לא קני וליכא למפשט מינה דכליו דלוקח ברשות מוכר דבתר כלי אזלינן וקני דהא דרב נחמן בר יצחק דאוקמה להאי ברייתא בששפכן ומר בר רב אשי במסבלי דתומי בדרך איפשר.

ויש לומר הא דאוקמי' בהכי דכיון דלוקח מוציא הוא מיד המוכר כל כמה דאיפשר לשנוי כי היכי דתיקם ליה המקח בידי דמוכר משנינן הילכך לענין כליו של מוכר ברשות לוקח אמרינן דילמא בתר כלי אזלינן ואוקמינן לה להאי ברייתא בששפכן כרב נחמן בר יצחק אי נמי במסבלי דתומי כמר בר רב אשי ולענין כליו של לוקח ברשות מוכר אמרינן דילמא בתר חצר אזלינן ומוקמינן להא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו כליו של אדם קונה לו בכל מקום ואפי' ברשות מוכר בדאמר ליה זיל קני הא לא אמר ליה לא קני תדע דהא לבתר דאוקמא רב נחמן בר יצחק להאי ברייתא בששפכן ומר בר רב אשי במסבלי דתומי קא אתינן למפשט מהא דרב ושמואל דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה ודחינן לה ואמרינן יצחק ודמר בר רב אשי ליכא למפשט מינה לכליו של לוקח ברשות מוכר דקני אלא אכתי איכא למימר דלא קני.

דף פו ע"א תנן התם בקידושין בפרק האשה נקנית נכסים שיש להם אחריות. שקיימים לעולם.

נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאיין להן אחריות אין נקנין אלא במשיכה. בסורא מתנו לה להא שמעתא משמיה דרב חסדא בפומבדיתא מתנו לה משמיה דרבא ואמרי לה משמיה דרב כהנא לא שנו שנכסים שאין להם אחריות נקנין במשיכה אלא בדברים שאין דרכן להגביה כלומר דברים גדולים שאין יכול להגביהן אבל דברים קטנים וקלים שדרכן להגביה בהגבהה אין במשיכה לא.

יתיב אביי וקאמר ליה להאי שמעתא. איתיביה רב אדא בר מתנה לאביי הגונב כיס בשבת חייב.

פירש חייב לשלם תשלומי כפל שכבר נתחייב בגנבתו קודם שיבא איסור שבת פירש לפי שמשעה שהגביה הגניב' בחצר קנאה ונתחייב בה ובכפילה ובאיסור שבת לא נתחייב עד שהוציאם לחוץ: היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא פטור שהרי איסור שבת ואיסור גניבה באין כאחת. פירש כיון דקיי"ל דמשיכה ברשות בעלים אינה קונה כדתניא ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה או שיוציאנה מרשותו נמצא זה שגרר הכיס שלא קנאו בגרירתו כשהיה ברשות בעלים אלא עד שהוציאו לחוץ ומשעה שהוציא לחוץ קנאו בגרירתו דשויא לה משיכה חוץ מרשות הבעלים ולפיכך פטור מלשלם שהרי בשעה שנתחייב באיסור גניבה שהוא שעת הוצאתו לכיס מרשות בעלים באותה שעה עצמה נתחייב באיסור שבת ונמצא איסור שבת ואיסור גניבה באין כאחת אלמא בשעה שיצא הכיס מרשות בעלים קנאו הגנב בגרירתו.

ואי דדברים שדרכן להגביה אין נקנין אלא בהגבהה אבל במשיכה לא הכא אמאי קנאו הגנב להאי כיס בגרירה והא כיס מדברים שדרכן להגביה הוא שהרי ברקנין הוא ואיפשר להגביהו אמר ליה במותנא קא אמינא: במידי דצריך למותנא. פירש אבל כלומר האי כיס אינו כיס קטן אלא גדול הוא הכיס שאי אפשר להגביהו וצריך הוא לגוררו בחבל ולפיכך קנאו במשיכה.

ואם תאמר והא קיימא לן דמשיכה ברשות הרבים אינה קונה וכיון שכן איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא הא אוקימנא בפ' אלו נערות (כתובות דף ל"א) בצידי רה"ר ור' אליעזר הוא דאמר צידי רשות הרבים כרשות הרבים דמי אלמא איסור שבת איכא דהא כרשות הרבים דמי איסור גניבה נמי איכא דכי אמרינן משיכה ברשות הרבים לא קניא הני מילי ברשות הרבים עצמה דלהילוך עבידא ולית ליה רשותא לאנוחי ביה מידי אבל צידי רשות הרבים משיכה נמי קניא בה.

ולרב אחא דאוקמה התם כגון ששלשל ידו למטה משלשה וקבלה לא צריך לאוקמיה במידי דצריך מותנא דהא להאי אוקמתא דיליה בהגבהה הוא דקניא ולא במשיכה הילכך האי פירוקא דאמרינן הכא במידי דצריך מותנא אליבא דמאן דאוקמה התם בצידי רשות הרבים הוא ולא אליבא דמאן דאוקמה כגון ששלשל ידו למטה משלשה וקבלה: ע"ב תא שמע המוכר פירות לחבירו משך ולא מדד קנה והא פירות דבני הגבהה נינהו וקא קני להו במשיכה.

ופריק הכא במאי עסקינן בשליפי רברבי שאין יכול להגביהן. ואקשינן אי הכי אימא סיפא הלוקח פשתן מחבירו לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום ואמאי לא קני ליה במשיכה אטו פשתן לאו בשליפי רברבי עביד.

ופריק שאני פשתן דמשתמיט כלומר אף על גב דעביד בשליפי רברבי איפשר דמשמטינהו חדא ומגבינהו וה"ל מדברים שדרכן להגביה ואיכא מרבוותא דפירש ביה הכי שאני פשתן דמשתמי' כלו' אם ימשכנו על הארץ מתנתק ומתפרק לפי' אמר בטלטול לפי שאין דרכו לימשך. והאי פירושא לא דייק משום דאיכא לאקשווי עליה אטו היכא דאין דרכה במשיכה נעביד הגבהה קאמרי' כי היכי דנימא שאני פשתן דאין דרכו לימשך היכא דאפשר בהגבהה לא תסגי ליה במשיכה הוא דקאמרינן וכיון שכן הא דאמרינן שאני פשתן דמשתמיט לאו למימרא דלא אפשר במשיכה הוא אלא למימרא

דאפשר בהגבהה הוא דכיון דאפשר בהגבהה אף על גב דאפשר ביה נמי משיכה בהגבהה אין במשיכה לא: אמר ליה רבינא לרב אשי תא שמע בהמה גסה נקנית במשיכ' והדקה בהגבהה וחכמים אומר' בהמה דקה במשיכה והא בהמה דקה דבת הגבהה היא וקנה לה במשיכה.

ופריק שאני בהמה דמסרכא. כלומר סורכת ברגליה על נושאה ולפיכך נקנית במשיכה דהוה ליה דברים שאין דרכן להגביה ומסקנא דשמעתא בקידושין כמאן דתני וחכמים אומרים זו וזו נקנית במשיכה וכן הילכתא.

וכיון שכן לית לן מאי דקני במסירה אלא ספינה בלחוד וכל מאי דדמי לה מסותא דבתי ברשות הרבים או תיבה גדולה וחבית גדולה ברשות הרבים דאינן בת הגבהה ואינן יכולין להמשיך עד שמתקבצין להן בני אדם וגוררין אותן כגון הני לחוד הוא דמקניין במסירה ברשות הרבים אבל שאר מילי אי מידי דבר הגבהה היא בהגבהה ולא מהניא בה מסירה ולא משיכה אי מידי דלאו בר הגבהה הוא במשיכה ואי קיימא ברשות הרבים דלא מהניא בה משיכה לא קני עד דמשיך לה מרשות הרבים לסימטא והכין קאמר רבינו הרב זצ"ל: רב ושמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו ואפילו בסאה אחרונה דכיון דכור אמר ליההוה ליה כוליה כור כחד גופא ולא קני ליה עד דמשיך ליה לכוליה וכי לא משיך ליה כוליה כמאן דלא משיך ליה מידי דמי ולא קני אפילו הנך סאין דמשך.

כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה דכיון דאמר ליה סאה בסלע כל סאה וסאה בפני עצמה היא חשוב' ומאי דמשיך מינייהו קני ליה: ת"ש ואם היה מדה של אחד מהן. פי' כשהוא הלוקח ראשון ראשון קנה ואף על גב דלא נתמלאת המדה דלא איפשר לאוקמה בשנתמלאת המדה דמדקתני רישא עד שלא נתמלאת המדה למוכר משנתמלאה המדה ללוקח מכלל דסיפא דקתני בד"א במדה שאינה של שניה' אבל אם היתה מדה של אחד מהן ראשון ראשון קנה ואפי' לא נתמלאת המדה והא הכא דזבין ליה מלא המדה דדמי לכור בשלשים אני מוכר לך ואפילו הכי קנה ראשון ראשון שנתן במדה ואף על פי שלא נתמלאת המדה: ופריק כדאמר רב כהנא שנתות היו בהין שבמקדש פי' סימנין היו בהון כמו שירטוט כדי שידע הכהן עד היכן מגיע רביעית ההין שהוא של כבש וכן לפר וכן לאיל הכא נמי שנתות היו במדה עד כאן לוג עד כאן תרקב עד כאן סאה פי' וכי זבין לאו מלא המדה סתם זבין ליה דהא כי אמר ליה כור בשלשים אני מוכר לך אפי' בסאה אחרונה יכול לחזור בו והני שנתות לא אלימי מהנך סאין דאמרינן אפי' לקח כ"ט סאין ונשתיירה סאה אחרונה יכול לחזור בו אלא כי זבין ליה ה"ק ליה זבינות לך הא מדה דאית בה הני סימנין כל סימן וסימן בכך א"נ כל קב וקב בכך דדמיא לכור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך ומש"ה ראשון ראשון קנה והוה ליה כל סימן וסימן אי נמי כל קב וקב זבוני באנפי נפשיה והיינו דאקניהון להו הני שנתות כי היכי דליפליגיהו בהני זביני ולאוקמי דכל סימן וסי' זביני באפי נפשיה נינהו דאי לאו שנתות ליכא לאוקמ' בהכי אלא דודאי מלא המדה זבין ליה וחד זביני ניהו כוליה: תא שמע השוכר את הפועל וכו' ואי סלקא דעתך דכור בשלשים סאה בסלע ראשון ראשון קנה דכל סאה וסאה זביני באפי נפשיה הוא הכא נמי כיון דאמר ליה

מדינר ליום כל יומא ויומא באפי נפשיה הוא ולא שייך יומא בחבריה וכי עביד עמיה בפועל מההוא יומא אמאי מותר נהי דיומא קמא מותר דכיון דאתחיל בפועל בההוא יומא לית בה אגר נטר אלא זלזולי בשכירות בעלמא הוא אלא מההוא יומא קמא ואילך כיון דלא שייכי בכדי יומא קמא כי יהבי ליה אגרא מקמי דלעבד בהו הלואה הוא דשוה ליה אגר נטר: ** (הגה"ה נרא' דבתר דפריש רישא דמתניתן וגמרא דילה פירש סיפא ג"כ וכן תמצא עוד:)** הלוקח פשתן מחבירו לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום.

כבר פרישנא לעיל משום דפשתן אף על גב דהוא בשליפי רברבי איפשר דשמיט ליה ודרכו בהגבהה והוה ליה מדברים שזרכן להגביה וכי היכי דדיינינן גבי פשתן הכי נמי דיינינן לכל מידי דאיפשר למשמטיה ומעביד ביה הגבהה ולא מיבדר אארעא אף על גב דאיתיה בשליפי רברבי דלא איפשר למיגבינהו כיון דאפשר למשמטינהו חדא חדא אי נמי תרתי תרתי ועביד ביה הגבהה לא מקני אלא בהגבהה אבל ודאי מידי דכי משמיט להו מיבדרי אארע' כגון פירי כיון דשליפי רברבי נינהו דלא אפשר למיגבינהו כחדא מיקנו במשיכה דהוה ליה מדברים שאין דרכן להגביה כללא דמילתא כל מידי דצריך ליה למעבדינהו במנא דלא אפשר לאתויינהו כדאיתיה אלא עד דעביד להו בשליפי כגון חיטי ושערי ושאר פירי אי עבדי בשליפי רברבי דלא איפשר למיגבינהו ולא למשמטינהו מקנו במשיכה וכל מידי דלא בעי כלי ואפשר לאתויינהו כדאיתנהו בלא שליפי כגון פשתן ושיראין ומיני מצעות ומאי דדמי להון אף על גב דעבדינהו בשליפי רברבי כיון דאיפשר למשמטינהו ולמגבינהו חדא חדא או תרתי תרתי לא מקני אלא בהגבהה: לך ויפה לי קרקע כל שהוא וקני כל מה שעליה לאו משום דבהיא תלישה קנה אלא לפי שיפה לו קרקע בתלישתו ממנו דהוה ליה כמי ששכרו ליפות קרקע שכיון שיפה לו הקרקע קנה הפשתן בתורת שכירות ורבינו האי גאון ז"ל כתב בס' מקח וממכר שכיון שתלש כל שהיא מן הפשתן קנה כל הפשתן שבשד' באותה תלישה משום דתלושה כל שהוא חד גופא הוא מאנפי הקנאות וקשיא לי אהאי פירושא הא דאמרינן בדרך תמיהא משום דתלש כל שהוא קנה דאלמא תלישת כל שהוא לאו אנפא הוא מאנפי הקנאות ואם תאמר תלישת כל שהוא אנפא הוא מאנפי הקנאות מיהו עד דלא אמר ליה תלוש כל שהוא וקני לא קני והא דאתמהינן משום דתלוש כל שהוא קנה משום דס"ל דלא אמר ליה מידי הוא אלא איהו תליש מדעתיה דנפשיה ולהכי קא מתרצינן בגמרא ואמרינן הכא במאי עסקינן דאמר ליה לך ויפה לי קרקע כל שהוא וקני כל מה שעליה אי הכי לך ויפה מאי עבידתייהו הכי איבעי ליה למימר הכא במאי עסקינן דאמר ליה לך ותלוש כל שהוא וקנה כל מה שעל הקרקע ומדלא אמר אלא לך ויפה לי משמע דבתורת שכירות הוא דקני ליה ולא משום דתלישת כל שהוא אנפא מאנפי ההקנאות הוא ומכל עניין לא איתברר לן פירוש הלכה זו כהוגן: האי מחובר לקרקע דקתני הכא לא תימא דקרקע דמי ומקני בכסף ובשטר ובחזקה כקרקע אלא לעולם כמטלטלי דמי דכל העומד לגדור כגדור דמי דכיון דלתלישה זבניה תורתו כתלוש ולא מקני לא בשטר ולא בחזקה אלא במאי דמקני כולהו מטלטלי והיינו דקא מתמהינן בגמרא משום דתלש כל שהוא קנה אלמא לאו כקרקע דמי דמקני בנעל וגדר ופרץ כל שהוא אלא כמטלטלי דמי דהא עומד לתלישה הוא ולא מיקני אלא בהגבהה ולהכי מתמהינן משום דתלש כל שהוא קנה והרי לא הגביה אלא אותו כל שהוא בלבד.

ואי קשיא לך האי דאמרינן (שבועות פ"ו דף מ"ג ע"א) בענבים העומדים לבצור דרבנן סברי לאו כבצורות דמיין וקיימא לן כרבנן ההוא לאו למתלשינהו מסרינהו נהליה כי היכי דנהוי כתלושין אלא לנטורי בעלמא הוא דמסרינהו נהליה בהדי קרקע ומשום הכי הוה כקרקע עד לאו למתלשינהו קיימא אבל הכא דזבוני זבנינהו למתלפינהו כתלושין דמי דכל העומד לגדור כגדור דמי וה"ק בהו אונאה כדינא דמטלטלי: דף פז ע"א המוכר יין ושמן לחברו עד שלא נתמלאת המדה למוכר וכו'.

דייקינן בגמ' מדה דמאן אילימא מדה דלוקח עד שלא נתמלאת המדה למוכר מדה דלוקח הוא. וקני בסימטא וחצר דשותפין וכל שכן ברשות לוקח, מדה דמוכר הוא ולא קני אפי' ברשות לוקח דאי תימא דקני א"כ מוכחינן ממתני' דכליו דמוכר ברשות לוקח קני ולעיל לא איפשיטא: במדת סרסור וקני בסימטא ובחצר השותפין.

איכא הכא לאקשוויי היכי מתמהינן עד שלא נתמלאת המדה למוכר מדה דלוקח הוא דאלמא מדה דלוקח קניא אף על פי שלא נתמלאה המדה והא אוקימנא להא דתניא ראשון ראשון קנה בדאיכא שנתות במדה אבל ליכא שנתות במדה לא קנה אלא אם נתמלאת ויכול לתרוצי דמתני' בדאיכא שנתות מיירי דודאי מתניתין מילתא פסיקא תני וכי היכי דמשנתמלאת המדה ללוקח מיירי דאמר ליה כל סאה וסאה בסלע הכי נמי עד שלא נתמלאת המדה למוכר מיירי דאיכא שנתות ואמר ליה סאה בדינר וכל לוג ולוג בכך וכך ואפילו הכי לא קנה עד שנתמלאת המדה דהא לא פליג מתני' אלא בין נתמלאת ללא נתמלאת אבל לא שוי חילוקא בין איכא שנתות לליכא שנתות.

ואם תאמר דהאי מתני' בחצר דלוקח הוא ומשום הכי אף על גב דלא נתמלאת המדה אף על גב דליכא שנתות קני דלא גרע מדה דלית בה שנתות בחצר לוקח מקרקע החצר עצמה דהא כי איתנהו בקרקע חצר דלוקח קנאן כדתניא ברשות לוקח כיון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח הא ליכא למימר הכי דהיכא דליכ' שנתות במדה אף על גב דאיתיה בחצר דלוקח לא מהני מידי דכי אמרינן ברשות לוקח כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח ה"מ היכא דאיתיה לזבינא כולה בחצר דלוקח אבל אי אשתייר מיניה מקצת דליתיה בחצר דלוקח אכתי לא קני מידי דהא אמרינן כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה דשמע מינה אף על גב דמשכיה לוקח לרובא דזבינא או אגביהה כיון דמשתייר מיניה מקצת דלא משכיה ולא מטא לרשותיה כמאן דלא משך מידי דמי משום דכולה זבינא כחד גופא דמי וכיון דאשתייר מיניה מקצת דלא מטא לרשותיה אפילו מאי דמטי לרשותיה לא קני והאי מדם נמי שהיא של לוקח אי לית בה שנתות כולה חז גופא היא וכמה דלא נתמלאה אף ע"ג דברשות לוקח היא אכתי לא קנה מידי דהוה ליה ככור בשלשים הילכך ליכא לאוקמה אלא במדה דאית בה שנתות בין דאיתיה לההיא מדה בסימטא בין דאיתיה בחצר דלוקח והוא דאמר ליה מידה זו קב בכך וכך אני מוכר דהוה ליה ככור בשלשים סאה בסלע דראשון ראשון קנה כדברירנן לעיל.

ועל הכי קא מתמהינן בגמ' עד שלא נתמלאת המדה למוכר מדה דלוקח הוא: ואוקי' במדת סרסור' ואם תשאל וכיון דאמרת דהאי מדה מדה דאית בה שנתות הוא אי הכי במדת סרסור נמי אמאי עד שלא נתמלאת המדה למוכר תהוה מדת סרסור כמדה דלוקח

מה מדה דלוקח כי אית בה שנתות ראשוו ראשון קנה אף מדת סרסור נמי ראשון ראשון קנה.

תירוץ לא אמרינן מדה דסרסור כמדה דלוקח דמיא וקני אלא היכא דנתמלאת המדה אבל אי לא נתמלאת המדה אף על גב דאיכא שנתות לא קני מידי דהא תניא בהדיא ארבע מדות במוכרין עד שלא נתמלאת המדה למוכר משנתמלאה המדה ללוקח בד"א במדה שאינה של שניהם פירש דהיינו מדת סרסור אבל אם היתה מדה של אח' מהן דהיינו של לוקח ראשון ראשון קנה ואוקימנא בדאיכא שנתות אלמא במדת ליקח מהני שנתות ובמדת סרסור לא מהני שנתות ולא קני אלא בשנתמלא' המדה הילכך האי מדת סרסור עדיפא ממדה דמוכר וגריעא ממדה דלוקח.

עדיפא ממדת מוכר דאילו מדת מוכר אף ע"ג דנחמלאת המדה לא קני ומדת סרסור קני דלוקח. וגריעא ממדת דלוקח דאילו מדת לוקח מהני בה שנתות ובמדת סרסור לא מהני בה שנתות אלא אי נתמלאת אין אי לא לא.

ואם היה סרסור ביניהם ונשברה וכו' אוקימנא בסרסור עצמו. כלומר שהסרסור עצמו היה מודד ומשום הכי נשברה לסרסור ומשלם דמי היין מפני שהוא נושא שכר.

וחייב בעל הבית להטיף לו ללוקח שלש טיפין מפני שמשתייר במדה כדי אותן שלש טיפין שמוסיף: הרכינ' ומיצת הרי הוא של מוכר. פ"י כשמדד המוכר ונתן לתוך כליו של לוקח והלך לו הלוקח אם הטת המוכר במדה לצד ונתמצה השמן משוליה ונתקבץ למקום אחד הרי הוא של מוכר ואינו חייב להוליכו אצל הלוקח דכיון שהלך לו הלוקח נתייאש מאותו מיצוי' ולפיכך הרי הוא של מוכר.

והחנוני חייב להטיף לו שלש טיפין פירש כשם שהבעל הבית חייב להטיף לו ללוקח שלש טיפין כך החנוני חייב להטיף לו ללוקח שלש טיפין: ע"ב רבי יהודה אומר ערב שבת עם חשיכה פטור. איבעיא להו רבי יהודה ארישא קאי ולחומרא או דילמא אסיפא קאי ולקולא.

פירש ארישא קאי דהרכינה ומיצת דקאמר תנא קמא הרי היא של מוכר וקאמר ליה רבי יהודה ערב שבת הוא דפטור המוכר מלהחזיר המיצוי ללוקח משום דטריד הוא הלוקח ומייתאש מיניה אבל שאר ימים חייב להחזיר ונמצא שמחמיר ר' יהודה על המוכר להחזיר: או דילמא אסיפא קאי ולקולא. דקאמר תנא קמא החנוני חייב להטיף לו שלש טיפין אפילו בערב שבת ואמר לו ר"י ע"ש פטור שמיקל ר' יהודה על החנוני.

ואיכא נוסחי דאיתבהו ארישא קאי ולקולא או אסיפא קאי ולחומרא ושבוש הוא: דף פח ע"א גופא אמר שמואל הנוטל כלי מן האומן וכו'. והא דאמרינן דכי קייצי דמים כמאן דקניא דמי ה"מ לאחייביה באונסיה אי נמי דלא מצוי מוכר למיהדר ולאפוקי מיניה דאף על גב דמוכר הא לא אמר ליה משוך וקני כיון דשווייה קמיה לזביני בעלמא ואתא האי ושקליה למחזייה אדעתא למיקנייה ולא קאמר ליה מידי קנייה לוקח דהא גלי מוכר דעתיה במאי דלא אמר ליה מידי דמינח ניחא ליה דלקנייה האי לוקח ולא מצוי לאהדורי מיניה: כמעשה דההוא גברא דאייתי קרי לפומבדיתא וכו' עד אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו.

דשמע מינה לזבינהו קיימי וקיצו דמי' ולא מצי מוכר לאהדוריהו מינייהו אבל ודאי אי בעי הלוקח לאהדורי מצי מהדר ליה דהא לאו בתורת קניין אגבהה הוא דשקלה אלא לבקורי הוא דשקליה ומצי למימר ליה שקול דידך דשפיר מהאי דבעינן למיזבין. ולענין אי חיובי באונסין אוקימנא בגמרא דנדרים (פ"ג דף ל"א) בזבינא חריפא דהנאת לוקח הוא וכו'.

אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו והוא דקייצי דמי דקנה לוקח אבל לא קייצו דמי משיכ' בלא פסיקת דמים לא קני לוקח: משום דגמר בלבו לקנותו קנה מעש' פי' דלא גמירי דקנה לוקח בברירתו אלא לענין איתנוסי בלחוד אבל לענין מיקנייה ללוקח כי היכי דלא מצי לאהדורי למוכר אכתי לא קנייה ומצי לאהדורי דהא לאו בתורת דתיקני ליה הגביה כדאמר' לעיל ואמאי חייב במעשר כיון דמחזירם לו לא קני: משנה הסיטון מקנח מדותיו וכו' פירש בעה"ב הוא בעל האוצר שאינו מוכר אלא הרב' במקו' א'.

והסיטון הוא שקונה הרבה במקו' א' מבעל האוצר ומוכר לחנווני. והחנווני הוא בעל החנות שמוכר לכל אדם מעט לצורך אכילתן ולפי שבעל האוצר אינו מודד תדיר שבפעם אחת מוכר הרבה מקנח מדותיו פעם אחת בשנה.

והסיטון שהוא מוכר יותר ממנו לפי שהוא מוכר לחנווני בכל עת צריך לקנח מדותיו א' לל' יום. וחנווני שהוא מוכר בכל יום ובכל שעה לכל עובר ושב יותר מסיטון מעט מעט כדי צורך אכילתו צריך לקנח פעמים בשבת.

ואית דמפרשי אתאן לתנא קמא ולא אליבא דרשב"ג ולא נהירא לי דאם כן לא סבירא לן הכי שהרי הלכה כרשב"ג ועוד דמסיים בה רשב"ג בד"א ועוד אם איתא דפליג אמאי לא תני שיעוריה כדקתני לעיל אלא דברי הכל הוא והיינו טעמא לפי שחנווני אינו יכול להטיף ללוקח ג' טיפין כדאמרינן לעיל הילכך מה שמשתייר בכלי לדבק בדופני הכלי ומשתייר הרבה והילכך צריך לקנחה תדיר אבל סיטון ובעל הבית חייבין להטיף ג' טיפין ואין משתייר בכלי כי אם מעט: וממחה מקנח כמו ומחה ה' דמעה מעל כל פנים: משקלותיו אבני משקל ששוקל בה לא כגון בשר.

בד"א כל קינוחי' הללו בכלי הלח יין ושמן. ביבש פירות כמון ופלפלי'.

חייב להכריע לו המאזניים מצד הבשר טפח יותר מהליטרא. ובגמרא מוקי' לה במקו' שנהגו: היה שוקל לו עין בעין במקום שלא נהגו להכריע.

נותן לו גירומיו אחד מעשרים בלח בגמר' מפרש לה. ובגמר' נפקא ליה דחייב ליתן לו משלו לבד המשקל: ע"ב גמ' מנא הני מילי.

דנותן לו הכרעה. מתני' במקום שנהגו ואשמועינן כיון דנהגו להכריע הכרעה הוי טפח.

היכי יהיב ליה. הא איסורא איכא אע"פ שמשלם: אחד מעשרה בליטרא לעשר ליטרין.

דהיינו אחד ממאה והיינו דקתני מתני' אחד מעשר' בלח ולא קתני אחד לעשרה וחסורי מחסורא אחד מעשרה לעשרה וטורח הוא להזכיר ב' פעמים עשר' וחוסר האחת: גירומין פי' תוספות: דף פט ע"א תנו רבנן מנין שאין מוחקין במקום שגודשין וכו' פי' מי שלקח

סתם ולא פירש אם לגדוש אם למחוק וכו': ת"ר יהיה לך מלמד שמעמידן אגרדמין למדות.

לב"ד קא מזהיר להו רחמנא שימנו אדם ממונה עלהמדות שיתקן אותן ויחתום עליהן בחותמו כדי שלא ימצא הרמאי מקום לרמות וכל מי שנמצא שמודד במדה שאין עליה אותו חותם מכין אותו ועונשין אותו וסוגיא דשמעתא דמעמידן אגרדמים בין למדות בין לשערי' כלו' שיגזור על בעלי החנויו' שלא יהו מוכרין אלא בכך וכך כדי שלא יפקיעו את השערים והתם במס' יומא (דף ט' ע"א) אמרי' מתוך דפרהדרין הללו חובטין אותן ואומרי' להן מכרו בזול וכו' אלמא הכין הילכתא דמעמידן אגרדמים לשערים כמו למדות: מאי קמ"ל דמתקנין מתקלי עד הכי.

כלומר שאין עושין משקל ליטרא פחות רביע לפי שמתחלף בליטרא ויש לחוש שלא ירמה בו אחרים. אבל עושין חצי ליטרא לפי שאינו מתחלף בליטרא ואין עושין שלשה שמיני ליטרא לפי שמתחלף בחצי ליטרא.

אבל עושין רביע ליטרא לפי שאינו מתחלף בחצי ליטרא ולענין שמינית ליטרא יש לומר דעושין כדי שאם ירצה ליקח שלשה שמיני ליטרא שוקל לו חצי ליטרא ומניח שמינית ליטרא עם הבשר כמו שעושין למי שרוצה ליקח שלשה רביעי ליטרא ששוקל לו ליטרא ומניח רביע ליטרא עם הבשר. והא דאמרי' דמתקני מתקלי עד הכי לאו למעוטי שמינית ליטרא אלא למעוטי שלשה רביעי ליטרא ושלשה שמיני ליטרא דאין עושין לפי שלשה רביעי ליטרא מתחלף בליטרא ושלשה שמיני ליטרא מתחלף בחצי ליטרא אבל שמינית ליטרא עושין לפי שאינו מתחלף בכפליים ממנו וי"ל דמדקאמרינן דמתקני מתקלי עד הכי משמע דאפילו שמינית ליטרא לא עבדינן מפני שמתחלף ברביע ליטרא שאף על פי שרביע ליטרא כפלים ממנו כיון שבמראה קרובין זה לזה חוששין שמא ישקול בו במקום רביע ליטרא ואם תאמר אם כן מי שרוצה ליקח שלשה שמיני ליטרא היאך עושין.

יש לומר ששוקל לו חצי ליטרא ומניח שלשה משקלות קטנים הנקראים בלשון ערבי אוא"ק עם הבשר והדין הוא סבר' דרבינו הרב ז"ל דשמעינן ליה מפומי' ומסתברא כוותיה. ואי קשיא לך ההיא דאמרינן לקמן אבל עושין רביעית ותומן ועוכלה ההוא במדות דכיון דנפיש לא אתי לאיחלופי.

אבל משקלות דקטנים נינהו ודמיין להדדי אתי לאיחלופי: ת"ר נפש מאזנים. פירש קוב"ה אל"מיזאן: גרומני פירש פסולת של צמר גפנים והוא הנקרא חב אל"קטון: טורטני יש שפירש מאזנים של שולחני בעין אל"רצאן: אבר.

אל"קצדיד.

גיסטרון.

אל"פנרה.

והיינו טעמא דאין עושין מכל מיני מתכות לפי שהן נפחתין והולכין: ע"ב אין עושין מחק של דלעת מפני שהוא מיקל. כלומ' שאינו מוחק כלום ונמצא מפסיד המוכר: ולא של מתכו' מפני שהוא מכביד.

כלומר כובש הקמח בתוך המדה ונמצא מפסיד המוכר והכי פירש רבינו הרב זצ"ל ששניהם בהפסד המוכר חושש: אשכרע הוא אלבע"ץ: תרקב שלשה קבין. תומן הוא רביעית הרובע שהוא אחד משה עשר בקב.

נמצא בין תומן לעוכלא חומשא שזה אחד מחמשה ברובע וזה אחד מארבע ברובע והיינו דאקשי אלמא טעי איניש בריבעא אם כן עוכלא נמי לא לעביד דאי טעי בריבעא כל שכן בחומשא דף צ ע"א כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר דכל טעות שבמדה ושבמשקל ושבמנין אין דנין בו שפחות משתות יהי' מחילה ולא יותר משתות דליהוי ביטול מקח וטעמא דמילתא דכי אמרינן יותר משתות בטל מקח ה"מ היכי דאיגלאי מילתא דאיכא טעות בדמים דהוה ליה טעותא בעיקר זביני והוה ליה מקח טעות אבל היכא דליכא טעות בדמים כיון דעיקר זביני לית בהו טעותא אלא לבתר דזבני וגמרי זביני קא טעי במידה ליכא הכא ביטול מקח אלא שקיל ליה להווא טעותא ואזיל ואפילו הוה ליה ההוא טעות פחות משתות נמי ליכא למימר דמחילה הוא דכי אמרינן מחילה בטעות דמים דאיתיה בעיקר זביני אבל במדה כיון דלא בעיקר זביני הוא דטעה דהא מדה ידועה זבין מיניה כי יהיב ליה בפחות או יותר בודאי טעותא הוא ולא מחילה דהוה ליה כמאן דאית ליה גבי חבריה כור חטים דכי יהיב ליה כור פחות כל שהוא או יתיר כל שהוא ואפילו עוכלא אית ליה מן דינא למשקל מיניה ההוא עוכלא דאישתייר ליה גביה.

והוא הדין נמי היכא דטעה במשקל ובמנין דכיון דליכא טעותא בעיקר זביני אלא לבתר דגמרי זביני קא טעי במשקל ובמנין ליכא הכא לא מחילה ולא ביטול מקח אלא שקיל טעותיה ואזיל דהוה ליה כמאן דאית ליה גבי חבריה מנה וטעה ויהב ליה מנה טפי דינר או בציר דינר דאית ליה מן דינא למשקל מיניה ההוא דינר דטעה ביה גביה וכדאיתברר מהא דרבא וכו': דף צא ע"א למאי נפקא מינה לתשובת המינין שאינן מודין בתורה שבעל פה אלא בתורה שבכתב בלבד.

וזו היא תשובתן שאומר להן אילולי הקבלה מנין היו יודעין דבר זה ומאחר שאתם מודים בזה שהוא מקבלה הודו גם בתורה שהוא בעל פה. וכל דבר שבידינו קבלה: ע"ב דברים הללו עתיק יומיא אמרן.

פירש הקב"ה גזר שיצאו מחלון וכליון בחוצה לארץ. וישאו שם נשים כדי שיתגלגל הדבר ותבא רות המואביה לבית לחם יהודה ותנשא לבועז ויצא ממנה דוד: ריצינתא ריקבון שמכלה גוף החטים.

שדיפא שיפסיד טעמו מחמת שנתיישן: דברים שאין דרכן ליישן כגון תבואה ודגן וכיוצא בו שהחדש מעולה מן הישן. מנין שמתברכין בו אף על פי שמתיישן ת"ל ואכלתם ישן נושן מכל מקום: הדרן עלך המוכר את הספינה דף צב ע"א וליחזי דמי היכי נינהו אי דמי דרדיא נינהו ודאי לרדיא זבין ואי דבישרא נינהו ודאי לשחיטה זבין.

ואוקימנא דאייקר בישרא וקם בדמי רדיא וכו'. הא דאמרינן ולחזי דמי היכי איכא לאקשוויי עלה הא דתנן בפרק המוכר את הספינה מכר את הצמד לא מכר את הבקר מכר את הבקר לא מכר את הצמד רבי יהודה אומר הדמים מודיעים וחכמים אומרים אין

הדמים ראייה וקיימא לן דיחיד ורבים הלכה כרבים אלמא דמים לא ראייה הויין ואם תאמר דאוקימנא לההיא מתניתין דקתני אין הדמים ראייה דהאי אין הדמים ראייה נמי הוי ביטול מקח ואמרינן נמי איבעית אימא לא קשיא כאן בכדי שהדעת טועה כאן בכדי שאין הדעת טועה דשמעת מינה דאף על גב דדמים לא הוה ראייה דשוויי בקר בכלל זביני צמד וצמד בכלל זביני בקר מכל מקום היכא דהויא אונאה יותר על שתות הוא דהוי ביטול מקח ועל האי הוא דאמרינן ולחזי דמי היכי כלומר דאי נתן דמי רדיא להוי ביטול מקח דמהאי טעמא הוא משום דאמרינן מה נפשך אי לרדיא הוא דזבין הא ודאי מקח טעות היא דהא נגחן הוא ואי לשחיטה זבין ביטול מקח הוא כיון דיהב דמי רדיא.

אם כן הא תינח היכא דהויא אונאה בכדי שהדעת טועה היכא דהויא בכדי שאין הדעת טועה מאי איכא למימר ומדקא פסק ואמר לחזי דמי היכי ולא פליג בין היכא דהויא אונאה בכדי שהדעת טועה בין היכא דהויא בכדי שאין הדעת טועה מכלל דהאי ולחזי דמי היכי דאמרינן דלמהוי ראייה דלרדיא זבין הוא דאמרינן ליה כי היכי דלהוי מקח טעות ולא משום אונאה כי היכי דלהוי ביטול מקח וכיון שכן קשיא האי מתני' דקתני אין הדמים ראייה אהא דאמרינן הכא המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן ולחזי דמי היכי.

ואיתחזי לן בפירוקא דהאי קושיא דהמוכר שור ונמצא נגחן לא דמי למתני' אין הדמים ראייה דכי קתני אין הדמים ראייה הני מילי לעיולי בזבינא מידי דלא זבין ליה בהדיא כגון צמד ובקר אבל לברורי מילתא דזבינא גופיה היכא הוא דנדע אי הוה זביני אי לא בכי הא לא אמרי רבנאין הדמים ראייה אלא לעולם הוי ראייה דגלוי מילתא בעלמא הוא עליה דההוא זבינא היכי הוה מילתיה ומשום הכי אמרינן הכא לענין המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן ולחזי דמי היכי.

א"נ איכא לפרוקי דלא דמי דין המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן לדין צמד ובקר דאילו המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן גלוי דעתיה דלוקח הוא דבעינן אי לרדיא זבין אי לשחיטה זבין ולא איכפת לן בדעתיה דמוכר בהכי כדאמרינן ולחזי אי גבר' דזבין לרדיא לרדיא אי גברא דזבין לנכסתא לנכסתא דש"מ דגלוי דעתיה דלוקח הוא דבעינן בהכי ולא גלוי דעתיה דמוכר וכיון דלוקח הוא ניהו דיהבינהו לזוזי מש"ה הוה ראייה לגלוי דעתיה בהאי זביני דהא זוזי דידיה הוה ואיהו הוא דיהבינהו ואף על גב דזוזי בידא דמוכר נינהו מדאמרינן ואי דליכא זוזי לשקול תורא בזוזיה דשמעת מינה דזוזי כבר שקלינהו מוכר והוה ליה ברשותיה והוה ליה השתא לוקח מוציא מחבירו כיון דלא איכפת לן הכא בדעתא דמוכר אלא על דעתא דלוקח בעידן זביני הוא דסמכינן ומוכר הא לא יכול לברורי אי הוה דעתיה דלוקח לרדיא או לנכסתא משום הכי מפקינן להו מיניה ומהדרינן ליה ללוקח ולא מהני ליה למוכר האי דאיתנהו לזוזי ברשותיה מידי אבל לענין צמד ובקר כיון דלאו דעתיה דלוקח בלחוד הוא דבעינן לגלויי אלא דעתיה דמוכר דבעינן לגלויי אי גמר לאקנויי ליה ללוקח צמד בהדי בקר ובקר בהדי צמד אי חד מנייהו בלחוד הוא דגמר לאקנויי ליה משום הכי לא הוה הני זוזי דיהבינהו לוקח ראייה לגלויי דעתיה דמוכר אי תרווייהו אקני ליה אי חד אקני ליה חדא דהא ברשותיה דמוכר קיימא והוה לוקח מוציא מרשותיה ולוקח הא לא יכול לברורי דעתיה דמוכר אי גמר לאקנויי ליה תרווייהו או לא ועוד דכיון דלאו זוזי דמוכר נינהו אלא זוזי דלוקח לא חביבי הנהו זוזי

עליה דמוכר כי היכי דלקני ליה בהו תרווייהו אלא צמד ובקר דיליה הוא דחביבי עליה טפי מהנהו זוזי דלוקח ואכתי איכא למימר דחד מינייהו בלחוד הוא דאקני ליה בהו ולא תרווייהו וכי מעיינת בהו בהני פירוקי משכחת לה דפירוקי מעלי' נינהו: דף צד ע"א כל סאה שיש בה רובע ממין אחד ימעט סברוה דרובע דכלאים כיותר מרובע דהכא דמי וקתני ימעט ההוא פורתא דמשלים ליה לרובע עד דמוקים ליה אפחות מרובע דהוא רובע דהכא ופריק לא רובע דכלאים כרובע דהכא דמי ואילו היה בכלאים יותר מרובע הכי נמי דקנסינן ליה בכוליה.

ואקשינן אי הכי אמאי ימעט כלל והא אמרת דרובע דכלאים כרובע דהכי דמי ושרי. ומהדרינן משום חומרא דכלאים.

כלומר ימעט כי היכי דלא ליגע באיסור ואקשינן אי הכי רבי יוסי אומר יבור כלומר יברר אותן כולו ואל ישייר ממנו כלום ואי אמרת דרובע דכלאים כרובע דהכא דמי ושרי אמאי קאמר רבי יוסי יבור. ופריק התם היינו טעמא דרבי יוסי דכיון דמחייבינן ליה למעט מההוא רובע אי משייר מיניה מידי מיחזי כמאן דמקיים כלאים בכרם והוה לוח כמאן דזרעיה בכרם דכיון דמעט מיניה פורתא ושייר גלי אדעתיה דניחא ליה בקיומי ההוא מידי דשייר: ע"ב תא שמע שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו בשלמא למאן דאמר התם לענין רובע קטנית דינא אין קנסא לא היינו דלא קנסינן להו הכא אלא למאן דאמר קנסא הכא נמי ליקנסינהו ויהא הכל מונח עד שיבא אליהו.

ופריק הכי השתא התם היינו טעמא דלא קנסינן משום דודאי להאי אית ליה מנה ולהאי אית ליה מנה ובההוא מנה תליתאה הוא דערים חד מינייהו ומשום הכי לא קנסינן להו אלא בההוא תליתאה בלחוד אבל הכא לענין רובע מי יימר דהרובע כולו מעיקרו לאו ערובי עריב ליה כיון דאיכא יותר מרובע רגלים לדבר דהוא עירב ושמא הכל עירב אפילו הרובע וכיון דאיכא למיחש להכי כי משכחינן יותר מרובע הואיל וצריך לנכות קנסינן ליה ומנכינן ליה לכוליה רובע דהוה ליה ההוא רובע כוליה כההוא מנה תליתאה דהתם: תא שמע מסיפא אמר ר' יוסי אם כן מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו.

בשלמא למאן דאמר התם משום קנסא אלמא קנסינן התירא אטו איסורא אלא למאן דאמר התם משום דינא אבל משום קנסא לא דאלמא לא קנסינן התירא אטו איסורא הכא אמאי קניס ר' יוסי ואמר הכל יהא מונח עד שיבא אליהו. ופריק הכי השתא התם ודאי איכא רמאי ומשום הכי קניס רבי יוסי בכל אבל הכא מי יימר דערובי עירוב מידי כי היכי דקנסינן נמי בהיתרא שהוא רובע דילמ' איתרמויי איתרמי ליה למהוי יותר מרובע: תא שמע שטר שיש בו ריבית קונסין אותו ואין גובה לא את הקרן ולא את הריבית דברי רבי מאיר אלמא קנסינן התירא אטו איסורא ותויבתא דמאן דאמר הכא דינא אין קנסא לא דאלמא לא קנסינן התירא אטו איסורא ודחינן הכי השתא, התם ודאי משעת כתובה עביד ליה שומא כלומר עבר על לא תשימון עליו נשך ודאי דעביד איסורא ומשום הכי קנסינן ליה בכוליה אבל הכא מי יימר דערובי עירב ליה מידי כי היכי דקניס כרובע דהוה התירא אטו יותר מרובע דהוא איסורא: תא שמע מסיפא וחכמים אומרים

גובה את הקרן ואינו גובה את הריבית אלמא לא קנסינן התירא אטו איסורא ותיובתא דמאן דאמר התם משום קנסא ודחינן הכי השתא התם ודאי קרן דהתירא ומשום הכי לא קנסינן ליה אבל הכא מי יימר דכוליה לאו עירובי עריב ליה: תא שמע דתני רב נחמן לא את המותר בלבד הוא מחזיר לו אלא כל הרובעין כולן בשלמא למ"ד משום דינא הכא נמי משום דינא אלא למ"ד משום קנסא הכא מאי קנסא איכא.

כלומר הא לא עביד מידי דניקניס ודחינן הכי השתא התם הן חסר הן יתר א"ל מיהו רובע לא חשיב בסאה יותר מרובע חשיב וכיון דהוה ליה תשעת קבין הוויא ליה ארעא חשיבתא באנפיה נפשיה והדרא: תא שמע האונאה פחות משתות נקנה מקח יותר על שתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה אלמא קנסינן התירא בהדי איסורא דהא כי הוויא אונאה פחות משתות לא מהדרי ליה מידי וכי הוויא שתות מהדר לה לאינאה כולה ותיובתא דמאן דאמר התם דינא אין קנסא לא דאלמא לא קנסינן היתירא בהדי איסורא.

ופריק התם נמי דינא שוה בשוה אמר ליה וכו': תא שמע המקבל שדה מחבירו ליטע הרי זה מקבל עליו עשר בורייות לסאה. פירש מקבל עליו עשר שורות מבויריות לסאה.

אי נמי יש לפרש עשר נטיעות מבויריות לסאה. יתר מכאן מגלגלין עליו את הכל.

אלמא קנסינן היתירא דהוא עשר בהדי איסורא דהוא יותר מעשר ותיובתא דמאן דאמר התם משום דינא אין משום קנסא לא: אמר רב הונא בריה דרב יהושע התם נמי מגלגלין עליו את הכל לאו משום קנסא היא אלא משום דינא דכיון דאונאה יותר מעשר שורות משויירות אי נמי יותר מעשר נטועות מבויריות להך פירושא אחרנא הוה ליה שדה חשובה בפני עצמה וצריך ליטע אותה מתחלה ולא הוויא טפילה לגבי הסאה.

ויש לפרש לכל הני תא שמע דאמרינן הכא דאעיקר מימריה דרב הונא הוא דאמר אם בא לנפות מנפה את כולו ואליבא דמאן דמוקים לה משום קנסא איכא מינייהו מאן דהוה תיובתא עליה ואיכא מינייהו מאן דהוה סייעתא למימריה וקא מייתי להו לסיועי דרב הונא ולמיפשט מיניה דמימרי' דרב הונא סליק אליבא דהילכתא כי היכי דלא ליסלק אדעתין דלאו הילכתא היא משום הך תיובתא דאותבינן עליה ואף על גב דהא קא פריק לה איכא למימר דדחייא בעלמא היא להכי אמרי תא שמע לסייעתא למימר' ולמפשט מיניה דהילכתא היא ודהאי פירוקא פירוקא מעליא היא אבל למאן דמוקמא להא דרב הונא משום דינא לאו תיובתא איכא עליה ולא סייעתא מסייע ליה דכיון דקאמרינן דהא דרב הונא דינא הוא ולא קנסא ליכא לאותביה עליה מהנך דקנסינן ולסיועי מהנך דלא קנסינן כפירושא קמא ואף עלגב דקא אמרינן להא דרב הונא משום דינא ולא משום קנסא אטו מי קא אמרינן היכא דליכא לחיובא משום דינא ואיכא לחיובי משום קנסא לא קנסינן ליה כי היכי דאתיב תיובתא מהנך דקנסינן וסייעתא מהנך דלא קנסינן הילכך כל הני תא שמע דאמרינן אעיקר מימריה דרב הונא הוא אליבא דמאן דמוקמא לה משום קנסא וכדפרישית.

אבל למאן דאמר משום דינא ליכא למשמע הכא מכל הני תא שמע דאמרינן לא תיובתא ולא סייעתא. והאי פירושא בתרא טפי עדיף מפירושא קמא: דף צוז ע"א תנו רבנן שמרים של תרומה ראשון ושני אסור ושל הקדש שלישי אסור.

לא תימא והוא דרמא תלתא ואתא ארבעה דחמרא הוא אלא אפילו רמא תלתא ואתא תלתא נמי דלאו חמרא הוא לענין שמרים של תרומה ושל הקדש אסור דכי אמרינן רמא תלתא ואתא תלתא ולא כלום הוא הני מילי לענין בורא פרי הגפן דלא מברכינן בורא פרי הגפן אלא אגופיה דחמר' אבל אטעמא בלחוד לא מברכינן ומשו' הכי כי רמא תלתא ואתא תלתא כיינ דגגופיה מיא הוא אף על גב דאית ביה טעם יין לאו כלום הוא ולא מברכינן עליה בורא פרי הגפן.

אבל לענין תרומה והקדש כיון דטעמא נמי אסור כדקיימא לן כל איסורין שבתור' במינן במשהו שלא במינן בנותן טעם אפילו רמא תלתא ואייתי תלתא חמרא הוא: אמר רב פפא בפרה ששותה ראשון ראשון. כלומר האי ראשון ראשון ושני לאו איהו שקלינהו בתר דאיתמוד כי היכי דאיתמוד אלא פרה הוא ששותה ראשון ראשון כגון דנפלו מי גשמים פעם ראשון ונתמדו ואתיא פרה ושתיא להו והדר נפלו מי גשמים עליה פעם שניה ונתמדו ואתיא פרה ושתיא להו והדר נפלי עליה מי גשמים פעם שלישית ונתמדו דכיון דלא אחשבינהו ולא איהו שקלינהו לקמא קמא כי היכי דניגלי אדעתיה דניחא ליה בכל תימוד ותימוד אי חשבת להו מיא לא מכשר ואי חשבת להו חמרא מכשר והיינו דקא אמרינן כדרך שאמרו לענין איסורין דראשון ושני אסור אלמא חמרא הוא כך אמרו לענין הכשירן דהיינו ראשון ושני ששותה הפרה חמרא הוא ומכשר שאם נשחטה הפרה לאלתר ונפלה עליה טומאה כיון דהני משקין ששותת חמרא הוא מכשרי ליה לברא אי נמי נפל מאותן משקין מפי הפרה כלום על הפירות ונפלה עליהן טומאה הוכשרו באותן המשקין משום דחמרא הוא: ע"ב תנא פייטסאות נאות ומגופרו'.

כלומר אף על פי שאין מבושלין כל צרכן והן מזיעין את היין צריכין שיהיו נאות ומזופפין בזפת: דף צח ע"א מיושן משל שלש שנים. תנא מתיישן והולך עד החג.

פ' וצריך להיות היין המיושן שנותן לו מתיישן והולך עד החג. פ' אם החמיץ קודם לכן חייב באחריותו לפי שיש בלשון מיושן שיתיישן והולך עד החג כמו שיש בלשון מבוסם שיהא עומד בביסומו עד העצרת כדקתני ברישא דהאי מתני' ואם אמר יין מבוסם אני מוכר לך חייב להעמיד לו עד העצרת: דף צט ע"א ודילמא באלכסונא הווי קיימי וכו'.

איכא הכא לאקשוויי בשלמא למאן דאמר הגופין היו בולטין כתרנגולין ולא היה הגוף מבדיל בין כנף לכנף היינו דכתיב עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו אלא להני אמוראי דמוקמי לה באלכסונא וזה שלא כנגד זה ושלחופי קא משלחיפי דאלמא לא היה הגוף בולט אלא היה מבדיל בין כנף לכנף ונמצא רוחב הגוף מוסיף על אורך הכנפים היאך אמר הכתוב עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו והרי הכנפיים לבדן עשר אמות יש בהן דכתיב חמש אמות כנף הכרוב האחד וחמש אמות הכרוב השני.

ומסתבר לן בפירוק קושיא זו דהאי דכתי' עשר אמות מקצו' כנפיו ועד קצות כנפיו לאו אחד כרוב קאי אלא אתרי כרובי' קאי דכיון דהווי תרווייהו קיימי בהדי הדדי וכל חד מינייהו משוך כנפ' להדי חבריה אשתכח דמקצו' כנף הימיני של אחד עד קצות כנף השמאלי של שני עשר אמות. ודיקא נמי מדכתיב חמש אמות כנף הכרוב האחד וחמש אמות הכרוב השני עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו אלמא כנפיה דהאי כרוב בהדי כנפיה דהאי כרוב קא חשיב והיינו דסליק חושבניה לעשר אמות דהא ליכא גוף

בנתים ולהאי פירושא האי דכתיב קצות ההוא קצות דלגבי גוף הכרוב קאי דההוא נמי קצות מיקרי: כרובים מעשה צעצועים היו.

פי' קרא מלא כתוב בדברי הימים ויעש בבית קדשי הקדשים כרובים שנים מעשה צעצועים. ופי' צעצועים צאצאים והן תינוקות כצוהר פני הכרובים כפני תינוקות כדגרסינן בסוכה (פ"ק דף ה' ע"ב) מאי כרוב כרביא: דף ק ע"א ולימא שקילו דידכו והבו לי דידי ואמאי מה שנתן נתן ואוקימנא הא מני רבי יהודה היא דתניא רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר רבים שביררו לעצמן מה שביררו ביררו ומוקמי דליסיימה למילתיה הכי מתוקמא מתניתין כוותיה.

ולרבי אליעזר רבים גזלנים נינהו: אמר רב גידל אמר רב כגון שאבדה להן דרך באותה שדה דאמרינן בכל מקו' ארחן בכך הוא אלמא כיון דבדינא ביררו להו האי דרך ונחתי ליה ואחזיקי ביה אף על גב דאשתכח בתר הכי דרך דילהו לא מצי אמר להו שקולו דידכו והבו לי דידי הכא נמי כיון דבדינא נחתי ליה להאי דהא ברשות בעלים היה ואיהו הוא דיהביה ניהלייהו ומדעתיה אחזיקו ביה לא מצי אמר להו שקולו דידכו והבו לי דידי.

ואקשינן אי הכי אמאי אמר רבה בר רב הונא אמ' רב אין הלכה כר' אליעזר פירוש כיון דאוקמ' רב גידל משמיה דרב להא דרבי אליעזר בשאבדה לו דרך באותה שדה הא ודאי אית להו מן דינא למשקל דרך באותה שדה דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דאדמון דתנן (כתובות פרק בתרא) מי שהלך למדינת הים ואבדה לו דרך בתוך שדהו אדמון אומר ילך לו בקצרה וחכמים אומרים יקח דרך במאה מנה וכו' אלא בחז דאתי מכח ארבעה אבל בחז דאתי מכח חד או מכח דנפשיה דכולי עלמא לא פליגי דמצי אמר ליה מכל מקום אורחי גבך הוא וכיון שכן אמאי אמר רבה בר רב הונא משמיה דרב גופיה דאין הלכה כר' אליעזר דאלמא דההוא בירור ולא כלום הוא אע"ג דלא אשתכח נמי דרך דילהו.

ופריק מאן דמתני הא לא מתני הא כלומר מאן דמוקים לה משמיה דרב בשאבדה להן דרך באותה שדה לא מתני הא דרב גידל משמיה דרב והא רב' בר רב הונא משמי' דרב. ודייקינן טעמ' מאי פי' בין מתני' דאוקימנא כר' אליעזר בין להא דר' אליעזר דאוקימנא בשאבדה להן דרך באותה שדה כיון דהא קא יהיב להו דרך דידהו אמאי לא אמר להו שקולו דידכו והבו לי דידי.

ואוקימנא משום דרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו. פירש שהחזיקו בדין או ברשות בעלים והכא נמי כיון דהא דמתני' ברשות בעלים החזיקו בו והא דרבי אליעזר ברשות ב"ד החזיקו בו אסור לקלקלו ודייקינן ולר' אליעזר רביה במאי קנו ליה.

פירש בין להא מתני' דאוקימנא כרבי אליעזר בין להא דרבי אליעזר דאוקימנא בשאבדה להן דרך באותה שדה רבים במאי קנו ליה להאי דרך כי היכי דלא מצי א"ל שקולו דידכו והבו לי דידי. ומהדרינן בהילוכא דתניא הלך בה לארכה ולרחבה קנה דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים אין הילוך מועיל כלום וכו': אמר רבי יוסי בר חנינא מודים חכמים לר' אליעזר בשביל של כרמים הואיל ונעשה להילוך נקנה בהילוך.

פירש בא ר' יוסי בר חנינא להודיע דכי פליגי רבנן עליה דר' אליעזר ה"מ בקניית השדה עצמה בהילוך דהיכא דזבין ליה שדה והלך בה הלוקח לארכה ולרחבה ר' אליעזר סבר קני ליה בהילוך ורבנן סברי לא קני בהילוך אבל בקניית דרך כגון דזבין ליה דרך בתוך שדהו והלך בו מודים רבנן ליה לרבי אליעזר דכיון דנעשה להילוך נקנה בהילוך והאי דקאמר שביל של כרמים הוא הדין דאפילו שביל של שדות ולפי שהדבר ידוע שהכרמים יש להם גדרים שמונעין בני אדם מלהכניס בהו ואין לו לאדם רשות לבקוע בכרמו של חבירו ולהלוך ממנו אל שדהו אלא אם כן קנה לו דרך הוא דקאמרינן שביל של כרמים.

אלא מיהו יש לומר דדוקא שביל של כרמים והוא הדין נמי לשביל של שדות שכיון שהוא צר דאין אדם צריך ממנו אלא למקום הילוך רגליו לבד וגופו אין קנוי לו אלא ממון בעל הכרם הוא תדע שהרי שנינו (במתני' דלעיל) החיצון זורע את הדרך לפיכך קני ליה בהילוך אבל דרך רחב כגון דרך רבים וכיוצא בהן שנמצא שבעל השדה הרי זה אבד ממנו את גופו ואין לו בו הנאה הוה ליה כקניית גוף קרקע ממש ולא מקני ליה בהילוך.

ולא נתברר הדבר אצלינו עדיין בבירור יפה כי היכי דנעבד בה מעשה: כי אתו לקמיה דרבי יצחק פירש כי הוה אתי לקמיה מאן דזבין לחבריה בשדהו שביל סתם בלי לפרש רחבה כמה הוה אמר להו זילו הבו ליה ברוחבה שביל כי היכי דדרי מפעונא דשבשתא והדר ולא מנעי ליה המחיצות ולא אמרן אלא היכא דזבין שביל בתוך שדהו וליכא בהו עדיין מחיצות מסימות בשעת המכירה אבל מסיימי מחיצתא אפילו לית ביה אלא כי היכי דשקיל חד כרעא ומנח חד כרעא סבר וקביל ואיכא נוסחא דאית בה הכי ולא אמרן אלא דמסיימי מחיצתא אבל לא מסיימי מחיצתא כי היכי דשקיל חד כרעא.

ופירש הכין ולא אמרן דיהיב ליה ברוחב השביל כי היכי דדרי טעינא דשבשתא והדר אלא דמסיימי מחיצתא דאי לא יהיב האי שיעורא כיון דאיכא מחיצות לא מסתגי ליה משום דמנעי ליה מחיצות אבל אי ליכא מחיצות דמנעי ליה לא יהיב ליה אלא כי היכי דשקיל חד כרעא ומנח חד כרעא דהא אף על גב דדרי טעונ' אכתפיה הא קא מסתגי ליה וליכא מידי דמנע ליה מלמיזל ולמהדר ונפקא מינה דאי בעי מוכר למזרע ליה לכולה שדה ולאנוחי מקום הנחת רגליו של לוקח בלבד בני זרוע הרשות בידו ולית ליה ללוקח לעכובי עליה בהכי דהא ליכא עליה הפסד: שבשי פי' זמורות כדמתרגמינן ובגפן שלשה שריגים ובגופנא תלתא שבשין: דרך היחיד ארבע אמות וכו' תניא אחרים אומרים כדי שיעבור חמור במשאו ודייני גולה אמרי שני גומדין ומחצה ואיפסיקא הילכתא כאחרים וכדייני גולה ואוקימנא בגמרא דאידי ואידי חד שיעורא הוא ומסתברא לן דהני מילי היכא דליכא מחיצות אבל היכא דאיכא מחיצות חמור במשא בשני גומדין ומחצה לא מסתגי וכל שכן דלא הדר: ע"ב אמר רבי בראשונה לא היו פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת כגון עמדו יקרים עמודו שבו יקרים שבו.

פירש לא היו אומרים כלום אלא במעמד היו אומר עמדו יקרים עמודו ובמושב היו אומרי' שבו יקרים שבו אבל הספד לא היו אומרים במעמדות ובמושבות שבו: אמרו לו אם כן. כלומר אם אין אומרים הספד אלא עמדו יקרים עמודו שבו יקרים שבו בלבד אף בשבת נמי מותר לעשות כן: דף קא ע"ב תנן התם במסכת נזיר בפרק הכותים אין להם

נזירות המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו וכו' פירש משנה זו לענין טהרת ארץ ישראל היא שנויה לפי שהיה דרכן לתקן את הדרכי' ולבדוק אותן מן הטומאה מפני עולי רגלים וכל מקום שהיו מוצאין בו קבר אם מת אחד או שנים או שלשה שאין קבורין על הסדר קבר ארץ ישראל היו מפנין אותן לפי שיש לומר שבאקראי בעלמא נקברו וקיימא לן דכל בקבר שאינו ידוע וקבוע מותר לפנותן.

כדגרסי' בפרק נגמר הדין (דף מ"ז ע"ב) ג' קברים הם קבר הידוע אסור וכו' ואם היו מוצאין מתים קבורים כסדר ארץ ישראל בידוע שהיא שכונת קברות ולא היו מפנין אלא מציינין אותו כדי שיפרשו מהן עולי רגלים כדתנן בפרק משקין בית השלחין ומציינין על הקברות וכו' ועל זה שנינו המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו פי' עפר תיחוח שתחת המת שכיון שדבר ידוע הוא שלחלוהית המת ומה שנמס מגופו באותו עפר הוא נבלע כמת עצמו הוא חשיב ולפיכך כשמפנה אותו מאותו מקום נוטלו ואת תפוסתו עמו וקוברו במקום אחר.

שנים נוטלן ואת תפוסתן. פי' לפי שעדיין יש לומר שאינו קבע קבוע שאסור לפנותן: מצא שלשה אם יש ביניהן מארבע אמות ועד שמונה הרי זה שכונת קברות פירש כלומר אם מצא אותן קבורים בתוך ארבע אמות יש לומר ששכונת קברות היא וזה הוא רחבה של מערה.

ועל זאת הקשינו האי מתני' דשמעת מינה שסדר קברי ישראל להיות רוחב המערה ד' אמות וארכה ח' אמות: מני לא רבנן ולא ר' שמעון אי רבנן הא אמרי סדר קברי ישראל להיות המערה ד' על ו' ואי רבי שמעון הא אמר ו' על ח' ומהדרינן האי תנא הוא דתניא מצאן רצופין אם אין ביניהן ארבע אמות ועד ח' יש להן תפיסה ואין להן שכונה.

כלומר כיון שהן רצופין ואין ביניהם כסדר הזה בידוע שאינה שכונת קברות ומותר לפנותן הן ותפוסתן עמם דשמעת מינה דסבירא ליה להאי תנא דסדר קברי ישראל להיות ברוחב המערה ד' אמות ובאורך ח' אמות: דף קב ע"א אימא סיפא ובודק הימנו ולהלן כ' אמה פי' שהוא כדי אורך שתי מערות וחצר ביניהם ועשרים אמה אלו שבדק אותן מתחלת מתים אלו הוא שמונה אותן לפי שיש לנו לומר שמתים אלו היו במערה הואיל ונמצא ביניהן מד' אמות ועד ח' שהוא סדר קברי ישראל והיה לפני חצר שש ולאחר החצר מערה שניה כמו סדר קברי ישראל ולפיכך צריך לבדוק עד תשלום עשרים אמה אם לא מצא שם כלום בידוע שלא היה שם אלא מערה אחת בלבד והוא המקום שמצא בו שלשה מתים אלו אי נמי היו שתי מערות וחצר ביניהן אלא שלא נמצא לבעלים לקבור אלא במערה אחת מהן בלבד.

ואם מצא אחד בסוף עשרים יש לומר ששתי מערות היו וחצר בנתיים ונזדמן לבעלים שלא יקבור במערה השנייה אלא זה המת בלבד, ודייקינן האי מתני' דשמעת מינה שאיך שתי מערות וחצר ביניהן עשרים אמה הוי מני אי רבנן דאמרי ארכה של מערה שש תמני סרי הויין שתי מערות שנים עשר וחצר שש.

ואי ר"ש דאמר ארכה של מערה ח' אמות כ"ב הויין י"ו וחצר ו'. ומהדרינן לעולם רבנן וכגון דבדק באלכסונא פירש כיון שאין ידוע היכן היה אורך המערה והיכן היה הרוחב

יש לומר שמא זה שבדק דילמא דרך אלכסונא נקט ולפיכך הוספנו ב' אמות שהן ב' חומשי ו' אמות (בקירוב) כדקיימא לן כל אמתא ברבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא. ואקשינן ומדהא באלכסונא הך נמי באלכסונא כלומר כמו שחששנו שמא דרך אלכסון נקיט בבדיקותיה אם כן עשרים ותרתיה בעי למבדק. ומהדרינן חדא באלכסונא לא אמרי' כלומר אין לנו לחוש שנזדמן לו זה הטעות שתי פעמים: ע"ב רב שישא בריה דרב אידי אמר בנפלי'.

פירש לעולם רבי שמעון היא ואילו היו המתים שמצא מתים גדולים בודאי כ"ב אמה היה בודק אלא הכא במאי עסקינן כגון שהיו מתים אלו נפלי' שאין צריך להיות באורך המערה שלהן ח' אמות דעד כאן לא קאמר ארכה של מערה ח' אמות אלא בכוכין דמתים גדולים שלא יתכן להיות ד' כוכין בפחות מאורך ח' אמות כדי שיהא כוך אמה וריוח אמה אבל בכוכין דנפלים בפחות מיכן סגי שהרי יתכן להיות ד' כוכין באורך הואיל וקטנים הם ואין צריך שיהא ברוחב כל כוך וכוך אמה וגם הריוח שביניהם אין צריך להיות אמה אלא לפי רוחב וכיון שמתים אלו שמצא נפלי' היו לפיכך לא הצריכוהו לבדוק אלא עד עשרים אמה בלבד ו' מערה דנפלים שאין לנו להחזיק שהיתה פחותה מיכן הואיל ולא מצינו מערה פחותה משיעור זה ושש דחצר וח' דמערה שניה הרי כ' ועלה התירוץ של רב שישא בריה דרב אידי דהאי דקתני במתני' ובודק ממנה ולהלן עשרים אמה לאו אהיכא דיש ביניהן מד' אמות ועדח' אמות הוא דהא ודאי המתים גדולים נינהו אלא מילתא אחריתי באפי נפשה קאמר והכי קתני ואם היו אלו שמצא נפלי' בודק ממנו ולהלן כ' אמה.

ודייקין ומדהא בנפלי' הא נמי בנפלי' כלומר וכיון שמתים אלו שמצא נפלי' הוה והחזיק שלא היה באורך מערה שלהן אלא ו' אמות בלבד גם המערה שנייה היה לו להחזיק שהיא דנפלים וכיון שכן בתמני סרי סגי ולמה הצריך אותן לבדוק עד עשרים אמה. חדא בנפלי' אמרינן תרי בנפלי' לא אמרינן כלו' אין לנו להחזיק שאדם עושה שתי מערות לנפלים אלא כשעושה לנפלי מערה אחת בלבד הוא עושה והשאר לגדולים.

ויש לפרש דהא דקתני ובודק ממנו ולהלן עשרים אמה דלאו מהאי מקום שנמצאו בו אותן מתים הוא אלא חוץ לאותו מקום מתחיל לבדוק עשרים אמה אלו לפי שיש לחוש שהמקום כולו שכונת קברים הוא ושתי מערות אחרות וחצר בנתים יש שם חוץ למקום מתים הללו ושחצר מערת מתים אלו והמערה שנייה שלה מצד השני היתה עשויה ודיקא נמי דקתני מצא א' בסוף עשרים בודק ממנו ולהלן עשרים אמה אלמא כל כ' שבודק מסוף המקום שמצא בו המת הוא שבודק אותן ומשום חשש שתי מערות אחרות וחצר בנתים הוא שצריך לבדוק אותן ועלה הפירוש להא דאמר רב שישא בריה דרב אידי בנפלים דאין אנו צריכין לומר שהשלשה מתים שמצא מתים גדולים היו כדקתני בהדיא אם יש ביניהן מד' ועד ח' דשמעת מינה דמתים גדולים הן והאי נפל' דקאמר רב שישא בריה דרב אידי על אחת משתי מערות וחצר בנתים שאנו חוששין שיש שם שתי מערות אחרות וחצר ביניהן אין אנו חוששין שהיו שתיהן מערות דמתים גדולים שצריך להיות באורך כל אחד מהן ח' אלא למערה אחת מהן דנפלי' והשנייה דגדולים וחצר ביניהן הוא שאנו חוששין לפי שכיון שחששא בעלמא הוא אין לנו לאחוז בה כולהו פנים דחומרא

ולומר שמא שתיהן דגדוליי' היו אלא נקטינן בחד מערה לקולא ואמרינן דנפלי' הות ובחד מערה לחומרא ואמרינן דילמא דגדולים הות והיינו דמקשינן ומדהא בנפלים הך בנפלי' ומהדרינן חדא בנפלים אמרינן תרי בנפלים לא אמרינן.

ושאר השמועה פשוטה היא: הדרן עלך המוכר פירות ע"ב תנן התם המקדיש שדהו וכו' אין מקדישין ואין מחרימין בזמן הזה ואם הקדיש והעריך והחריים בהמה תעקר מעות כסות וכלים יוליך הנאה לים המלח והני מילי שהקדיש בפירוש קדושת הגוף למזבח או לבדק הבית אבל אם הקדיש סתם כיון שאין לנו עכשיו בית המקדש סתם הקדש בזמן הזה לבתי כנסיות הוא או לעניים: דף קג ע"א פחות מכאן נמדדין עמה וכו'.

אמר רבי יצחק טרשים שאמרו בית ארבעה קבין. פירש אבל יש בהן יותר מארבעת קבין מקום בפני עצמו הוא ואין נמדד עם השדה: אמר רב עוקבא והוא שמובלעין בחמשה קבין.

פירש כלומר והאי דאמרינן דעד ארבעת קבין נמדדין עמה והוא שמובלעין בחמשה קבין שנמצא שהן מפוזרין אבל אם הם מכונסין כאחד אפילו ארבע נמי אין נמדד עמה: אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן והוא שמובלעין ברובה של שדה. רבי חייא חולק הוא על רב עוקבא דקאמר רב עוקבא כשמובלעין ד' קבין טרשין אלו בחמשת קבין מבית כור הנמכר אבל בפחות מיכן כמכונסין דמו.

ורב האי גאון לא כתב בספ' מקח וממכר הא דרב עוקבא כלל: בעי רב חייא בר אבא אם היו רובן של ארבעת קבין אלו במיעוטו של בית כור והמיעוט הנשאר מארבעה קבין ברובו של בית כור זה מהו כיון שכלל ארבעת קבין אלו לא נשלם אלא ברובו של בית כור זה נמדד או דילמא כיון שרובן של ד' קבין אלו מכונס הוא בתוך מיעוט של בית כור מכונס הוה ואינו נמדד תיקו: בעי רבי ירמיה כשיר מהו פירש אם היו קבין אלו כשיר כגון זה § ציור בספר § מהו כיון שאין באצעה ריוח כמכונס דמי או דילמא כיון ששדה מתוכה כמפוז' דמי: כשור' מהו.

פירש אם היו כולן מדובקין זה לזה, בשורה אחת שנמצאו טרשין אלו שהן צדין וארוכין מהו כיון שהן מדובקין זה בזה באורך כמכונסין דמו או דילמא כיון שהן צריין ואין להם רוחב כמפוזרין דמו שהרי יש שדה מיכן ושדה מיכן. איצטדינין מהו פירש כגון שהיו טרשין אלו מכונסין אלא שיוצאין מהן קרנות לכאן ולכאן והשדה נכנס בין אותן קרנות היוצאין מהן ואין מפסקת ביניהן ובין העיקר כגון, זה § ציור בספר § מהו כיון שד' קבין אלו אינן נשלמין אלא באותן קרנו' היוצאין מן הגוף אילך ואילך כמפוזרין דמו שהרי יש שדה נכנסת בין אותן קרנות ומפסקת ביניהן או דילמא כיון שהן מוחזקין לגוף ואין מפסקת ביניהן ובין הגוף כמכונסין דמו.

דרך עקלתון והשדה נכנסת בין העקמימות והנוסחא דרב האי ז"ל אית ליה תוספת על נוסחא דילן כחצובה מהו כגון זה § ציור בספר § וכולן ענין אחד הוא שהטרשין מדובקין זה לזה בעקמימות והשדה נכנסת באותו ריוח שבין העקמימות ואלו כולן עלו בתיקו וכיון שכן כמכונסין דמו ואין נמדדין ואיצטדינין זו שפירשתי יש לומר שהוא מלשון שור האיצטדין שהוא השור שמשסין אותו ונוגח לאחריים לפי שדרך השור כשנוגח

לאחרים פושט את רגלו ונוגח בו גם זה שיוצאין מן הקרנות אילך ואילך שהוא דומה לשור שפושט את רגליו נקרא איצטדינין לפי שהן מרובין נקרא איצטדינין ויש לומר שהוא מלשון צד כלומר יש לו קרנות שיוצאין מצדיו אילך ואילך.

זו הטי"ת כמו הטי"ת דויצטידו והתי"ו דישתמר ויסתבל: בשיר מהו אם תמצי לומר כחצובה דהם נמדדין דהתם ודאי שפיר מזדרע בנתים שתי וערב כשיגיע אצל הסלע יגביה מחרשתו מעט עד שיעבור הסלע ויחזור ויחרוש אלא עשוין כאצעדה דלא מזדרע בנתים כל כך כזה. ואם תמצא לומר דהכא נמי נמדדין עמה כשורה מהו דכל כנגד השורה אינו יכול לזרוע וכל חרישות בעינן שתי וערב ומיהו על ידי הדחק יכול לזרוע ואם תמצא לומר דכשורה נמדדין עמה איצטדינין דלא מזדרע שפיר כמו שורה מהו וכן כולם אחרון לא מזדרע שפיר כראשון: ע"כ ע"ב תנא אם היה סלע יחידי.

פירש אבן אטום אפי' כל שהוא אין נמדד עמה כלומר אפילו אין ברוחב אלא כל שהוא אין נמדד עמה דהא דאוקמינ' בשיש בו ברוחב ארבעה קבין אינו אלא בטרשין שהן אבנים מקוטעין ומדובקין זה לזה שאיפשר לו לחצוב האבנים ולהסירן אבל כשהוא אבן א' אטום א"א לו לחצבו ולהסירו אפילו אין ברוחב כל שהוא, ורבינו האי גריס אפילו אין בו אלא בית רובע אין נמדד עמה, ויש לפרש אם היה סלע יחידי כלומר לא היו טרשין מדובקין אלא סלע אחת יחידי בלבד אין נמדד עמה לפי שלא אמרו בית ארבעת קבין נמדדין אלא כשהן טרשין מרובין מפוזרין ומובלעין ברובה של שדה שהרי הן בכלל השדה ונעשו טפל לשדה אבל כשהוא סלע יחידי בלבד אפילו אין בו אלא רובע אחד בלבד אינו נמדד לפי שכיון שהוא יחידי ואין שם סלע אחר זולתו נעשה כמו מופרש ומובדל ממנה וכאילו לא מכלל השדה דמי, וכן אם היה סמוך למצר אף על פי שאינו סלע יחידי אינו נמדד עמה לפי שכיון שהוא סמוך למצר נעשה כאילו מכלל המצר הוא ואינו מכלל השדה: בעי רב פפא הפסיק עפר בינתים מהו.

כלומר הפסיק עפר בינו לבין המצר מהו כסמוך למצר דמי וההוא עפר דמפסיק בינתים לאו כלום הוא או דילמא כיון דמפסיק עפרבנתים לאו סמוך למצר הוא: בעא רב אשי עפר מלמטה וצונמא מלמעלה מהו כלום' אם תמצא לומר הפסיק עפר בנתים לאו סמוך למצר הוא עפר מלמטה וצונמא מלמעלה מהו מי הוה הפסק או לא תיקו: איבעיא להו בית כור סתמא מאי.

ואסיקנא כהן חסר הן יתר דמי. והאי מילתא לא משכחת לה אלא בדסיים ליה השדה ואמר ליה בית כור עפר זה אני מוכר לך ומשום הכי כי פחת שתות או הותר שתות הגיעו.

אבל אמר ליה בית כור מכלל שדותיו בלי שסיים לו השדה ויאמר בית כור זה אני נותן לך אינו נותן לו אלא בית כור כפי מה שמכר לו ואם פחת כל שהוא ינכה ואם הותר כל שהוא יחזיר: דף קד ע"א ליפות כחו של מוכר. דהשתא רוצה ליטול מן הלוקח דמי אותו מותר והלוקח אינו רוצה לקנותו כופין את הלוקח לקנותו וליתן את דמיו למוכר אבל ליפות כחו של לוקח לא אמרינן דכשהוא רוצה לקנות אותו מותר והמוכר אינו רוצה למכור אין כופין את המוכר למכור והתניא פוחת ז' קבין ומחצה לכור כשמגיע רובע לסאה הגיעו יתר מוכן כופין את המוכר למכור ואת הלוקח ליקח.

אלמא כופין גם את המוכ' למכור וליקח מעות באותו מותר ואמאי קתני במתני' ליפות כחו של מוכר דאלמא ידו על העליונה למוכר ליקח מעות וכופין את הלוקח ליקח וליתן מעות ואם רצה ליקח קרקע אין כופין אותו למכור וליקח מעו' ופרקינן התם כגון דהוה יקירא מעיקר' וזילא השת'.

כלומר האי דקתני כופין את המוכר למכור לאו למימרא דאי לא בעי לזבוני כייפינן ליה לזבוניה ולמיתב דמי אלא למימרא דהיכא דהוה יקירא מעיקרא וזולא לה השתא וקא בעי מוכר לזבוני ליה להווא מותר ולמשקל דמי דכייפינן ליה דלא לישקול ביה דמי אלא כדשוויא השתא ולא מצי למימר כיוקרא דמעיקרא שקילנא ביה משום דאמרינן ליה אי ארעא יהבת ללוקח כלומר אי יהבת ליה האי טופיינא דארעא וקא בעית למישקל ביה מיניה דמי שקול כזולא דהשתא ואי לא שקול ארעא דידך והיינו דקתני כופין את המוכר למכור כלומר כשרוצה ליקח מעות באותו מותר מן הלוקח כופין אותו למכור כשעת הזול אבל אם אינו רוצה למכור אותו דכל אין כופין אותו למכור ואקשינן והתניא כשהוא נותן לו כלום' כשהוא נותן לו הלוקח למוכר דמי אותו מותר נותן לו כשעה שלקח ממנו ואמאי אמרינן הכא שכופין את המוכר למכור כמו ששוא עכשיו שהוא בזול.

ופרקינן התם כגון דהוה זילא לה מעיקרא בשעה שקנה ממנו השדה ויקרא לה השתא דהוה יפוי כחיה דלוקח למיתן ליה כשעה שלקח ממנו שהוא שעת הזול דעד כאן לא קתני במתני' ליפות כחו של מוכר אלא שאם רצה המוכר למכור אותו מותר והלוקח אינו רוצה לקנות שכופין אותו לקנותו ממנו ואם רוצ' המוכ' שלא למכו' אותו מותר והלוקח רוצה לקנותו שכופין את הלוקח להחזיר לו קרקע אבל לענין דמי כשרוצה המוכר למכור והלוקח אינו צריך לקנותו כח הלוקח הוא דמייפינן וכייפינן ליה למוכר שלא למכור אותו אלא כשעת הזול משום דאמר ליה לוקח אנא הא לא בעינא למיזבן מינך האי מותר כלל את כיון דמיכף הוא דכייפת לי למיזבן ליה מינך אי ניחא לך למישקל ביה כשעת הזול לחיי ואי לא שקול ארעא דידך דאנא הא לא צריכנא ליה ומשום הכי הוא דלא יהיב ליה אלא כשעת הזול בין דהוה זילא מעיקרא ויוקרא השתא בין דהוה יוקרא מעיקרא וזולא השתא: שאם שייר בשדה בית תשעה קבין וכו'.

אמר רב הונא תשעה קבין שאמרו אפילו בבקעה גדולה שיש בה כמה כורין כיון שיש בו במותר תשעה קבין ואף על גב דאיכא דלא מטי לכל כור וכור שבעת קבין ומחצה דהוה ויתור כיון דמכל מקום אית ביה ט' קבין הדר: ורב נחמן אמר נותן לכל כור וכור ז' קבין ומחצה ויתור ואי איכא בתר הכי קב ומחצה למלאה ט' קבין דאיהו שיעור שדה הדר פי' הדר הקרקע וכו' בין ההוא קב ומחצה בין הנהו ז' קבין ומחצה דיהבי' לכל כור וכור כדתנן ולא את המותר בלבד הוא מחזיר לו אלא כל הרובעין כולן אבל אי ליכא טפי מז' קבין ומחצה לכל כור וכור ואף על גב דהא אית ביה יותר מט' קבין ויתור הוי דהא לא מטי לכל כור וכור אלא ז' קבין ומחצה דהוה ויתור.

והיכא דאיכא טפי מז' קבין ומחצה לכל כור מיהו ההוא טופיינא לית בה קב ומחצה למליותא דט' קבין דסבירא ליה לרב נחמן דנותן לכל כור וכור ז' קבין ומחצה לא מחייב לוקח לאהדורי ליה למוכר אלא ההוא טופיינא בלחוד דאיכא על ז' קבין ומחצה לכל כור וכור כדקתני במתני' יתר מיכן יעשה חשבון שהוא חשבון ההוא מותר בלחוד דאיכא על

רובע לסאה דכי תנן במתני' ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר אלא את כל המותר ותרצנא בגמרא הכי ולא את המותר בלבד הוא מחזיר אלא כל הרובעין כולן הני מילי בדמטי ההוא טופיינא דאיכא על ז' קבין ומחצה לכור למליותא דט' קבין דהוא שיעור שדה אבל אי לא מטי ההוא טופיינא לט' קבין ההוא טופיינא בלחוד דאיכא על ז' קבין ומחצה לכל כור וכור הוא דמחייב לאהדורי אבל הנהו ז' קבין ומחצה לכל כור וכור לא מחייב לאהדורינהו ניהליה משום דויתור הוה וכי היכי דלענין היכא דאיכא יותר על ז' קבין ומחצה לא מחייב לאהדורי אלא ההוא יתר בלחוד הכי נמי לענין כמה כורין כיון דסבירא ליה לרב נחמן דנותן לכל כור וכור ז' קבין ומחצה אי איכא טופיינא על ז' קבין ומחצה לכל כור וכור וההוא טופיינא לית בה קב ומחצה למליותא דט' קבין ההוא טופיינא בלחוד הוא דמחייב לאהדורי אבל הנהו ט' קבין ומחצה דיהבינן לכל כור וכור ויתור הוא ולא מחייב לאהדורינהו וכי מהדר ליה ההוא טופיינא יד מוכר על העליונה רצה אומר תן לי מעותי רצה אומר תן לי קרקע כדקתני במתני' מהו מחזיר לו מעות ואם רצה מחזיר לו קרקע: ע"ב איתיביה רבא לרב נחמן שאם שייר בשדה בית ט' קבין מאי לאו דזבין ליה כוריים דלא מטי לכל כור וכור אלא פחות מז' קבין ומחצה ואפילו הכי כיון דמכל מקום הא אית ביה ט' קבין שהוא שיעור שדה הדר ולא הוי ויתור.

ופריק לא דזבין ליה כור דויתור דיליה ז' קבין ומחצה בלחוד ומשום הכי דכיון דאיכא יתר על הויתור קב ומחצה תשלום לט' קבין הדר הקרקע כולה ואפילו הנהו שבעה קבין ומחצה וליכא בה ויתור כלל: תא שמע ובגינה בית חצי קב מאי לאו דזבין ליה סאתים דלא מטי מהאי טופיינא לכל סאה אלא רובע קב בלחוד והיינו ויתור ואפילו הכי כיון דאית בה חצי קב שהוא שיעור גינה הדר ולא הוה ויתור: ופריק לא דזבין ליה סאה דויתור דיליה רובע קב בלחוד הוא ומשום הכי כיון דאיכא יתר על הויתור רובע קב אחרנא תשלום לחצי קב שהוא שיעור גינה הדר חצי קב כוליה וליכא בה ויתור כלל: תנא ואם היה סמוך לשדהו.

של מוכר אפילו הויתור משהו על ז' קבין ומחצה שהוא ויתור מחזיר לו את הקרקע ואין כופין את הלוקח לקנותו וליתן דמיו ואף על פי שאין בזה המותר ט' קבין שהוא שיעור שדה כיון שהוא סמוך לשדהו יכול הוא המוכר לצרפו עם שדהו: לא את המותר בלבד יחזיר אלא את כל הרובעין כולן פירש כשיהיה המותר יתר על רובע לסאה שהוא שבעת קבין ומחצה לכור אם יגיע זה המותר לתשעה קבין שהוא שיעור שדה לא את היתר על שבעת קבין ומחצה לכור הוא שמחזיר לו בלבד אלא את כל המותר כולו מחזיר לו ואין שם ויתור כלל הואיל ויש בו באותו מותר שיעור שדה.

ורבינו האי ז"ל כתב בספר מקח וממכר דהיכא דאיכא יתר על שבעת קבין ומחצה ואף על גב דלא מטי לתשעה קבין מהדר ליה הכל ואפילו הנהו שבעה קבין ומחצה ושמעין מינה דסבירא ליה לגאון זצ"ל דהאי דקתני שאם משייר בשדה תשעה קבין לא אסיפא בלחודאלא ארישא נמי דקתני יתר מיכן יעשה חשבון הוא.

וקשיא לן להאי פירושא דאמרינן לעיל אמר רב הונא תשעה קבין שאמרו אפילו בבקעה גדולה ורב נחמן אמר נותן לכל כור וכור שבעה קבין ומחצה ואי איכא טופיינא למליותא דתשעה קבין הוא דהדר הכל אבל אי איכא טופיינא על שבעה קבין ומחצה ולא מטי עד

תשעה קבין ההוא טופיינא בלחוד הוא דהדר אבל הנהו שבעה קבין ומחצה לא הדרי: דף קו ע"א בסימניו ובמצריו וכו' פירש ואם אמר לו מכרתי לך בית כור זה בתוך הסימנין והמצרין אם פחת שתות מן המדה הגיעו שהרי לא אמר לו מדה בחבל שהוא לשון דקדוק בחשבון וגם לא אמר הן חסר והן יתר דאפילו פחת רובע לסאה או הותר רובע לסאה הגיעו גם לא אמר לו בית כור סתם שדינו כהן חסר כהן יתר אלא בית כור זה בסימניו ובמצריו אני מוכר לך קאמר ליה שהוא לשון דקדוק חשבון יתר מהן חסר הן יתר ומסתמא אלא שאינו מגיע לדקדוק החשבון כלשון מדה בחבל ולפיכך אם פחת פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה: איתמר רב הונא אמר שתות כפחות משתות.

רבי יהודה אמר שתות כיתר משתות רב הונא אמ' שתות כפחות משתות והכי קאמר פחות משתות ושתות בכלל הגיעו יתר משתות ינכה. פירש ולהדין סברא הא דקתני במתני' עד שתות ינכה מלמעלה למטה הוא והכי קתני משליש ועד רביע ועד שתות ואין שתות בכלל ינכה ויש לפרש והכי קאמר פחות משתות ושתות בכלל הגיעו והאי דקתני עד שתות ינכה הכי קתני עד שתות ושתות בכלל שהוא עד סוף שתות ינכה כלומר כשיעבור השתות משם יתחיל הנכוי: ורב יהודה אמר שתות כיתר משתו' והכי קאמר פחות משתות הגיעו עד שתות ואין שתות בכלל שהוא תחלת שתות ינכה כלומר כשיגיע לתחלת שתות משם יתחיל הנכוי: מיתיבי פחת שתות או הותר שתות הרי הוא כשום הדיינין והגיעו והא שום הדיינין דשתות כיתר על שתות דתנן (כתובות פ"א) שום הדיינין שפחת שתות או הותר שתות מוכרן בטל הכא נמי שתות כיתר משתות הוא וינכה: ולטעמיך והא הגיעו קתני.

כשום הדיינין ולא כשום הדיינין כשום הדיינין שדינו לביטול מקח משתות הוא מתחיל שנמצא שתות עצמו בכלל הדין והוה ביטול מקח אף כאן לענין שתות עצמו בכלל הדין הוא והוה ביטול ולא כשום הדיינין דאילו התם ביטול מקח ואילו הכא הוה ויתור והגיעו: ע"ב כיון שעלה גורל לאחד מהן קנו כולן.

פירש כגון שחלקו את השדה בשוה ועשו אותן חלקים בשומא ועשו שבח בין חלק יפה לחלק שאינו יפה וכתבו אותן החלקים בפיקאאות ובללום ונתנום בקלפי ובא כל אחד מהן להכניס ידו ליטול ומה שעלה בידו הוא חלקו כיון שהכניס אחד מהן ידו לקלפי ועלה בידו מה שעלה קנו כולן כלומר אין אחד מהן יכול לעכב באותה חלוקה ולבטלה ולעשות החלקים על דרך אחרת ולומר איני מכניס ידי לקלפי שחלוקה זו שעשו אותה על דרך זה איני רוצה בה ושהחלקים לא השוה אותן אלא כיון שהכניס ידו אחד מהן לקלפי על דעתו ועלה בידו מה שעלה נתקיימה החלוקה על אותה הדרך וכל אחד מהן מכניס ידו אחריו ומה שעולה בידו הוא חלקו בלי שיהא יכול לעכב בכך ויש לפרש קנו כולן כלומר שלא נשאר לו לאותו האח שעלה לו הגורל שום זכות באותן החלקים הנשארים בקלפי שכיון שעלה לו הגורל במה שעלה קנו אחיו החלקים הנשארים בשיתוף וחוזרין גם הן וחולקין אותן על פי הגורל.

אי נמי יש לפרש שזה הגורל אין צריך שיכניס בו כל אחד ואחד מהן את ידו לקלפי אלא אחד מהן בלבד הוא שמכניס ידו לקלפי ושעולה בידו מה שעולה מתברר חלקו וחלק כל אחד מהן כגון שחלקו את השדה בשוה ועשו אותו חלקים כפי מנין אחין וכתב אותן

חלקים בפיטקאות וכתב על א' מהן ראשון ועל אחד שני ועל שלישי שלישי אי נמי א' ב' ג' ד' וכן בכולם עד תשלום מנינן ומכניס ידו האח הגדול לקלפי או מי שמסכימין עליו להכניס את ידו מהן וכשעולה בידו החלק שעולה ממילא נתברר שחלק שאחריו במנין כבר זכה בו האח שהיא שני לו והחלק שאחרי אותו החלק האחר כבר זכה בו האח שהוא שלישי לו וכן כולם עד תשלום מנינן ואפילו אם יזדמן שיעלה בידו אחד מן האמצעיים כיון שעלה בידו נעשה הוא ראשון ונעשה חלק שהי' לפניו במנין אחרון שבכולן וזכה בו האחרון שבאחין ולפיכך כשעול' הגורל לאחד מהן קנו כולן שהרי כבר נתברר חלק כל אחד מהן ואמרינן מאי טעמא כלומר כיון שלא קנו זה מזה ולא החזיק אחד מהן במה תתקיים חלוקה זו.

ומהדרינן אמ' רבי אלעזר כתחלתה של ארץ ישראל מה תחלתה של ארץ ישראל בגורל חלקו ונתקיימה החלוקה אף כאן נמי בגורל ואקשינן אי מה התם בקלפי ואורים ותומים כלומר מה התם לא היתה החלוקה בקלפי בלבד שהוא הגורל אלא בקלפי ואורים ותומים אף כאן נמי לא תתקיים החלוקה בקלפי בלבד אלא בקלפי ואורים ותומים וכיון שאי אפשר לומר כן אין לנו לדון מתחלתה של ארץ ישראל.

ויש לפרש שמשניהן הוא פריך בקלפי ואורים ותומים לפי שלא שכיב בכאן אלא כיון שעלה גורל לאחד מהן ואפשר שיהא גורל בלי קלפי: איתמר שני אחין שחלקו ובא להן אח ממדינת הים. רב אמר בטלה מחלוקת.

פירש כל אחד יכול לערער ולבטל המחלוקת בין האח ממדינת הים בין אחד משני אחין אלו ושמואל אמר מקמצינן. אמר ליה רבא לרב נחמן לרב דאמר בטלה מחלוקת אלמא הדר דינא.

כלומר כיון דקא נפיק מידא דכל חד מינייהו מההוא חולקא דמטא ליה מקצת הדר דינא אעיקרא ומבטיל ליה ההוא מחלוקת מעיקרה אלא מעתה הני תלתא אחי או שותפי דאזול תרי מינייהו ופלגו פירש ולא אפיקו ליה לההוא אח דלא הוי בהדייהו חולקא הכי נמי דכי ניתי ההוא אח ושקיל חולקי' כ חד מינייהו מצי לבטולה לההוא מחלוקת משום דקא נפיק השתא מידו דכל חד מינייהו מחלוקא דמטא ליה מקצת.

א"ל התם אדעתא דבי תלתא נחות מעיקרא. פירש דהא הוה ידעי מעיקרא דתלתא אחין נינהו ואפילו הכי פלגינהו להני נכסי ומשום הכי לא מצי הנך תרתי לבטולי המחלוקת דקא סבור וקבל לפלוגתא אדעתא אבל הכא לאו אדעתא דבי תלתא נחות פירש דהא לא הוה ידעי דאית להו אח במדינת הים הילכך אף על גב דההוא אח דלא הוה בהדייהו בעידן חלוקה קא ניחא ליה השתא לקמוצא ליה מחלוקה דתרוייהו ולא קא מערער עלייהו בההיא חולקא הנך תרי אחי גופייהו כיון דלאו אדעתא דבי תלתא נחות כל חד מינייהו מצי לבטולה לההיא מחלוקת משום דחלוקה בטעות הויה: ושמואל אמר מקמצינן קא סבר כיון דההוא אח דלא הוה בהדייהו בעידן חלוקה קא ניחא ליה השתא לקמוצי ליה מחולקא דתרוייהו ולא קא מערער עלייהו בההיא חלוקה אף על גב דהנך תרי אחי גופייהו דפלוג אדעתא דבי תרי הוא דנחות ולא אדעתא דבי תלתא אפ"ה קם דינא ולא מצו הדרי בהו לבטולה לההוא מחלוקת.

והוא דשמואל דאמר מקמציין דוקא היכא דלא מערער עליה ההיא אחר דלא הוה בהדייהו וקא ניחא ליה לקמוצי ליה מחלוקת דתרוייהו כדאמרינן אבל אי לא ניחא ליה בהכי וקא מערער עלייהו בההיא חלוקה לבטולה מעיקרא דכולי עלמא מצי מבטיל לה משום דאמר להו מאן פלג לכו דילמא חד מהנך חולקי דיזכו הוא דסליק' לי בגורל אי נמי מעלינ' ליה כנכסי דבר מריון וכן נמי לענין תלתא אחין דאזול תרי מינייהו ופלוג דאמרינן דלא מצו הדרי בהו ה"מ היכא דקא ניחא ליה לההוא אח דלא הוה בהדייהו לקמוצי ליה מחלוקא דתרוייהו אבל אי לא ניחא ליה בהכי בודאי דמצי מבטיל לה לההוא מחלוקת משום דאמר להו מאן פלג לכו דהא אפילו לענין עיסקא היכא דפלג ליה חד מינייהו בלא דעתא דחבריה מצי א"ל מאן פלג לך כדאמרינן (מציעא דף ס"ט ע"א) במעשה דהנהו תרי כותאי דזבון חמרא בהדי הדדיואזל חד מינייהו ופלג בלא דעתא דחבריה וכ"ש לענין קרקע אבל ודאי אי הני תלתא שותפי דאזיל בתרי מינייהו ופלג כגון דאזיל חד מינייהו למדינת הים ואזול הנך דפלוג קמי בי דינא ואפיקו ליה לחלוקה דהאיך אדעתא דבי דינא לענין עסקא ושאר מטלטלין בודאי דהוה קיים ולא מצי האיך למימר מאן פלג לכו דהיינו דאיסור ורב ספרא (שם דף ל"א ע"ב) דעביד עסקא בהדי הדדי אזל רב ספרא פלג בלא דעתא דאיסור אתא לקמיה דרבה אמר ליה זיל אייתי תלתא אי נמי תרי מגו תלתא דפלגת קמייהו וכ' לענין קרקע איכא למימר דהוה קיים כמעשה דאיסור ורב ספרא ואיכא למימר דלא הוה קיים והא דרב ספרא ואיסור לא דמיא דאילו התם עסקא והכא קרקע והיינו טעמא דאית לן למימר דשאני דין קרקע מדין עסקא משום דעסקא דעתיה אדמייהו ולא אגופיה דעסקא וכיון דקא מפיק ביה מאי דשוה הנהו דמים לא איכפת ליה אבל קרקע דעתיה דכל חד מינייהו אגופיה דקרקע ניהו הילכך אף על גב דאפיק ליה מאי דשוה מצי א"ל מאן פלג לך אף על גב דקמי בי דינא הוא דפלוג דכי תקון רבנן לבעל חוב הוא דתקון לאפרועי שלא בפני בעל חובו כדי שלא תנעול דלת בפני לוין אבל לפלוגי שלא בפני שותפו לא אשכחן דתקון רבנן.

והדבר צריך עיון. ונחזור לעיקר שמעתין: אמר ליה רב פפא לאביי ולשמואל דאמר מקמציין אלמא אע"ג דקא נפיק מתותי ידי' דכל חד מינייהו מההיא חלוקא דמטא ליה מעיקרא מקצת קם דינא בההוא מקצת אחרינא דאישתייר ליה ולא הדר והא רב שמואל דאמרי תרוייהו כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה פירוש והא הכא דאע"ג דמשכינהו להני סאין וקננהו כיון דאיכא חד סאה דלא משכיה ולא קנייה כל חד מינייהו מצי למיהדר ביה בין מוכר בין לוקח ולמהדרינהו להני סאין דמשכינהו אלמא כיון דאבטיל ליה זביניה דהאי סאה דלא משכיה איבטלו להו זביני דהנך סאין דמשכינהו משום דלא משכינהו מעיקרא אלא אדעתא דזבין ליה כוליה כור הכא נמי כיון דהא קא נפיק ההוא חולקא דמטא ליה מקצת ליבטיל נמי מיניה המחלוקת דהא לא פלוג אלא אדעתא דליקום בידא דכל חד מינייהו ההו' חולקא דמטי ליה כוליה דהא לא הוה ידעי דאית להו אחרינא.

ופריק התם עבוד מילתא דניחא ליה למוכר וניחא ליה ללוקח כי היכי דאית ליה לחד מינייהו פסידא בזביני מצי הדר ביה אבל הכא כיון דליכא מוכר ולא לוקח אלא יורשין נינהו קם דינא ולא נהדר: דף קז ע"א הא דתנו רבנן שלשה אחין ובא בעל חוב וטרף

חלוק של אחד מהן וכו'. פרשה הרב רבינו זצ"ל בהלכות דיליה ומשום הכי לא איצטריכנא לפרשה: שלשה שירדו לשום.

פ"י מי שנתחייב בב"ד ממון ולא נמצא אצלו אלא קרקע ושלחו ב"ד שלשה לשום אותו ולהוריד בו אותו בעל חוב ונחלקו אותן שלשה בשומא שנים מהן אומרי' במנה וכו': ע"ב האומר לחבירו חצי שדי אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו וכו'. אמר רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן ולוקח נוטל כחוש.

ואקשינן והא משמנין ביניהן תנן פ"י שהוא מלשון שומא דאלמא הלוקח אינו נוטל החצי שלו אלא בשומא בנתינ' שבח לחצי הכחוש מחצי היפה עד שישוו בדמים: אמר ליה ולטעמיך אימא סיפא חציה בדרום אני מוכר לך משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום אמאי משמנין כלומר אי סלקא דעתך דהאי משמנין להשוות החלקים הוא ולתת שבח שבין היפה לכחוש הכא אמאי משמנין ביניהן והא חציו בדרום אמר ליה ואין לו אלא אותו החצי בין שהוא כחוש בין שהוא יפה: אלא לדמי פ"י כלומר זו השומא אינו להשוות החלקים בין כחוש ליפה אלא לידע כמה הוא שוה כדי שיתן לו דמיו לפי שכשמכר לו סתם מכר לו חציה בדרום בלי שיפרוש לו סכום דמים לפיכך שנינו משמנין ביניהם כדי שיתברר כמה הוא שוה אותו חצי שבדרום כדי שיתן לו דמיו והאי דקתני ביניהן כך פירושו כגון שהיתה השדה כולה שוה מאה זהובים ולפי שמכר לו עכשיו חציה שבדרום צריכין אנו לשום ולידע כמה ראוי ליתן ממאה זהובים אלו לרוח צפונית וכמה ראוי ליתן מהן לרוח דרומית שמתברר בכך כמה הוא שוה חציה שבדרום כדי שיתן לו דמיו.

וכיון שכן רישא נמי דקתני משמנין ביניהן אינו להשוו' החלקים ולהשתבח בין כחוש ליפה אלא לידע כמה שוה כדי שיתן לו דמיו הואיל וסתם מכר לו בלי סיום סך הדמים ולעולם אינו נוטל אלא החצי הכחוש כמה ששוה וטעמא דמילת' משום דכיון דחציה סתם מכר לו בלי שיסיים לו אם כחוש אם יפה אמרי' יד בעל השטר על התחתונה ואין לו אלא כחוש ולא תימא ה"מ לטעמא דמאן דאמר מוכר בעין רעה מוכר אלא אפילו למאן דאמר מוכר בעין יפה מוכר הני מילי לענין שיהא המקום עצמו המכור קנוי ללוקח בלי שישיר לעצמו המוכר שום זכות כלל כגון דרך וכיוצא בו ולענין שיהא לו לאותו מקו' המכור דרך על המוכ' ליכנס ולצאת עליו כדי שלא יהא צריך ליקח דרך במאה מנה או יפרח באויר הואיל ובעין יפה מוכר לו אותו מקום מכירה שלא יהא צריך עמה לכך אבל במוכר לחבירו חצי שדהו סתם שהוא לענין בירור המקום שמכר לו אי זה הוא אם כחוש אם יפה כשמכר לו חצי שדהו סתם אין כאן דרך לומר מוכר בעין יפה מוכר אלא יד בעל השטר על התחתונה הואיל והעיון בלשון השטר הוא מאי משמע אם חצי הכחוש אם חצי היפה ולכך אין לו אלא כחוש שהוא פחות שבמשמע.

תדע דהא תנן המוכר את הבית לא מכר את היציע ולא את החדר שלפנים הימנו ולא את הבור ולא את הדות. אלמא שכיון שלא הזכיר לו לא יציע ולא חדר ולא בור ולא דות אלא בית ושדה אמרי' יד בעל השטר על התחתונה ואין לו אלא בית בלבד בלי יציע וחדר ושדה בלבד בלי בור ודות שהוא פחות שבמשמע הכא נמי כיון שחצי שדהו סתם מכר לו בלי שיפרש אם החצי היפה אם הכחוש אמרי' יד בעל השטר על התחתונה ואין

לו אלא החצי הכחוש שהוא פחות שבמשמע ומעשים בכל יום בימי רבינו הרב זצ"ל וקא דיין שאינו נוטל אלא כחוש.

ואפי' במתנה דלכולי עלמא נותן בעין יפה נותן הכא קא דיין שהנותן לחבירו חלק בשדהו בלי שבירר אם כחוש אם יפה ובלי שסיים הרוחות שאין לו למקבל מתנה אלא חלק הכחוש בלי שבח. ואם תשאל וכיון דאמרינן דלוקח נוטל כחוש ואוקימנא להא דקתני במתני' משמנין ביניהן שאינו להשוות החלקים וליתן שבח בין כחוש ליפה אלא לשום איתו חלק הכחוש לידע כמה הוא שוה כדי ליתן לו דמיו דאלמא כשמכר לו סתם מכר לו בלי פסיקת דמים אם כן אמאי קנה אותו הלוקח כלל כדי שנצטרך לשום אותו ולידע כמה דמים הוא נותן לו.

והא קיימא לן שהמוכר בלי פסיק' דמים לא קנה לוקח עדיין כלום כדתניא בהדיא מדד עד שלא פסק שניהן יכולין לחזור בהן פסק עד שלא מדד אין שניהן יכולין לחזור בהן. תשובה כי אמרי' שהמוכר בלי פסיקת דמים לא קנה לוקח הני מילי באומר לחבירו דבר זה אני מוכר לך סתם שכיון שלא הזכיר לו כמה הוא מוכר לו אע"פ שהוא שוה חמשים יש לו לומר לא הסכימה דעתי למוכרו אלא יותר מכדי דמיו במאה וגם הלוקח לא סמכא דעתיה לפי שאומר בלבו שמא יבקש בו יותר ממה שהוא שוה.

אבל אם אמר לו דבר זה אני מוכר לך במה שיאמרו בני אדם שהוא שוה הרי פסק לו הדמים שמכר לו בהן לפי שכיון ששמין אותו עכשיו ומתברר כמה הוא שוה איגלאי מילתא שבאותן הדמים הוא שמכר לו וכמאן דפסיק ליה מעיקרא בשעת המוכר דמי. תדע דהא גרסי' בפ' השוכר את הפועל לעשות עמו ביין נסך (ע"ז דף ע"ב) א"ל כדשיימי בי תלתא אפילו תרי מגו תלתא אלמא אע"פ שלא פירש סך הדמים כיון שכשא"ל השמאין אינו יכול להוסיף על שומתן כלום ולבקש ממנו יתר כפסיקת דמים דמי וכיון שכן האי מתני' הכי נמי מיתוקמא כגון דאמר ליה חצי אני מוכר לך כמו שהוא שוה שכיון שתלה הדבר במה שהוא שוהונמצא שאינו יכול להוסיף על שיווי כלום ולבקש ממנו יתר כששמין אותו ומתברר כמה הוא איגלאי מילתא למפרע שבאותן הדמים מכר לו חצי שדהו וכמאן דפסיק להו מעיקרא בשעת המכר דמי: הדרן עלך בית כור דף קי ע"א והבנים את האב מנלן דבנים קודם לבנו' דודאי מדתנן הבנים את האב ולא תנן הבנים והבנות את האב משמע מיהא דאשמעינן דבנים ולא בנות במקום בנים דבן קודם לבת מנלן דכתיב איש כי ימות ובן אין לו והוה מצוי למכתב איש כי ימות ובן ובת אין לו אי נמי איש כי ימו' והעברתם את נחלתו לבנו ולבתו טעמא דאין לו בן עם הבת הא יש לו בן ובת הבן קודם אמר ליה רב פפא לאביי אימ' דהכי כתב קרא איכא בן בלא בת לירות בן איכא בת בלא בן לירת בת איכא תרווייהו בן ובת לא האי ולא האי לירות כדמפרש לקמן לא האי ירית כוליה ולא האי ירית כוליה אלא כחזא ירתון דהכי קאמר קרא איש כי ימות ובן אין לו עם הבת שירשו שניהן ביחד אלא בת יחידית בלא בן יש לו והעברתם את כל נחלתו לבתו הא איתנהו תרווייהו ירתון כחכא.

מאן דו לירות אם לא הקרובים. ירש בר קשא מושל העיר: דף קיב ע"א אמר ליה רב פפא לאביי ממאי דילמא לעולם אימא לך בעל לא ירית וקראי בסיבת הבן כדאמרי ויאיר דזבין ופנחס וכו' עד דאמר ליה אביי פי' הוסיף לו אביי קושיא אחרת על הני קראי

גופייהו שלא מענין זה שהקשה עליו רב פפא ואמר לו בין למאן דאמר בסיבת הבן וכו' סוף סוף פ"א אפי' לשנתשא בת זו לאחד ממשפחת מטה אביה כיון שאמה משבט אחד ואביה משבט אחד וכדכתי' מטות אפשר שתמו' אמה ותירש היא אותה ותמות היא וירש אותה בנה או בעלה ונעקרת נחלת שבט אמה משבטה לשבט אביה שהיא שבט בנה או בעלה ואם כן מה הועיל נישואיה לאחד ממשפחת מטה אביה והנה החשש שחשש הכתוב עדיין ישנו: ואמר ליה קושיא זו אינה דשאני התם שכבר הוסבה מעת שנשאת אמה לאביה ואין נשואי בתה עכשיו לאחד ממשפחת מטה בית אביה מחדשת הסבה והכתוב לא הקפיד אלא על הסבה שמתחדשת בנשואי זו הבת עכשיו: אמר ליה שכבר הוסבה לא אמרי' לפי שאפשר שתהא אמה עדיין בעולם ולא מתה אלא לאחר נישואי בתה שנמצאת ההסבה לא היתה אלא לאחר נישואי בתה בעת מיתתה ומקודם לכן לא היתה שם הסבה לפי שקיימת היתה ונכסיה בחזקתה היו עומדין ואין כאן לומר שכבר הוסבה: אמר ליה רב ימר לרב אשי וכו'.

פ"א זו הקושי' עצמה שהקש' אביי לרב פפא הקשה אותה נמי רב ימר לרב אשי והשיב בה רב אשי תשובה אחרת ואמר ליה דמנסבין ליה לגברא דאבוה משבט' דאבוה ואמיה משבטא דאמה שנמצאת שנישואי בתה עכשיו לא חדשה הסיבה שקוד' הנישואין היתה נחלה זו ראויה לזו הבת שאביה משבט ראובן ואמה משבט שמעון ועכשיו לאחר נישואיה אם תמות וירש אותה בעלה הרי בעלה אביו משבט ראובן ואמו משבט שמעון ואם תשאל תינח אם מתה בחיי בעלה וירשה בעלה אין בכך חידוש הסיבה שהרי בעלה אביו משבט אביה ואמו משבט אמה ואם מתה לאחר מיתת בעלה שכנה יורשה הרי יש כאן הסיבה שהרי בנה אביו ואמו משבט ראובן הן ונמצאת נחלה זו קודם נישואיה היתה ראוי לה שאביה משבט ראובן ואמה משבט שמעון ונעקרה נחלה זו לזה הבן שאביו ואמו משבט ראובן הן יש להשיב אם אביו כאמו דמי' וכיון שאם אביו משבט שמעון היא כמי שאמו משבט שמעון הוא חשוב: דף קיג ע"א אמר קרא בנו פירש למה נכתב בנו אטו עד השתא לא הוה ידעינן דפנחס בנו דאלעזר הוה אלא לכך ייחסו הכתוב כאן באלעזר ותלאו בו להיות רמז שנחלה זו ראויה היתה לאלעזר ושייך הוה בה לולי שמתה אשתו בחיי מורישיה וירשה בנו תחתיו ונעשה במקומו בחייו לענין ירושתה כמו שיכנס הבן במקום אביו אחר מותו בנכסיו ובכל דבריו ובירושה שהיה לו לירש בחייו: ע"ב מקיש ירושה שנייה לירושה ראשונה וכו' פ"א ירושה ראשונה היא ירושת הבן לאביו והבת לאביה שכן זרעו של מת.

וירושה שנייה היא ירושת אחין ואחי האב למת שאינן זרעו של מת אלא זרע אבי המת וזרע אבי אבי המת מה ירושה ראשונה שהיא זרע המת בן קודם לבת אף ירושה שנייה שהיא ירושת זרע אבי המת במקום שאין זרע למת אי נמי זרע אבי אבי המת במקום שאין זרע לאבי המת בן קוד' לבת. ופירש היקישא זו מדכתי' אותה כלומ' אותה ירוש' שאמרת לך בזרעו של מת שהיא ירושה ראשונה' היא עצמה אמרתי לך בירושת זרע אבי המת למת וזרע אבי אבי המת למת במקום שאין זרע למת שהן ירושה שנייה כדין זה כך דיין זה מה דיין זה בן קודם לבת אף דיין זה בן קודם לבת.

ואף על גב דאוקימנא להאי קרא בירושת הבעל הא קי"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו ובירושת קרובים משתעי קרא אי נמי אתירוצי' דרבא סמכינן דדריש נחלת שארו לן וממילא וירש אותה אייתר לירושת קרובים אי נמי האי תנא דר' שמואל בר רב יצחק כר' ישמעאל סבירא ליה דמפיק לירושת הבעל מלא תסוב נחלה ממטה למטה אחר ושביק ליה להאי קרא דוירש אותה כפשטיה לירושת קרובים שהיא ירושה שנייה: דף קיד ע"א איתמר קנין עד אימתי חוזר וכו' מדקא פריך ליחוש דילמא הדר ביה ותרצינן דקמו והדר יתיבו אי נמי סליקו מענינא לענינא מכלל דבמתנת שכיב מרע במקצת דהיא כמתנת בריא עסקי' אבל צוואת שכיב מרע בכל נכסיו אי נמי מצווה מחמת מיתה אפילו במקצת אף על גב דקמו והדר יתיבו יכול לחזור בו דכל שאילו עמד חוזר חוזר במתנתו: ע"ב הא קמשמע לן דאשה את בנה דומיא דאשה את בעלה מה אשה את בעלה אין הבעל יורש את אשתו בקבר אף אשה את בנה אין הבן יורש את אמו בקבר.

פירש לה רבינו חננאל ז"ל הכי מה אשה את בעלה אין הבעל יורש את אשתו בקבר שאם נפלה לה ירושה והיא בקבר כלומר לאחר מיתתה אין הבעל יורש אותה. ועל זה הפירוש לא דמי אשה את בנה לאשה את בעלה משום דאשה את בעלה האשה המורשת היא בקבר והבעל הרוצה לירש הוא בחיים ואשה את בנה אינו כן לפי שהבן עצמו שהוא רוצה לירש הוא בקבר וכיון שכן הכי איבעי ליה למימר מה אשה אינה יורשת בקבר להנחיל לבעלה אף הבן אינו יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב ואיתחזי לן דלאו הכין פירושא דמילתא אלא הכין פירושה כגון דמית ליה בעל מיקמי אשתו והכי קאמר מה הבעל אינו יורש את אשתו כשהוא בקבר שאם מת הוא ואחר כך מתה היא אינו יורש אותה להנחיל לבניו מאשה אחרת אף הבן אינו יורש את אמו כשהוא בקבר להנחיל לאחין מן האב.

ומילתא דפשיטא היא דבעל אינו יורש את אשתו כשהיא בקבר משום דירושת הבעל אינה משום קריבות דלית לה הפסק אלא מחמת אישות בעלמא דאית לה הפסק היא וכיון דמתה איפסקא לה לאישות אבל הבן דוירש את אמו מחמת קריבות הוא דלית ליה הפסק ואי לאו דדמיה תנא למילתא דבעל הוה אמינא בעל הוא דאינו יורש את אשתו כשהוא בקבר משום דמיתה אפסיק לה לאישות ובעידן ירושה הא לאו אשתו היא אבל הבן לא אפסקא לה מיתה לקריבות דהא קריבות ממש הוא דלא אפשר לאפסוקה כי היכי דאפשר לאפסוקה לקורבא דאישות בגירושין ובמיתהאמא אפילו בקבר ירית לה ומורית להו לאחין מן האב קמ"ל הכין איסתבר פירוש דאין הבעל יורש את אשתו בקבר בהאי דוכתא.

אבל היכא דנפלה לאשה ירושה לאחר מיתתה אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק הוא דאמרינן ביה ולא אין הבעל יורש את אשתו בקבר: דף קטו ע"א יורשת ואינה מורשת. וליכא למימר דאמטה האב אינה מורשת דהא קיימא לן דאב יורש את בנו מדכתיב והעברתם כדאמרינן לעיל הילכך אינה מורשת אמטה האם קאמר: דף קיז ע"ב היה מיוצאי מצרים.

ולא מבאי הארץ שהיה אביו מיוצאי מצרים בן עשרים והבן אינו בן עשרים בבאי הארץ נוטל חלק אביו שהיה מיוצאי מצרים. מבאי הארץ ולא מיוצאי מצרים שהוא בן עשרים

בבאי הארץ ואביו לא היה בן עשרים ביוצאי מצרים נוטל חלקו מבאי הארץ ומכאן ומכאן שהיה אביו בן עשרים ביוצאי מצרים והוא בן עשרים בבאי הארץ נוטל חלקו וחלק אביו.

ויש לנו עוד חלק רביעי לומר שאם היה אביו ביוצאי מצרים פחות מכן עשרים וגם הוא מבאי הארץ בפחות מכן עשרים והרי זה אין לו זכות ביוצאי מצרים ולא בבאי הארץ ונראין הדברים שדין כדין בני מתלונני' שבאו לארץ פחות מכן עשרים שנטלו בזכות אבי אביהן וראיה לזה הפי' שפירשנו במכאן ומכאן דתניא בספרי רבי שמעון בן אלעזר אומר זה נוטל חלקו וחלק אביו וזה נוטל חלקו וחלק אביו ונמצאת מקיים שני מקראות הללו לאלה תחלק הארץ בנחלה ולשמות מטות אבותם ינחלו.

ופירוש שפירשנו במכאן ומכאן יש לנו ראיה מזה: דף קיח ע"א בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלק' הארץ היינו דקא צווחי בני יוסף וכו'. האי קושיי' דאקשי רב פפא לאביי ליתה אלא אי סבירא לן דאקרקף גברי אתפלוג דאי לשבטים איתפלוג אמאי מקשי ליה אמאי קא צווחי בני יוסף משום דאיכא למימר לעולם לבאי הארץ נתחלקה והאי דקא צווחי משום דלשבטים אית פלוג ושבת יוסף עם רב היה ולא נטל אלא כאחד מן השבטים הפחותי' ממנו: ע"ב עדת קרח.

מאתים וחמשים איש. מתלוננים שבעדת קרא.

אותן שלננו על משה ועל אהרן ואמרו אתם המיתם את עם ה': דף קיט ע"א ביתדות אוהלים. פירש רבי' חננאל ז"ל כלומר במטלטלין שהיה לו לחפר הוא שנטלו חלק בכורה דהוה להו מוחזקין.

אבל בא"י לא נטלו משום דראוי הוא: דף קכ ע"א והוא דמופלג בחכמה והוא דמופלג בזקנה פירש אין אומרים בישיבה הלך אחר חכמה ומקדימין נער חכם על זקן שאינו חכם אלא אם הוא הנער מופלג בחכמה אבל אם אינו מופלג בחכמה אע"פ שהוא חכם יותר מהזקן אין מקדימין אלא הזקן וכן אין הולכין במסבה אחר זקנה ומקדימין זקן שאינו חכם על נער חכם אלא אם הוא מופלג בזקנה אבל אם אינו מופלג בזקנה אף על פי שהוא גדול בשנים מן החכם אין מקדימין אלא החכם: שקולות היו בחכמה ובצדקות ועל כן לא הקפיד הכתוב במנין בב' מקומות: דף קכב ע"א אך בגורל.

משמע שצריך לגורל ועל פי הגורל משמע שצריך לאורים ותומים שהן כמו דיבור: לא סלק' דעתך דכתיב והנות' לנשיא מזה ומזה לתרומת הקודש ולאחזות העיר אלמא חלק הנשיא באחזות העיר ואינו רונגר בעלמא: ולא נתחלקה אלא לכספים שנאמר בין רב למעט. כלומר כך אמר הכתוב צריך אתה לדקדק בין חלק יפה לחלק כחוש ולשום אותן ולהשוותן בדמים אלא לקורבא ורוחקא כלומר שחלק הקרוב לירושלים צריך ליתן שבח לרחוק מירושלים משום עליית רגל וזה שהוצרך הכתוב להודיעך שאע"פ ששניה' שוין בשופרא וסגיא צריך ליתן בין חלק קרוב לחלק רחוק: ע"ב דומין לחרס.

שהן פגים וקשים ולבסוף מסריחין מרוב שומנן מחמת שנתבשלו מאד באילניהן ואיכא דאמרי בתחילה מסריחין ולבסוף דומין לחרס. כלומ' קשין כחרס שאינן נרקבין ואינן נפסדין: דף קכג ע"ב האי זרוע ולחיים וקיבה היכי דמי אי דאתא לידיה דאבוה פשיטא.

דכיון דאתא לידיה ממוניה הוא. ואי דלא אתא לידיה דאבוה אמאי נוטל פי שנים הא לא ממונא דאבוה היא אלא ממונא דידהו הוא דמחמת נפשייהו הוא דקא זכו.

ואוקימנא במכרי כהונה ולויה. פי' כגון שהיה זה האיש שנתן להן אלו המתנות מוחזק לתת מתנותיו ותרומותיו לזה הכהן ולא היה משנה בו ליתן אותם לכהן אחר וכגון דאישתחית בחיי אבוהון דכיון דאישתחיתא הבהמה בחיי אבוהון ובעל הבהמה מוחזק לתת לו המתנו' כנכסיו דמו והווי להו גבי בעל הבהמה כפקדון ומשום הכי אף על גב דלא מטי לידיה בחיים הבכור נוטל בהן פי שנים ולא תימא ה"מ לרבי דסבר בכור נוטל פי שנים במאי דלא מטי לידיה דאב אלא אפילו לרבנן נמי נוטל פי שנים דכיון דאישתחית בחיי אבוהון הווי להו כפקדון גבי בעל בהמה דליכא מאן דאמר דלא שקיל דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא במלוה דלהוצאה ניתנה וכי מהדר לה לאחור מיתת אבוהון לאו הני מעות דשבק אבוהון אבל פקדון דבעיניה קא מהדר ליה בכור נוטל פי שנים ודוקא דאישתחית בחיי אבוהון דה"ל כפקדון אבל אי לא אישתחית בחיי אבוהון לא זכה בהו אבוהון ואינהו הוא דזכו בהו מחמת נפשייהו והיינו דאמרינן האי זרוע לחיים וקיבה היכי דמי אי דאתיא לידיה דאבוהון פשיטא ואי דלא אתא לידיה אמאי כלומר אמאי שקיל בהו פי שנים והא לאו נכסי דאבוהון נינהו דהא מחמת נפשייהו זכו בהו ולא מחמת אבוהון.

ואיכא נוסחי דכתיב בהו ואי דלא אתו לידיה ראוי הוא ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק וטעותא היא דליכא למימר ראוי ומוחזק אלא במילתא דזכו בה מחמת אבוהון אבל הכא כיון דלא מטא לידיה לא זכו בהו מחמת אבוהון כלל אלא מחמת נפשייהו והכי חזי לן למגרס ואי דלא אתו לידיה אמאי והכי הוא דאיכא בנוסחי דוקני: הא קמ"ל דמוחזקת ומושכרת דומיא דרועה בעפר.

דלא יהבי לה מזוני ושבחא דאית בה שבחא דממילא הוא אבל אי יהבו לה אחים מזוני שבחא דאתי מחמת הוצאה דאחים הוא ולא שקיל בה פי שנים. ומני רבי היא דאמ' שבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן בכור נוטל בו פי שנים אבל לרבנן אפילו שבחא דממילא לא שקיל פי שנים והא דאמר בכור נוטל פי שנים בשבח לא תימא משום דסבירא ליה בכור נוטל פי שנים בראוי כבמוחזק אלא משום דסבירא ליה דשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן מוחזק הוה ולא ראוי הואיל וגוף הנכסים הוה ליה ברשותא דאב מחיים אבל מידי דהוה ודאי ראוי כגון שמת האב בחיי אבי האב דלא זכה בהו בנכסים מחיים אי נמי כגון כופר שאין משתלם אלא לאחר מיתה דהוה ליה ראוי דכולי עלמא אין הבכור נוטל בו פי שנים משום דאין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק תדע דגרסינן בפרק שור שנגח (ב"ק דף מ"ב ע"ב) אין האשה נותנת ליורשיה ואוקמה רבה בגרושה ואמרינן ולוקמה מר כדאית ליה ומר כדאית ליה דאמר מר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו וכו' ומהדרינן הני מילי לטעמייהו דבני מערבא דסבירא להו כרבנן פירש דסבירא להו לענין בכור דכל מידי דלא אתא לרשותא דאב מחיים לא שקיל ביה פי שנים וראוי הוא ולא מוחזק דמתנה קרייה רחמנא וקסברי לענין מלוה דשקיל בה פי שנים דכמאן דגביא ואתיא לידיה מחיים ועוד האי טעמא דידהו דפליגי רבה ורב נחמן בין גבו קרקע לגבו מעות אבל בעלמא כלומר לענין ירושת בעל כו' עבדינן דאמר לענין

בכור דכל מאי דזכה ביה אב מחיים אף על גב דלא אתא לידיה ולא אתא לרשותיה מוחזק הוה ולא בעינן למימר לענין מלוה דכמאן דגביא דמיא כי היכי דניפלוג בה בין גבו קרקע לגבו מעות אלא אף על גב דליתה כמאן דגביא דמיא כיון דסבירא ליה דכל מידי דזכה ביה אב מחיים אף על גב דלא אתא לידיה ולא אתא לרשותיה מוחזק הוה מלוה נמי אף על גב דלא גביא וליתה כמאן דגביא ולא מטיא לידיה כיון דמחיים זכה בה מוחזק' היא ולהכי איצטריך רבה ור"נ לההיא דתני' בענין הכה את האשה ויצאו ילדיה אין האשה נותנת ליורשיה לאוקמה בגרושה.

הא למדת דטעמא דרבי הכא לאו משום דסבירא ליה בכור נוטל בראוי כבמוחזק הוא אלא משום דסבירא ליה שבח ששבחו נכסי' הואיל ונכסי' גופייהו ברשותי' הוה אף על גב דשבח לא אתא לידיה מוחזק הוה ולענין מלוה נמי כיון דמחיים זכה בה אע"ג דלא גביא וליתה כמאן דגביא ולא אתיא לידיה מחיים מוחזקת הויא: דף קכד ע"א מה חלק פשוט אף על גב דלא מטא לידיה כדאמרינן לעיל דבן נוטל בראוי כבמוחזק אף חלק בכורה שקיל אף על גב דלא מטיא פירש ודוקא לענין שבח כיון דנכסים גופייהו הוה ברשותיה דאב מחיים אף על גב דההוא שבח לא מטא לידיה מוחזק הוה ולא ראוי אבל במאן דאיתיה ודאי ראוי בכי הא לא השוה הכתוב חלק בכורה לחלק פשוט כדין הבן דהא כתיב בכל אשר ימצא לו דבעינן מוחזק.

ור' נמי הא כתיב לתת לו פי שנים דאלמא מתנה קרייה רחמנא ומהדרינן הא דקרייה רחמנא מתנה למימר דאי אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי כלומר דאי אמר איני נוטל פי שנים ואיני נותן לבעל חוב פי שנים רשאי כמו המקבל מתנה שאם בא לומר קודם שתבא מתנה לידו אי איפשי בה רשאי כך בחלק בכורה כל זמן דלא מטי לידי בכור יכול למימר איני נוטל ואיני נותן.

ושמע מינה דירוש שירש נכסים ויצאו על מורישו שטרי חובין בכדי אותן נכסים שאין אותו יורש יכול לסלק ידו מאותה ירושה ולומר לאותן בעלי חובות הרי הנכסים לפניכם אני איני רוצה לירש אותן ולא ליתן לכם כלום אלא כופין אותו להטפל בדבר ולמכור אותן ולהגבותן או לשומן עליהם דדייקינן טעמא דמתנה קרייה רחמנא ומשום הכי אם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי הא אילו הוה יורש לא מצי מסלק נפשיה.

וטעמא דהאי מילתא משום דירושא ממילא קא אתיא ומההיא שעת' דמית מורישו הוה להו הני נכסים ממילא נכסים דיליה וה"ל במקום מורישו מה מורישו לא מצי לסלוקי נפשיה אף הוא נמי לא מצי לסלוקי נפשיה דמתנה הוא דמצי למימר לא ניחא לי בהאי מתנה משום דאכתי לא מטת לידיה אבל ירושה דמכי מייתי ליה מורישו הא נפלה ליה ממילא ומטת לידיה הוה ליה כמאן דקביל מתנה ומטת לידיה דלא מצי בתר הכי לסלוקי נפשיה מינה: ע"ב אמר רבא הילכתא אסור לעשות כדברי רבי לכתחילה ואם עשה עשוי קסבר מטין איתמר.

כלומר לא נאמר שהלכה כר' אפילו מחביריו שיהא מותר לכתחלה אלא מטין ר' מחביריו הוא דאיתמר. כלומר הדעת נוטה לדבריו יותר ממה שהיא נוטה לדברי חכמים הילכך כיון דלא איתמר בהדיא שהלכה כר' מחביריו אסור לעשות כדבריו לכתחלה דלא שבקינן דברי רבים ועבדינן כדברי יחיד וכיון דמטין דבריו אל הדעת מי שעושה כדבריו

אינו חוזר ומה שעשה עשוי לפי שאין לנו ראייה ברורה במה שנחזיר את הדין שהרי דבריו נוטין אל הדעת.

זהו פי' מטין איתמר והכין פירש רבינו הרב זצ"ל ורבינו האי ז"ל כמו כן פירש הכין והוא פירש דפריש רבינו חננאל לאו דוקא: אמר ליה אביי לרבא לדידך קשיא מאי שנא מעות דלא דלאו הני מעות בעינייהו שבק אבוהון קרקע נמי לאו האי קרקע שבק אבוהון. פירש דאף על גב דאיתיה בעיניה דקא משתעבד בההיא מלוה מחיי אבוהון כיון דאי בעי יהיב ליה זוזי ולא קרקע כי קא יהיב ליה ניהלייהו והשתא ההיא שעתא הוא דקנו ליה ולא מחיי אבוהון ועוד את הוא דאמרת לענין מעשה דסבתא מסתבר טעמייהו דבני מערבא דשלחו מתם דבעל לא ירית להנהו נכסי דהא אי קדמה סבתא וזבינא זבינה זביני אלמא אף ע"ג דאי חיית ברתא בודאי דהנהו נכסי דידה הוה לבתר סבתא כיון דאי זבינא סבתא זבינה זביני דהא קיימא לן כרשב"ג דאמר אין לשני אלא מה ששייר ראשון בלבד כי מיתא לה השתא ולא זבינא מידי ההיא שעתא הוא דקא זכיא בה ברתא בהנהו נכסי ולא בחיי סבתא וכיון דמיתא לה בחיי סבתא הוה ליה ראוי הכא נמי אף על גב דהוה קרקע משועבד הוה בההיא מלוה בחיי אבוהון כיון דאי בעי מסליק להו בזוזי כי קא יהיב לה ניהלייהו השתא ההיא שעתא הוא דקא קנו לה ולא מחיי אבוהון ואמאי גבו קרקע יש לו: ולרב נחמן קשיא מאי שנא גבי קרקע וכו' עד מעות נמי לאו הני מעות שבק אבוהון.

פירש ואף ע"ג דההיא מלוה מעות הואי ומעות הוא דגבו כיון דליתנהו בעינייהו דהא מלוה להוצאה ניתנה ואי בעי הוה יהיב להו מכיסא אחרינא כי קא יהיב להו השתא מהאי כיסא ההיא שעתא הוא דקא אתי להו גופייהו דהני מעות ולא מחיי אבוהון. ועוד הא אמר רב נחמן יתומין שגבו קרקע בחובת אביהן בעל חוב חוזר וגובה אותה מהם.

אלמא אף על גב דההוא חוב מעות הוה ולא משתעבדי לבעל חוב משום דמטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי כי קא גבו ביה השתא קרקע איגלאי מלתא למפרע דההוא קרקע הוא דשבק אבוהון וכאלו מחיים גבה ליה ומשתעבד ליה לבעל חוב וכיון שכן אמאי אין הבכור נוטל בו פי שנים א"ל לא לדידי קשיא ולא לרב נחמן קשיא אנן טעמא דבני מערבא קא אמרינן ולן לא סבירא לן.

פירש לטעמא דבני מערבא דסבירא להו כרבנן דאמרי בכור לא שקיל פי שנים אלא במאי דאת' לידי דאב וסברי אליבא דרבנן מלוה כמאן דגביא דמיא הוא דקאמרינן דהא דקסברי כמאן דגביא ואתא לידיה מחיים דמי פלוגי מיפלגי' בה בין גבו קרקע לגבו מעות ואנא אמינא הכין מיפלגי בה ואיהי אמר הכין מיפלגי בה אבל לדידן לא ס"ל כרבנן דאמרי בעינן עד דאתא לידיה דאב מחיים כי היכי דנימא מלוה כמאן דגביא דמיא ונפלוג בה בין גבו קרקע לגבו מעות אלא כר' ס"ל דאמר דכל מידי דזכה ביה אב והוה ממוניה אף על גב דלא אתא לידיה מוחזק הוה ובכור נוטל בה פי שנים.

וכיון שכן בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו וההיא דרבה דאמר לענין מעשה דסבתא מסתבר טעמא דבני מערבא דאי קדמא סבתא וזבינא זבינה זביני לא קשיא אמימריה דהכא דהתם לית לה לברתא זכייה בחיי סבתא בהנהו נכסי כלל דהא ובחרה לירתאי קאמר דמשמע דלבתר סבתא הוא דזכו הנהו ירתי בהנהו נכסי אבל בחיי סבתא לית להו

זכייה כלל אבל הכא לענין מלוה הא ודאי מלוה דידיה היא ומחיים זכה בה וממונא דידיה הוא וכיון דס"ל כרבי אף על גב דלא אתא לידיה נמי בכור נוטל בה פי שנים דכי אקשי עליה והא את הוא דאמרת מסתבר טעמא דבני מערבא וכו'.

הני מילי כדהוה סליק אדעתין דכרבנן סבירא ליה דאמרי בכור לא שקיל פי שנים אלא במאי דאתא לידיה דאב מחיים מדקאמרי גבו מעות אין לו אלמא זכייה לא איכפת לן בה דלא מהניא מידי אלא עד דאתא לידיה מחיים ועלה הוא דקא מקשינן אי הכי גבו קרקע אמאי יש לו כלומר אי משום דסבירא לך כיון דגבו קרקע הוה ליה כמאן דמטא לידא דאבוהון מחיים והא את הוא דאמרת מסתבר טעמא דבני מערבא וכו' אלמא אף על גב דקרקעניהו לא חזי ליה כמאן דמטא לידא דברתא מחיים אלא אמרינן השתא הוא דאתא לידא ולא מחיים אבל השתא דקאמר ולן לא סבירא לן אלא כר' דאמר כל מידי דזכה ביה והוה נכסיה דאב מחיים אף על גב דלא אתא לידיה בכור נוטל בו פי שנים ליכא למיקשי עליה ממעשה דההיא סבתא דהתם בחיי סבתא ליכא זכייה לברתא בהנהו נכסי ולא הוה ממונה כלל אבל הכא לענין מלוה דידיה הוא וממונא דידיה הוא.

ואיכא לפרושי דרבה ורב נחמן נמי כרבנן סבירא להו דאמרי בכור לאו שקיל פי שנים אלא במאי דאתא לידי דאב מחיים והכי קאמר לן לא סבירא לן האי פלוגי דקא מיפלגי בני מערבא אלא לדידי בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו כי מימרא דידי בענין מעשה דסבתא משום דלא ס"ל כטעמא דבני מערבא דאמרי מלוה כמאן דגביא דמיא וכמאן דאתא לידיה מחיים.

ולרב נחמן דסבר גבו קרקע הוא דיש לו כמימרא דידיה בענין יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן וכו' אבל גבו מעות אין לו. אי נמי ולן לא סבירא לן כוותייהו דבני מערבא דאמרי מלוה כמאן דגביא ואתא לידיה מחיים דמיא אלא בין לדידיה בין לדידי לא וכמאן דגביא דמיא ובין גבו קרקע ובין גבו מעות אין לו כדאיפסיקא הילכת' לקמן וההיא דרב נחמן דאמר יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן וכו' דש"מ דכיון דגבו קרקע אמרי והיינו קרקע דשבק אבוהון לא קשיא אמימריה דהכא דאילו התם בע"ח אבל הכא בכור שאני דכתיב לתת לו פי שנים מתנה קרייא רחמנא מה מתנה עד דמטא לידיה אף חלק בכורה עד דמטא לידיה דכי אקשינן עלה דרב נחמן אמריה לענין יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן וכו' דש"מ דסבירא ליה כבני מערבא דמלוה כמאן דגביא ואתיא לידיה מחיים דמיא מדקא אמרינן גבו מעות יש לו אלמא אפילו גבי בכור נמי סבירא ליה דכיון דגבו מעות אמרינן הני מעות שבק אבוהון וכמאן דאתו לידיה מחיים דמיא ועלה הוא דקא מקשינן עליה אי הכי גבו קרקע אמאי אין לו משום דסבירא ליה דגביית טעות הוא דחזי ליה כמאן דגבו ואתו לידא דאבוהון מחיים ולא גבי' קרקע הוא דחזי ליה כמאן דמטא לידא דאבוהון דהא קרקע לא שבק אבוהון וגרע מגבי' מעות אבל השתא דקאמר ולן לא סבירא לן דמלוה כמאן דגביא דמיא אלא בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו ליכא לאקשוויי עליה ממימרא בענין יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם דהתם בבעל חוב אבל הכא בכור שאני דמתנה קרייא רחמנא ובענין עד דמטי לידיה: דף קכה ע"ב נפתח בגדולים רבי ור"ש שהן היו תנאין.

ונסתיים בקטנים. רב ענן ורב הונא דאינון אמוראי: אמר רב פפא הילכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות ובמלוה שעמו פליגי ואית דגרסי פליגי: הא דאמר ר"פ הילכתא אין הבכור נוטל פי שנים במלוה דש"מ דמלוה ראויה מסתברא לן דדוקא לענין בכור הוא דהוי ראוי משום דמתנה קרייה רחמנא מה מתנה עד דמטי לידיה אף חלק בכורה עד דאתא לידיה אבל לענין בעל וכתובת אשה מלוה מוחזקת הוא ובעל ירית לה וכתובה גביא מינה תדע דגרסינן בפ' האשה שנפלו לה נכסים (כתובות דף פ"א ע"ב) תניא הרי שהיה נושה באחיו מנה ומת והניח שומרת יבם לא יאמר יבם הואיל ואני יורש החזקתי אלא מוציאין אותו מידו והדבר ידוע שמשום כתובה שיש לה על אחיו הוא שמוציאין אותו מידו מכלל דמלוה מוחזקת היא ומשתעבדא לב"ח ואליבא דר' מאיר דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה כדמוקים לה בכתובות אבל לרבנן לא וכיון דתקינן רבנן בתראי האי דינא לבעל חוב למגבא ממטלטלי מדרבי מאיר נשמע לרבנן בתראי לאו מי אמר רבי מאיר מטלטלי משתעבדי לכתובה וקאמר דמלוה משתעבדא נמי לכתובת אשה כשאר מטלטלי דאי סלקא דעתך מלוה ראויה היא ולא משתעבדא לכתובה לענין יבם אמאי מוציאין אותה מידו נהי דקסבר רבי מאיר מטלטלי משתעבדי לבעל חוב ולכתובה תיפוק לי' דמלוה ראויה היא ואין אשה גובה כתובתה מן הראוי אלא לאו שמע מינה מלוה מוחזקת היא ודינה כדין מטלטלין דגביא כתובה מינה ואם נפשך לומר דילמא שאני התם לענין יבמה דאכתי לא חיילא עלה גביית כתובה במיתת הבעל משום דשומרת יבם היא וכי אמרינן אין אשה גובה כתובתה מן הראוי היכא דהויא ראוי בעידנא דחיילא עלה כתובתה למגבי אבל יבמה כיון דבמיתת הבעל אכתי לא חיילא עלה כתובתה למגבי כמאן דאיתיה לבעל מחיים דמי והוה ליה דין האי מלוה כדין כל ממון שהניח הבעל ומשום הכי מוציאין אותה מידו דהא ממון בעלה הוא וילקח בו קרקע והוא אוכל פירות דכיון דילקח בו קרקע כי קא מיית יבם דחיילא עלה גביית כתובתה מוחזקת היא דהא לקחו בה קרקע הא תנן בהדיא בפרק הכותב לאשתו (שם דף פ"ד ע"ב) מי שמת והניח אלמנה ויורשים ובעל חוב והיה לו מלוה או פקדון ביד אחרים רבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהם.

רבי עקיבא אומר אין מרחמין בדין אלא ינתנו ליורשים וכו'. וטעמא דרבי עקיבא דאמר ינתנו ליורשי' משום דמטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי ורבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן קסבר אע"ג דמטלטלי לבעל חוב לא משתעבדי כיון דאכתי לא מטי לידיהו דיורשין דהא בידא דאחרים הן ינתנו לכושל שבהן וממילא שמעת דהאידינא דתקינן רבנן למיגבא ממטלטלי איסתלקו להו יורשין מהכא ואי איכא בעל חוב וכתובת אשה ינתנו לכושל שבהן שהוא בעל חוב ואי ליכא אלא כתובת אשה בלחוד ינתנו לכתובת אשה דדייקינן טעמא דאיכא בעל חוב וכתובת אשה הוא דינתנו לב"ח ולא לכתובת אשה הא ליכא אלא כתובת אשה ינתנו לכתובת אשה.

הא למדת בפ' דמלוה מוחזקת היא ומשתעבדת לכתובת אשה ומדלענין כתובת אשה מלוה מוחזקת היא לענין בעל נמי מוחזקת היא וירית לה בעל ולענין בכור בלחוד הוא דאמרינן דאינו נוטל בה פי שנים משום דמתנה קרייה רחמנא. ודיקא נמי מדקאמר רב פפא הילכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה אלמא

גבי בכור בלחוד הוא דאמרינן דאינו נוטל במלו' אבל לגבי בעל בראוי הוא דאינו נוטל כגון נכסי דאבא ומאי דדמי ליה אבל נוטל במלוה.

וגרסינן בפרק שור שנגח (ב"ק דף מ"ב ע"ב) מה איש נזקיו ליורשיו אף אשתו נזקיה ליורשיה ולא לבעל ואקשינן וסבר ר"ע ירושה של הבעל לאו דאורייתא והתניא וירש אותה מלמד שהבעל יורש את אשתו דברי רבי עקיבא ומהדרין לא אמר רבי עקיבא אלא לענין כופר הואיל ואין משתלם אלא לאחר מיתה דהוה ליה ראוי ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ודייקין ובנזקין לא והתניא הכה את האשה ויצאו ילדיה נותן נזק וצער לאשה ודמי ולדות לבעל אין הבעל נותן ליורשיו אין האשה נותנת ליורשיה ואוקמה רבה בגרושה וכן אמר רב נחמן בגרושה.

ודייקין ולוקמה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דאמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו ורב נחמן אמר גבו מעות יש לו גבו קרקע אין לו ומהדרין הני מילי לטעמייהו דבני מערבא דסבירא להו כרבנן פי' דאמרי בכור אינו נוטל פי שנים אלא במאי דמטא לידיה דאב מחיים אבל במאי דלא אתיא לידיה דאב אף על גב דזכת' ביה והוה ממוני' לא שקיל איהו פי שנים דכתיב לתת לו מה מתנה עד דאתיא לידיה אף חלק בכורה עד דאתי לידי' וסביר' להו דנוטל פי שני' במלו' משום דמלוה כמאן דגבי' דמיא ואתא לידיה מחיים ועלה הוא דפליג בין גבו קרקע לגבו מעות אבל בעלמ' כר' כלומר אבל בעלמא לענין ירושת הבעל כר' סבירא לן דלית ליה ראוי אלא במאי דליכא ביה זכייה לאביו מחיים כלל כגון שמת אביו בחיי אביאביו ואחר כך הוה אביו אי נמי כגון כופר דאינו משתלם אלא לאחר מיתה אבל מלוה דודאי ממוניה הוא מחיים ואף על גב דלא אתא לידיה מוחזקת היא ומשום הכי איצטריך רבה ורב נחמן לאוקמה לענין נזקין אין האשה נותנת ליורשיה בגרושה אבל בשאינה גרוש' כיון דזכתה בה מחיים אף על גב דלא אתיא לידיה מוחזקת היא וירית לה הבעל.

הא למדת דלענין בכור בלחוד הוא דאינו נוטל פי שנים במלוה דסבירא לן כרבנן אבל בעלמא מלוה מוחזקת היא וירית לה בעל וכי היכי דירית לה בעל כתובה נמי גביא מינה. ואי קשיא לך הא דאמרינן בפרק מי שמת בענין האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב וחזרה שושבינות חזרה לאמצע שמואל אמר הכא ביבם עסקינן דהוי ליה ראוי ואין היבם נוטל בראוי כבמוחזק ידש"מ דהא שושבינות כענין מלוה הוא וקאמר דראוי הוא ולא מוחזק.

שתי תשובות יש לנו לדחות זו הקושיא חדא דשאני שושבינות ממלוה דאילו מלוה כי קא יהיב לה מעיקרא ודאי למפרע קיימא ואתיא לידי פרעון כדמטי זימנא אבל שושבינות מי איכא למימר בודאי דאתי לידי פרעון דילמא מית משלח מקמי דלנסוב האיך שנשתלחה לו אי נמי מיית האיך דנשתלחה לו מיקמי דלנסיב דלא אתי לידי פרעון כלל.

ואף על גב דהא אוקימנא בששמח עמו שבעת ימי המשתה ואחר כך מת דהא קיימא ליה לפירעון מקמי דלימות אפילו הכי כיון דבעידנא דשדר לה לשושבינות לא ידעי' אי אתיא לידי פרעון אי לא אתיא אהיא עידנא שהיא כעין עונת ההלוואה הוא דסמכינן וביה הוא דמשגחינן אבל מאי דאתיליד בתר הכין כיון דלאו עונת ההלוואה היא ולא פרעון איפרע ביה כמאן דליתיה דמי ולא סמכינן עליה ולא משגחינן ביה.

ועוד דאי נמי אמרת דמכי שמח עמו ז' ימי המשתה קיימא לפרעון מקמי דלימות והוויא ליה כמלוה אכתי ליכא למגמר מינה לירושה וכתובת אשה דמלוה ראוייה היא דאית לן למימר שאני יבם דבכור קרייה רחמנא וכי היכי דלענין בכורה מלוה ראוייה היא ולא מוחזקת הכי נמי לענין יבם אבל לעולם לענין ירושת הבעל וכתובת אשה איכא למימר דמוחזקת הוויא וכדבררינן.

הכי איסתבר לן בהאי ענינא כפום מאי דמתחזי מהני' מתני' ושמעתת' אבל רבי' הרב זצ"ל הוה סבירא ליה בכולהו ענייני דמלוה ראוייה היא בין לבכור בין לירושת הבעל וכתובת אשה. וגם רבי' חננאל ז"ל הכין כתב בפירוש דיליה ואנן נמי חיישינן להו ואכתי לא עבידנא בה עובדא.

ולהאי סברא דילן לא תימא הני מילי במלוה דמטא זימנה למגבה מקמי דלימות דומיא דניזקין הוא דאמרינן מוחזקת היא אבל היכא דמית ליה מלוה מקמי דלימטי זמנא למגבא ראוייה היא דומיא דכופר אלא לא שנא מטא זמנה למגבא ולא שנא לא מטא זמנה למגבא מלוה מוחזקת היא וירית לה בעל וכתובה גביא מינה.

וכי תימא מאי שנא מכופר שאני כופר הואיל ולא בר תשלומין הוא מחיים כלל ולא עוד אלא חיוב ממון נמי ליכא מחיים דהא מיתה הוא דמחייבא ליה לכופר ומשום הכי הוה ראוי אבל מלוה כיון דעיקר חיוב ממון הא איתיה מחיים ולא עוד אלא דלענין תשלומין נמי בר תשלומין מחיים היא דהא אילו הוויא ליה מלוה בחיים עד דמטי זימנה למגבא הוה משתלם ליה אף על גב דמית ליה מקמי דלימטי זמניה למיגבא מוחזקת היא ובעל ירית לה וכתובה גביא מינה.

ואם תאמר והא מעשה דסבתא דאף על גב דאילו שכיבא סבתא בחיי ברתא הוויא זכיא ברתא בהנהו נכסי וכיון דשכיבא בחיי סבתא אמרינן דראוי הוה ולא ירית לה בעל הכי נמי לענין מלוה אף על גב דאילו מטא זימנה למיגבא בחיי דמלוה הוה גבי לה כיון דשכיב מקמי מלמטי זמנה למיגבה תהוה ראוי ההוא נמי לא דמי דאילו התם כיון דבתרה לירתאי קאמר ואי קדמא סבתא וזבינא זבינא אשתכח דבחי סבתא לית לה לברתא זכיייה בהנהו נכסי כלל כדבררינן לעיל אבל הכא לענין מלוה אף על גב דאכתי לא מטא זימנה למיגבא לענין תשלומין בלחוד הוא דלא מטא זימנה אבל עיקר חיוב ממון מיהא הא איתיה מחיים דהא מעיקר זמן ההלואה אשתעבדו להו נכסי.

כללא דמילתא להאי סברא דילן לענין ירושת הבעל וכתובת אשה לא אמרי' ראוי אלא במאי דליכא זכיייה מחיים בההוא ממון כלל כגון כופר דלא משתלם אלא לאחר מיתה וכגון ירושה שנפלה לו ליורש בקבר דלא זכה בה מחיים כלל וכגון מעשה דסבתא דלא הוה לה לברתא זכיייה בהנהו נכסי כלל.

אבל מלוה דעיקר חיוב ממון הא איתיה מחיים דהא ודאי ממונא דמלוה הוא ומעיקר זמן המלוה אשתעבדו להו נכסי דלוה בההיא מלוה לא מיבעיא היכא דמטא זמנה בחיי מלוה למגבא ולא גבייה דהא ודאי מוחזקת היא אלא אף על גב דלא מטא זמנה למגבא אלא בתר דשכיב מלוה כיון דעיקר חיוב ממון הא איתיה מחיים ומעיקר זמן המלוה אשתעבדו ליה נכסי דלוה בההיא הלואה ולא עוד אפילו לענין תשלומין נמי בר תשלומין מחיים

הוא דהא אילו הוה בחיים עד דמטי זמנה למגבא הוה משתלם לה מוחזקת היא ובעל ירית לה וכתובה גביא מיניה.

אלא מיהו מסתברא לן דדוקא מלוה בשטר דאיכא שעבוד נכסי דקא משתעבדי נכסי דיליה מחיים אבל מלוה על פה דליכא שעבוד נכסי אי מטי זמנה למגבא מחיים הויא מוחזקת דילפי' לה מניזקין דאשה דתני' אין האשה נותנת ליורשיה ואוקימנא בגרושה טעמא דגרושה הא לא גרושה בעל ירית לה ואף על גב דכמלוה על פה היא ואי לא מטא זימנה מחיים כיון דליכא שעבוד נכסי ואי קדים ליה וזבין זביניה זביני הא ליכא זכייה מחיים והוה ליה ראוי ולא מוחזק.

והא דאמרינן לענין בכור דאינו נוטל פי שנים במלוה כלל לא מפלגינן בין היכא דמטא זמנה למגבא מחיים להיכא דלא מטא זמנא למגבא דוקא מלוה דליתא משכנתא אבל מלוה דאיתא משכנתא בהא נמי איכא לאפלוגי בה לאידך גיסא דאי מטא זמנה למגבא מחיים הויא כמלוה גרידתא בלי משכנתא ואין הבכור נוטל בה פי שנים ואי לא מטא זמנה למגבא מחיים אלא לאחר מיתה כיון דבעידנא דמית אכתי לא מטא זמנה ואי בעי בעל קרקע לסלוקי אכתי לא הוה יכיל למיסלקיה עד משלם זמניה כקרקע דמי והבכור נוטל בה פי שנים דילפינן לה להאי מילתא מההיא דגרסינן באיזהו נשך (מציעא דף ס"ז ע"ב) אמר רב פפא האי משכנתא באתרא דמסלקי אין ב"ח גובה ממנה ואין הבכור נוטל בה פי שנים ושביעית משמטת' ובאתרא דלא מסלקי בעל חוב גובה ממנה והבכור נוטל בה פי שנים ואין שביעית משמטתה אלמא כיון דלא מסלקי עד משלם שני משכנתא כיון דלא מטא זמניה לסלוקי קרקע הוא ולא מלוה ובכור נוטל בה פי שנים: הא דאמר רב פפא ובמלוה שעמו פליגי פירש בה הרב רבינו ז"ל בהלכות דיליה תרי פירושי ופירוש בתרא מסתבר מפירושא קמא: דף קכו ע"א אמר רב הונא אמר רב אסי בכור שמיחה לכי לא מיחה.

פי' קיימא לן דשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהם היכא דאשתני אפילו ממילא אין הבכור נוטל פי שנים באותו שבח דרבנן אמרי ראוי הוא ולא מוחזק וכיון שכן שבח שהשביחו אחין שהוא ממון האחין ולא ממון האב אינו נוטל בו פי שנים וכיון דקיימא לן הכי קאמר רב הונא השתא בכור שמיחה מיחה כלומר אם מיחה באחיו ואמר להם איני שותק מלחלוק עמכם ולברר חלקי עכשיו אלא ע"מ דכל שיהא בנכסי' אלו בין ממילא בין שאתם משביחים בהן שאטול חלק בכורה ממנו כמו שאטול בעיקרו כאילו חלקי מסויים הוא מעכשיו מחאתו מחאה ויש לו ליטול פי שנים בעיקר ובשבחו דאהניא ליה הך מחאה כאילו סיים פי שנים שיש לו בקרקע ובירר אותו לעצמו על דעת אחין וכשהשביח ברשותו השביח ולא ברשות האחין: אמר רבה מסתבר' מילתיה דרב אסי בענבים ובצרום.

פי' שאף על פי שיש בהן שבח הבצירה שהוא שבח שהשביחוואחין שהדבר ידוע שיותר הן שוין לאחר הבצירה מקודם הבצירה שהיו עדיין מחוברין בקרקע אף על פי כן כיון דמעיקרא היו ענבים והשתא נמי ענבים שלא נשתנו גופן באותו שבח אותה המחאה מועלת ונוטל פי שנים באותן ענבים בצורין ואילו לא מיחה לא היה נוטל פי שנים באותו שבח שהשביחו מחמת בצירתן אבל דרכים כיון שנשתנה הגוף דמעיקרא עינבי והשתא

חמרא באותו שבח ששבחו מחמת דריכתן אין מחאתן מועלת בו ואינו נוטל פי שנים משבח הדריכה אלא כאחד מן האחין נוטל בו כי אינו ממון האב אלא ממון האחין: ורב יוסף אמר אפי' דרכום וכו' ליתן לו דמי היזק ענביו.

כלומר אחין אלו שלא ברשות הבכור דרכום וכיון שכן יכול לומר אני איני רוצה בדריכה זו לפי שצמוקין רצייתי לעשות בחלקי מהן אי נמי ענבי' רצייתי לאוכלן וזו הדריכה היזק הוא ואתם חייבין לשלם לי דמי היזק ענביי אבל אילו דרכום ברשותו לא היה נוטל פי שנים אלא במה שהיו שווין קודם דריכתן בלבד ומה שניתוסף בו מחמת הדריכה לא היה נוטל בו אלא כאחד מן האחין ואותה מחאה שהקדים קודם לכן לא היתה מועלת בכך כלום הואיל וכבר נשתנה הגוף ושבח זה ממון האחין הוא ולא ממון האב.

ויש לפרש בהא דרב אסי פירש אחר דכיון דקיימא לן בכור שנטל חלק כפשוט ויתר כדלקמן (בסמוך) קאמר רב אסי שאם הקדים קודם לכן ואמר לאחיו אני איני מוותר מחלק בכורה כלום אף על פי שראינוהו אחר כך שנטל חלקה כפשוט במקצת נכסים אין אנו אומרים שכבר ויתר בכל הנכסים אלא באותו מקצת בלבד שנטל חלק כפשוט הוא דוותר ולא בשאר כל הנכסים הואיל וכבר מיחה קודם לכן והודיע שאינו מוותר על חלק בכורה וזה שלא פירש עכשיו שבזה בלבד הוא שמוותר ולא בשאר נכסים על אותה המחאה שמיחה קודם לכן הוא שסמך ולא הוצרך עתה למחאה אחרת ועלה אמר רבה מסתברא מילתיה דרב אסי בענבים ובצרום שאף על פי שמחוברין היו קודם לכן ועכשיו לא כיון שלא נשתנה הגוף מחאתו עומדת במקומה ואין צריך למחאה אחרת אבל דרכום צריך הוא לחדש מחאה אחרת ואם לא חדש אותה מחאה שהקדים קודם לכן אינה מועלת לו עכשיו ואם נטל חלק כפשוט במקצת ויתר בכל הנכסים.

ורב יוסף אמר אפילו דרכום ומתמהינן דרכום מעיקרא עינבי והשתא חמרא ואמאי אינו צריך לחדש מחאה אחרת. ומהדרינן ליתן לו דמי היזק ענביו כלומר הא דרב יוסף קיימא בשלא היה יודע בדריכתן והרי הוא מבקש מהן עכשיו דמי היזק ענביו ולפיכך לא נסתלקה אותה מחאה בדריכה זו שהרי לא ידע בה שיחדש בה מחאה אחרת.

אי נמי יש לפרש הא דאמרין ליתן לו דמי היזק ענביו כלומר שכיון שלא על דעתו דרכום והרי הוא מבקש מהן דמי היזק ענביו ונתברר בכך שאותה דריכה אינה שבח אצלו נעשית אותה דריכה כאילו אינה וכאילו הן ענבים אצלו עכשיו כמו שהיו קודם לכן ולפיכך אינו צריך לחדש מחאה אחרת: ע"ב והילכתא דיש לו לבכור קודם חלוקה.

מיהו הני מילי לענין שאם נטל חלק כפשוט ויתר בכל הנכסים אי נמי שאם מכר חלק בכורה לאחר קודם חלוקה שתהא מכירתו מכירה אבל לענין שבח שנולד בו אין אנו רואין אותו כאלו ממונו וכאילו ברשותו השביח אלא עד שיחלק עם אחיו ויבא לידו חלק בכורה וכל זמן שלא חלק אין לו באותו שבח אלא כאחד מן האחין דקיימא לן כרבנן דאמרי' אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו הנכסים לאחר מיתת אביהן: דף קכז ע"א אף אינו ממעט בחלק בכורה דוקא בחלק בכורה אבל בחלק פשוט ממעט: דף קכז ע"ב תטול אשתי כאחד מן הבני' וכו' ובנכסי' של עכשיו ובבנים הבאים לאחר מכן.

שהרי לא אמר לה כאחד מן הבנים אלא כאחד מן הבנים התם קאמר לה דמשמע כאחד מן הבנים שיניח ולא דמיא הא לההיא דאמרי' (בפ' מי שמת דף קמ"ג ע"א) קני כחמור חדא דלא אמר לה קני כאחד מן הבנים הבאים אלא כאחד מן הבנים סתם קאמר לה והא אית ליה בנים והנך למעוטי בחלקה קא אתו ועוד אפילו לית ליה בנים השתא ואמר לה תטול כאחד מן הבנים שיהיו לי לאו קני כחמור הוא דכי אמרינן קני כחמור היכא דזכי לעובר דמאן דלא מטי ליה בירושה וקאמר ליה קני לך כהאי עובר כיון דעובר גופיה לא קני ההוא מידי דזכי ליה דקא ליתיה בעולם איהו נמי לא קני דהוה ליה קני כחמור אבל הכא הני בנים דהוה ליה בתר הכי בני ירושה נינהו ולא קא מזכה להו מידי דלא מטא להו בירושה וכיון שכן כי אמר לה קני כוותיהו לאו קני כחמור הוא דהא אינהו גופיהו לאו חמור נינהו דהא זכו בירושה וקנו לה וכיון דאינהו זכו איהו נמי זכיא.

והאי מתנה אי מתנת שכיב מרע הוא אף על גב דלית בה קנין וליתה בלשון הקנאה כיון דלא הדר ביה קניא ואי מתנת בריא היא מוקמינן לה בדאית בה קנין ובדאמר לה בלשון הקנאה אבל תטול לאו לשון הקנאה הוא דהא קנין דברים בעלמ' הוא ומסתברא דהאי מתנה מתנת שכיב מרע היא מדקאמר תטול: שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא המוציא שטר חוב על חבירו מלוה אומר לא נפרעתי כלום ולוה אמר פרעתי מחצה והעדים מעידין אותו שפרעו כולו נשבע וגובה מחצה מנכסים בני חורין.

פירוש נשבע הלוח שבועות התורה שפרעו מחצה וגובה המלוה מחצית השניה שהודה בה הלוח מנכסים בני חורין דכי אמרינן בעלמא היכא דאמר הלוח שטרא פריעא הוא וקאמר לישתבע לי המלוה דמשתבע ליה המלוה דלאו פריעה הוא ושקיל הני מילי היכא דליכא סהדי דמסהדי דפריעא הוא דהוה ליה שטר' מעליא ולא כל כמיניה דלוה למטען דפריעא הוא ומשום הכי כי קאמר לישתבע לי משתבע מלוה דלאו פריעא הוא ושקיל אבל הכא כיון דאיכא סהדי דמסהדי דפריעא הוא איבטיל ליה ההוא שטרא והוה ליה חספא בעלמא והוי' ליה טענת מלוה כטענת מלוה על פה בלא שטר דמשתבע ליה ומפטר ובדין הוא דלא לישתבע הכא כלל דהא איכא סהדי דמסהדי ליה דפריעא הוא אלא כיון דקא מודי במחצה אשתכח דקא מכחיש להו לסהדי ומשום הכי לא סמכינן עלייהו למיפטריה משבועה אלא מחייבינן לי' שבועה כמאן דמודה מקצת הטענה: ואפילו לר"ע דאמר משיב אבידה הוי ה"מ היכא דליכ' שטרא כלל (כגר' הריף בפ' שבועות הדיינין), כלומר לענין שטר שכתוב בו סלעין דינרין מלוה אומר חמש ולוה אמר שלש דהך סלע שלישי דקא מודי ביה לא כתיב בשטרא דהא סלעין סתמא כתוב ביה דמשמע תרי אבל הכא ההיא מחצה דמודה ביה איכא עליה שטרא.

ואם תשאל כיון דטענת מלוה מחמת שטר' הוא דהוה ליה כפירתיה דלוה כפירת שטר' אמאי משתבע והא אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות הני מילי לגבי שטר שכתוב בו סלע דינר דכיון דאיכ' למימר תרי או תלת' או ארבע או חמש אשתכח דהני חמש דקא טעין מלוה איתניהו במשמע שטר' וכיון שכן הא דקא, כפר ביה לוח מהני חמש דקא טעין מלוה הוה ליה כפירת שעבוד קרקעות הואיל והאי שטרא איפשר למהוי חמש כדקאמר מלוה אבל הכא מכי אסהידו הני סהדי דשטרא פריעא הוא איבטיל ליה ההוא

שטרא לגמרי דהא לא גבי ממשעבדי והויא תביעת מלוה כתביעת מלוה על פה וכפירת לוח כפירת ממון על פה.

ונקטינן מינה דלא אמרינן כפירת שעבוד קרקעו' אלא היכא דודאי איכ' שטרא אבל היכא דליכא שטרא מיהו קא טעין מלוה שטרא הוה ליה ואירכס אף על גב דאודי ליה לוח דכתב ליה שטרא אי נמי מודה ליה דקני מיניה בההוא ממונא דסתם קנין לכתיבה עומד כי קא מודה ליה השתא במקצת וכופר במקצת א"נ א"ל פרעתין מחצה כיון דהשתא מיהא הא ליכא שטרא בידיה וליכא עדים דמסהדיבההוא קנין לא אמרינן כפירת שעבוד קרקעות הוא אלא כפירת תביעת על פה הוא ונשבע עליה דהא הכא דקא תבע מלוה ללוה בממון דהא שטרא ומודה לי' לוח דאיכא גביה מההוא שטרא פלגא דהויא הודאה וכפירה בהאי שטרא אפילו הכי דהאי שטרא לאו שטרא דמחייבין ביה בי דינא הוה דהא אסהידו עליה סהדי דפריעא הוא איחייב ליה לוח שבועה אההוא פלגא דכפר ולא אמרינן דכפירת שעבוד קרקע הוא וכל שכן היכא דלא אודי לוח בשטרא ולא בקנין כלל דאף על גב דמלוה טעין דשטר' הוה ליה ואירכס אי אודי ליה לוח במקצת וכפר במקצת אי נמי אסהיד עליה עד אחד דקנה מיניה מההוא ממונא ולוח אומר לא היו דברים מעולם תביעת מלוה על פה הוי' ומשתבע לוח עלה שבועה דאוריית' ולא אמרינן כפירת שעבוד קרקע היא: דף קכט ע"א המחלק נכסיו על פיו וכו'.

וריש לקיש אמר לעולם לא קני עד שיאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להם במתנה וירשום דקא שייך לשון מתנה בכל אדם ובכל שדה וא"ת כיון דקתני במתניתין כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה דבריו קיימין אמאי אמר ר"ל לעול' לא קני עד שיאמר וכו' תשובתך הא דאמר ר"ל אכתב לשון מתנה באמצע דקתני במתניתין הוא דקאי והכי קאמר האי דקתני במתניתין דכתב לשון מתנה באמצע קנה אם היו שתי שדות ושני בני אדם לעולם לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להן במתנה וירשום.

ואה"נ אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להן קנו דהיינו כתב בתחלה לשון מתנה דקתני במתנית' ולא מיירי בכתב בתחלה ובכתב בסוף משום דכתב לשון מתנה באמצע היכא דהוה בשתי שדות ושני בני אדם טפי דייק בלישנא מהיכא דכתב לשון מתנה בתחלה או בסוף דתניא האומר תנו שקל לבני בשבת וכו' עד ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהן בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו אין נותנין להן אלא שקל איכא לאקשוויי עלה הא דקיימ' לן נכסי לך ואחריתך לפלוני וראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושא אין לה הפסק והא בניו יורשו נינהו ואמאי קתני ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהן בין שאמר תנו ובין שאמר אל תתנו אין נותנין להן אלא שקל ופירוק' דכי אמרינן אין לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושא אין לה הפסק הני מילי היכא דאמר ליה נכסי לך דמשמע דאקנינהו נהליה לכוליה נכסי דאף על גב דבלשון מתנה אקנינהו נהליה כיון דראוי ליורשו הוא אמרינן אין לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושא אין לה הפסק וכל שכן היכא דלא אקני ליה מידי לא בלשון מתנה ולא בלשון ירושה אלא שבקה למילתא סתם וא"ל נכסי אלו פלוני ירשם אחריתך דאמרינן כיון דלא אפקיה מן הירושא דהא

אחריך קאמר ירושה אין לה הפסק והאי דקאמר אחריך לא אמר כלום דהוה ליה מתנה על מה שכתוב בתורה דתנאו בטל אבל הכא כיון דלא אמר להו כנסי יהיו לבני ליתן להן מהן שקל בשבת אלא תנו שקל לבני בשבת הוא דקאמר אשתכח דלא אקנינהו מנכסיה אלא שקל בשבת בלחוד ושאר להנהו אחרים הוא דאקנינהו לאחר מיתת בניו וה"ל כמאן דאמר להו פלוני יירשני לבדו משאר אחיו דדבריו קיימין דהא אוקימנא להא דקתני אם מתו ירשו אחרים תחתיהן בראויין ליורשו ור' יוחנן בן ברוקא הוא וזה שאמר אם מתו ירשו אחרים תחתיהן אינו דומה לאחריך שהרי לא נתן להן הכל כדי שיהא אם מתו ירשו אחרים תחתיהן כאחריך אלא שקל בלבד הוא שנותן להן בשבת הילכך מה שיגיע לידם הוא שנתן להם ומה שמתו ולא הגיע לידן איגלאי מילתא שלא הקנה אותו להן כלל לא בלשון מתנה ולא בלשון ירושה אלא להני יורשים אחרים הוא שהקנה אותו בלשון ירושה דקנו להו כרבי יוחנן בן ברוקא: דף קל ע"א משנה האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת וכו'.

אוקימנא לכולה מתני' כר"י בן ברוקא דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשי דבריו קיימין ואי קשיא לך הא דתנן (בפירקין לעיל) המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחר והשוה להן את הבכור דקתני ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום דהא התם בן בין הבנים הוא וקתני לא אמר כלום התם דאיכא בכור ומש"ה דהשוה להן את הבכור הוא דלא אמר כלום כדכתיב לא יוכל לבכר והכא דליכא בכור ומשום הכי דבריו קיימין שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה והא דתנן האומר איש פלוני בני לא ירש עם אחיו לא אמר כלום לא תימא רבנן ולא ר"י בן ברוקא אלא אפילו תימא ר"י בן ברוקא דעד כאן לא קאמר רבי יוחנן בן ברוקא אלא היכא דאמר איש פלוני בני יירשני דממילא איסתלקו להו שאר יורשין מן הנחלה אי נמי פלוני בני יירש כך וכך ופלוני בני יירש כך וכך אבל היכא דאמר פלוני בני לא יירש עם אחיו אף על גב דממילא שמעת דשאר בני ירתי ליה כיון דלא אמר בהדיא פלוני ופלוני בני יירשוני אפילו ר"י בן ברוקא מודה דלא אמר כלום וטעמא דמילתא דכיון דלא אמר בהדיא פלוני ופלוני בני יירשוני אשתכח דעדיין לא העביר הירושה ממקומה שהרי לא הקנה אותה כלל לאחד מהן כדי שתסתלק מן האחר וכיון שלא העביר אותה ממקומה ממילא נפלה הירושה לההוא בן בכלל הבנים ומשום הכי לא איכפת לן במאי דקאמר האב פלוני בני לא יירש עם אחיו דכיון דהא נפלה ליה ממילא וזכה ביה בחלקיה הוה ליה האי דקאמר לא יירש עם אחיו כאילו אמר לא יטול ממון שלו דלא מהני מידי.

למדנו עכשיו בדין העברת ירושה ארבעה שערים: השער הראשון אם העביר ירושתו ממי שהוא ראוי לה למי שאינו ראוי לה. והשער השני אם היו שניהן ראויין לירושתו כגון שיש לו שני בנים והעביר הנחלה מזה לזה ואותו שהעביר ממנו אינו בכור: השער השלישי אם היו שני בנים אלו אחד בכור ואחד פשוט והעביר הנחלה מהבכור לפשוט: השער הרביעי אם העביר הירושה מהראוי לה אלא לאחר מיתתו כגון שאמר לאחר מיתת פלוני בני יירש פלוני כל נכסי.

והרי אנו חוזרין עכשיו לפרש את דינם: השער הראשון אם העביר ירושתו ממי שהוא ראוי לה למי שאינו ראוי דינו. שאם אמר בלשון מתנה דבריו קיימין ואם אמר בלשון

ירושה לא אמר כלום דעד כאן לא פליגי רבי יוחנן בן ברוקא ורבנן אלא בכך בין הבנים אבל בת בין הבנים אי נמי אחר במקום בת דכולי עלמא לא פליגי שאם אמר בלשון מתנה הוא שדבריו קיימין אבל בלשון ירושה לא אמר כלום: השער השני אם היו שניהם ראויין לירש כגון שיש לו שני בנים והעביר הירושה מזה לזה ואומר שהעביר ממנו הירושה אינו בכור דינו.

שכיון שלא העביר הירושה אלא למי שהוא ראוי לה לא שנא אמר בלשון ירושה לא שנא אמר בלשון מתנה דבריו קיימין ואין בדבר הפרש בין שהיה זה שהעביר אליו הירושה בכור או פשוט דינו כולו אחד הוא שכיון שאחיו שהעביר ממנו הירושה אינו בכור דבריו קיימין שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה ובזה הוא שנחלקו ר"י בן ברוקא ורבנן והלכה כרבי יוחנן ב"ב דאמר דבריו קיימין אף על פי שאמר בלשון ירושה: השער השלישי.

אם היו שני בנים אלו אחד בכור ואחד פשוט והעביר הירושה מהבכור לפשוט או שריבה לפשוט ומועט לבכור דינו. כיון שמן הבכור העביר הירושה או שמיעט לו מחלקו כלום אם אמר בלשון ירושה לא אמר כלום דבהא אפילו רבי יוחנן בן ברוקא מודה דכתיב לא יוכללכר וכן הדין אם היו אחין מרובין ואחד מהן בכור והעביר הירושה מכולן לאחד מן הפשוטין בלשון ירושה או שריבה לאחד ומיעט לאחר דינן אחד הוא שכשם שלא אמר כלום לענין בכור כך לא אמר כלום לענין פשוטין וחוזרין וחולקין את הירושה כענין דין הירושה ואין משגיחין לאותה צוואה כל עיקר שכיון שלא אמר כלום לענין בכור בטלת צוואה מכללה גם לענין פשוטין שהרי אותן שריבה להן צריכין הן למלאות לבכור פי שנים הראוי לו מאותו הריבוי שריבה להן אביהן ונמצא שבטלה הצוואה שצוה להם שהרי נפחת להן ממה שצוה להן וכיון שבטלה מכללה חזרה ירושתן לענין הדין שנוטל הבכור פי שנים והשאר חולקין בשוה והיינו דתנן המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחר והשוה להן את הבכור דבריו קיימין ואם אמר בלשון ירושה לא אמר כלום: השער הרביעי.

אם לא העביר הירושה מהראוי לה אלא לאחר מיתתו שאמר יירש פלוני כל נכסי לאחר מיתת פלוני בני דינו. שכיון שלא העביר הירושה ממנו שהרי לאחר מיתתו הוא שאמר יירש פלוני בני כל נכסי בין שהיתה העברה זו בלשון מתנה בין שהיתה בלשון ירושה העברה זו אינה כלום שהרי זכה הבן הראשון בחלקו מירושתו וירושה אין לה הפסק ואין בדבר הפרש בין שהיה זה האחרון נכרי שאינו ראוי לירושה או שהיה גם הוא ראוי לירושתו כגון שהיה לו בן אחר זולתי בין זה הראשון דינו כולו אחד הוא שכיון שהראשון לא הוציא מירושתו בחייו לאחר מיתתו נמי אמרינן ירושה אין לה הפסק ואינו יורש חלקו מירושת אביו אלא בנו אבל אחיו שהוא זה האחרון אינו יורש אלא חלקו בלבד עם אחיו בנכסי אביו וילפינן להא מילתא מהא דשלח רב אחא בר רב עולא לדברי רבי יוחנן בן נורי נכסי לך ואחריך לפלוני וראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאין לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק הנה אע"פ שבלשון מתנה (כלשון ה"ר בצלאל אשכנזי בתשובה ל"ג ונראה דאינו מדוייק ודוק) אמר לראשון כיון שהוא ראוי ליורשו אמרינן אין לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה

אין לה הפסק וכל שכן היכא דשבקה למילתא סתם ולא יהיב מידי לראשון לא בלשון מתנה ולא בלשון ירושה דודאי כיון דשבק למילתא סתם ולא אפקה בלשון ירושה הא נפלה לה ירושה ממילא ואין לה הפסק והאי דקאמר לאחר מיתת פלוני בני יירש פלוני בני כל נכסיו הוי ליה כמאן דאמר לאחר מיתת פלוני יירש פלוני כל נכסיו שאין משגיחין בדבריו לפי שאין לו לאדם רשות להנחיל לכל מי שירצה אלא בנכסיו עצמו ולא בנכסיו אחרים וזה הבן הא' כיון שהרי זכה בחלקו בירושת אביו נעשה אותו חלק לאחר מיתת אביו נכסיו עצמו ולא נכסיו אביו: האי מלא יוכל לבכר נפקא.

וממילא שמעת דלענין בכורה אינו יכול להעביר אותה מן הבכור לפשוט אבל לענין פשוט יכול, להעביר חלקו לכל מי שירצה משאר הבנים: ע"ב שאל ואמרו לו הלכה לא יעשה מעשה עד שיאמרו הלכה למעשה. כי שמא לא עיינו בה לפי הצורך וכיון שאמרו לו הלכה למעשה ודאי לא אמרו אלא לאחר עיון ודקדוק גדול וזה התלמוד שלנו הלכה למעשה הוא שלא נכתב אלא לאחר עיון ודקדוק בכמה דורות ולאחר כמה מהדורי וכאילו אמרו לנו בו הלכה למעשה הוא שהרי לעשות בו מעשה כתבוהו: דף קלא ע"א משום דקא מפיק לה תנא בלשון ירתון דאי סלקא דעתך לשון ירתון בעלמא לא קני בבריא והכא משום תנאי ב"ד ליפקיה בלשון יסבון דקני נמי בעלמא בלא תנאי ב"ד ולהוי תנאי ב"ד הכא דבר שלא בא לעולם ולמי שלא בא לעולם בלחוד אלא מדאפקיה בלשון ירתון מכלל דלשון ירתון בעלמא מהני בבריא ולדבר שלא בא לעולם ולמי שאינו בעולם הוא דמהני הכא תנאי ב"ד והויא לה מתניתין כרבי יוחנן בן ברוקא ופשטינן מינה דאפילו בבריא נמי אמר: ע"ב אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא פשיטא בנו גדול לא עשאו אלא אפוטרופוס בנו קטן מאי.

ואסיקנא דאפילו קטן המוטל בעריסה וההוא דאמרינן לקמן אמר רב הונא שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה ואם לאו נוטלן משום מתנה דשמע מינה דקנה אפילו לא שייר מקצת ליורשיו ההוא בשאר יורשים עסקינן כגון בת בין הבנים ואח בין האחין אבל בן בין הבנים אם כתב כל נכסיו בלא שיור לא עשאו אלא אפוטרופוס עליהן בין כתב לו בלשון ירושה בין כתב לו בלשון מתנה: פשיטא בנו ואחר לאחר במתנה ובנו אפוטרופוס.

פי' אם כתב כל נכסיו לבנו ואחר כאחד כיון ששיתפן שניהן כאחד חולקין את הנכסים ביניהן במחצה כי ההיא דאמרינן לקמן ההוא דאמר לה לדביתהו נכסיו לך ולבניך אמר רב יוסף קנא' פלגא דכתיב והיתה לאהרן ובניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו וכיון שחולקין את הנכסים נוטל אותו אחר חלקו שהיא מחצה לעצמו שהרי הקנהו לו קנין גמור בלשון ואין אומרים באחר שאפוטרופוס עשאו על בנו אבל בנו אינו קונה המחצה שלו לעצמו שכיון שכתב המחצה לאחר נמצא המחצה שניה שכתב לבנו שהיא כל נכסיו והוה ליה כמו שכתב כל נכסיו לבנו בלא שיור שלא עשאו אלא אפוטרופוס הילכך המחצה שכתב לבנו קנאוהו הבנים ואותו הבן אפוטרופוס עליהן.

ויש מי שפירש לאחר במתנה ובנו אפוטרופוס שאותו אחר קנה הכל במתנה ובנו אפוטרופוס עליו והפירוש הראשון הוא הנכון ואסקה רבינא לשמעטא דבכולהו לא קני בר מאשתו גרושה ואשתו ארוסה משום דכאחר דמו והלכתא כותיה דרבינא דבתרא

הוא: ואיבעי' לן כתב כל נכסיו לאשתו או לבנו בבריא מאי ולא איפשיטא הילכך לקולא עבדינן ולא עשאו אלא אפוטרופוס.

נמצא עכשיו הכלל שעולה בידינו בענין זה דלא אמרי' לא עשאן אלא אפוטרופוס אלא לגבי בנו ואשתו נשואה בין אצל האחין בין אצל בני הבעל אבל לגבי אחר אי נמי יורשים אחרים כגון בת בין הבנות או אח בין האחין לא אמרינן לא עשאו אלא אפוטרופוס הילכך מאן דכתב מתנה לבנו בין שאר הבנים אי נמי לאשתו נשואה בין אצל הבנים בין אצל בני הבעל בין אצל שאר היורשין כגון אחין לא שנא מתנת בריא ולא שנא מתנת שכיב מרע צריך שישיר מקצת ואם לא שיר מקצת לא קנו כלום לפי שלא עשאן אלא אפוטרופוס ומי שכתב מתנה לאחר בין במקום בנים בין שלא במקום בנים אי נמי לאשתו ארוסה ואשתו גרושה דכאחר דמו אי נמי לבת בין הבנות ואח בין האחין וכל שכן בת בין הבנים ואח בין הבנים דהיינו אחר שאינו צריך שיר מקצת אלא אף על פי שלא שיר כלום קנו וזה שכותבין עכשיו אפי' במתנה לאחר שיר מקצת ליורשים לרווחא דמילתא הוא דכתבי להו ואין אנו צריכין לכך: כתב רבינו הרב זצ"ל משמא דרבוואתא דהא דאמרינן לגבי בנו לא עשאו אלא אפוטרופוס הני מילי בכותב אבל האומר כל נכסי יורש פלוני בנו קנה דהיינו כרבי יוחנן בן ברוקא דאמר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין דאיפסיקא הילכתא כוותיה וכל שכן אם אמר בלשון מתנה שקנה לדברי הכל והאי דקאמרי רבוואתא צריכין הן להביא ראיה על כך לפי שדברי ר' יוחנן בן ברוקא שהביאו ראיה ממנו יש לנו להעמיד אותו בדגלי אדעתיה דלהקנאה גמורה איכוון ואל תתמה שר"י בן ברוקא לא בא ללמוד אם להקנאה איכוון אם לעשותו אפוטרופוס איכוון אלא ללמד היכא דאמר בלשון ירושה אם דבריו קיימין כדאמר בלשון מתנה אם לא וכיון שכן אין לנו להעמיד דבריו במקום שאפשר לומר דלעשותו אפוטרופוס איכוון דאם כן אפילו בלשון מתנה לא אמר כלום אלא במקום שנתבאר ממנו בודאי דלהקנאה גמורה איכוון הא קמ"ל שאפילו לא אמר בלשון מתנה אלא בלשון ירושה דבריו קיימין וכיון שדברי רבי יוחנן בן ברוקא בדגלי דעתיה דלהקנאה גמורה איכוון הוא ראיה זו דהני רבוותא אינה ראיה דעד כאן לא אמרינן לא עשאו אלא אפוטרופוס אלא היכא דלא גלי דעתיה בהדיא ואפשר לומר דלעשותו אפוטרופוס איכוון אבל היכא דגלי דעתיה בהדיא דלהקנאה גמורה איכוון כיון דגלי גלי ולעולם יש לומר דאי נמי לא גלי דעתיה בהדיא דלהקצאה גמורה איכוון דינו כדין כותב ולא עשאו אלא אפוטרופוס: דף קלב ע"א תא שמע הכותב פירות נכסיו לאשתו וכו'.

יש לפרש שהיה לו פירות מחוברין בקרקע שישנן בעולם ומתנה גמורה היא אי נמי יש לפרש כגון שכתב לה גוף הנכסים לאכול פירותיהן: תנן התם במסכת פיאה הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה ואוקימנא דכיון דעשאה שותף בין הבנים ושתקה אחולי אחילתא לכתובתה דהא ידעה דלית לה למגבא מינייהו הלכך מדכתב לה קרקע כל שהוא וכתב שאר נכסיו לבניו בפניה וקא שתקה ודאי אחילתה לכתובתה ואפילו עמד וקנה נכסי לא גביא מידי דהא אחולי אחילתא לכתובתה: ע"ב בעי רבא בבריא היאך בשכיב מרע הוא דמחלה לכתובתה דכיון דידעא דלית ליה מידי ולא קני בתר הכי וקא שתקה ודאי אחולי אחילתא לכתובתה לגמרי ומשום הכי אפילו עמד וקנה נכסים נמי לית לה ולא מידי אבל בבריא מציא אמרה כי אחילת שעבודא מהני

נכסי דכתבינהו לבניה אבל אחולי לגמרי לא אחילנא דאמינא השתא קני וגבינא מינייהו הילכך אי קני בתר הכי גביא מינייהו דהא לא אחילתא לכתובתה לגמרי או דילמא כיון דהשתא מיהא לית ליה מידי וקא שתקא ודאי אחילתא ואפי' קנה נכסים בתר הכי לא גביא מידי ועלתה בתיקו וכיון דליכא ראייה דמחלה מוקמינן לה לכתובתה אחזקה ואי קנה נכסי בתר הכי גביא מינייהו והיינו דאמר ליה רב כהנא לרב אשי בענין ההוא דאמר להו תלתא לברת' וכו' (לקמן ע"ב) ואילו הדר קני מי לא גביא השתא נמי גביא דהאי מעשה בבריא הוה ובחייה שכיבא ברתייה דהדר קני ליה לההוא תלתא דליה בתורת ירושה וליכא למימר דבשכיב מרע הוה דהא אמרינן לענין שכיב מרע דאחולי אחילתא לכתובתה לגמרי ואפילו עמד והדר קנה נכסים לא גביא הלכך לא משכחת לה אלא בבריא: דף קל"ג ע"א אמר רב הונא שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר.

פירש כגון שכתב נכסיו לפלוני בלי להזכיר שם ירושה ולא שם מתנה אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה כלומר זה שכתב כל נכסיו לשון ירושה הוא וכאלו אמר בפירוש יירש פלוני כל נכסי דמי ואם אינו ראוי ליורשו נוטלן משום מתנה ואמרינן שכתב כל נכסיו לשון מתנה הוא וכאלו אמר בפירוש יהיה לו במתנה דמי: אי סבירא לך כרבי יוחנן בן ברוקא וכו'.

כלומר.

למאי איצטריך לך למימר אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה אי לאשמועינן דהלכה כרבי יוחנן בן ברוקא אימא הלכה כרבי יוחנן בן ברוקא דילמא האי דאיצטריך לך למימר אם ראוי ליורשו בכי הא דאמר אלא למאן ולא אמר לא לשון ירושה ולא לשון מתנה ולא אמר נמי נכסי לך סתם אלא למאן בלחוד ובהא איצטריך לך למימר אם ראוי ליורשו נוטלן משום ירושה וכו' דאי אמרת הלכה כרבי יוחנן בן ברוקא הוה אמינא הני מיילי היכא דאמר בהדיא נכסי יירש פלוני או נכסי לפלוני אבל היכא דלא אמר בהדיא אלא למאן בלחוד אימא לא כלום הוא דהא לאו לשון ירושה ולא לשון מתנה הוא להכי איצטריך לך למימר אם ראוי ליורשו וכו' דלא הוה סגי לך במפסק הלכתא כרבי יוחנן בן ברוקא: אמר ליה רבא השתא ירושה דאורייתא אלמנתו ניזונית וכו' מהא מימריא דרבא שמעינן דהיכא דאיכא איניש דאיכא עליה מלוה על פה וכתבינהו לנכסי לאחר במתנת שכיב מרע דדינא הוא דאתי ההוא בעל חוב וטריף מיניה דמקבל כי היכי דעדיף מן היורשין ואי הוה ליה מטלטלי ויהבינהו במתנת שכיב מרע לאחר דינא הוא דאתי בעל חוב בין מלוה בשטר בין מלוה על פה ומפיק להו מיניה דמקבל למיגבא מינייהו ההוא חוב דיליה כי היכי דמפיק ליה מן היורשין דהא מתנת שכיב מרע כירושה שוייהו רבנן ולא עוד אלא דירושה אלימא דאילו ירושה מדאורייתא ומתנת שכיב מרע דרבנן בעלמא הוא דקניא שמא תטרוף דעתו עליו: דף קלד ע"א האומר זה בני נאמן וכו'.

ליורשו פשיטא כלומר לא יהא אלא דקבעי למיהב ליה מתנת נכסיה מי לא יהיב ליה. סוגיא דשמעתא דהיכא דאמר יש לי בנים ואף על גב דמוחזק לן דאית ליה אחי נאמן הוא לומר יש לי בנים לפוטרה מן היבום וכל שכן אי לא מוחזק לן דאית ליה אחי ואי לא מוחזק לן דאית ליה אחי וקאמר יש לי אחים אינו נאמן לאוסרה והוא דלא נפיק עליה קלא דאית ליה אחי במדינת הים אבל אי נפיק עליה קלא דאית ליה אחי במדינת הים

אף על גב דאיתחזק לן דלית ליה אחי ואמר איהו בשעת מיתה דלית ליה אחי חיישינן לההוא קלא ונטרין עד דאתו הנך סהדי דמדינת הים ומסהדי אי אית ליה אחי אי לא דאמרינן (לקמן דף קל"ה ע"א) ההוא דהוא מוחזק לן דלית ליה אחי וכו' עד חוש לה: ע"ב אמר רב יוסף בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן ופטורה מן היבום אוקימנא דבלהבא הוא דנאמן כלומר לפוטרה מן היבום ולהתירה להנשא לבעל אבל למפרע כלומר אם זינתה ובא עכשיו הבעל ואמר גרשתי קודם לכן לפוטרה מן המיתה אינו נאמן וליתה הכין אלא בין למפרע בין להבא אינו נאמן דהאמר ליה רבא לרב נתן בר אמי ז"ל חוש לה ואמרינן ההוא דהוה שכיב אמרו ליה איתתיה למאן כלומר אי זקוקה ליבם או לא אמר להו חזי לכהנא רבא כלומר הקידושין נתתי על תנאי ולא נתקיים התנאי וכאשר כנסתיה לא בעלתי אותה כדי שאמחול על התנאי פירש והיתה כוונתו בדברים להודיע שאינה, זקוקה ליבם שהרי הקידושין עקורין הן ואמר רבא למאי ניחוש לה וכו' עד זיל חוש לה דצריכה חליצה מספיקא אשתכח השתא דהיכא דאמר יש לי בנים אף על גב דמוחזק לן דאית ליה אחי נאמן הוא לפוטרה מן היבום והיכא דאמר גרשתי את אשתי אי נמי קידושי תנאי היו ומעיקרא עקורין היו אינו נאמן לפוטרה מן היבום.

ואם תשאל מה הפרש בין זה לזה דאילו היכא דאמר יש לי בנים אמילתא אחריתי באפי נפשה הוא דקאמר ולא עקר להו לנישואין דאית ליה בגווה אבל היכא דאמר גירשתי את אשתי אי נמי קדושיה על תנאי היו כיון דחזינן דהות יתבה תותיה ואיתחזק גבן דאיתתיה הוא לאו כל כמיניה למימר גירשתי דקא עקר להו לנישואין דאית ליה בגווה וכל שכן דלא יכול למימר קידושיה על תנאי הוה למעקר קידושי דידה מעיקרא: דף קלה ע"ב משנה מי שמת ונמצאת דייתיקי וכו' פי' צוואת שכיב מרע קשורה על יריכו הרי זו אינה כלום פירוש שכיון שלא צוה בפיו וגם לא צוה בשעת מיתתו שיעשו מה שבאותה דייתיקי ואינה הקנאה מקיים בקנין כדי שנאמר שעבד נפשיה משעת קנין לפיכך אינה כלום שיש לומר כתבה לצוות בה ואחר כך חזר בו ולא רצה ליתנה ולא לצוות בה אבל אם זוכה בה על ידי אחר כגון שאמר זכה בצוואה זו לפלוני כאילו צוה בפיו שיעשו מה שכתוב בה דמי לפיכך דבריו קיימין: גמרא תנו רבנן דייתיקי דא תהא למיקם ולהיות.

פי' צוה מה שיעשו בנכסיו לאחר מותו: שלח רבין משמיה דרבי אבהו וכו' עד ואין שטר לאחר מיתה. פירש דכי אמרינן דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו הני מילי במצוה ואמר תנו לפלוני כך וכך ולא אמר להן כתובו אבל אם אמר להן כתבו ותנו לו כיון שכתובה זו לאחר מיתה היא שהרי לא זיכה לו כלום אלא לאחר מיתה חיישינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר שאינו עדיין כתוב בחייו אלא לאחר מיתה הוא שנכתב ואין שטר לאחר מיתה שכיון שלא זיכה לו אלא לאחר שיכתוב השטר לאחר מיתה לאחר מיתתו הנכסים ליורשים הן דפקע מהן רשות אביהן ואין לו בהן זכות כדי שיקנה אותן לאחרים: ורבי יוחנן אמר תבדק.

כלומר תבדק צוואה זו. מאי תבדק כי אתא רב דימי אמר דייתיקי מבטלת דייתיקי יש מי שפירש הכי רואין אם צוה צוואה אחרת אין כותבין את הראשונה שהרי מבטלת הוא

לפי שדייטיקי מבטלת דייתיקי ואם לא צוה צוואה אחרת אחריה אלא זו צוואה גמורה היא ועלה קא סמיך וזה הפירוש אינו נכון אצלנו לפי שאם צוה צוואה אחרת מאי אריא דאמר כתבו דאיכא למיחש לראשונה בשטר לאחר מיתה אפילו כי לא אמר כתבו נמי דליכא למיחש בה לפטר לאחר מיתה איתה צוואה ראשונה אינה כלום לפי שהאחרונה מבטלת הראשונה ואם כן מה הועיל בכאן חשש שטר לאחר מיתה.

ורבינו חננאל ז"ל פירש תיבדק אם מיפה את כחו הוא כותבין ואם לאו אין כותבין וגם זה הפירוש אינו נכון אצלנו לפי שאין אתה מוצא לזה הפירוש טעם לדרב דימי דאמר דייתיקי מבטלת דייתיקי. והאי דאמרינן בתר הכי רואין אם מיפה את כחו כותבין טעם אחר הוא ולא שייך בה רב דימי.

הילכך הני תרי פירושי לא דייקי גבן והכי אסתבר לן בפירש מאי תבדק כי אתא רב דימי אמר דייתיקי מבטלת דייתיקי פ"י כלומר צוואת שכיב מרע האחרונה מבטלת את הראשונה ועל זה אמר רבי יוחנן תיבדק שרואין אם כבר קדמה צוואה אחרת קודם זו הצוואה אין כאן חשש לשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר לפי שיש לנו לומר שזה שאמר כתבו לאו להקנותו בשטר קא מכיין אלא להיות ראייה שזו היא הצוואה האחרונה שאמר כתבו כדי שיראו הזמן הכתוב בה ויתברר שזו היא הצוואה אחרונה ותבטל הראשונה ואם לא מצינו צוואה אחרת קודם לכן כדי שיהא צריך לכתוב זו חוששין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר שכיון שאין שם צוואה אחרת כדי שיהא צריך לכתוב את זו לברר שהיא מאוחרת אמאי אמר כתבו הילכך חוששין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר.

וזה הוא פירוש הא דרבי יוחנן ופירוש יפה הוא וההוא דמיפה את כחו טעם אחר היא: ד' קלו ע"א הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו צריך שיכתוב לו מהיום ולאחר מותו. פ"י האי מתניתין במתנת בריא היא והיינו טעמא דצריך שיכתוב לו מהיום ולאחר מיתה דאי לא כתב ליה מהיום אשתכח דלא קני ליה אלא לאחר מיתה ולא"מ הא לית ליה מידי כי היכי דליקנו להו אחריני אלא נכסי דירושין נינהו וכיון דכתב ליה מהיום אשתכח דגופא אקני ליה מהיום ופירי לאחר מיתה.

אבל במתנת שכיב מרע לא צריך מהיום דהא קיימא לן דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו וכאלו. נמסר הנכסים לידו מחיים דמי שיקנה אותם אם ימות המצווה וכיון דמית איגלאי מילתא למפרע דההיא מסירה דאמסירו ליה הנכסים מחיים לידיה ואהניא ליה דקני להו לאחר גמר מיתה מיד הילכך לא שנא צוואה בכתובה ולא שנא צוואה בלא כתיבה בכולהו לא צריך מהיום דהא כמסורין לידו מחיים דמו והא דאמרינן אין שטר לאחר מיתה הני מילי היכא דאמר כתבו דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר.

אבל היכא דכתב איהו זו הצוואה הוי ליה כאמירה בפה ומה לי אמר בפה ומה לי אמר בכתובה: איתמר מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב וכו'. יש כאן להקשות לרבי יוחנן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי הא תנן מכר הבן אין ללוקח כלום עד שימות האב ולכי מיית האב אית ליה ללוקח ואי קנין פירות כקנין הגוף דמי אמאי קנה לוקח והא אין אדם מוכר דבר שלא בא ברשותו ועוד היכי אמרינן קנין פירות כקנין הגוף דמי והא אוקימנא לעיל דקאמר ליה גופא קני מהיום פירא לאחר מיתה והאי קושיא מתחזיא

פירוקה דאף על גב דהיכא דמת הבן בחיי האב אמר רבי יוחנן קנין פירות כקנין הגוף דמי היכא דמת האב בחיי הבן לא אמר דקנה הלוקח וטעמא דמילתא משום דההוא מיקנא דקאמר דקני האב לגוף לאו מיקנא ממש הוא דהא ליכא למימר הכי מדאמרינן לעיל גופא קני מהיום פירא לאחר מיתה אלא לענין פירות הוא דקני ליה האב לגוף דכמה דאיתיה בחיים דקני להו לפירות אית ליה נמי קנין בגוף לענין פירות ולא מיקנא ממש הוא אלא מיקנא לענין פירות דומיא דהמוכר שדהו לפירות דליכא למימר דהא דאמר רבי יוחנן התם קנין פירות כקנין הגוף דמי דמיקנא ממש הוא דהא אי בעי לוקח לזבוני לגוף לא מצי לזבוני אלא לענין הפירות בלחוד הוא דאקני ליה הגוף דכמה דאית ליה קנין בפירות אית ליה קנין בגוף לענין פירות ולא מיקנא ממש וכיון שכן אי מיית ליה בן בחיי האב לית ליה ללוקח ולא מידי דבעידנא דזבניה מיניה אכתי לא נתרוקן הגוף לבן משום דברשותיה דאב הוה ואי מיית האב בחיי הבן אסתלק ליה ממילא ההוא זכותא דהוה ליה לאב בגוף וקם ליה ברשותא דבן מעידנא דכתביה ניהלה האב ואיגלאי מילתא דמהייתא שעתא הוה נכסיה ומש"ה קני לוקח.

ואף על גב דבפרק החובל (קמא דף פ"ח ע"א) בענין דרב שמואל בר אבא מהגרונאי קא מייתי ראייה מהא מתני' דמוכר הבן בחיי האב אין ללוקח כלום עד שימות האב דמשמע דהא מתני' אפילו במת הבן בחיי האב היא שנויה ההיא משום דרב ירמיה בר אבא ורב יהודה תרוויהו סבירא להו כריש לקיש דאמר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אבל לר' יוחנן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי הא מתני' דמכר הבן בחיי האב דמשמע דכי מיית אב אית ליה ללוקח ליתיה אלא במת האב בחיי הבן [דאתו לידי הבן: ע"ב איתביה רבי יוחנן לריש לקיש נכסי לך ואחריו לפלוני ואחריו לפלוני מת ראשון קנה שני ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון והאי כיון דאמר ליה ואחריו לפלוני אשתכח דפירות הוא דקנו ליה לראשון והגוף לשני ואי סלקא דעתך קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי יחזרו ליורשי נותן מיבעי ליה ואם תשאל אמאי אקשי ליה ליורשי נותן מיבעי ליה ולא אמר ליורשי שני מבעי ליה דהא לענין מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב למאן דסבירא י קנין האב לפירות לאו כקנין הגוף דמי קאמרינן דקנה לוקח שהוא כיורשי הבן משום דהיינו טעמא דאמרינן התם קנה לוקח משום דמהיום קאמר ליה האב לבן ולרבי יוסי נמי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו הוה ליה זמנו כמהיום ואשתכח דשני שהוא הבן מהיום הוא דקני ליה לגוף הילכך כיון דאמר ריש לקיש קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ממילא נתרוקן הקנין לבן וקנה לוקח אבל הכא לענין נכסי לך ואחריו לפלוני כיון דבלשון אחריו קאמר אשתכח דשני לא קני מידי כלל אלא לאחר מיתת הראשון וה"ל הגוף בחיי ראשון מתלא תלי וקאי אם מת ראשון בחיי שני קנייה שני ואם מיית שני בחיי ראשון אשתכח דשני לא קנה כלל וכיון שכן למאן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי יחזרו נכסים ליורשי ראשון דהא קנייה ראשון לגוף ולפירות ולמאן דאמר לאו כקנין הגוף דמי ליורשי נותן דהא אכתי לא אסתלק ליה רשות נותן מינייהו והיינו דאותביההכא רבי יוחנן לריש לקיש ואם איתא ליורשי נותן מיבעי ליה כלומר אי אמרת בשלמא קנין פירות כקנין הגוף דמי היינו דיחזרו ליורשי ראשון דהא קנייה ראשון לגוף ורשות נותן אסתלק מינייהו וכיון דאחריו לא קני מידי דהא נותן לא אקני ליה לא גוף ולא פירות אלא לאחר מיתת ראשון וכבר

מיית ליה שני מקמי דליקני להו לנכסי ממילא משתיירו להו בחזקת ראשון אלא אי אמרת קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי כיון דשני לא קנה דהא אחריו קאמר ליה דמשמע דלא אקני ליה מידי לא גוף ולא פירות אלא לאחר מיתת ראשון וכבר מיית ליה מקמי דלימות ראשון ולזכי בהו בנכסי ראשון נמי הא לא קני מידי דהא אמרי' קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי הוי ליה הגוף עדיין ברשות נותן ואכתי לא אסתלק ליה מינייהו בחיי ראשון וכיון שכן יחזרו ליורשי נותן מיבעי ליה.

א"ל על דא את סמיך כבר תרגמה רב הושעיא בבבל אחריו שאני כלומר כי היכי דלשון אחריו משמע דלא אקני ליה לשני לא גוף ולא פירות אלא אחר מיתת ראשון הכי נמי משמע דאקני ליה לראשון גוף ופירות ולא משום דקנין פירות כקנין הגוף דמי אלא משום דגופא נמי אקני ליה לראשון ולא אקני ליה לשני אלא מה דמשייר ראשון ומש"ה כי מיית ראשון נמי אסתלק ליה נותן מינייהו לגמרי ומש"ה קתני מת שני בחיי ראשון יחזרו נכסים ליורשי ראשון ולא קתני ליורשי נותן אבל בעלמא דלא אמר בלשון אחריו אלא קא מקני ליה לשני נכסיו מהיום ולאחר מיתת ראשון דקא קני ליה השני הגוף מהיום אי נמי היכא דכתב לבנו נכסיו מהיום ולאחר מיתה דקא קני ליה הבן הגוף מהיום ולא שייר לנפשיה אלא פירות בלחוד לעולם אימא לך קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי: והתניא יחזרו ליורשי נותן.

אמאי דאמרינן אחריו שאני דייק דאלמא כמילתא דפשיטא היא דהיכא דאמר, ליה אחריו קני ליה הגוף והפירות כל ימי חייו ואסתלק מינייהו רשות נותן לגמרי והתניא יחזרו נכסים ליורשי נותן אלא אחריו נמי תנאי היא אית תנא, דסבר דאפילו היכא דאמר ליה אחריו פירא בלחוד הוא דאקני ליה לראשון כל ימי חייו וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והיינו תנא דתנא יחזרו נכסים ליורשי נותן.

ואית דדייק לשון אחריו וסבר דאחריו משמע דגופא אקני ליה לראשון ואסתלק ליה נותן מינייהו לגמרי ולא אקני ליה לשני אלא מאי דמשייר ראשון והיינו תנא דתנא יחזרו נכסים ליורשי ראשון. ומאי נינהו הני תנאי דפליגי בהא מילתא רבי ורבן שמעון בן גמליאל דתנאי נכסי לך ואחריו לפלוני וירד ראשון ומכר ואכל השני מוציא מיד הלקוחות דברי ר' פי' דסבירא ליה דאפי' בלשון אחריו פירא בלחוד הוא דאקני ליה לראשון וגופא מתלא תלי וכי מיית ראשון בחיי שני קני ליה לגוף ופירות ואי מת שני בחיי ראשון דלא קנה שני מידי יחזרו נכסיה ליורשי נותן והיכא דראשון מית ליה בחיי שני מוציא מיד הלקוחות דקנין ראשון לפירות לאו כקנין הגוף דמי.

ורבי שמעון אומר אין לשני אלא מה ששייר ראשון בלבד. פי' דקא דייק לשון אחריו ומשמע נמי ליה דגופא נמי אקני ליה לראשון ולא אקני לשני אלא מה ששייר ראשון בלחוד.

אשתכח השתא להאי סברא דר"ל דהיכא דאמר כל נכסי לפלוני מהיום ולאחר מיתת ראשון דכולי עלמא בין לרבי בין לרבן שמעון קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי כי פליגי היכא דאמר אחריו ולענין מיקנא אחריו דכולי עלמא בין לרבי בין לרבן שמעון בן גמליאל ואפילו לרבי יוחנן נהי דאחריו לא קני מידי בחיי ראשון לא גוף ולא פירות אלא גופא מתלא תלי וקאי אי מיית ראשון בחיי שני קני ליה השני הגוף והפירות ואי

מייט שני בחיי ראשון לית ליה ליורש שני מידי דהא מייט ליה מקמי דליזכי ליה בנכסים כי פליגי לענין מיקנא ראשון ד' סבר כי אקני ליה נותן לראשון פירות בלחוד גופא לא אקני ליה וכיון דפירא הוא דאקני ליה ולא גופא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי נותן ואי זבין לנכסי בחייה זביניה לאו זביני ור' שמעון בן גמליאל סבר אילו אמר מהיום דקני ליה שני הגוף מהיום ולית ליה לראשון אלא פירי בלחוד בודאי דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אלא הכא כיון דאחריך קאמר לשון אחריך משמע דגופא ופירא אקני ליה לראשון ולא אקני ליה לשני אלא מאי דמשייר ראשון וכיון שכן אי זבין להו ראשון לנכסי הוה זביניה זביני ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי ראשון הכין הוא סברא דריש לקיש.

אבל רבי יוחנן סבירא ליה דאפילו היכא דאמר אחריך נמי דכולי עלמא בין לרבי בין לרבן שמעון בן גמליאל פירא הוא דאקני ליה לראשון גופא לא אקני ליה ומוקים להו לפלוגתייהו בקנין פירות או כקנין הגוף דמי או לא ולענין מקנא אחריך דכולי עלמא אחריך לא קני בחיי ראשון לא גוף ולא פירות מדאמרינן לעיל ואי סלקא דעתך קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי יחזרו ליורשי נותן מיבעי ליה ולא אמרינן יחזרו ליורשי שני.

דש"מ דסבירא ליה לרבי יוחנן דאפילו למאן דאמר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אחריך לא קני מידי בחיי ראשון לא גוף ולא פירות כי פליגי לענין מיקנא ראשון דר' סבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ואי זבין ראשונה זביניה לאו זביני ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי נותן ור' שמעון סבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ואי זבין ראשון זביניה זביני ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי ראשון והיינו דאמרינן לקמן מתקיף לה רב נחמן בר יצחק בשלמא רבי ורבן שמעון בהא פליגי דמר סבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ומר סבר לאו כקנין הגוף דמי דסבירא ליה לרב נחמן בר יצחק כר' יוחנן דמוקים לה לפלוגתייהו דרבי ורבן שמעון בקנין פירות אי כקנין הגוף דמי אי לא ולא לענין מיקנא אחריך דהא אמרינן דלכולי עלמא אחריך לא קני מידי בחיי ראשון לא גוף ולא פירות אלא לענין מיקנא ראשון כדאמרינן הדין הוא סברא דרב נחמן בר יצחק אליבא דר' ואליבא דרשב"ג וההיא דכתב רבינו הרב זצ"ל בהילכותיו דרב נחמן בר יצחק דמוקים לה לפלוגתייהו דרבי ורבן שמעון בקנין פירות אי כקנין הגוף דמי או לא כרב הונא סבירא ליה דאמר כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי לא דייק גבן דאם כן לרב נחמן בר יצחק הא דתניא ליורשי נותן אמאי ליורשי נותן ליורשי שני מיבעי ליה אלא לאו ש"מ מדלא קתני ליורשי שני מכלל דלכולי עלמא בין לרבי בין לרבן שמעון בן גמליאל אחריך לא קני מידי בחיי ראשון לא גוף ולא פירות וכי פליגי לענין מיקנא ראשון כדאמרינן דרבי סבר קנין ראשון לפירות לאו כקנין הגוף הוא ואי זבין זביניה לאו זביני ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי נותן.

ורבן שמעון סבר קנין ראשון לפירות כקנין הגוף דמי ואי זבין זביניה זביני ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו ליורשי ראשון ואם תשאל לרבי יוחנן ולרב נחמן בר יצחק נהי דקסבר רבן שמעון קנין פירות כקנין הגוף דמי כי מזבין ראשון אמאי זביניה זביני ואין השני מוציא מיד הלקוחות והא תנן במתניתין מכר האב מכורין עד שימות וכי מייט אב

מיהא הבן מוציא מיד הלקוחות אף על גב דקסבר רבי יוחנן קנין האב לפירות כקנין הגוף דמי הכי נמי לרבן שמעון אף על גב דקסבר קנין ראשון לפירות כקנין הגוף כי מזבין ראשון ומית אמאי אין השני מוציא מיד הלקוחות לא דמי דאילו התם מהיום ולאחר מיתה קאמר דאשתכח דגופא מקני ליה לכן מהיום ומשום הכי אף על גב דקסבר רבי יוחנן קנין האב לפירות כקנין הגוף דמי כי מיית האב מיהא הבן מוציא מיד הלקוחות אבל הכא אחר כך שאני דלשון אחר כך משמע דלא אקני ליה לשני מידי בחיי ראשון לא גוף ולא פירות כדאמרינן לעיל ומשום הכי כי מזבין ראשון זביניה זביני ואין השני מוציא מיד הלקוחות וכיון דאתברר לן להאי פירושא דילן דטעמא דרבן שמעון אליבא דר"ל משום דקסבר דקנין פירות כקנין הגוף הוא אלא קסבר דלשון אחר כך משמע דאקני ליה לראשון גוף ופירות ולא אקני ליה לשני אלא מאי דמשייר ראשון אבל היכא דאמר מהיום ולאחר מיתת ראשון דקא קני ליה השני הגוף מהיום קא מודי רבן שמעון דקנין ראשון לפירות, לאו כקנין הגוף דמי האי דפסוק רבי יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל איתא ואפילו לריש לקיש משום דאחר כך שאני והיינו דאמרינן לענין מעשה דסבתא (לעיל דף קכ"ה ע"א) מסתבר טעמא דבני מערבא דאי קדים סבתא וזבינא זביניה זביני: דף קלז א"א דרבי אדרבי לא קשיא הא לגופא הא לפירא ואם תשאל לפירא פשיטא צריכא למימר דפירא דראשון הוא הא קמשמע לן דאף על גב דאכתי ליתיה בעולם אי זבין ליה לארעא לפירי כל ימי חייה כהוא דאמרי' (בפ' מי שמת דף קמ"ז ע"ב) תנו דקל זה לפלוני ויאכל פירותיו זביניה זביני שלא תאמר כיון דגופא דארעא לאו דיליה הוא ההוא הקנאה דקא מקני ללוקח גופיה למכלינהו לפירי לא כלום הוא קמ"ל אף על גב דלית ליה קנין ממש בגוף מכל מקום הא קא משעבד ליה לפירי כל ימי חייה הילכך כי מזבין ליה לגוף למכלינהו לפירי ההוא שעבודא דאית ליה בגוף הוא דזבין וזביניה זביני: דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל לא קשיא הא לכתחלה הא דייעבד.

דאי נקיט רשותא מבי דינא לזבונא הגוף אמרינן ליה לית לך לזבונא הגוף והאי דקתני אין לשני אלא מה ששייר ראשון דייעבד: אמר אביי מתנת שכיב מרע לא קניא אלא לאחר מיתה וכבר קדמו אחר כך רמינן דידיה אדידיה דאתמר מתנת שכיב מרע אימתי קונה אביי אמר עם גמר מיתה כלומר לא יגמור מיתתו והמתנה כבר קנה והנה לא קדמו אחר כך ומהדרינן הדר ביה אביי מההיא וכיון שכן לענין מתנת שכיב מרע שהיא באם מתי לאחר מיתה הוא דקניא וכבר קדמו אחר כך לפי שאחר כך עם גמר מיתה קונה וטעמא דמילתא משום דהאי אחר כך לאו מכח ראשון קא אתי כי היכי דלא ליקני אלא לאחר מיתה אלא מכח הנותן הוא דקאתי והאי ראשון עכובי בעלמא הוא דמעכב ליה לההיא הקנאה כל ימי חייו וכיון שכן נמצא גמר מיתתו וזכיות השני בזו ההקנאה שהקנה לו הנותן קודם לכן באין בבת אחת וקודם לכן ההקנאה ואינה צריכה להתחדש עכשיו אבל מתנת שכיב מרע כיון דמכח המת הוא דקאתי דלקני לה לאחר מיתתו לא קני לה אלא לאחר מיתה: דף קלח ע"ב ודילמא כראוי לו בחובו קאמר ואם תשאל מאי טעמא דייקינן גבי בעל חוב ולא דייקינן גבי בנו ואשתו משום דבנו ואשתו מיקרבא דעתיה לגבייהו ומטפי להו מנכסיה אבל גבי אחר דלא מקרבא דעתיה לגביה לית לן למימר דטפויי הוא דטפי ליה.

הנהו מאתים זוז אלא בראיה ומשום הכי מקשי עליה בגמרא ודילמא כראוי לו בחובו קאמר וכו': בי דינא בתר בי דינא לא דייקי בתר עדים דייקי. שמעינן מהא דהיכא דאייתי איניש שטרא לבי דינא לקיומי שלא בפני בעל דין ואייתי סהדי דקא מסהדי אחתימת ידיהו דסהדי דחתימי בשטרא דלית ליה לבי דינא לקיומי שטרא אפומיהו עד דבדיק אי הנך סהדי דמקיימי ליה לשטרא חזו למסהיד בההיא סהדותא דלית ליה שום מידע' בקריבות או לא דהא בי דינא בתר בי דינא לא דייקי הילכך אי לא אדכרו לשמיהו דסהדי באשרתא וקא טעין השתא בעל דין ואמר דילמא סהדי קרובים הוה לא משגחינן בטענתיה משום דלא מחזקינן להו לבי דינא דקיימו שטרא אלא אפומיהו דסהדי דחזו לההוא סהדותא ולבתר דבדקי לה למילתא שפיר: דף קלט ע"א והא תניא שמין את המחוברין ללוקח פירוש ללוקח מן האב אלמא אף על גב דמחוברין נינהו בשעת מיתת האב זכה בהו הלוקח מן האב ולא שקיל להו הבן אלא בדמיהן ומפרקינן לא קשיא כאן בבנו כאן באחר.

כלומר הא דאמרינן תלוש אין מחובר לא אלמא הבן זוכה בפירות המחוברין כמו שזוכה בגוף בשלא מכר האב פירות ללוקח שנמצא דין הבן בכך עם האב וכיון דדעתו של אדם קרובה אצל בנו מחיל להנהו פירות מחוברין גביה והת' דאמרינן שמין את המחוברין ללוקח משום דההוא לוקח אחר הוא דלא מחיל להו להנהו פירות מחוברין גבי בנו של מוכר ושמעינן מינה דמאן דגריש לאינתתיה ואית ליה בארעא דילה פירות דמחוברין בשעת הגירושין דהני פירי דבעל נינהו ודינא דשיים להו עלה דהא מגרש אחר הוא לגבה ולא קא מחיל להו נהלה וכל שכן היכא דתליש דשקיל ליה לוקח לגמרי כדאמרינן שמין את המחוברין ללוקח ולא אמרינן הרי הן של לוקח וטעמא דמילתא משום דכיון דמחוברין בארעא לית ליה ללוקח למישקלינהו לגמרי דכי מיית האב מחוברין הוה ולא מטו למהוה תלושין ואית ליה לבן שהוא בעל הקרקע זכיה בגווייהו וכי מיתלשי ברשותיה מיתלשי וליכא נמי מן דינא למיזכא בהו הבן לגמרי דהא כבר יצאו הפירות לעולם ומטו לכתפי' וגופא הוא דזכי ליה האב פירות לא זכיה ליה הילכך שמין אותן ללוקח דאמרינן האי ארעא כמה שויא בפירות וכמה שויא היא בלא פירות ומאי דאיתוסף בהאי ארעא בעידן מיתת האב משום הנך פירי שקיל להו לוקח אבל פירי גופיהו שקיל להו הבן ואף על גב דכי תלשי שוה טפי דכיון דעביד הכי אשתכח דקא שקיל להו לוקח לפירי דשבק האב כפים דהוה שוו בעידנא דשכיב האב ושקיל ליה הבן לתוספת דאיתוספו דמייהו דהא ברשותיה איתוספו והא דמיא להא דתנן בפ' האשה שנפלו לה נכסים (כתובות דף ע"ט) הניח פירות המחוברין בקרקע אמר רבי מאיר שמין אותן כמה הן יפין בפירות וכמה הן יפין בלא פירות והמותר ילקח בו קרקע וכו': ע"ב אלא אמר רב אשי שויה רבנן כיוורש ושוויה רבנן כלוקח גבי יובל שויה רבנן כיוורש משום פסידא דיליה כי היכי דלא ליהדר ביובל.

גבי דרבי יוסי ברבי חנינא שויה רבנן כלוקח משום פסידא דידיה כי היכי דלא מצי למזבין מידי תותיה ואי מזבנא מפיק להו מינייהו דלקוחות דאינהו דאפסידו אנפשייהו גבי אלמנתו שווי' רבנן כיוורש משום פסידא דאלמנתו פירש וכיון דאסקה רב אשי דבעל שויה רבנן כלוקח לגבי דרבי יוסי בר חנינא משום פסידא דידיה מתחזיא מילתא דלענין

לותר ואכלה ועמדה ונשאת נמי בעל לוקח הוה ולא גבי מלוה מיניה כלום משום פסידא דבעל.

ואם תשאל הא איכא פסידא דמלוה דבשלמא לגבי רבי יוסי ברבי חנינא אף על גב דאיכא פסידא דלקוחות אמרינן אינהו אפסידו אנפשיהו דידעי דאית לה גברא וזבני מינה אלא היכא דלותה ואכלה ועמדה ונשאת מאי אפסידו אנפשיהו איכא אטו מי הוה ידעי דלבתר הכי קיימא ומינסבא וליכא למימר האי נמי איהו אפסיד אנפשיה דלא איבעי ליה לאוזופי אלא בשטרא חדא דכי אמרינן דאפסיד אנפשיה הני מילי היכא דקא מכוין למיזכי לנפשיה במקום דידע דאיכא פסידא לאחריני כגון לקוחות דרבי יוסי ברבי חנינא דידעי דאיכא בעל וקא מיכווני למיזכי אנפשיהו דלא איבעי להו למעבד מידי דאיכא חובתא לאחריני ועוד התינח לענין גבייה מן הקרקע דאיכא הפרש בין מלוה בשטר למלוה על פה לענין גבייה מן המטלטלין לבתר דתקון רבנן דמתיתא השאח למגבא ממטלטלי דשבקו להו גבי יורש דאיכא הפסד בין מלוה בשטר בין מלוה על פה דאפילו מלוה בשטר לא טרפי ממטלטלי דזבן לזה מאי אפסיד אנפשיה איכא.

יש להשיב דכי חיישינן לפסידא דבעל הוא דחיישינן ולא אפסידא דמלוה משום דנכסי בחזקת בעל קיימי ומלוה הוא דקא בעי למיטרף מיניה וכיון דמלוה על פה היא ולית לה קלא חיישינן לפסידא דבעל ולא לפסידא דמלוה כדאמרינן התם אמר רב פפא הילכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואין גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא.

ואין לומר והא גבי אלמנתו דאיהי קא בעיא למיטרף מיניה וקא חיישינן לפסידא דידה ולא לפסידא דידהו חדא דהא קיימי לן דנכסי בחזקת אלמנה קיימי כדגרסינן בפרק אלמנה ניזונית (יבמות דף צ"ו) בעי רבי יוחנן יתומים אמרו נתנו והיא אומרת לא נטלתי וכו' ומסקנא דכל זמן שלא נשאת עליהם להביא ראייה ועוד דלגבי אלמנה איכא למימר כיון דידעי דאיכא האלמנה דבעיא איתזוני מהני נכסי כי קא נסיב לה להאי בת אדעתא דהכי הוא דקא נסיב אלא' איהו דאפסיד אנפשיה דידע דאיכא האי אלמנה דאית לה לאיתזוני מהני נכסי וקא נסיב לה לבת.

ומשום הכי שוויה כיוורש וחיישינן לפסידא דידה אי נמי יש להשיב דכיון דקיימא לן דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בפניו ב"ד משום הכי שוויה כיוורש ולא חיישינן לפסידא דידה: הדרן עלך יש נוחלין דף קמ ע"א אלא אמר רבא מוציאין להן לבנות כדי שיזונו עד שיבגרו והשאר לבנים. ואם תאמר כיון דמכל מקום בין נכסים מרובים בין מועטין מזונות אית להו לבנות עד שיבגרו והשאר לבנים למה ליה לפלוגי לתנא בינייהו ולמיתני הכא הבנים יירשו והבנות ניזונות והכא הבנות ניזונות והבנים ישאלו על הפתחים ליפסיק וליתני בין בנכסים מרובים בין בנכסים מועטין הבנות ניזונות עד שיבגרו והשאר לבנים נפקא מינה למיהוי הנכסים ברשות הבנים לאיעסוקי בהו דאילו תנא בתרווייהו הבנות ניזונות עד שיבגרו והשאר לבנים הוה אמרינן אפי' בנכסים מרובים נמי בחזקת הבנות קיימי מעיקרא ולית להו לבנים לאיעסוקי בהו אלא במאי דטפי על מזונות הבנות והשתא דקתני הבנים יירשו משמע דכולהו נכסי בחזקת הבנים קיימי ומתותי ידייהו שקלי הבנות מזונותיהן א"נ נפקא מינה להיכא דהוה.

הנכסים מעיקרא מרובים ונתמעטו דאי תנא בתרווייהו הבנות ניזונות עד שיבגרו והשאר לבנים הוה אמרינן אפילו היכא דהוה מרובין מעיקרא ובתר הכי נתמעטו מזונות הבנות כדקיימי קיימי ולא מיחסר להו כלום להכי תנא בנכסים מרובים יירשו למימרא דהך חולקא דמטו להו לבנים לבתר דמפקי מיניהו שיעור מזונות הבנות עד שיבגרו כבר זכו ביה הבנים והוה דידהו הילכך אי מתמעטו נכסי בתר הכי לבנות מתמעטי ולא מיחייבי בנים ליתן להו מהך חולקא דמטא להו מידי והיינו דאמר בתר הכי פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהו יורשין ויש לפרש הא דקתני הבנים יירשו וכו' ולא קתני בתרווייהו הבנות יזונו עד שיבגרו והשאר לבנים איידי דקבעי למיתני סיפא בנכסים מועטין הבנות ניזונות והבנים ישאלו על הפתחים דאלמא לית להו לבנים ליזון בהדי בנות בנכסים מועטין קתני רישא בנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות ניזונות והכי קתני בזמן שהנכסים מרובין הדבר ידוע שכיון שיש בנכסים מה שירשו הבנים לאחר מזונות הבנות שהבנים יירשו והבנות ניזונות אבל בנכסים מועטין כיון שאין כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו אין אומרים יזונו גם הבנים עם הבנות עד שיתמו הנכסים כדי שלא יהא כח הבנים בנכסים מועטין מועט מכח הבנות אלא הבנות הן ניזונות בלבד והבנים ישאלו על הפתחים: ע"ב האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה וכו' האי מתני' בשכיב מרע הוא דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין אבל בבריא לא משכחת לה דאי נמי קנו מידו אין מטבע נקנה בחליפין ועוד דאסמכתא היא דהא אם ילדה קאמר ועוד דקנין דברים בעלמא הוא דהא יטול קאמר הלכך לא משכחת לה אלא בשכיב מרע: דף קמב ע"ב והלכתא בכל הני תלת לישני דאמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא שהעובר אינו ממעט בחלק בכורה ובן שנולד אחר מיתת האב אינו ממעט בחלק בכורה והבכור שנולד לאחר מיתת האב אינו נוטל פי שנים: אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן המזכה לעובר לא קנה ואם תאמר משנתינו וכולי והילכתא המזכה לעובר לא קנה מסתברא דדוקא אחר אבל בנו קנה כדאמרינן אם תאמר משנתינו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו ולענין אחר לא תימא הני מילי בהקנאה אבל בירושה הבאה מאליה קנה אלא אפילו בירושה נמי לא קנה עד שיצא לאויר העולם דהא רבא פליג עליה דאביי בהכי ואי תימא רבא לא מפלג פליג עליה דאביי בירושה אלא שינוייה בעלמא הוא דקא משני ליכא למימר הכי דתנן עובר פוסל ואינו מאכיל דברי רבי יוסי דמשמע דרבי יוסי סבר עובר קנה בירושה ופליגי רבנן עליה כדאמרינן אמר רבי יהודה אמר שמואל זו דברי רבי יוסי אבל חכמים אומרים יש לו אחין אוכלין בשביל אחין וכו' וממילא שמעת דלית הלכתא כותיה אלא כרבנן דקיימא לן יחיד ורבים הלכה כרבים ומאי דאמרינן בעלמא דרבי יוסי נמוקו עמו והלכתא כוותיה בשחולק עליו יחיד אבל נחלקו עליו רבים הלכה כרבים ועוד תנן בפרק יוצא דופן (גדה דף מ"ד ע"א) תינוק בן יום אחד פוסל בתרומה ואמרינן עלה בגמרא בן יום אחד אין אבל עובר במעי גרושה לא פסיל ולאפוקי מדברי יוסי דאמר עובר נמי פוסל קמ"ל אלמא ליה הילכתא כרבי יוסי אלא כרבנן דעובר לא קני אפילו בירושה עד שיולד מיהו אי קשיא הא קשיא כיון דעובר לא קנה עד שיולד אפילו בירושה הא דתנן תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל ואוקמה רב ששת נוחל בנכסי האב להנחיל אחין מן האב ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מאי טעמא דהוא מיית ברישא

וכו' דמשמע טעמא דהוא מיית ברישא הא אילו מתה איהי ברישא נוחל ומנחיל והא אמרינן עובר לא קנה.

ומר בריה דרב יוסף דאוקמה לומר שממעט בחלק בכורה ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא מאי טעמא וילדו לו בעינן אמאי איצטריך למימר טעמא מוילדו דמשמע דבחלק בכורה דכתיב וילדו הוא דאינו ממעט הא מקנא בירושה קנה לשאר מילי והא אמרי' דעובר לא קנה כלל עד שיולד ואם תאמר דהא דרב ששת ומר בריה דרב יוסף אליבא דרבי יוסי היא והכי קאמרי אפילו לרבי יוסי נמי דאמר עובר קנה מודי בהא ליכא למימר הכי דהא אמרינן והלכתא כי הני תלת לישני דמר בריה דרב יוסף אמאי איצטריך למפסק הלכתא כותיה בענין עובר דאינו ממעט בחלק בכורה ועוד דהא מתניתין דקתני תינוק בן יום אחד נוחל ומנחיל בההיא נמי תנן פוסל בתרומה ונוחל ומנחיל וכיון דרישא דפוסל בתרומה אוקימנא דלא כרבי יוסי כדאמרינן ולאפוקי מדרבי יוסי דאמר עובר נמי פוסל היכי מצינן סיפא דקתני נוחל ומנחיל לאוקומה כרבי יוסי דתהוי רישא רבנן וסיפא רבי יוסי ואתחזי לן בפרוקי דהאי קושיא דהאי דאמרי רבנן עובר לא קנה עד שיולד הני מילי בעובר חי דאתי לכלל לידה ודייקא נמי מדאמרינן עד שיולד דאלמא בעובר שהוא חי ועומד ללידה הוא דאמרינן לא קנה עד שיולד ויוצא לאויר העולם אבל לעולם עובר שמת במעי אמו מכיון דמית ונתברר שאינו עומד לילד ולצאת לאויר העולם איגלאי מילתא למפרע דמשעה שנוצר ונכנסה בו נשמה נעשה אדם וקנה חלקו בירושה שהרי אינו עומד ללידה שיתלה הדבר עד שיולד כיון דבעובר שמת במעי אמו מודו רבנן דקני דהרי קא יהיב רב ששת טעמא משום דאיהו מיית ברישא הא אולי מתה היא ברישא קנה ומר בריה דרב יוסף נמי קא יהיב טעמא דכתיב וילדו לו הא לשאר מילי דלא כתיב בהו וילדו לו כיון דמת במעי אמו איגלאי מילתא למפרע דקנה ואפילו לרבנןהדין הוא פירוקא דאסתבר לן בהאי קושיא ומסתבר דדייק: דף קמג ע"ב אפילו לא הניח להן אביהן אלא אודייני השכר לאמצע פל' אודייני כגון כסא גדול שיושבין עליו כההיא דגרסינן לא ישב על גבי כסא ולא על גבי אודייני וזה אודייני משכירין אותו לישוב עליו לשמור ממנו גנות ופרדיסים כדי שתהא עינו שולטת בכל והנה אודייני השכר שנוטלים מחמת עצמן הוא לפי שזה האח שהשכיר אותו עם עצמו השכיר אותו לישוב עליו ויהיה משמר ממנו את הגן ולולי שמירתו את הגן על זה האודייני לא היה לאודייני שכר כלום לפי שאין האודייני משמר כלום אלא היושב עליו הוא שמשמר ונמצא השכר שנוטלין מחמת עצמן הוא ואפילו הכי השכר לאמצע ופריק שאני אודייני דלנטירותא בעלמא הוא דעבידא ואפילו קטנים מצו נמי מנטרי: דף קמד ע"ב תנא האי אומנות לאומנות המלך וש"מ דדוקא לאומנות המלך דכי מינוהו מחמת האחין ולהכי נפל לאמצע וכדתניא אחד מן האחין שמינוהו גבאי או פולמוסטוס וכו' אבל שלא לאומנות המלך כיון שאין האחין מתעסקין עמו באותה אומנות אלא הוא לבדו מתעסק בה אע"ג דמינוהו מחמת אחין לעצמו וכל שכן אם מינוהו מחמת עצמו: חלה ונתרפא נתרפא משל עצמו שלא רבין משמיה דרב אלעאי לא שאנו שחלה בפשיעה אבל חלה באונס נתרפא מן האמצע.

פירוש מפני שהרי הוא המתעסק לבדו באותה אומנות וכולן בטלין ממנה ונוטלין חלקם מן הריוח אבל שני שותפין שהן מתעסקין באומנות או בסחורה חלה אחד מהן אפילו באונס נתרפא משל עצמו: האחין שעשאו מקצתן שושבינות בחיי האב חזרה השושבינו'

חזרה לאמצע. פירוש אחד מן האחין ששלח שושבינות לאחר מנכסי אביו בחיי אביו אף על פי שעל שם עצמו שיגרה כיון שמשל אביו שיגרה כשהיא חוזרת עכשיו לאחר מיתת אביו חוזרת לאמצע ורמינן עלה הא דתניא שלח לו אביו שושבינות פירוש שלח לו שושבינות על שמו כשהיא חוזרת עכשיו לאחר מיתת האב חוזרת לאותו הבן ששילח אביו על שמו ואין לאחין בה כלום.

נשתלחו לאביו שושבינות. פירוש כלומר נשתלחה לאחד מן האחים שהשיא אביו אשה שושבינות כשהיא חוזרת עכשיו לאחר מיתת האב חוזרת לאמצע' פירוש מן האמצע ואוקמה רב אסי לבסוף לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש כדתניא שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו במפרש שלח אביו שושבינות סתם כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע ושמאל אוקמה ביבם.

כלומר זה ששילחה אביו על שמו מת ויבם אחד מן האחין את אשתו ולפי שאותה שושבינות ראוי שהרי מת קודם שתחזור אליו לפיכך אין היבם זוכה בה בשביל ירושתו אלא חוזרת לאמצע. ואקשינן מכלל דהאיך משלם דקסלקא דעתך שזה שמת ארוס היה ומת קודם שיכנס את אשתו ולימא תנו לי וכו'.

והא דאמרין שלח לו אביו שושבינות סתם כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע דוקא ששילחו אביו בשם בניו שנמצא שהבנים הן שושבינן והאי דקתני סתם כלומר שלא סיים אחד מן הבנים אבל אם לא שלחה בשם בניו אלא בשם עצמו שנמצא שהוא עצמו שושבין אם נשא האב אשה אחרת ושמח עמו אותו אחר שבעת ימי חופה ואחר כך מת האב קודם שתחזור אליו השושבינות חייב האיך לשלם וכשהיא חוזרת חוזרת לאמצע ואם מת האב קודם שישא אשה אחרת האיך לא משלם מידי דמצי אמר תנו לי שושביני ואשמח עמו נמצא עכשיו העולה בידינו מזה הדין שהאב ששלח שושבינות לאחר בחייו בשם אחד מבניו בפירוש כשהיא חוזרת חוזרת לאותו הבן שנשתלחה בשמו ואין לאחד מן והאחין בה כלום ואם שלח האב בשם בניו סתם בלי שיסיים אחד מהן כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע אלא מסתברא לן שאם הבנים כולי שמחו עם אותו שנשתלחה לו אותו שושבינות אינו חייב לשלם עד שישא כל אחד מהן אשה וישמח גם הוא עם כולן כמו ששמחו כולן עמו וכולן היו עמו שושבינן.

אבל אם שמח עם אחד מהן ולא שמח עם כולן אינו חייב לשלם השושבינות כולו אלא משלשין אותה ומי ששמח עמו נוטל חלקו ומי שלא שמח עדיין עמו אינו נותן כלום עד שישמח עמו. והא מילתא דתליא בסברא הוא כיון דשילחה האב בשם בניו שנמצא כולן הן שושבינן אם אתה אומר שכיון ששמח עם אחד מהן נתחייב לשלם הכל נמצאת אתה מחייב אותו שנשתלחה אליו השושבינות להחזיר אותה בלי שישמח עם שושבינות ומדת הדין לוקה בכך ועוד למדנו שמי שהשיאו אביו אשה ועשה לו משתה ונשתלחה לו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע והיינו דקתני בכרייתא נשתלחה לאביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת מן האמצע וליכא לאוקמה להא דקתני נשתלחה לאביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת מן האמצע עכשיו עם המשלח בנשואי המשלח ומת קודם שיחזיר השושבינות חזרה דאם כן האי נשתלחה לאביו נשתלחה לאב מיבעי ליה שהרי אין דרך לבן כי היכי דליתני אביו ועוד דמדאוקמה רבי יוחנן להא דקתני האחין

שעשאו מקצתן שושבינות בחיי האב חזרה שושבינות חזרה לאמצע בשנתלחה לאביו וקאמר הכי כי תנן נמי מתניתין נשתלחה לאביו תנן שמעינן דהא דקתני בברייתא נשתלחה לאביו שושבינות דלאו בנישואי עצמו הוא אלא בנישואי הבן דהא אחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב קתני במתניתין דאלמא בנישואי אחד מן האחין הוא דנשתלחה אותה שושבינות והיינו טעמא דחזרת מן האמצע משום דכיון שהאב השיאו אשה לאותו הבן נשתלחה לו והוא עשה לו ימי המשתה משלו כדקתני בהדיא נשתלחה לאביו שושבינות דאלמא אביו היה בעל המשתה נמצא דזו השושבינות נשתלחה לו מכלל המשתה שעשה לו אביו ומכלל ההוצאה שהוציא באותו משתה היא חשובה וכאילו המשלח הלוח לאביו מה שהוציא באותה שושבינות ולפיכך כשהיא חוזרת חוזרת מן האמצע ודוקא במי שאביו השיאו אשה ועשה לו שמחה ומשתה משלו כמו שאמרנו אבל אם הוא עצמו נשא אשה והוציא בז' ימי המשתה משלו לאו דינא ולא דיינא דאינה חוזרת מן האמצע אלא משלו שהרי כאיניש מעלמא הוא חשוב בדבר זה ואין כאן דרך לאב כדי שיחזור השושבינות מכלל הנכסים.

וזה שאמרנו דהיכא דעשה לו אביו משתה משלו דחוזרת מן האמצע לא תימא כיון שחוזרת מן האמצע נעשו כולן שושבינן ואינה חוזרת עד שישמחו כולן עמו דהא ליכא למימר הכי לפי שהדבר ידוע שזה המשלח לא עשה שושבינות אלא לזה הבן בלבד והוא הראוי לשמוח עמו ולא שאר האחין ואף על פי שהרי מן האמצע חוזר זו השושבינות זכות הוא לו שזיכה לו האב לזה הבן נשתלחה לו שתהא חוזרת מן האמצע אבל המשלח אין לו בכך זכות עמהן אלא דינו עם זה הבן הוא ולא עם האחין וזה הבן הוא שתובע את אחיו בכך להחזיר מן האמצע הואיל וכאילו מלוה היא אצל אביהן וכיון שכן אין כאן דרך לאחין שישמחו עם זה המשלח: ולענין מי ששלח שושבינות לאחר למדנו שאם שמח אותו נשתלחה לו עם המשלח בנישואי משלח ז' ימי חופה ואחר כך מת המשלח חייב לשלם אותה שושבינות ליורשיו אבל אם מת המשלח קודם שישא אשה וישמח ז' ימי חופה אינו חייב לשלם ליורשיו דמצי למימר להו תנו לי שושביני ואשמח עמו ודוקא היכא דמית משלח ומי נשתלחה לו קיים הוא דיכול למימר תנו לי שושביני ואשמח עמו אבל אם מת מי נשתלחה לו והמשלח קיים ונשא המשלח אשה ועשה ימי המשתה ותובע את היורשין להחזיר לו את השושבינו' ששילח לאביהן כיון שהמשלח הרי הוא קיים ועשה ימי המשתה אין היורשין יכולין למימר כיון שלא שמח אביו אין אנוחייבין להחזיר לך כלום לפי שיכול המשלח לומר העכוב אינו מחמתי שהרי נשאתי אשה ועשיתי חופה ואלו היה אביהן קיים היה שמח אלא חוזרין ועושין בכך לפי מנהג המקום מקום שנהגו לכפות היורשין להחזיר שושבינות למשלח מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין.

אמר הכותב אני אומר דאין הדבר תלוי במנהג (אמר המדפיס כבר קדמוהו הראב"ד וגם הרמב"ן בחידושו ע"ש) ונהי דמנהג מבטל הלכה מיהו במקום דליכא מנהגא כיון דלא אתי עיכובא מחמתיה דהמשלח קיים גובין מן היורשין דשושבינות דינו כמלוה גמורה ולא דמי לקידושין דתלוי במנהג דקידושין לאו אדעתא דחזרה יהבינהו אלא אדעתא דקידושין והרי נתקדשה לו ונאסרה לכל העולם בשבילו הילכך תלוי דין קדושה בחזרה והדבר צריך עיון].

והא מילתא אע"ג דליתא בגמרא ילפינן לה מדתניא (דף קמ"ה ע"א) מקום שנהגו להחזיר קידושין מחזירין מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין ואמרינן עלה לא שנו אלא שמתה היא אבל מת הוא אין מחזירין מאי טעמא יכולה לומר תנו לי בעלי ואשמח עמו אלמא כשמת הבעל והיא קיימת דהויא לה עיכובא מחמתיה מצי למימר תנו לי בעלי ואשמח עמו אבל כשמתה היא והבעל קיים דעיכובא מחמתה ליכא למימר הכי וחיובי היורשין נמי בדין להחזיר לא מחייבינן להו דהא מתה היא ולא שמחה עמו אלא עושין לפי מנהג המקום ואם נהגו להחזיר כופין היורשין להחזיר ואם נהגו שלא להחזיר אין כופין להחזיר הכי נמי לענין שושבינות כי אמרינן דמצי אמר תנו לי שושביני ואשמח עמו היכא דמיית מה משלח דהוה ליה עיכובא מחמתיה אבל היכא דמת מי שנשתלחה לו דעיכובא לאו מחמת משלח הוא אלא מחמת מי שנשתלחה לו עושין לפי מנהג המקום ואף על גב דהא איפסיקא הילכתא לקמן דאפילו מתה נמי קידושי לא הדרי התם לאו משום דמתה ולא שמחה בהדי בעל הוא דלא הדרי כי היכי דתפשוט מינה רמ לענין שושבינות דהיכא דמת מי שנשתלחה לו ולא שמח עם המשלח אין היורשין חייבין להחזיר אלא משום דסבירא לן דקידושין לטיבועין ניתנו הוא דאיפסיקא הילכתא הכי אבל לענין שושבינות לפי מנהג עבדינן כדקתני בברייתא לגבי קידושין מקמי דאפסיקא הילכתא לטיבועין ניתנו ואתרין מקום שנהגו שלא להחזיר למשלח היכא דמית מי שמשלח לו הוא ומעשים דכל יום בימי רבינו הרב זצ"ל דלא היה כופה היורשין להחזיר למשלח כלום ואנו כך אנו דנין אחריו ועושין.

ובמקום שנהגו להחזיר נמי דאמרי' מחזירין מסתברא לן דמנכו ליה יורשין למשלח מן השושבינות מאי דאכל ושתה בהדי מורינן כי ההוא דאמרינן לקמן אמר רב כהנא כללא דשושבינותא וכו' עד דאמר אביי נהוג בני גנא עד זוזא אתי בכריסיה ואפייה וכו' דלא גרע היכא דמית מהיכא דלא הוה במתא דמנכי ליה מאי דאכל ושתה בהדיה כדאמרינן הוה במתא איבעי ליה למיתי דשמע מינה דהא לא הוה במתא מנכי ליה כדבעינן לפרושי קמן הרי ביארנו דין השושבינות היכא דלא שמח מי שנשתלחה לו עם המשלח מחמת שמת אחד מהן וחלקנו את דינם אבל היכא דשניהם קיימין ולא מת אחד מהן נשא המשלח אשה עכשיו ועשה ימי משתה ולא שמח עמו מי שנשתלחה לו השושבינות דיניה שאם קרא לו המשלח לבא אליו לשמח עמו ולא בא נתחייב מי שנשתלחה לו להחזיר כל השושבינות בלי לגבות מיניה כלום שכיון שמשלח הרי עשה ימי משתה ושלח לו ולא רצה לבוא מאי הוה ליה למשלח למעבד והיינו דאמר רב פפא הוה במתא איבעי ליה למיתי.

וזה שאמר רב פפא שמע קל טבלא איבעי ליה למיתי במקום שנהגו בכך אבל במקום שנהגו שלא לבוא אלא בשליחות אינו חייב להחזיר לו כלום אלא עד שיקרא ולו וישגר בשבילו ואם לא קרא לו ולא שגר בשבילו שמחת שלא קרא לו לא שמח עמו אין אומרים כיון שלא שמח מפסיד משלח השושבינות כולו דכי אמרינן הכי ה"מ היכא דלא שמח עמו מחמת דמית המשלח וקא תבעי השתא השולח יורשין דיליה למי שנשתלחה השושבינות דיכול למימר אילו היה אבוהון חי וקים ונשא אשה היה קורא לי והייתי שמח עמו כמו ששמח עמי עכשיו שמת תנו לי שושביני ואשמח עמו אבל היכא דמשלח קיים ונשא אשה ולא קרא לו למי שנשתלחה השושבינות לשמח עמו כיון שלא קרא לו

הרי גלה דעתיה שלא רצה להתערב עמו בשמחה הלכך מנכה לו מה שאכל ושתה עמו בעת ששילח לו השושבינות שלו והשאר מחזיר לו והיינו דאמרינן לא אודעיה תרעומת אית ליה שלומי משלם ועד כמה אמר אביי נהוג בני גננא עד זוזא אתא בכריסיה אכליה כלומר ולא משלם ליה מידי ומזוזא עד ארבע מנכי ליה פלגא ומשלם פלגא.

מכאן ואילך איניש איניש כחשיבותיה כלומר אם זה המשלח אדם חשוב הוא שאפילו יותר מארבע אצלו כפחות מארבע אצל אחרים הוא משלם ליה פלגא ומנכה ליה פלגא כדעבדינן בפחות מארבע אצל אחרים ואם אינו אדם חשוב כיון שיתר מארבע אצלו ממון חשוב בידוע שלא היה בדעתו בשעה ששיגרה לו אלא לדקדק עמו הדבר הלכך מנכה לו בכדי שאכל ושמח עמו והשאר מחזירין לו והכי נמי עבדינן היכא דלא הוה במתא דמנכי ליה מאי דאכיל ושתה כפום, הדין הנהגא דאמר אביי ויהיב ליה שארא והיינו דאמרינן כללא דשושבינותא הוה במתא איבעי ליה למיתי כלומר וכיון דלא אתא משלם ליה כוליה שושבינות מכלל דאי לא הוה במתא לא אמרינן איבעי ליה למיתי והוא לא מחייב לאשלומיה לכוליה שושבינות אלא מנכי ליה מאי דאכל ושתה בהדיה ומשלם ליה שארא כפום הדין מנהגא דאמר אביי בבני גננא.

נקוט האי כללא בידך לענין שושבינות בדרך קצרה כי גבייתה בב"ד לא הויא אלא לאחר שישא המשלח אשה אבל קודם שישא אשה לא וכל שכן אם שמח בלי שישא אשה לעולם אינה נגבת שהרי כשיעשה בצנעה יכול לומר לו בפומבי אני עושה עמך כדרך שעשית עמי וכל שכן אם לא עשה כלל וזה אינו צריך לא לפנים ולא לפני לפנים.

ולאחר שנשא אשה המשלח הוא דפליגי שאם שמח עמו מי שנשתלחה לו הרי נתחייב להחזיר לו השושבינות שלו בין מת לאחר כך המשלח בין לא מת וגם זה אינו צריך לא לפנים ולא לפני לפנים. ואם שמח עמו מי שנשתלחה לו השושבינות הא ודאי רואין אם המשלח קרא לו ולא רצה לבוא הרי נתחייב מי שנשתלחה להחזיר השושבינות כולו דמאי דה"ל למעבד עבד ואם לא קרא לו ולא שגר בשבילו אי נמי לא הוה במתא כלל והוא הדין אם מת מי שנשתלחה לו והיה אותו מקום מקום שנהגו להחזיר היורשין השושבינות בכי הא עבדינן כפום מנהגא דאמר אביי נהוג בני גננא, דמנכי ליה מאי דאכיל ושתי המשלח על דרך זה שאמר אביי והשאר מחזירין לו אלא שיש לחלק בדבר אחד בין היכא דהוה במתא ולא אודעיה להיכא דלא הוה במתא דהיכא דלא הוה במתא אין לו עליו תרעומת כלל והיכא דהוה במתא ולא אודעיה יש לו עליו תרעומת אבל למנין תשלומין דינם כמו שביארנו: דף קמח ע"ב עשה עמו בשניה וביקש לעשות עמו בראשונה יכול לומר וכו' אבל עשה עמו בראשונה וביקש לעשות בשניה * (א"ה דברים ככתבן בהעתק המשובש וכוונת הרב מובנת למעיין) מדקרית לה להא דנשא לו השושבינות נישאה אשה אחרת קבלה ממנו ולכך משלם השושבינות שלו.

ואם תשאל בשלמא דאמרינן יכול לומר בבתולה אני עושה עמך ניחא דדבר ידוע דנישואי בתולה יש בהן שמחה מרובה יותר מנישואי אלמנה. אלא עשה עמו בשניה וביקש לעשות עמו בראשונה אמאי יכול לומר לו בשניה וכו' וכי מאי שמחה יש בנישואי שניה יותר מנישואי ראשונה.

ומסתברא לן מפני שבנישואיראשונה לבו של חתן טריד כדתנן חתן פטור מק"ש לילה הראשון משום דטריד טירדא דמצוה אבל בנישואי שניה אין לבו טריד הואיל וכבר היתה לו אשה אחרת ובקי בדבר ובנישואי שניה בדיחא דעתיה ויותר הוא שמח מנישואי ראשונה: דף קמו ע"א השולח סבלונות לבית חמיו שלח' שם במאה מנה ואכל שם סעודת חתן אפי' בדינר אחד אין אלו נגבין לא אכל שם סעודת חתן אפי' בדינר הרי אלו נגבין.

שלח סבלונות מרובין שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה הרי אלו נגבין סבלונות מועטין שתשתמש בהן בבית אביה אין אלו נגבין. הא דקתני במתניתין שלח סבלונות מרובין שיבואו עמה מבית אביה וכו' ארישא קאי אכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אין אלו נגבין ועלה קתני שלח סבלונות מרובין שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה הרי אלו נגבין.

כלומר שאפי' אכל שם סעודת חתן אבל אם לא' אכל שם סעודת חתן אפילו סבלונות מועטין נמי הרי אלו נגבין. וילפינן לה להא מילתא מדאמרין בגמרא אמר רב יהודה אמר שמואל מעשה באדם אחד ששגר סבלונות לבית חמיו מאה קרונות של כדי יין ושל כדי שמן ושל כלי כסף ושל כלי זהב ורכב בשמחת לבו ועמד על פתח בית חמיו והוציא לו כוס של חמין ושתה ומת וזו הלכה העלה רב אחא שר הבירה לפני חכמים ואמרו סבלונות העשוין ליבלות אין נגבין ושאיין עשוין ליבלות נגבין.

ואמרין עלה בעי רבא סבלונות העשוין ליבלות ולא בלו מהו תא שמע סבלונות מועטין שתשתמש בהן והיא בבית אביה אין נגבין והתם היכא דאכל שם סעודת חתן מיירי ששתה כוס של חמין על פתח בית חמיו אבל אם לא אכל שם סעודת חתן אפילו סבלונות מועטין העשוין להשתמש בבית אביה הרי אלו נגבין ולית הלכתא הכי אלא בין אכל בין לא אכל אפילו סבלונות מועטין העשוין להשתמש בבית אביה הרי אלו נגבין דהא לקמן איפסיקא למתניתין דקתני סבלונות מועטין שנשתמשה בהן בבית אביה אין אלו נגבין יתיב רב ייבא סבא קמיה דרב פפא וקאמר בין שמתה היא כיון דהדר ביה איהי אי הוו סבלונות הדרי מאכל ומשתי לא הדר וליכא למימר דהא דרב ייבא סבא אהיכא דלא אכל שם הוא דהא אפסקא דמתני' דקתני סבלונות מועטין וכו' קאמר ליה רב ייבא סבא וכבר ביררנו דהא דקתני סבלונות מרובין נגבין מועטין אין נגבין דארישא דאכיל שם קאי.

ולוקמא נמי להני סבלונות דקאמר רב ייבא סבא דהדרי בסבלונות מרובין ליכא למימר דשתי תשובות בדבר חדא דהא אפסקא דמתני' דקתני סבלונות מרובין הוה ליה למימרא ועוד דאי סלקא דעתך אסבלונות מרובין קאי אבל סבלונות מועטין לא הדרי איצטריך למימר בהא דמאכל ומשתה לא הדרי השתא סבלונות מועטין דזמנין בלו וזמנין לא בלו לא הדרי מאכל ומשתי דודאי ההיא שעתא מיתכלי מיבעיא אלא ודאי ליכא לאוקמה אלא בסבלונות מועטין כדאמרין ואידחיא מתני' מקמי האי דאפסיקא בגמרא.

הויה ליה השתא מחוורת' דדינא' לפום הדין פיסקא דבין אכל בין לא אכל בין שמתה הוא בין שמתה היא' כיון דהדר ביה איהו סבלונות הדרי לא שנא סבלונות מרובין לא שנא סבלונות מועטין אבל מאכל ומשתה לא הדרי והא דאמרין אפילו סבלונות מועטין הדרי

מיסתברא לן דדוקא היכא דלא בלו אבל אם בלו ואתברו להו לגמרי מחמת תשמיש כיון דלאשתמושי בהו בבית אביה שדרינהו נהליה לא משלמי להו הדרא בה איהי אפילו רישא דירקא נמי הדרא.

ושמין לו דמי בשר בזול. משום דכי הדרא בה בשר שחור מיחייבא לאהדורי ליה דכי בעי חבן לזבוני בזול הוא דמזבין ליה דהוא שחוט ואי לא מזבין לה לאלתר מפסיד: מהו שישלש.

פירוש מתני' דקתני שלח שם במאה מנה ואכל שם סעודת חתן בדינר אחד אין אלו נגבין אם שלח שם בחמשים מנה ואכל שם סעודת חתן בחצי דינר מהו מי אמרינן למאה מנה דינר ולחמשים מנה חצי דינר ולכ"ה מנה רביע דינר אי דילמא אין משלשין את הדינר כלל ואפילו לחמשים מנה ואפילו לכ"ה צריך דינר שלם: שבח סבלונות.

כלומר אם תמצא לומר משלשין אם שלח שם חמשים מנה והשביחו ועמדו על מאה מנה ואכל שם סעודת חתן בחצי דינר מהו בטר מעיקרא אזלינן שהוא שעה ששלחן וסגי ליה בחצי דינר ואין נגבין או דילמא בטר השתא אזלינן וכיון דלא אכל שם דינר שלם לא תיקו. ויש לפרש שבח סבלונות מהו כלומר אם לא אכל שם סעודת חתן בדינר אחד שחייבין להחזיר מי אמרינן אפילו שבח נמי שהשביחו הסבלונות מחזירין או דילמא אין חייבין להחזיר אלא כמה שהיו שווין בשעה ששלחן אבל שבח לא.

והפירוש הראשון הוא הנכון לפי שהפירוש השני יש להקשות עליו דהיכי דמי א' דאיתנהו לסבלונות אינהו בעינייהו הדרי ואין כאן דרך לשאלה זו ואי ליתנהו בעינייהו הא לית בהו שבח דהא אבדי להו הילכך הפירוש הראשון הוא הנכון: בייבא וסבכתא. בל' ערבו בני"קא וזק"איה שדמיהן מועטין ובמהרה הן בלין ודרך העולם שהחתן אינו משגר אותן אלא על דעת שיבלו ועל דעת שלא יגבה אותן אפי' אם לא בלו: תתרנית שאינה מריחה כל עיקר הא דאמרו חכמים כיון שנכנס אחריה לבודקה מתה אינו יורשה משום דהא גלי אדעתיה דאי משכח לה דתתרנית היא מבטיל להו לנשואין משום דנשואי טעות הן ולא ניחא ליה באשה תתרנית כלל וכיון דאגלאי מילתא השתא דתתרנית הואי ומתה אינו יורשה דהא גלי אדעתיה דלא ניחא ליה בההוא אישות כלל ונישואי טעות הוה ואף על גב דקיימא לן אין תנאי בנישואין הני מילי לאצרוכה גיטא כדגרסינן בכתובות (פ' המדיר דף ע"ד ע"א) אמר רב כהנא משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל צריכה הימנו גט אבל לחיובי כתובה כי לא מקיים תנאיה אי נמי אשכח בה מום לא מיחייב ליתן לה כתובה כדתנן בפרק המדיר (שם דף ע"ב ע"ב) כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה וכו' וכי היכא דלא מחייב בכתובה משום דנישואי טעות נינהו הכי נמי אם מתה אינו יורשה דהא נישואי טעות נינהו: ע"ב מאן תנא דאזלינן בטר אומדנא.

בשכיב מרע. ואוקמה רב נחמן כר' שמעון בן מנסיא ורב ששת אוקמה כר' שמעון שזורי. ואי תימא כיון דלתנא קמא דרבי' שמעון שזורי טעמא דמפרש ויוצא בשיירא משום אומדן דעתא הוא מאי טעמא' אוקמי רב ששת כר' שמעון שזורי ולא כתנא קמא. יש להשיב משום דמתני' בשכיב מרע הוא ותנא קמא דרבי' שמעון שזורי במפרש ויוצא

בשיירא הוא דאזיל בתר אומדנא אבל במסוכן לא ורבי שמעון שזורי אזיל אפ"י במסוכן בתר אומדנא ולכך מתני דהיא בשכיב מרע אוקמא רב ששת כרבי שמעון שזורי: תוספות הרי שהלך למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב וכו'.

בשכיב מרע עסקינן ולכך אמר רבי שמעון בן מנסיא אין מתנתו מתנה שאילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן משום דשכיב מרע הוא ואומדן דעתא הוא דלא שביק בניה ויהיב לאחריני אבל אי בריא הוא מאי אומדנא איכא הרי מניח עצמו וכותב כל נכסיו לאחריים הכי נמי מחזי דשביק בנו' ואף על גב דהיה בנו קיים היה נותן ולא שייך בהאי אומדנא: דף קמז א"א צעריה הוא דמזכיר.

שמצטער שלא הניח בן ליורשו ולא משום דמסיק אדעתיה שלא יהא נותן לו אלא אם כן אין לו בן אלא לחלוטין נותן בין אין לו בן בין שיש לו בן ומשום הכי פריך לימא רבי שמעון היא ולא רבנן ואיהו תירץ דומה שאני: ע"כ דף קמח ע"א הואיל ויורש יורשה כלומר התם בענין שכיב מרע שאמר מתנתו לפלוני היינו טעמא דקני אף על גב דליתה בבריא משום דמתנת שכיב מרע כירושה שוויה רבנן וכי היכי דיורש ירית לה להלוואה הכי נמי קני לה מקבל מתנה מה שאין כן בידור ויאכל שלא מצינו מי שיורש הדירה והאכילה בלי הגוף ורב אחא בריה דרב איקא אמר כיון דאיתיה בבריא במעמד שלשתן אף על פי שאינו ברשותו ולא באה לידו הכי נמי קניא בשכיב מרע אפילו בלא המחאה דהויא המחאה בהא מילתא כקנין בעלמא בשאר מילי וכי היכי דבעלמא מאי דבעינן קנין בבריא מידי דמקני בקנין בשכיב מרע לא בעי קנין אלא בצואה בעלמא סגי לה הכי נמי לענין המחאה בריא הוא דבעי המחאה במעמד שלשתן אבל בשכיב מרע בצואה בעלמא סגי נמצא עכשיו שזה שאמרנו מילתא דאיתא בבריא איתא בשכיב מרע וכו' הלכה היא וכל מה שהבריא יכול להקנות בקנין שכיב מרע יכול להקנות בצואה ואפילו בלשון יטול וינתן ומאי דדמי ליה כדקיימא לן דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ומה שאין הבריא יכול להקנות כגון דבר שלא בא לעולם או דבר שאין לו ממש ואין לו גוף מצוי בעולם.

גם ש"מ אין יכול להקנותו כלל. ועל דא איבעיא לן דקל לאחד ופירות לאחד מי שייר מקום פירי או לא (כלומר מקום פירות נתן לו דהאי שיוור לאו שיוור ממש הוא אלא כלומר מי אמרינן דלא הויא מתנה גמורה דדמי לעיל ידור פלוני בבית זה יאכל פלוני דקל זה והכא נמי כיון דאמר פירותיו לאחד דמי כמאן דלא יהיב ליה כלל לראשון מגוף הדקל והוה מתנה דקמא משויירת וקני שני.

או דאמרינן לעיל שייר דקל לעצמו ונתן הפירות אבל הכא דנתן הדקל אמרינן כי היכי דלזה נתן גם לזה נתן ונתן לו מקום פירות: ע"כ תוספת) ע"ב חיישינן שמא יש לו נכסים במדינה אחרת. פ"י כגון שהיה לו נכסים ידועין וכתבן כולן והאי דאמר שכתב כל נכסיו לאו בלשון כל נכסיו כתבן אלא נכסים ידועין וכתבן כולן.

והאי דקרינן להו כל נכסיו לפי שאין יודעין לו נכסים אלא אלו אבל אם אמר בלשון הזה כל נכסי יהיו לפלוני עמד יכול לחזור בו דאי נמי יש לו נכסים אחרים במדינה אחרת זולתי אלו הידועין לו הרי נכללו כולן בכלל המתנה לפי שכל נכסי קא אמר ומשמע כל נכסים שיש לו בין במדינה זו בין במדינה אחרת והויא לה מתנה בלא שיוור

שיכול לחזור בה ומתניתין דקתני שייר אין לא שייר לא אוקמה רב חמא באומר כל נכסי אלו פירש דגלי אדעתיה דלית לה נכסי אחריני וכל שכן אם אמר כל נכסי סתם שאפילו יש לו.

נכסים במדינה אחרת הרי נכללין כולן בכלל המתנה והויא בלא שיור כמו שאמרנו. ומר בר רב אשי אוקמה במוחזק בודאי שאין לו נכסים אחרים זולתי נכסים אלו שכתב אבל מי שלא הוחזק ואיפשר שיהיו לו נכסים במדינה אחרת אין יכול לחזור בו עד שיביא ראיה שאין לו נכסים זולת אלו שנתן: הקדיש כל נכסיו או הפקיר כל נכסיו מהו מי בעינן בהו שיור במקצת או לא ועלתה בתיקו: דף קמט ע"א מכר כל נכסיו מהו.

פירש מי אמרינן כיון דלא שייר מידי עמד חוזר דהא מחמת מיתה הוא דזבין או דילמא במתנה הוא דבעינן שיור בזביני לא בעינן שיור. כיון דנשארו בידו הדמים: זמנין אמר רב וכו' ולא פליגי הא דאיתנהו לזוזי בעיניהו עמד אינו חוזר דהוה להו הנך זוזי שיור כדקיימא לן לקמן דאפילו מטלטלי שיור.

והא דפרעינהו בחובו עמד חוזר דכיון דפרעינהו בחובו ליתנהו לזוזי בעיניהו והא לא שייר מידי ומחמת מיתה הוא דזבין: שכיב מרע שהודה מהו. פירוש קיימא לן בבריא שהודה ודאי הודאתו הודאה.

והשתא בשכיב מרע איבעיא לן מי אמרינן הודאתו הודאה כבריא ולא מתנה היא וכיון שכן אם עמד אינו חוזר או דילמא אמרינן דלמתנה בעלמא הוא דאיכוון ואם עמד חוזר אי נמי נפקא מינה היכא דאודי במידי דלאו בר הקנאה כגון דבר שאין לו גוף וכיוצא בו. אי נמי היכא דאודי לבן שאינו בתורת ירושה דליתיה נמי במתנת שכיב מרע אי אמרת הודאה היא מכי אודי בה זכה ביה ההוא דאודי ליה ואי אמרת לאו הודאה היא אלא מתנה בעלמא כיון דלאו בר מתנה הוא לא קני מידי.

ופשיטא לה ממעשה דאיסור דאודי דהנהו זוזי דהוה בי רבא דרב מרי בריה ניהו וזכה בהו רב מרי בההיא אודיתא ואף על גב דלא איתיה במתנת שכיב מרע אלמא הודאה היא ולא מתנה וכיון שכן אם עמד אינו חוזר. וכיון דאיפשיט דהודאה היא ולא מתנה לא תימא דכהודאת בריא הויא דצריך למימר אתם עדי אלא אף על גב דלא אמר אתם עדי נמי לא מציי הדר ביה דהא אמרינן בפרק גט פשוט (דף קע"ה ע"א) בעי רבא שכיב מרע שהודה מהו צריך לומר כתובו וחתומו או לא.

אדם משטה בשעת מיתה או לא צריך לומר כתובו וחתומו או לא בתר דבעיא הדר פשטה אין אדם משטה בשעת מיתה ודברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ויש לפרש להא דאיבעיא לן שכיב מרע שהודה הכי כלומר מי קניא הודאתו כי היכי דקניא מתנתו או דילמא מתנה הוא דתקון רבנן הודאה לא תקון.

מיהו פירוש קמא דייק דהא אמרינן מקמי הא בעיא איבעיא להו מכר כל נכסיו מהו ובתריה אמרינן איבעיא להו שכיב מרע שהודה מהו ומדבעינן קמא לענין אם עומד חוזר. בעיא בתרא נמי לענין אם עמד חוזר: ע"ב מטלטלין כדי פרנסתו.

דאף על גב דתני במתני' קרקע הוא הדין דמטלטלין הוה שיור דקרקע דמתני' לאו דוקא: כמה מכוונן. דודאי הכי עיקר דאפילו מטלטלי הוה שיור: קרקע תנן.

דמשמע דוקא קרקע הוא דהוה שיוור ולא מטלטלין. דודאי אם איתה דלא יהיב אדעתא דמיתה לא הוא משייר מטלטלין לעצמו דעבידי דמיגנבא אלא קרקע הוה משייר ומדלא שייר קרקע אע"ג דמשייר מטלטלין אדעתא דמיתה יהבינהו ועמד חוזר:.

שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין. פירש שכיון שבדבור אחד הקנה לו עצמו בכלל כל נכסיו נעשה גוף העבד עם שאר הנכסים כדבר אחד וכיון ששייר בנכסים אותו קרקע כל שהוא נעשה כאילו שייר בגוף העבד משום דלא פלגינן דיבורא והוה ליה כמי שכתב לעבדו גט חירות ואמר לו הרי את בן חורין חוץ מידך חוץ מרגלך שאינו בן חורין.

ר' שמעון אומר לעולם הוא בן חורין עד שיאמר וכו'. פירוש שיש לומר שאותו שיוור בגוף העבד עצמו הוא.

אבל אם לא שייר אלא כקרקע כל שהוא אף על פי שבדבור אחד הקנה לו עצמו בכלל הנכסים פלגינן דיבורא ובנכסים שייר בגוף העבד. לא שייר: דף קנ ע"ב אמר ליה אנן משום דלאו כרות גיטא וכו'] פירוש אנן לא מפרשינן דטעמא דעשו מטלטלי שיוור אצל עבד משום דעבדא מטלטלי הוא ומטלטלי למטלטלי הוה שיוור אלא משום הכי עשו מטלטלי שיוור אצל עבד דלאו כרות גיטא הוא ואפילו הוה עבדא כמקרקעי אמרינן דעשו מטלטלי שיוור אצל עבד משום דלאו כרות גיטא שכיון ששייר לעצמו נמצא שיש לו לאדון זכות בגט וכיון שיש לו זכות בו הוה ליה כמי שכתב לעבדו גט לחירות וכתב בו האדון לעצמו זכות באותו גט דאינו גט כריתות: ד' קנא ע"א דבעיא לאינסובי ליה לרב זביד.

פירוש דאמרה בפירוש דמשום דקא בעיא לאינסובי לרב זביד הוא דקא כתבה לנכסה לברא אינסיבה ואיגרשה אתא לקמיה דרב ביבי בר אביי אמר משום אינסובי הוא והא אינסיבה דאילו לא אינסיבה הות הדרא בה כי ההוא גברא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לארעא דישאל לא סליק וכו' (קידושין פ"ב דף נ' ע"א) דש"מ דכיון דאדעתא למיסק זבינהו אי מצי סליק הדרי זביני הכא נמי כיון דאדעתא דאינסובי כתבינהו לנכסה אילו לא אינסיבא הדרא בה והשתא דאינסיבה לא מצית הדרא בה וכו': הכא נמי הא גלי דעתה.

דהא אמרה בפירוש דאדעתא דבעיא לאינסובי כתבינהו נהליה הילכך כיון דאיגרשא ואזלי להו הני נישואין קמאי מציא הדרא בה. שמעינן השתא דהא דאמרינן מברחת לא קני היכא דלא גליא דעתה הוא דאף על גב דלא גליא דעתה כיון דחזינן לה בתר הכי דאינסיבה הוכיח סופה על תחלתה וידעינן בודאי דהאי דכתבתינהו לנכסה מקמי הכין משום דקא בעיא לאינסובי הוא דכתבתינהו ולאברוחי לה מבעל הוא דאיכוונא כי מיית בעל או מגרש לה הדרא בה בההיא מתנה ואף על גב דלא גליא דעתה מעיקרא בעידנא דכתבתינהו דאדעתא דהכי קא כתבה להו וכל שכן אי גליא דעתה בהכי מעיקרא.

וכן הלכתא. אלא מסתברא לן דהני מיילי היכא דלא כתיב ביה בשטרא מאי דילפינן מינה דמתנה מוחלטת הוא או לא.

אבל אי כתיב ביה בשטרא מאי דילפינן מיניה דמתנה מוחלטת היא כגון הני שטרי דילן דכתיב בהו הכי מתנת עלמין מתנה חלוטה כיון דכתיב ביה הכי בוודאי דלמתנה גמורה

איכוונה ולא לאברוחינהו מבעל ולמהדר בה לאחר מיתת הבעל או לאחר הגירושין הילכך אי גליא דעתה בפירוש מעיקרא בעידנא דכתבתינהו לנכסה דמשום אינסובי הוא דכתבה להו מציא הדרא בה: אימיה דרמי בר חמא וכו'.

כללא דנקטינן דהנהו שמעתתא כולהו בענין שכיב מרע דהיכא דנתברר מיניה דשכיב מרע דמחמת מיתה הוא דקא יהיב להו לנכסיה בין שייר בין לא שייר מתקנה ואע"ג דלא קנו מיניה עמד חוזר ואע"ג דקנו מיניה בין זכה לו ע"י אחר בין לא זכה לו ע"י אחר. ולא מיבעיא היכא דאמר בפירוש דצואה מחמת מיתה הוא אלא אפילו לא אמר בפירוש אי מיתחזי מדעתיה דמשום דסבר דמיית הוא דקא יהיב להו לנכסיה כגון ווי דקא מית ליה ההוא גברא אי נמי קאמר מילתא אחריתי דמוכחא דמשום דסבר דמיית הוא דקא יהיב לה לנכסיה צואה מחמת מיתה הויא ולא בעיא קנין ואם עמד חוזר ואע"ג דקנו מיניה וכיון דאם עמד חוזר אפ"ל לא עמד נמי חוזר במתנתו בין לעצמו בין לאחר ובקא יהיב להו לנכסיה סתמא ולא קאמר מילתא דמוכחא דמחמת מיתה הוא דקא יהיב להו הוא דאיכא לפלוגי דאי מקצת נכסין הוא דקא יהיב אמרי' לדעתיה דההוא מידי דשייר.

למסמך עליה הוא דשייריה ולא מחמת מיתה הוא דקא יהיב להו לההוא מקצת דיהיב הילכך מתנת בריא הויא ובעיא קנין ואף על גב דמית עמד אינו חוזר. ואי כולהו נכסיה הוא דקא יהיב ולא שייר מידי כיון דחזינן ליה דלא שייר מידי למסמך עליה אמדינן לדעתיה דמשום דסבר דמיית הוא דקא יהיב ליה לנכסיה דאילו הוה סבר דחיי הוה משייר מידי לנפשיה למסמך עליה ומדלא שייר מכלל דלא סליק אדעתיה דחיי הילכך הויא לה מתנה מחמת מיתה ולא בעיא קנין הוא וכיון דמית בין קנו מיניה בין לא קנו מיניה קנה ואם עמד חוזר ואף על גב דקנו מיניה ולא אמרי' מדקנו מיניה מתנת בריא הוא אלא לעולם מחמת מיתה הוא ואם עמד חוזר וכל שכן אם כתב כל נכסיו ולא קנו מיניה דודאי מחמת מיתה הוא ואם עמד חוזר.

אבל ודאי אם זכי ליה על ידי אחר וקנו מיניה אף על גב דלא שייר מידי כיון דלא אמר בפירוש דמחמת מיתה הוא אמרינן מכי זכי ליה על ידי אחר וקנו מיניה מכלל דלמתנה גמורה מהיום ולעולם הוא דאיכוון ומתנת בריא היא ולא מחמת מיתה וכיון שכן בין עמד בין לא עמד קנה. ודוקא היכא דזכי ליה על ידי אחר וקנו מיניה אבל אם כתב כל נכסיו ולא קנו מיניה אע"ג דזכי ליה על ידי אחר נמי מתנת שכיב מרע מחמת מיתה הויא ולא מתנת בריא דהיינו פלוגתייהו דרב ושמואל דאיתמר כתב וזכה לזה וחזר וכתב וזכה רב אמר ראשון קונה הרי היא כמתנת בריא ושמואל אמר שני קנה הרי היא כמתנת שכיב מרע וקיימא לן דהלכתא כשמואל בדיני ואם עמד חוזר בין לעצמו בין לאחרים.

והא דאמרינן לענין מאן דכתב לכולהו ניכסי ולא שייר מידי דאם מת קנה בין קנו מיניה בין לא קנו מיניה כי אמרינן דאי קנו מיניה קני דוקא היכא דמתברר דליפות כחו איכוון בההוא קנין דקנו מיניה אי נמי בההוא שטרא דכתב. אבל אי לא איתברר מיניה אי ליפות כחו הוא דאיכוון אי לא חיישינן שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה.

הילכך אי כתבו ליה עדים וקנינא מיניה מוסף על מתנתא דא איתברר דליפות כחו הוא דאיכוון בההוא שטר או בההוא קנין וכגון דאמר להו אף כתובו וחתומו והבו ליה אי נמי

אף קנו ממנו על מתנתא דא אבל אי לא כתבי ליה הכי חיישינן שמא לא גמר להקנותן אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה והני מילי היכא דלא זכי ליה ע"י אחר אבל אי זכי ליה על ידי אחר וקנו מיניה קני וליכא למיחש מידי דמכי זכי ליה על ידי אחר מההיא שעתא דזכה ליה קנה מחיים וליכא למימר הרי שטר לאחר מיתה דהא מתנת בריא הוא ואי כתב ליה ולא קנו מיניה ואף על גב דזכה להו ההוא זיכויא לא מהני מידי ואכתי מתנת שכיב מרע היא כדאמר' כתב וזכה לזה וחזר וכתב לזה רב אמר ראשון קונה הרי היא כמתנת בריא ושמואל אמר שני קונה הרי היא כמתנת שכיב מרע וכיון דכמתנת שכיב מרע הוא כשמואל דקיימא לן כותיה בדיני ממילא שמעינן דחיישינן בה לשטר לאחר מיתה.

הילכך אם מיפה את כחו הוא קני ואי לא לא קני: דף קנב ע"ב שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו קנו מידו מהו חוזר או אינו חוזר. שלח להו אין לאחר קנין כלום.

כלומר מתנת בריא היא ואינו חוזר. וכיון דכמתנת בריא הוא ממילא שמעת דליכא למימר בה שטר לאחר מיתה דכי אמרי שטר לאחר מיתה הני מילי במתנת שכיב מרע דלא קניא אלא לאחר מיתה אבל מתנת בריא דמחיים קנו ליה ליכא למימר בה שטר לאחר מיתה דהא לא שינא הכא הקנאה לאחר מיתה כלל והא דאמרינן סבור מינה הני מילי לעצמו אבל לאחר לא פירוש סבור מינה דהא דאמרינן אין לאחר קנין כלום ואינו חוזר הני מילי כשהוא רוצה לחזור לעצמו דמכיון דקנו מיניה הא סליק ליה נפשיה מהני נכסי לגמרי.

אבלכשהוא רוצה לחזור ולתת אותה לאחר אף על גב דסליק נפשיה בההוא קנין מהנהו נכסי מכל מקום ההוא ראשון לא מיקנא ודאי קני להו דהא שכיב מרע הוא הנותן. אמר להו רב חסדא כי אתא רב הונא פירש' בין לעצמו בין לאחר: דף קנג ע"א ההיא מתנתא דהוה כתיב ביה בחיי ובמותי.

איפסיקא הילכתא כרב דאמר הרי היא כמתנת שכיב מרע לא שנא בחיים ולא שנא מחיים לא קני מחיים עד דאמר מהיום: ע"ב ולטומאה במחלוקת חזינן לחד מרבוותא דפירש הכי כחלוקתן כאן כך חלוקתן לענין טומאה והאי פירושא לא דייק גבן דלא אשכחן פלוגתא בהאי ענינא לענין טומאה דנימא כחלוקתן כאן כך חלוקתן כאן ועוד דלשון ולענין טומאה משמע דלא לאשוויי ענין טומאה להאי ענינא הוא דקאמר ולאפלוגי דיניה מיניה הוא דקאתי.

והכי איתחזי לן פירושה. ולענין טומאה אינו כן כלומר אף על גב דלענין מתנת שכיב מרע קסבר רבה שמעמידין את הדבר בחזקת מה שהוא עכשיו כרבי נתן לענין טומאה מיהא כמחלקתו של רבי נתן סבירא ליה דהיינו תנא קמא החולק עליו בכך ואינו מעמיד את הדבר בחזקת מה שהוא עכשיו ולא איכפת ליה בהכי מדקאמר לא שנא שהבקעה בימות החמה רשות הרבים לטומאה אלא שלא עברו עליה ימות הגשמים על זו הטומאה אבל עברו עליה ימות הגשמים והטומאה באותה בקעה כיון שהחזקה אותה בקעה להיותה רשות היחיד לענין אותה טומאה שיש בה ואף על פי שהרי באו עליה ימות החמה ואילו היתה בה עכשיו טומאה חדשה לא היינו דנין אותה לענין אותה טומאה אלא כר"הר לענין ההיא טומאה ישנה מיהא אין אנו דנין אותה בחזקת מה שהיא עכשיו אלא

במה שהיתה קודם לכן בימות הגשמים שהיא רשות היחיד דהא לענין טומאה לא העמיד רבה הדבר בחזקת מה שאנו רואין אותה עכשיו ולא הועיל אצלו בדין היותה עכשיו בתורת רשות הרבים אילו היה בה טומאה חדשה שלא עברו עליה ימות הגשמים כלום כסברא דתנא קמא שהוא מחלוקת של רבי נתן דלא איכפת ליה להעמיד הדבר במה שהוא עכשיו ואין ענין זה מועיל אצלו בדין כלום: דף קנד ע"ב שטר פסים.

שטר פיוסים שפייסה לי שאכתוב לך שטר זה כדי להראות לעולם שיש לך קרקעות וישיאו לך בנותם: אממר ומתנתו מתנה. כלומר ואף דף קנה ע"ב אמר על פי שאינו יודע בטיב משא ומתן כיון שהוא בן י"ג שנה ויום אחד והביא שתי שערות דלא בעינן יודע בטיב משא ומתן אלא בזביני דכיון דדעתיה דינוקא מיקרבא לגבי זוזי חיישינן דילמא טעי ומזבין ומוזיל אבל במתנה הא ודאי ליכא דטעי בה וליכא נמי זוזי דמקרבא דעתיה לגבייהו הילכך אי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה מתנה.

והא דאמרינן לענין נכסי אביו עד שיהא בן עשרים דוקא לענין מכר כדאמרינן ולמכור בנכסי אביו אבל לענין מתנה דין נכסי אביו ודין נכסי עצמו שוין וכשם שאם הוא בן י"ג שנה ויום אחד והביא שתי שערות מתנתו מתנה בנכסיו כך מתנתו מתנה בנכסי אביו: דף קנו ע"ב בני רוכל תקברם אמם.

שרשעים היו לקיים קוצין בכרם וקנסו' חכמים לקיימן דברי אמם ולא מן הדין: קונין משכיב מרע אפילו בשבת ולא לחוש לדברי רבי אליעזר האי קונין לאו קנין ממש אלא באמירה בלחוד: דף קנו ע"ב לוח ולוח וחזר וקנה לקמא משתעבדי פירש לקמא משתעבד משום דכיון דכתב ליה דאקני אשתכח דמעידנא דקני לה להאי ארעא ממילא חל עליה שעבודא דקמא ולא קא שביק ליה רווחא לבתרא למיחל עליה שעבודא או דילמא לבתרא משתעבד דכיון דכתב ליה דאקני מקמי דלקני לה להאי ארעא הא סלקיה לקמא מינה מקמי דלקני לה וכי קני לה בתר הכי שעבודא דבתרא הוא דחייל ולא שעבודא דקמא וליכא לדמויי הא מילתא להא דאמרינן דאקני קנה ומכר משתעבד למלוה וטריף לה מיניה דלוקח משום דכי זבין לה ללוקח לבתר דקני להא הוא דזבין לה ומעידנא דקני לה בההוא שעתא חל עליה שעבודא דמלוה מקמי דליזבין ליה ללוקח אבל הכא כיון דמקמי דליקני לה לוח להאי ארעא כתב ליה למלוה בתרא דאקני דאשכח דסליקה לקמא מהאי ארעא דעתיד למיקני מקמיה דלקניה ושעבדיה למלוה בתרא איכא למימר דבההיא שעתא דקנייה שעבודא דבתרא חל עליה ולא שעבודה דקמא.

ומ"ה קא מיבעיא ליה לקמא משתעבד או דילמא לבתרא משתעבד ואסיקנא והילכתא. יחלוקו.

פי' לפי מעותיהן דתרויהו בהדי הדדי קא חייל שעבודההו אהאי ארעא: דף קנח ע"א נפל הבית עליו ועל אשתו, יורשי הבעל וכו' עד בית הלל אומרים נכסים בחזקתן הנכסים שהכניסה עמה בנדונייתה וקבלם על עצמו הבעל בתורת צאן ברזל. וכתובה בחזקת יורשי הבעל היינו מה שכתב לה הבעל על עצמו כגון עיקר כתובה ותוספת.

ונכסים הנכנסין והיוצאין עמה הן נכסי מלוג שאין אחריותן על הבעל אלא נכנסין עמה בכניסתה עם הבעל ויוצאין עמה ביציאתה מן הבעל. ולפי שהדבר ספק מי מהם מת

ראשון אמרו ב"ה הכתובה שהוא ממון שנוטל מן הבעל בחזקת יורשי הבעל שהמוציא מחבירו עליו הראיה ונכסי מלוג שהן ממון האשה ואין לבעל בגופן כלום בחזקת יורשי אשה ומי שרוצה להוציא מידן עליו להביא ראיה.

ונכסי צאן ברזל שעיקרן של האשה ואחריותן על הבעל כיון שיד שניהן שוה בהן הרי הן בחזקת שניהם ויחלוקו והיינו דאמרי' אהא דקתני במתני' בחזקת מי ואמרינן תני בר קפרא הואיל והללו באין לירש יחלוקו ונמצא פי' הא דקתני נכסים בחזקתן כלומר בחזקת שניהן: הדרן עלך מי שמת דף קס ע"א משנה רבי חנינא בן גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שהוא יכול לעשותו פשוט.

פירוש לאחר שיטול רשות מבעל השטר בכך אבל לעשותו פשוט מפי עצמו בלא נטילת רשות מבעל השטר בכך אינו רשאי מדקאמר לקמן דרשב"ג סבירא ליה דמראה מקום הוא לו הואיל וחשיב להו לתנאי דסבירא להו הני ולא קא חשיב רבי חנינא בן גמליאל בהדייהו מכלל דרבי חנינא בן גמליאל קפידא סבירא ליה הילכך הא דקאמר ר' חנינא בן גמליאל מפני שיכול לעשותו פשוט ליכא לאוקמא אלא בנטילת רשות מבעל השטר בכך: ופשוט שכתבו עדיו מאחוריו אינו יכול לעשותו מקושר דהא קיימא לן שאין העדים חותמין במקושר אלא מאחוריו ובין קשר לקשר דאלמא כי חתימי לאחר עשיית קשריו הוא דחתימי והאי פשוט כיון דחתימי מאחוריו בלא עשיית קשרים אי אפשר לעשותו מקושר: דף קסב ע"א אין למדין משיטה אחרונה.

פי' שיש לחוש שמא העדים הרויחו חתימתתחת הכתב ולפי' דחקו אותה עם הכתב וזייף הוא והוסיף בו שיטה באותו ריוח: אמר ליה רב נחמן לרב עמרם מ"ל הא א"ל דתניא הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול. פירוש יש לחוש דילמא מזייף וכתוב מאי דבעי ואף על פי שהרי אנו רואין שלא כתב בהן כלום כיון שהיה בידו לזייף ולכתוב בהן מה שירצה נעשה גוף השטר פסול ואין עליו גוף שטר הואיל ולא נכתב ונחתם כתיקונו ואין גובין בו מנכסים משועבדים דהויא לה אותה מלוה הכתובה בו כמלוה על פה.

ושיטה אחת כשר דאין למדין משיטה אחרונה: ע"ב היו ארבעה וחמשה חתומין על השטר ונמצא אחד מהן קרוב או פסול לתקיים עדות בשאר כו' וההיא דתנן במכות מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אף שלשה וכו' דוקא בידוע דנתכוונו להעיד או לחתום כאחד הוא אבל אם אין ידוע שנתכוונו שניהם לחתום או להעיד כאחד השטר כשר ותתקיים עדות בשאר שאם הפסול לבסוף יש לנו לומר שהוסיף חתימתו שלא מדעת הכשרים ואי בתחלה חתם יש לומר הנך כשרים רווחא שבקו למאן דקשיש מינייהו: דף קסה ע"א עד אחד בכתב ועד אחד על פה בלא קנין אף על פי שזה שמעיד בכתב היא עדות שיש בה אחריות וזה שמעיד על פה אין בה אחריות מצטרפין למגבא מבני חרי.

ע"ב אין פחות משני דינרין דהב כסף. כלומר יש לך אצלי כסף בשני דינרין של זהב.

אין פחות משני דינרין כסף זהב כלומר יש לך אצלי זהב בשני דינרין של כסף: דף קסו ע"א רישא דכתב בה דינרי. דמשמע דינרי זהב לפי שאין אומרים על כסף דינרי אלא דינרין.

סיפא דכתב בה דינרין שהוא דינרין של כסף לפי שאין אומרים על זהב דינרין אלא דינרי: ע"ב כתב מלמעלה מאתים ומלמטה מנה וכו'. פי' הא דתנן זווי מאה דלהוה סלעין תלתין אין לו אלא מנה משום דדיבור אחד הוא ואי אפשר לחלק ביניהם וכיון שדבריו סותרין זה את זה אמרי' יד בעל השטר על התחתונה וכי אמרינן הכל הולך אחר התחתון היכא דהוה שני דיבורין מחולקין דכל אחד מהן דיבור בפני עצמו ואין צריך להבירו וכיון שהתחתון סותר את העליון אמרי' מהדר קא מהדר ביה מעליון ולפיכך הלך אחר התחתון.

והאי דאמרינן בפרק השואל (מציעא דף ק"ב ע"ב) מעשה באחד ששכר מרחץ מחבירו וכו' ואמר רב נחמן עלה קרקע בחזקת בעלה עומדת אף על גב דאפיך מיפך ודאמרינן בענין אסתירא (שם) מאה מעה הלך אחר פחות שבלשונות ולא אמרינן תפוס לשון אחרון בכולהו אלא משום דדבור אחד הוא זה אחר זה ולא הפריש בדיבור אחד ביניהם אבל אילו הפריש ביניהם בענין אחר שנעשו שני דיבורין בכי הא אמרינן הכל הולך אחר התחתון: אמר רב פפא פשיטא לי שאם כתב בו ספל מלמעלה שהוא סאה ופלגא וקפל מלמטה שהוא קב ופלגא הכל הולך אחר התחתון ואין לנו לחוש שמא זה קפל ספל היה והלך עליו הזבוב והמשיך הסמך ועשה אותו קוף משום דקב פחות הוא מסאה והמוציא מחבירו עליו הראיה אלא היכא דהוי קפל מלמעלה וספל מלמטה מי חיישינן שמא גם התחתון קפל היה ובא זבוב ואכל הדיו שברגלה של קוף כשהוא עדיין לח ועשאו ספל וכיון שיש לחוש לדבר זה אמרי' יד בעל השטר על התחתונה וכי אמרי' הכל הולך אחר התחתון היכא דליכא למיחש למידי אבל הכא דאיכא למיחש בהא מילתא אמרינן יד בעל השטר על התחתונה.

או דילמא לא שניא תיקו: ד' קסז ע"א משנה כותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו וכו' ממסקנא שמעי' שמי שבא ואמר אני הוא פלוני בר פלוני שמת הריני מעידכם על עצמי שיש לפלוני אצלי כך וכך אם הוחזק שמו בעיר שלשים יום כותבין העדים וחותמין ואין חוששין שמא אחר הוא.

ואם לאו אין כותבין וחותמין עד שיביא ראיה שהוא אותו פלוני בן פלוני: ע"ב כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו. מיסתברא לן דדוקא דהיכא דמעיד על עצמו שכבר קיבל המעות מן הלוקח שאין כאן חובה על הלוקח כלל כדי שיהא צריך להיות מדעתו אבל אם לא העיד על עצמו שכבר קיבל המעות אין כותבין וחותמין אלא מדעת הלוקח דחיישינן שמא אינו רוצה לקבל אותה לקיחה ולהדחיק: עצמו בנתינת הדמים הילכך אם טעו העדים וכתבו שטר המכירה ללוקח בלי קבול הדמים כשיתבע אותו בדין ליתן לו הדמים צריך הוא להביא ראיה שהיתה מדעתו מכירה זו: והלוקח נותן שכר.

כלומר שכר הסופר ודמי השטר. לא צריכה במוכר שדהו מפני רעתה שהוצאתה יתירה על שבחה מהו דתימא טובה הוא לגבי דמוכר ונהוי שכר הסופר ודמי השטר עליו קמל"ן דמוכר לעולם הוא מפסיד ולוקח לעולם מרויח כדאמרי אינשי זבנת קנית וזבין אוביד

וכיון שכן הלוקח נותן שכר הסופר ודמי השטר ועוד שהשטר ראייה הוא לעמוד ביד הלוקח לפיכך הלוקח נותן שכר אותה הראיה: כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו והלוה נותן שכר.

פשיטא דלוה נותן שכר דהוא נהנה אבל המלוה מה הנאה יש לו בהלוואה. לא צריכא בעיסקא דאף על גב דאית בה הנאה למלוה דשקיל פלגא דרווחא דעיסקא קמ"ל דיותר נהנה בו הלוה שאין לו יכולת ומשתכר בשל אחרים.

ומסתברא לן דהא נמי בשהעיד הלוה על עצמו שכבר קיבל המעות אבל אם לא העיד על עצמו בכך אין העדים רשאים לכתוב ולחתום אלא מדעת שניהם: אין כותבין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם לפי שהוא דבר שאי אפשר להיות עד שיסכימו שניהם על כך. פשיטא דחתן נותן שכר קמשמע לן דאפי' בצורבא מרבנן: אין כותבין שטרי אריסות וקבלנות וכו' פשיטא לא צריכא אפילו בבורה.

שדה מבוירת שלא נעבדה זה כמה שנים ואף על גב דטובה הוא לבעל הקרקע שתחזור אליו עבודה קמ"ל דאפילו הכי כיון שהקבלן הוא כקונה חלק מן השדה לפירותיו הראיה שלו והוא נותן שכר. ובשטרי בירורין שניהם נותנין ולא פריך עלה פשיטא משום דפליג עלה רבן שמעון בן גמליאל: משנה מי שפרע מקצת חובו וכו' מדחזינן לפלוגתייהו דרבי יוסי ור"י בענין אסמכתא היא אי קניי' אי לא קניא מכלל דהיכא דלא אמר ליה בלשון אסמכתא דכולי עלמא גבי ליה כוליה חוביה ולא מנכה ליה מלוה הא מקצת דפרע ליה השתא ואף על גב דהא קא רווח מלוה ואשתכח דקא שקיל מיניה טפי מהלוואתו הא מילתא שריא ולית בה משום חשש ריבית.

וטעמא דמילתא דכי אמרי' ריבית הוא ואסור הני מילי היכא דהוה ההוא תוספת דקא שקיל אגר נטר ליה ובהא מילתא כד מעיינת בה לא משכחת בה אגר נטר ליה כלל דהא אילו פרע ליה לוח למלוה במשלם זימנא דקצב ליה מאי דאישתייר גביה מהאי שטרח הוה שקיל ליה מלוה בלא תוספת וכי לא פרע ליה במשלם זימנא הוא דקא מהדר ליה שליש לשטרא וגבי ליה לכוליה מיניה וכיון דאילו פרע ליה לוח במשלם זימנא ההוא מידי דאישתייר ליה גביה הוה שקיל ליה מלוה בלי תוספת אשתכח דלא מטיא ליה הנאה למלוה מחמת האי זימנא דארווח כי היכי דנהוי אגר נטר לו וכי מטי זימנא ולא יהיב ליה מידי דקא מהדר ליה שליש לשטרא למלוה וגבי ליה לכוליה מלוה אילו הוה מרווח ליה זימנא אחרינא הויא ליה ההוא תוספת אגר ההוא זימנא דקא מרווח ליה והשתא דלא קא מרווח ליה זימנא אחרינא אלא קא שקיל מיניה כוליה שטרא במשלם זימנא קמא אשתכח דליכא הכא אגר נטר לי דהא האי תוספת דקא שקיל מיניה לאו אגר זימנא קמא הוא דארווח ליה ומדחזינן דאילו יהיב ליה במשלם זימנא ההוא מידי דאישתייר למלוה גביה מהאי שטרא לא הוה שקיל ליה מלוה להאי תוספת מיניה וכי מטי זימנא ולא פרע ליה דקא שקיל ליה כוליה שטרא לא קא מרווח ליה זימנא אחרינא ליכא הכא אגר נטר לי כלל: ע"ב אין כותבין שני שטרות על שדה אחת דילמא טריף וכו'.

ואם תשאל וכיון דהא איכא לקוחות דקא טריף האי מיניהו דאלמא זביניה מקמי זביניהו הוא דהוה היכי מצי בעל חוב למיטרף מיניה מעיקרא לימא ליה לבעל חוב זיל טריף

מהני לקוחות דהוה בתראי ולא תטריף מינאי דהנחתי לך מקום לגבות ממנו. תשובתך משכחת לה בדהויא האי ארעא אפותיקי לההוא בעל חוב.

אי נמי משכחת לה כגון דלא הוה ליה ללוה בעידנא דאוזפיה מלוה הני זוזי אלא האי ארעא בלחוד ובתר הכי זבנה לשמעון וקביל עליה אחריות בדאיקני וקנה ליה נכסי בתר הכי וזבנינהו ללקוחות אי נמי קני ליה להני נכסי והדר זבנה לההיא ארעא דהויא גביה בעידן ההלואה לשמעון ואף על גב דלא כתב ליה דאקני והדר זבנינהו להני נכסי דלקוחות דכי אתי בעל חוב טריף ההוא ארעא דהות ליה ללוה בעידן ההלואה אבל הנך נכסי דקנה ליה בתר הכי לא טריף להו דהוה ליה וקנה ומכר דלא משתעבד וכי טריף ליה מלוה להא ארעא משמעון הדר שמעון וטריף ליה להני נכסי אחרוני מלקוחות דאי קנה להו מקמי דלזבנה להאי ארעא לשמעון הא ודאי כבר אישתעבדו ליה לשמעון מקמי דלזבנינהו ללקוחות ואי לבתר דזבנה להאי ארעא לשמעון הוא דקני להו להני נכסי כיון דכתב ליה לשמעון בדאיקני מעידנא דקנה להו בתר הכי להני נכסי אשתעבדו ליה לשמעון מקמי דלזבנינהו ללקוחות הילכך אתי שמעון וטריף להו: אמר ליה רב אחא בר מניומי לאביי ודילמא רישומו ניכר הוה.

פירש קס"ד דרב אחא דהכין קא"ל אביי לספריה דליכתוב להו למרוותיה נסחי דשטרי דידהו אניירא וקהדר מחקי ליה: דף קסט ע"ב ההוא איתתא דיהבא ליה זוזי לההוא גברא למזבן לה ארעא אזל זבנה שלא באחריות כלומר קביל עליה לוקח דלית ליה אחריות על המוכר דאי בסתמא קיימא לך אחריות טעות סופר היא.

אתא לקמיה דרב נחמן א"ל מציא אמרה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי זיל זבנה מיניה דמוכר שלא באחריות כמה דקבילת אנפשך והדר זבנה את ניהלה באחריות. ומסתברא לך דאי אתני מוכר עליה דלוקח בעידן זבני דבלא אחריות הוא דמזבין ליה נהליה דמצי שליח למימר לה אנא בהדין תנאה הוא דזבנה נהלי מוכר אי ניחא לך לקבולי הני מילי דזבני בהאי תנאה לחיי ואי לא שקול זוזך ואסתלק מהאי ארעא ואנא מקבלנא לנפשאי בהדין תנאה: רבן שמעון בן גמליאל אומר הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו את השטר חזרה מתנתו.

נראין הדברים דלאו בשטר שיש בו קנין קאמר אלא בשטר שאין בו קנין כגון שכתב לו שדי נתונה ובשטר מקח וממכר נמי כגון שכתב לו אני פלוני בן פלוני קביל' ממך כך וכך והרי שדי מכורה לך בהן וקבלתי על עצמי האחריות וחתמו העדים על השטר ומסרו לו בפני עדים דהויא קניית אותה מכירה או אותה מתנה באותו גוף השטר ולפיכך קאמר רבי שמעון בן גמליאל שאם: החזיר לו את השטר חזרה מתנתו והוא הדין למכירה הואיל ובגוף השטר קנאו מעיקרא המקבל או הלוקח.

אבל שטר שיש בו קנין כיון שבאותו קנין ה"א שקנאה לאותה מתנה או לאותה מכירה מעיקרא והשטר לראיה בעלמא הוא בכי הא לא אמר רשב"ג שאם החזיר לו את השטר חזרה מתנתו שהרי לא קנאה מעיקרא בגוף השטר כדי שתחזור לבעלה בהחזרת השטר וכן הדעת נוטה ואף על גב דהא דרשב"ג ליתה ראינו לברר דבר זה לפרושי טעמא דרשב"ג ועוד למפשט מינה דהיכא דהחזיר לו את השטר והקנה אותו בכתיבה ובמסירה שלא חזרה המתנה והמכירה לבעליה בכך אלא כשהיה השטר שטר שאין בו קנין

שנמצאת קנייתו לאותה מתנה או לאותה מכירה בגוף השטר אבל שטר שיש בו קנין שהקנייה באותו קנין היה והשטר לראיה בעלמא הוא אף על פי שהחזיר לו את השטר והקנת לו בכתיבה ומסירה אף על פי שקנה גוף השטר באותה כתיבה ומסירה לא חזרה המתנה והמכירה בכך וכשאתה מדקדק לשון והחזיר לו את השטר אתה רואה שבשטר שכתבו הנותן או המוכר ונתנו לו עסקינן אבל שטר שיש בו קנין שההקנאה באותו קנין היתה והמקבל או הלוקח הוא שכתב השטר לעצמו להיות לראיה באותו קנין ליכא למימר בכי הא והחזיר לו את השטר שהרי לא נתנו לו הנותן או המוכר כדי שיתכן בו החזרה: תנו רבנן הבא לידון בשטר ובחזקה וכו' ובאותיות נקנית במסירה קא מיפלגי פ' כגון שהיתה שדה זו לשמעון והקנה אותה לראובן בשטר ואחר כך החזיר ראובן את השטר לשמעון והקנהו לו במסירה והחזיק בה שמעון ועכשיו אומר לו ראובן מאי בעית בהאי ארעא והרי שלי הוא השיבו שמעון ואמר לו אתה החזרת לי את השטר וחזרה השדה, לרשותי בכך והחזקתי בה.

ובזה אמר ר' נידון בשטר ואינו צריך לחזקה דאותיות נקנות במסירה. ורבי שמעון בן גמליאל אומר אין אותיות נקנות במסירה ואין נדון במסירת אותו שטר וצריך לחזקה: דף קע ע"א פלוגתא לדמר לרבה דאמר לעיל רבי שמעון בן גמליאל סבר דאותיות נקנית במסירה כדאמרינן חזרה מתנתו: דף קעז ע"ב אמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ובשעה שהקדיש וכו'.

נקיטינן השתא לענין שכיב מרע שהקדיש נכסיו ובשעה שהקדישן אמר מנה לפלוני בידי שאם אמר תנו ודאי נותנין בין נקיט ההוא פלוני שטרא בין לא נקיט שטרא הואיל ובשעה שהקדישן קאמר ליה ואם לא אמר תנו אי נקיט שטרא ומקיים אף על גב דלא אמרי תנו נותנין ואי לא נקיט שטרא אי נמי נקיט ולא מקיים כיון דלא אמר תנו אין נותנין ודוקא היכא דאמר בשעה שהקדישן אבל אם לא אמר ליה בשעה שהקדישן אף על גב דאמר תנו אין נותנין דהא אמרינן לעיל בפ' מי שמת (דף קמ"ח ב') איבעיא להו הקדיש כל נכסיו מהו ועלתה בתיקו וקיימא לן דכל תיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע והאי מכי אקדשינהו לנכסיה הא קנוהו הקדש וכי בעי למהדר השתא הוא דקא בעי למהדר ולא מצי למהדר ביה אלא בראיה ברורה וכיון דאי בעי למהדר לא מצי הדר ביה כי אמר תנו מנה לפלוני שיש לו אצלי אין נותנין דאמרינן האי מהדר קא הדר ביה ומשום הכי קאמר השתא תנו מנה לפלוני שיש לו בידי.

הילכך הא דאמר רב הונא הכא בשכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן ואוקימנא בדנקיט שטרא ומקויים דש"מ דאי לא אמר תנו הוא דבעי נקיט שטרא ומקויים האמר תנו אע"ג דלא נקוט שטרא נמי נאמן ונותנין לא מיתוקמא אלא בדאמר לי' בשעה שהקדישן ודיקא נמי מדקא מדמינן לה להא דרב ושמואל דאמרי שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין דהתם נכסי דידיה נינהו ומנכסי דידיה הוא דקאמר תנו הכא נמי לענין שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר תנו מנה לפלוני שיש לו בידי היכא דאמר בשעה שהקדישן דאכתי ניכסי דידיה נינהו ולא דהקדש דומיא דהא דרב ושמואל אבל היכא דאמר לאחר שהקדישן דנכסי לאו דידיה נינהו אלא דהקדש אף על גב דאמר תנו אין נותנין אלא אם כן נקיט שטרא בידיה ומקויים דאית ליה לההוא

פלוגי למיטרף לההוא שטרא מן ההקדש כי היכי דאית ליה למיטרף מן הלוקח ולענין הא דרב ושמואל דאמרי שכיב מרע שאמר מנה לפלוגי בידי כיון דאפסיקה הלכה לקמן דמלוה על פה גובה מן היורשין בין נקיט שטרא בין לא נקיט שטרא אי אמר תנו נותנין ואי לא אמר תנו אי קא נקיט שטרא ומקויים נותנין ואי לא נקיט שטרא כיון דלא אמר תנו אלא מנה לפלוגי בידי הוא דקאמר בלחוד אין נותנין משום דחיישינן כי דילמא שלא להשביע בניו הוא דאיכוון: תוספת דף קעה ע"א אמר רבה.

שכיב מרע שאמר מנה לפלוגי בידי ואמרו יתומים פרענו. נאמנין כלומר אף על פי שהביא אותו פלוגי ראייה אחר כך שיש לו אצלו אותו מנה דליכא למימר שלא להשביע את בניו איכוון נאמנין לומר פרענו.

תנו מנה לפלוגי ואמרו יתומים פרענו אין נאמנין ומתמהינן כלפי לייא כלומר אדרבה כשאמר תנו מידע ידעי דמחייבי ליה בההוא מנה ופרטי ליה וכי לא אמר תנו כיון דאיכא למימר דשלא להשביע את בניו איכוין ולא מחייבו בההוא מנה כי מיייתי ההוא פלוגי השתא ראייה דקושטא קאמר ולא שלא להשביע את בניו איכוין אמאי מהימני לומר פרענו אטו מי הוה ידעי דמיייתי ההוא פלוגי השתא ראייה דליפרעו נהליה והאי תמיהא דמיא לההיא דאמרינן (מציעא פ"א דף י"ז א') צא תן לו ואמר פרעתי נאמן חייב אתה ליתן לו אמר פרעתי אינו נאמן דמימר אמר מעייני רבנן בדינאי אלא אי איתמר הכי איתמר שכיב מרע שאמר מנה לפלוגי בידי ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתיהו נאמנים כלומר אע"פ שהביא אותו פלוגי ראייה דקושטא הוא ושלא להשביע את בניו איכוון נאמנין לומר חזר ואמר לנו אבא פרעתיהו ההוא מנה דליכא בידי דההוא פלוגי שטר בההוא זימנא דהוה ליה מלוה על פה.

תנו מנה לפלוגי ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי אין נאמנין דאם איתא דפרעיה לא הוה אמר תנו. ולהאי פירושא דפרישנא דכי אמר מנה לפלוגי בידי אחר כך הביא ראייה אותו פלוגי דקושטא הוה ההוא דמקשי רב אלפס ז"ל עלה מרב ושמואל ומתריך לה כאן במוסר כאן במערים לאו קושיא היא: הדרן עלך גט פשוט וסליק מסכת בבא בתרא שמועה מפרק הזהב מציעא דף סד ע"ב תנן התם ב"ש אומר לא יעשה אדם סלעיו דינרי זהב וב"ה מתירין.

ומפלגי בההיא מילתא ר' יוחנן וריש לקיש. חזינא בהלכות דרבנא יצחק דקאמר בהא מילתא מאי דצריך עיונא לענין דהבא דהוי טיבעא לגבי פירי ושאר מטלטלי וקא מיייתי ראייה לסבריה משום דהא ר' יוחנן וריש לקיש פלוגתיהו אליבא דבית שמאי דרבי יוחנן מוקים להו לבית שמאי וב"ה דתרויהו אית להו דמחללין פירות על דינרין וריש לקיש פליג עליה והלכתא כר' יוחנן הדין נוסח מילי.

וקשיא לי מהיכא חזינן מסוגיא דשמעתא דאסתיים לן דרבי יוחנן דאמר מחללין אמר ואנן דחויי קא מדחינן בסוגיין ובכוליה תלמודא כי אתינן לסיומי על חד מאמוראי דפליג במידי דחד מינייהו הכין אמר דחינן ליה דאיכא למימר הכי ולא מסתבר לן מידי כי היכי לסיועי פסקא או לדחות וכי לא הוה דיחויא אמרינן בסוף מימרא תסתיים דפלוגי אמר הכי תסתיים.

הדרינן לשמעתיך דהכא דחזינן דדחי ואמר לא רבי יוחנן מחללין אמר והא ליכא למימר משום דקאמר הכי נמי מסתברא אסתייה לך דרבי יוחנן מחללין אמר דלא אסתבר מראיה דמייתי דרבי יוחנן אמר מחללין אלא על שינוי דקאמר ושאני הלואה דעליה קא הדר והאי הוא דקא מסתבר מראיה דמייתי ודקאמר לא רבי יוחנן מחללין אמר דחוי בעלמא הוא כי היכי דלא לסתיים לך מידי דלא אליים האי מהאי וכל מאי דאמרינן לא מתברר שפיר אלא עד דמפרשינן שמעתא שפיר ושקלינן וטרינן בה כי היכי לקיומי פירושי דרבנא יצחק וכל היכא דאשכחי ליה מייתינן ליה עד דתיסק שמעתא אליבא דהלכתא.

פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש אליבא דבית שמאי היא חד אמר דבית שמאי מודין בפירות על דינרין דמחללין וחד אמר אף בפירות על דינרין נמי מחלוקת ואמר תסתיים דר' יוחנן אמר אף בפירות על דינרין מחלוקת דאמר ר' יוחנן אסור ללות דינר בדינר וודאי דינר של זהב אמר ולא דינר של כסף משום דכספא לגבי פירי טיבעא הוה וכל שכן לגבי נפשיה ומשום הכי אמרינן לגבי נפשיה מי איכא מאן דאמר לאו טיבעא הוא אלא פשיטא דינר של זהב בדינר של זהב ואי לבית הלל האמר טיבעא הוה ואמאי אסור ולא סגי דהני מילי דר' יוחנן כבית שמאי דסברי דדהבא פירא הוה ואפילו לגבי פירי ואליבייהו קאמר אסור ללות דינר בדינר וכיון דהוה פירא לגבי פירא הוה נמי פירא אפילו לגבי נפשיה וש"מ דרבי יוחנן אין מחללין אמר דאיכא לאקשוויי הכא וכי רבי יוחנן כבית שמאי אמרה לשמעתיך אלא דלא סלקא שמעתא על הדין סברא דהא דחזינן לה ואמר' לא לעולם אימא לך רבי יוחנן מחללין אמר ולא תפשוט מינה דאין מחללין קאמר דאיכא לדחויי דמחללין אמר וכי תימא וכמאן אמרה לשמעתיך והא בין בית שמאי ובית הלל סבירא להו דדהבא לגבי פירי טיבעא הוה וכל שכן לגביה נפשיה איכא למימר דשאני הלואה דכיון דחזא דלענין מקח וממכר הוי פירא קא חייש לחומרא דריבית וקאמר דפירא הוה כי היכי דלא ליתו אינשי למיפק סאה בסאה דכיון דחזו דלענין מקח וממכר הוה פירא ולענין הלואה דקא שייכא בהדי מקח וממכר דשרי ללות דינר בדינר קא אתו לידי מכשול ולמיזוף סאה בסאה אבל דבהא לגבי נפשיה ולגבי פירי לכולי עלמא טיבעא הוה והאי דאמר דאסור ללות דינר בדינר משום חומרא דריב' אמרה ולעולם דהבא טיבעא הוה קסבר דקאמר אף על פי שאסור ללות דינר בדינר מחללין מעשר שני עליו ומדקאמר מחללין מעשר שני עליו ש"מ דדהבא טיבעא הוה קסבר ומשום חומרא דריבית הוא דקאמר ולא הוה מימריה אליבא דבית שמאי כדסליק אדעתין מעיקרא והאי דאיסתבר לך מהאי סיועא דאייתינן דרבי יוחנן משום חומרא דריבית קאמר אבל דרבי יוחנן מחללין קאמר לא קא נפיק מהני מילי דאיכא למימר דאליבא דבית הלל קאמר דסבירא להו מחללין והכי קא בעינן לפרושי ולהנפוקי מהני מילי דלא סגי דרבי יוחנן מחללין אמר על הדין אורחא דאמרינן דלמאן קאמר מחללין אי לבית הלל פשיטא אלא לאו לבית שמאי פשיטא דאילו הכין הוה' לך לקיומי דרבי יוחנן מחללין אמר אלא הני מילי מילי דלא דייקי נינהו דאי הכין הוה לא הוה שתיק גמרא מיניה ועוד דהא דאמר' אליבא דמאן קאמר רבי יוחנן מחללין לאו קושיא היא דאיכא למימר דלברורי טעמא קא אתי דהאי דקאמר אסור ללות דינר בדינר משום חומרא דריבית הוא וכיון דדייקינן ושקלינן כי היכי לאוקמא תסתיים דרבי יוחנן מחללין אומר כדכתב בהלכות ולא מתוקמא בודאי אמרינן דלא אסתיים לך מידי ואיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אית

למימר דהא דקאמר אליבא דכולי עלמא ואית למימר אליבא דבית הלל בלחוד ולעולם אין מחללין ואלו הדברים בדרך דיחוי נאמרו ולעולם אימא לך מחללין והאי דקאמר הכי נמי מסתברא לברר כי טעם רבי יוחנן משום חומרא הוא והכי קאמר רבינו חננאל ז"ל בפירוש הכי נמי מסתברא דלא קאי רבי יוחנן כבית שמאי כלומר כדסליק אדעתין מעיקרא דאי הוה סבירא לן דאיסתיים לן מידי מההוא סיועא הוה קאמר הכי נמי מיסתברא דרבי יוחנן מחללין קאמר תסתיים כסוגיין בכוליה תלמודא.

ומכל הראיות הללו נתברר כי הדברים האמורים בהלכות אין נבונים ושלא בדקדוק נכתבו: